។ នមោ តស្ស ភគវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

មជ្ឈិមនិកាយេ

មជ្ឈិមបណ្ណាស-អដ្ឋកថា

១. គហបតិវគ្គោ

១. កន្ទរកសុត្តវណ្ណនា

១. ឯវំ មេ សុតន្តិ កន្ទរកសុត្តំ។ តត្ថ **ចម្បាយ**ន្តិ ឯវំនាមកេ នគរេ។ តស្ស ហិ នគរស្ស អារាមបោក្ខរណីអាទីសុ តេសុ តេសុ ឋានេសុ ចម្បករុក្ខាវ ឧស្សន្នា អហេសុំ, តស្មា ចម្បាតិ សង្ខមគមាសិ។ **គគ្គរាយ បោក្ខរណិយា តីរេ**តិ តស្ស ចម្បានគរស្ស អវិទូរេ គគ្គរាយ នាម រាជមហេសិយា ខណិតត្តា **គគ្គរា**តិ លទ្ធវោហារា បោក្ខរណី អត្ថិ។ តស្សា តីរេ សមន្តតោ នីលាទិបញ្ចវណ្ណកុសុមបដិមណ្ឌិតំ មហន្តំ ចម្បកវនំ។ តស្មិំ ភគវា កុសុមគន្ធសុគន្ធេ ចម្បកវនេ វិហរតិ។ តំ សន្ធាយ “គគ្គរាយ បោក្ខរណិយា តីរេ”តិ វុត្តំ។ **មហតា ភិក្ខុសង្ឃេន សទ្ធិ**ន្តិ អទស្សិតបរិច្ឆេទេន មហន្តេន ភិក្ខុសង្ឃេន សទ្ធិំ។ **បេស្សោ**តិ តស្ស នាមំ។ **ហត្ថារោហបុត្តោ**តិ ហត្ថាចរិយស្ស បុត្តោ។ **កន្ទរកោ ច បរិព្ពាជកោ**តិ កន្ទរកោតិ ឯវំនាមោ ឆន្នបរិព្ពាជកោ។ **អភិវាទេត្វា**តិ ឆព្ពណ្ណានំ ឃនពុទ្ធរស្មីនំ អន្តរំ បវិសិត្វា បសន្នលាខារសេ និមុជ្ជមានោ វិយ, សិង្គីសុវណ្ណវណ្ណំ ទុស្សវរំ បសារេត្វា សសីសំ បារុបមានោ វិយ, វណ្ណគន្ធសម្បន្នចម្បកបុប្ផានិ សិរសា សម្បដិច្ឆន្តោ វិយ, សិនេរុបាទំ ឧបគច្ឆន្តោ បុណ្ណចន្ទោ វិយ ភគវតោ ចក្កលក្ខណបដិមណ្ឌិតេ អលត្តកវណ្ណផុល្លបទុមសស្សិរិកេ បាទេ វន្ទិត្វាតិ អត្ថោ។ **ឯកមន្តំ និសីទី**តិ ឆនិសជ្ជទោសវិរហិតេ ឯកស្មិំ ឱកាសេ និសីទិ។

តុណ្ហីភូ តំ តុណ្ហីភូតន្តិ យតោ យតោ អនុវិលោកេតិ, តតោ តតោ តុណ្ហីភូតមេវាតិ អត្ថោ។ តត្ថ ហិ ឯកភិក្ខុស្សាបិ ហត្ថកុក្កុច្ចំ វា បាទកុក្កុច្ចំ វា នត្ថិ, សព្ពេ ភគវតោ ចេវ គារវេន អត្តនោ ច សិក្ខិតសិក្ខតាយ អញ្ញមញ្ញំ វិគតសល្លាបា អន្តមសោ ឧក្កាសិតសទ្ទម្បិ អករោន្តា សុនិខាតឥន្ទខីលា វិយ និវាតដ្ឋានេ សន្និសិន្នំ មហាសមុទ្ទឧទកំ វិយ កាយេនបិ និច្ចលា មនសាបិ អវិក្ខិត្តា រត្តវលាហកា វិយ សិនេរុកូដំ ភគវន្តំ បរិវារេត្វា និសីទីសុ។ បរិព្ពាជកស្ស ឯវំ សន្និសិន្នំ បរិសំ ទិស្វា មហន្តំ បីតិសោមនស្សំ ឧប្បជ្ជិ។ ឧប្បន្នំ បន អន្តោហទយស្មិំយេវ សន្និទហិតុំ អសក្កោន្តោ បិយសមុទាហារំ សមុដ្ឋាបេសិ។ តស្មា **អច្ឆរិយំ ភោ**តិអាទិមាហ។

តត្ថ អន្ធស្ស បព្ពតារោហនំ វិយ និច្ចំ ន ហោតីតិ **អច្ឆរិយំ**។ អយំ តាវ សទ្ទនយោ។ អយំ បន អដ្ឋកថានយោ , អច្ឆរាយោគ្គន្តិ **អច្ឆរិយំ**។ អច្ឆរំ បហរិតុំ យុត្តន្តិ អត្ថោ។ អភូតបុព្ពំ ភូតន្តិ **អព្ភុតំ**។ ឧភយម្បេតំ វិម្ហយស្សេវាធិវចនំ។ តំ បនេតំ គរហអច្ឆរិយំ, បសំសាអច្ឆរិយន្តិ ទុវិធំ ហោតិ។ តត្ថ អច្ឆរិយំ មោគ្គល្លាន អព្ភុតំ មោគ្គល្លាន, យាវ ពាហាគហណាបិ នាម សោ មោឃបុរិសោ អាគមេស្សតីតិ (ចូឡវ. ៣៨៣; អ. និ. ៨.២០), ឥទំ គរហអច្ឆរិយំ នាម។ “អច្ឆរិយំ នន្ទមាតេ អព្ភុតំ នន្ទមាតេ, យត្រ ហិ នាម ចិត្តុប្បាទម្បិ បរិសោធេស្សសីតិ (អ. និ. ៧.៥៣) ឥទំ បសំសាអច្ឆរិយំ នាម។ ឥធាបិ ឥទមេវ អធិប្បេតំ” អយញ្ហិ តំ បសំសន្តោ ឯវមាហ។

យាវញ្ចិទន្តិ ឯត្ថ **ឥទ**ន្តិ និបាតមត្តំ។ **យាវា**តិ បមាណបរិច្ឆេទោ, យាវ សម្មា បដិបាទិតោ, យត្តកេន បមាណេន សម្មា បដិបាទិតោ, ន សក្កា តស្ស វណ្ណេ វត្តុំ, អថ ខោ អច្ឆរិយមេវេតំ អព្ភុតមេវេតន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ **ឯតបរមំយេវា**តិ ឯវំ សម្មា បដិបាទិតោ ឯសោ ភិក្ខុសង្ឃោ តស្សាបិ ភិក្ខុសង្ឃស្ស បរមោតិ ឯតបរមោ, តំ ឯតបរមំ យថា អយំ បដិបាទិតោ, ឯវំ បដិបាទិតំ កត្វា បដិបាទេសុំ, ន ឥតោ ភិយ្យោតិ អត្ថោ។ ទុតិយនយេ ឯវំ បដិបាទេស្សន្តិ, ន ឥតោ ភិយ្យោតិ យោជេតព្ពំ។ តត្ថ **បដិបាទិតោ**តិ អាភិសមាចារិកវត្តំ អាទិំ កត្វា សម្មា អបច្ចនីកបដិបត្តិយំ យោជិតោ។ អថ កស្មា អយំ បរិព្ពាជកោ អតីតានាគតេ ពុទ្ធេ ទស្សេតិ, កិមស្ស តិយទ្ធជាននញាណំ អត្ថីតិ។ នត្ថិ, នយគ្គាហេ បន ឋត្វា “យេនាការេន អយំ ភិក្ខុសង្ឃោ សន្និសិន្នោ ទន្តោ វិនីតោ ឧបសន្តោ, អតីតពុទ្ធាបិ ឯតបរមំយេវ កត្វា បដិបដ្ឋាបេសុំ, អនាគតពុទ្ធាបិ បដិបដ្ឋាបេស្សន្តិ, នត្ថិ ឥតោ ឧត្តរិ បដិបាទនា”តិ មញ្ញមានោ អនុពុទ្ធិយា ឯវមាហ។

២. ឯវមេតំ កន្ទរកាតិ បាដិឯក្កោ អនុសន្ធិ។ ភគវា កិរ តំ សុត្វា “កន្ទរក ត្វំ ភិក្ខុសង្ឃំ ឧបសន្តោតិ វទសិ, ឥមស្ស បន ភិក្ខុសង្ឃស្ស ឧបសន្តការណំ តុយ្ហំ អបាកដំ, ន ហិ ត្វំ សមតឹស បារមិយោ បូរេត្វា កុសលមូលំ បរិបាចេត្វា ពោធិបល្លង្កេ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណំ បដិវិជ្ឈិ, មយា បន បារមិយោ បូរេត្វា ញាតត្ថចរិយំ លោកត្ថចរិយំ ពុទ្ធត្ថចរិយញ្ច កោដឹ បាបេត្វា ពោធិបល្លង្កេ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណំ បដិវិទ្ធំ, មយ្ហំ ឯតេសំ ឧបសន្តការណំ បាកដ”ន្តិ ទស្សេតុំ ឥមំ ទេសនំ អារភិ។

សន្តិ ហិ កន្ទរកាតិ អយម្បិ បាដិឯក្កោ អនុសន្ធិ។ ភគវតោ កិរ ឯតទហោសិ – “អយំ បរិព្ពាជកោ ឥមំ ភិក្ខុសង្ឃំ ឧបសន្តោតិ វទតិ, អយញ្ច ភិក្ខុសង្ឃោ កប្បេត្វា បកប្បេត្វា កុហកភាវេន ឥរិយាបថំ សណ្ឋបេន្តោ ចិត្តេន អនុបសន្តោ ន ឧបសន្តាការំ ទស្សេតិ។ ឯត្ថ បន ភិក្ខុសង្ឃេ បដិបទំ បូរយមានាបិ បដិបទំ បូរេត្វា មត្ថកំ បត្វា ឋិតភិក្ខូបិ អត្ថិ, តត្ថ បដិបទំ បូរេត្វា មត្ថកំ បត្តា អត្តនា បដិវិទ្ធគុណេហេវ ឧបសន្តា, បដិបទំ បូរយមានា ឧបរិមគ្គស្ស វិបស្សនាយ ឧបសន្តា, ឥតោ មុត្តា បន អវសេសា ចតូហិ សតិបដ្ឋានេហិ ឧបសន្តា។ តំ នេសំ ឧបសន្តការណំ ទស្សេស្សាមី”តិ “ឥមិនា ច ឥមិនា ច ការណេន អយំ ភិក្ខុសង្ឃោ ឧបសន្តោ”តិ ទស្សេតុំ “សន្តិ ហិ កន្ទរកា”តិអាទិមាហ។

តត្ថ **អរហន្តោ ខីណាសវា**តិអាទីសុ យំ វត្តព្ពំ, តំ មូលបរិយាយសុត្តវណ្ណនាយមេវ វុត្តំ។ សេខបដិបទម្បិ តត្ថេវ វិត្ថារិតំ។ **សន្តតសីលា**តិ សតតសីលា និរន្តរសីលា។ **សន្តតវុត្តិនោ**តិ តស្សេវ វេវចនំ, សន្តតជីវិកា វាតិបិ អត្ថោ។ តស្មិំ សន្តតសីលេ ឋត្វាវ ជីវិកំ កប្បេន្តិ, ន ទុស្សីល្យំ មរណំ បាបុណន្តីតិ អត្ថោ។

និបកាតិ នេបក្កេន សមន្នាគតា បញ្ញវន្តោ។ **និបកវុត្តិនោ**តិ បញ្ញាយ វុត្តិនោ, បញ្ញាយ ឋត្វា ជីវិកំ កប្បេន្តិ។ យថា ឯកច្ចោ សាសនេ បព្ពជិត្វាបិ ជីវិតការណា ឆសុ អគោចរេសុ ចរតិ, វេសិយាគោចរោ ហោតិ, វិធវថុល្លកុមារិកបណ្ឌកបានាគារភិក្ខុនិគោចរោ ហោតិ។ សំសដ្ឋោ វិហរតិ រាជូហិ រាជមហាមត្តេហិ តិត្ថិយេហិ តិត្ថិយសាវកេហិ អននុលោមិកេន គិហិសំសគ្គេន (វិភ. ៥១៤), វេជ្ជកម្មំ ករោតិ, ទូតកម្មំ ករោតិ, បហិណកម្មំ ករោតិ, គណ្ឌំ ផាលេតិ, អរុមក្ខនំ ទេតិ, ឧទ្ធំវិរេចនំ ទេតិ, អធោវិរេចនំ ទេតិ, នត្ថុតេលំ បចតិ, បិវនតេលំ បចតិ, វេឡុទានំ, បត្តទានំ, បុប្ផទានំ, ផលទានំ, សិនានទានំ, ទន្តកដ្ឋទានំ, មុខោទកទានំ, ចុណ្ណមត្តិកទានំ ទេតិ, ចាដុកម្យំ ករោតិ, មុគ្គសូបិយំ, បារិភដុំ, ជង្ឃបេសនិយំ ករោតីតិ ឯកវីសតិវិធាយ អនេសនាយ ជីវិកំ កប្បេន្តោ អនិបកវុត្តិ នាម ហោតិ, ន បញ្ញាយ ឋត្វា ជីវិកំ កប្បេតិ, តតោ កាលកិរិយំ កត្វា **សមណយក្ខោ** នាម ហុត្វា “តស្ស សង្ឃាដិបិ អាទិត្តា ហោតិ សម្បជ្ជលិតា”តិ វុត្តនយេន មហាទុក្ខំ អនុភោតិ។ ឯវំវិធា អហុត្វា ជីវិតហេតុបិ សិក្ខាបទំ អនតិក្កមន្តោ ចតុបារិសុទ្ធិសីលេ បតិដ្ឋាយ យថាពលំ ពុទ្ធវចនំ ឧគ្គណ្ហិត្វា រថវិនីតបដិបទំ, មហាគោសិង្គបដិបទំ, មហាសុញ្ញតបដិបទំ, អនង្គណបដិបទំ, ធម្មទាយាទបដិបទំ, នាលកបដិបទំ, តុវដ្តកបដិបទំ, ចន្ទោបមបដិបទន្តិ ឥមានិ អរិយបដិបទានិ បូរេន្តោ ចតុបច្ចយ-សន្តោស-ភាវនារាម-អរិយវំសបដិបត្តិយំ កាយសក្ខិនោ ហុត្វា អនីកា និក្ខន្តហត្ថី វិយ យូថា វិស្សដ្ឋសីហោ វិយ និបច្ឆាពន្ធមហានាវា វិយ ច គមនាទីសុ ឯកវិហារិនោ វិបស្សនំ បដ្ឋបេត្វា អជ្ជអជ្ជេវ អរហត្តន្តិ បវត្តឧស្សាហា វិហរន្តីតិ អត្ថោ។

សុប្បតិដ្ឋិតចិត្តាតិ ចតូសុ សតិបដ្ឋានេសុ សុដ្ឋបិតចិត្តា ហុត្វា។ សេសា សតិបដ្ឋានកថា ហេដ្ឋា វិត្ថារិតាវ។ ឥធ បន លោកិយលោកុត្តរមិស្សកា សតិបដ្ឋានា កថិតា, ឯត្តកេន ភិក្ខុសង្ឃស្ស ឧបសន្តការណំ កថិតំ ហោតិ។

៣. យាវ សុបញ្ញត្តាតិ យាវ សុដ្ឋបិតា សុទេសិតា។ **មយម្បិ ហិ, ភន្តេ**តិ ឥមិនា ឯស អត្តនោ ការកភាវំ ទស្សេតិ, ភិក្ខុសង្ឃញ្ច ឧក្ខិបតិ។ អយញ្ហេត្ថ អធិប្បាយោ, មយម្បិ ហិ, ភន្តេ, គិហិ…បេ.… សុប្បតិដ្ឋិតចិត្តា វិហរាម, ភិក្ខុសង្ឃស្ស បន អយមេវ កសិ ច ពីជញ្ច យុគនង្គលញ្ច ផាលបាចនញ្ច, តស្មា ភិក្ខុសង្ឃោ សព្ពកាលំ សតិបដ្ឋានបរាយណោ, មយំ បន កាលេន កាលំ ឱកាសំ លភិត្វា ឯតំ មនសិការំ ករោម, មយម្បិ ការកា, ន សព្ពសោ វិស្សដ្ឋកម្មដ្ឋានាយេវាតិ។ **មនុស្សគហនេ**តិ មនុស្សានំ អជ្ឈាសយគហនេន គហនតា, អជ្ឈាសយស្សាបិ នេសំ កិលេសគហនេន គហនតា វេទិតព្ពា។ **កសដសាឋេយ្យេសុបិ** ឯសេវ នយោ។ តត្ថ អបរិសុទ្ធដ្ឋេន **កសដតា**, កេរាដិយដ្ឋេន **សាឋេយ្យតា** វេទិតព្ពា។ **សត្តានំ ហិតាហិតំ ជានាតី**តិ ឯវំ គហនកសដកេរាដិយានំ មនុស្សានំ ហិតាហិតបដិបទំ យាវ សុដ្ឋុ ភគវា ជានាតិ។ **យទិទំ បសវោ**តិ ឯត្ថ សព្ពាបិ ចតុប្បទជាតិ បសវោតិ អធិប្បេតា។ **បហោមី**តិ សក្កោមិ។ **យាវតកេន អន្តរេនា**តិ យត្តកេន ខណេន។ **ចម្បំ គតាគតំ ករិស្សតី**តិ អស្សមណ្ឌលតោ យាវ ចម្បានគរទ្វារា គមនញ្ច អាគមនញ្ច ករិស្សតិ។ **សាឋេយ្យានី**តិ សឋត្តានិ។ **កូដេយ្យានី**តិ កូដត្តានិ។ **វង្កេយ្យានី**តិ វង្កត្តានិ។ **ជិម្ហេយ្យានី**តិ ជិម្ហត្តានិ។ **បាតុករិស្សតី**តិ បកាសេស្សតិ ទស្សេស្សតិ។ ន ហិ សក្កា តេន តានិ ឯត្តកេន អន្តរេន ទស្សេតុំ។

តត្ថ យស្ស កិស្មិញ្ចិទេវ ឋានេ ឋាតុកាមស្ស សតោ យំ ឋានំ មនុស្សានំ សប្បដិភយំ, បុរតោ គន្ត្វា វញ្ចេត្វា បស្សាមីតិ ន ហោតិ, តស្មិំ ឋាតុកាមដ្ឋានេយេវ និខាតត្ថម្ភោ វិយ ចត្តារោ បាទេ និច្ចលេ កត្វា តិដ្ឋតិ, អយំ **សឋោ** នាម។ យស្ស បន កិស្មិញ្ចិទេវ ឋានេ អវច្ឆិន្ទិត្វា ខន្ធគតំ បាតេតុកាមស្ស សតោ យំ ឋានំ មនុស្សានំ សប្បដិភយំ, បុរតោ គន្ត្វា វញ្ចេត្វា បាតេស្សាមីតិ ន ហោតិ, តត្ថេវ អវច្ឆិន្ទិត្វា បាតេតិ, អយំ **កូដោ** នាម។ យស្ស កិស្មិញ្ចិទេវ ឋានេ មគ្គា ឧក្កម្ម និវត្តិត្វា បដិមគ្គំ អារោហិតុកាមស្ស សតោ យំ ឋានំ មនុស្សានំ សប្បដិភយំ, បុរតោ គន្ត្វា វញ្ចេត្វា ឯវំ ករិស្សាមីតិ ន ហោតិ, តត្ថេវ មគ្គា ឧក្កម្ម និវត្តិត្វា បដិមគ្គំ អារោហតិ, អយំ **វង្កោ** នាម។ យស្ស បន កាលេន វាមតោ កាលេន ទក្ខិណតោ កាលេន ឧជុមគ្គេនេវ គន្តុកាមស្ស សតោ យំ ឋានំ មនុស្សានំ សប្បដិភយំ, បុរតោ គន្ត្វា វញ្ចេត្វា ឯវំ ករិស្សាមីតិ ន ហោតិ, តត្ថេវ កាលេន វាមតោ កាលេន ទក្ខិណតោ កាលេន ឧជុមគ្គំ គច្ឆតិ, តថា លណ្ឌំ វា បស្សាវំ វា វិស្សជ្ជេតុកាមស្ស សតោ ឥទំ ឋានំ សុសម្មដ្ឋំ អាកិណ្ណមនុស្សំ រមណីយំ, ឥមស្មិំ ឋានេ ឯវរូបំ កាតុំ ន យុត្តំ, បុរតោ គន្ត្វា បដិច្ឆន្នឋានេ ករិស្សាមីតិ ន ហោតិ, តត្ថេវ ករោតិ, អយំ **ជិម្ហោ** នាម។ ឥតិ ឥមំ ចតុព្ពិធម្បិ កិរិយំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។ សព្ពានិ តានិ សាឋេយ្យានិ កូដេយ្យានិ វង្កេយ្យានិ ជិម្ហេយ្យានិ បាតុករិស្សតីតិ ឯវំ ករោន្តោបិ តេ សឋាទយោ តានិ សាឋេយ្យាទីនិ បាតុករោន្តិ នាម។

ឯវំ បសូនំ ឧត្តានភាវំ ទស្សេត្វា ឥទានិ មនុស្សានំ គហនភាវំ ទស្សេន្តោ **អម្ហាកំ បន, ភន្តេ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ទាសា**តិ អន្តោជាតកា វា ធនក្កីតា វា ករមរានីតា វា សយំ វា ទាសព្យំ ឧបគតា។ **បេស្សា**តិ បេសនការកា។ **កម្មករា**តិ ភត្តវេតនភតា។ **អញ្ញថាវ កាយេនា**តិ អញ្ញេនេវាការេន កាយេន សមុទាចរន្តិ, អញ្ញេនេវាការេន វាចាយ, អញ្ញេន ច នេសំ អាការេន ចិត្តំ ឋិតំ ហោតីតិ ទស្សេតិ។ តត្ថ យេ សម្មុខា សាមិកេ ទិស្វា បច្ចុគ្គមនំ ករោន្តិ, ហត្ថតោ ភណ្ឌកំ គណ្ហន្តិ, ឥមំ វិស្សជ្ជេត្វា ឥមំ គណ្ហន្តា សេសានិបិ អាសន-បញ្ញាបន-តាលវណ្ដពីជន-បាទធោវនាទីនិ សព្ពានិ កិច្ចានិ ករោន្តិ, បរម្មុខកាលេ បន តេលម្បិ ឧត្តរន្តំ ន ឱលោកេន្តិ, សតគ្ឃនកេបិ សហស្សគ្ឃនកេបិ កម្មេ បរិហាយន្តេ និវត្តិត្វា ឱលោកេតុម្បិ ន ឥច្ឆន្តិ, ឥមេ អញ្ញថា កាយេន សមុទាចរន្តិ នាម។ យេ បន សម្មុខា “អម្ហាកំ សាមិ អម្ហាកំ អយ្យោ”តិអាទីនិ វត្វា បសំសន្តិ, បរម្មុខា អវត្តព្ពំ នាម នត្ថិ, យំ ឥច្ឆន្តិ, តំ វទន្តិ, ឥមេ អញ្ញថា វាចាយ សមុទាចរន្តិ នាម។

៤. ចត្តារោមេ បេស្សបុគ្គលាតិ អយម្បិ បាដិឯក្កោ អនុសន្ធិ។ អយញ្ហិ បេស្សោ “យាវញ្ចិទំ, ភន្តេ, ភគវា ឯវំ មនុស្សគហណេ ឯវំ មនុស្សកសដេ ឯវំ មនុស្សសាឋេយ្យេ វត្តមានេ សត្តានំ ហិតាហិតំ ជានាតី”តិ អាហ។ បុរិមេ ច តយោ បុគ្គលា អហិតបដិបទំ បដិបន្នា, ឧបរិ ចតុត្ថោ ហិតបដិបទំ, ឯវមហំ សត្តានំ ហិតាហិតំ ជានាមីតិ ទស្សេតុំ ឥមំ ទេសនំ អារភិ។ ហេដ្ឋា កន្ទរកស្ស កថាយ សទ្ធិំ យោជេតុម្បិ វដ្ដតិ។ តេន វុត្តំ “យាវញ្ចិទំ ភោតា គោតមេន សម្មា ភិក្ខុសង្ឃោ បដិបាទិតោ”តិ។ អថស្ស ភគវា “បុរិមេ តយោ បុគ្គលេ បហាយ ឧបរិ ចតុត្ថបុគ្គលស្ស ហិតបដិបត្តិយំយេវ បដិបាទេមី”តិ ទស្សេន្តោបិ ឥមំ ទេសនំ អារភិ។ **សន្តោ**តិ ឥទំ សំវិជ្ជមានាតិ បទស្សេវ វេវចនំ។ “សន្តា ហោន្តិ សមិតា វូបសន្តា”តិ (វិភ. ៥៤២) ឯត្ថ ហិ និរុទ្ធា សន្តាតិ វុត្តា។ “សន្តា ឯតេ វិហារា អរិយស្ស វិនយេ វុច្ចន្តី”តិ ឯត្ថ (ម. និ. ១.៨២) និព្ពុតា។ “សន្តោ ហវេ សព្ភិ បវេទយន្តី”តិ ឯត្ថ (ជា. ២.២១.៤១៣) បណ្ឌិតា។ ឥធ បន វិជ្ជមានា ឧបលព្ភមានាតិ អត្ថោ។

អត្តន្តបាទីសុ អត្តានំ តបតិ ទុក្ខាបេតីតិ **អត្តន្តបោ**។ អត្តនោ បរិតាបនានុយោគំ **អត្តបរិតាបនានុយោគំ**។ បរំ តបតិ ទុក្ខាបេតីតិ **បរន្តបោ**។ បរេសំ បរិតាបនានុយោគំ **បរបរិតាបនានុយោគំ**។ **ទិដ្ឋេវ ធម្មេ**តិ ឥមស្មិំយេវ អត្តភាវេ។ **និច្ឆាតោ**តិ ឆាតំ វុច្ចតិ តណ្ហា, សា អស្ស នត្ថីតិ និច្ឆាតោ។ សព្ពកិលេសានំ និព្ពុតត្តា **និព្ពុតោ**។ អន្តោ តាបនកិលេសានំ អភាវា សីតលោ ជាតោតិ **សីតិភូតោ**។ ឈានមគ្គផលនិព្ពានសុខានិ បដិសំវេទេតីតិ **សុខបដិសំវេទី**។ **ព្រហ្មភូតេន អត្តនា**តិ សេដ្ឋភូតេន អត្តនា។ **ចិត្តំ អារាធេតី**តិ ចិត្តំ សម្បាទេតិ, បរិបូរេតិ គណ្ហាតិ បសាទេតីតិ អត្ថោ។

៥. ទុក្ខបដិក្កូលន្តិ ទុក្ខស្ស បដិកូលំ, បច្ចនីកសណ្ឋិតំ ទុក្ខំ អបត្ថយមានន្តិ អត្ថោ។

៦. បណ្ឌិតោតិ ឥធ ចតូហិ ការណេហិ បណ្ឌិតោតិ ន វត្តព្ពោ, សតិបដ្ឋានេសុ បន កម្មំ ករោតីតិ បណ្ឌិតោតិ វត្តុំ វដ្ដតិ។ **មហាបញ្ញោ**តិ ឥទម្បិ មហន្តេ អត្ថេ បរិគ្គណ្ហាតីតិអាទិនា មហាបញ្ញលក្ខណេន ន វត្តព្ពំ, សតិបដ្ឋានបរិគ្គាហិកាយ បន បញ្ញាយ សមន្នាគតត្តា មហាបញ្ញោតិ វត្តុំ វដ្ដតិ។ **មហតា អត្ថេន សំយុត្តោ អគមិស្សា**តិ មហតា អត្ថេន សំយុត្តោ ហុត្វា គតោ ភវេយ្យ, សោតាបត្តិផលំ បាបុណេយ្យាតិ អត្ថោ។ កិំ បន យេសំ មគ្គផលានំ ឧបនិស្សយោ អត្ថិ, ពុទ្ធានំ សម្មុខីភាវេ ឋិតេបិ តេសំ អន្តរាយោ ហោតីតិ។ អាម ហោតិ, ន បន ពុទ្ធេ បដិច្ច, អថ ខោ កិរិយបរិហានិយា វា បាបមិត្តតាយ វា ហោតិ។ តត្ថ កិរិយបរិហានិយា ហោតិ នាម – សចេ ហិ ធម្មសេនាបតិ ធនញ្ជានិស្ស ព្រាហ្មណស្ស អាសយំ ញត្វា ធម្មំ អទេសយិស្សា, សោ ព្រាហ្មណោ

សោតាបន្នោ អភវិស្សា, ឯវំ តាវ កិរិយបរិហានិយា ហោតិ។ បាបមិត្តតាយ ហោតិ នាម – សចេ ហិ អជាតសត្តុ ទេវទត្តស្ស វចនំ គហេត្វា បិតុឃាតកម្មំ នាករិស្សា, សាមញ្ញផលសុត្តកថិតទិវសេវ សោតាបន្នោ អភវិស្សា, តស្ស វចនំ គហេត្វា បិតុឃាតកម្មស្ស កតត្តា បន ន ហោតិ, ឯវំ បាបមិត្តតាយ ហោតិ។ ឥមស្សាបិ ឧបាសកស្ស កិរិយបរិហានិ ជាតា, អបរិនិដ្ឋិតាយ ទេសនាយ ឧដ្ឋហិត្វា បក្កន្តោ។ **អបិច, ភិក្ខវេ, ឯត្តាវតាបិ បេស្សោ ហត្ថារោហបុត្តោ មហតា អត្ថេន សំយុត្តោ**តិ កតរេន មហន្តេន អត្ថេន? ទ្វីហិ អានិសំសេហិ។ សោ កិរ ឧបាសកោ សង្ឃេ ច បសាទំ បដិលភិ, សតិបដ្ឋានបរិគ្គហណត្ថាយ ចស្ស អភិនវោ នយោ ឧទបាទិ។ តេន វុត្តំ “មហតា អត្ថេន សំយុត្តោ”តិ។ កន្ទរកោ បន សង្ឃេ បសាទមេវ បដិលភិ។ **ឯតស្ស ភគវា កាលោ**តិ ឯតស្ស ធម្មក្ខានស្ស, ចតុន្នំ វា បុគ្គលានំ វិភជនស្ស កាលោ។

៨. **ឱរព្ភិកា**ទីសុ ឧរព្ភា វុច្ចន្តិ ឯឡកា, ឧរព្ភេ ហនតីតិ **ឱរព្ភិកោ។ សូករិកា**ទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ **លុទ្ទោ**តិ ទារុណោ កក្ខឡោ។ **មច្ឆឃាតកោ**តិ មច្ឆពន្ធកេវដ្ដោ។ **ពន្ធនាគារិកោ**តិ ពន្ធនាគារគោបកោ។ **កុរូរកម្មន្តា**តិ ទារុណកម្មន្តា។

៩. **មុទ្ធាវសិត្តោ**តិ ខត្តិយាភិសេកេន មុទ្ធនិ អភិសិត្តោ។ **បុរត្ថិមេន នគរស្សា**តិ នគរតោ បុរត្ថិមទិសាយ។ **សន្ថាគារ**ន្តិ យញ្ញសាលំ។ **ខរាជិនំ និវាសេត្វា**តិ សខុរំ អជិនចម្មំ និវាសេត្វា។ **សប្បិតេលេនា**តិ សប្បិនា ច តេលេន ច។ ឋបេត្វា ហិ សប្បឹ អវសេសោ យោ កោចិ ស្នេហោ តេលន្តិ វុច្ចតិ។ **កណ្ឌូវមានោ**តិ នខានំ ឆិន្នត្តា កណ្ឌូវិតព្ពកាលេ តេន កណ្ឌូវមានោ។ **អនន្តរហិតាយា**តិ អសន្ថតាយ។ **សរូបវច្ឆាយា**តិ សទិសវច្ឆាយ។ សចេ គាវី សេតា ហោតិ, វច្ឆោបិ សេតកោវ។ សចេ គាវី កពរា វា រត្តា វា, វច្ឆោបិ តាទិសោ វាតិ ឯវំ សរូបវច្ឆាយ។ **សោ ឯវមាហា**តិ សោ រាជា ឯវំ វទេតិ។ **វច្ឆតរា**តិ តរុណវច្ឆកភាវំ អតិក្កន្តា ពលវវច្ឆា។ **វច្ឆតរី**សុបិ ឯសេវ នយោ។ **ពរិហិសត្ថាយា**តិ បរិក្ខេបករណត្ថាយ ចេវ យញ្ញភូមិយំ អត្ថរណត្ថាយ ច។ សេសំ ហេដ្ឋា តត្ថ តត្ថ វិត្ថារិតត្តា ឧត្តានមេវាតិ។

បបញ្ចសូទនិយា មជ្ឈិមនិកាយដ្ឋកថាយ

កន្ទរកសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. អដ្ឋកនាគរសុត្តវណ្ណនា

១៧. **ឯវំ មេ សុត**ន្តិ អដ្ឋកនាគរសុត្តំ។ តត្ថ **ពេលុវគាមកេ**តិ វេសាលិយា ទក្ខិណបស្សេ អវិទូរេ ពេលុវគាមកោ នាម អត្ថិ, តំ គោចរគាមំ កត្វាតិ អត្ថោ។ **ទសមោ**តិ សោ ហិ ជាតិគោត្តវសេន ចេវ សារប្បត្តកុលគណនាយ ច ទសមេ ឋានេ គណីយតិ, តេនស្ស ទសមោត្វេវ នាមំ ជាតំ។ **អដ្ឋកនាគរោ**តិ អដ្ឋកនគរវាសី។ **កុក្កុដារាមោ**តិ កុក្កុដសេដ្ឋិនា ការិតោ អារាមោ។

១៨. **តេន ភគវតា…បេ…. អក្ខាតោ**តិ ឯត្ថ អយំ សង្ខេបត្ថោ, យោ សោ ភគវា សមតឹស បារមិយោ បូរេត្វា សព្ពកិលេសេ ភញ្ជិត្វា អនុត្តរំ សម្មាសម្ពោធឹ អភិសម្ពុទ្ធោ, តេន ភគវតា, តេសំ តេសំ សត្តានំ អាសយានុសយំ **ជានតា**, ហត្ថតលេ ឋបិតអាមលកំ វិយ សព្ពំ ញេយ្យធម្មំ **បស្សតា**។ អបិច បុព្ពេនិវាសាទីហិ ជានតា, ទិព្ពេន ចក្ខុនា បស្សតា, តីហិ វិជ្ជាហិ ឆហិ វា បន អភិញ្ញាហិ ជានតា, សព្ពត្ថ អប្បដិហតេន សមន្តចក្ខុនា បស្សតា, សព្ពធម្មជាននសមត្ថាយ បញ្ញាយ ជានតា, សព្ពសត្តានំ ចក្ខុវិសយាតីតានិ តិរោកុដ្ដាទិគតានិបិ រូបានិ អតិវិសុទ្ធេន មំសចក្ខុនា បស្សតា, អត្តហិតសាធិកាយ សមាធិបទដ្ឋានាយ បដិវេធបញ្ញាយ ជានតា, បរហិតសាធិកាយ ករុណាបទដ្ឋានាយ ទេសនាបញ្ញាយ បស្សតា, អរីនំ ហតត្តា បច្ចយាទីនញ្ច អរហត្តា **អរហតា**, សម្មា សាមញ្ច សច្ចានំ ពុទ្ធត្តា **សម្មាសម្ពុទ្ធេន**។ អន្តរាយិកធម្មេ វា ជានតា, និយ្យានិកធម្មេ បស្សតា, កិលេសារីនំ ហតត្តា អរហតា, សាមំ សព្ពធម្មានំ ពុទ្ធត្តា សម្មាសម្ពុទ្ធេនាតិ ឯវំ ចតុវេសារជ្ជវសេន ចតូហិ ការណេហិ ថោមិតេន។ អត្ថិ នុ ខោ ឯកោ ធម្មោ អក្ខាតោតិ។

១៩. **អភិសង្ខត**ន្តិ កតំ ឧប្បាទិតំ។ **អភិសញ្ចេតយិត**ន្តិ ចេតយិតំ បកប្បិតំ។ **សោ តត្ថ ឋិតោ**តិ សោ តស្មឹ សមថវិបស្សនាធម្មេ ឋិតោ។ **ធម្មរាគេន ធម្មនន្ទិយា**តិ បទទ្វយេហិ សមថវិបស្សនាសុ ឆន្ទរាគោ វុត្តោ។ សមថវិបស្សនាសុ ហិ សព្ពេន សព្ពំ ឆន្ទរាគំ បរិយាទិយិតុំ សក្កោន្តោ អរហា ហោតិ, អសក្កោន្តោ អនាគាមី ហោតិ។ សោ សមថវិបស្សនាសុ ឆន្ទរាគស្ស អប្បហីនត្តា ចតុត្ថជ្ឈានចេតនាយ សុទ្ធាវាសេ និព្ពត្តតិ, អយំ អាចរិយានំ សមានកថា។

វិតណ្ឌវាទី បនាហ “តេនេវ ធម្មរាគេនាតិ វចនតោ អកុសលេន សុទ្ធាវាសេ និព្ពត្តតី”តិ សោ “សុត្តំ អាហរា”តិ វត្តព្ពោ, អទ្ធា អញ្ញំ អបស្សន្តោ ឥទមេវ អាហរិស្សតិ, តតោ វត្តព្ពោ “កឹ បនិទំ សុត្តំ នេយ្យត្ថំ នីតត្ថ”ន្តិ, អទ្ធា នីតត្ថន្តិ វក្ខតិ។ តតោ វត្តព្ពោ – ឯវំ សន្តេ អនាគាមិផលត្ថិកេន សមថវិបស្សនាសុ ឆន្ទរាគោ កត្តព្ពោ ភវិស្សតិ, ឆន្ទរាគេ ឧប្បាទិតេ អនាគាមិផលំ បដិវិទ្ធំ ភវិស្សតិ “មា សុត្តំ មេ លទ្ធ”ន្តិ យំ វា តំ វា ទីបេហិ។ បញ្ហំ កថេន្តេន ហិ អាចរិយស្ស សន្តិកេ ឧគ្គហេត្វា អត្ថរសំ បដិវិជ្ឈិត្វា កថេតុំ វដ្ដតិ, អកុសលេន ហិ សគ្គេ, កុសលេន វា អបាយេ បដិសន្ធិ នាម នត្ថិ។ វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា –

> “ន, ភិក្ខវេ, លោភជេន កម្មេន ទោសជេន កម្មេន មោហជេន កម្មេន ទេវា បញ្ញាយន្តិ, មនុស្សា បញ្ញាយន្តិ, យា វា បនញ្ញាបិ កាចិ សុគតិយោ, អថ ខោ, ភិក្ខវេ, លោភជេន កម្មេន ទោសជេន កម្មេន មោហជេន កម្មេន និរយោ បញ្ញាយតិ, តិរច្ឆានយោនិ បញ្ញាយតិ, បេត្តិវិសយោ បញ្ញាយតិ, យា វា បនញ្ញាបិ កាចិ ទុគ្គតិយោ”តិ –

ឯវំ បញ្ញាបេតព្ពោ។ សចេ សញ្ជានាតិ សញ្ជានាតុ, នោ ចេ សញ្ជានាតិ, “គច្ឆ បាតោវ វិហារំ បវិសិត្វា យាគុំ បិវាហី”តិ ឧយ្យោជេតព្ពោ។

យថា ច បន ឥមស្មឹ សុត្តេ, ឯវំ មហាមាលុក្យោវាទេបិ មហាសតិបដ្ឋានេបិ កាយគតាសតិសុត្តេបិ សមថវិបស្សនា កថិតា។ តត្ថ ឥមស្មឹ សុត្តេ សមថវសេន គច្ឆតោបិ វិបស្សនាវសេន គច្ឆតោបិ សមថធុរមេវ ធុរំ, មហាមាលុក្យោវាទេ វិបស្សនាវ ធុរំ, មហាសតិបដ្ឋានំ បន វិបស្សនុត្តរំ នាម កថិតំ, កាយគតាសតិសុត្តំ សមថុត្តរន្តិ។

អយំ ខោ គហបតិ…បេ…. ឯកធម្មោ អក្ខាតោតិ ឯកធម្មំ បុច្ឆិតេន អយម្បិ ឯកធម្មោតិ ឯវំ បុច្ឆាវសេន កថិតត្តា ឯកាទសបិ ធម្មា ឯកធម្មោ នាម ជាតោ។ មហាសកុលុទាយិសុត្តស្មិញ្ហិ ឯកូនវីសតិ បព្ពានិ បដិបទាវសេន ឯកធម្មោ នាម ជាតានិ, ឥធ ឯកាទសបុច្ឆាវសេន ឯកធម្មោតិ អាគតានិ។ អមតុប្បត្តិយត្ថេន វា សព្ពានិបិ ឯកធម្មោតិ វត្តុំ វដ្ដតិ។

២១. និធិមុខំ គវេសន្តោតិ និធឹ បរិយេសន្តោ។ **សកិទេវា**តិ ឯកបយោគេន។ កថំ បន ឯកបយោគេនេវ ឯកាទសន្នំ និធីនំ អធិគមោ ហោតីតិ។ ឥធេកច្ចោ អរញ្ញេ និធឹ គវេសមានោ ចរតិ, តមេនំ អញ្ញតរោ អត្ថចរកោ ទិស្វា “កឹ ភោ ចរសី”តិ បុច្ឆតិ។ សោ “ជីវិតវុត្តឹ បរិយេសាមី”តិ អាហ។ ឥតរោ “តេន ហិ សម្ម អាគច្ឆ, ឯតំ បាសាណំ បវត្តេហី”តិ អាហ។ សោ តំ បវត្តេត្វា ឧបរូបរិ ឋបិតា វា កុច្ឆិយា កុច្ឆឹ អាហច្ច ឋិតា វា ឯកាទស កុម្ភិយោ បស្សេយ្យ, ឯវំ ឯកបយោគេន ឯកាទសន្នំ និធីនំ អធិគមោ ហោតិ។

អាចរិយធនំ បរិយេសិស្សន្តីតិ អញ្ញតិត្ថិយា ហិ យស្ស សន្តិកេ សិប្បំ ឧគ្គណ្ហន្តិ, តស្ស សិប្បុគ្គហណតោ បុរេ វា បច្ឆា វា អន្តរន្តរេ វា គេហតោ នីហរិត្វា ធនំ ទេន្តិ។ យេសំ គេហេ នត្ថិ, តេ ញាតិសភាគតោ បរិយេសន្តិ, តថា អលភមានា ភិក្ខម្បិ ចរិត្វា ទេន្តិយេវ។ តំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។

កិមង្គំ បនាហន្តិ ពាហិរកា តាវ អនិយ្យានិកេបិ សាសនេ សិប្បមត្តទាយកស្ស ធនំ បរិយេសន្តិ; អហំ បន ឯវំវិធេ និយ្យានិកសាសនេ ឯកាទសវិធំ អមតុប្បត្តិបដិបទំ ទេសេន្តស្ស អាចរិយស្ស បូជំ កឹ ន ករិស្សាមិ, ករិស្សាមិយេវាតិ វទតិ។ **បច្ចេកទុស្សយុគេន អច្ឆាទេសី**តិ ឯកមេកស្ស ភិក្ខុនោ ឯកេកំ ទុស្សយុគមទាសីតិ អត្ថោ។ សមុទាចារវចនំ បនេត្ថ ឯវរូបំ ហោតិ, តស្មា អច្ឆាទេសីតិ វុត្តំ។ **បញ្ចសតវិហារ**ន្តិ បញ្ចសតគ្ឃនិកំ បណ្ណសាលំ ការេសីតិ អត្ថោ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

បបញ្ចសូទនិយា មជ្ឈិមនិកាយដ្ឋកថាយ

អដ្ឋកនាគរសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣. សេខសុត្តវណ្ណនា

២២. ឯវំ មេ សុតន្តិ សេខសុត្តំ។ តត្ថ **នវំ សន្ធាគារ**ន្តិ អធុនា ការិតំ សន្ធាគារំ, ឯកា មហាសាលាតិ អត្ថោ។ ឧយ្យោគកាលាទីសុ ហិ រាជានោ តត្ថ ឋត្វា “ឯត្តកា បុរតោ គច្ឆន្តុ, ឯត្តកា បច្ឆា, ឯត្តកា ឧភោហិ បស្សេហិ, ឯត្តកា ហត្ថីសុ អភិរុហន្តុ, ឯត្តកា អស្សេសុ, ឯត្តកា រថេសុ តិដ្ឋន្តូ”តិ ឯវំ សន្ធំ ករោន្តិ, មរិយាទំ ពន្ធន្តិ, តស្មា តំ

ឋានំ **សន្ថាគារ**ន្តិ វុច្ចតិ។ ឧយ្យោគដ្ឋានតោ ច អាគន្ត្វា យាវ គេហេសុ អល្លគោមយបរិភណ្ឌាទីនិ ករោន្តិ, តាវ ទ្វេ តីណិ ទិវសានិ តេ រាជានោ តត្ថ សន្ថម្ភន្តីតិបិ សន្ថាគារំ។ តេសំ រាជូនំ សហ អត្ថានុសាសនំ អគារន្តិបិ សន្ថាគារំ គណរាជានោ ហិ តេ , តស្មា ឧប្បន្នកិច្ចំ ឯកស្ស វសេន ន ឆិជ្ជតិ, សព្ពេសំ ឆន្ទោ លទ្ធុំ វដ្ដតិ, តស្មា សព្ពេ តត្ថ សន្និបតិត្វា អនុសាសន្តិ។ តេន វុត្តំ “សហ អត្ថានុសាសនំ អគារន្តិបិ សន្ថាគារ”ន្តិ។ យស្មា បនេតេ តត្ថ សន្និបតិត្វា “តម្ហិ កាលេ កសិតុំ វដ្ដតិ, តម្ហិ កាលេ វបិតុ”ន្តិ ឯវមាទិនា នយេន ឃរាវាសកិច្ចានិ សម្មន្តយន្តិ, តស្មា ឆិទ្ទាវឆិទ្ទំ ឃរាវាសំ តត្ថ សន្ថរន្តីតិបិ សន្ថាគារំ។ **អចិរការិតំ ហោតី**តិ កដ្ឋកម្ម-សិលាកម្ម-ចិត្តកម្មាទិវសេន សុសជ្ជិតំ ទេវវិមានំ វិយ អធុនា និដ្ឋាបិតំ។ **សមណេន វា**តិ ឯត្ថ យស្មា ឃរវត្ថុបរិគ្គហកាលេយេវ ទេវតា អត្តនោ វសនដ្ឋានំ គណ្ហន្តិ, តស្មា “ទេវេន វា”តិ អវត្វា “សមណេន វា ព្រាហ្មណេន វា កេនចិ វា មនុស្សភូតេនា”តិ វុត្តំ។

យេន ភគវា តេនុបសង្កមឹសូតិ សន្ថាគារំ និដ្ឋិតន្តិ សុត្វា “គច្ឆាម, នំ បស្សិស្សាមា”តិ គន្ត្វា ទ្វារកោដ្ឋកតោ បដ្ឋាយ សព្ពំ ឱលោកេត្វា “ឥទំ សន្ថាគារំ ទេវវិមានសទិសំ អតិវិយ មនោរមំ សស្សិរិកំ កេន បឋមំ បរិភុត្តំ អម្ហាកំ ទីឃរត្តំ ហិតាយ សុខាយ អស្សា”តិ ចិន្តេត្វា “អម្ហាកំ ញាតិសេដ្ឋស្ស បឋមំ ទិយ្យមានេបិ សត្ថុនោវ អនុច្ឆវិកំ, ទក្ខិណេយ្យវសេន ទិយ្យមានេបិ សត្ថុនោវ អនុច្ឆវិកំ, តស្មា បឋមំ សត្ថារំ បរិភុញ្ជាបេស្សាម, ភិក្ខុសង្ឃស្ស អាគមនំ ករិស្សាម, ភិក្ខុសង្ឃេ អាគតេ តេបិដកំ ពុទ្ធវចនំ អាគតមេវ ភវិស្សតិ, សត្ថារំ តិយាមរត្តឹ អម្ហាកំ ធម្មកថំ កថាបេស្សាម, ឥតិ តីហិ រតនេហិ បរិភុត្តំ មយំ បច្ឆា បរិភុញ្ជិស្សាម , ឯវំ នោ ទីឃរត្តំ ហិតាយ សុខាយ ភវិស្សតី”តិ សន្និដ្ឋានំ កត្វា ឧបសង្កមឹសុ។

យេន សន្ថាគារំ តេនុបសង្កមឹសូតិ តំ ទិវសំ កិរ សន្ថាគារំ កិញ្ចាបិ រាជកុលានំ ទស្សនត្ថាយ ទេវវិមានំ វិយ សុសជ្ជិតំ ហោតិ សុបដិជគ្គិតំ, ពុទ្ធារហំ បន កត្វា អប្បញ្ញត្តំ។ ពុទ្ធា ហិ នាម អរញ្ញជ្ឈាសយា អរញ្ញារាមា អន្តោគាមេ វសេយ្យុំ វា នោ វា, តស្មា ភគវតោ មនំ ជានិត្វាវ បញ្ញាបេស្សាមាតិ ចិន្តេត្វា តេ ភគវន្តំ ឧបសង្កមឹសុ។ តទានិ បន មនំ លភិត្វា បញ្ញាបេតុកាមា យេន សន្ថាគារំ តេនុបសង្កមឹសុ។

សព្ពសន្ថរឹ សន្ថាគារំ សន្ថរិត្វាតិ យថា សព្ពមេវ សន្ថតំ ហោតិ, ឯវំ តំ សន្ថរាបេត្វា។ សព្ពបឋមំ តាវ “គោមយំ នាម សព្ពមង្គលេសុ វដ្ដតី”តិ សុធាបរិកម្មកតម្បិ ភូមឹ អល្លគោមយេន ឱបុញ្ជាបេត្វា បរិសុក្ខភាវំ ញត្វា យថា អក្កន្តដ្ឋានេ បទំ ន បញ្ញាយតិ, ឯវំ ចតុជ្ជាតិយគន្ធេហិ លិម្បាបេត្វា ឧបរិ នានាវណ្ណេ កដសារកេ សន្ថរិត្វា តេសំ ឧបរិ មហាបិដ្ឋិកកោជវកេ អាទឹ កត្វា ហត្ថត្ថរក-អស្សត្ថរក-សីហត្ថរក-ព្យគ្ឃត្ថរក-ចន្ទត្ថរក-សូរិយត្ថរក-ចិត្តត្ថរកាទីហិ នានាវណ្ណេហិ អត្ថរណេហិ សន្ថរិតព្ពកយុត្តំ សព្ពោកាសំ សន្ថរាបេសុំ។ តេន វុត្តំ “សព្ពសន្ថរឹ សន្ថាគារំ សន្ថរិត្វា”តិ។

អាសនានិ បញ្ញាបេត្វាតិ មជ្ឈដ្ឋានេ តាវ មង្គលត្ថម្ភំ និស្សាយ មហារហំ ពុទ្ធាសនំ បញ្ញាបេត្វា តត្ថ យំ យំ មុទុកញ្ច មនោរមញ្ច បច្ចត្ថរណំ, តំ តំ បច្ចត្ថរិត្វា ភគវតោ លោហិតកំ មនុញ្ញទស្សនំ ឧបធានំ ឧបទហិត្វា ឧបរិ សុវណ្ណរជតតារកវិចិត្តំ វិតានំ ពន្ធិត្វា គន្ធទាមបុប្ផទាមបត្តទាមាទីហិ បច្ចត្ថរណេហិ អលង្ករិត្វា សមន្តា ទ្វាទសហត្ថដ្ឋានេ បុប្ផជាលំ ករិត្វា តឹសហត្ថមត្តំ ឋានំ បដសាណិយា បរិក្ខិបាបេត្វា បច្ឆិមភិត្តឹ និស្សាយ ភិក្ខុសង្ឃស្ស បល្លង្កបីឋ-អបស្សយបីឋ-មុណ្ឌបីឋានិ បញ្ញាបេត្វា ឧបរិ សេតបច្ចត្ថរណេហិ បច្ចត្ថរាបេត្វា បាចីនភិត្តឹ និស្សាយ អត្តនោ អត្តនោ មហាបិដ្ឋិកកោជវកេ បញ្ញាបេត្វា ហំសលោមាទិបូរិតានិ ឧបធានានិ ឋបាបេសុំ “ឯវំ អកិលមមានា សព្ពរត្តឹ ធម្មំ សុណិស្សាមា”តិ។ ឥទំ សន្ធាយ វុត្តំ “អាសនានិ បញ្ញាបេត្វា”តិ។

ឧទកមណិកន្តិ មហាកុច្ឆិកំ ឧទកចាដឹ។ **ឧបដ្ឋបេត្វា**តិ ឯវំ ភគវា ច ភិក្ខុសង្ឃោ ច យថារុចិយា ហត្ថេ វា ធោវិស្សន្តិ បាទេ វា, មុខំ វា វិក្ខាលេស្សន្តីតិ តេសុ តេសុ ឋានេសុ មណិវណ្ណស្ស ឧទកស្ស បូរាបេត្វា វាសត្ថាយ នានាបុប្ផានិ ចេវ ឧទកវាសចុណ្ណានិ ច បក្ខិបិត្វា កទលិបណ្ណេហិ បិទហិត្វា បតិដ្ឋាបេសុំ។ ឥទំ សន្ធាយ វុត្តំ “ឧបដ្ឋបេត្វា”តិ។

តេលប្បទីបំ អារោបេត្វាតិ រជតសុវណ្ណាទិមយទណ្ឌាសុ ទីបិកាសុ យោនករូបកិរាតរូបកាទីនំ ហត្ថេ ឋបិតសុវណ្ណរជតាទិមយកបល្លកាទីសុ ច តេលប្បទីបំ ជលយិត្វាតិ អត្ថោ។ **យេន ភគវា តេនុបសង្កមឹសូ**តិ ឯត្ថ បន តេ សក្យរាជានោ ន កេវលំ សន្ថាគារមេវ, អថ ខោ យោជនាវដ្ដេ កបិលវត្ថុស្មឹ នគរវីថិយោបិ សម្មជ្ជាបេត្វា ធជេ ឧស្សាបេត្វា គេហទ្វារេសុ បុណ្ណឃដេ ច កទលិយោ ច ឋបាបេត្វា សកលនគរំ ទីបមាលាទីហិ វិប្បកិណ្ណតារកំ វិយ កត្វា “ខីរបាយកេ ទារកេ ខីរំ បាយេថ, ទហរេ កុមារេ លហុំ លហុំ ភោជេត្វា សយាបេថ, ឧច្ចាសទ្ទំ មា ករិត្ថ, អជ្ជ ឯករត្តឹ សត្ថា អន្តោគាមេ វសិស្សតិ, ពុទ្ធា នាម អប្បសទ្ទកាមា ហោន្តី”តិ ភេរឹ ចរាបេត្វា សយំ ទណ្ឌទីបិកា អាទាយ យេន ភគវា តេនុបសង្កមឹសុ។

អថ ខោ ភគវា និវាសេត្វា បត្តចីវរមាទាយ សទ្ធឹ ភិក្ខុសង្ឃេន យេន នវំ សន្ថាគារំ តេនុបសង្កមីតិ។ “យស្ស ទានិ, ភន្តេ, ភគវា កាលំ មញ្ញតី”តិ ឯវំ កិរ កាលេ អារោចិតេ ភគវា លាខារសេន តិន្តរត្តកោវិឡារបុប្ផវណ្ណំ រត្តទុបដ្ដំ កត្តរិយា បទុមំ កន្តន្តោ វិយ សំវិធាយ តិមណ្ឌលំ បដិច្ឆាទេន្តោ និវាសេត្វា សុវណ្ណបាមង្គេន បទុមកលាបំ បរិក្ខិបន្តោ វិយ វិជ្ជុល្លតាសស្សិរិកំ កាយពន្ធនំ ពន្ធិត្វា រត្តកម្ពលេន គជកុម្ភំ បរិយោនទ្ធន្តោ វិយ រតនសតុព្ពេធេ សុវណ្ណគ្ឃិកេ បវាឡជាលំ ខិបមានោ វិយ សុវណ្ណចេតិយេ រត្តកម្ពលកញ្ចុកំ បដិមុញ្ចន្តោ វិយ គច្ឆន្តំ បុណ្ណចន្ទំ រត្តវណ្ណវលាហកេន បដិច្ឆាទយមានោ វិយ កញ្ចនបព្ពតមត្ថកេ សុបក្កលាខារសំ បរិសិញ្ចន្តោ វិយ ចិត្តកូដបព្ពតមត្ថកំ វិជ្ជុល្លតាយ បរិក្ខិបន្តោ វិយ ច សចក្កវាឡសិនេរុយុគន្ធរំ មហាបថវឹ ចាលេត្វា គហិតំ និគ្រោធបល្លវសមានវណ្ណំ រត្តវរបំសុកូលំ បារុបិត្វា គន្ធកុដិទ្វារតោ និក្ខមិ កញ្ចនគុហតោ សីហោ វិយ ឧទយបព្ពតកូដតោ បុណ្ណចន្ទោ វិយ ច។ និក្ខមិត្វា បន គន្ធកុដិបមុខេ អដ្ឋាសិ។

អថស្ស កាយតោ មេឃមុខេហិ វិជ្ជុកលាបា វិយ រស្មិយោ និក្ខមិត្វា សុវណ្ណរសធារាបរិសេកមញ្ជរិបត្តបុប្ផផលវិដបេ វិយ អារាមរុក្ខេ ករិំសុ។ តាវទេវ ច អត្តនោ អត្តនោ បត្តចីវរមាទាយ មហាភិក្ខុសង្ឃោ ភគវន្តំ បរិវារេសិ។ តេ បន បរិវារេត្វា ឋិតា ភិក្ខូ ឯវរូបា អហេសុំ អប្បិច្ឆា សន្តុដ្ឋា បវិវិត្តា អសំសដ្ឋា អារទ្ធវីរិយា វត្តារោ វចនក្ខមា ចោទកា បាបគរហី សីលសម្បន្នា សមាធិសម្បន្នា បញ្ញាវិមុត្តិវិមុត្តិញាណទស្សនសម្បន្នាតិ។ តេហិ បរិវារិតោ ភគវា រត្តកម្ពលបរិក្ខិត្តោ វិយ សុវណ្ណក្ខន្ធោ រត្តបទុមសណ្ឌមជ្ឈគតា វិយ សុវណ្ណនាវា បវាឡវេទិកាបរិក្ខិត្តោ វិយ សុវណ្ណបាសាទោ វិរោចិត្ថ។ សារិបុត្តមោគ្គល្លានាទយោ មហាថេរាបិ នំ មេឃវណ្ណំ បំសុកូលំ បារុបិត្វា មណិវម្មវម្មិកា វិយ មហានាគា បរិវារយិំសុ វន្តរាគា ភិន្នកិលេសា វិជដិតជដា ឆិន្នពន្ធនា កុលេ វា គណេ វា អលគ្គា។

ឥតិ ភគវា សយំ វីតរាគោ វីតរាគេហិ, វីតទោសោ វីតទោសេហិ, វីតមោហោ វីតមោហេហិ, និត្តណ្ហោ និត្តណ្ហេហិ, និក្កិលេសោ និក្កិលេសេហិ, សយំ ពុទ្ធោ ពហុស្សុតពុទ្ធេហិ បរិវារិតោ, បត្តបរិវារិតំ វិយ កេសរំ, កេសរបរិវារិតា វិយ កណ្ណិកា, អដ្ឋនាគសហស្សបរិវារិតោ វិយ ឆទ្ទន្តោ នាគរាជា, នវុតិហំសសហស្សបរិវារិតោ វិយ ធតរដ្ឋោ ហំសរាជា, សេនង្គបរិវារិតោ វិយ ចក្កវត្តិ, មរុគណបរិវារិតោ វិយ សក្កោ ទេវរាជា, ព្រហ្មគណបរិវារិតោ វិយ ហារិតមហាព្រហ្មា, តារាគណបរិវារិតោ វិយ បុណ្ណចន្ទោ, អសមេន ពុទ្ធវេសេន អបរិមាណេន ពុទ្ធវិលាសេន កបិលវត្ថុគមនមគ្គំ បដិបជ្ជិ។

អថស្ស បុរត្ថិមកាយតោ សុវណ្ណវណ្ណា រស្មិ ឧដ្ឋហិត្វា អសីតិហត្ថដ្ឋានំ អគ្គហេសិ។ បច្ឆិមកាយតោ ទក្ខិណហត្ថតោ, វាមហត្ថតោ សុវណ្ណវណ្ណា រស្មិ ឧដ្ឋហិត្វា អសីតិហត្ថដ្ឋានំ អគ្គហេសិ។ ឧបរិ កេសន្តតោ បដ្ឋាយ សព្ពកេសាវដ្ដេហិ មោរគីវវណ្ណា រស្មិ ឧដ្ឋហិត្វា គគនតលេ អសីតិហត្ថដ្ឋានំ អគ្គហេសិ។ ហេដ្ឋា បាទតលេហិ បវាឡវណ្ណា រស្មិ ឧដ្ឋហិត្វា ឃនបថវិយំ អសីតិហត្ថដ្ឋានំ អគ្គហេសិ។ ឯវំ សមន្តា អសីតិហត្ថមត្តំ ឋានំ ឆព្ពណ្ណា ពុទ្ធរស្មិយោ វិជ្ជោតមានា វិប្ផន្ទមានា កញ្ចនទណ្ឌទីបិកាហិ និច្ឆរិត្វា អាកាសំ បក្ខន្ទជាលា វិយ ចាតុទ្ទីបិកមហាមេឃតោ និក្ខន្តវិជ្ជុល្លតា វិយ វិធាវិំសុ។ សព្ពទិសាភាគា សុវណ្ណចម្បកបុប្ផេហិ វិកិរិយមានា វិយ, សុវណ្ណឃដា និក្ខន្តសុវណ្ណរសធារាហិ សិញ្ចមានា វិយ, បសារិតសុវណ្ណបដបរិក្ខិត្តា វិយ, វេរម្ភវាតសមុដ្ឋិតកឹសុកកណិការបុប្ផចុណ្ណសមោកិណ្ណា វិយ វិប្បកិរិំសុ។

ភគវតោបិ អសីតិអនុព្យញ្ជនព្យាមប្បភាទ្វត្តឹសវរលក្ខណសមុជ្ជលំ សរីរំ សមុគ្គតតារកំ វិយ គគនតលំ, វិកសិតមិវ បទុមវនំ, សព្ពបាលិផុល្លោ វិយ យោជនសតិកោ បារិច្ឆត្តកោ, បដិបាដិយា ឋបិតានំ ទ្វត្តឹសចន្ទានំ ទ្វត្តឹសសូរិយានំ ទ្វត្តឹសចក្កវត្តីនំ ទ្វត្តឹសទេវរាជានំ ទ្វត្តឹសមហាព្រហ្មានំ សិរិយា សិរឹ អភិភវមានំ វិយ វិរោចិត្ថ, យថា តំ ទសហិ បារមីហិ ទសហិ ឧបបារមីហិ ទសហិ បរមត្ថបារមីហិ សុបូរិតាហិ សមតឹសបារមិតាហិ អលង្កតំ។ កប្បសតសហស្សាធិកានិ ចត្តារិ អសង្ខ្យេយ្យានិ ទិន្នទានំ រក្ខិតសីលំ កតកល្យាណកម្មំ ឯកស្មឹ អត្តភាវេ ឱសរិត្វា វិបាកំ ទាតុំ ឋានំ អលភមានំ សម្ពាធបត្តំ វិយ អហោសិ។ នាវាសហស្សភណ្ឌំ ឯកនាវំ អារោបនកាលោ វិយ, សកដសហស្សភណ្ឌំ ឯកសកដំ អារោបនកាលោ វិយ, បញ្ចវីសតិយា នទីនំ ឱឃស្ស សម្ភិជ្ជ មុខទ្វារេ ឯកតោ រាសីភូតកាលោ វិយ ច អហោសិ។

ឥមាយ ពុទ្ធសិរិយា ឱភាសមានស្សាបិ ច ភគវតោ បុរតោ អនេកានិ ទណ្ឌទីបិកសហស្សានិ ឧក្ខិបឹសុ។ តថា បច្ឆតោ។ វាមបស្សេ ទក្ខិណបស្សេ។ ជាតិកុសុមចម្បកវនមល្លិករត្តុប្បលនីលុប្បលមកុលសិន្ទុវារបុប្ផានិ ចេវ នីលបីតាទិវណ្ណសុគន្ធគន្ធចុណ្ណានិ ច ចាតុទ្ទីបិកមេឃវិស្សដ្ឋោទកវុដ្ឋិយោ វិយ វិប្បកិរិំសុ។ បញ្ចង្គិកតូរិយនិគ្ឃោសា ចេវ ពុទ្ធធម្មសង្ឃគុណប្បដិសំយុត្តា ថុតិឃោសា ច សព្ពទិសា បូរយឹសុ។ ទេវមនុស្សនាគសុបណ្ណគន្ធព្ពយក្ខាទីនំ អក្ខីនិ អមតបានំ វិយ លភឹសុ។ ឥមស្មឹ បន ឋានេ ឋត្វា **បទសហស្សេន** គមនវណ្ណំ វត្តុំ វដ្ដតិ។ តត្រិទំ មុខមត្តំ –

“ឯវំ សព្ពង្គសម្បន្នោ, កម្បយន្តោ វសុន្ធរំ;
អហេឋយន្តោ បាណានិ, យាតិ លោកវិនាយកោ។

ទក្ខិណំ បឋមំ បាទំ, ឧទ្ធរន្តោ នរាសភោ;
គច្ឆន្តោ សិរិសម្បន្នោ, សោភតេ ទ្វិបទុត្តមោ។

គច្ឆតោ ពុទ្ធសេដ្ឋស្ស, ហេដ្ឋា បាទតលំ មុទុ;
សមំ សម្ផុសតេ ភូមឹ, រជសា នុបលិប្បតិ។

និន្នដ្ឋានំ ឧន្នមតិ, គច្ឆន្តេ លោកនាយកេ;
ឧន្នតញ្ច សមំ ហោតិ, បឋវី ច អចេតនា។

បាសាណា សក្ខរា ចេវ, កថលា ខាណុកណ្ដកា;
សព្ពេ មគ្គា វិវជ្ជន្តិ, គច្ឆន្តេ លោកនាយកេ។

នាតិទូរេ ឧទ្ធរតិ, នច្ចាសន្នេ ច និក្ខិបំ;
អឃដ្ដយន្តោ និយ្យាតិ, ឧភោ ជាណូ ច គោប្ផកេ។

នាតិសីឃំ បក្កមតិ, សម្បន្នចរណោ មុនិ;
ន ចាតិសណិកំ យាតិ, គច្ឆមានោ សមាហិតោ។

ឧទ្ធំ អធោ ច តិរិយំ, ទិសញ្ច វិទិសំ តថា;
ន បេក្ខមានោ សោ យាតិ, យុគមត្តម្ហិ បេក្ខតិ។

នាគវិក្កន្តចារោ សោ, គមនេ សោភតេ ជិនោ;
ចារុំ គច្ឆតិ លោកគ្គោ, ហាសយន្តោ សទេវកេ។

ឧឡុរាជាវ សោភន្តោ, ចតុចារីវ កេសរី;
តោសយន្តោ ពហូ សត្តេ, បុរំ សេដ្ឋំ ឧបាគមី”តិ។

វណ្ណកាលោ នាម កិរេស, ឯវំវិធេសុ កាលេសុ ពុទ្ធស្ស សរីរវណ្ណេ វា គុណវណ្ណេ វា ធម្មកថិកស្ស ថាមោយេវ បមាណំ ចុណ្ណិយបទេហិ វា គាថាពន្ធេន វា យត្តកំ សក្កោតិ, តត្តកំ វត្តព្ពំ។ ទុក្កថិតន្តិ ន វត្តព្ពំ។ អប្បមាណវណ្ណា ហិ ពុទ្ធា, តេសំ ពុទ្ធាបិ អនវសេសតោ វណ្ណំ វត្តុំ អសមត្ថា, បគេវ ឥតរា បជាតិ។ ឥមិនា សិរិវិលាសេន អលង្កតប្បដិយត្តំ សក្យរាជបុរំ បវិសិត្វា ភគវា បសន្នចិត្តេន ជនេន គន្ធធូមវាសចុណ្ណាទីហិ បូជយមានោ សន្ធាគារំ បាវិសិ។ តេន វុត្តំ – “អថ ខោ ភគវា និវាសេត្វា បត្តចីវរមាទាយ សទ្ធឹ ភិក្ខុសង្ឃេន យេន ឯវំ សន្ធាគារំ តេនុបសង្កមី”តិ។

ភគវន្តំយេវ បុរក្ខត្វាតិ ភគវន្តំ បុរតោ កត្វា។ តត្ថ ភគវា ភិក្ខូនញ្ចេវ ឧបាសកានញ្ច មជ្ឈេ និសិន្នោ គន្ធោទកេន ន្ហាបេត្វា ទុកូលចុម្ពដកេន វោទកំ កត្វា ជាតិហិង្គុលកេន មជ្ជិត្វា រត្តកម្ពលបលិវេឋិតេ បីឋេ ឋបិតរត្តសុវណ្ណឃនបដិមា វិយ អតិវិរោចិត្ថ។ អយំ បនេត្ថ បោរាណានំ វណ្ណភណនមគ្គោ –

“គន្ត្វាន មណ្ឌលមាឡំ, នាគវិក្កន្តចរណោ;
ឱភាសយន្តោ លោកគ្គោ, និសីទិ វរមាសនេ។

តស្មឹ និសិន្នោ នរទម្មសារថិ,
ទេវាតិទេវោ សតបុញ្ញលក្ខណោ;
ពុទ្ធាសនេ មជ្ឈគតោ វិរោចតិ,
សុវណ្ណនេក្ខំ វិយ បណ្ឌុកម្ពលេ។

នេក្ខំ ជម្ពោនទស្សេវ, និក្ខិត្តំ បណ្ឌុកម្ពលេ;
វិរោចតិ វីតមលោ, មណិវេរោចនោ យថា។

មហាសាលោវ សម្ផុល្លោ, នេរុរាជាវលង្កតោ;
សុវណ្ណយូបសង្កាសោ, បទុមោ កោកនទោ យថា។

ជលន្តោ ទីបរុក្ខោវ, បព្ពតគ្គេ យថា សិខី;
ទេវានំ បារិច្ឆត្តោវ, សព្ពផុល្លោ វិរោចថា”តិ។

កាបិលវត្ថវេ សក្យេ ពហុទេវ រត្តិំ ធម្មិយា កថាយាតិ ឯត្ថ ធម្មី កថា នាម សន្ថាគារ អនុមោទនប្បដិសំយុត្តា បកិណ្ណកកថា វេទិតព្ពា។ តទា ហិ ភគវា អាកាសគង្គំ ឱតារេន្តោ វិយ បថវោជំ អាកឌ្ឍន្តោ វិយ មហាជម្ពុំ ខន្ធេ គហេត្វា ចាលេន្តោ វិយ យោជនិកំ មធុភណ្ឌំ ចក្កយន្តេន បីឡេត្វា មធុបានំ បាយមានោ វិយ កាបិលវត្ថវានំ សក្យានំ ហិតសុខាវហំ បកិណ្ណកកថំ កថេសិ។ “អាវាសទានំ នាមេតំ មហារាជ មហន្តំ, តុម្ហាកំ អាវាសោ មយា បរិភុត្តោ ភិក្ខុសង្ឃេន បរិភុត្តោ មយា ច ភិក្ខុសង្ឃេន ច បរិភុត្តោ បន ធម្មរតនេន បរិភុត្តោ យេវាតិ តីហិ រតនេហិ បរិភុត្តោ នាម ហោតិ។ អាវាសទានស្មិញ្ហិ ទិន្នេ សព្ពទានំ ទិន្នមេវ ហោតិ។ ភូមដ្ឋកបណ្ណសាលាយ វា សាខាមណ្ឌបស្ស វាបិ អានិសំសោ នាម បរិច្ឆិន្ទិតុំ ន សក្កា”តិ នានានយវិចិត្តំ ពហុំ ធម្មកថំ កថេត្វា –

“សីតំ ឧណ្ហំ បដិហន្តិ, តតោ វាឡមិគានិ ច;
សរីសបេ ច មកសេ, សិសិរេ ចាបិ វុដ្ឋិយោ។

តតោ វាតាតបោ ឃោរោ, សញ្ជាតោ បដិហញ្ញតិ;
លេណត្ថញ្ច សុខត្ថញ្ច, ឈាយិតុញ្ច វិបស្សិតុំ។

វិហារទានំ សង្ឃស្ស, អគ្គំ ពុទ្ធេន វណ្ណិតំ;
តស្មា ហិ បណ្ឌិតោ បោសោ, សម្បស្សំ អត្ថមត្តនោ។

វិហារេ ការយេ រម្មេ, វាសយេត្ថ ពហុស្សុតេ;
តេសំ អន្នញ្ច បានញ្ច, វត្ថសេនាសនានិ ច។

ទទេយ្យ ឧជុភូតេសុ, វិប្បសន្នេន ចេតសា;
តេ តស្ស ធម្មំ ទេសេន្តិ, សព្ពទុក្ខាបនូទនំ;
យំ សោ ធម្មំ ឥធញ្ញាយ, បរិនិព្ពាតិ អនាសវោ”តិ។ (ចូឡវ. ២៩៥) –

ឯវំ អយម្បិ អាវាសេ អានិសំសោ, អយម្បិ អានិសំសោតិ ពហុទេវរត្តិំ អតិរេកតរំ ទិយឌ្ឍយាមំ អាវាសានិសំសកថំ កថេសិ។ តត្ថ ឥមា គាថាវ សង្គហំ អារូឡ្ហា, បកិណ្ណកធម្មទេសនា បន សង្គហំ ន អារោហតិ។ **សន្ទស្សេសី**តិអាទីនិ វុត្តត្ថានេវ។

អាយស្មន្តំ អានន្ទំ អាមន្តេសីតិ ធម្មកថំ កថាបេតុកាមោ ជានាបេសិ។ អថ កស្មា សារិបុត្តមហាមោគ្គល្លានមហាកស្សបាទីសុ អសីតិមហាថេរេសុ វិជ្ជមានេសុ ភគវា អានន្ទត្ថេរស្ស ភារមកាសីតិ។ បរិសជ្ឈាសយវសេន។ អាយស្មា ហិ អានន្ទោ ពហុស្សុតានំ អគ្គោ, បហោសិ បរិមណ្ឌលេហិ បទព្យញ្ជនេហិ មធុរធម្មកថំ កថេតុន្តិ សាកិយមណ្ឌលេ បាកដោ បញ្ញាតោ។ តស្ស សក្យរាជូហិ វិហារំ គន្ត្វាបិ ធម្មកថា សុតបុព្ពា, ឱរោធា បន នេសំ ន យថារុចិយា វិហារំ គន្តុំ លភន្តិ, តេសំ ឯតទហោសិ – “អហោ វត ភគវា អប្បំយេវ ធម្មកថំ កថេត្វា អម្ហាកំ ញាតិសេដ្ឋស្ស អានន្ទស្ស ភារំ ករេយ្យា”តិ។ តេសំ អជ្ឈាសយវសេន ភគវា តស្សេវ ភារមកាសិ។

សេខោ បាដិបទោតិ បដិបន្នកោ សេខសមណោ។ សោ តុយ្ហំ បដិភាតុ ឧបដ្ឋាតុ, តស្ស បដិបទំ ទេសេហីតិ បដិបទាយ បុគ្គលំ និយមេត្វា ទស្សេតិ។ កស្មា បន ភគវា ឥមំ បដិបទំ និយមេសិ? ពហូហិ ការណេហិ។ ឥមេ តាវ សក្យា មង្គលសាលាយ មង្គលំ បច្ចាសីសន្តិ វឌ្ឍិំ ឥច្ឆន្តិ, អយញ្ច សេខបដិបទា មយ្ហំ សាសនេ មង្គលបដិបទា វឌ្ឍមានកបដិបទាតិបិ ឥមំ បដិបទំ និយមេសិ។ តស្សញ្ច បរិសតិ សេខាវ ពហូ និសិន្នា, តេ អត្តនា បដិវិទ្ធដ្ឋានេ កថិយមានេ អកិលមន្តាវ សល្លក្ខេស្សន្តីតិបិ ឥមំ បដិបទំ និយមេសិ។ អាយស្មា ច អានន្ទោ សេខបដិសម្ភិទាបត្តោវ, សោ អត្តនា បដិវិទ្ធេ បច្ចក្ខដ្ឋានេ កថេន្តោ អកិលមន្តោ វិញ្ញាបេតុំ សក្ខិស្សតីតិបិ ឥមំ បដិបទំ និយមេសិ។ សេខបដិបទាយ ច តិស្សោបិ សិក្ខា ឱសដា , តត្ថ អធិសីលសិក្ខាយ កថិតាយ សកលំ វិនយបិដកំ កថិតមេវ ហោតិ, អធិចិត្តសិក្ខាយ កថិតាយ សកលំ សុត្តន្តបិដកំ កថិតំ ហោតិ,

អធិបញ្ញាសិក្ខាយ កថិតាយ សកលំ អភិធម្មបិដកំ កថិតំ ហោតិ, អានន្ទោ ច ពហុស្សុតោ តិបិដកធរោ, សោ បហោតិ តីហិ បិដកេហិ តិស្សោ សិក្ខា កថេតុំ, ឯវំ កថិតេ សក្យានំ មង្គលមេវ វឌ្ឍិយេវ ភវិស្សតីតិបិ តមំ បដិបទំ និយមេសិ។

បិដ្ឋិ មេ អាគិលាយតីតិ កស្មា អាគិលាយតិ? ភគវតោ ហិ ឆព្វស្សានិ បធានំ បទហន្តស្ស មហន្តំ កាយទុក្ខំ អហោសិ, អថស្ស អបរភាគេ មហល្លកកាលេ បិដ្ឋិវាតោ ឧប្បជ្ជិ។ អការណំ វា ឯតំ។ បហោតិ ហិ ភគវា ឧប្បន្នំ វេទនំ វិក្ខម្ភេត្វា ឯកម្បិ ទ្វេបិ សត្តាហេ ឯកបល្លង្កេន និសីទិតុំ។ សន្ធាគារសាលំ បន ចតូហិ ឥរិយាបថេហិ បរិភុញ្ជិតុកាមោ អហោសិ, តត្ថ បាទធោវនដ្ឋានតោ យាវ ធម្មាសនា អគមាសិ, ឯត្តកេ ឋានេ គមនំ និប្ផន្នំ។ ធម្មាសនំ បត្តោ ថោកំ ឋត្វា និសីទិ, ឯត្តកេ ឋានំ។ ទិយឌ្ឍយាមំ ធម្មាសនេ និសីទិ, ឯត្តកេ ឋានេ និសជ្ជា និប្ផន្នា។ ឥទានិ ទក្ខិណេន បស្សេន ថោកំ និបន្នេ សយនំ និប្ផជ្ជិស្សតីតិ ឯវំ ចតូហិ ឥរិយាបថេហិ បរិភុញ្ជិតុកាមោ អហោសិ។ ឧបាទិន្នកសរីរញ្ច នាម “នោ អាគិលាយតី”តិ ន វត្តព្ពំ, តស្មា ចិរំ និសជ្ជាយ សញ្ជាតំ អប្បកម្បិ អាគិលាយនំ គហេត្វា ឯវមាហ។

សង្ឃាដឹ បញ្ញបេត្វាតិ សន្ធាគារស្ស កិរ ឯកបស្សេ តេ រាជានោ បដ្ដសាណិំ បរិក្ខិបាបេត្វា កប្បិយមញ្ចកំ បញ្ញបេត្វា កប្បិយបច្ចត្ថរណេន អត្ថរិត្វា ឧបរិ សុវណ្ណ-តារក-គន្ធមាលា-ទាមបដិមណ្ឌិតំ វិតានំ ពន្ធិត្វា គន្ធតេលប្បទីបំ អារោបយិំសុ “អប្បេវ នាម សត្ថា ធម្មាសនតោ វុដ្ឋាយ ថោកំ វិស្សមន្តោ ឥធ និបជ្ជេយ្យ, ឯវំ នោ ឥមំ សន្ធាគារំ ភគវតា ចតូហិ ឥរិយាបថេហិ បរិភុត្តំ ទីឃរត្តំ ហិតាយ សុខាយ ភវិស្សតី”តិ។ សត្ថាបិ តទេវ សន្ធាយ តត្ថ សង្ឃាដឹ បញ្ញបេត្វា និបជ្ជិ។ **ឧដ្ឋានសញ្ញំ មនសិ ករិត្វាតិ** ឯត្តកំ កាលំ អតិក្កមិត្វា វុដ្ឋហិស្សាមីតិ វុដ្ឋានសញ្ញំ ចិត្តេ ឋបេត្វា។

២៣. មហានាមំ សក្កំ អាមន្តេសីតិ សោ កិរ តស្មិំ កាលេ តស្សំ បរិសតិ ជេដ្ឋកោ បាមោក្ខោ, តស្មិំ សង្គហិតេ សេសបរិសា សង្គហិតាវ ហោតីតិ ថេរោ តមេវ អាមន្តេសិ។ **សីលសម្បន្នោតិ** សីលេន សម្បន្នោ, សម្បន្នសីលោ បរិបុណ្ណសីលោតិ អត្ថោ។ **សទ្ធម្មេហីតិ** សុន្ទរធម្មេហិ, សតំ វា សប្បុរិសានំ ធម្មេហិ។

២៤. កថញ្ច មហានាមាតិ ឥមិនា ឯត្តកេន ឋានេន សេខបដិបទាយ មាតិកំ ឋបេត្វា បដិបាដិយា វិត្ថារេតុកាមោ ឯវមាហ។ តត្ថ **សីលសម្បន្នោតិ**អាទីនិ “សម្បន្នសីលា, ភិក្ខវេ, វិហរថា”តិ អាកង្ខេយ្យសុត្តាទីសុ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពានិ។

២៥. កាយទុច្ចរិតេនាតិអាទីសុ ឧបយោគត្ថេ ករណវចនំ, ហិរិយិតព្ពានិ កាយទុច្ចរិតាទីនិ ហិរិយតិ ជិគុច្ឆតីតិ អត្ថោ។ ឱត្តប្បនិទ្ទេសេ ហេត្វត្ថេ ករណវចនំ, កាយទុច្ចរិតាទីហិ ឱត្តប្បស្ស ហេតុភូតេហិ ឱត្តប្បតិ ភាយតីតិ អត្ថោ។ **អារទ្ធវីរិយោតិ** បគ្គហិតវីរិយោ អនោសក្កិតមានសោ។ **បហានាយាតិ** បហានត្ថាយ។ **ឧបសម្បទាយាតិ** បដិលាភត្ថាយ។ **ថាមវាតិ** វីរិយថាមេន សមន្នាគតោ។ **ទឡ្ហបរក្កមោតិ** ថិរបរក្កមោ។ **អនិក្ខិត្តធុរោ កុសលេសុ ធម្មេសូតិ** កុសលេសុ ធម្មេសុ អនោរោបិតធុរោ អនោសក្កិតវីរិយោ។ **បរមេនាតិ** ឧត្តមេន។ **សតិនេបក្កេនាតិ** សតិយា ច និបកភាវេន ច។ កស្មា បន សតិភាជនិយេ បញ្ញា អាគតាតិ? សតិយា ពលវភាវទីបនត្ថំ។ បញ្ញាវិប្បយុត្តា ហិ សតិ ទុព្ពលា ហោតិ, សម្បយុត្តា ពលវតីតិ។

ចិរកតម្បីតិ អត្តនា វា បរេន វា កាយេន ចិរកតំ ចេតិយង្គណវត្តាទិ អសីតិ មហាវត្តបដិបត្តិបូរណំ។ **ចិរភាសិតម្បីតិ** អត្តនា វា បរេន វា វាចាយ ចិរភាសិតំ សក្កច្ចំ ឧទ្ទិសន-ឧទ្ទិសាបន-ធម្មោសារណ-ធម្មទេសនា-ឧបនិសិន្នកថា-អនុមោទនិយាទិវសេន បវត្តិតំ វចីកម្មំ។ **សរិតា អនុស្សរិតាតិ** តស្មិំ កាយេន ចិរកតេ “កាយោ នាម កាយវិញ្ញត្តិ, ចិរភាសិតេ វាចា នាម វចីវិញ្ញត្តិ។ តទុភយម្បិ រូបំ, តំសមុដ្ឋាបិកា ចិត្តចេតសិកា អរូបំ។ ឥតិ ឥមេ រូបារូបធម្មា ឯវំ ឧប្បជ្ជិត្វា ឯវំ និរុទ្ធា”តិ សរតិ ចេវ អនុស្សរតិ ច, សតិសម្ពោជ្ឈង្គំ សមុដ្ឋាបេតីតិ អត្ថោ។ ពោជ្ឈង្គសមុដ្ឋាបិកា ហិ សតិ ឥធ អធិប្បេតា។ តាយ សតិយា ឯស សកិម្បិ សរណេន សរិតា, បុនប្បុនំ សរណេន អនុស្សរិតាតិ វេទិតព្ពា។

ឧទយត្ថគាមិនិយាតិ បញ្ចន្នំ ខន្ធានំ ឧទយវយគាមិនិយា ឧទយញ្ច វយញ្ច បដិវិជ្ឈិតុំ សមត្ថាយ។ **អរិយាយាតិ** វិក្ខម្ភនវសេន ច សមុច្ឆេទវសេន ច កិលេសេហិ អារកា ឋិតាយ បរិសុទ្ធាយ។ **បញ្ញាយ សមន្នាគតោតិ** វិបស្សនាបញ្ញាយ ចេវ មគ្គបញ្ញាយ ច សមង្គីភូតោ។ **និព្ពេធិកាយាតិ** សាយេវ និព្ពិជ្ឈនតោ និព្ពេធិកាតិ វុច្ចតិ, តាយ សមន្នាគតោតិ អត្ថោ។ តត្ថ មគ្គបញ្ញាយ សមុច្ឆេទវសេន អនិព្ពិទ្ធបុព្ពំ អបទាលិតបុព្ពំ លោភក្ខន្ធំ ទោសក្ខន្ធំ មោហក្ខន្ធំ និព្ពិជ្ឈតិ បទាលេតីតិ និព្ពេធិកា។ វិបស្សនាបញ្ញាយ តទង្គវសេន និព្ពេធិកាយ មគ្គបញ្ញាយ បដិលាភសំវត្តនតោ ចាតិ វិបស្សនា “និព្ពេធិកា”តិ វត្តុំ វដ្ដតិ។ **សម្មា**

ទុក្ខក្ខយគាមិនិយាតិ ឥធាបិ មគ្គបញ្ញា “សម្មា ហេតុនា នយេន វដ្ដទុក្ខំ ខេបយមានា គច្ឆតីតិ សម្មា ទុក្ខក្ខយគាមិនី នាម។ វិបស្សនា តទង្គវសេន វដ្ដទុក្ខញ្ច កិលេសទុក្ខញ្ច ខេបយមានា គច្ឆតីតិ ទុក្ខក្ខយគាមិនី។ ទុក្ខក្ខយគាមិនិយា វា មគ្គបញ្ញាយ បដិលាភសំវត្តនតោ ឯសា ទុក្ខក្ខយគាមិនី”តិ វេទិតព្ពា។

២៦. អភិចេតសិកានន្តិ អភិចិត្តំ សេដ្ឋចិត្តំ សិតានំ និស្សិតានំ។ **ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារាន**ន្តិ អប្បិតប្បិតក្ខណេ សុខបដិលាភហេតូនំ។ **និកាមលាភី**តិ ឥច្ឆិតិច្ឆិតក្ខណេ សមាបជ្ជិតា។ **អកិច្ឆលាភី**តិ និទុក្ខលាភី។ **អកសិរលាភី**តិ វិបុលលាភី។ បគុណភាវេន ឯកោ ឥច្ឆិតិច្ឆិតក្ខណេ សមាបជ្ជិតុំ សក្កោតិ, សមាធិបារិបន្ថិកធម្មេ បន អកិលមន្តោ វិក្ខម្ភេតុំ ន សក្កោតិ, សោ អត្តនោ អនិច្ឆាយ ខិប្បមេវ វុដ្ឋាតិ, យថាបរិច្ឆេទវសេន សមាបត្តឹ ឋបេតុំ ន សក្កោតិ អយំ កិច្ឆលាភី កសិរលាភី នាម។ ឯកោ ឥច្ឆិតិច្ឆិតក្ខណេ ច សមាបជ្ជិតុំ សក្កោតិ, សមាធិបារិបន្ថិកធម្មេ ច អកិលមន្តោ វិក្ខម្ភេតិ, សោ យថាបរិច្ឆេទវសេនេវ វុដ្ឋាតុំ សក្កោតិ, អយំ អកិច្ឆលាភី អកសិរលាភី នាម។

២៧. អយំ វុច្ចតិ មហានាម អរិយសាវកោ សេខោ បាដិបទោតិ មហានាម អរិយសាវកោ សេខោ បាដិបទោ វិបស្សនាគព្ភាយ វឌ្ឍមានកបដិបទាយ សមន្នាគតោតិ វុច្ចតីតិ ទស្សេតិ។ **អបុច្ចណ្ឌតាយា**តិ អបូតិអណ្ឌតាយ។ **ភព្ពោ អភិនិព្ភិទាយា**តិ វិបស្សនាទិញាណប្បភេទាយ ភព្ពោ។ **សម្ពោធាយា**តិ អរិយមគ្គាយ។ **អនុត្តរស្ស យោគក្ខេមស្សា**តិ អរហត្តំ អនុត្តរោ យោគក្ខេមោ នាម, តទភិគមាយ ភព្ពោតិ ទស្សេតិ។ យា បនាយមេត្ថ អត្ថទីបនត្ថំ ឧបមា អាហដា, សា ចេតោខិលសុត្តេ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពា។ កេវលញ្ហិ តត្ថ “តស្សា កុក្កុដិយា អណ្ឌេសុ តិវិធកិរិយករណំ វិយ ហិ ឥមស្ស ភិក្ខុនោ ឧស្សោឡ្ហិបន្នរសេហិ អង្គេហិ សមន្នាគតភាវោ”តិ យំ ឯវំ ឱបម្មសំសន្ទនំ អាគតំ, តំ ឥធ ឯវំ សីលសម្បន្នោ ហោតីតិអាទិវចនតោ “តស្សា កុក្កុដិយា អណ្ឌេសុ តិវិធកិរិយករណំ វិយ ឥមស្ស ភិក្ខុនោ សីលសម្បន្នតាទីហិ បន្នរសេហិ ធម្មេហិ សមង្គិភាវោ”តិ។ ឯវំ យោជេត្វា វេទិតព្ពំ។ សេសំ សព្ពត្ថ វុត្តសទិសមេវ។

២៨. ឥមំយេវ អនុត្តរំ ឧបេក្ខាសតិបារិសុទ្ធិន្តិ ឥមំ បឋមាទិជ្ឈានេហិ អសទិសំ ឧត្តមំ ចតុត្ថជ្ឈានិកំ ឧបេក្ខាសតិបារិសុទ្ធឹ។ **បឋមាភិនិព្ភិទា**តិ បឋមោ ញាណភេទោ។ ទុតិយាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ កុក្កុដច្ឆាបកោ បន ឯកវារំ មាតុកុច្ឆិតោ ឯកវារំ អណ្ឌកោសតោតិ ទ្វេ វារេ ជាយតិ។ អរិយសាវកោ តីហិ វិជ្ជាហិ តយោ វារេ ជាយតិ។ បុព្ពេនិវាសច្ឆាទកំ តមំ វិនោទេត្វា បុព្ពេនិវាសញាណេន បឋមំ ជាយតិ, សត្តានំ ចុតិបដិសន្ធិច្ឆាទកំ តមំ វិនោទេត្វា ទិព្ពចក្ខុញាណេន ទុតិយំ ជាយតិ, ចតុសច្ចបដិច្ឆាទកំ តមំ វិនោទេត្វា អាសវក្ខយញាណេន តតិយំ ជាយតិ។

២៩. ឥទម្បិស្ស ហោតិ ចរណស្មិន្តិ ឥទម្បិ សីលំ អស្ស ភិក្ខុនោ ចរណំ នាម ហោតីតិ អត្ថោ។ **ចរណំ** នាម ពហុ អនេកវិធំ, សីលាទយោ បន្នរសធម្មា, តត្ថ ឥទម្បិ ឯកំ ចរណន្តិ អត្ថោ។ បទត្ថោ បន ចរតិ តេន អគតបុព្ពំ ទិសំ គច្ឆតីតិ ចរណំ។ ឯស នយោ សព្ពត្ថ។

ឥទម្បិស្ស ហោតិ វិជ្ជាយាតិ ឥទំ បុព្ពេនិវាសញាណំ តស្ស **វិជ្ជា** នាម ហោតីតិ អត្ថោ។ វិជ្ជា នាម ពហុ អនេកវិធា, វិបស្សនញាណាទីនិ អដ្ឋ ញាណានិ, តត្ថ ឥទម្បិ ញាណំ ឯកា វិជ្ជាតិបិ អត្ថោ។ បទត្ថោ បន វិនិវិជ្ឈិត្វា ឯតាយ ជានាតីតិ វិជ្ជា។ ឯស នយោ សព្ពត្ថ។ **វិជ្ជាសម្បន្នោ ឥតិបី**តិ តីហិ វិជ្ជាហិ វិជ្ជាសម្បន្នោ ឥតិបិ។ **ចរណសម្បន្នោ ឥតិបី**តិ បញ្ចទសហិ ធម្មេហិ ចរណសម្បន្នោ ឥតិបិ។ តទុភយេន បន វិជ្ជាចរណសម្បន្នោ ឥតិបីតិ។

៣០. សនង្កុមារេនាតិ បោរាណកកុមារេន, ចិរកាលតោ បដ្ឋាយ កុមារោតិ បញ្ញាតេន។ សោ កិរ មនុស្សបថេ បញ្ចចូឡកកុមារកកាលេ ឈានំ និព្ពត្តេត្វា អបរិហីនជ្ឈានោ ព្រហ្មលោកេ និព្ពត្តិ, តស្ស សោ អត្តភាវោ បិយោ អហោសិ មនាបោ, តស្មា តាទិសេនេវ អត្តភាវេន ចរតិ, តេន នំ **សនង្កុមារោ**តិ សញ្ជានន្តិ។ **ជនេតស្មិ**ន្តិ ជនិតស្មឹ, បជាយាតិ អត្ថោ។ **យេ គោត្តបដិសារិនោ**តិ យេ ជនេតស្មឹ គោត្តំ បដិសរន្តិ “អហំ គោតមោ, អហំ កស្សបោ”តិ, តេសុ លោកេ គោត្តបដិសារីសុ ខត្តិយោ សេដ្ឋោ។ **អនុមតា ភគវតា**តិ មម បញ្ហាព្យាករណេន សទ្ធឹ សំសន្ទិត្វា ទេសិតាតិ អម្ពដ្ឋសុត្តេ ពុទ្ធេន ភគវតា “អហម្បិ, អម្ពដ្ឋ, ឯវំ វទាមិ –

> ‘ខត្តិយោ សេដ្ឋោ ជនេតស្មឹ, យេ គោត្តបដិសារិនោ;
> វិជ្ជាចរណសម្បន្នោ, សោ សេដ្ឋោ ទេវមានុសេ’តិ”។ (ទី. និ. ១.២៧៧) –

ឯវំ ភាសន្តេន អនុញ្ញាតា អនុមោទិតា។ **សាធុ សាធុ អានន្ទា**តិ, ភគវា កិរ អាទិតោ បដ្ឋាយ និទ្ទំ អនោក្កមន្តោវ ឥមំ សុត្តំ សុត្វា អានន្ទេន សេខបដិបទាយ កូដំ គហិតន្តិ ញត្វា ឧដ្ឋាយ បល្លង្កំ អាភុជិត្វា និសិន្នោ សាធុការំ អទាសិ។ ឯត្តាវតា ច បន ឥទំ សុត្តំ ជិនភាសិតំ នាម ជាតំ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

បបញ្ចសូទនិយា មជ្ឈិមនិកាយដ្ឋកថាយ

សេខសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤. បោតលិយសុត្តវណ្ណនា

៣១. ឯវំ មេ សុតន្តិ បោតលិយសុត្តំ។ តត្ថ **អង្គុត្តរាបេសូ**តិ អង្គាយេវ សោ ជនបទោ, មហិយា បនស្ស ឧត្តរេន យា អាបោ, តាសំ អវិទូរត្តា ឧត្តរាបោតិបិ វុច្ចតិ។ កតរមហិយា ឧត្តរេន យា អាបោតិ, មហាមហិយា។ តត្ថាយំ អាវិភាវកថា – អយំ កិរ ជម្ពុទីបោ ទសសហស្សយោជនបរិមាណោ។ តត្ថ ច ចតុសហស្សយោជនប្បមាណោ បទេសោ ឧទកេន អជ្ឈោត្ថដោ សមុទ្ទោតិ សង្ខំ គតោ ។ តិសហស្សយោជនប្បមាណេ មនុស្សា វសន្តិ។ តិសហស្សយោជនប្បមាណេ ហិមវា បតិដ្ឋិតោ ឧព្ពេធេន បញ្ចយោជនសតិកោ ចតុរាសីតិកូដសហស្សបដិមណ្ឌិតោ សមន្តតោ សន្ទមានបញ្ចសតនទីវិចិត្តោ, យត្ថ អាយាមវិត្ថារេន ចេវ គម្ភីរតាយ ច បណ្ណាសបណ្ណាសយោជនា ទិយឌ្ឍយោជនសតបរិមណ្ឌលា អនោតត្តទហោ កណ្ណមុណ្ឌទហោ រថការទហោ ឆទ្ទន្តទហោ កុណាលទហោ មន្ទាកិនីទហោ សីហបបាតទហោតិ សត្ត មហាសរា បតិដ្ឋិតា។ តេសុ អនោតត្តទហោ សុទស្សនកូដំ ចិត្រកូដំ កាឡកូដំ គន្ធមាទនកូដំ កេលាសកូដន្តិ ឥមេហិ បញ្ចហិ បព្ពតេហិ បរិក្ខិត្តោ។

តត្ថ សុទស្សនកូដំ សោវណ្ណមយំ ទ្វិយោជនសតុព្ពេធំ អន្តោវង្កំ កាកមុខសណ្ឋានំ តមេវ សរំ បដិច្ឆាទេត្វា ឋិតំ។ ចិត្រកូដំ សព្ពរតនមយំ។ កាឡកូដំ អញ្ជនមយំ។ គន្ធមាទនកូដំ សានុមយំ អព្ភន្តរេ មុគ្គវណ្ណំ, មូលគន្ធោ សារគន្ធោ ផេគ្គុគន្ធោ តចគន្ធោ បបដិកគន្ធោ រសគន្ធោ បត្តគន្ធោ បុប្ផគន្ធោ ផលគន្ធោ គន្ធគន្ធោតិ ឥមេហិ ទសហិ គន្ធេហិ ឧស្សន្នំ នានប្បការឱសធសញ្ឆន្នំ, កាឡបក្ខឧបោសថទិវសេ អាទិត្តមិវ អង្គារំ ជលន្តំ តិដ្ឋតិ។ កេលាសកូដំ រជតមយំ។ សព្ពានិ សុទស្សនេន សមានុព្ពេធសណ្ឋានានិ, តមេវ សរំ បដិច្ឆាទេត្វា ឋិតានិ។ តានិ សព្ពានិ ទេវានុភាវេន នាគានុភាវេន ច វស្សន្តិ, នទិយោ ច តេសុ សន្ទន្តិ។ តំ សព្ពម្បិ ឧទកំ អនោតត្តមេវ បវិសតិ។ ចន្ទិមសូរិយា ទក្ខិណេន វា ឧត្តរេន វា គច្ឆន្តា បព្ពតន្តរេន តត្ថ ឱភាសំ ករោន្តិ, ឧជុំ គច្ឆន្តា ន ករោន្តិ, តេនេវស្ស អនោតត្តន្តិ សង្ខា ឧទបាទិ។

តត្ថ មនោហរសិលាតលានិ និម្មច្ឆកច្ឆបានិ ផលិកសទិសនិម្មលុទកានិ ន្ហានតិត្ថានិ សុបដិយត្តានិ ហោន្តិ, យេសុ ពុទ្ធបច្ចេកពុទ្ធខីណាសវា ច ឥទ្ធិមន្តោ ច ឥសយោ ន្ហាយន្តិ, ទេវយក្ខាទយោ ឧយ្យានកីឡកំ កីឡន្តិ។

តស្ស ចតូសុ បស្សេសុ សីហមុខំ ហត្ថិមុខំ អស្សមុខំ ឧសភមុខន្តិ ចត្តារិ មុខានិ ហោន្តិ, យេហិ ចតស្សោ នទិយោ សន្ទន្តិ។ សីហមុខេន និក្ខន្តនទីតីរេ សីហា ពហុតរា ហោន្តិ។ ហត្ថិមុខាទីហិ ហត្ថិអស្សឧសភា។ បុរត្ថិមទិសតោ និក្ខន្តនទី អនោតត្តំ តិក្ខត្តុំ បទក្ខិណំ កត្វា ឥតរា តិស្សោ នទិយោ អនុបគម្ម បាចីនហិមវន្តេនេវ អមនុស្សបថំ គន្ត្វា មហាសមុទ្ទំ បវិសតិ។ បច្ឆិមទិសតោ ច ឧត្តរទិសតោ ច និក្ខន្តនទិយោបិ តថេវ បទក្ខិណំ កត្វា បច្ឆិមហិមវន្តេនេវ ឧត្តរហិមវន្តេនេវ ច អមនុស្សបថំ គន្ត្វា មហាសមុទ្ទំ បវិសន្តិ។ ទក្ខិណទិសតោ និក្ខន្តនទី បន តំ តិក្ខត្តុំ បទក្ខិណំ កត្វា ទក្ខិណេន ឧជុកំ បាសាណបិដ្ឋេនេវ សដ្ឋិយោជនានិ គន្ត្វា បព្ពតំ បហរិត្វា វុដ្ឋាយ បរិក្ខេបេន តិគាវុតប្បមាណា ឧទកធារា ច ហុត្វា អាកាសេន សដ្ឋិយោជនានិ គន្ត្វា តិយគ្គឡេ នាម បាសាណេ បតិតា, បាសាណោ ឧទកធារាវេគេន ភិន្នោ។ តត្ថ បញ្ញាសយោជនប្បមាណា តិយគ្គឡា នាម បោក្ខរណី ជាតា, បោក្ខរណិយា កូលំ ភិន្ទិត្វា បាសាណំ បវិសិត្វា សដ្ឋិយោជនានិ គតា។ តតោ ឃនបថវឹ ភិន្ទិត្វា ឧមង្គេន សដ្ឋិយោជនានិ គន្ត្វា វិញ្ឈំ នាម តិរច្ឆានបព្ពតំ បហរិត្វា ហត្ថតលេ បញ្ចង្គុលិសទិសា បញ្ចធារា ហុត្វា បវត្តន្តិ។ សា តិក្ខត្តុំ អនោតត្តំ បទក្ខិណំ កត្វា គតដ្ឋានេ អាវដ្ដគង្គាតិ វុច្ចតិ។ ឧជុកំ បាសាណបិដ្ឋេន សដ្ឋិយោជនានិ គតដ្ឋានេ កណ្ហគង្គាតិ, អាកាសេន សដ្ឋិយោជនានិ គតដ្ឋានេ អាកាសគង្គាតិ, តិយគ្គឡបាសាណេ បញ្ញាសយោជនោកាសេ ឋិតា តិយគ្គឡបោក្ខរណីតិ, កូលំ ភិន្ទិត្វា បាសាណំ បវិសិត្វា សដ្ឋិយោជនានិ គតដ្ឋានេ ពហលគង្គាតិ, ឧមង្គេន សដ្ឋិយោជនានិ គតដ្ឋានេ ឧមង្គគង្គាតិ វុច្ចតិ។ វិញ្ឈំ នាម តិរច្ឆានបព្ពតំ បហរិត្វា បញ្ចធារា ហុត្វា បវត្តដ្ឋានេ បន គង្គា យមុនា អចិរវតី សរភូ មហីតិ បញ្ចធា សង្ខំ គតា។ ឯវមេតា បញ្ច មហានទិយោ ហិមវន្តតោ បភវន្តិ។ តាសុ យា អយំ បញ្ចមី មហី នាម, សា ឥធ

មហាមហីតិ អធិប្បេតា។ តស្សា ឧត្តរេន យា អាបោ, តាសំ អវិទូរត្តា សោ ជនបទោ អង្គុត្តរាបោតិ វេទិតព្ពោ។ តស្មិំ អង្គុត្តរាបេសុ ជនបទេ។

អាបណំ នាមាតិ តស្មិំ កិរ និគមេ វីសតិ អាបណមុខសហស្សានិ វិភត្តានិ អហេសុំ។ ឥតិ សោ អាបណានំ ឧស្សន្នត្តា អាបណន្តេវ សង្ខំ គតោ។ តស្ស ច និគមស្ស អវិទូរេ នទីតីរេ ឃនច្ឆាយោ រមណីយោ ភូមិភាគោ មហាវនសណ្ឌោ, តស្មិំ ភគវា វិហរតិ។ តេនេវេត្ថ វសនដ្ឋានំ ន និយាមិតន្តិ វេទិតព្ពំ។ **យេនញ្ញតរោ វនសណ្ឌោ តេនុបសង្កមី**តិ ភិក្ខុសង្ឃំ វសនដ្ឋានំ បេសេត្វា ឯកកោវ ឧបសង្កមិ បោតលិយំ គហបតឹ សន្ធាយ។ **បោតលិយោបិ ខោ គហបតី**តិ បោតលិយោតិ ឯវំនាមកោ គហបតិ។ **សម្បន្ននិវាសនបាវុរណោ**តិ បរិបុណ្ណនិវាសនបាវុរណោ , ឯកំ ទីឃទសំ សាដកំ និវត្ថោ ឯកំ បារុតោតិ អត្ថោ។ **ឆត្តុបាហនាហី**តិ ឆត្តំ គហេត្វា ឧបាហនា អារុយ្ហាតិ អត្ថោ។ **អាសនានី**តិ បល្លង្កបីឋបលាលបីឋកាទីនិ។ អន្តមសោ សាខាភង្គម្បិ ហិ អាសនន្តេវ វុច្ចតិ។ **គហបតិវាទេនា**តិ គហបតីតិ ឥមិនា វចនេន។ **សមុទាចរតី**តិ វោហរតិ។

ភគវន្តំ ឯតទវោចាតិ តតិយំ គហបតីតិ វចនំ អធិវាសេតុំ អសក្កោន្តោ ភគវន្តមេតំ “តយិទំ, ភោ, គោតមា”តិអាទិវចនំ អវោច។ តត្ថ **នច្ឆន្ន**ន្តិ ន អនុច្ឆវិកំ។ **នប្បតិរូប**ន្តិ ន សារុប្បំ។ **អាការា**តិអាទីនិ សព្ពានេវ ការណវេវចនានិ។ ទីឃទសវត្ថធារណ-កេសមស្សុនខឋបនាទីនិ ហិ សព្ពានេវ គិហិព្យញ្ជនានិ តស្ស គិហិភាវំ បាកដំ ករោន្តីតិ **អាការា**, គិហិសណ្ឋានេន សណ្ឋិតត្តា **លិង្គា**, គិហិភាវស្ស សញ្ជាននិមិត្តតាយ **និមិត្តា**តិ វុត្តា។ **យថា តំ គហបតិស្សា**តិ យថា គហបតិស្ស អាការលិង្គនិមិត្តា ភវេយ្យុំ, តថេវ តុយ្ហំ។ តេន តាហំ ឯវំ សមុទាចរាមីតិ ទស្សេតិ។ អថ សោ យេន ការណេន គហបតិវាទំ នាធិវាសេតិ, តំ បកាសេន្តោ “តថា ហិ បន មេ”តិអាទិមាហ។

និយ្យាតន្តិ និយ្យាតិតំ។ **អនោវាទី អនុបវាទី**តិ “តាតា, កសថ, វបថ, វណិប្បថំ បយោជេថា”តិអាទិនា ហិ នយេន ឱវទន្តោ ឱវាទី នាម ហោតិ។ “តុម្ហេ ន កសថ, ន វបថ, ន វណិប្បថំ បយោជេថ, កថំ ជីវិស្សថ, បុត្តទារំ វា ភរិស្សថា”តិអាទិនា នយេន បន ឧបវទន្តោ ឧបវាទី នាម ហោតិ។ អហំ បន ឧភយម្បិ តំ ន ករោមិ។ តេនាហំ តត្ថ អនោវាទី អនុបវាទីតិ ទស្សេតិ។ **ឃាសច្ឆាទនបរមោ វិហរាមី**តិ ឃាសមត្តញ្ចេវ អច្ឆាទនមត្តញ្ច បរមំ កត្វា វិហរាមិ, តតោ បរំ នត្ថិ, ន ច បត្ថេមីតិ ទីបេតិ។

៣២. **គិទ្ធិលោភោ បហាតព្ពោ**តិ គេធភូតោ លោភោ បហាតព្ពោ។ **អនិន្ទារោស**ន្តិ អនិន្ទាភូតំ អឃដ្ដនំ។ **និន្ទារោសោ**តិ និន្ទាឃដ្ដនា។ **វោហារសមុច្ឆេទាយា**តិ ឯត្ថ **វោហារោ**តិ ព្យវហារវោហារោបិ បណ្ណត្តិបិ វចនម្បិ ចេតនាបិ។ តត្ថ –

“យោ ហិ កោចិ មនុស្សេសុ, វោហារំ ឧបជីវតិ;
ឯវំ វាសេដ្ឋ ជានាហិ, វាណិជោ សោ ន ព្រាហ្មណោ”តិ។ (ម. និ. ២.៤៥៧) –

អយំ ព្យវហារវោហារោ នាម។ “សង្ខា សមញ្ញា បញ្ញត្តិ វោហារោ”តិ (ធ. ស. ១៣១៣-១៣១៥) អយំ បណ្ណត្តិវោហារោ នាម។ “តថា តថា វោហរតិ អបរាមស”ន្តិ (ម. និ. ៣.៣៣២) អយំ វចនវោហារោ នាម។ “អដ្ឋ អរិយវោហារា អដ្ឋ អនរិយវោហារា”តិ (អ. និ. ៨.៦៧) អយំ ចេតនាវោហារោ នាម, អយមិធាធិប្បេតោ។ យស្មា វា បព្ពជិតកាលតោ បដ្ឋាយ គិហីតិ ចេតនា នត្ថិ, សមណោតិ ចេតនា ហោតិ។ គិហីតិ វចនំ នត្ថិ, សមណោតិ វចនំ ហោតិ។ គិហីតិ បណ្ណត្តិ នត្ថិ, សមណោតិ បណ្ណត្តិ ហោតិ។ គិហីតិ ព្យវហារោ នត្ថិ, សមណោតិ វា បព្ពជិតោតិ វា ព្យវហារោ ហោតិ។ តស្មា សព្ពេបេតេ លព្ភន្តិ។

៣៣. **យេសំ ខោ អហំ សំយោជនានំ ហេតុ បាណាតិបាតី**តិ ឯត្ថ បាណាតិបាតោវ សំយោជនំ។ បាណាតិបាតស្សេវ ហិ ហេតុ បាណាតិបាតបច្ចយា បាណាតិបាតី នាម ហោតិ។ បាណាតិបាតានំ បន ពហុតាយ “យេសំ ខោ អហ”ន្តិ វុត្តំ។ **តេសាហំ សំយោជនាន**ន្តិ តេសំ អហំ បាណាតិបាតពន្ធនានំ។ **បហានាយ សមុច្ឆេទាយ បដិបន្នោ**តិ ឥមិនា អបាណាតិបាតសង្ខាតេន កាយិកសីលសំវរេន បហានត្ថាយ សមុច្ឆេទនត្ថាយ បដិបន្នោ។ **អត្តាបិ មំ ឧបវទេយ្យា**តិ កុន្ថកិបិល្លិកម្បិ នាម ជីវិតា អវោរោបនកសាសនេ បព្ពជិត្វា បាណាតិបាតមត្តតោបិ ឱរមិតុំ ន សក្កោមិ, កឹ មយ្ហំ បព្ពជ្ជាយាតិ ឯវំ អត្តាបិ មំ ឧបវទេយ្យ។ **អនុវិច្ចាបិ មំ វិញ្ញូ គរហេយ្យុ**ន្តិ ឯវរូបេ នាម សាសនេ បព្ពជិត្វា បាណាតិបាតមត្តតោបិ ឱរមិតុំ ន សក្កោតិ, កឹ ឯតស្ស បព្ពជ្ជាយាតិ ឯវំ អនុវិច្ច តុលយិត្វា បរិយោគាហេត្វា អញ្ញេបិ វិញ្ញូ បណ្ឌិតា គរហេយ្យុំ។ **ឯតទេវ ខោ បន សំយោជនមេតំ នីវរណ**ន្តិ ទសសុ សំយោជនេសុ បញ្ចសុ ច នីវរណេសុ អបរិយាបន្នម្បិ “អដ្ឋ នីវរណា”តិ ទេសនាវសេនេតំ វុត្តំ។ វដ្ដពន្ធនដ្ឋេន ហិ ហិតបដិច្ឆាទនដ្ឋេន ច សំយោជនន្តិបិ នីវរណន្តិបិ វុត្តំ។ **អាសវា**តិ

បាណាតិបាតការណា ឯកោ អវិជ្ជាសវោ ឧប្បជ្ជតិ។ **វិឃាតបរិឡាហា**តិ វិឃាតា ច បរិឡាហា ច។ តត្ថ វិឃាតគ្គហណេន កិលេសទុក្ខញ្ច វិបាកទុក្ខញ្ច គហិតំ, បរិឡាហគ្គហណេនបិ កិលេសបរិឡាហោ ច វិបាកបរិឡាហោ ច គហិតោ។ ឥមិនា ឧបាយេន សព្ពត្ថ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។

៣៤-៤០. អយំ បន វិសេសោ – **តេសាហំ សំយោជនានំ បហានាយា**តិ ឥមស្មឹ បទេ ឥមិនា ទិន្នាទាន សង្ខាតេន កាយិកសីលសំវរេន, សច្ចវាចាសង្ខាតេន វាចសិកសីលសំវរេន, អបិសុណាវាចាសង្ខាតេន វាចសិកសីលសំវរេន, អគិទ្ធិលោភសង្ខាតេន មានសិកសីលសំវរេន, អនិន្ទារោសសង្ខាតេន កាយិក វាចសិកសីលសំវរេន , អកោធុបាយាសសង្ខាតេន មានសិកសីលសំវរេន, អនតិមានសង្ខាតេន មានសិកសីល សំវរេន បហានត្ថាយ សមុច្ឆេទនត្ថាយ បដិបន្នោតិ ឯវំ សព្ពវារេសុ យោជនា កាតព្ពា។

អត្តាបិ មំ ឧបវទេយ្យ អនុវិច្ចាបិ មំ វិញ្ញូ គរហេយ្យុន្តិ ឥមេសុ បន បទេសុ តិណសលាកម្បិ នាម ឧបាទាយ អទិន្នំ អគ្គហណសាសនេ បព្ពជិត្វា អទិន្នាទានមត្តតោបិ វិរមិតុំ ន សក្កោមិ, កឹ មយ្ហំ បព្ពជ្ជាយាតិ ឯវំ អត្តាបិ មំ ឧបវទេយ្យ។ ឯវរូបេ នាម សាសនេ បព្ពជិត្វា អទិន្នាទានមត្តតោបិ ឱរមិតុំ ន សក្កោតិ, កឹ ឥមស្ស បព្ពជ្ជាយាតិ ឯវំ អនុវិច្ចាបិ មំ វិញ្ញូ គរហេយ្យុំ? ហសាបេក្ខតាយបិ នាម ទវកម្យតាយ វា មុសាវាទំ អករណ សាសនេ បព្ពជិត្វា។ សព្ពាការេន បិសុណំ អករណសាសនេ នាម បព្ពជិត្វា។ អប្បមត្តកម្បិ គិទ្ធិលោភំ អករណ សាសនេ នាម បព្ពជិត្វាបិ។ កកចេន អង្គេសុ ឱក្កន្តិយមានេសុបិ នាម បរេសំ និន្ទារោសំ អករណសាសនេ បព្ពជិត្វា។ ឆិន្នខាណុកណ្ដកាទីសុបិ នាម កោធុបាយាសំ អករណសាសនេ បព្ពជិត្វា។ អធិមានមត្តម្បិ នាម មានំ អករណសាសនេ បព្ពជិត្វា អតិមានមត្តម្បិ បជហិតុំ ន សក្កោមិ, កឹ មយ្ហំ បព្ពជ្ជាយាតិ ឯវំ អត្តាបិ មំ ឧបវទេយ្យ។ ឯវរូបេ នាម សាសនេ បព្ពជិត្វា អតិមានមត្តម្បិ បជហិតុំ ន សក្កោតិ, កឹ ឥមស្ស បព្ពជ្ជាយាតិ ឯវំ អនុវិច្ចាបិ មំ វិញ្ញូ គរហេយ្យុន្តិ ឯវំ សព្ពវារេសុ យោជនា កាតព្ពា។

អាសវាតិ ឥមស្មឹ បន បទេ អទិន្នាទានការណា កាមាសវោ ទិដ្ឋាសវោ អវិជ្ជាសវោតិ តយោ អាសវា ឧប្បជ្ជន្តិ, តថា មុសាវាទការណា បិសុណាវាចាការណា ច, គិទ្ធិលោភការណា ទិដ្ឋាសវោ អវិជ្ជាសវោ ច, និន្ទារោសការណា អវិជ្ជាសវោវ, តថា កោធុបាយាសការណា, អតិមានការណា ភវាសវោ អវិជ្ជាសវោ ចាតិ ទ្វេវ អាសវា ឧប្បជ្ជន្តីតិ ឯវំ អាសវុប្បត្តិ វេទិតព្ពា។

ឥមេសុ បន អដ្ឋសុបិ វារេសុ អសម្មោហត្ថំ បុន អយំ សង្ខេបវិនិច្ឆយោ – បុរិមេសុ តាវ ចតូសុ វិរមិតុំ ន សក្កោមីតិ វត្តព្ពំ, បច្ឆិមេសុ បជហិតុំ ន សក្កោមីតិ។ បាណាតិបាតនិន្ទារោសកោធុបាយាសេសុ ច ឯកោ អវិជ្ជាសវោវ ហោតិ, អទិន្នាទានមុសាវាទបិសុណាវាចាសុ កាមាសវោ ទិដ្ឋាសវោ អវិជ្ជាសវោ, គិទ្ធិលោភេ ទិដ្ឋាសវោ អវិជ្ជាសវោ, អតិមានេ ភវាសវោ អវិជ្ជាសវោ, អបាណាតិបាតំ ទិន្នាទានំ កាយិកំ សីលំ, អមុសា អបិសុណំ វាចសិកសីលំ, ឋបេត្វា អនិន្ទារោសំ សេសានិ តីណិ មានសិកសីលានិ។ យស្មា បន កាយេនបិ ឃដ្ដេតិ រោសេតិ វាចាយបិ, តស្មា អនិន្ទារោសោ ទ្វេ ឋានានិ យាតិ, កាយិកសីលម្បិ ហោតិ វាចសិកសីលម្បិ។ ឯត្តាវតា កឹ កថិតំ? បាតិមោក្ខសំវរសីលំ។ បាតិមោក្ខសំវរសីលេ ឋិតស្ស ច ភិក្ខុនោ បដិសង្ខាបហានវសេន គិហិវោហារសមុច្ឆេទោ កថិតោតិ វេទិតព្ពោ។

កាមាទីនវកថាវណ្ណនា

៤២. វិត្ថារទេសនាយំ **តមេនំ ទក្ខោ**តិ បទស្ស **ឧបសុម្ភេយ្យា**តិ ឥមិនា សទ្ធឹ សម្ពន្ធោ វេទិតព្ពោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ, តមេនំ កុក្កុរំ ឧបសុម្ភេយ្យ, តស្ស សមីបេ ខិបេយ្យាតិ អត្ថោ។ **អដ្ឋិកង្កល**ន្តិ ឧរដ្ឋឹ វា បិដ្ឋិកណ្ដកំ វា សីសដ្ឋឹ វា។ តញ្ហិ និម្មំសត្តា កង្កលន្តិ វុច្ចតិ។ **សុនិក្កន្តំ និក្កន្ត**ន្តិ យថា សុនិក្កន្តំ ហោតិ, ឯវំ និក្កន្តំ និល្លិខិតំ, យទេត្ថ អល្លីនមំសំ អត្ថិ, តំ សព្ពំ និល្លិខិត្វា អដ្ឋិមត្តមេវ កតន្តិ អត្ថោ។ តេនេវាហ “និម្មំស”ន្តិ។ លោហិតំ បន មក្ខិត្វា តិដ្ឋតិ, តេន វុត្តំ “លោហិតមក្ខិត”ន្តិ។

ពហុទុក្ខា ពហុបាយាសាតិ ទិដ្ឋធម្មិកសម្បរាយិកេហិ ទុក្ខេហិ ពហុទុក្ខា, ឧបាយាសសំកិលេសេហិ ពហុបាយាសា។ **យាយំ ឧបេក្ខា នានត្តា នានត្តសិតា**តិ យា អយំ បញ្ចកាមគុណារម្មណវសេន នានាសភាវា, តានេវ ច អារម្មណានិ និស្សិតត្តា “នានត្តសិតា”តិ វុច្ចតិ បញ្ចកាមគុណូបេក្ខា, តំ អភិនិវជ្ជេត្វា។ **ឯកត្តា ឯកត្តសិតា**តិ ចតុត្ថជ្ឈានុបេក្ខា, សា ហិ ទិវសម្បិ ឯកស្មឹ អារម្មណេ ឧប្បជ្ជនតោ ឯកសភាវា, តទេវ ឯកំ អារម្មណំ និស្សិតត្តា ឯកត្តសិតា នាម។ **យត្ថ សព្ពសោ លោកាមិសូបាទានា អបរិសេសា និរុជ្ឈន្តី**តិ យត្ថ ចតុត្ថជ្ឈានុបេក្ខាយំ យំ ឧបេក្ខំ អាគម្ម យំ បដិច្ច សព្ពេន សព្ពំ អបរិសេសា លោកាមិសសង្ខាតា បញ្ចកាមគុណាមិសា និរុជ្ឈន្តិ។

បញ្ចកាមគុណាមិសាតិ ច កាមគុណារម្មណឆន្ទរាគា, គហណដ្ឋេន គេឃេវ ច ឧបាទានាតិបិ វុត្តា។ **តមេវូបេក្ខំ ភាវេតី**តិ តំ លោកាមិសូបាទានានំ បដិបក្ខភូតំ ចតុត្ថជ្ឈានុបេក្ខមេវ វឌ្ឍេតិ។

៤៣. ឧឌ្ឌីយេយ្យាតិ ឧប្បតិត្វា គច្ឆេយ្យ។ **អនុបតិត្វា**តិ អនុពន្ធិត្វា។ **វិតច្ឆេយ្យុន្តិ** មុខតុណ្ឌកេន ឌំសន្តា គច្ឆេយ្យុំ។ **វិស្សជ្ជេយ្យុន្តិ** មំសបេសឹ នខេហិ កឌ្ឍិត្វា បាតេយ្យុំ។

៤៧. យានំ វា បោរិសេយ្យន្តិ បុរិសានុច្ឆវិកំ យានំ។ **បវរមណិកុណ្ឌល**ន្តិ នានប្បការំ ឧត្តមមណិញ្ច កុណ្ឌលញ្ច។ **សានិ ហរន្តី**តិ អត្តនោ ភណ្ឌកានិ គណ្ហន្តិ។

៤៨. សម្បន្នផលន្តិ មធុរផលំ។ **ឧបបន្នផល**ន្តិ ផលូបបន្នំ ពហុផលំ។

៤៩. អនុត្តរន្តិ ឧត្តមំ បភស្សរំ និរុបក្កិលេសំ។

៥០. អារកា អហំ, ភន្តេតិ បថវិតោ នភំ វិយ សមុទ្ទស្ស ឱរិមតីរតោ បរតីរំ វិយ ច សុវិទូរវិទូរេ អហំ។ **អនាជានីយេ**តិ គិហិវោហារសមុច្ឆេទនស្ស ការណំ អជាននកេ។ **អាជានីយភោជន**ន្តិ ការណំ ជានន្តេហិ ភុញ្ជិតព្ពំ ភោជនំ។ **អនាជានីយភោជន**ន្តិ ការណំ អជានន្តេហិ ភុញ្ជិតព្ពំ ភោជនំ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

បបញ្ចសូទនិយា មជ្ឈិមនិកាយដ្ឋកថាយ

បោតលិយសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥. ជីវកសុត្តវណ្ណនា

៥១. ឯវំ មេ សុតន្តិ ជីវកសុត្តំ។ តត្ថ **ជីវកស្ស កោមារភច្ចស្ស អម្ពវនេ**តិ ឯត្ថ ជីវតីតិ **ជីវកោ។** កុមារេន ភតោតិ **កោមារភច្ចោ។** យថាហ “កឹ ឯតំ ភណេ កាកេហិ សម្បរិកិណ្ណន្តិ? ទារកោ ទេវាតិ។ ជីវតិ ភណេតិ? ជីវតិ ទេវាតិ។ តេន ហិ ភណេ តំ ទារកំ អម្ហាកំ អន្តេបុរំ នេត្វា ធាតីនំ ទេថ បោសេតុន្តិ។ តស្ស ជីវតីតិ ជីវកោតិ នាមំ អកំសុ, កុមារេន បោសាបិតោតិ កោមារភច្ចោតិ នាមំ អកំសូ”តិ (មហាវ. ៣២៨)។ អយមេត្ថ សង្ខេបោ។ វិត្ថារេន បន ជីវកវត្ថុ ខន្ធកេ អាគតមេវ។ វិនិច្ឆយកថាបិស្ស **សមន្តបាសាទិកាយ វិនយដ្ឋកថាយ** វុត្តា។

អយំ បន ជីវកោ ឯកស្មឹ សមយេ ភគវតោ ទោសាភិសន្នំ កាយំ វិរេចេត្វា សីវេយ្យកំ ទុស្សយុគំ ទត្វា វត្ថានុមោទនបរិយោសានេ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋាយ ចិន្តេសិ – “មយា ទិវសស្ស ទ្វត្តិក្ខត្តុំ ពុទ្ធុបដ្ឋានំ គន្តព្ពំ, ឥទញ្ច វេឡុវនំ អតិទូរេ, មយ្ហំ ឧយ្យានំ អម្ពវនំ អាសន្នតរំ, យំនូនាហមេត្ថ ភគវតោ វិហារំ ការេយ្យ”ន្តិ។ សោ តស្មឹ អម្ពវនេ រត្តិដ្ឋានទិវាដ្ឋានលេណកុដិមណ្ឌបាទីនិ សម្បាទេត្វា ភគវតោ អនុច្ឆវិកំ គន្ធកុដឹ ការេត្វា អម្ពវនំ អដ្ឋារសហត្ថុព្ពេធេន តម្ពបដ្ដវណ្ណេន បាការេន បរិក្ខិបាបេត្វា ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ ចីវរភត្តេន សន្តប្បេត្វា ទក្ខិណោទកំ បាតេត្វា វិហារំ និយ្យាតេសិ។ តំ សន្ធាយ វុត្តំ – “ជីវកស្ស កោមារភច្ចស្ស អម្ពវនេ”តិ។

អារភន្តីតិ ឃាតេន្តិ។ **ឧទ្ទិស្សកត**ន្តិ ឧទ្ទិសិត្វា កតំ។ **បដិច្ចកម្ម**ន្តិ អត្តានំ បដិច្ច កតំ។ អថ វា **បដិច្ចកម្ម**ន្តិ និមិត្តកម្មស្សេតំ អធិវចនំ, តំ បដិច្ច កម្មមេត្ថ អត្ថីតិ មំសំ “បដិច្ចកម្ម”ន្តិ វុត្តំ ហោតិ យោ ឯវរូបំ មំសំ បរិភុញ្ជតិ, សោបិ តស្ស កម្មស្ស ទាយាទោ ហោតិ, វធកស្ស វិយ តស្សាបិ បាណឃាតកម្មំ ហោតីតិ តេសំ លទ្ធិ។ **ធម្មស្ស ចានុធម្មំ ព្យាករោន្តី**តិ ភគវតា វុត្តការណស្ស អនុការណំ កថេន្តិ។ ឯត្ថ ច ការណំ នាម តិកោដិបរិសុទ្ធមច្ឆមំសបរិភោគោ, អនុការណំ នាម មហាជនស្ស តថា ព្យាករណំ។ យស្មា បន ភគវា ឧទ្ទិស្សកតំ ន បរិភុញ្ជតិ, តស្មា នេវ តំ ការណំ ហោតិ, ន តិត្ថិយានំ តថា ព្យាករណំ អនុការណំ។ **សហធម្មិកោ វាទានុវាទោ**តិ បរេហិ វុត្តការណេន សការណោ ហុត្វា តុម្ហាកំ វាទោ វា អនុវាទោ វា វិញ្ញូហិ គរហិតព្ពការណំ កោចិ អប្បមត្តកោបិ កឹ ន អាគច្ឆតិ ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – “កឹ សព្ពាការេនបិ តុម្ហាកំ វាទេ គារយ្ហំ ការណំ នត្ថី”តិ។ **អព្ភាចិក្ខន្តី**តិ អភិភវិត្វា អាចិក្ខន្តិ។

៥២. ឋានេហីតិ ការណេហិ។ ទិដ្ឋាទីសុ **ទិដ្ឋំ** នាម ភិក្ខូនំ អត្ថាយ មិគមច្ឆេ វធិត្វា គយ្ហមានំ ទិដ្ឋំ។ **សុតំ** នាម ភិក្ខូនំ អត្ថាយ មិគមច្ឆេ វធិត្វា គហិតន្តិ សុតំ។ **បរិសង្កិតំ** នាម ទិដ្ឋបរិសង្កិតំ សុតបរិសង្កិតំ តទុភយវិមុត្តបរិសង្កិតន្តិ តិវិធំ ហោតិ។

តត្រាយំ សព្ពសង្គាហកវិនិច្ឆយោ – ឥធ ភិក្ខុ បស្សន្តិ មនុស្សេ ជាលវាគុរាទិហត្ថេ គាមតោ វា និក្ខមន្តេ អរញ្ញេ វា វិចរន្តេ។ ទុតិយទិវសេ ច នេសំ តំ គាមំ បិណ្ឌាយ បវិដ្ឋានំ សមច្ឆមំសំ បិណ្ឌបាតំ អភិហរន្តិ។ តេ តេន ទិដ្ឋេន បរិសង្កន្តិ "ភិក្ខូនំ នុ ខោ អត្ថាយ កត"ន្តិ, ឥទំ **ទិដ្ឋបរិសង្កិតំ** នាម, ឯតំ គហេតុំ ន វដ្ដតិ។ យំ ឯវំ អបរិសង្កិតំ, តំ វដ្ដតិ។ សចេ បន តេ មនុស្សា "កស្មា, ភន្តេ, ន គណ្ហថា"តិ បុច្ឆិត្វា តមត្ថំ សុត្វា "នយិទំ, ភន្តេ, ភិក្ខូនំ អត្ថាយ កតំ, អម្ហេហិ អត្តនោ អត្ថាយ វា រាជយុត្តាទីនំ អត្ថាយ វា កត"ន្តិ វទន្តិ, កប្បតិ។

ន ហេវ ខោ ភិក្ខូ បស្សន្តិ, អបិច សុណន្តិ "មនុស្សា កិរ ជាលវាគុរាទិហត្ថា គាមតោ វា និក្ខមន្តិ អរញ្ញេ វា វិចរន្តី"តិ។ ទុតិយទិវសេ ច នេសំ តំ គាមំ បិណ្ឌាយ បវិដ្ឋានំ សមច្ឆមំសំ បិណ្ឌបាតំ អភិហរន្តិ។ តេ តេន សុតេន បរិសង្កន្តិ "ភិក្ខូនំ នុ ខោ អត្ថាយ កត"ន្តិ, ឥទំ **សុតបរិសង្កិតំ** នាម, ឯតំ គហេតុំ ន វដ្ដតិ។ យំ ឯវំ អបរិសង្កិតំ, តំ វដ្ដតិ។ សចេ បន តេ មនុស្សា "កស្មា, ភន្តេ, ន គណ្ហថា"តិ បុច្ឆិត្វា តមត្ថំ សុត្វា "នយិទំ, ភន្តេ, ភិក្ខូនំ អត្ថាយ កតំ, អម្ហេហិ អត្តនោ អត្ថាយ វា រាជយុត្តាទីនំ អត្ថាយ វា កត"ន្តិ វទន្តិ, កប្បតិ។

ន ហេវ ខោ បន បស្សន្តិ ន សុណន្តិ, អបិច តេសំ គាមំ បិណ្ឌាយ បវិដ្ឋានំ បត្តំ គហេត្វា សមច្ឆមំសំ បិណ្ឌបាតំ អភិសង្ខរិត្វា អភិហរន្តិ។ តេ បរិសង្កន្តិ "ភិក្ខូនំ នុ ខោ អត្ថាយ កត"ន្តិ, ឥទំ **តទុភយវិមុត្តបរិសង្កិតំ** នាម។ ឯតម្បិ គហេតុំ ន វដ្ដតិ។ យំ ឯវំ អបរិសង្កិតំ, តំ វដ្ដតិ ។ សចេ បន តេ មនុស្សា "កស្មា, ភន្តេ, ន គណ្ហថា"តិ បុច្ឆិត្វា តមត្ថំ សុត្វា "នយិទំ, ភន្តេ, ភិក្ខូនំ អត្ថាយ កតំ, អម្ហេហិ អត្តនោ អត្ថាយ វា រាជយុត្តាទីនំ អត្ថាយ វា កតំ, បវត្តមំសំ វា កតំ, កប្បិយមេវ លភិត្វា ភិក្ខូនំ អត្ថាយ សម្បាទិត"ន្តិ វទន្តិ, កប្បតិ។

មតានំ បេតកិច្ចត្ថាយ មង្គលាទីនំ វា អត្ថាយ កតេបិ ឯសេវ នយោ។ យំ យញ្ហិ ភិក្ខូនំយេវ អត្ថាយ អកតំ, យត្ថ ច និព្ពេមតិកា ហោន្តិ, តំ សព្ពំ កប្បតិ។ សចេ បន ឯកស្មិំ វិហារេ ភិក្ខូ ឧទ្ទិស្ស កតំ ហោតិ, តេ ច អត្តនោ អត្ថាយ កតភាវំ ន ជានន្តិ, អញ្ញេ ជានន្តិ។ យេ ជានន្តិ, តេសំ ន វដ្ដតិ, ឥតរេសំ វដ្ដតិ។ អញ្ញេ ន ជានន្តិ, តេយេវ ជានន្តិ, តេសំយេវ ន វដ្ដតិ, អញ្ញេសំ វដ្ដតិ។ តេបិ "អម្ហាកំ អត្ថាយ កតំ"តិ ជានន្តិ អញ្ញេបិ "ឯតេសំ អត្ថាយ កត"ន្តិ ជានន្តិ, សព្ពេសម្បិ តំ ន វដ្ដតិ។ សព្ពេ ន ជានន្តិ, សព្ពេសំ វដ្ដតិ។ បញ្ចសុ ហិ សហធម្មិកេសុ យស្ស កស្សចិ វា អត្ថាយ ឧទ្ទិស្ស កតំ សព្ពេសំ ន កប្បតិ។

សចេ បន កោចិ ឯកំ ភិក្ខុំ ឧទ្ទិស្ស បាណំ វធិត្វា តស្ស បត្តំ បូរេត្វា ទេតិ, សោ ចេ អត្តនោ អត្ថាយ កតភាវំ ជានំយេវ គហេត្វា អញ្ញស្ស ភិក្ខុនោ ទេតិ, សោ តស្ស សទ្ធាយ បរិភុញ្ជតិ។ កស្សាបត្តីតិ? ទ្វិន្នម្បិ អនាបត្តិ។ យញ្ហិ ឧទ្ទិស្ស កតំ, តស្ស អភុត្តតាយ អនាបត្តិ, ឥតរស្ស អជាននតាយ។ កប្បិយមំសស្ស ហិ បដិគ្គហណេ អាបត្តិ នត្ថិ។ ឧទ្ទិស្សកតញ្ច អជានិត្វា ភុត្តស្ស បច្ឆា ញត្វា អាបត្តិទេសនាកិច្ចំ នាម នត្ថិ។ អកប្បិយមំសំ បន អជានិត្វា ភុត្តេន បច្ឆា ញត្វាបិ អាបត្តិ ទេសេតព្ពា។ ឧទ្ទិស្សកតញ្ហិ ញត្វា ភុញ្ជតោវ អាបត្តិ, អកប្បិយមំសំ អជានិត្វា ភុត្តស្សាបិ អាបត្តិយេវ។ តស្មា អាបត្តិភីរុកេន រូបំ សល្លក្ខេន្តេនាបិ បុច្ឆិត្វាវ មំសំ បដិគ្គហេតព្ពំ, បរិភោគកាលេ បុច្ឆិត្វា បរិភុញ្ជិស្សាមីតិ វា គហេត្វា បុច្ឆិត្វាវ បរិភុញ្ជិតព្ពំ។ កស្មា? ទុវិញ្ញេយ្យត្តា។ អច្ឆមំសញ្ហិ សូករមំសសទិសំ ហោតិ, ទីបិមំសាទីនិ ច មិគមំសសទិសានិ, តស្មា បុច្ឆិត្វា គហណមេវ វដ្ដតីតិ វទន្តិ។

អទិដ្ឋន្តិ ភិក្ខូនំ អត្ថាយ វធិត្វា គយ្ហមានំ អទិដ្ឋំ។ **អសុត**ន្តិ ភិក្ខូនំ អត្ថាយ វធិត្វា គហិតន្តិ អសុតំ។ **អបរិសង្កិត**ន្តិ ទិដ្ឋបរិសង្កិតាទិវសេន អបរិសង្កិតំ។ **បរិភោគន្តិ វទាមី**តិ ឥមេហិ តីហិ ការណេហិ បរិសុទ្ធំ **តិកោដិបរិសុទ្ធំ** នាម ហោតិ, តស្ស បរិភោគោ អរញ្ញេ ជាតសូបេយ្យសាកបរិភោគសទិសោ ហោតិ, តថារូបំ បរិភុញ្ជន្តស្ស មេត្តាវិហារិស្ស ភិក្ខុនោ ទោសោ វា វជ្ជំ វា នត្ថិ, តស្មា តំ បរិភុញ្ជិតព្ពន្តិ វទាមីតិ អត្ថោ។

៥៣. ឥទានិ តាទិសស្ស បរិភោគេ មេត្តាវិហារិនោបិ អនវជ្ជតំ ទស្សេតុំ **ឥធ, ជីវក, ភិក្ខូ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ កិញ្ចាបិ អនិយមេត្វា **ភិក្ខូ**តិ វុត្តំ, អថ ខោ អត្តានមេវ សន្ធាយ ឯតំ វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។ ភគវតា ហិ មហាវច្ឆគោត្តសុត្តេ, ចង្កីសុត្តេ, ឥមស្មិំ សុត្តេតិ តីសុ ឋានេសុ អត្តានំយេវ សន្ធាយ ទេសនា កតា។ **បណីតេន បិណ្ឌបាតេនា**តិ ហេដ្ឋា អនង្គណសុត្តេ យោ កោចិ មហគ្ឃោ បិណ្ឌបាតោ បណីតបិណ្ឌបាតោតិ អធិប្បេតោ, ឥធ បន មំសូបសេចនោវ អធិប្បេតោ។ **អគធិតោ**តិ តណ្ហាយ អគធិតោ។ **អមុច្ឆិតោ**តិ តណ្ហាមុច្ឆនាយ អមុច្ឆិតោ។ **អនជ្ឈោបន្នោ**តិ ន អធិឱបន្នោ, សព្ពំ អាលុម្បិត្វា ឯកប្បហារេនេវ គិលិតុកាមោ កាកោ វិយ ន ហោតីតិ អត្ថោ។ **អាទីនវទស្សាវី**តិ ឯករត្តិវាសេន ឧទរបដលំ បវិសិត្វា នវហិ វណមុខេហិ និក្ខមិស្សតីតិអាទិនា នយេន អាទីនវំ បស្សន្តោ។ **និស្សរណបញ្ញោ បរិភុញ្ជតី**តិ ឥទមត្ថមាហារបរិភោគោតិ បញ្ញាយ បរិច្ឆិន្ទិត្វា បរិភុញ្ជតិ។ **អត្តព្យាពាធាយ វា ចេតេតី**តិ អត្តទុក្ខាយ វា ចិន្តេតិ។ **សុតមេត**ន្តិ សុតំ មយា ឯតំ បុព្ពេ, ឯតំ មយ្ហំ សវនមត្តមេវាតិ ទស្សេតិ។ **សចេ ខោ តេ, ជីវក, ឥទំ សន្ធាយ ភាសិត**ន្តិ, ជីវក, មហាព្រហ្មុនា

វិក្ខម្ភនប្បហានេន ព្យាបាទាទយោ បហីនា, តេន សោ មេត្តាវិហារី មយ្ហំ សមុច្ឆេទប្បហានេន, សចេ តេ ឥទំ សន្ធាយ ភាសិតំ, ឯវំ សន្តេ តវ ឥទំ វចនំ អនុជានាមីតិ អត្ថោ។ សោ សម្បដិច្ឆិ។

៥៤. អថស្ស ភគវា សេសព្រហ្មវិហារវសេនាបិ ឧត្តរិ ទេសនំ វឌ្ឍេន្តោ “ឥធ, ជីវក, ភិក្ខូ”តិអាទិមាហ។ តំ ឧត្តានត្ថមេវ។

៥៥. **យោ ខោ ជីវកា**តិ អយំ បាដិឯក្កោ អនុសន្ធិ។ ឥមស្មិញ្ហិ ឋានេ ភគវា ទ្វារំ ថកេតិ, សត្តានុទ្ទយំ ទស្សេតិ។ សចេ ហិ កស្សចិ ឯវមស្ស “ឯកំ រសបិណ្ឌបាតំ ទត្វា កប្បសតសហស្សំ សគ្គសម្បត្តិំ បដិលភន្តិ, យំកិញ្ចិ កត្វា បរំ មារេត្វាបិ រសបិណ្ឌបាតោវ ទាតព្ពោ”តិ, តំ បដិសេធេន្តោ “យោ ខោ, ជីវក, តថាគតំ វា”តិអាទិមាហ។

តត្ថ **ឥមិនា បឋមេន ឋានេនា**តិ ឥមិនា អាណត្តិមត្តេនេវ តាវ បឋមេន ការណេន។ **គលប្បវេធកេនា**តិ យោត្តេន គលេ ពន្ធិត្វា កឌ្ឍិតោ គលេន បវេធេន្តេន។ **អារភិយមានោ**តិ មារិយមានោ។ **អកប្បិយេន អាសាទេតី**តិ អច្ឆមំសំ សូករមំសន្តិ, ទីបិមំសំ វា មិគមំសន្តិ ខាទាបេត្វា – “ត្វំ កឹ សមណោ នាម, អកប្បិយមំសំ តេ ខាទិត”ន្តិ ឃដ្តេតិ។ យេ បន ទុព្ភិក្ខាទីសុ វា ព្យាធិនិគ្គហណត្ថំ វា “អច្ឆមំសំ នាម សូករមំសសទិសំ, ទីបិមំសំ មិគមំសសទិស”ន្តិ ជានន្តា “សូករមំសំ ឥទំ, មិគមំសំ ឥទ”ន្តិ វត្វា ហិតជ្ឈាសយេន ខាទាបេន្តិ, ន តេ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។ តេសញ្ហិ ពហុបុញ្ញមេវ ហោតិ។ **ឯសាហំ, ភន្តេ, ភគវន្តំ សរណំ គច្ឆាមិ ធម្មញ្ច ភិក្ខុសង្ឃញ្ចា**តិ អយំ អាគតផលោ វិញ្ញាតសាសនោ ទិដ្ឋសច្ចោ អរិយសាវកោ។ ឥមំ បន ធម្មទេសនំ ឱគាហន្តោ បសាទំ ឧប្បាទេត្វា ធម្មកថាយ ថុតិំ ករោន្តោ ឯវមាហ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

បបញ្ចសូទនិយា មជ្ឈិមនិកាយដ្ឋកថាយ

ជីវកសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៦. ឧបាលិសុត្តវណ្ណនា

៥៦. **ឯវំ មេ សុត**ន្តិ ឧបាលិសុត្តំ។ តត្ថ **នាឡន្ទាយ**ន្តិ នាលន្ទាតិ ឯវំនាមកេ នគរេ តំ នគរំ គោចរគាមំ កត្វា។ **បាវារិកម្ពវនេ**តិ ទុស្សបាវារិកសេដ្ឋិនោ អម្ពវនេ។ តំ កិរ តស្ស ឧយ្យានំ អហោសិ, សោ ភគវតោ ធម្មទេសនំ សុត្វា ភគវតិ បសន្នោ តស្មិំ ឧយ្យានេ កុដិលេណមណ្ឌបាទិបដិមណ្ឌិតំ ភគវតោ វិហារំ កត្វា និយ្យាទេសិ, សោ វិហារោ ជីវកម្ពវនំ វិយ បាវារិកម្ពវនន្តេវ សង្ខំ គតោ។ តស្មិំ បាវារិកម្ពវនេ វិហរតីតិ អត្ថោ។ **ទីឃតបស្សី**តិ ទីឃត្តា ឯវំលទ្ធនាមោ។ **បិណ្ឌបាតបដិក្កន្តោ**តិ បិណ្ឌបាតតោ បដិក្កន្តោ។ សាសនេ វិយ កឹ បន ពាហិរាយតនេ បិណ្ឌបាតោតិ វោហារោ អត្ថីតិ, នត្ថិ។

បញ្ញបេតីតិ ទស្សេតិ ឋបេតិ។ **ទណ្ឌានិ បញ្ញបេតី**តិ ឥទំ និគណ្ឋសមយេន បុច្ឆន្តោ អាហ។ **កាយទណ្ឌំ វចីទណ្ឌំ មនោទណ្ឌ**ន្តិ ឯត្ថ បុរិមទណ្ឌទ្វយំ តេ អចិត្តកំ បយ្យបេន្តិ។ យថា កិរ វាតេ វាយន្តេ សាខា ចលតិ, ឧទកំ ចលតិ, ន ច តត្ថ ចិត្តំ អត្ថិ, ឯវំ កាយទណ្ឌោបិ អចិត្តកោវ ហោតិ។ យថា ច វាតេ វាយន្តេ តាលបណ្ណាទីនិ សទ្ទំ ករោន្តិ, ឧទកានិ សទ្ទំ ករោន្តិ , ន ច តត្ថ ចិត្តំ អត្ថិ, ឯវំ វចីទណ្ឌោបិ អចិត្តកោវ ហោតីតិ ឥមំ ទណ្ឌទ្វយំ អចិត្តកំ បញ្ញបេន្តិ។ ចិត្តំ បន មនោទណ្ឌន្តិ បញ្ញបេន្តិ។ អថស្ស ភគវា វចនំ បតិដ្ឋបេតុកាមោ “កឹ បន តបស្សី”តិអាទិមាហ។

តត្ថ **កថាវត្ថុស្មិ**ន្តិ ឯត្ថ កថាយេវ កថាវត្ថុ។ កថាយំ បតិដ្ឋបេសីតិ អត្ថោ។ កស្មា បន ភគវា ឯវមកាសិ? បស្សតិ ហិ ភគវា “អយំ ឥមំ កថំ អាទាយ គន្ត្វា អត្តនោ សត្ថុ មហានិគណ្ឋស្ស អារោចេស្សតិ, តាសញ្ច បរិសតិ, ឧបាលិ គហបតិ និសិន្នោ, សោ ឥមំ កថំ សុត្វា មម វាទំ អារោបេតុំ អាគមិស្សតិ, តស្សាហំ ធម្មំ ទេសេស្សាមិ, សោ តិក្ខត្តុំ សរណំ គមិស្សតិ, អថស្ស ចត្តារិ សច្ចានិ បកាសេស្សាមិ, សោ សច្ចបកាសនាវសានេ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិស្សតិ, បរេសំ សង្គហត្ថមេវ ហិ មយា បារមិយោ បូរិតា”តិ។ ឥមមត្ថំ បស្សន្តោ ឯវមកាសិ។

៥៧. **កម្មានិ បញ្ញបេសី**តិ ឥទំ និគណ្ឋោ ពុទ្ធសមយេន បុច្ឆន្តោ អាហ។ **កាយកម្មំ វចីកម្មំ មនោកម្ម**ន្តិ ឯត្ថ កាយទ្វារេ អាទានគហណមុញ្ចនចោបនបត្តា អដ្ឋកាមាវចរកុសលចេតនា ទ្វាទសាកុសលចេតនាតិ វីសតិចេតនា **កាយកម្មំ** នាម។ កាយទ្វារេ អាទានាទីនិ អបត្វា វចីទ្វារេ វចនភេទំ បាបយមានា ឧប្បន្នា តាយេវ វីសតិចេតនា **វចីកម្មំ** នាម។ ឧភយទ្វារេ ចោបនំ អប្បត្វា មនោទ្វារេ ឧប្បន្នា ឯកូនតីសកុសលាកុសល

ចេតនា **មនោកម្មំ** នាម។ អបិច សង្ខេបតោ តិវិធំ កាយទុច្ចរិតំ កាយកម្មំ នាម, ចតុព្វិធំ វចីទុច្ចរិតំ វចីកម្មំ នាម, តិវិធំ មនោទុច្ចរិតំ មនោកម្មំ នាម។ ឥមស្មិញ្ច សុត្តេ កម្មំ ធុរំ, អនន្តរសុត្តេ "ចត្តារិមានិ បុណ្ណ កម្មានិ មយា សយំ អភិញ្ញា សច្ឆិកត្វា បវេទិតានី"តិ (ម. និ. ២.៨១) ឯវមាគតេបិ ចេតនា ធុរំ។ យត្ថ កត្ថចិ បវត្តា ចេតនា "កណ្ហំ កណ្ហវិបាក"ន្តិអាទិភេទំ លភតិ។ និទ្ទេសវារេ ចស្ស "សព្យាពជ្ឈំ កាយសង្ខារំ អភិសង្ខរោតី"តិអាទិនា នយេន សា វុត្តាវ។ កាយទ្វារេ បវត្តា បន ឥធ កាយកម្មន្តិ អធិប្បេតំ, វចីទ្វារេ បវត្តា វចីកម្មំ, មនោទ្វារេ បវត្តា មនោកម្មំ។ តេន វុត្តំ – "ឥមស្មិំ សុត្តេ កម្មំ ធុរំ, អនន្តរសុត្តេ ចេតនា"តិ។ កម្មម្បិ ហិ ភគវា កម្មន្តិ បញ្ញបេតិ យថា ឥមស្មិំយេវ សុត្តេ។ ចេតនម្បិ, យថាហ – "ចេតនាហំ, ភិក្ខវេ, កម្មំ វទាមិ, ចេតយិត្វា កម្មំ ករោតី"តិ (អ. និ. ៦.៦៣)។ កស្មា បន ចេតនា កម្មន្តិ វុត្តា? ចេតនាមូលកត្តា កម្មស្ស។

ឯត្ថ ច អកុសលំ បត្វា កាយកម្មំ វចីកម្មំ មហន្តន្តិ វទន្តោ ន កិលមតិ, កុសលំ បត្វា មនោកម្មំ។ តថា ហិ មាតុឃាតាទីនិ ចត្តារិ កម្មានិ កាយេនេវ ឧបក្កមិត្វា កាយេនេវ ករោតិ, និរយេ កប្បដ្ឋិកសង្ឃភេទកម្មំ វចីទ្វារេន ករោតិ។ ឯវំ អកុសលំ បត្វា កាយកម្មំ វចីកម្មំ មហន្តន្តិ វទន្តោ ន កិលមតិ នាម។ ឯកា បន ឈានចេតនា ចតុរាសីតិកប្បសហស្សានិ សគ្គសម្បត្តិំ អាវហតិ, ឯកា មគ្គចេតនា សព្ពាកុសលំ សមុគ្ឃាតេត្វា អរហត្តំ គណ្ហាបេតិ។ ឯវំ កុសលំ បត្វា មនោកម្មំ មហន្តន្តិ វទន្តោ ន កិលមតិ នាម។ ឥមស្មិំ បន ឋានេ ភគវា អកុសលំ បត្វា មនោកម្មំ មហាសាវជ្ជំ វទមានោ និយតមិច្ឆាទិដ្ឋិំ សន្ធាយ វទតិ។ តេនេវាហ – "នាហំ, ភិក្ខវេ, អញ្ញំ ឯកធម្មម្បិ សមនុបស្សាមិ, យំ ឯវំ មហាសាវជ្ជំ, យថយិទំ, ភិក្ខវេ, មិច្ឆាទិដ្ឋិ។ មិច្ឆាទិដ្ឋិបរមានិ, ភិក្ខវេ, មហាសាវជ្ជានី"តិ (អ. និ. ១.៣១០)។

ឥទានិ និគណ្ឋោបិ តថាគតេន គតមគ្គំ បដិបជ្ជន្តោ កិញ្ចិ អត្ថនិប្ផត្តិំ អបស្សន្តោបិ "កឹ បនាវុសោ, គោតមា"តិអាទិមាហ។

៥៨. ពាលកិនិយាតិ ឧបាលិស្ស កិរ ពាលកលោណការគាមោ នាម អត្ថិ, តតោ អាយំ គហេត្វា មនុស្សា អាគតា, សោ "ឯថ ភណេ, អម្ហាកំ សត្ថារំ មហានិគណ្ឋំ បស្សិស្សាមា"តិ តាយ បរិសាយ បរិវុតោ តត្ថ អគមាសិ។ តំ សន្ធាយ វុត្តំ "ពាលកិនិយា បរិសាយា"តិ, ពាលកគាមវាសិនិយាតិ អត្ថោ។ **ឧបាលិបមុខាយា**តិ ឧបាលិជេដ្ឋកាយ។ អបិច **ពាលកិនិយា**តិ ពាលវតិយា ពាលុស្សន្នាយាតិបិ អត្ថោ។ **ឧបាលិបមុខាយា**តិ ឧបាលិគហបតិយេវ តត្ថ ថោកំ សប្បញ្ញោ, សោ តស្សា បមុខោ ជេដ្ឋកោ។ តេនាបិ វុត្តំ "ឧបាលិបមុខាយា"តិ។ **ហន្ទា**តិ វចសាយត្ថេ និបាតោ។ **ឆវោ**តិ លាមកោ។ **ឱឡារិកស្សា**តិ មហន្តស្ស ។ **ឧបនិធាយា**តិ ឧបនិក្ខិបិត្វា។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ, កាយទណ្ឌស្ស សន្តិកេ និក្ខិបិត្វា "អយំ នុ ខោ មហន្តោ, អយំ មហន្តោ"តិ ឯវំ ឱលោកិយមានោ ឆវោ មនោទណ្ឌោ កឹ សោភតិ, កុតោ សោភិស្សតិ, ន សោភតិ, ឧបនិក្ខេបមត្តម្បិ នប្បហោតីតិ ទីបេតិ។ **សាធុ សាធុ, ភន្តេ, តបស្សី**តិ ទីឃតបស្សិស្ស សាធុការំ ទេន្តោ, ភន្តេតិ នាដបុត្តមាលបតិ។

៦០. ន ខោ មេតំ, ភន្តេ, រុច្ចតីតិ, ភន្តេ, ឯតំ មយ្ហំ ន រុច្ចតិ។ **មាយាវី**តិ មាយាការោ។ **អាវដ្ដនិមាយ**ន្តិ អាវដ្ដេត្វា គហណមាយំ។ **អាវដ្ដេតី**តិ អាវដ្ដេត្វា បរិក្ខិបិត្វា គណ្ហាតិ។ **គច្ឆ ត្វំ គហបតី**តិ កស្មា មហានិគណ្ឋោ គហបតឹ យាវតតិយំ បហិណតិយេវ? ទីឃតបស្សី បន បដិពាហតេវ? មហានិគណ្ឋេន ហិ ភគវតា សទ្ធឹ ឯកំ នគរំ ឧបនិស្សាយ វិហរន្តេនបិ ន ភគវា ទិដ្ឋបុព្ពោ។ យោ ហិ សត្ថុវាទបដិញ្ញោ ហោតិ, សោ តំ បដិញ្ញំ អប្បហាយ ពុទ្ធទស្សនេ អភព្ពោ។ តស្មា ឯស ពុទ្ធទស្សនស្ស អលទ្ធបុព្ពត្តា ទសពលស្ស ទស្សនសម្បត្តិញ្ច និយ្យានិកកថាភាវញ្ច អជានន្តោ យាវតតិយំ បហិណតេវ។ ទីឃតបស្សី បន កាលេន កាលំ ភគវន្តំ ឧបសង្កមិត្វា តិដ្ឋតិបិ និសីទតិបិ បញ្ហម្បិ បុច្ឆតិ, សោ តថាគតស្ស ទស្សនសម្បត្តិម្បិ និយ្យានិកកថាភាវម្បិ ជានាតិ។ អថស្ស ឯតទហោសិ – "អយំ គហបតិ បណ្ឌិតោ, សមណស្ស គោតមស្ស សន្តិកេ គន្ត្វា ទស្សនេបិ បសីទេយ្យ, និយ្យានិកកថំ សុត្វាបិ បសីទេយ្យ។ តតោ ន បុន អម្ហាកំ សន្តិកំ អាគច្ឆេយ្យា"តិ។ តស្មា យាវតតិយំ បដិពាហតេវ។

អភិវាទេត្វាតិ វន្ទិត្វា។ តថាគតញ្ហិ ទិស្វា បសន្នាបិ អប្បសន្នាបិ យេភុយ្យេន វន្ទន្តិយេវ, អប្បកា ន វន្ទន្តិ។ កស្មា? អតិឧច្ចេ ហិ កុលេ ជាតោ អគារំ អជ្ឈាវសន្តោបិ វន្ទិតព្ពោយេវាតិ។ អយំ បន គហបតិ បសន្នត្តាវ វន្ទិ, ទស្សនេយេវ កិរ បសន្នោ។ **អាគមា នុ ខ្វិធា**តិ អាគមា នុ ខោ ឥធ។

៦១. សាធុ សាធុ, ភន្តេ, តបស្សីតិ ទីឃតបស្សិស្ស សាធុការំ ទេន្តោ, ភន្តេតិ, ភគវន្តំ អាលបតិ។ **សច្ចេ បតិដ្ឋាយា**តិ ថុសរាសិម្ហិ អាកោដិតខាណុកោ វិយ អចលន្តោ វចីសច្ចេ បតិដ្ឋហិត្វា។ **សិយា នោ**តិ ភវេយ្យ អម្ហាកំ។

៦២. **ឥធា**តិ ឥមស្មឹ លោកេ។ **អស្សា**តិ ភវេយ្យ។ **សីតោទកបដិក្ខិត្តោ**តិ និគណ្ឋា សត្តសញ្ញាយ សីតោទកំ បដិក្ខិបន្តិ។ តំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។ **មនោសត្តា នាម ទេវា**តិ មនម្ហិ សត្តា លគ្គា លគិតា។ **មនោបដិពទ្ធោ**តិ យស្មា មនម្ហិ បដិពទ្ធោ ហុត្វា កាលង្ករោតិ, តស្មា មនោសត្តេសុ ទេវេសុ ឧបបជ្ជតីតិ ទស្សេតិ។ តស្ស ហិ បិត្តជររោគោ ភវិស្សតិ។ តេនស្ស ឧណ្ហោទកំ បិវិតុំ វា ហត្ថបាទាទិធោវនត្ថាយ វា គត្តបរិសិញ្ចនត្ថាយ វា ឧបនេតុំ ន វដ្ដតិ, រោគោ ពលវតរោ ហោតិ។ សីតោទកំ វដ្ដតិ, រោគំ វូបសមេតិ។ អយំ បន ឧណ្ហោទកមេវ បដិសេវតិ, តំ អលភមានោ ឱទនកញ្ជិកំ បដិសេវតិ។ ចិត្តេន បន សីតោទកំ បាតុកាមោ ច បរិភុញ្ជិតុកាមោ ច ហោតិ។ តេនស្ស មនោទណ្ឌោ តត្ថេវ ភិជ្ជតិ។ សោ កាយទណ្ឌំ វចីទណ្ឌំ រក្ខាមីតិ សីតោទកំ បាតុកាមោ វា បរិភុញ្ជិតុកាមោ វា សីតោទកមេវ ទេថាតិ វត្តុំ ន វិសហតិ។ តស្ស ឯវំ រក្ខិតាបិ កាយទណ្ឌវចីទណ្ឌា ចុតឹ វា បដិសន្ធឹ វា អាកឌ្ឍិតុំ ន សក្កោន្តិ។ មនោទណ្ឌោ បន ភិន្នោបិ ចុតិម្បិ បដិសន្ធិម្បិ អាកឌ្ឍតិយេវ។ ឥតិ នំ ភគវា ទុព្ពលកាយទណ្ឌវចីទណ្ឌា ឆវា លាមកា, មនោទណ្ឌោវ ពលវា មហន្តោតិ វទាបេសិ។

តស្សបិ ឧបាសកស្ស ឯតទហោសិ។ “មុច្ឆាវសេន អសញ្ញិភូតានញ្ហិ សត្តាហម្បិ អស្សាសបស្សាសា នប្បវត្តន្តិ, ចិត្តសន្តតិបវត្តិមត្តេនេវ បន តេ មតាតិ ន វុច្ចន្តិ។ យទា នេសំ ចិត្តំ នប្បវត្តតិ, តទា ‘មតា ឯតេ នីហរិត្វា តេ ឈាបេថា’តិ វត្តព្ពតំ អាបជ្ជន្តិ។ កាយទណ្ឌោ និរីហោ អព្យាបារោ, តថា វចីទណ្ឌោ។ ចិត្តេនេវ បន តេសំ ចុតិបិ បដិសន្ធិបិ ហោតិ ។ ឥតិបិ មនោទណ្ឌោវ មហន្តោ។ ភិជ្ជិត្វាបិ ចុតិបដិសន្ធិអាកឌ្ឍនតោ ឯសេវ មហន្តោ។ អម្ហាកំ បន មហានិគណ្ឋស្ស កថា អនិយ្យានិកា”តិ សល្លក្ខេសិ។ ភគវតោ បន វិចិត្តានិ បញ្ហបដិភានានិ សោតុកាមោ ន តាវ អនុជានាតិ។

ន ខោ តេ សន្ធិយតីតិ ន ខោ តេ ឃដិយតិ។ **បុរិមេន វា បច្ឆិម**ន្តិ “កាយទណ្ឌោ មហន្តោ”តិ ឥមិនា បុរិមេន វចនេន ឥទានិ “មនោទណ្ឌោ មហន្តោ”តិ ឥទំ វចនំ។ **បច្ឆិមេន វា បុរិម**ន្តិ តេន វា បច្ឆិមេន អទុំ បុរិមវចនំ ន ឃដិយតិ។

៦៣. ឥទានិស្ស ភគវា អញ្ញានិបិ ការណានិ អាហរន្តោ “តំ កឹ មញ្ញសី”តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ចាតុយាមសំវរសំវុតោ**តិ ន បាណមតិបាតេតិ, ន បាណមតិបាតយតិ, ន បាណមតិបាតយតោ សមនុញ្ញោ ហោតិ។ ន អទិន្នំ អាទិយតិ, ន អទិន្នំ អាទិយាបេតិ, ន អទិន្នំ អាទិយតោ សមនុញ្ញោ ហោតិ។ ន មុសា ភណតិ, ន មុសា ភណាបេតិ, ន មុសា ភណតោ សមនុញ្ញោ ហោតិ។ ន ភាវិតមាសីសតិ, ន ភាវិតមាសីសាបេតិ, ន ភាវិតមាសីសតោ សមនុញ្ញោ ហោតីតិ ឥមិនា ចតុកោដ្ឋាសេន សំវរេន សំវុតោ។ ឯត្ថ ច **ភាវិត**ន្តិ បញ្ចកាមគុណា។

សព្ពវារិវារិតោតិ វារិតសព្ពឧទកោ, បដិក្ខិត្តសព្ពសីតោទកោតិ អត្ថោ។ សោ ហិ សីតោទកេ សត្តសញ្ញី ហោតិ, តស្មា ន តំ វលញ្ជេតិ។ អថ វា **សព្ពវារិវារិតោ**តិ សព្ពេន បាបវារណេន វារិតបាបោ។ **សព្ពវារិយុត្តោ**តិ សព្ពេន បាបវារណេន យុត្តោ។ **សព្ពវារិធុតោ**តិ សព្ពេន បាបវារណេន ធុតបាបោ។ **សព្ពវារិផុដោ**តិ សព្ពេន បាបវារណេន ផុដោ។ **ខុទ្ទកេ បាណេ សង្ឃាតំ អាបាទេតី**តិ ខុទ្ទកេ បាណេ វធំ អាបាទេតិ។ សោ កិរ ឯកិន្ទ្រិយំ បាណំ ទុវិន្ទ្រិយំ បាណន្តិ បញ្ញបេតិ។ សុក្ខទណ្ឌក-បុរាណបណ្ណសក្ខរ-កថលានិបិ បាណោតេវ បញ្ញបេតិ។ តត្ថ ខុទ្ទកំ ឧទកពិន្ទុ ខុទ្ទកោ បាណោ, មហន្តំ មហន្តោតិ សញ្ញី ហោតិ។ តំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។ **កិស្មឹ បញ្ញបេតី**តិ កត្ថ កតរស្មឹ កោដ្ឋាសេ បញ្ញបេតិ។ **មនោទណ្ឌស្មិ**ន្តិ មនោទណ្ឌកោដ្ឋាសេ, ភន្តេតិ។ អយំ បន ឧបាសកោ ភណន្តោវ សយម្បិ សល្លក្ខេសិ – “អម្ហាកំ មហានិគណ្ឋោ ‘អសញ្ចេតនិកំ កម្មំ អប្បសាវជ្ជំ, សញ្ចេតនិកំ មហាសាវជ្ជ’ន្តិ បញ្ញបេត្វា ចេតនំ មនោទណ្ឌោតិ បញ្ញបេតិ, អនិយ្យានិកា ឯតស្ស កថា, ភគវតោវ និយ្យានិកា”តិ។

៦៤. **ឥទ្ធា**តិ សមិទ្ធា។ **ផីតា**តិ អតិសមិទ្ធា សព្ពបាលិផុល្លា វិយ។ **អាកិណ្ណមនុស្សា**តិ ជនសមាកុលា។ **បាណា**តិ ហត្ថិអស្សាទយោ តិរច្ឆានគតា ចេវ ឥត្ថិបុរិសទារកាទយោ មនុស្សជាតិកា ច។ **ឯកំ មំសខល**ន្តិ ឯកំ មំសរាសឹ។ **បុញ្ជ**ន្តិ តស្សេវ វេវចនំ។ **ឥទ្ធិមា**តិ អានុភាវសម្បន្នោ។ **ចេតោវសិប្បត្តោ**តិ ចិត្តេ វសីភាវប្បត្តោ។ **ភស្មំ ករិស្សាមី**តិ ឆារិកំ ករិស្សាមិ។ **កិញ្ហិ សោភតិ ឯកា ឆវា នាឡន្ទា**តិ ឥទម្បិ ភណន្តោ សោ គហបតិ – “កាយបយោគេន បញ្ញាសម្បិ មនុស្សា ឯកំ នាឡន្ទំ ឯកំ មំសខលំ កាតុំ ន សក្កោន្តិ, ឥទ្ធិមា បន ឯកោ ឯកេនេវ មនោបទោសេន ភស្មំ កាតុំ សមត្ថោ។ អម្ហាកំ មហានិគណ្ឋស្ស កថា អនិយ្យានិកា, ភគវតោវ កថា និយ្យានិកា”តិ សល្លក្ខេសិ។

៦៥. **អរញ្ញំ អរញ្ញភូត**ន្តិ អគាមកំ អរញ្ញមេវ ហុត្វា អរញ្ញំ ជាតំ។ **ឥសីនំ មនោបទោសេនា**តិ ឥសីនំ អត្ថាយ កតេន មនោបទោសេន តំ មនោបទោសំ អសហមានាហិ ទេវតាហិ តានិ រដ្ឋានិ វិនាសិតានិ។ លោកិកា បន ឥសយោ មនំ បទោសេត្វា វិនាសយឹសូតិ មញ្ញន្តិ។ តស្មា ឥមស្មឹ លោកវាទេ បត្វាវ ឥទំ វាទារោបនំ កតន្តិ វេទិតព្ពំ។

តត្ថ ទណ្ឌកីរញ្ញោទីនំ ឯវំ អរញ្ញភូតភាវោ ជានិតព្ពោ – សរភង្គពោធិសត្តស្ស តាវ បរិសាយ អតិវេបុល្លតំ គតាយ កិសវច្ឆោ នាម តាបសោ មហាសត្តស្ស អន្តេវាសី វិវេកវាសំ បត្ថយមានោ គណំ បហាយ គោធាវរីតីរតោ កលិង្គរដ្ឋេ **ទណ្ឌកីរញ្ញោ** កុម្ភបុរំ នាម នគរំ ឧបនិស្សាយ រាជុយ្យានេ វិវេកមនុព្រូហយមានោ វិហរតិ។ តស្ស សេនាបតិ ឧបដ្ឋាកោ ហោតិ។

តទា ច ឯកា គណិកា រថំ អភិរុហិត្វា បញ្ចមាតុគាមសតបរិវារា នគរំ ឧបសោភយមានា វិចរតិ។ មហាជនោ តមេវ ឱលោកយមានោ បរិវារេត្វា វិចរតិ, នគរវីថិយោ នប្បហោន្តិ។ រាជា វាតបានំ វិវរិត្វា ឋិតោ តំ ទិស្វា កា ឯសាតិ បុច្ឆិ។ តុម្ហាកំ នគរសោភិនី ទេវាតិ។ សោ ឧស្សូយមានោ “កឹ ឯតាយ សោភតិ, នគរំ សយំ សោភិស្សតី”តិ តំ ឋានន្តរំ អច្ឆិន្ទាបេសិ។

សា តតោ បដ្ឋាយ កេនចិ សទ្ធឹ សន្ថវំ កត្វា ឋានន្តរំ បរិយេសមានា ឯកទិវសំ រាជុយ្យានំ បវិសិត្វា ចង្កមនកោដិយំ អាលម្ពនផលកំ និស្សាយ បាសាណផលកេ និសិន្នំ តាបសំ ទិស្វា ចិន្តេសិ – “កិលិដ្ឋោ វតាយំ តាបសោ អនញ្ជិតមណ្ឌិតោ, ទាឋិកាហិ បរូឡ្ហាហិ មុខំ បិហិតំ, មស្សុនា ឧរំ បិហិតំ, ឧភោ កច្ឆា បរូឡ្ហា”តិ។ អថស្សា ទោមនស្សំ ឧប្បជ្ជិ – “អហំ ឯកេន កិច្ចេន វិចរាមិ, អយញ្ច មេ កាឡកណ្ណី ទិដ្ឋោ, ឧទកំ អាហរថ, អក្ខីនិ ធោវិស្សាមី”តិ ឧទកទន្តកដ្ឋំ អាហរាបេត្វា ទន្តកដ្ឋំ ខាទិត្វា តាបសស្ស សរីរេ បិណ្ឌំ បិណ្ឌំ ខេឡំ បាតេត្វា ទន្តកដ្ឋំ ជដាមត្ថកេ ខិបិត្វា មុខំ វិក្ខាលេត្វា ឧទកំ តាបសស្ស មត្ថកស្មឹយេវ សិញ្ចិត្វា – “យេហិ មេ អក្ខីហិ កាឡកណ្ណី ទិដ្ឋោ, តានិ ធោតានិ កលិបវាហិតោ”តិ និក្ខន្តា។

តំទិវសញ្ច រាជា សតឹ បដិលភិត្វា – “ភោ កុហឹ នគរសោភិនី”តិ បុច្ឆិ។ ឥមស្មឹយេវ នគរេ ទេវាតិ។ បកតិដ្ឋានន្តរំ តស្សា ទេថាតិ ឋានន្តរំ ទាបេសិ។ សា បុព្ពេ សុកតកម្មំ និស្សាយ លទ្ធំ ឋានន្តរំ តាបសស្ស សរីរេ ខេឡបាតនេន លទ្ធន្តិ សញ្ញមកាសិ។

តតោ កតិបាហស្សច្ចយេន រាជា បុរោហិតស្ស ឋានន្តរំ គណ្ហិ។ សោ នគរសោភិនិយា សន្តិកំ គន្ត្វា “ភគិនិ កិន្តិ កត្វា ឋានន្តរំ បដិលភី”តិ បុច្ឆិ។ “កឹ ព្រាហ្មណ អញ្ញំ កាតព្ពំ អត្ថិ, រាជុយ្យានេ អនញ្ជិតកាឡកណ្ណី កូដជដិលោ ឯកោ អត្ថិ, តស្ស សរីរេ ខេឡំ បាតេហិ, ឯវំ ឋានន្តរំ លភិស្សសី”តិ អាហ។ សោ “ឯវំ ករិស្សាមិ ភគិនី”តិ តត្ថ គន្ត្វា តាយ កថិតសទិសមេវ សព្ពំ កត្វា និក្ខមិ។ រាជាបិ តំទិវសមេវ សតឹ បដិលភិត្វា – “កុហឹ, ភោ, ព្រាហ្មណោ”តិ បុច្ឆិ។ ឥមស្មឹយេវ នគរេ ទេវាតិ។ “អម្ហេហិ អនុបធារេត្វា កតំ, តទេវស្ស ឋានន្តរំ ទេថា”តិ ទាបេសិ។ សោបិ បុញ្ញពលេន លភិត្វា “តាបសស្ស សរីរេ ខេឡបាតនេន លទ្ធំ មេ”តិ សញ្ញមកាសិ។

តតោ កតិបាហស្សច្ចយេន រញ្ញោ បច្ចន្តោ កុបិតោ។ រាជា បច្ចន្តំ វូបសមេស្សាមីតិ ចតុរង្គិនិយា សេនាយ និក្ខមិ។ បុរោហិតោ គន្ត្វា រញ្ញោ បុរតោ ឋត្វា “ជយតុ មហារាជា”តិ វត្វា – “តុម្ហេ, មហារាជ, ជយត្ថាយ គច្ឆថា”តិ បុច្ឆិ។ អាម ព្រាហ្មណាតិ។ ឯវំ សន្តេ រាជុយ្យានេ អនញ្ជិតកាឡកណ្ណី ឯកោ កូដជដិលោ វសតិ, តស្ស សរីរេ ខេឡំ បាតេថាតិ។ រាជា តស្ស វចនំ គហេត្វា យថា គណិកាយ ច តេន ច កតំ, តថេវ សព្ពំ កត្វា ឱរោធេបិ អាណាបេសិ – “ឯតស្ស កូដជដិលស្ស សរីរេ ខេឡំ បាតេថា”តិ។ តតោ ឱរោធាបិ ឱរោធបាលកាបិ តថេវ អកំសុ។ អថ រាជា ឧយ្យានទ្វារេ រក្ខំ ឋបាបេត្វា “រញ្ញា សទ្ធឹ និក្ខមន្តា សព្ពេ តាបសស្ស សរីរេ ខេឡំ អបាតេត្វា និក្ខមិតុំ ន លភន្តី”តិ អាណាបេសិ។ អថ សព្ពោ ពលកាយោ ច សេនិយោ ច តេនេវ និយាមេន តាបសស្ស ឧបរិ ខេឡញ្ច ទន្តកដ្ឋានិ ច មុខវិក្ខាលិត ឧទកញ្ច បាបយឹសុ, ខេឡោ ច ទន្តកដ្ឋានិ ច សកលសរីរំ អវត្ថរឹសុ។

សេនាបតិ សព្ពបច្ឆា សុណិត្វា “មយ្ហំ កិរ សត្ថារំ ភវន្តំ បុញ្ញក្ខេត្តំ សគ្គសោបានំ ឯវំ យដ្ឋយឹសូ”តិ ឧសុមជាតហទយោ មុខេន អស្សសន្តោ វេគេន រាជុយ្យានំ អាគន្ត្វា តថា ព្យសនបត្តំ ឥសឹ ទិស្វា កច្ឆំ ពន្ធិត្វា ទ្វីហិ ហត្ថេហិ ទន្តកដ្ឋានិ អបវិយូហិត្វា ឧក្ខិបិត្វា និសីទាបេត្វា ឧទកំ អាហរាបេត្វា ន្ហាបេត្វា សព្ពឱសធេហិ ចេវ ចតុជ្ជាតិគន្ធេហិ ច សរីរំ ឧព្ពដ្ដេត្វា សុខុមសាដកេន បុញ្ឆិត្វា បុរតោ អញ្ជលឹ កត្វា ឋិតោ ឯវមាហ “អយុត្តំ, ភន្តេ, មនុស្សេហិ កតំ, ឯតេសំ កឹ ភវិស្សតី”តិ។ ទេវតា សេនាបតិ តិធា ភិន្នា, ឯកច្ចា “រាជានមេវ នាសេស្សាមា”តិ វទន្តិ, ឯកច្ចា “សទ្ធឹ បរិសាយ រាជាន”ន្តិ, ឯកច្ចា “រញ្ញោ វិជិតំ សព្ពំ នាសេស្សាមា”តិ។ ឥទំ វត្វា បន តាបសោ អប្បមត្តកម្បិ កោបំ អកត្វា លោកស្ស សន្តិឧបាយមេវ អាចិក្ខន្តោ អាហ “អបរាធោ នាម ហោតិ, អច្ចយំ បន ទេសេតុំ ជានន្តស្ស បាកតិកមេវ ហោតី”តិ។

សេនាបតិ នយំ លភិត្វា រញ្ញោ សន្តិកំ គន្ត្វា រាជានំ វន្ទិត្វា អាហ – “តុម្ហេហិ, មហារាជ, និរាបរាធេ មហិទ្ធិកេ តាបសេ អបរជ្ឈន្តេហិ ភារិយំ កម្មំ កតំ, ទេវតា កិរ តិធា ភិន្នា ឯវំ វទន្តី”តិ សព្ពំ អារោចេត្វា –

“ខមាបិតេ កិរ, មហារាជ, បាកតិកំ ហោតិ, រដ្ឋំ មា នាសេថ, តាបសំ ខមាបេថា”តិ អាហ។ រាជា អត្តនិ ទោសំ កតំ ទិស្វាបិ ឯវំ វទតិ “ន តំ ខមាបេស្សាមី”តិ។ សេនាបតិ យាវតតិយំ យាចិត្វា អនិច្ឆន្តមាហ – “អហំ, មហារាជ, តាបសស្ស ពលំ ជានាមិ, ន សោ អភូតវាទី, នាបិ កុបិតោ, សត្តានុទ្ទយេន បន ឯវមាហ ខមាបេថ នំ មហារាជា”តិ។ ន ខមាបេមីតិ។ តេន ហិ សេនាបតិដ្ឋានំ អញ្ញស្ស ទេថ, អហំ តុម្ហាកំ អាណាបវត្តិដ្ឋានេ ន វសិស្សាមីតិ។ ត្វំ យេនកាមំ គច្ឆ, អហំ មយ្ហំ សេនាបតឹ លភិស្សាមីតិ។ តតោ សេនាបតិ តាបសស្ស សន្តិកំ អាគន្ត្វា វន្ទិត្វា “កថំ បដិបជ្ជាមិ, ភន្តេ”តិ អាហ។ សេនាបតិ យេ តេ វចនំ សុណន្តិ, សព្ពេ សបរិក្ខារេ សធនេ សទ្វិបទចតុប្បទេ គហេត្វា សត្តទិវសព្ភន្តរេ ពហិ រជ្ជសីមំ គច្ឆ, ទេវតា អតិវិយ កុបិតា ឆព្វំ រដ្ឋម្បិ អរដ្ឋំ ករិស្សន្តីតិ។ សេនាបតិ តថា អកាសិ។

រាជា គតមត្តោយេវ អមិត្តមថនំ កត្វា ជនបទំ វូបសមេត្វា អាគម្ម ជយខន្ធាវារដ្ឋានេ និសីទិត្វា នគរំ បដិជគ្គាបេត្វា អន្តោនគរំ បាវិសិ។ ទេវតា បឋមំយេវ ឧទកវុដ្ឋឹ បាតយឹសុ។ មហាជនោ អត្តមនោ អហោសិ “កូដជដិលំ អបរទ្ធកាលតោ បដ្ឋាយ អម្ហាកំ រញ្ញោ វឌ្ឍិយេវ, អមិត្តេ និម្មថេសិ, អាគតទិវសេយេវ ទេវោ វុដ្ឋោ”តិ។ ទេវតា បុន សុមនបុប្ផវុដ្ឋឹ បាតយឹសុ, មហាជនោ អត្តមនតរោ អហោសិ។ ទេវតា បុន មាសកវុដ្ឋឹ បាតយឹសុ។ តតោ កហាបណវុដ្ឋឹ, តតោ កហាបណគ្ឃំ ន និក្ខមេយ្យន្តិ មញ្ញមានា ហត្ថូបគបាទូបគាទិកត ភណ្ឌវុដ្ឋឹ បាតេសុំ។ មហាជនោ សត្តភូមិកបាសាទេ ឋិតោបិ ឱតរិត្វា អាភរណានិ បិឡន្ធន្តោ អត្តមនោ អហោសិ។ “អរហតិ វត កូដជដិលកេ ខេឡបាតនំ, តស្ស ឧបរិ ខេឡបាតិតកាលតោ បដ្ឋាយ អម្ហាកំ រញ្ញោ វឌ្ឍិ ជាតា, អមិត្តមថនំ កតំ, អាគតទិវសេយេវ ទេវោ វស្សិ, តតោ សុមនវុដ្ឋិ មាសកវុដ្ឋិ កហាបណវុដ្ឋិ កតភណ្ឌវុដ្ឋីតិ ចតស្សោ វុដ្ឋិយោ ជាតា”តិ អត្តមនវាចំ និច្ឆារេត្វា រញ្ញោ កតបាបេ សមនុញ្ញោ ជាតោ។

តស្មឹ សមយេ ទេវតា ឯកតោធារឧភតោធារាទីនិ នានប្បការានិ អាវុធានិ មហាជនស្ស ឧបរិ ផលកេ មំសំ កោដ្ដយមានា វិយ បាតយឹសុ។ តទនន្តរំ វីតច្ចិកេ វីតធូមេ កឹសុកបុប្ផវណ្ណេ អង្គារេ, តទនន្តរំ កូដាគារប្បមាណេ បាសាណេ, តទនន្តរំ អន្តោមុដ្ឋិយំ អសណ្ឋហនិកំ សុខុមវាលិកំ វស្សាបយមានា អសីតិហត្ថុព្ពេធំ ថលំ អកំសុ។ រញ្ញោ វិជិតដ្ឋានេ កិសវច្ឆតាបសោ សេនាបតិ មាតុបោសករាមោតិ តយោវ មនុស្សភូតា អរោគា អហេសុំ។ សេសានំ តស្មឹ កម្មេ អសមង្គីភូតានំ តិរច្ឆានានំ បានីយដ្ឋានេ បានីយំ នាហោសិ, តិណដ្ឋានេ តិណំ។ តេ យេន បានីយំ យេន តិណន្តិ គច្ឆន្តា អប្បត្តេយេវ សត្តមេ ទិវសេ ពហិរជ្ជសីមំ បាបុណឹសុ។ តេនាហ សរភង្គពោធិសត្តោ –

“កិសញ្ហិ វច្ឆំ អវកិរិយ ទណ្ឌកី,
ឧច្ឆិន្នមូលោ សជនោ សរដ្ឋោ;
កុក្កុឡនាមេ និរយម្ហិ បច្ចតិ,
តស្ស ផុលិង្គានិ បតន្តិ កាយេ”តិ។ (ជា. ២.១៧.៧០);

ឯវំ តាវ **ទណ្ឌកីរញ្ញស្ស** អរញ្ញភូតភាវោ វេទិតព្ពោ។

កលិង្គរដ្ឋេ បន **នាឡិកិររញ្ញោ** រជ្ជំ ការយមានេ ហិមវតិ បញ្ចសតតាបសា អនិត្ថិគន្ធា អជិនជដវាកចីរធរា វនមូលផលភក្ខា ហុត្វា ចិរំ វីតិនាមេត្វា លោណម្ពិលសេវនត្ថំ មនុស្សបថំ ឱតរិត្វា អនុបុព្ពេន កលិង្គរដ្ឋេ នាឡិកិររញ្ញោ នគរំ សម្បត្តា។ តេ ជដាជិនវាកចីរានិ សណ្ឋបេត្វា បព្ពជិតានុរូបំ ឧបសមសិរិំ ទស្សយមានា នគរំ ភិក្ខាយ បវិសឹសុ។ មនុស្សា អនុប្បន្នេ ពុទ្ធុប្បាទេ តាបសបព្ពជិតេ ទិស្វា បសន្នា និសជ្ជដ្ឋានំ សំវិធាយ ហត្ថតោ ភិក្ខាភាជនំ គហេត្វា និសីទាបេត្វា ភិក្ខំ សម្បាទេត្វា អទំសុ។ តាបសា កតភត្តកិច្ចា អនុមោទនំ អកំសុ។ មនុស្សា សុត្វា បសន្នចិត្តា “កុហឹ ភទន្តា គច្ឆន្តី”តិ បុច្ឆឹសុ។ យថាផាសុកដ្ឋានំ, អាវុសោតិ។ ភន្តេ, អលំ អញ្ញត្ថ គមនេន, រាជុយ្យានេ វសថ, មយំ ភុត្តបាតរាសា អាគន្ត្វា ធម្មកថំ សោស្សាមាតិ។ តាបសា អធិវាសេត្វា ឧយ្យានំ អគមំសុ។ នាគរា ភុត្តបាតរាសា សុទ្ធវត្ថនិវត្ថា “ធម្មកថំ សោស្សាមា”តិ សង្ឃា គណា គណីភូតា ឧយ្យានាភិមុខា អគមំសុ។ រាជា ឧបរិបាសាទេ ឋិតោ តេ តថា គច្ឆមានេ ទិស្វា ឧបដ្ឋាកំ បុច្ឆិ “កឹ ឯតេ ភណេ នាគរា សុទ្ធវត្ថា សុទ្ធុត្តរាសង្គា ហុត្វា ឧយ្យានាភិមុខា គច្ឆន្តិ, កិមេត្ថ សមជ្ជំ វា នាដកំ វា អត្ថី”តិ? នត្ថិ ទេវ, ឯតេ តាបសានំ សន្តិកេ ធម្មំ សោតុកាមា គច្ឆន្តីតិ។ តេន ហិ ភណេ អហម្បិ គច្ឆិស្សាមិ, មយា សទ្ធឹ គច្ឆន្តូតិ។ សោ គន្ត្វា តេសំ អារោចេសិ – “រាជាបិ គន្តុកាមោ, រាជានំ បរិវារេត្វាវ គច្ឆថា”តិ។ នាគរា បកតិយាបិ អត្តមនា តំ សុត្វា – “អម្ហាកំ រាជា អស្សទ្ធោ អប្បសន្នោ ទុស្សីលោ, តាបសា ធម្មិកា, តេ អាគម្ម រាជាបិ ធម្មិកោ ភវិស្សតី”តិ អត្តមនតរា អហេសុំ។

រាជា និក្ខមិត្វា តេហិ បរិវារិតោ ឧយ្យានំ គន្ត្វា តាបសេហិ សទ្ធឹ បដិសន្ថារំ កត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ តាបសា រាជានំ ទិស្វា បរិកថាយ កុសលស្សេកស្ស តាបសស្ស “រញ្ញោ ធម្មំ កថេហី”តិ សញ្ញមទំសុ, សោ តាបសោ បរិសំ ឱលោកេត្វា បញ្ចសុ វេរេសុ អាទីនវំ បញ្ចសុ ច សីលេសុ អានិសំសំ កថេន្តោ –

> “បាណោ ន ហន្តព្វោ, អទិន្នំ នាទាតព្វំ, កាមេសុមិច្ឆាចារោ ន ចរិតព្វោ, មុសា ន ភាសិតព្វា, មជ្ជំ ន បាតព្វំ, បាណាតិបាតោ នាម និរយសំវត្តនិកោ ហោតិ តិរច្ឆានយោនិសំវត្តនិកោ បេត្តិវិសយសំវត្តនិកោ, តថា អទិន្នាទានាទីនិ។ បាណាតិបាតោ និរយេ បច្ចិត្វា មនុស្សលោកំ អាគតស្ស វិបាកាវសេសេន អប្បាយុកសំវត្តនិកោ ហោតិ, អទិន្នាទានំ អប្បភោគសំវត្តនិកំ, មិច្ឆាចារោ ពហុសបត្តសំវត្តនិកោ, មុសាវាទោ អភូតព្ភក្ខានសំវត្តនិកោ, មជ្ជបានំ ឧម្មត្តកភាវសំវត្តនិក”ន្តិ –

បញ្ចសុ វេរេសុ ឥមំ អាទីនវំ កថេសិ។

រាជា បកតិយាបិ អស្សទ្ធោ អប្បសន្នោ ទុស្សីលោ, ទុស្សីលស្ស ច សីលកថា នាម ទុក្កថា, កណ្ណេ សូលប្បវេសនំ វិយ ហោតិ។ តស្មា សោ ចិន្តេសិ – “អហំ ‘ឯតេ បគ្គណ្ហិស្សាមី’តិ អាគតោ, ឥមេ បន មយ្ហំ អាគតកាលតោ បដ្ឋាយ មំយេវ ឃដ្តេន្តា វិជ្ឈន្តា បរិសមជ្ឈេ កថេន្តិ, ករិស្សាមិ នេសំ កាតព្ព”ន្តិ។ សោ ធម្មកថាបរិយោសានេ “អាចរិយា ស្វេ មយ្ហំ គេហេ ភិក្ខំ គណ្ហថា”តិ និមន្តេត្វា អគមាសិ។ សោ ទុតិយទិវសេ មហន្តេ មហន្តេ កោឡម្ពេ អាហរាបេត្វា គូថស្ស បូរាបេត្វា កទលិបត្តេហិ នេសំ មុខានិ ពន្ធាបេត្វា តត្ថ តត្ថ ឋបាបេសិ, បុន ពហលមធុកតេលនាគពលបិច្ឆិល្លាទីនំ កូដេ បូរេត្វា និស្សេណិមត្ថកេ ឋបាបេសិ, តត្ថេវ ច មហាមល្លេ ពទ្ធកច្ឆេ ហត្ថេហិ មុគ្គរេ គាហាបេត្វា ឋបេត្វា អាហ “កូដតាបសា អតិវិយ មំ វិហេឋយឹសុ, តេសំ បាសាទតោ ឱតរណកាលេ កូដេហិ បិច្ឆិល្លំ សោបានមត្ថកេ វិស្សជ្ជេត្វា សីសេ មុគ្គរេហិ បោថេត្វា គលេ គហេត្វា សោបានេ ខិបថា”តិ។ សោបានបាទមូលេ បន ចណ្ឌេ កុក្កុរេ ពន្ធាបេសិ។

តាបសាបិ “ស្វេ រាជគេហេ ភុញ្ជិស្សាមា”តិ អញ្ញមញ្ញំ ឱវទឹសុ – “មារិសា រាជគេហំ នាម សាសង្កំ សប្បដិភយំ, បព្ពជិតេហិ នាម ឆទ្វារារម្មណេ សញ្ញតេហិ ភវិតព្ពំ, ទិដ្ឋទិដ្ឋេ អារម្មណេ និមិត្តំ ន គហេតព្ពំ, ចក្ខុទ្វារេ សំវរោ បច្ចុបដ្ឋបេតព្វោ”តិ។

បុនទិវសេ ភិក្ខាចារវេលំ សល្លក្ខេត្វា វាកចីរំ និវាសេត្វា អជិនចម្មំ ឯកំសគតំ កត្វា ជដាកលាបំ សណ្ឋបេត្វា ភិក្ខាភាជនំ គហេត្វា បដិបាដិយា រាជនិវេសនំ អភិរូឡ្ហា។ រាជា អារុឡ្ហភាវំ ញត្វា គូថកោឡម្ពមុខតោ កទលិបត្តំ នីហរាបេសិ។ ទុគ្គន្ធោ តាបសានំ នាសបុដំ បហរិត្វា មត្ថលុង្គបាតនាការបត្តោ អហោសិ។ មហាតាបសោ រាជានំ ឱលោកេសិ។ រាជា – “ឯត្ថ ភោន្តោ យាវទត្ថំ ភុញ្ជន្តុ ចេវ ហរន្តុ ច, តុម្ហាកមេតំ អនុច្ឆវិកំ, ហិយ្យោ អហំ តុម្ហេ បគ្គណ្ហិស្សាមីតិ អាគតោ, តុម្ហេ បន មំយេវ ឃដ្តេន្តោ វិជ្ឈន្តា បរិសមជ្ឈេ កថយិត្ថ , តុម្ហាកមិទំ អនុច្ឆវិកំ, ភុញ្ជថា”តិ មហាតាបសស្ស ឧលុង្កេន គូថំ ឧបនាមេសិ។ មហាតាបសោ ធីធីតិ វទន្តោ បដិនិវត្តិ។ “ឯត្តកេនេវ គច្ឆិស្សថ តុម្ហេ”តិ សោបានេ កូដេហិ បិច្ឆិល្លំ វិស្សជ្ជាបេត្វា មល្លានំ សញ្ញមទាសិ។ មល្លា មុគ្គរេហិ សីសានិ បោថេត្វា គីវាយ គហេត្វា សោបានេ ខិបឹសុ, ឯកោបិ សោបានេ បតិដ្ឋាតុំ នាសក្ខិ , បវដ្តមានា សោបានបាទមូលំយេវ បាបុណឹសុ។ សម្បត្តេ សម្បត្តេ ចណ្ឌកុក្កុរា បដបដាតិ លុញ្ចមានា ខាទឹសុ។ យោបិ នេសំ ឧដ្ឋហិត្វា បលាយតិ, សោបិ អាវាដេ បតតិ, តត្រាបិ នំ កុក្កុរា អនុពន្ធិត្វា ខាទន្តិយេវ។ ឥតិ នេសំ កុក្កុរា អដ្ឋិសង្ខលិកមេវ អវសេសយឹសុ។ ឯវំ សោ រាជា តបសម្បន្នេ បញ្ចសតេ តាបសេ ឯកទិវសេនេវ ជីវិតា វោរោបេសិ។

អថស្ស រដ្ឋេ ទេវតា បុរិមនយេនេវ បុន នវវុដ្ឋិយោ បាតេសុំ។ តស្ស រដ្ឋំ សដ្ឋិយោជនុព្ពេធេន វាលិកថលេន អវច្ឆាទិយិត្ថ។ តេនាហ សរភង្គោ ពោធិសត្តោ –

> “យោ សញ្ញតេ បព្ពជិតេ អវញ្ចយិ,
> ធម្មំ ភណន្តេ សមណេ អទូសកេ;
> តំ នាឡិកេរំ សុនខា បរត្ថ,
> សង្គម្ម ខាទន្តិ វិផន្ទមាន”ន្តិ។ (ជា. ២.១៧.៧១);

ឯវំ **កាលិង្គារញ្ញស្ស** អរញ្ញភូតភាវោ វេទិតព្វោ។

អតីតេ បន ពារាណសិនគរេ ទិដ្ឋមង្គលិកា នាម ចត្តាលីសកោដិវិភវស្ស សេដ្ឋិនោ ឯកា ធីតា អហោសិ ទស្សនីយា បាសាទិកា។ សា រូបភោគកុលសម្បត្តិសម្បន្នតាយ ពហូនំ បត្ថនីយា អហោសិ។ យោ បនស្សា វារេយ្យត្ថាយ បហិណាតិ, តំ តំ ទិស្វានស្ស ជាតិយំ វា ហត្ថបាទាទីសុ វា យត្ថ កត្ថចិ ទោសំ អារោបេត្វា “កោ ឯស ទុជ្ជាតោ ទុស្សណ្ឋិតោ”តិអាទីនិ វត្វា – “នីហរថ ន”ន្តិ នីហរាបេត្វា “ឯវរូបម្បិ នាម អទ្ទសំ, ឧទកំ អាហរថ, អក្ខីនិ ធោវិស្សាមី”តិ អក្ខីនិ ធោវតិ។ តស្សា ទិដ្ឋំ ទិដ្ឋំ វិប្បការំ បាបេត្វា នីហរាបេតីតិ ទិដ្ឋមង្គលិកា ត្វេវ សង្ខា ឧទបាទិ, មូលនាមំ អន្តរធាយិ។

សា ឯកទិវសំ គង្គាយ ឧទកកីឡំ កីឡិស្សាមីតិ តិត្ថំ សជ្ជាបេត្វា បហូតំ ខាទនីយភោជនីយំ សកដេសុ បូរាបេត្វា ពហូនិ គន្ធមាលាទីនិ អាទាយ បដិច្ឆន្នយានំ អារុយ្ហ ញាតិគណបរិវុតា គេហម្ហា និក្ខមិ។ តេន ច សមយេន មហាបុរិសោ ចណ្ឌាលយោនិយំ និព្ពត្តោ ពហិនគរេ ចម្មគេហេ វសតិ, មាតង្គោត្វេវស្ស នាមំ អហោសិ។ សោ សោឡសវស្សុទ្ទេសិកោ ហុត្វា កេនចិទេវ ករណីយេន អន្តោនគរំ បវិសិតុកាមោ ឯកំ នីលបិលោតិកំ និវាសេត្វា ឯកំ ហត្ថេ ពន្ធិត្វា ឯកេន ហត្ថេន បច្ឆិំ, ឯកេន ឃណ្ដំ គហេត្វា “ឧស្សរថ អយ្យា, ចណ្ឌាលោហ”ន្តិ ជានាបនត្ថំ តំ វាទេន្តោ នីចចិត្តំ បច្ចុបដ្ឋបេត្វា ទិដ្ឋទិដ្ឋេ មនុស្សេ នមស្សមានោ នគរំ បវិសិត្វា មហាបថំ បដិបជ្ជិ។

ទិដ្ឋមង្គលិកា ឃណ្ដសទ្ទំ សុត្វា សាណិអន្តរេន ឱលោកេន្តី ទូរតោវ តំ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា “កិមេត”ន្តិ បុច្ឆិ។ មាតង្គោ អយ្យេតិ។ “កឹ វត, ភោ, អកុសលំ អករម្ហ, កស្សាយំ និស្សន្ទោ, វិនាសោ នុ ខោ មេ បច្ចុបដ្ឋិតោ, មង្គលកិច្ចេន នាម គច្ឆមានា ចណ្ឌាលំ អទ្ទស”ន្តិ សរីរំ កម្បេត្វា ជិគុច្ឆមានា ខេឡំ បាតេត្វា ធាតិយោ អាហ – “វេគេន ឧទកំ អាហរថ, ចណ្ឌាលោ ទិដ្ឋោ, អក្ខីនិ ចេវ នាម គហិតមុខញ្ច ធោវិស្សាមី”តិ ធោវិត្វា រថំ និវត្តាបេត្វា សព្ពបដិយាទានំ គេហំ បេសេត្វា បាសាទំ អភិរុហិ។ សុរាសោណ្ឌាទយោ ចេវ តស្សា ឧបដ្ឋាកមនុស្សា ច “កុហឹ, ភោ ទិដ្ឋមង្គលិកា, ឥមាយបិ វេលាយ នាគច្ឆតី”តិ បុច្ឆន្តា តំ បវត្តឹ សុត្វា – “មហន្តំ វត, ភោ, សុរាមំសគន្ធមាលាទិសក្ការំ ចណ្ឌាលំ និស្សាយ អនុភវិតុំ ន លភិម្ហ, គណ្ហថ ចណ្ឌាល”ន្តិ គតគដ្ឋានំ គវេសិត្វា និរាបរាធំ មាតង្គបណ្ឌិតំ តជ្ជិត្វា – “អរេ មាតង្គ តំ និស្សាយ ឥទញ្ចិទញ្ច សក្ការំ អនុភវិតុំ ន លភិម្ហា”តិ កេសេសុ គហេត្វា ភូមិយំ បាតេត្វា ជាណុកប្បរបាសាណាទីហិ កោដ្ដេត្វា មតោតិ សញ្ញាយ បាទេ គហេត្វា កឌ្ឍន្តា សង្ការកូដេ ឆឌ្ឌេសុំ។

មហាបុរិសោ សញ្ញំ បដិលភិត្វា ហត្ថបាទេ បរាមសិត្វា – “ឥទំ ទុក្ខំ កំ និស្សាយ ឧប្បន្ន”ន្តិ ចិន្តេន្តោ – “ន អញ្ញំ កញ្ចិ, ទិដ្ឋមង្គលិកំ និស្សាយ ឧប្បន្ន”ន្តិ ញត្វា “សចាហំ បុរិសោ, បាទេសុ នំ និបាតេស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា វេជមានោ ទិដ្ឋមង្គលិកាយ កុលទ្វារំ គន្ត្វា – “ទិដ្ឋមង្គលិកំ លភន្តោ វុដ្ឋហិស្សាមិ, អលភន្តស្ស ឯត្ថេវ មរណ”ន្តិ គេហង្គណេ និបជ្ជិ។ តេន ច សមយេន ជម្ពុទីបេ អយំ ធម្មតា ហោតិ – យស្ស ចណ្ឌាលោ កុជ្ឈិត្វា គព្ភទ្វារេ និបន្នោ មរតិ, យេ ច តស្មិំ គព្ភេ វសន្តិ, សព្ពេ ចណ្ឌាលា ហោន្តិ។ គេហមជ្ឈម្ហិ មតេ សព្ពេ គេហវាសិនោ, ទ្វារម្ហិ មតេ ឧភតោ អនន្តរគេហវាសិកា, អង្គណម្ហិ មតេ ឥតោ សត្ត ឥតោ សត្តាតិ ចុទ្ទសគេហវាសិនោ សព្ពេ ចណ្ឌាលា ហោន្តីតិ។ ពោធិសត្តោ បន អង្គណេ និបជ្ជិ។

សេដ្ឋិស្ស អារោចេសុំ – “មាតង្គោ តេ សាមិ គេហង្គណេ បតិតោ”តិ គច្ឆថ ភណេ, កឹ ការណាតិ វត្វា ឯកមាសកំ ទត្វា ឧដ្ឋាបេថាតិ។ តេ គន្ត្វា “ឥមំ កិរ មាសកំ គហេត្វា ឧដ្ឋហា”តិ វទឹសុ។ សោ – “នាហំ មាសកត្ថាយ និបន្នោ, ទិដ្ឋមង្គលិកាយ ស្វាហំ និបន្នោ”តិ អាហ។ ទិដ្ឋមង្គលិកាយ កោ ទោសោតិ? កឹ តស្សា ទោសំ ន បស្សថ, និរបរាធោ អហំ តស្សា មនុស្សេហិ ព្យសនំ បាបិតោ, តំ លភន្តោវ វុដ្ឋហិស្សាមិ, អលភន្តោ ន វុដ្ឋហិស្សាមីតិ។

តេ គន្ត្វា សេដ្ឋិស្ស អារោចេសុំ។ សេដ្ឋិ ធីតុ ទោសំ ញត្វា “គច្ឆថ, ឯកំ កហាបណំ ទេថា”តិ បេសេតិ។ សោ “ន ឥច្ឆាមិ កហាបណំ, តមេវ ឥច្ឆាមី”តិ អាហ។ តំ សុត្វា សេដ្ឋិ ច សេដ្ឋិភរិយា ច – “ឯកាយេវ នោ បិយធីតា, បវេណិយា ឃដកោ អញ្ញោ ទារកោបិ នត្ថី”តិ សំវេគប្បត្តា – “គច្ឆថ តាតា, កោចិ អម្ហាកំ អសហនកោ ឯតំ ជីវិតាបិ វោរោបេយ្យ, ឯតស្មិញ្ហិ មតេ សព្ពេ មយំ នដ្ឋា ហោម, អារក្ខមស្ស គណ្ហថា”តិ បរិវារេត្វា អារក្ខំ សំវិធាយ យាគុំ បេសយឹសុ, ភត្តំ ធនំ បេសយឹសុ, ឯវំ សោ សព្ពំ បដិក្ខិបិ។ ឯវំ ឯកោ ទិវសោ គតោ; ទ្វេ, តយោ, ចត្តារោ, បញ្ច ទិវសា គតា។

តតោ សត្តសត្តគេហវាសិកា ឧដ្ឋាយ – “ន សក្កោម មយំ តុម្ហេ និស្សាយ ចណ្ឌាលា ភវិតុំ, អម្ហេ មានាសេថ, តុម្ហាកំ ទារិកំ ទត្វា ឯតំ ឧដ្ឋាបេថា”តិ អាហំសុ។ តេ សតម្បិ សហស្សម្បិ សតសហស្សម្បិ បហិណឹសុ,

សោ បដិក្ខិបតេវ។ ឯវំ ឆ ទិវសា គតា។ សត្តមេ ទិវសេ ឧភតោ ចុទ្ទសគេហវាសិកា សន្និបតិត្វា – “ន មយំ ចណ្ឌាលា ភរិតុំ សក្កោម, តុម្ហាកំ អកាមកានម្បិ មយំ ឯតស្ស ទារិកំ ទស្សាមា”តិ អាហំសុ។

មាតាបិតរោ សោកសល្លសមប្បិតា វិសញ្ញី ហុត្វា សយនេ និបតឹសុ។ ឧភតោ ចុទ្ទសគេហវាសិនោ បាសាទំ អារុយ្ហ សុបុប្ផិតកឹសុកសាខំ ឧច្ឆិន្ទន្តា វិយ តស្សា សព្ពាភរណានិ ឱមុញ្ចិត្វា នខេហិ សីមន្តំ កត្វា កេសេ ពន្ធិត្វា នីលសាដកំ និវាសាបេត្វា ហត្ថេ នីលបិលោតិកខណ្ឌំ វេឋេត្វា កណ្ណេសុ តិបុបដ្ដកេ បិឡន្ធាបេត្វា តាលបណ្ណបច្ឆិំ ទត្វា បាសាទតោ ឱតារាបេត្វា ទ្វីសុ ពាហាសុ គហេត្វា – “តវ សាមិកំ គហេត្វា យាហី”តិ មហាបុរិសស្ស អទំសុ។

នីលុប្បលម្បិ អតិភារោតិ អនុក្ខិត្តបុព្ពា សុខុមាលទារិកា “ឧដ្ឋាហិ សាមិ, គច្ឆាមា”តិ អាហ។ ពោធិសត្តោ និបន្នកោវ អាហ “នាហំ ឧដ្ឋហាមី”តិ។ អថ កិន្តិ វទាមីតិ។ “ឧដ្ឋេហិ អយ្យ មាតង្គា”តិ ឯវំ មំ វទាហីតិ។ សា តថា អវោច។ ន តុយ្ហំ មនុស្សា ឧដ្ឋានសមត្ថំ មំ អកំសុ, ពាហាយ មំ គហេត្វា ឧដ្ឋាបេហីតិ។ សា តថា អកាសិ។ ពោធិសត្តោ ឧដ្ឋហន្តោ វិយ បរិវត្តេត្វា ភូមិយំ បតិត្វា – “នាសិតំ, ភោ, ទិដ្ឋមង្គលិកាយ បឋមំ មនុស្សេហិ កោដ្ដាបេត្វា, ឥទានិ សយំ កោដ្ដេតី”តិ វិរវិត្ថ។ សា កឹ ករោមិ អយ្យាតិ? ទ្វីហិ ហត្ថេហិ គហេត្វា ឧដ្ឋាបេហីតិ។ សា តថា ឧដ្ឋាបេត្វា និសីទាបេត្វា គច្ឆាម សាមីតិ។ គច្ឆា នាម អរញ្ញេ ហោន្តិ, មយំ មនុស្សា, អតិកោដ្ដិតោម្ហិ តុយ្ហំ មនុស្សេហិ, ន សក្កោមិ បទសា គន្តុំ, បិដ្ឋិយា មំ នេហីតិ។ សា ឱនមិត្វា បិដ្ឋឹ អទាសិ។ ពោធិសត្តោ អភិរុហិ។ កុហឹ នេមិ សាមីតិ? ពហិនគរំ នេហីតិ។ សា បាចីនទ្វារំ គន្ត្វា – “ឥធ តេ សាមិ វសនដ្ឋាន”ន្តិ បុច្ឆិ។ កតរដ្ឋានំ ឯតន្តិ? បាចីនទ្វារំ សាមីតិ។ បាចីនទ្វារេ ចណ្ឌាលបុត្តា វសិតុំ ន លភន្តីតិ អត្តនោ វសនដ្ឋានំ អនាចិក្ខិត្វាវ សព្ពទ្វារានិ អាហិណ្ឌាបេសិ។ កស្មា? ភវគ្គបត្តមស្សា មានំ បាតេស្សាមីតិ។ មហាជនោ ឧក្កុដ្ឋិមកាសិ – “ឋបេត្វា តុម្ហាទិសំ អញ្ញោ ឯតិស្សា មានំ ភេទកោ នត្ថី”តិ។

សា បច្ឆិមទ្វារំ បត្វា “ឥធ តេ សាមិ វសនដ្ឋាន”ន្តិ បុច្ឆិ។ កតរដ្ឋានំ ឯតន្តិ? បច្ឆិមទ្វារំ សាមីតិ។ ឥមិនា ទ្វារេន និក្ខមិត្វា ចម្មគេហំ ឱលោកេន្តី គច្ឆាតិ។ សា តត្ថ គន្ត្វា អាហ “ឥទំ ចម្មគេហំ តុម្ហាកំ វសនដ្ឋានំ សាមី”តិ? អាមាតិ បិដ្ឋិតោ ឱតរិត្វា ចម្មគេហំ បាវិសិ។

តត្ថ សត្តដ្ឋទិវសេ វសន្តោ សព្ពញ្ញុតគវេសនធីរោ ឯត្តកេសុ ទិវសេសុ ន ច ជាតិសម្ភេទមកាសិ។ “មហាកុលស្ស ធីតា សចេ មំ និស្សាយ មហន្តំ យសំ ន បាបុណាតិ, ន ចម្ហាហំ ចតុវីសតិយា ពុទ្ធានំ អន្តេវាសិកោ។ ឯតិស្សា បាទធោវនឧទកេន សកលជម្ពុទីបេ រាជូនំ អភិសេកកិច្ចំ ករិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា បុន ចិន្តេសិ – “អគារមជ្ឈេ វសន្តោ ន សក្ខិស្សាមិ, បព្ពជិត្វា បន សក្ខិស្សាមី”តិ។ ចិន្តេត្វា តំ អាមន្តេសិ – “ទិដ្ឋមង្គលិកេ មយំ បុព្ពេ ឯកចរា កម្មំ កត្វាបិ អកត្វាបិ សក្កា ជីវិតុំ, ឥទានិ បន ទារភរណំ បដិបន្នម្ហ, កម្មំ អកត្វា ន សក្កា ជីវិតុំ, ត្វំ យាវាហំ អាគច្ឆាមិ, តាវ មា ឧក្កណ្ឋិត្ថា”តិ អរញ្ញំ បវិសិត្វា សុសានាទីសុ នន្តកានិ សង្កឌ្ឍិត្វា និវាសនបារុបនំ កត្វា សមណបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា ឯកចរោ លទ្ធកាយវិវេកោ កសិណបរិកម្មំ កត្វា អដ្ឋ សមាបត្តិយោ បញ្ច អភិញ្ញាយោ ច និព្ពត្តេត្វា “ឥទានិ សក្កា ទិដ្ឋមង្គលិកាយ អវស្សយេន មយា ភវិតុ”ន្តិ ពារាណសិអភិមុខោ គន្ត្វា ចីវរំ បារុបិត្វា ភិក្ខំ ចរមានោ ទិដ្ឋមង្គលិកាយ គេហាភិមុខោ អគមាសិ។

សា តំ ទ្វារេ ឋិតំ ទិស្វា អសញ្ជានន្តី – “អតិច្ឆថ, ភន្តេ, ចណ្ឌាលានំ វសនដ្ឋានមេត”ន្តិ អាហ។ ពោធិសត្តោ តត្ថេវ អដ្ឋាសិ។ សា បុនប្បុនំ ឱលោកេន្តី សញ្ជានិត្វា ហត្ថេហិ ឧរំ បហរិត្វា វិរវមានា បាទមូលេ បតិត្វា អាហ – “យទិ តេ សាមិ ឯទិសំ ចិត្តំ អត្ថិ, កស្មា មំ មហតា យសា បរិហាបេត្វា អនាថំ អកាសី”តិ។ នានប្បការំ បរិទេវំ បរិទេវិត្វា អក្ខីនិ បុញ្ឆមានា ឧដ្ឋាយ ភិក្ខាភាជនំ គហេត្វា អន្តោគេហេ និសីទាបេត្វា ភិក្ខំ អទាសិ។ មហាបុរិសោ ភត្តកិច្ចំ កត្វា អាហ – “ទិដ្ឋមង្គលិកេ មា សោចិ មា បរិទេវិ, អហំ តុយ្ហំ បាទធោវនឧទកេន សកលជម្ពុទីបេ រាជូនំ អភិសេកកិច្ចំ ការេតុំ សមត្ថោ, ត្វំ បន ឯកំ មម វចនំ ករោហិ, នគរំ បវិសិត្វា ‘ន មយ្ហំ សាមិកោ ចណ្ឌាលោ, មហាព្រហ្មា មយ្ហំ សាមិកោ’តិ ឧគ្ឃោសយមានា សកលនគរំ ចរាហី”តិ។

ឯវំ វុត្តេ ទិដ្ឋមង្គលិកា – “បកតិយាបិ អហំ សាមិ មុខទោសេនេវ ព្យសនំ បត្តា, ន សក្ខិស្សាមេវំ វត្តុ”ន្តិ អាហ។ ពោធិសត្តោ – “កឹ បន តយា មយ្ហំ អគារេ វសន្តស្ស អលិកវចនំ សុតបុព្ពំ, អហំ តទាបិ អលិកំ ន ភណាមិ, ឥទានិ បព្ពជិតោ កឹ វក្ខាមិ, សច្ចវាទី បុរិសោ នាមាហ”ន្តិ វត្វា – “អជ្ជ បក្ខស្ស អដ្ឋមី, ត្វំ ‘ឥតោ សត្តាហស្សច្ចយេន ឧបោសថទិវសេ មយ្ហំ សាមិកោ មហាព្រហ្មា ចន្ទមណ្ឌលំ ភិន្ទិត្វា មម សន្តិកំ អាគមិស្សតី’តិ សកលនគរេ ឧគ្ឃោសេហី”តិ វត្វា បក្កាមិ។

សា សទ្ទហិត្វា ហដ្ឋតុដ្ឋា សូរា ហុត្វា សាយំបាតំ នគរំ បវិសិត្វា តថា ឧគ្ឃោសេសិ។ មនុស្សា បាណិនា បាណឹ បហរន្តា – “បស្សថ, អម្ហាកំ ទិដ្ឋមង្គលិកា ចណ្ឌាលបុត្តំ មហាព្រហ្មានំ ករោតី”តិ ហសន្តា កេឡឹ ករោន្តិ។ សា

បុនទិវសេបិ តថេវ សាយំបាតំ បរិសិត្វា – “ឥទានិ ឆាហច្ចយេន, បញ្ចាហ-ចតូហ-តីហ-ទ្វីហ-ឯកាហច្ចយេន មយ្ហំ សាមិកោ មហាព្រហ្មា ចន្ទមណ្ឌលំ ភិន្ទិត្វា មម សន្តិកំ អាគមិស្សតី”តិ ឧគ្ឃោសេសិ។

ព្រាហ្មណា ចិន្តយឹសុ – “អយំ ទិដ្ឋមង្គលិកា អតិសូរា ហុត្វា កថេតិ, កទាចិ ឯវំ សិយា, ឯថ មយំ ទិដ្ឋមង្គលិកាយ វសនដ្ឋានំ បដិជគ្គាមា”តិ ចម្មគេហស្ស ពាហិរភាគំ សមន្តា តច្ឆាបេត្វា វាលិកំ ឱកិរឹសុ។ សាបិ ឧបោសថទិវសេ បាតោវ នគរំ បរិសិត្វា “អជ្ជ មយ្ហំ សាមិកោ អាគមិស្សតី”តិ ឧគ្ឃោសេសិ។ ព្រាហ្មណា ចិន្តយឹសុ – “អយំ ភោ ន ទូរំ អបទិស្សតិ, អជ្ជ កិរ មហាព្រហ្មា អាគមិស្សតិ, វសនដ្ឋានំ សំវិទហាមា”តិ ចម្មគេហំ សមជ្ជាបេត្វា ហរិតូបលិត្តំ អហតវត្ថេហិ បរិក្ខិបិត្វា មហារហំ បល្លង្កំ អត្ថរិត្វា ឧបរិ ចេលវិតានំ ពន្ធិត្វា គន្ធមាលទាមានិ ឱសារយឹសុ។ តេសំ បដិជគ្គន្តានំយេវ សូរិយោ អត្ថំ គតោ។

មហាបុរិសោ ចន្ទេ ឧគ្គតមត្តេ អភិញ្ញាបាទកជ្ឈានំ សមាបជ្ជិត្វា វុដ្ឋាយ កាមាវចរចិត្តេន បរិកម្មំ កត្វា ឥទ្ធិចិត្តេន ទ្វាទសយោជនិកំ ព្រហ្មត្តភាវំ មាបេត្វា វេហាសំ អព្ភុគ្គន្ត្វា ចន្ទវិមានស្ស អន្តោ បវិសិត្វា វនន្តតោ អព្ភុស្សក្កមានំ ចន្ទំ ភិន្ទិត្វា ចន្ទវិមានំ ឱហាយ បុរតោ ហុត្វា “មហាជនោ មំ បស្សតូ”តិ អធិដ្ឋាសិ។ មហាជនោ ទិស្វា – “សច្ចំ, ភោ, ទិដ្ឋមង្គលិកាយ វចនំ, អាគច្ឆន្តំ មហាព្រហ្មានំ បូជេស្សាមា”តិ គន្ធមាលំ អាទាយ ទិដ្ឋមង្គលិកាយ ឃរំ បរិវារេត្វា អដ្ឋាសិ។ មហាបុរិសោ មត្ថកមត្ថកេន សត្តវារេ ពារាណសី អនុបរិគន្ត្វា មហាជនេន ទិដ្ឋភាវំ ញត្វា ទ្វាទសយោជនិកំ អត្តភាវំ វិជហិត្វា មនុស្សប្បមាណមេវ មាបេត្វា មហាជនស្ស បស្សន្តស្សេវ ចម្មគេហំ បាវិសិ។ មហាជនោ ទិស្វា – “ឱតិណ្ណោ នោ មហាព្រហ្មា, សាណឹ អាហរថា”តិ និវេសនំ មហាសាណិយា បរិក្ខិបិត្វា បរិវារេត្វា ឋិតោ។

មហាបុរិសោបិ សិរិសយនមជ្ឈេ និសីទិ។ ទិដ្ឋមង្គលិកា សមីបេ អដ្ឋាសិ។ អថ នំ បុច្ឆិ “ឧតុសមយោ តេ ទិដ្ឋមង្គលិកេ”តិ។ អាម អយ្យាតិ។ មយា ទិន្នំ បុត្តំ គណ្ហាហីតិ អង្គុដ្ឋកេន នាភិមណ្ឌលំ ផុសិ។ តស្សា បរាមសនេនេវ គព្ភោ បតិដ្ឋាសិ។ មហាបុរិសោ – “ឯត្តាវតា តេ ទិដ្ឋមង្គលិកេ បាទធោវនឧទកំ សកលជម្ពុទីបេ រាជូនំ អភិសេកោទកំ ភវិស្សតិ, ត្វំ តិដ្ឋា”តិ វត្វា ព្រហ្មត្តភាវំ មាបេត្វា បស្សន្តស្សេវ មហាជនស្ស និក្ខមិត្វា វេហាសំ អព្ភុគ្គន្ត្វា ចណ្ឌមណ្ឌលមេវ បវិដ្ឋោ។ សា តតោ បដ្ឋាយ ព្រហ្មបជាបតី នាម ជាតា។ បាទធោវនឧទកំ លភន្តោ នាម នត្ថិ។

ព្រាហ្មណា – “ព្រហ្មបជាបតី អន្តោនគរេ វសាបេស្សាមា”តិ សុវណ្ណសិវិកាយ អារោបេត្វា យាវ សត្តមកោដិយា អបរិសុទ្ធជាតិកស្ស សិវិកំ គហេតុំ ន អទំសុ។ សោឡស ជាតិមន្តព្រាហ្មណា គណ្ហឹសុ។ សេសា គន្ធបុប្ផាទីហិ បូជេត្វា នគរំ បវិសិត្វា – “ន សក្កា, ភោ, ឧច្ឆិដ្ឋគេហេ ព្រហ្មបជាបតិយា វសិតុំ, វត្ថុំ គហេត្វា គេហំ ករិស្សាម, យាវ បន តំ ករីយតិ, តាវ មណ្ឌបេវ វសតូ”តិ មណ្ឌបេ វសាបេសុំ។ តតោ បដ្ឋាយ ចក្ខុបថេ ឋត្វា វន្ទិតុកាមា កហាបណំ ទត្វា វន្ទិតុំ លភន្តិ, សវនូបចារេ វន្ទិតុកាមា សតំ ទត្វា លភន្តិ, អាសន្នេ បកតិកថំ សវនដ្ឋានេ វន្ទិតុកាមា បញ្ចសតានិ ទត្វា លភន្តិ, បាទបិដ្ឋិយំ សីសំ ឋបេត្វា វន្ទិតុកាមា សហស្សំ ទត្វា លភន្តិ, បាទធោវនឧទកំ បត្ថយមានា ទសសហស្សានិ ទត្វា លភន្តិ។ ពាហិនគរតោ អន្តោនគរេ យាវ មណ្ឌបា អាគច្ឆន្តិយា លទ្ធធនំយេវ កោដិសតមត្តំ អហោសិ។

សកលជម្ពុទីបោ សង្ខុភិ, តតោ សព្ពរាជានោ “ព្រហ្មបជាបតិយា បាទធោវនេន អភិសេកំ ករិស្សាមា”តិ សតសហស្សំ បេសេត្វា លភឹសុ។ មណ្ឌបេ វសន្តិយា ឯវ គព្ភវុដ្ឋានំ អហោសិ។ មហាបុរិសំ បដិច្ច លទ្ធកុមារោ បាសាទិកោ អហោសិ លក្ខណសម្បន្នោ។ មហាព្រហ្មុនោ បុត្តោ ជាតោតិ សកល ជម្ពុទីបោ ឯកកោលាហលោ អហោសិ។ កុមារស្ស ខីរមណិមូលំ ហោតូតិ តតោ តតោ អាគតធនំ កោដិសហស្សំ អហោសិ។ ឯត្តាវតា និវេសនម្បិ និដ្ឋិតំ។ កុមារស្ស នាមករណំ ករិស្សាមាតិ និវេសនំ សជ្ជេត្វា កុមារំ គន្ធោទកេន ន្ហាបេត្វា អលង្ករិត្វា មណ្ឌបេ ជាតត្តា **មណ្ឌព្យោ**ត្វេវ នាមំ អកំសុ។

កុមារោ សុខេន សំវឌ្ឍមានោ សិប្បុគ្គហណវយបត្តោតិ សកលជម្ពុទីបេ សិប្បជាននកា តស្ស សន្តិកេ អាគន្ត្វា សិប្បំ សិក្ខាបេន្តិ។ កុមារោ មេធាវី បញ្ញវា សុតំ សុតំ មុតំ អាវុណន្តោ វិយ គណ្ហាតិ, គហិតគហិតំ សុវណ្ណឃដេ បក្ខិត្តតេលំ វិយ តិដ្ឋតិ។ យាវតា វាចុគ្គតា បរិយត្តិ អត្ថិ, តេន អនុគ្គហិតា នាម នាហោសិ។ ព្រាហ្មណា តំ បរិវារេត្វា ចរន្តិ, សោបិ ព្រាហ្មណភត្តោ អហោសិ។ គេហេ អសីតិព្រាហ្មណសហស្សានិ និច្ចភត្តំ ភុញ្ជន្តិ។ គេហម្បិស្ស សត្តទ្វារកោដ្ឋកំ មហន្តំ អហោសិ។ គេហេ មង្គលទិវសេ ជម្ពុទីបវាសីហិ បេសិតធនំ កោដិសហស្សមត្តំ អហោសិ។

ពោធិសត្តោ អាវជ្ជេសិ – “បមត្តោ នុ ខោ កុមារោ អប្បមត្តោ”តិ។ អថស្ស តំ បវត្តិំ ញត្វា – “ព្រាហ្មណភត្តោ ជាតោ, យត្ថ ទិន្នំ មហប្ផលំ ហោតិ, តំ ន ជានាតិ, គច្ឆាមិ នំ ទមេមី”តិ ចីវរំ បារុបិត្វា ភិក្ខាភាជនំ គហេត្វា – “ទ្វារកោដ្ឋកា អតិសម្ពាធា, ន សក្កា កោដ្ឋកេន បវិសិតុ”ន្តិ អាកាសេនាគន្ត្វា អសីតិព្រាហ្មណសហស្សានំ ភុញ្ជនដ្ឋានេ អាកាសង្គណេ ឋិតវិ។ មណ្ឌព្យកុមារោបិ សុវណ្ណកដច្ឆុំ គាហាបេត្វា – “ឥធ សូបំ ទេថ ឥធ ឱទន”ន្តិ បរិវិសាបេន្តោ ពោធិសត្តំ ទិស្វា ទណ្ឌកេន ឃដ្ដិតអាសិវិសោ វិយ កុបិត្វា ឥមំ គាថមាហ –

“កុតោ នុ អាគច្ឆសិ ទុម្មវាសី,
ឱតល្លកោ បំសុបិសាចកោវ;
សង្ការចោឡំ បដិមុញ្ច កណ្ឋេ,
កោ រេ តុវំ ហោសិ អទក្ខិណេយ្យោ”តិ។ (ជា. ១.១៥.១);

អថ នំ មហាសត្តោ អកុជ្ឈិត្វាវ ឱវទន្តោ អាហ –

“អន្នំ តវេទំ បកតំ យសស្សិ,
តំ ខជ្ជរេ ភុញ្ជរេ បិយ្យរេ ច;
ជានាសិ មំ ត្វំ បរទត្តូបជីវិំ,
ឧត្តិដ្ឋ បិណ្ឌំ លភតំ សបាកោ”តិ។ (ជា. ១.១៥.២);

សោ នយិទំ កុម្ហាទិសានំ បដិយត្តន្តិ ទស្សេន្តោ អាហ –

“អន្នំ មមេទំ បកតំ ព្រាហ្មណានំ,
អត្តត្ថិតំ សទ្ទហតោ មមេទំ;
អបេហិ ឯត្តោ កិមិធដ្ឋិតោសិ,
ន មាទិសា តុយ្ហំ ទទន្តិ ជម្មា”តិ។ (ជា. ១.១៥.៣);

អថ ពោធិសត្តោ “ទានំ នាម សគុណស្សបិ និគ្គុណស្សបិ យស្ស កស្សចិ ទាតព្ពំ, យថា ហិ និន្នេបិ ថលេបិ បតិដ្ឋាបិតំ ពីជំ បថវីរសំ អាបោរសញ្ច អាគម្ម សម្បជ្ជតិ, ឯវំ និប្ផលំ នាម នត្ថិ, សុខេត្តេ វបិតពីជំ វិយ គុណវន្តេ មហប្ផលំ ហោតី”តិ ទស្សេតុំ ឥមំ គាថមាហ –

“ថលេ ច និន្នេ ច វបន្តិ ពីជំ,
អនូបខេត្តេ ផលមាសមានា;
ឯតាយ សទ្ធាយ ទទាហិ ទានំ,
អប្បេវ អារាធយេ ទក្ខិណេយ្យេ”តិ។ (ជា. ១.១៥.៤);

អថ កុមារោ កោធាភិភូតោ – “កេនិមស្ស មុណ្ឌកស្ស បវេសោ ទិន្នោ”តិ ទ្វាររក្ខាទយោ តជ្ជេត្វា –

“ខេត្តានិ មយ្ហំ វិទិតានិ លោកេ,
យេសាហំ ពីជានិ បតិដ្ឋបេមិ;
យេ ព្រាហ្មណា ជាតិមន្តូបបន្នា,
តានីធ ខេត្តានិ សុបេសលានី”តិ។ (ជា. ១.១៥.៥) –

គាថំ វត្វា “ឥមំ ជម្មំ វេណុបទរេន បោថេត្វា គីវាយំ គហេត្វា សត្តបិ ទ្វារកោដ្ឋកេ អតិក្កមិត្វា ពហិ នីហរថា”តិ អាហ។ អថ នំ មហាបុរិសោ អាហ –

“គិរិំ នខេន ខណសិ, អយោ ទន្តេភិ ខាទសិ;
ជាតវេទំ បទហសិ, យោ ឥសី បរិភាសសី”តិ។ (ជា. ១.១៥.៩);

ឯវញ្ច បន វត្វា – “សចេ ម្យាយំ ហត្ថេ វា បាទេ វា គណ្ហាបេត្វា ទុក្ខំ ឧប្បាទេយ្យ, ពហុំ អបុញ្ញំ បសវេយ្យា”តិ សត្តានុទ្ទយតាយ វេហាសំ អព្ភុគ្គន្ត្វា អន្តរវីថិយំ ឋិតវិ។ ភគវា សព្ពញ្ញុតំ បត្តោ ឥមមត្ថំ បកាសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

“ឥទំ វត្វាន មាតង្គោ, ឥសិ សច្ចបរក្កមោ;
អន្តលិក្ខស្មឹ បក្កាមិ, ព្រាហ្មណានំ ឧទិក្ខត”ន្តិ។ (ជា. ១.១៥.១០);

តាវទេវ នគររក្ខិកទេវតានំ ជេដ្ឋកទេវរាជា មណ្ឌព្យស្ស គីវំ បរិវត្តេសិ។ តស្ស មុខំ បរិវត្តេតិត្វា បច្ឆាមុខំ ជាតំ, អក្ខីនិ បរិវត្តានិ, មុខេន ខេឡំ វមតិ, សរីរំ ថទ្ធំ សូលេ អារោបិតំ វិយ អហោសិ។ អសីតិសហស្សា បរិចារកយក្ខា អសីតិព្រាហ្មណសហស្សានិ តថេវ អកំសុ។ វេគេន គន្ត្វា ព្រហ្មបជាបតិយា អារោចយិំសុ។ សា តរមានរូបា អាគន្ត្វា តំ វិប្បការំ ទិស្វា គាថមាហ –

“អាវេធិតំ បិដ្ឋិតោ ឧត្តមង្គំ,
ពាហុំ បសារេតិ អកម្មនេយ្យំ;
សេតានិ អក្ខីនិ យថា មតស្ស,
កោ មេ ឥមំ បុត្តមកាសិ ឯវ”ន្តិ។ (ជា. ១.១៥.១១);

អថស្សា អារោចេសុំ –

“ឥធាគមា សមណោ ទុម្មវាសី,
ឱតល្លកោ បំសុបិសាចកោវ,
សង្ការចោឡំ បដិមុញ្ច កណ្ឋេ,
សោ តេ ឥមំ បុត្តមកាសិ ឯវ”ន្តិ។ (ជា. ១.១៥.១២);

សា សុត្វាវ អញ្ញាសិ – “មយ្ហំ យសទាយកោ អយ្យោ អនុកម្បាយ បុត្តស្ស បមត្តភាវំ ញត្វា អាគតោ ភវិស្សតី”តិ។ តតោ ឧបដ្ឋាកេ បុច្ឆិ –

“កតមំ ទិសំ អគមា ភូរិបញ្ញោ,
អក្ខាថ មេ មាណវា ឯតមត្ថំ;
គន្ត្វាន តំ បដិករេមុ អច្ចយំ,
អប្បេវ នំ បុត្ត លភេមុ ជីវិត”ន្តិ។ (ជា. ១.១៥.១៣);

តេ អាហំសុ –

“វេហាយសំ អគមា ភូរិបញ្ញោ,
បថទ្ធុនោ បន្នរសេវ ចន្ទោ;
អបិចាបិ សោ បុរិមទិសំ អគច្ឆិ,
សច្ចប្បដិញ្ញោ ឥសិ សាធុរូបោ”តិ។ (ជា. ១.១៥.១៤);

មហាបុរិសោបិ អន្តរវីថិយំ ឱតិណ្ណដ្ឋានតោ បដ្ឋាយ – “មយ្ហំ បទវឡញ្ជំ ហត្ថិអស្សាទីនំ វសេន មា អន្តរធាយិត្ថ, ទិដ្ឋមង្គលិកាយេវ នំ បស្សតុ, មា អញ្ញេ”តិ អធិដ្ឋហិត្វា បិណ្ឌាយ ចរិត្វា យាបនមត្តំ មិស្សកោទនំ គហេត្វា បដិក្កមនសាលាយំ និសិន្នោ ភុញ្ជិត្វា ថោកំ ភុត្តាវសេសំ ភិក្ខាភាជនេយេវ ឋបេសិ។ ទិដ្ឋមង្គលិកាបិ បាសាទា ឱរុយ្ហ អន្តរវីថិ បដិបជ្ជមានា បទវឡញ្ជំ ទិស្វា – “ឥទំ មយ្ហំ យសទាយកស្ស អយ្យស្ស បទ”ន្តិ បទានុសារេនាគន្ត្វា វន្ទិត្វា អាហ – “តុម្ហាកំ, ភន្តេ, ទាសេន កតាបរាធំ មយ្ហំ ខមថ, ន ហិ តុម្ហេ កោធវសិកា នាម, ទេថ មេ បុត្តស្ស ជីវិត”ន្តិ។

ឯវញ្ច បន វត្វា –

“អាវេធិតំ បិដ្ឋិតោ ឧត្តមង្គំ,
ពាហុំ បសារេតិ អកម្មនេយ្យំ;
សេតានិ អក្ខីនិ យថា មតស្ស,
កោ មេ ឥមំ បុត្តមកាសិ ឯវ”ន្តិ។ (ជា. ១.១៥.១៥) –

គាថំ អភាសិ។ មហាបុរិសោ អាហ – “ន មយំ ឯវរូបំ ករោម, បព្ពជិតំ បន ហីឡេន្តេ ទិស្វា បព្ពជិតេសុ សគារវាហិ ភូតយក្ខទេវតាហិ កតំ ភវិស្សតី”តិ។

កេវលំ, ភន្តេ, តុម្ហាកំ មនោបទោសោ មា ហោតុ, ទេវតាហិ កតំ ហោតុ, សុខមាបយា , ភន្តេ, ទេវតា, អបិចាហំ, ភន្តេ, កថំ បដិបជ្ជាមីតិ។ តេន ហិ ឱសធំ តេ កថេស្សាមិ, មម ភិក្ខាភាជនេ ភុត្តាវសេសំ ភត្តមត្ថិ, តត្ថ ថោកំ ឧទកំ អាសិញ្ចិត្វា ថោកំ គហេត្វា តវ បុត្តស្ស មុខេ បក្ខិប, អវសេសំ ឧទកចាដិយំ អាលោឡេត្វា អសីតិយា ព្រាហ្មណសហស្សានំ មុខេ បក្ខិបាតិ។ សា ឯវំ ករិស្សាមីតិ ភត្តំ គហេត្វា មហាបុរិសំ វន្ទិត្វា គន្ត្វា តថា អកាសិ។

មុខេ បក្ខិត្តមត្តេ ជេដ្ឋកទេវរាជា – “សាមិម្ហិ សយំ ភេសជ្ជំ ករោន្តេ អម្ហេហិ ន សក្កា កិញ្ចិ កាតុ”ន្តិ កុមារំ វិស្សជ្ជេសិ។ សោបិ ខិបិត្វា កិញ្ចិ ទុក្ខំ អប្បត្តបុព្ពោ វិយ បកតិវណ្ណោ អហោសិ។ អថ នំ មាតា អវោច – “បស្ស តាត តវ កុលុបកានំ ហិរោត្តប្បរហិតានំ វិប្បការំ, សមណា បន ន ឯវរូបា ហោន្តិ, សមណេ តាត ភោជេយ្យាសី”តិ។ តតោ សេសកំ ឧទកចាដិយំ អាលុឡាបេត្វា ព្រាហ្មណានំ មុខេ បក្ខិបាបេសិ។ យក្ខា តាវទេវ វិស្សជ្ជេត្វា បលាយឹសុ។ ព្រាហ្មណា ខិបិត្វា ខិបិត្វា ឧដ្ឋហិត្វា កឹ អម្ហាកំ មុខេ បក្ខិត្តន្តិ បុច្ឆឹសុ។ មាតង្គឥសិស្ស ឧច្ឆិដ្ឋភត្តន្តិ។ តេ “ចណ្ឌាលស្ស ឧច្ឆិដ្ឋកំ ខាទាបិតម្ហា, អព្រាហ្មណា ទានិម្ហា ជាតា, ឥទានិ នោ ព្រាហ្មណា ‘អសុទ្ធព្រាហ្មណា ឥមេ’តិ សម្ភោគំ ន ទស្សន្តី”តិ តតោ បលាយិត្វា មជ្ឈរដ្ឋំ គន្ត្វា មជ្ឈរាជស្ស នគរេ អគ្គាសនិកា ព្រាហ្មណា នាម មយន្តិ រាជគេហេ ភុញ្ជន្តិ។

តស្មឹ សមយេ ពោធិសត្តោ បាបនិគ្គហំ ករោន្តោ មានជាតិកេ និម្មទយន្តោ វិចរតិ។ អថេកោ “ជាតិមន្តតាបសោ នាម មយា សទិសោ នត្ថី”តិ អញ្ញេសុ សញ្ញម្បិ ន ករោតិ។ ពោធិសត្តោ តំ គង្គាតីរេ វសមានំ ទិស្វា “មាននិគ្គហមស្ស ករិស្សាមី”តិ តត្ថ អគមាសិ ។ តំ ជាតិមន្តតាបសោ បុច្ឆិ – “កឹ ជច្ចោ ភវ”ន្តិ? ចណ្ឌាលោ អហំ អាចរិយាតិ។ អបេហិ ចណ្ឌាល អបេហិ ចណ្ឌាល, ហេដ្ឋាគង្គាយ វស, មា ឧបរិគង្គាយ ឧទកំ ឧច្ឆិដ្ឋមកាសីតិ។

ពោធិសត្តោ – “សាធុ អាចរិយ, តុម្ហេហិ វុត្តដ្ឋានេ វសិស្សាមី”តិ ហេដ្ឋាគង្គាយ វសន្តោ “គង្គាយ ឧទកំ បដិសោតំ សន្ទតូ”តិ អធិដ្ឋាសិ។ ជាតិមន្តតាបសោ បាតោវ គង្គំ ឱរុយ្ហ ឧទកំ អាចមតិ, ជដា ធោវតិ។ ពោធិសត្តោ ទន្តកដ្ឋំ ខាទន្តោ បិណ្ឌំ បិណ្ឌំ ខេឡំ ឧទកេ បាតេតិ។ ទន្តកដ្ឋកុច្ឆិដ្ឋកម្បិ តត្ថេវ បវាហេតិ។ យថា ចេ តំ អញ្ញត្ថ អលគ្គិត្វា តាបសស្សេវ ជដាសុ លគ្គតិ, តថា អធិដ្ឋាសិ។ ខេឡម្បិ ទន្តកដ្ឋម្បិ តាបសស្ស ជដាសុយេវ បតិដ្ឋាតិ។

តាបសោ ចណ្ឌាលស្សិទំ កម្មំ ភវិស្សតីតិ វិប្បដិសារី ហុត្វា គន្ត្វា បុច្ឆិ – “ឥទំ, ភោ ចណ្ឌាល, គង្គាយ ឧទកំ តយា បដិសោតគាមិកត”ន្តិ? អាម អាចរិយ។ តេន ហិ ត្វំ ហេដ្ឋាគង្គាយ មា វស, ឧបរិគង្គាយ វសាតិ។ សាធុ អាចរិយ, តុម្ហេហិ វុត្តដ្ឋានេ វសិស្សាមីតិ តត្ថ វសន្តោ ឥទ្ធឹ បដិប្បស្សម្ភេសិ, ឧទកំ យថាគតិកមេវ ជាតំ។ បុន តាបសោ តទេវ ព្យសនំ បាបុណិ។ សោ បុន គន្ត្វា ពោធិសត្តំ បុច្ឆិ, – “ភោ ចណ្ឌាល, ត្វមិទំ គង្គាយ ឧទកំ កាលេន បដិសោតគាមី កាលេន អនុសោតគាមី ករោសី”តិ? អាម អាចរិយ។ ចណ្ឌាល, “ត្វំ សុខវិហារីនំ បព្ពជិតានំ សុខេន វសិតុំ ន ទេសិ, សត្តមេ តេ ទិវសេ សត្តធា មុទ្ធា ផលតូ”តិ។ សាធុ អចរិយ, អហំ បន សូរិយស្ស ឧគ្គន្តុំ ន ទស្សាមីតិ។

អថ មហាសត្តោ ចិន្តេសិ – “ឯតស្ស អភិសាបោ ឯតស្សេវ ឧបរិ បតិស្សតិ, រក្ខាមិ ន”ន្តិ សត្តានុទ្ទយតាយ បុនទិវសេ ឥទ្ធិយា សូរិយស្ស ឧគ្គន្តុំ ន អទាសិ។ ឥទ្ធិមតោ ឥទ្ធិវិសយោ នាម អចិន្តេយ្យោ, តតោ បដ្ឋាយ អរុណុគ្គំ ន បញ្ញាយតិ, រត្តិន្ទិវបរិច្ឆេទោ នត្ថិ, កសិវណិជ្ជាទីនិ កម្មានិ បយោជេន្តោ នាម នត្ថិ។

មនុស្សា – “យក្ខាវដ្ដោ នុ ខោ អយំ ភូតទេវដ្ដោនាគសុបណ្ណាវដ្ដោ”តិ ឧបទ្ទវប្បត្តា “កឹ នុ ខោ កាតព្ព”ន្តិ ចិន្តេត្វា “រាជកុលំ នាម មហាបញ្ញំ, លោកស្ស ហិតំ ចិន្តេតុំ សក្កោតិ, តត្ថ គច្ឆាមា”តិ រាជកុលំ គន្ត្វា តមត្ថំ អារោចេសុំ។ រាជា សុត្វា ភីតោបិ អភីតាការំ កត្វា – “មា តាតា ភាយថ, ឥមំ ការណំ គង្គាតីរវាសី ជាតិមន្តតាបសោ ជានិស្សតិ, តំ បុច្ឆិត្វា និក្កង្ខា ភវិស្សាមា”តិ កតិបយេហេវ អត្ថចរកេហិ មនុស្សេហិ សទ្ធឹ តាបសំ ឧបសង្កមិត្វា កតបដិសន្ថារោ តមត្ថំ បុច្ឆិ។ តាបសោ អាហ – “អាម មហារាជ, ឯកោ ចណ្ឌាលោ អត្ថិ, សោ ឥមំ គង្គាយ ឧទកំ កាលេន អនុសោតគាមី កាលេន បតិសោតគាមី ករោតិ, មយា តទត្ថំ កិញ្ចិ កថិតំ អត្ថិ, តំ បុច្ឆថ, សោ ជានិស្សតី”តិ។

រាជា មាតង្គឥសិស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា – “តុម្ហេ, ភន្តេ, អរុណស្ស ឧគ្គន្តុំ ន ទេថា”តិ បុច្ឆិ។ អាម, មហារាជាតិ។ កឹ ការណា ភន្តេតិ? ជាតិមន្តតាបសការណា, មហារាជ, ជាតិមន្តតាបសេន អាគន្ត្វា មំ វន្ទិត្វា ខមាបិតកាលេ ទស្សាមិ មហារាជាតិ។ រាជា គន្ត្វា “ឯថ អាចរិយ, តាបសំ ខមាបេថា”តិ អាហ។ នាហំ, មហារាជ, ចណ្ឌាលំ

វន្ទាមីតិ។ មា អាចរិយ, ឯវំ ករោថ, ជនបទស្ស មុខំ បស្សថាតិ។ សោ បុន បដិក្ខិបិយេវ។ រាជា ពោធិសត្តំ ឧបសង្កមិត្វា “អាចរិយោ ខមាបេតុំ ន ឥច្ឆតីតិ” អាហ។ អខមាបិតេ អហំ សូរិយំ ន មុញ្ចាមីតិ។ រាជា “អយំ ខមាបេតុំ ន ឥច្ឆតិ, អយំ អខមាបិតេ សូរិយំ ន មុញ្ចតិ, កឹ អម្ហាកំ តេន តាបសេន, លោកំ ឱលោកេស្សាមា”តិ “គច្ឆថ, ភោ, តាបសសន្តិកំ, តំ ហត្ថេសុ ច បាទេសុ ច គហេត្វា មាតង្គឥសិស្ស បាទមូលេ នេត្វា និបជ្ជាបេត្វា ខមាបេថ ឯតស្ស ជនបទានុទ្ទយតំ បដិច្ចា”តិ អាហ។ តេ រាជបុរិសា គន្ត្វា តំ តថា កត្វា អានេត្វា មាតង្គឥសិស្ស បាទមូលេ និបជ្ជាបេត្វា ខមាបេសុំ។

អហំ នាម ខមិតព្ពំ ខមាមិ, អបិច ខោ បន ឯតស្ស កថា ឯតស្សេវ ឧបរិ បតិស្សតិ។ មយា សូរិយេ វិស្សជ្ជិតេ សូរិយរស្មិ ឯតស្ស មត្ថកេ បតិស្សតិ, អថស្ស សត្តធា មុទ្ធា ផលិស្សតិ។ តញ្ច ខោ បនេស ព្យសនំ មា បាបុណាតុ, ឯថ តុម្ហេ ឯតំ គលប្បមាណេ ឧទកេ ឋិតារេត្វា មហន្តំ មត្តិកាបិណ្ឌមស្ស សីសេ ឋបេថ។ អថាហំ សូរិយំ វិស្សជ្ជិស្សាមិ។ សូរិយរស្មិ មត្តិកាបិណ្ឌេ បតិត្វា តំ សត្តធា ភិន្ទិស្សតិ។ អថេស មត្តិកាបិណ្ឌំ ឆឌ្ឌេត្វា និមុជ្ជិត្វា អញ្ញេន តិត្ថេន ឧត្តរតុ, ឥតិ នំ វទថ, ឯវមស្ស សោត្ថិ ភវិស្សតីតិ។ តេ មនុស្សា “ឯវំ ករិស្សាមា”តិ តថា ការេសុំ។ តស្សាបិ តថេវ សោត្ថិ ជាតា។ សោ តតោ បដ្ឋាយ – “ជាតិ នាម អការណំ, បព្ពជិតានំ អព្ភន្តរេ គុណោវ ការណ”ន្តិ ជាតិគោត្តមានំ បហាយ និម្មទោ អហោសិ។

ឥតិ ជាតិមន្តតាបសេ ទមិតេ មហាជនោ ពោធិសត្តស្ស ថាមំ អញ្ញាសិ, មហាកោលាហលំ ជាតំ។ រាជា អត្តនោ នគរំ គមនត្ថាយ ពោធិសត្តំ យាចិ។ មហាសត្តោ បដិញ្ញំ ទត្វា តានិ ច អសីតិព្រាហ្មណសហស្សានិ ទមេស្សាមិ, បដិញ្ញញ្ច មោចេស្សាមីតិ មជ្ឈរាជស្ស នគរំ អគមាសិ។ ព្រាហ្មណា ពោធិសត្តំ ទិស្វាវ – ភោ, “អយំ សោ, ភោ មហាចោរោ, អាគតោ, ឥទានេវ សព្ពេ ឯតេ មយ្ហំ ឧច្ឆិដ្ឋកំ ខាទិត្វា អព្រាហ្មណា ជាតាតិ អម្ហេ បាកដេ ករិស្សតិ, ឯវំ នោ ឥធាបិ អាវាសោ ន ភវិស្សតិ, បដិកច្ចេវ មារេស្សាមា”តិ រាជានំ បុន ឧបសង្កមិត្វា អាហំសុ – “តុម្ហេ, មហារាជ, ឯតំ ចណ្ឌាលបព្ពជិតំ មា សាធុរូបោតិ មញ្ញិត្ថ, ឯស គរុកមន្តំ ជានាតិ, បថវឹ គហេត្វា អាកាសំ ករោតិ, អាកាសំ បថវឹ, ទូរំ គហេត្វា សន្តិកំ ករោតិ, សន្តិកំ ទូរំ, គង្គំ និវត្តេត្វា ឧទ្ធគាមិនី ករោតិ, ឥច្ឆន្តោ បថវឹ ឧក្ខិបិត្វា បាតេតុំ មញ្ញេ សក្កោតិ។ បរស្ស វា ចិត្តំ នាម សព្ពកាលំ ន សក្កា គហេតុំ, អយំ ឥធ បតិដ្ឋំ លភន្តោ តុម្ហាកំ រជ្ជម្បិ នាសេយ្យ, ជីវិតន្តរាយម្បិ វំសុបច្ឆេទម្បិ ករេយ្យ, អម្ហាកំ វចនំ ករោថ, មហារាជ, អជ្ជេវ ឥមំ មារេតុំ វដ្ដតី”តិ។

រាជានោ នាម បរបត្តិយា ហោន្តិ, ឥតិ សោ ពហូនំ កថាវសេន និដ្ឋំ គតោ។ ពោធិសត្តោ បន នគរេ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា ឧទកផាសុកដ្ឋានេ មិស្សកោទនំ ភុញ្ជិត្វា រាជុយ្យានំ គន្ត្វា និរាបរាធតាយ និរាសង្កោ មង្គលសិលាបដ្ដេ និសីទិ។ អតីតេ ចត្តាលីស, អនាគតេ ចត្តាលីសាតិ អសីតិកប្បេ អនុស្សរិតុំ សមត្ថញាណស្ស អនាវជ្ជនតាយ មុហុត្តមត្តកេ កាលេ សតិ នប្បហោតិ, រាជា អញ្ញំ អជានាបេត្វា សយមេវ គន្ត្វា និរាវជ្ជនតាយ បមាទេន និសិន្នំ មហាបុរិសំ អសិនា បហរិត្វា ទ្វេ ភាគេ អកាសិ។ ឥមស្ស រញ្ញោ វិជិតេ អដ្ឋមំ លោហកូដវស្សំ, នវមំ កលលវស្សំ វស្សិ។ ឥតិ ឥមស្សាបិ រជ្ជេ នវ វុដ្ឋិយោ បតិតា។ សោ ច រាជា សបរិសោ មហានិរយេ និព្ពត្តោ។ តេនាហ សំកិច្ចបណ្ឌិតោ –

> “ឧបហច្ច មនំ មជ្ឈោ, មាតង្គស្មឹ យសស្សិនេ;
> សបារិសជ្ជោ ឧច្ឆិន្នោ, មជ្ឈារញ្ញំ តទា អហូតិ”។ (ជា. ២.១៩.៩៦) –

ឯវំ មជ្ឈារញ្ញស្ស អរញ្ញភូតភាវោ វេទិតព្ពោ។ មាតង្គស្ស បន ឥសិនោ វសេន តទេវ **មាតង្គារញ្ញ**ន្តិ វុត្តំ។

៦៦. **បញ្ហបដិភានានី**តិ បញ្ហាព្យាករណានិ។ **បច្ចនីកំ កតព្ព**ន្តិ បច្ចនីកំ កាតព្ពំ។ **អមញ្ញិស្ស**ន្តិ វិលោមភាគំ គណ្ហន្តោ វិយ អហោសិន្តិ អត្ថោ។

៦៧. **អនុវិច្ចការ**ន្តិ អនុវិចារេត្វា ចិន្តេត្វា តុលយិត្វា កាតព្ពំ ករោហីតិ វុត្តំ ហោតិ។ **សាធុ ហោតី**តិ សុន្ទរោ ហោតិ។ តុម្ហាទិសស្មិញ្ហិ មំ ទិស្វា មំ សរណំ គច្ឆន្តេ និគណ្ឋំ ទិស្វា និគណ្ឋំ សរណំ គច្ឆន្តេ – “កឹ អយំ ឧបាលិ ទិដ្ឋទិដ្ឋមេវ សរណំ គច្ឆតី”តិ? គរហា ឧប្បជ្ជិស្សតិ, តស្មា អនុវិច្ចការោ តុម្ហាទិសានំ សាធូតិ ទស្សេតិ។ **បដាកំ បរិហរេយ្យុ**ន្តិ តេ កិរ ឯវរូបំ សាវកំ លភិត្វា – “អសុកោ នាម រាជា វា រាជមហាមត្តោ វា សេដ្ឋិ វា អម្ហាកំ សរណំ គតោ សាវកោ ជាតោ”តិ បដាកំ ឧក្ខិបិត្វា នគរេ ឃោសេន្តា អាហិណ្ឌន្តិ។ កស្មា? ឯវំ នោ មហន្តភាវោ អាវិភវិស្សតីតិ ច, សចេ តស្ស “កិមហំ ឯតេសំ សរណំ គតោ”តិ វិប្បដិសារោ ឧប្បជ្ជេយ្យ, តម្បិ សោ “ឯតេសំ មេ សរណគតភាវំ ពហូ ជានន្តិ, ទុក្ករំ ឥទានិ បដិនិវត្តិតុ”ន្តិ វិនោទេត្វា ន បដិក្កមិស្សតីតិ ច។ “តេនាហ បដាកំ បរិហរេយ្យុ”ន្តិ។

៦៨. **ឱបានភូត**ន្តិ បដិយត្តឧទបានោ វិយ ឋិតំ។ **កុល**ន្តិ តវ និវេសនំ។ **ទាតព្ពំ មញ្ញេយ្យាសី**តិ បុព្ពេ ទសបិ វីសតិបិ សដ្ឋិបិ ជនេ អាគតេ ទិស្វា នត្ថីតិ អវត្វា ទេតិ។ ឥទានិ មំ សរណំ គតការណមត្តេនេវ មា ឥមេសំ ទេយ្យធម្មំ, ឧបច្ឆិន្ទិត្ថ, សម្បត្តានញ្ហិ ទាតព្ពមេវាតិ ឱវទតិ។ **សុតមេតំ, ភន្តេ**តិ កុតោ សុតំ? និគណ្ឋានំ សន្តិកា, តេ កិរ កុលឃរេសុ ឯវំ បកាសេន្តិ – “មយំ ‘យស្ស កស្សចិ សម្បត្តស្ស ទាតព្ព’ន្តិ វទាម, សមណោ បន គោតមោ ‘មយ្ហមេវ ទានំ ទាតព្ពំ…បេ.… ន អញ្ញេសំ សាវកានំ ទិន្នំ មហប្ផល’ន្តិ វទតី”តិ។ តំ សន្ធាយ អយំ គហបតិ “សុតមេត”ន្តិ អាហ។

៦៩. **អនុបុព្ពិំ កថ**ន្តិ ទានានន្តរំ សីលំ, សីលានន្តរំ សគ្គំ, សគ្គានន្តរំ មគ្គន្តិ ឯវំ អនុបដិបាដិកថំ។ តត្ថ **ទានកថ**ន្តិ ឥទំ ទានំ នាម សុខានំ និទានំ, សម្បត្តីនំ មូលំ, ភោគានំ បតិដ្ឋា, វិសមគតស្ស តាណំ លេណំ គតិបរាយណំ, ឥធលោកបរលោកេសុ ទានសទិសោ អវស្សយោ បតិដ្ឋា អារម្មណំ តាណំ លេណំ គតិ បរាយណំ នត្ថិ។ ឥទញ្ហិ អវស្សយដ្ឋេន រតនមយសីហាសនសទិសំ, បតិដ្ឋានដ្ឋេន មហាបថវិសទិសំ, អាលម្ពនដ្ឋេន អាលម្ពនរជ្ជុសទិសំ។ ឥទញ្ហិ ទុក្ខនិត្ថរណដ្ឋេន នាវា, សមស្សាសនដ្ឋេន សង្គាមសូរោ, ភយបរិត្តាណដ្ឋេន សុសង្ខតនគរំ, មច្ឆេរមលាទីហិ អនុបលិត្តដ្ឋេន បទុមំ, តេសំ និទហនដ្ឋេន អគ្គិ, ទុរាសទដ្ឋេន អាសីវិសោ។ អសន្តាសនដ្ឋេន សីហោ, ពលវន្តដ្ឋេន ហត្ថី, អភិមង្គលសម្មតដ្ឋេន សេតវសភោ, ខេមន្តភូមិសម្បាបនដ្ឋេន វលាហកោ អស្សរាជា។ ទានំ នាមេតំ មយ្ហំ គតមគ្គោ, មយ្ហេវេសោ វំសោ, មយា ទស បារមិយោ បូរេន្តេន វេលាមមហាយញ្ញោ, មហាគោវិន្ទមហាយញ្ញោ មហាសុទស្សនមហាយញ្ញោ, វេស្សន្តរមហាយញ្ញោតិ អនេកមហាយញ្ញា បវត្តិតា, សសភូតេន ជលិតេ អគ្គិក្ខន្ធេ អត្តានំ និយ្យាទេន្តេន សម្បត្តយាចកានំ ចិត្តំ គហិតំ។ ទានញ្ហិ លោកេ សក្កសម្បត្តិំ ទេតិ, មារសម្បត្តិំ ទេតិ, ព្រហ្មសម្បត្តិំ ទេតិ, ចក្កវត្តិសម្បត្តិំ ទេតិ, សាវកបារមីញាណំ, បច្ចេកពោធិញាណំ, អភិសម្ពោធិញាណំ ទេតីតិ ឯវមាទី ទានគុណបដិសំយុត្តំ កថំ។

យស្មា បន ទានំ ទទន្តោ សីលំ សមាទាតុំ សក្កោតិ, តស្មា តទនន្តរំ សីលកថំ កថេសិ។ **សីលកថ**ន្តិ សីលំ នាមេតំ អវស្សយោ បតិដ្ឋា អារម្មណំ តាណំ លេណំ គតិ បរាយណំ, សីលំ នាមេតំ មម វំសោ, អហំ សង្ខបាលនាគរាជកាលេ, ភូរិទត្តនាគរាជកាលេ, ចម្បេយ្យនាគរាជកាលេ, សីលវនាគរាជកាលេ, មាតុបោសកហត្ថិរាជកាលេ, ឆទ្ទន្តហត្ថិរាជកាលេតិ អនន្តេសុ អត្តភាវេសុ សីលំ បរិបូរេសិំ។ ឥធលោកបរលោកសម្បត្តីនញ្ហិ សីលសទិសោ អវស្សយោ, សីលសទិសា បតិដ្ឋា, អារម្មណំ តាណំ លេណំ គតិ បរាយណំ នត្ថិ, សីលាលង្ការសទិសោ អលង្ការោ នត្ថិ, សីលបុប្ផសទិសំ បុប្ផំ នត្ថិ, សីលគន្ធសទិសោ គន្ធោ នត្ថិ។ សីលាលង្ការេន ហិ អលង្កតំ សីលកុសុមបិឡន្ធនំ សីលគន្ធានុលិត្តំ សទេវកោបិ លោកោ ឱលោកេន្តោ តិត្តិំ ន គច្ឆតីតិ ឯវមាទី សីលគុណបដិសំយុត្តំ កថំ។

ឥទំ បន សីលំ និស្សាយ អយំ សគ្គោ លព្ភតីតិ ទស្សេតុំ សីលានន្តរំ សគ្គកថំ កថេសិ។ **សគ្គកថ**ន្តិ អយំ សគ្គោ នាម ឥដ្ឋោ កន្តោ មនាបោ, និច្ចមេត្ថ កីឡា, និច្ចំ សម្បត្តិយោ លព្ភន្តិ, ចាតុមហារាជិកា ទេវា នវុតិវស្សសតសហស្សានិ ទិព្ពសុខំ ទិព្ពសម្បត្តិំ អនុភវន្តិ, តាវតិំសា តិស្សោ ច វស្សកោដិយោ សដ្ឋិ ច វស្សសតសហស្សានីតិ ឯវមាទី សគ្គគុណបដិសំយុត្តំ កថំ។ សគ្គសម្បត្តិំ កថយន្តានញ្ហិ ពុទ្ធានំ មុខំ នប្បហោតិ។ វុត្តម្បិ ចេតំ “អនេកបរិយាយេន ខោ អហំ, ភិក្ខវេ, សគ្គកថំ កថេយ្យ”ន្តិអាទិ (ម. និ. ៣.២៥៥)។

ឯវំ សគ្គកថាយ បលោភេត្វា បុន ហត្ថិំ អលង្ករិត្វា តស្ស សោណ្ឌំ ឆិន្ទន្តោ វិយ – “អយម្បិ សគ្គោ អនិច្ចោ អទ្ធុវោ, ន ឯត្ថ ឆន្ទរាគោ កាតព្ពោ”តិ ទស្សនត្ថំ – “អប្បស្សាទា កាមា វុត្តា មយា ពហុទុក្ខា ពហុបាយាសា, អាទីនវោ ឯត្ថ ភិយ្យោ”តិអាទិនា (បាចិ. ៤១៧; ម. និ. ១.២៣៥) នយេន កាមានំ អាទីនវំ ឱការំ សំកិលេសំ កថេសិ។ តត្ថ **អាទីនវោ**តិ ទោសោ។ **ឱការោ**តិ អវការោ លាមកភាវោ។ **សំកិលេសោ**តិ តេហិ សត្តានំ សំសារេ សំកិលិស្សនំ។ យថាហ “កិលិស្សន្តិ វត, ភោ, សត្តា”តិ (ម. និ. ២.៣៥១)។

ឯវំ កាមាទីនវេន តជ្ជេត្វា នេក្ខម្មេ អានិសំសំ បកាសេសិ។ **កល្លចិត្ត**ន្តិ អរោគចិត្តំ។ **សាមុក្កំសិកា**តិ សាមំ ឧក្កំសិកា អត្តនាយេវ គហេត្វា ឧទ្ធរិត្វា គហិតា, សយម្ភុញាណេន ទិដ្ឋា, អសាធារណា អញ្ញេសន្តិ អត្ថោ។ កា បនេសាតិ, អរិយសច្ចទេសនា? តេនេវាហ – “ទុក្ខំ សមុទយំ និរោធំ មគ្គ”ន្តិ។

វិរជំ វីតមលន្តិ រាគរជាទីនំ អភាវា វិរជំ, រាគមលាទីនំ វិគតត្តា វីតមលំ។ **ធម្មចក្ខុ**ន្តិ ឧបរិ ព្រហ្មាយុសុត្តេ តិណ្ណំ មគ្គានំ, ចូឡរាហុលោវាទេ អាសវក្ខយស្សេតំ នាមំ។ ឥធ បន សោតាបត្តិមគ្គោ អធិប្បេតោ។ តស្ស ឧប្បត្តិអាការទស្សនត្ថំ “យំកិញ្ចិ សមុទយធម្មំ, សព្ពំ តំ និរោធធម្ម”ន្តិ អាហ។ តញ្ហិ និរោធំ អារម្មណំ កត្វា កិច្ចវសេន ឯវំ សព្ពសង្ខតំ បដិវិជ្ឈន្តំ ឧប្បជ្ជតិ។

ទិដ្ឋោ អរិយសច្ចធម្មោ ឯតេនាតិ **ទិដ្ឋធម្មោ**។ ឯស នយោ សេសបទេសុបិ។ តិណ្ណា វិចិកិច្ឆា អនេនាតិ **តិណ្ណវិចិកិច្ឆោ**។ វិគតា កថំកថា អស្សាតិ **វិគតកថំកថោ**។ **វេសារជ្ជប្បត្តោ**តិ វេសារជ្ជំ បត្តោ។ កត្ថ? សត្ថុ សាសនេ។ នាស្ស បរោ បច្ចយោ, ន បរស្ស សទ្ធាយ ឯត្ថ វត្តតីតិ **អបរប្បច្ចយោ**។

៧០. ចិត្តេន សម្បដិច្ឆមានោ **អភិនន្ទិត្វា,** វាចាយ បសំសមានោ **អនុមោទិត្វា**។ **អាវរាមី**តិ ថកេមិ បិទហាមិ។ **អនាវដ**ន្តិ ន អាវរិតំ វិវដំ ឧគ្ឃាដិតំ។

៧១. **អស្សោសិ ខោ ទីឃតបស្សី**តិ សោ កិរ តស្ស គតកាលតោ បដ្ឋាយ – “បណ្ឌិតោ គហបតិ , សមណោ ច គោតមោ ទស្សនសម្បន្នោ និយ្យានិកកថោ, ទស្សនេបិ តស្ស បសីទិស្សតិ, ធម្មកថាយបិ បសីទិស្សតិ, បសីទិត្វា សរណំ គមិស្សតិ, គតោ នុ ខោ សរណំ គហបតិ ន តាវ គតោ”តិ ឱហិតសោតោវ ហុត្វា វិចរតិ។ តស្មា បឋមំយេវ អស្សោសិ។

៧២. **តេន ហិ សម្មា**តិ ពលវសោកេន អភិភូតោ “ឯត្តេវ តិដ្ឋា”តិ វចនំ សុត្វាបិ អត្ថំ អសល្លក្ខេន្តោ ទោវារិកេន សទ្ធឹ សល្លបតិយេវ។

មជ្ឈិមាយ ទ្វារសាលាយាន្តិ យស្ស ឃរស្ស សត្ត ទ្វារកោដ្ឋកា, តស្ស សព្ពអព្ភន្តរតោ វា សព្ពពាហិរតោ វា បដ្ឋាយ ចតុត្ថទ្វារកោដ្ឋកោ, យស្ស បញ្ច, តស្ស តតិយោ, យស្ស តយោ, តស្ស ទុតិយោ ទ្វារកោដ្ឋកោ **មជ្ឈិមទ្វារសាលា** នាម។ ឯកទ្វារកោដ្ឋកស្ស បន ឃរស្ស មជ្ឈដ្ឋានេ មង្គលត្ថម្ភំ និស្សាយ មជ្ឈិមទ្វារសាលា។ តស្ស បន គេហស្ស សត្ត ទ្វារកោដ្ឋកា, បញ្ចាតិបិ វុត្តំ។

៧៣. **អគ្គ**ន្តិអាទីនិ សព្ពានិ អញ្ញមញ្ញវេវចនានិ។ **យំ សុទ**ន្តិ ឯត្ថ **យ**ន្តិ យំ នាដបុត្តំ។ **សុទ**ន្តិ និបាតមត្តំ។ **បរិគ្គហេត្វា**តិ តេនេវ ឧត្តរាសង្គេន ឧទរេ បរិក្ខិបន្តោ គហេត្វា។ **និសីទាបេតី**តិ សណិកំ អាចរិយ, សណិកំ អាចរិយាតិ មហន្តំ តេលឃដំ ឋបេន្តោ វិយ និសីទាបេតិ។ **ទត្តោសី**តិ កឹ ជឡោសិ ជាតោតិ អត្ថោ។ **បដិមុក្កោ**តិ សីសេ បរិក្ខិបិត្វា គហិតោ។ **អណ្ឌហារកោ**តិអាទី ទុដ្ឋុល្លវចនម្បិ សមានំ ឧបដ្ឋាកស្ស អញ្ញថាភាវេន ឧប្បន្នពលវសោកតាយ ឥទំ នាម ភណាមីតិ អសល្លក្ខេត្វាវ ភណតិ។

៧៤. **ភទ្ទិកា, ភន្តេ, អាវដ្ដនី**តិ និគណ្ឋោ មាយមេវ សន្ធាយ វទតិ, ឧបាសកោ អត្តនា បដិវិទ្ធំ សោតាបត្តិមគ្គំ។ **តេន ហី**តិ និបាតមត្តមេតំ, ភន្តេ, ឧបមំ តេ ករិស្សាមិច្ចេវ អត្ថោ។ ការណវចនំ វា, យេន ការណេន តុម្ហាកំ សាសនំ អនិយ្យានិកំ, មម សត្ថុ និយ្យានិកំ, តេន ការណេន ឧបមំ តេ ករិស្សាមីតិ វុត្តំ ហោតិ។

៧៥. **ឧបវិជញ្ញា**តិ វិជាយនកាលំ ឧបគតា។ **មក្កដច្ឆាបក**ន្តិ មក្កដបោតកំ។ **កិណិត្វា អានេហី**តិ មូលំ ទត្វា អាហរ។ អាបណេសុ ហិ សវិញ្ញាណកម្បិ អវិញ្ញាណកម្បិ មក្កដាទិកីឡនភណ្ឌកំ វិក្កិណន្តិ។ តំ សន្ធាយេតំ អាហ។ **រជិត**ន្តិ ពហលពហលំ បីតាវលេបនរង្គជាតំ គហេត្វា រជិត្វា ទិន្នំ ឥមំ ឥច្ឆាមីតិ អត្ថោ។ **អាកោដិតបច្ចាកោដិត**ន្តិ អាកោដិតញ្ចេវ បរិវត្តេត្វា បុនប្បុនំ អាកោដិតញ្ច។ **ឧភតោភាគវិមដ្ឋ**ន្តិ មណិបាសាណេន ឧភោសុ បស្សេសុ សុដ្ឋុ វិមដ្ឋំ ឃដ្ដេត្វា ឧប្បាទិតច្ឆវឹ។

រង្គក្ខមោ ហិ ខោតិ សវិញ្ញាណកម្បិ អវិញ្ញាណកម្បិ រង្គំ បិវតិ។ តស្មា ឯវមាហ។ **នោ អាកោដ្ដនក្ខមោ**តិ សវិញ្ញាណកស្ស តាវ អាកោដ្ដនផលកេ ឋបេត្វា កុច្ឆិយំ អាកោដិតស្ស កុច្ឆិ ភិជ្ជតិ, ករីសំ និក្ខមតិ។ សេសី អាកោដិតស្ស សីសំ ភិជ្ជតិ, មត្ថលុង្គំ និក្ខមតិ។ អវិញ្ញាណកោ ខណ្ឌខណ្ឌិតំ គច្ឆតិ។ តស្មា ឯវមាហ។ **នោ វិមជ្ជនក្ខមោ**តិ សវិញ្ញាណកោ មណិបាសាណេន វិមទ្ទិយមានោ និល្លោមតំ និច្ឆវិតញ្ច អាបជ្ជតិ, អវិញ្ញាណកោបិ វចុណ្ណកភាវំ អាបជ្ជតិ។ តស្មា ឯវមាហ។ **រង្គក្ខមោ ហិ ខោ ពាលាន**ន្តិ ពាលានំ មន្ទពុទ្ធីនំ រង្គក្ខមោ, រាគមត្តំ ជនេតិ, បិយោ ហោតិ។ បណ្ឌិតានំ បន និគណ្ឋវាទោ វា អញ្ញោ វា ភារតរាមសីតាហរណាទិ និរត្ថកកថាមគ្គោ អប្បិយោវ ហោតិ។ **នោ អនុយោគក្ខមោ, នោ វិមជ្ជនក្ខមោ**តិ អនុយោគំ វា វីមំសំ វា ន ខមតិ, ថុសេ កោដ្ដេត្វា តណ្ឌុលបរិយេសនំ វិយ កទលិយំ សារគវេសនំ វិយ ច រិត្តកោ តុច្ឆកោវ ហោតិ។ **រង្គក្ខមោ ចេវ បណ្ឌិតាន**ន្តិ ចតុសច្ចកថា ហិ បណ្ឌិតានំ បិយា ហោតិ, វស្សសតម្បិ សុណន្តោ តិត្តឹ ន គច្ឆតិ។ តស្មា ឯវមាហ។ ពុទ្ធវចនំ បន យថា យថាបិ ឱគាហិស្សតិ មហាសមុទ្ទោ វិយ គម្ភីរមេវ ហោតីតិ “អនុយោគក្ខមោ ច វិមជ្ជនក្ខមោ ចា”តិ អាហ។ **សុណោហិ យស្សាហំ សាវកោ**តិ តស្ស គុណេ សុណាហីតិ ភគវតោ វណ្ណេ វត្តុំ អារទ្ធោ។

៧៦. **ធីរស្សា**តិ ធីរំ វុច្ចតិ បណ្ឌិច្ចំ, យា បញ្ញា បជាននា…បេ… សម្មាទិដ្ឋិ, តេន សមន្នាគតស្ស ធាតុអាយតនបដិច្ចសមុប្បាទដ្ឋានាដ្ឋានកុសលស្ស បណ្ឌិតស្សាហំ សាវកោ, សោ មយ្ហំ សត្ថាតិ ឯវំ សព្ពបទេសុ

សម្ពន្ធោ វេទិតព្ពោ។ **បភិន្នខីលស្សា**តិ ភិន្នបញ្ចចេតោខិលស្ស។ សព្ពបុថុជ្ជនេ វិជិនីសុ វិជិនន្តិ វិជិនិស្សន្តិ វាតិ វិជយា។ កេ តេ, មច្ចុមារកិលេសមារទេវបុត្តមារាតិ? តេ វិជិតា វិជយា ឯតេនាតិ វិជិតវិជយោ។ ភគវា, តស្ស **វិជិតវិជយស្ស។ អនីឃស្សា**តិ កិលេសទុក្ខេនបិ វិបាកទុក្ខេនបិ និទ្ទុក្ខស្ស។ **សុសមចិត្តស្សា**តិ ទេវទត្តធនបាលកអង្គុលិមាលរាហុលថេរាទីសុបិ ទេវមនុស្សេសុ សុដ្ឋុ សមចិត្តស្ស។ **វុទ្ធសីលស្សា**តិ វឌ្ឍិតាចារស្ស។ **សាធុបញ្ញស្សា**តិ សុន្ទរបញ្ញស្ស។ **វេសមន្តរស្សា**តិ រាគាទិវិសមំ តរិត្វា វិតរិត្វា ឋិតស្ស។ **វិមលស្សា**តិ វិគតរាគាទិមលស្ស។

តុសិតស្សាតិ តុដ្ឋចិត្តស្ស។ **វន្តលោកាមិសស្សា**តិ វន្តកាមគុណស្ស។ **មុទិតស្សា**តិ មុទិតាវិហារវសេន មុទិតស្ស, បុនរុត្តមេវ វា ឯតំ។ បសាទវសេន ហិ ឯកម្បិ គុណំ បុនប្បុនំ វទតិយេវ។ **កតសមណស្សា**តិ កតសាមញ្ញស្ស, សមណធម្មស្ស មត្ថកំ បត្តស្សាតិ អត្ថោ។ **មនុជស្សា**តិ លោកវោហារវសេន ឯកស្ស សត្តស្ស។ **នរស្សា**តិ បុនរុត្តំ។ អញ្ញថា វុច្ចមានេ ឯកេកគាថាយ ទស គុណា នប្បហោន្តិ។

វេនយិកស្សាតិ សត្តានំ វិនាយកស្ស។ **រុចិរធម្មស្សា**តិ សុចិធម្មស្ស។ **បភាសកស្សា**តិ ឱភាសកស្ស។ **វីរស្សា**តិ វីរិយសម្បន្នស្ស។ **និសភស្សា**តិ ឧសភវសភនិសភេសុ សព្ពត្ថ អប្បដិសមដ្ឋេន និសភស្ស។ **គម្ភីរស្សា**តិ គម្ភីរគុណស្ស, គុណេហិ វា គម្ភីរស្ស។ **មោនបត្តស្សា**តិ ញាណបត្តស្ស។ **វេទស្សា**តិ វេទោ វុច្ចតិ ញាណំ, តេន សមន្នាគតស្ស។ **ធម្មដ្ឋស្សា**តិ ធម្មេ ឋិតស្ស។ **សំវុតត្តស្សា**តិ បិហិតត្តស្ស។

នាគស្សាតិ ចតូហិ ការណេហិ នាគស្ស។ **បន្តសេនស្សា**តិ បន្តសេនាសនស្ស។ **បដិមន្តកស្សា**តិ បដិមន្តនបញ្ញាយ សមន្នាគតស្ស។ **មោនស្សា**តិ មោនំ វុច្ចតិ ញាណំ, តេន សមន្នាគតស្ស, ធុតកិលេសស្ស វា។ **ទន្តស្សា**តិ និព្ពិសេវនស្ស។

ឥសិសត្តមស្សាតិ វិបស្សិអាទយោ ឆ ឥសយោ ឧបាទាយ សត្តមស្ស។ **ព្រហ្មបត្តស្សា**តិ សេដ្ឋបត្តស្ស។ **ន្ហាតកស្សា**តិ ន្ហាតកិលេសស្ស។ **បទកស្សា**តិ អក្ខរាទីនិ សមោធានេត្វា គាថាបទករណកុសលស្ស។ **វិទិតវេទស្សា**តិ វិទិតញាណស្ស។ **បុរិន្ទទស្សា**តិ សព្ពបឋមំ ធម្មទានទាយកស្ស។ **សក្កស្សា**តិ សមត្ថស្ស។ **បត្តិបត្តស្សា**តិ យេ បត្តព្ពា គុណា, តេ បត្តស្ស។ **វេយ្យាករណស្សា**តិ វិត្ថារេត្វា អត្ថទីបកស្ស។ ភគវតា ហិ អព្យាកតំ នាម តន្តិ បទំ នត្ថិ សព្ពេសំយេវ អត្ថោ កថិតោ។

វិបស្សិស្សាតិ វិបស្សនកស្ស។ **អនភិនតស្សា**តិ អនតស្ស។ **នោ អបនតស្សា**តិ អទុដ្ឋស្ស។

អននុគតន្តរស្សាតិ កិលេសេ អននុគតចិត្តស្ស។ **អសិតស្សា**តិ អពទ្ធស្ស។

ភូរិបញ្ញស្សាតិ ភូរិ វុច្ចតិ បថវី, តាយ បថវីសមាយ បញ្ញាយ វិបុលាយ មហន្តាយ វិត្ថតាយ សមន្នាគតស្សាតិ អត្ថោ។ **មហាបញ្ញស្សា**តិ មហាបញ្ញាយ សមន្នាគតស្ស។

អនុបលិត្តស្សាតិ តណ្ហាទិដ្ឋិកិលេសេហិ អលិត្តស្ស។ **អាហុនេយ្យស្សា**តិ អាហុតី បដិគ្គហេតុំ យុត្តស្ស។ **យក្ខស្សា**តិ អានុភាវទស្សនដ្ឋេន អាទិស្សមានកដ្ឋេន វា ភគវា យក្ខោ នាម។ តេនាហ "យក្ខស្សា"តិ។ **មហតោ**តិ មហន្តស្ស។ **តស្ស សាវកោហមស្មី**តិ តស្ស ឯវំវិវិធគុណស្ស សត្ថុស្ស អហំ សាវកោតិ។ ឧបាសកស្ស សោតាបត្តិមគ្គេនេវ បដិសម្ភិទា អាគតា។ ឥតិ បដិសម្ភិទាវិសយេ ឋត្វា បទសតេន ទសពលស្ស កិលេសប្បហានវណ្ណំ កថេន្តោ "កស្ស តំ គហបតិ សាវកំ ធារេមា"តិ បញ្ហស្ស អត្ថំ វិស្សជ្ជេសិ។

៧៧. **កទា សញ្ញូឡ្ហា**តិ កទា សម្បិណ្ឌិតា។ ឯវំ កិរស្ស អហោសិ – "អយំ ឥទានេវ សមណស្ស គោតមស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា អាគតោ, កទានេន ឯតេ វណ្ណា សម្បិណ្ឌិតា"តិ។ តស្មា ឯវមាហ។ **វិចិត្តំ មាលំ គន្ថេយ្យា**តិ សយម្បិ ទក្ខតាយ បុប្ផានម្បិ នានាវណ្ណតាយ ឯកតោវណ្ណិកាទិភេទំ វិចិត្រមាលំ គន្ថេយ្យ។ **ឯវមេវ ខោ, ភន្តេ**តិ ឯត្ថ នានាបុប្ផានំ មហាបុប្ផរាសិ វិយ នានាវិធានំ វណ្ណានំ ភគវតោ សិនេរុមត្តោ វណ្ណរាសិ ទដ្ឋព្ពោ។ ឆេកមាលាការោ វិយ ឧបាលិ គហបតិ។ មាលាការស្ស វិចិត្រមាលាគន្ថនំ វិយ គហបតិនោ តថាគតស្ស វិចិត្រវណ្ណគន្ថនំ។

ឧណ្ហំ លោហិតំ មុខតោ ឧគ្គញ្ឆីតិ តស្ស ហិ ភគវតោ សក្ការំ អសហមានស្ស ឯតទហោសិ – "អនត្ថិកោ ទានិ អយំ គហបតិ អម្ហេហិ, ស្វេ បដ្ឋាយ បណ្ណាស សដ្ឋិ ជនេ គហេត្វា ឯតស្ស ឃរំ បវិសិត្វា ភុញ្ជិតុំ ន លភិស្សាមិ, ភិន្នា មេ ភត្តកុម្ភី"តិ។ អថស្ស ឧបដ្ឋាកវិបរិណាមេន ពលវសោកោ ឧប្បជ្ជិ។ ឥមេ ហិ សត្តា អត្តនោ អត្តនោវ ចិន្តយន្តិ។ តស្ស តស្មិំ សោកេ ឧប្បន្នេ អព្ភន្តរំ ឧណ្ហំ អហោសិ, លោហិតំ វិលីយិត្ថ, តំ មហាវាតេន សមុទ្ទរិតំ កុដេ បក្ខិត្តរជនំ វិយ បត្តមត្តំ មុខតោ ឧគ្គញ្ឆិ។ និធានគតលោហិតំ វមិត្វា បន

អប្បកា សត្តា ជីវិតុំ សក្កោន្តិ។ និគណ្ឋោ តត្ថេវ ជាណុនា បតិតោ, អថ នំ បាដង្កិយា ពហិនគរំ នីហរិត្វា មញ្ចក សិវិកាយ គហេត្វា បាវំ អគមំសុ, សោ ន ចិរស្សេវ បាវាយំ កាលមកាសិ។ ឥមស្មឹ បន សុត្តេ ឧគ្ឃាដិតញ្ញូ បុគ្គលស្ស វសេន ធម្មទេសនា បរិនិដ្ឋិតាតិ។

បបញ្ចសូទនិយា មជ្ឈិមនិកាយដ្ឋកថាយ

ឧបាលិសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៧. កុក្កុរវតិកសុត្តវណ្ណនា

៧៨. ឯវំ មេ សុតន្តិ កុក្កុរវតិកសុត្តំ។ តត្ថ **កោលិយេសូ**តិ ឯវំនាមកេ ជនបទេ។ សោ ហិ ឯកោបិ កោលនគរេ បតិដ្ឋិតានំ កោលិយានំ រាជកុមារានំ និវាសដ្ឋានត្តា ឯវំ វុច្ចតិ។ តស្មឹ កោលិយេសុ ជនបទេ។ **ហលិទ្ទវសន**ន្តិ តស្ស កិរ និគមស្ស មាបិតកាលេ បីតកវត្ថនិវត្ថា មនុស្សា នក្ខត្តំ កីឡឹសុ។ តេ នក្ខត្តកីឡាវសានេ និគមស្ស នាមំ អារោបេន្តា ហលិទ្ទវសនន្តិ នាមំ អកំសុ។ តំ គោចរគាមំ កត្វា វិហរតីតិ អត្ថោ។ វិហារោ បនេត្ថ កិញ្ចាបិ ន និយាមិតោ, តថាបិ ពុទ្ធានំ អនុច្ឆវិកេ សេនាសនេយេវ វិហាសីតិ វេទិតព្ពោ។ **គោវតិកោ**តិ សមាទិន្នគោវតោ, សីសេ សិង្គានិ ឋបេត្វា នង្គុដ្ឋំ ពន្ធិត្វា គាវីហិ សទ្ធឹ តិណានិ ខាទន្តោ វិយ ចរតិ។ **អចេលោ**តិ នគ្គោ និច្ចេលោ។ **សេនិយោ**តិ តស្ស នាមំ។

កុក្កុរវតិកោតិ សមាទិន្នកុក្កុរវតោ, សព្ពំ សុនខកិរិយំ ករោតិ។ ឧភោបេតេ សហបំសុកីឡិកា សហាយកា។ **កុក្កុរោវ បលិកុជ្ជិត្វា**តិ សុនខោ នាម សាមិកស្ស សន្តិកេ និសីទន្តោ ទ្វីហិ បាទេហិ ភូមិយំ វិលេខិត្វា កុក្កុរកូជិតំ កូជន្តោ និសីទតិ, អយម្បិ "កុក្កុរកិរិយំ ករិស្សាមី"តិ ភគវតា សទ្ធឹ សម្មោទិត្វា ទ្វីហិ ហត្ថេហិ ភូមិយំ វិលេខិត្វា សីសំ វិធុនន្តោ 'ភូ ភូ'តិ កត្វា ហត្ថបាទេ សមិញ្ជិត្វា សុនខោ វិយ និសីទិ។ **ឆមានិក្ខិត្ត**ន្តិ ភូមិយំ ឋបិតំ។ **សមត្តំ សមាទិន្ន**ន្តិ បរិបុណ្ណំ កត្វា គហិតំ។ **កា គតី**តិ កា និប្ផត្តិ។ **កោ អភិសម្បរាយោ**តិ អភិសម្បរាយម្ហិ កត្ថ និព្ពត្តិ។ **អល**ន្តិ តស្ស អប្បិយំ ភវិស្សតីតិ យាវតតិយំ បដិពាហតិ។ **កុក្កុរវត**ន្តិ កុក្កុរវតសមាទានំ។

៧៩. ភាវេតីតិ វឌ្ឍេតិ។ **បរិបុណ្ណ**ន្តិ អនូនំ។ **អព្ពោកិណ្ណ**ន្តិ និរន្តរំ។ **កុក្កុរសីល**ន្តិ កុក្កុរាចារំ។ **កុក្កុរចិត្ត**ន្តិ "អជ្ជ បដ្ឋាយ កុក្កុរេហិ កាតព្ពំ ករិស្សាមី"តិ ឯវំ ឧប្បន្នចិត្តំ។ **កុក្កុរាកប្ប**ន្តិ កុក្កុរានំ គមនាការោ អត្ថិ, តិដ្ឋនាការោ អត្ថិ, និសីទនាការោ អត្ថិ, សយនាការោ អត្ថិ, ឧច្ចារបស្សាវករណាការោ អត្ថិ, អញ្ញេ កុក្កុរេ ទិស្វា ទន្តេ វិវរិត្វា គមនាការោ អត្ថិ, អយំ កុក្កុរាកប្បោ នាម, តំ ភាវេតីតិ អត្ថោ ។ **ឥមិនាហំ សីលេនា**តិអាទីសុ អហំ ឥមិនា អាចារេន វា វតសមាទានេន វា ទុក្ករតបចរណេន វា មេថុនវិរតិព្រហ្មចរិយេន វាតិ អត្ថោ។ **ទេវោ**តិ សក្កសុយាមាទីសុ អញ្ញតរោ។ **ទេវញ្ញតរោ**តិ តេសំ ទុតិយតតិយដ្ឋានាទីសុ អញ្ញតរទេវោ។ **មិច្ឆាទិដ្ឋី**តិ អទេវលោកគាមិមគ្គមេវ ទេវលោកគាមិមគ្គោតិ គហេត្វា ឧប្បន្នតាយ សា អស្ស មិច្ឆាទិដ្ឋិ នាម ហោតិ។ **អញ្ញតរំ គតឹ វទាមី**តិ តស្ស ហិ និរយតោ វា តិរច្ឆានយោនិតោ វា អញ្ញា គតិ នត្ថិ, តស្មា ឯវមាហ។ **សម្បជ្ជមាន**ន្តិ ទិដ្ឋិយា អសម្មិស្សំ ហុត្វា និបជ្ជមានំ។

នាហំ, ភន្តេ, ឯតំ រោទាមិ, យំ មំ ភគវា ឯវមាហាតិ យំ មំ, ភន្តេ, ភគវា ឯវមាហ, អហមេតំ ភគវតោ ព្យាករណំ ន រោទាមិ ន បរិទេវាមិ, ន អនុត្ថុនាមីតិ អត្ថោ។ ឯវំ សកម្មករសេនេត្ថ អត្ថោ វេទិតព្ពោ, ន អស្សុមុញ្ចនមត្តេន។

"មតំ វា អម្ម រោទន្តិ, យោ វា ជីវំ ន ទិស្សតិ;
ជីវន្តំ អម្ម បស្សន្តី, កស្មា មំ អម្ម រោទសី"តិ។ (សំ. និ. ១.២៣៩) –

អយញ្ចេត្ថ បយោគោ។ **អបិច មេ ឥទំ, ភន្តេ**តិ អបិច ខោ មេ ឥទំ, ភន្តេ, កុក្កុរវតំ ទីឃរត្តំ សមាទិន្នំ, តស្មឹ សម្បជ្ជន្តេបិ វុទ្ធិ នត្ថិ, វិបជ្ជន្តេបិ។ ឥតិ "ឯត្តកំ កាលំ មយា កតកម្មំ មោឃំ ជាត"ន្តិ អត្តនោ វិបត្តឹ បច្ចវេក្ខមានោ រោទាមិ, ភន្តេតិ។

៨០. គោវតន្តិអាទីនិ កុក្កុរវតាទីសុ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពានិ។ **គវាកប្ប**ន្តិ គោអាកប្បំ។ សេសំ កុក្កុរាកប្បេ វុត្តសទិសមេវ។ យថា បន តត្ថ អញ្ញេ កុក្កុរេ ទិស្វា ទន្តេ វិវរិត្វា គមនាការោ, ឯវមិធ អញ្ញេ គាវោ ទិស្វា កណ្ណេ ឧក្ខិបិត្វា គមនាការោ វេទិតព្ពោ។ សេសំ តាទិសមេវ។

៨១. ចត្តារិមានិ បុណ្ណ កម្មានីតិ កស្មា ឥមំ ទេសនំ អារភិ? អយញ្ហិ ទេសនា ឯកច្ចកម្មកិរិយវសេន អាគតា, ឥមស្មិញ្ច កម្មចតុក្កេ កថិតេ ឥមេសំ កិរិយា បាកដា ភវិស្សតីតិ ឥមំ ទេសនំ អារភិ។ អបិច ឥមំ កម្មចតុក្កមេវ ទេសិយមានំ ឥមេ សញ្ញានិស្សន្តិ , តតោ ឯកោ សរណំ គមិស្សតិ, ឯកោ បព្ពជិត្វា អរហត្តំ បាបុណិស្សតីតិ អយមេវ ឯតេសំ សប្បាយាតិ ញត្វាបិ ឥមំ ទេសនំ អារភិ។

តត្ថ **កណ្ហ**ន្តិ កាឡកំ ទសអកុសលកម្មបថកម្មំ។ **កណ្ហវិបាក**ន្តិ អបាយេ និព្ពត្តនតោ កាឡកវិបាកំ។ **សុក្ក**ន្តិ បណ្ឌរំ ទសកុសលកម្មបថកម្មំ។ **សុក្កវិបាក**ន្តិ សគ្គេ និព្ពត្តនតោ បណ្ឌរវិបាកំ។ **កណ្ហសុក្ក**ន្តិ វោមិស្សកកម្មំ។ **កណ្ហសុក្កវិបាក**ន្តិ សុខទុក្ខវិបាកំ។ មិស្សកកម្មញ្ហិ កត្វា អកុសលេន តិរច្ឆានយោនិយំ មង្គលហត្ថិដ្ឋានាទីសុ ឧប្បន្នោ កុសលេន បវត្តេ សុខំ វេទិយតិ។ កុសលេន រាជកុលេបិ និព្ពត្តោ អកុសលេន បវត្តេ ទុក្ខំ វេទិយតិ។ **អកណ្ហំ អសុក្ក**ន្តិ កម្មក្ខយករំ ចតុមគ្គចេតនាកម្មំ អធិប្បេតំ។ តញ្ហិ យទិ កណ្ហំ ភវេយ្យ, កណ្ហវិបាកំ ទទេយ្យ។ យទិ សុក្កំ ភវេយ្យ, សុក្កវិបាកំ ទទេយ្យ។ ឧភយវិបាកស្ស បន អទានតោ អកណ្ហាសុក្កវិបាកត្តា “អកណ្ហំ អសុក្ក”ន្តិ វុត្តំ។ អយំ តាវ ឧទ្ទេសេ អត្ថោ។

និទ្ទេសេ បន **សព្យាពជ្ឈ**ន្តិ សទុក្ខំ។ កាយសង្ខារាទីសុ កាយទ្វារេ គហណាទិវសេន ចោបនប្បត្តា ទ្វាទស អកុសលចេតនា **សព្យាពជ្ឈកាយសង្ខារោ** នាម។ វចីទ្វារេ ហនុសញ្ចោបនវសេន វចីភេទបវត្តិកា តាយេវ ទ្វាទស **វចីសង្ខារោ** នាម។ ឧភយចោបនំ អប្បត្តា រហោ ចិន្តយន្តស្ស មនោទ្វារេ បវត្តា **មនោសង្ខារោ** នាម។ ឥតិ តីសុបិ ទ្វារេសុ កាយទុច្ចរិតាទិភេទា អកុសលចេតនាវ សង្ខារាតិ វេទិតព្ពា។ ឥមស្មិញ្ហិ សុត្តេ ចេតនា ធុរំ, ឧបាលិសុត្តេ កម្មំ។ **អភិសង្ខរិត្វា**តិ សង្កឌ្ឍិត្វា, បិណ្ឌំ កត្វាតិ អត្ថោ។ **សព្យាពជ្ឈំ លោក**ន្តិ សទុក្ខំ លោកំ ឧបបជ្ជន្តិ។ **សព្យាពជ្ឈា ផស្សា ផុសន្តី**តិ សទុក្ខា វិបាកផស្សា ផុសន្តិ។ **ឯកន្តទុក្ខ**ន្តិ និរន្តរទុក្ខំ។ **ភូតា**តិ ហេត្វត្ថេ និស្សក្កវចនំ, ភូតកម្មតោ ភូតស្ស សត្តស្ស ឧប្បត្តិ ហោតិ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យថាភូតំ កម្មំ សត្តា ករោន្តិ, តថាភូតេន កម្មេន កម្មសភាគវសេន តេសំ ឧបបត្តិ ហោតិ។ តេនេវាហ “យំ ករោតិ តេន ឧបបជ្ជតី”តិ។ ឯត្ថ ច **តេនា**តិ កម្មេន វិយ វុត្តា, ឧបបត្តិ ច នាម វិបាកេន ហោតិ។ យស្មា បន វិបាកស្ស កម្មំ ហេតុ, តស្មា តេន មូលហេតុភូតេន កម្មេន និព្ពត្តតីតិ អយមេត្ថ អត្ថោ។ **ផស្សា ផុសន្តី**តិ យេន កម្មវិបាកេន និព្ពត្តោ, តំ កម្មវិបាកផស្សា ផុសន្តិ។ **កម្មទាយាទា**តិ កម្មទាយជ្ជា កម្មមេវ នេសំ ទាយជ្ជំ សន្តកន្តិ វទាមិ។

អព្យាពជ្ឈន្តិ និទ្ទុក្ខំ ។ ឥមស្មឹ វារេ កាយទ្វារេ បវត្តា អដ្ឋ កាមាវចរកុសលចេតនា **កាយសង្ខារោ** នាម។ តាយេវ វចីទ្វារេ បវត្តា **វចីសង្ខារោ** នាម។ មនោទ្វារេ បវត្តា តាយេវ អដ្ឋ, តិស្សោ ច ហេដ្ឋិមឈានចេតនា **អព្យាពជ្ឈមនោសង្ខារោ** នាម។ ឈានចេតនា តាវ ហោតុ, កាមាវចរា កិន្តិ អព្យាពជ្ឈមនោសង្ខារោ នាម ជាតាតិ។ កសិណសជ្ជនកាលេ ច កសិណាសេវនកាលេ ច លព្ភន្តិ។ កាមាវចរចេតនា បឋមជ្ឈានចេតនាយ ឃដិតា, ចតុត្ថជ្ឈានចេតនា តតិយជ្ឈានចេតនាយ ឃដិតា។ ឥតិ តីសុបិ ទ្វារេសុ កាយសុចរិតាទិភេទា កុសលចេតនាវ សង្ខារាតិ វេទិតព្ពោ។ តតិយវារោ ឧភយមិស្សកវសេន វេទិតព្ពោ។

សេយ្យថាបិ មនុស្សាតិអាទីសុ មនុស្សានំ តាវ កាលេន សុខំ កាលេន ទុក្ខំ បាកដមេវ, ទេវេសុ បន ភុម្មទេវតានំ, វិនិបាតិកេសុ វេមានិកបេតានំ កាលេន សុខំ កាលេន ទុក្ខំ ហោតីតិ វេទិតព្ពំ។ ហត្ថិអាទីសុ តិរច្ឆានេសុបិ លព្ភតិយេវ។

តត្រាតិ តេសុ តីសុ កម្មេសុ។ **តស្ស បហានាយ យា ចេតនា**តិ តស្ស បហានត្ថាយ មគ្គចេតនា។ កម្មំ បត្វាវ មគ្គចេតនាយ អញ្ញោ បណ្ឌរតរោ ធម្មោ នាម នត្ថិ។ ឥទំ បន កម្មចតុក្កំ បត្វា ទ្វាទស អកុសលចេតនា កណ្ហា នាម, តេភូមកកុសលចេតនា សុក្កា នាម, មគ្គចេតនា អកណ្ហា អសុក្កាតិ អាគតា។

៨២. “លភេយ្យាហំ, ភន្តេ”តិ ឥទំ សោ “ចិរំ វត មេ អនិយ្យានិកបក្ខេ យោជេត្វា អត្តា កិលមិតោ, ‘សុក្ខនទីតីរេ ន្ហាយិស្សាមី’តិ សម្បរិវត្តេន្តេន វិយ ថុសេ កោដ្តេន្តេន វិយ ច ន កោចិ អត្ថោ និប្ផាទិតោ, ហន្ទាហំ អត្តានំ យោគេ យោជេមី”តិ ចិន្តេត្វា អាហ។ អថ ភគវា យោនេន ខន្ធកេ តិត្ថិយបរិវាសោ បញ្ញត្តោ, យំ អញ្ញតិត្ថិយបុព្ពោ សាមណេរភូមិយំ ឋិតោ – “អហំ, ភន្តេ, ឥត្ថន្នាមោ អញ្ញតិត្ថិយបុព្ពោ ឥមស្មឹ ធម្មវិនយេ អាកង្ខាមិ ឧបសម្បទំ, ស្វាហំ, ភន្តេ, សង្ឃំ ចត្តារោ មាសេ បរិវាសំ យាចាមី”តិអាទិនា (មហាវ. ៨៦) នយេន សមាទិយិត្វា បរិវសតិ, តំ សន្ធាយ “យោ ខោ, សេនិយ, អញ្ញតិត្ថិយបុព្ពោ”តិអាទិមាហ។

តត្ថ **បព្ពជ្ជ**ន្តិ វចនសិលិដ្ឋតាវសេនេវ វុត្តំ។ អបរិវសិត្វាយេវ ហិ បព្ពជ្ជំ លភតិ។ ឧបសម្បទត្ថិកេន បន នាតិកាលេន គាមប្បវេសនាទីនិ អដ្ឋ វត្តានិ បូរេន្តេន បរិវសិតព្ពំ ។ **អារទ្ធចិត្តា**តិ អដ្ឋវត្តបូរណេន តុដ្ឋចិត្តា។ អយមេត្ថ សង្ខេបោ។ វិត្ថារតោ បនេស តិត្ថិយបរិវាសោ **សមន្តបាសាទិកាយ វិនយដ្ឋកថាយ** បព្ពជ្ជខន្ធកវណ្ណ

នាយំ (មហាវ. អដ្ឋ. ៨៦) វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពោ ។ **អបិច មេត្ថាតិ** អបិច មេ ឯត្ថ។ **បុគ្គលវេមត្តតា វិទិតាតិ** បុគ្គលនានត្តំ វិទិតំ។ អយំ បុគ្គលោ បរិវាសារហោ, អយំ ន បរិវាសារហោតិ ឥទំ មយ្ហំ បាកដន្តិ ទស្សេតិ។

តតោ សេនិយោ ចិន្តេសិ – “អហោ អច្ឆរិយំ ពុទ្ធសាសនំ, យត្ថ ឯវំ ឃំសិត្វា កោដ្ដេត្វា យុត្តមេវ គណ្ហន្តិ, អយុត្តំ ឆឌ្ឌេន្តី”តិ។ តតោ សុដ្ឋុតរំ បព្ពជ្ជាយ សញ្ជាតុស្សាហោ **សចេ, ភន្តេ**តិអាទិមាហ។ អថ ភគវា តស្ស តិព្ពច្ឆន្ទតំ វិទិត្វា ន សេនិយោ បរិវាសំ អរហតីតិ អញ្ញតរំ ភិក្ខុំ អាមន្តេសិ – “គច្ឆ ត្វំ, ភិក្ខុ, សេនិយំ ន្ហាបេត្វា បព្ពាជេត្វា អានេហី”តិ។ សោ តថា កត្វា តំ បព្ពាជេត្វា ភគវតោ សន្តិកំ អានយិ។ ភគវា គណេ និសីទិត្វា ឧបសម្បាទេសិ។ តេន វុត្តំ – “អលត្ថ ខោ អចេលោ សេនិយោ ភគវតោ សន្តិកេ បព្ពជ្ជំ អលត្ថ ឧបសម្បទ”ន្តិ។

អចិរូបសម្បន្នោតិ ឧបសម្បន្នោ ហុត្វា នចិរមេវ។ **វូបកដ្ឋោ**តិ វត្ថុកាមកិលេសកាមេហិ កាយេន ច ចិត្តេន ច វូបកដ្ឋោ។ **អប្បមត្តោ**តិ កម្មដ្ឋានេ សតី អវិជហន្តោ។ **អាតាបី**តិ កាយិកចេតសិកសង្ខាតេន វីរិយាតាបេន អាតាបី។ **បហិតត្តោ**តិ កាយេ ច ជីវិតេ ច អនបេក្ខតាយ បេសិតត្តោ វិស្សដ្ឋអត្តភាវោ។ **យស្សត្ថាយា**តិ យស្ស អត្ថាយ។ **កុលបុត្តា**តិ អាចារកុលបុត្តា។ **សម្មទេវា**តិ ហេតុនាវ ការណេនេវ។ **តទនុត្តរ**ន្តិ តំ អនុត្តរំ។ **ព្រហ្មចរិយបរិយោសាន**ន្តិ មគ្គព្រហ្មចរិយបរិយោសានភូតំ អរហត្តផលំ។ តស្ស ហិ អត្ថាយ កុលបុត្តា បព្ពជន្តិ។ **ទិដ្ឋេវ ធម្មេ**តិ ឥមស្មិំយេវ អត្តភាវេ។ **សយំ អភិញ្ញា សច្ឆិកត្វា**តិ អត្តនាយេវ បញ្ញាយ បច្ចក្ខំ កត្វា, អបរប្បច្ចយំ ញត្វាតិ អត្ថោ។ **ឧបសម្បជ្ជ វិហាសី**តិ បាបុណិត្វា សម្បាទេត្វា វិហាសិ។ ឯវំ វិហរន្តោវ **ខីណា ជាតិ…បេ…. អព្ភញ្ញាសិ**។

ឯវមស្ស បច្ចវេក្ខណភូមិំ ទស្សេត្វា អរហត្តនិកូដេនេវ ទេសនំ និដ្ឋាបេតុំ “អញ្ញតរោ ខោ បនាយស្មា សេនិយោ អរហតំ អហោសី”តិ វុត្តំ។ តត្ថ **អញ្ញតរោ**តិ ឯកោ។ **អរហត**ន្តិ អរហន្តានំ, ភគវតោ សាវកានំ អរហន្តានំ អព្ភន្តរោ អហោសីតិ អយមេវត្ថ អធិប្បាយោ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

បបញ្ចសូទនិយា មជ្ឈិមនិកាយដ្ឋកថាយ

កុក្កុរវតិកសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៨. អភយរាជកុមារសុត្តវណ្ណនា

៨៣. **ឯវំ មេ សុត**ន្តិ អភយសុត្តំ។ តត្ថ **អភយោ**តិ តស្ស នាមំ។ **រាជកុមារោ**តិ ពិម្ពិសារស្ស ឱរសបុត្តោ។ **វាទំ អារោបេហី**តិ ទោសំ អារោបេហិ។ **នេរយិកោ**តិ និរយេ និព្ពត្តកោ។ **កប្បដ្ឋោ**តិ កប្បដ្ឋិតិកោ។ **អតេកិច្ឆោ**តិ ពុទ្ធសហស្សេនាបិ តិកិច្ឆិតុំ ន សក្កា។ **ឧគ្គិលិតុ**ន្តិ ទ្វេ អន្តេ មោចេត្វា កថេតុំ អសក្កោន្តោ ឧគ្គិលិតុំ ពហិ នីហរិតុំ ន សក្ខិតិ។ **ឱគិលិតុ**ន្តិ បុច្ឆាយ ទោសំ ទត្វា ហារេតុំ អសក្កោន្តោ ឱគិលិតុំ អន្តោ បវេសេតុំ ន សក្ខិតិ។

ឯវំ, ភន្តេតិ និគណ្ឋោ កិរ ចិន្តេសិ – “សមណោ គោតមោ មយ្ហំ សាវកេ ភិន្ទិត្វា គណ្ហាតិ, ហន្ទាហំ ឯកំ បញ្ហំ អភិសង្ខរោមិ, យំ បុដ្ឋោ សមណោ គោតមោ ឧក្កុដិកោ ហុត្វា និសិន្នោ ឧដ្ឋាតុំ ន សក្ខិស្សតី”តិ។ សោ អភយស្ស គេហា នីហដភត្តោ សិនិទ្ធភោជនំ ភុញ្ជន្តោ ពហូ បញ្ហេ អភិសង្ខរិត្វា – “ឯត្ថ សមណោ គោតមោ ឥមំ នាម ទោសំ ទស្សេស្សតិ, ឯត្ថ ឥមំ នាមា”តិ សព្ពេ បហាយ ចាតុមាសមត្តកេ ឥមំ បញ្ហំ អទ្ទស។ អថស្ស ឯតទហោសិ – “ឥមស្ស បញ្ហស្ស បុច្ឆាយ វា វិស្សជ្ជនេ វា ន សក្កា ទោសោ ទាតុំ, ឱវដ្ដិកសារោ អយំ, កោ នុ ខោ ឥមំ គហេត្វា សមណស្ស គោតមស្ស វាទំ អារោបេស្សតី”តិ។ តតោ “អភយោ រាជកុមារោ បណ្ឌិតោ, សោ សក្ខិស្សតីតិ តំ ឧគ្គណ្ហាបេមី”តិ និដ្ឋំ គន្ត្វា ឧគ្គណ្ហាបេសិ។ សោ វាទជ្ឈាសយតាយ តស្ស វចនំ សម្បដិច្ឆន្តោ “ឯវំ, ភន្តេ,”តិ អាហ។

៨៤. **អកាលោ ខោ អជ្ជា**តិ អយំ បញ្ហោ ចតូហិ មាសេហិ អភិសង្ខតោ, តត្ថ ឥទំ គហេត្វា ឥទំ វិស្សជ្ជិយមានេ ទិវសភាគោ នប្បហោស្សតីតិ មញ្ញន្តោ ឯវំ ចិន្តេសិ។ **សោ ទានី**តិ ស្វេ ទានិ។ **អត្តចតុត្ថោ**តិ កស្មា ពហូហិ សទ្ធិំ ន និមន្តេសិ? ឯវំ កិរស្ស អហោសិ – “ពហូសុ និសិន្នេសុ ថោកំ ទត្វា វទន្តស្ស អញ្ញំ សុត្តំ អញ្ញំ ការណំ អញ្ញំ តថារូបំ វត្ថុំ អាហរិត្វា ទស្សេស្សតិ, ឯវំ សន្តេ កលហោ វា កោលាហលមេវ វា ភវិស្សតិ។ អថាបិ ឯកកំយេវ និមន្តេស្សាមិ, ឯវម្បិ មេ គរហា ឧប្បជ្ជិស្សតិ ‘យាវមច្ឆរី វាយំ អភយោ, ភគវន្តំ ទិវសេ ទិវសេ ភិក្ខូនំ សតេនបិ សហស្សេនបិ សទ្ធិំ ចរន្តំ ទិស្វាបិ ឯកកំយេវ និមន្តេសី’”តិ។ “ឯវំ បន ទោសោ ន ភវិស្សតី”តិ អបរេហិ តីហិ សទ្ធិំ អត្តចតុត្ថំ និមន្តេសិ។

៨៥. ន ខេត្ថ, រាជកុមារ, ឯកំសេនាតិ ន ខោ, រាជកុមារ, ឯត្ថ បញ្ហេ ឯកំសេន វិស្សជ្ជនំ ហោតិ។ ឯវរូបញ្ហិ វាចំ តថាគតោ ភាសេយ្យាបិ ន ភាសេយ្យាបិ។ ភាសិតបច្ចយេន អត្ថំ បស្សន្តោ ភាសេយ្យ, អបស្សន្តោ ន ភាសេយ្យាតិ អត្ថោ។ ឥតិ ភគវា មហានិគណ្ឋេន ចតូហិ មាសេហិ អភិសង្ខតំ បញ្ហំ អសនិបាតេន បព្ពតកូដំ វិយ ឯកវចនេនេវ សំចុណ្ណេសិ។ **អនស្សុំ និគណ្ឋា**តិ នដ្ឋា និគណ្ឋា។

៨៦. អង្កេ និសិន្នោ ហោតីតិ ឩរូសុ និសិន្នោ ហោតិ។ លេសវាទិនោ ហិ វាទំ បដ្ឋបេន្តា កិញ្ចិទេវ ផលំ វា បុប្ផំ វា បោត្ថកំ វា គហេត្វា និសីទន្តិ។ តេ អត្តនោ ជយេ សតិ បរំ អជ្ឈោត្ថរន្តិ, បរស្ស ជយេ សតិ ផលំ ខាទន្តា វិយ បុប្ផំ ឃាយន្តា វិយ បោត្ថកំ វាចេន្តា វិយ វិក្ខេបំ ទស្សេន្តិ។ អយំ បន ចិន្តេសិ – “សម្មាសម្ពុទ្ធោ ឯស ឱសដសង្គាមោ បរវាទមទ្ទនោ។ សចេ មេ ជយោ ភវិស្សតិ, ឥច្ចេតំ កុសលំ។ នោ ចេ ភវិស្សតិ, ទារកំ វិជ្ឈិត្វា រោទាបេស្សាមិ។ តតោ បស្សថ, ភោ, អយំ ទារកោ រោទតិ, ឧដ្ឋហថ តាវ, បច្ឆាបិ ជានិស្សាមា”តិ តស្មា ទារកំ គហេត្វា និសីទិ។ ភគវា បន រាជកុមារតោ សហស្សគុណេនបិ សតសហស្សគុណេនបិ វាទីវរតរោ, “ឥមមេវស្ស ទារកំ ឧបមំ កត្វា វាទំ ភិន្ទិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា “តំ កិំ មញ្ញសិ រាជកុមារា”តិអាទិមាហ។

តត្ថ **មុខេ អាហរេយ្យា**តិ មុខេ ឋបេយ្យ។ **អាហរេយ្យស្សាហ**ន្តិ អបនេយ្យំ អស្ស អហំ។ **អាទិកេនេវា**តិ បឋមបយោគេនេវ។ **អភូត**ន្តិ អភូតត្ថំ។ **អតច្ឆ**ន្តិ ន តច្ឆំ។ **អនត្ថសំហិត**ន្តិ ន អត្ថសំហិតំ ន វឌ្ឍិនិស្សិតំ។ **អប្បិយា អមនាបា**តិ នេវ បិយា ន មនាបា។ ឥមិនា នយេនេវ សព្ពត្ថ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។

តត្ថ អប្បិយបក្ខេ **បឋមវាចា** អចោរំយេវ ចោរោតិ, អទាសំយេវ ទាសោតិ, អទុប្បយុត្តំយេវ ទុប្បយុត្តោតិ បវត្តា។ ន តំ តថាគតោ ភាសតិ។ **ទុតិយវាចា** ចោរំយេវ ចោរោ អយន្តិអាទិវសេន បវត្តា។ តម្បិ តថាគតោ ន ភាសតិ។ **តតិយវាចា** “ឥទានិ អកតបុញ្ញតាយ ទុគ្គតោ ទុព្ពណ្ណោ អប្បេសក្ខោ , ឥធ ឋត្វាបិ បុន បុញ្ញំ ន ករោសិ, ទុតិយចិត្តវារេ កថំ ចតូហិ អបាយេហិ ន មុច្ចិស្សសី”តិ ឯវំ មហាជនស្ស អត្ថបុរេក្ខារេន ធម្មបុរេក្ខារេន អនុសាសនីបុរេក្ខារេន ច វត្តព្ពវាចា។ **តត្រ កាលញ្ញូ តថាគតោ**តិ តស្មិំ តតិយព្យាករណេ តស្សា វាចាយ ព្យាករណត្ថាយ តថាគតោ កាលញ្ញូ ហោតិ, មហាជនស្ស អាទានកាលំ គហណកាលំ ជានិត្វាវ ព្យាករោតីតិ អត្ថោ។

បិយបក្ខេ បឋមវាចា អដ្ឋានិយកថា នាម។ សា ឯវំ វេទិតព្ពា – ឯវំ កិរ គាមវាសិមហល្លកំ នគរំ អាគន្ត្វា បានាគារេ បិវន្តំ វញ្ចេតុកាមា សម្ពហុលា ធុត្តា បីតដ្ឋានេ ឋត្វា តេន សទ្ធិំ សុរំ បិវន្តា “ឥមស្ស និវាសនបារុបណម្បិ ហត្ថេ ភណ្ឌកម្បិ សព្ពំ គណ្ហិស្សាមា”តិ ចិន្តេត្វា កតិកំ អកំសុ – “ឯកេកំ អត្តបច្ចក្ខកថំ កថេម, យោ ‘អភូត’ន្តិ កថេសិ, កថិតំ វា ន សទ្ទហតិ, តំ ទាសំ កត្វា គណ្ហិស្សាមា”តិ។ តម្បិ មហល្លកំ បុច្ឆឹសុ “តុម្ហាកម្បិ តាត រុច្ចតី”តិ។ ឯវំ ហោតុ តាតាតិ។

ឯកោ ធុត្តោ អាហ – មយ្ហំ, ភោ មាតុ, មយិ កុច្ឆិគតេ កបិដ្ឋផលទោហលោ អហោសិ។ សា អញ្ញំ កបិដ្ឋហារកំ អលភមានា មំយេវ បេសេសិ។ អហំ គន្ត្វា រុក្ខំ អភិរុហិតុំ អសក្កោន្តោ អត្តនាវ អត្តានំ បាទេ គហេត្វា មុគ្គរំ វិយ រុក្ខស្ស ឧបរិ ខិបឹ; អថ សាខតោ សាខំ វិចរន្តោ ផលានិ គហេត្វា ឱតរិតុំ អសក្កោន្តោ ឃរំ គន្ត្វា និស្សេណឹ អាហរិត្វា ឱរុយ្ហ មាតុ សន្តិកំ គន្ត្វា ផលានិ មាតុយា អទាសឹ; តានិ បន មហន្តានិ ហោន្តិ ចាដិប្បមាណានិ។ តតោ មេ មាតរា ឯកាសនេ និសិន្នាយ សមសដ្ឋិផលានិ ខាទិតានិ។ មយា ឯកុច្ឆង្គេន អានីតផលេសុ សេសកានិ កុលសន្តកេ គាមេ ខុទ្ទកមហល្លកានំ អហេសុំ។ អម្ហាកំ ឃរំ សោឡសហត្ថំ, សេសបរិក្ខារភណ្ឌកំ អបនេត្វា កបិដ្ឋផលេហេវ យាវ ឆទនំ បូរិតំ។ តតោ អតិរេកានិ គហេត្វា គេហទ្វារេ រាសឹ អកំសុ។ សោ អសីតិហត្ថុព្ពេធោ បព្ពតោ វិយ អហោសិ។ កឹ ឦទិសំ, ភោ សក្កា, សទ្ទហិតុន្តិ?

គាមិកមហល្លកោ តុណ្ហី និសីទិត្វា សព្ពេសំ កថាបរិយោសានេ បុច្ឆិតោ អាហ – “ឯវំ ភវិស្សតិ តាតា, មហន្តំ រដ្ឋំ, រដ្ឋមហន្តតាយ សក្កា សទ្ទហិតុ”ន្តិ។ យថា ច តេន, ឯវំ សេសេហិបិ តថារូបាសុ និក្ការណកថាសុ កថិតាសុ អាហ – មយ្ហម្បិ តាតា សុណាថ, ន តុម្ហាកំយេវ កុលានិ, អម្ហាកម្បិ កុលំ មហាកុលំ, អម្ហាកំ បន អវសេសខេត្តេហិ កប្បាសខេត្តំ មហន្តតរំ ។ តស្ស អនេកករីសសតស្ស កប្បាសខេត្តស្ស មជ្ឈេ ឯកោ កប្បាសរុក្ខោ មហា អសីតិហត្ថុព្ពេធោ អហោសិ។ តស្ស បញ្ច សាខា, តាសុ អវសេសសាខា ផលំ ន គណ្ហឹសុ, បាចីនសាខាយ ឯកមេវ មហាចាដិមត្តំ ផលំ អហោសិ។ តស្ស ឆ អំសិយោ, ឆសុ អំសីសុ ឆ កប្បាសបិណ្ឌិយោ បុប្ផិតា។ អហំ មស្សុំ ការេត្វា ន្ហាតវិលិត្តោ ខេត្តំ គន្ត្វា តា កប្បាសបិណ្ឌិយោ បុប្ផិតា ទិស្វា ឋិតកោវ ហត្ថំ បសារេត្វា គណ្ហឹ។ តា កប្បាសបិណ្ឌិយោ ថាមសម្បន្នា ឆ ទាសា អហេសុំ។ តេ សព្ពេ មំ ឯកកំ ឱហាយ បលាតា។ ឯត្តកេ អទ្ធានេ តេ ន បស្សាមិ, អជ្ជ ទិដ្ឋា, តុម្ហេ តេ ឆ ជនា។ ត្វំ នន្ទោ នាម, ត្វំ បុណ្ណោ នាម, ត្វំ វឌ្ឍមានោ នាម, ត្វំ ចិត្តោ នាម ត្វំ មង្គលោ នាម, ត្វំ បោដ្ឋិយោ នាមាតិ វត្វា ឧដ្ឋាយ និសិន្នកេយេវ ចូឡាសុ គហេត្វា អដ្ឋាសិ។ តេ “ន

មយំ ទាសា”តិបិ វត្តុំ នាសក្ខិស្ស។ អថ នេ កឌ្ឍន្តោ វិនិច្ឆយំ នេត្វា លក្ខណំ អារោបេត្វា យាវជីវំ ទាសេ កត្វា បរិភុញ្ជិ។ ឯវរូបិំ កថំ តថាគតោ ន ភាសតិ។

ទុតិយវាចា អាមិសហេតុចាដុកម្យតាទិវសេន នានប្បការា បរេសំ ថោមនវាចា ចោរ, ចោរកថំ រាជកថន្តិ អាទិនយប្បវត្តា តិរច្ឆានកថា ច។ តម្បិ តថាគតោ ន ភាសតិ។ **តតិយវាចា** អរិយសច្ចសន្និស្សិតកថា, យំ វស្សសតម្បិ សុណន្តា បណ្ឌិតា នេវ តិត្តិំ គច្ឆន្តិ។ ឥតិ តថាគតោ នេវ សព្ពម្បិ អប្បិយវាចំ ភាសតិ ន បិយវាចំ។ តតិយំ តតិយមេវ បន ភាសិតព្ពកាលំ អនតិក្កមិត្វា ភាសតិ។ តត្ថ តតិយំ អប្បិយវាចំ សន្ធាយ ហេដ្ឋា ទហរកុមារឧបមា អាគតាតិ វេទិតព្ពំ។

៨៧. ឧទាហុ ឋានសោវេតន្តិ ឧទាហុ ឋានុប្បត្តិកញាណេន តង្ខណំយេវ តំ តថាគតស្ស ឧបដ្ឋាតីតិ បុច្ឆតិ។ **សញ្ញាតោ**តិ ញាតោ បញ្ញាតោ បាកដោ។ **ធម្មធាតូ**តិ ធម្មសភាវោ។ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណស្សេតំ អធិវចនំ ។ តំ ភគវតា សុប្បដិវិទ្ធំ, ហត្ថគតំ ភគវតោ។ តស្មា សោ យំ យំ ឥច្ឆតិ, តំ តំ សព្ពំ ឋានសោវ បដិភាតីតិ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវ។ អយំ បន ធម្មទេសនា នេយ្យបុគ្គលវសេន បរិនិដ្ឋិតាតិ។

បបញ្ចសូទនិយា មជ្ឈិមនិកាយដ្ឋកថាយ

អភយរាជកុមារសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៩. ពហុវេទនីយសុត្តវណ្ណនា

៨៨. ឯវំ មេ សុតន្តិ ពហុវេទនីយសុត្តំ។ តត្ថ **បញ្ចកង្គោ ថបតី**តិ បញ្ចកង្គោតិ តស្ស នាមំ។ វាសិផរសុនិខាទនទណ្ឌមុគ្គរកាឡសុត្តនាឡិសង្ខាតេហិ វា អង្គេហិ សមន្នាគតត្តា សោ បញ្ចង្គោតិ បញ្ញាតោ។ **ថបតី**តិ វឌ្ឍកីជេដ្ឋកោ។ **ឧទាយី**តិ បណ្ឌិតឧទាយិត្ថេរោ។

៨៩. បរិយាយន្តិ ការណំ។ **ទ្វេបានន្ទា**តិ ទ្វេបិ, អានន្ទ។ **បរិយាយេនា**តិ ការណេន។ ឯត្ថ ច កាយិកចេតសិកវសេន **ទ្វេ** វេទិតព្ពា។ សុខាទិវសេន **តិស្សោ**, ឥន្ទ្រិយវសេន សុខិន្ទ្រិយាទិកា **បញ្ច**, ទ្វារវសេន ចក្ខុសម្ផស្សជាទិកា **ឆ**, ឧបវិចារវសេន “ចក្ខុនា រូបំ ទិស្វា សោមនស្សដ្ឋានិយំ រូបំ ឧបវិចរតី”តិអាទិកា **អដ្ឋារស**, ឆ គេហស្សិតានិ សោមនស្សានិ, ឆ នេក្ខម្មសិតានិ សោមនស្សានិ, ឆ គេហស្សិតានិ ទោមនស្សានិ, ឆ នេក្ខម្មសិតានិ ទោមនស្សានិ, ឆ គេហស្សិតា ឧបេក្ខា, ឆ នេក្ខម្មសិតាតិ ឯវំ **ឆត្តឹស**, តា អតីតេ ឆត្តឹស, អនាគតេ ឆត្តឹស, បច្ចុប្បន្នេ ឆត្តឹសាតិ ឯវំ **អដ្ឋវេទនាសតំ** វេទិតព្ពំ។

៩០. បញ្ច ខោ ឥមេ, អានន្ទ, កាមគុណាតិ អយំ បាដិឯក្កោ អនុសន្ធិ។ ន កេវលម្បិ ទ្វេ អាទិំ កត្វា វេទនា ភគវតា បញ្ញត្តា, បរិយាយេន ឯកាបិ វេទនា កថិតា។ តំ ទស្សេន្តោ បញ្ចកង្គស្ស ថបតិនោ វាទំ ឧបត្ថម្ភេតុំ ឥមំ ទេសនំ អារភិ។

អភិក្កន្តតរន្តិ សុន្ទរតរំ។ **បណីតតរ**ន្តិ អតប្បកតរំ។ ឯត្ថ ច ចតុត្ថជ្ឈានតោ បដ្ឋាយ អទុក្ខមសុខា វេទនា, សាបិ សន្តដ្ឋេន បណីតដ្ឋេន ច សុខន្តិ វុត្តា។ ឆ គេហស្សិតានិ សុខន្តិ វុត្តានិ។ និរោធោ អវេទយិតសុខវសេន សុខំ នាម ជាតោ។ បញ្ចកាមគុណវសេន ហិ អដ្ឋសមាបត្តិវសេន ច ឧប្បន្នំ វេទយិតសុខំ នាម។ និរោធោ អវេទយិតសុខំ នាម។ ឥតិ វេទយិតសុខំ វា ហោតុ អវេទយិតសុខំ វា, តំ និទ្ទុក្ខភាវសង្ខាតេន សុខដ្ឋេន ឯកន្តសុខមេវ ជាតំ។

៩១. យត្ថ យត្ថាតិ យស្មិំ យស្មិំ ឋានេ។ **សុខំ ឧបលព្ភតី**តិ វេទយិតសុខំ វា អវេទយិតសុខំ វា ឧបលព្ភតិ។ **តំ តំ តថាគតោ សុខស្មិំ បញ្ញបេតី**តិ តំ សព្ពំ តថាគតោ និទ្ទុក្ខភាវំ សុខស្មិំយេវ បញ្ញបេតីតិ។ ឥធ ភគវា និរោធសមាបត្តិំ សីសំ កត្វា នេយ្យបុគ្គលវសេន អរហត្តនិកូដេនេវ ទេសនំ និដ្ឋាបេសីតិ។

បបញ្ចសូទនិយា មជ្ឈិមនិកាយដ្ឋកថាយ

ពហុវេទនីយសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១០. អបណ្ណកសុត្តវណ្ណនា

៩២. ឯវំ មេ សុតន្តិ អបណ្ណកសុត្តំ។ តត្ថ **ចារិកន្តិ** អតុរិតចារិកំ។

៩៣. អត្ថិ បន វោ គហបតយោតិ កស្មា អាហ? សោ កិរ គាមោ អដវិទ្វារេ និវិដ្ឋោ។ នានាវិធា សមណព្រាហ្មណា ទិវសំ មគ្គំ គន្ត្វា សាយំ តំ គាមំ វាសត្ថាយ ឧបេន្តិ, តេសំ តេ មនុស្សា មញ្ចបីឋានិ បត្ថរិត្វា បាទេ ធោវិត្វា បាទេ មក្ខេត្វា កប្បិយបានកានិ ទត្វា បុនទិវសេ និមន្តេត្វា ទានំ ទេន្តិ។ តេ បសន្នចិត្តា តេហិ សទ្ធិំ សម្មន្តយមានា ឯវំ វទន្តិ “អត្ថិ បន វោ គហបតយោ កិញ្ចិ ទស្សនំ គហិត”ន្តិ? នត្ថិ, ភន្តេតិ។ “គហបតយោ វិនា ទស្សនេន លោកោ ន និយ្យាតិ, ឯកំ ទស្សនំ រុច្ចិត្វា ខមាបេត្វា គហេតុំ វដ្តតិ, ‘សស្សតោ លោកោ’តិ ទស្សនំ គណ្ហថា”តិ វត្វា បក្កន្តា។ អបរទិវសេ អញ្ញេ អាគតា។ តេបិ តថេវ បុច្ឆិំសុ។ តេ តេសំ “អាម, ភន្តេ, បុរិមេសុ ទិវសេសុ តុម្ហាទិសា សមណព្រាហ្មណា អាគន្ត្វា ‘សស្សតោ លោកោ’តិ អម្ហេ ឥទំ ទស្សនំ គាហាបេត្វា គតា”តិ អារោចេសុំ។ “តេ ពាលា កិំ ជានន្តិ? ‘ឧច្ឆិជ្ជតិ អយំ លោកោ’តិ ឧច្ឆេទទស្សនំ គណ្ហថា”តិ ឯវំ តេបិ ឧច្ឆេទទស្សនំ គណ្ហាបេត្វា បក្កន្តា។ ឯតេនុបាយេន អញ្ញេ ឯកច្ចសស្សតំ, អញ្ញេ អន្តានន្តំ , អញ្ញេ អមរាវិក្ខេបន្តិ ឯវំ ទ្វាសដ្ឋិ ទិដ្ឋិយោ ឧគ្គណ្ហាបេសុំ។ តេ បន ឯកទិដ្ឋិយម្បិ បតិដ្ឋាតុំ នាសក្ខិំសុ។ សព្ពបច្ឆា ភគវា អគមាសិ។ សោ តេសំ ហិតត្ថាយ បុច្ឆន្តោ “អត្ថិ បន វោ គហបតយោ”តិអាទិមាហ។ តត្ថ **អាការវតីតិ** ការណវតី សហេតុកា។ **អបណ្ណកោតិ** អវិរទ្ធោ អទ្វេជ្ឈគាមី ឯកំសគាហិកោ។

៩៤. នត្ថិ ទិន្នន្តិអាទិ ទសវត្ថុកា មិច្ឆាទិដ្ឋិ ហេដ្ឋា សាលេយ្យកសុត្តេ វិត្ថារិតា។ តថា តប្បិបច្ចនីកភូតា សម្មាទិដ្ឋិ។

៩៥. នេក្ខម្មេ អានិសំសន្តិ យោ នេសំ អកុសលតោ និក្ខន្តភាវេ អានិសំសោ, យោ ច វោទានបក្ខោ វិសុទ្ធិបក្ខោ, តំ ន បស្សន្តីតិ អត្ថោ។ **អសទ្ធម្មសញ្ញត្តីតិ** អភូតធម្មសញ្ញាបនា ។ **អត្តានុក្កំសេតីតិ** ឋបេត្វា មំ កោ អញ្ញោ អត្តនោ ទស្សនំ បរេ គណ្ហាបេតុំ សក្កោតីតិ អត្តានំ ឧក្ខិបតិ។ **បរំ វម្ភេតីតិ** ឯត្តកេសុ ជនេសុ ឯកោបិ អត្តនោ ទស្សនំ បរេ គណ្ហាបេតុំ ន សក្កោតីតិ ឯវំ បរំ ហេដ្ឋា ខិបតិ។ **បុព្ពេវ ខោ បនាតិ** បុព្ពេ មិច្ឆាទស្សនំ គណ្ហន្តស្សេវ សុសីល្យំ បហីនំ ហោតិ, ទុស្សីលភាវោ បច្ចុបដ្ឋិតោ។ **ឯវមស្សិមេតិ** ឯវំ អស្ស ឥមេ មិច្ឆាទិដ្ឋិអាទយោ សត្ត។ អបរាបរំ ឧប្បជ្ជនវសេន បន តេយេវ មិច្ឆាទិដ្ឋិបច្ចយា អនេកេ បាបកា អកុសលា ធម្មា ឧប្បជ្ជន្តិ នាម។

តត្រាតិ តាសុ តេសំ សមណព្រាហ្មណានំ លទ្ធីសុ។ **កលិគ្គហោតិ** បរាជយគ្គាហោ។ **ទុស្សមត្តោ សមាទិន្នោតិ** ទុគ្គហិតោ ទុប្បរាមដ្ឋោ។ **ឯកំសំ ផរិត្វា តិដ្ឋតីតិ** ឯកន្តំ ឯកកោដ្ឋាសំ សកវាទមេវ ផរិត្វា អធិមុច្ចិត្វា តិដ្ឋតិ, “សចេ ខោ នត្ថិ បរោ លោកោ”តិ ឯវំ សន្តេយេវ សោត្ថិភាវាវហោ ហោតិ។ **រិញ្ចតីតិ** វជ្ជេតិ។

៩៦. សទ្ធម្មសញ្ញត្តីតិ ភូតធម្មសញ្ញាបនា។

កដគ្គហោតិ ជយគ្គាហោ។ **សុសមត្តោ សមាទិន្នោតិ** សុគ្គហិតោ សុបរាមដ្ឋោ។ **ឧភយំសំ ផរិត្វា តិដ្ឋតីតិ** ឧភយន្តំ ឧភយកោដ្ឋាសំ សកវាទំ បរវាទញ្ច ផរិត្វា អធិមុច្ចិត្វា តិដ្ឋតិ “សចេ ខោ អត្ថិ បរោ លោកោ”តិ ឯវំ សន្តេបិ “សចេ ខោ នត្ថិ បរោ លោកោ”តិ ឯវំ សន្តេបិ សោត្ថិភាវាវហោ ហោតិ។ បរតោបិ ឯកំសឧភយំសេសុ ឥមិនាវ នយេន អត្ថោ វេទិតព្ពោ។

៩៧. ករោតោតិ សហត្ថា ករោន្តស្ស។ **ការយតោតិ** អាណត្តិយា ការេន្តស្ស។ **ឆិន្ទតោតិ** បរេសំ ហត្ថាទីនិ ឆិន្ទន្តស្ស។ **បចតោតិ** ទណ្ឌេន បីឡេន្តស្ស វា តជ្ជេន្តស្ស វា។ **សោចយតោតិ** បរស្ស ភណ្ឌហរណាទីហិ សោកំ សយំ ករោន្តស្សបិ បរេហិ ការេន្តស្សបិ។ **កិលមតោតិ** អាហារុបច្ឆេទ-ពន្ធនាគារប្បវេសនាទីហិ សយំ កិលមន្តស្សាបិ បរេហិ កិលមាបេន្តស្សាបិ។ **ផន្ទតោ ផន្ទាបយតោតិ** បរំ ផន្ទន្តំ ផន្ទនកាលេ សយម្បិ ផន្ទតោ បរម្បិ ផន្ទាបយតោ។ **បាណមតិបាតយតោតិ** បាណំ ហនន្តស្សបិ ហនាបេន្តស្សបិ។ ឯវំ សព្ពត្ថ ករណការាបនវសេនេវ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។

សន្ធិន្តិ ឃរសន្ធិំ។ **និល្លោបន្តិ** មហាវិលោបំ។ **ឯកាគារិកន្តិ** ឯកមេវ ឃរំ បរិវារេត្វា វិលុម្បនំ។ **បរិបន្ថេ តិដ្ឋតោតិ** អាគតាគតានំ អច្ឆិន្ទនត្ថំ មគ្គេ តិដ្ឋតោ។ **ករោតោ ន ករីយតិ បាបន្តិ** យំកិញ្ចិ បាបំ ករោមីតិ សញ្ញាយ ករោតោបិ បាបំ ន ករីយតិ, នត្ថិ បាបំ។ សត្តា បន ករោមាតិ ឯវំសញ្ញិនោ ហោន្តីតិ អត្ថោ។ **ខុរបរិយន្តេនាតិ** ខុរនេមិនា, ខុរធារសទិសបរិយន្តេន វា។ **ឯកំ មំសខលន្តិ** ឯកំ មំសរាសិំ។ **បុញ្ជន្តិ** តស្សេវ វេវចនំ។ **តតោនិទានន្តិ** ឯកមំសខលករណនិទានំ។ ទក្ខិណតីរេ មនុស្សា កក្ខឡា ទារុណា, តេ សន្ធាយ **ហនន្តោតិ**អាទិ វុត្តំ។ ឧត្តរតីរេ សទ្ធា ហោន្តិ បសន្នា ពុទ្ធមាមកា ធម្មមាមកា សង្ឃមាមកា, តេ សន្ធាយ **ទទន្តោតិ**អាទិ វុត្តំ។

តត្ថ **យជន្តោ**តិ មហាយាគំ ករោន្តោ។ **ទមេនា**តិ ឥន្ទ្រិយទមេន ឧបោសថកម្មេន។ **សំយមេនា**តិ សីលសំយមេន។ **សច្ចវជ្ជេនា**តិ សច្ចវចនេន។ **អាគមោ**តិ អាគមនំ, បវត្តីតិ អត្ថោ។ សព្ពថាបិ បាបបុញ្ញានំ កិរិយមេវ បដិក្ខិបន្តិ។ សុក្កបក្ខោបិ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពោ។ សេសមេត្ថ ឧត្តានត្ថមេវ។

១០០. នត្ថិ ហេតុ នត្ថិ បច្ចយោតិ ឯត្ថ បច្ចយោ ហេតុវេវចនំ។ ឧភយេនាបិ វិជ្ជមានកមេវ កាយទុច្ចរិតាទិសំកិលេសបច្ចយំ កាយសុចរិតាទិវិសុទ្ធិបច្ចយំ បដិក្ខិបន្តិ។ **នត្ថិ ពលំ, នត្ថិ វីរិយំ, នត្ថិ បុរិសថាមោ, នត្ថិ បុរិសបរក្កមោ**តិ សត្តានំ សំកិលេសិតុំ វា វិសុជ្ឈិតុំ វា ពលំ វា វីរិយំ វា បុរិសេន កាតព្ពោ នាម បុរិសថាមោ វា បុរិសបរក្កមោ វា នត្ថិ។

សព្ពេ សត្តាតិ ឱដ្ឋគោណគទ្រភាទយោ អនវសេសេ និទស្សេន្តិ។ **សព្ពេ បាណា**តិ ឯកិន្ទ្រិយោ បាណោ ទ្វិន្ទ្រិយោ បាណោតិ អាទិវសេន វទន្តិ។ **សព្ពេ ភូតា**តិ អណ្ឌកោសវត្ថិកោសេសុ ភូតេ សន្ធាយ វទន្តិ។ **សព្ពេ ជីវា**តិ សាលិយវគោធុមាទយោ សន្ធាយ វទន្តិ។ តេសុ ហេតេ វិរុហនភាវេន ជីវសញ្ញិនោ។ **អវសា អពលា អវីរិយា**តិ តេសំ អត្តនោ វសោ វា ពលំ វា វីរិយំ វា នត្ថិ។ **និយតិសង្គតិភាវបរិណតា**តិ ឯត្ថ **និយតី**តិ និយតតា។ **សង្គតី**តិ ឆន្នំ អភិជាតីនំ តត្ថ តត្ថ គមនំ។ **ភាវោ**តិ សភាវោយេវ។ ឯវំ និយតិយា ច សង្គតិយា ច ភាវេន ច បរិណតា នានប្បការតំ បត្តា។ យេន ហិ យថា ភវិតព្ពំ, សោ តថេវ ភវតិ។ យេន នោ ភវិតព្ពំ, សោ ន ភវតីតិ ទស្សេន្តិ។ **ឆស្វេវាភិជាតីសូ**តិ ឆសុ ឯវ អភិជាតីសុ ឋត្វា សុខញ្ច ទុក្ខញ្ច បដិសំវេទេន្តិ, អញ្ញា សុខទុក្ខភូមិ នត្ថីតិ ទស្សេន្តិ។

តត្ថ ឆ អភិជាតិយោ នាម កណ្ហាភិជាតិ នីលាភិជាតិ លោហិតាភិជាតិ ហលិទ្ទាភិជាតិ សុក្កាភិជាតិ បរមសុក្កាភិជាតីតិ។ តត្ថ សាកុណិកោ សូករិកោ លុទ្ទោ មច្ឆឃាតកោ ចោរោ ចោរឃាតកោ, យេ វា បនញ្ញេបិ កេចិ កុរូរកម្មន្តា, អយំ កណ្ហាភិជាតិ នាម។ ភិក្ខូ នីលាភិជាតីតិ វទន្តិ។ តេ កិរ ចតូសុ បច្ចយេសុ កណ្ដកេ បក្ខិបិត្វា ខាទន្តិ។ "ភិក្ខូ ច កណ្ដកវុត្តិនោ"តិ អយញ្ហិ នេសំ បាឡិយេវ។ អថ វា កណ្ដកវុត្តិកា ឯវំ នាម ឯកេ បព្ពជិតាតិ វទន្តិ។ "សមណកណ្ដកវុត្តិកា"តិបិ ហិ នេសំ បាឡិ។ លោហិតាភិជាតិ នាម និគណ្ឋា ឯកសាដកាតិ វទន្តិ។ ឥមេ កិរ បុរិមេហិ ទ្វីហិ បណ្ឌរតរា។ គិហី អចេលកសាវកា ហលិទ្ទាភិជាតីតិ វទន្តិ។ ឥតិ អត្តនោ បច្ចយទាយកេ និគណ្ឋេហិបិ ជេដ្ឋកតរេ ករោន្តិ។ នន្ទោ, វច្ឆោ, សង្កិច្ចោ, អយំ សុក្កាភិជាតីតិ វទន្តិ។ តេ កិរ បុរិមេហិ ចតូហិ បណ្ឌរតរា។ អាជីវកេ បន បរមសុក្កាភិជាតីតិ វទន្តិ។ តេ កិរ សព្ពេហិ បណ្ឌរតរា។

តត្ថ សព្ពេ សត្តា បឋមំ សាកុណិកាទយោវ ហោន្តិ, តតោ វិសុជ្ឈមានា សក្យសមណា ហោន្តិ, តតោ វិសុជ្ឈមានា និគណ្ឋា, តតោ អាជីវកសាវកា, តតោ នន្ទាទយោ, តតោ អាជីវកាតិ អយមេតេសំ លទ្ធិ។ សុក្កបក្ខោ វុត្តបច្ចនីកេន វេទិតព្ពោ។ សេសមិធាបិ ឧត្តានត្ថមេវ។

ឥមាសុ បន តីសុ ទិដ្ឋីសុ នត្ថិកទិដ្ឋិ វិបាកំ បដិពាហតិ, អកិរិយទិដ្ឋិ កម្មំ បដិពាហតិ, អហេតុកទិដ្ឋិ ឧភយម្បិ បដិពាហតិ។ តត្ថ កម្មំ បដិពាហន្តេនាបិ វិបាកោ បដិពាហិតោ ហោតិ, វិបាកំ បដិពាហន្តេនាបិ កម្មំ បដិពាហិតំ។ ឥតិ សព្ពេបេតេ អត្ថតោ ឧភយបដិពាហកា នត្ថិកវាទា ចេវ អហេតុកវាទា អកិរិយវាទា ច ហោន្តិ។ យេ បន តេសំ លទ្ធិំ គហេត្វា រត្តិដ្ឋានេ ទិវាដ្ឋានេ និសិន្នា សជ្ឈាយន្តិ វីមំសន្តិ, តេសំ – "នត្ថិ ទិន្នំ នត្ថិ យិដ្ឋំ, ករោតោ ន ករិយតិ បាបំ, នត្ថិ ហេតុ នត្ថិ បច្ចយោ"តិ តស្មិំ អារម្មណេ មិច្ឆាសតិ សន្តិដ្ឋតិ , ចិត្តំ ឯកគ្គំ ហោតិ, ជវនានិ ជវន្តិ, បឋមជវនេ សតេកិច្ឆា ហោន្តិ, តថា ទុតិយាទីសុ។ សត្តមេ ពុទ្ធានម្បិ អតេកិច្ឆា អនិវត្តិនោ អរិដ្ឋកណ្ដកសទិសា។

តត្ថ កោចិ ឯកំ ទស្សនំ ឱក្កមតិ, កោចិ ទ្វេ, កោចិ តីណិបិ, ឯកស្មិំ ឱក្កន្តេបិ ទ្វីសុ តីសុ ឱក្កន្តេសុបិ និយតមិច្ឆាទិដ្ឋិកោវ ហោតិ, បត្តោ សគ្គមគ្គាវរណញ្ចេវ មោក្ខមគ្គាវរណញ្ច, អភព្ពោ តស្ស អត្តភាវស្ស អនន្តរំ សគ្គម្បិ គន្តុំ, បគេវ មោក្ខំ។ វដ្ដខាណុ នាមេស សត្តោ បថវីគោបកោ។ កិំ បនេស ឯកស្មិំយេវ អត្តភាវេ និយតោ ហោតិ, ឧទាហុ អញ្ញស្មិម្បីតិ? ឯកស្មិញ្ញេវ និយតោ, អាសេវនវសេន បន ភវន្តរេបិ តំ តំ ទិដ្ឋិំ រោចេតិយេវ។ ឯវរូបស្ស ហិ យេភុយ្យេន ភវតោ វុដ្ឋានំ នាម នត្ថិ។

> តស្មា អកល្យាណជនំ, អាសីវិសមិវោរគំ;
> អារកា បរិវជ្ជេយ្យ, ភូតិកាមោ វិចក្ខណោតិ។

១០៣. នត្ថិ សព្ពសោ អារុប្បាតិ អរូបព្រហ្មលោកោ នាម សព្ពាការេន នត្ថិ។ **មនោមយា**តិ ឈានចិត្តមយា។ **សញ្ញាមយា**តិ អរូបជ្ឈានសញ្ញាយ សញ្ញាមយា។ **រូបានំយេវ និព្ពិទាយ វិរាគាយ និរោធាយ បដិបន្នោ ហោតី**តិ អយំ លាភី វា ហោតិ តក្កី វា។ លាភី នាម រូបាវចរជ្ឈានលាភី។ តស្ស រូបាវចរេ កង្ខា នត្ថិ, អរូបាវច

វលោកេ អត្ថិ ។ សោ – “អហំ អារុប្បា អត្ថីតិ វទន្តានម្បិ នត្ថីតិ វទន្តានម្បិ សុណាមិ, អត្ថិ នត្ថីតិ បន ន ជានាមិ។ ចតុត្ថជ្ឈានំ បទដ្ឋានំ កត្វា អរូបាវចរជ្ឈានំ និព្ពត្តេស្សាមិ។ សចេ អារុប្បា អត្ថិ, តត្ថ និព្ពត្តិស្សាមិ, សចេ នត្ថិ, រូបាវចរព្រហ្មលោកេ និព្ពត្តិស្សាមិ។ ឯវំ មេ អបណ្ណកោ ធម្មោ អបណ្ណកោវ អវិរទ្ធោវ ភវិស្សតី”តិ តថា បដិបជ្ជតិ។ តក្កី បន អប្បដិលទ្ធជ្ឈានោ, តស្សាបិ រូបជ្ឈានេ កង្ខា នត្ថិ, អរូបលោកេ បន អត្ថិ។ សោ – “អហំ អារុប្បា អត្ថីតិ វទន្តានម្បិ នត្ថីតិ វទន្តានម្បិ សុណាមិ, អត្ថិ នត្ថីតិ បន ន ជានាមិ។ កសិណបរិកម្មំ កត្វា ចតុត្ថជ្ឈានំ និព្ពត្តេត្វា តំ បទដ្ឋានំ កត្វា អរូបាវចរជ្ឈានំ និព្ពត្តេស្សាមិ។ សចេ អារុប្បា អត្ថិ, តត្ថ និព្ពត្តិស្សាមិ។ សចេ នត្ថិ, រូបាវចរព្រហ្មលោកេ និព្ពត្តិស្សាមិ។ ឯវំ មេ អបណ្ណកោ ធម្មោ អបណ្ណកោវ អវិរទ្ធោវ ភវិស្សតី”តិ តថា បដិបជ្ជតិ។

១០៤. ***ភវនិរោធោ***តិ និព្ពានំ។ **សារាគាយ សន្តិកេ**តិ រាគវសេន វដ្ដេ រជ្ជនស្ស សន្តិកេ។ **សំយោគាយា**តិ តណ្ហាវសេន សំយោជនត្ថាយ។ **អភិនន្ទនាយា**តិ តណ្ហាទិដ្ឋិវសេន អភិនន្ទនាយ។ **បដិបន្នោ ហោតី**តិ អយម្បិ លាភី វា ហោតិ តក្កី វា។ លាភី នាម អដ្ឋសមាបត្តិលាភី។ តស្ស អារុប្បេ កង្ខា នត្ថិ, និព្ពានេ អត្ថិ។ សោ – “អហំ និរោធោ អត្ថីតិបិ នត្ថីតិបិ សុណាមិ, សយំ ន ជានាមិ។ សមាបត្តី បាទកំ កត្វា វិបស្សនំ វឌ្ឍេស្សាមិ។ សចេ និរោធោ ភវិស្សតិ, អរហត្តំ បត្វា បរិនិព្ពាយិស្សាមិ។ នោ ចេ ភវិស្សតិ, អារុប្បេ និព្ពត្តិស្សាមី”តិ ឯវំ បដិបជ្ជតិ។ តក្កី បន ឯកសមាបត្តិយាបិ ន លាភី, អារុប្បេ បនស្ស កង្ខា នត្ថិ, ភវនិរោធេ អត្ថិ។ សោ – “អហំ និរោធោ អត្ថីតិបិ នត្ថីតិបិ សុណាមិ, សយំ ន ជានាមិ, កសិណបរិកម្មំ កត្វា អដ្ឋសមាបត្តិយោ និព្ពត្តេត្វា សមាបត្តិ បទដ្ឋានំ វិបស្សនំ វឌ្ឍេស្សាមិ។ សចេ និរោធោ ភវិស្សតិ, អរហត្តំ បត្វា បរិនិព្ពាយិស្សាមិ។ នោ ចេ ភវិស្សតិ, អារុប្បេ និព្ពត្តិស្សាមី”តិ ឯវំ បដិបជ្ជតិ។ ឯត្ថាហ – “អត្ថិ ទិន្នន្តិអាទីនិ តាវ អបណ្ណកានិ ភវន្តុ, នត្ថិ ទិន្នន្តិអាទីនិ បន កថំ អបណ្ណកានី”តិ។ គហណវសេន។ តានិ ហិ អបណ្ណកំ អបណ្ណកន្តិ ឯវំ គហិតត្តា អបណ្ណកានិ នាម ជាតានិ។

១០៥. **ចត្តារោមេ**តិ អយំ បាដិឯក្កោ អនុសន្ធិ។ នត្ថិកវាទោ, អហេតុកវាទោ អកិរិយវាទោ, អារុប្បា នត្ថិ និរោធោ នត្ថីតិ ឯវំវាទិនោ ច ទ្វេតិ ឥមេ បញ្ច បុគ្គលា ហេដ្ឋា តយោ បុគ្គលាវ ហោន្តិ។ អត្ថិកវាទាទយោ បញ្ច ឯកោ ចតុត្ថបុគ្គលោវ ហោតិ។ ឯតមត្ថំ ទស្សេតុំ ភគវា ឥមំ ទេសនំ អារភិ។ តត្ថ សព្ពំ អត្ថតោ ឧត្តានមេវាតិ។

បបញ្ចសូទនិយា មជ្ឈិមនិកាយដ្ឋកថាយ

អបណ្ណកសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

បឋមវគ្គវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. ភិក្ខុវគ្គោ

១. អម្ពលដ្ឋិករាហុលោវាទសុត្តវណ្ណនា

១០៧. ឯវំ មេ សុតន្តិ អម្ពលដ្ឋិករាហុលោវាទសុត្តំ។ តត្ថ **អម្ពលដ្ឋិកាយំ វិហរតី**តិ វេឡុវនវិហារស្ស បច្ចន្តេ បធានឃរសង្ខេបេ វិវេកកាមានំ វសនត្ថាយ កតេ អម្ពលដ្ឋិកាតិ ឯវំនាមកេ បាសាទេ បវិវេកំ ព្រូហយន្តោ វិហរតិ។ កណ្ដកោ នាម ជាតកាលតោ បដ្ឋាយ តិខិណោវ ហោតិ, ឯវមេវំ អយម្បិ អាយស្មា សត្តវស្សិកសាមណេរកាលេយេវ បវិវេកំ ព្រូហយមានោ តត្ថ វិហាសិ។ **បដិសល្លានា វុដ្ឋិតោ**តិ ផលសមាបត្តិតោ វុដ្ឋាយ។ **អាសន**ន្តិ បកតិបញ្ញត្តមេវេត្ថ អាសនំ អត្ថិ, តំ បប្ផោដេត្វា បបេសិ។ **ឧទកាធានេ**តិ ឧទកភាជនេ។ “ឧទកដ្ឋានេ”តិបិ បាឋោ។

អាយស្មន្តំ រាហុលំ អាមន្តេសីតិ ឱវាទទានត្ថំ អាមន្តេសិ។ ភគវតា ហិ រាហុលត្ថេរស្ស សម្ពហុលា ធម្មទេសនា កតា។ សាមណេរបញ្ហំ ថេរស្សេវ វុត្តំ។ តថា រាហុលសំយុត្តំ មហារាហុលោវាទសុត្តំ ចូឡរាហុលោវាទសុត្តមិទំ អម្ពលដ្ឋិករាហុលោវាទសុត្តន្តិ។

អយញ្ហិ អាយស្មា សត្តវស្សិកកាលេ ភគវន្តំ ចីវរកណ្ណេ គហេត្វា “ទាយជ្ជំ មេ សមណ ទេហី”តិ ទាយជ្ជំ យាចមានោ ភគវតា ធម្មសេនាបតិសារិបុត្តត្ថេរស្ស និយ្យាទេត្វា បព្ពាជិតោ។ អថ ភគវា ទហរកុមារា នាម យុត្តាយុត្តំ កថំ កថេន្តិ, ឱវាទមស្ស ទេមីតិ រាហុលកុមារំ អាមន្តេត្វា “សាមណេរេន នាម, រាហុល, តិរច្ឆានកថំ កថេតុំ ន វដ្ដតិ, ត្វំ កថយមានោ ឯវរូបំ កថំ កថេយ្យាសី”តិ សព្ពពុទ្ធេហិ អវិជហិតំ ទសបុច្ឆំ បញ្ចបណ្ណាសវិស្សជ្ជនំ – “ឯកោ បញ្ហោ ឯកោ ឧទ្ទេសោ ឯកំ វេយ្យាករណំ ទ្វេ បញ្ហា…បេ.… ទស បញ្ហា ទស ឧទ្ទេសា ទស វេយ្យាករណាតិ។ ឯកំ នាម កឹ? សព្ពេ សត្តា អាហារដ្ឋិតិកា…បេ.… ទស នាម កឹ? ទសហង្គេហិ សមន្នាគតោ អរហាតិ វុច្ចតី”តិ (ខុ. បា. ៤.១០) ឥមំ សាមណេរបញ្ហំ កថេសិ។ បុន ចិន្តេសិ “ទហរកុមារា នាម បិយមុសាវាទា ហោន្តិ, អទិដ្ឋមេវ ទិដ្ឋំ អម្ហេហិ, ទិដ្ឋមេវ ន ទិដ្ឋំ អម្ហេហីតិ វទន្តិ ឱវាទមស្ស ទេមី”តិ អក្ខីហិ ឱលោកេត្វាបិ សុខសញ្ជាននត្ថំ បឋមមេវ ចតស្សោ ឧទកាធានូបមាយោ, តតោ ទ្វេ ហត្ថិឧបមាយោ ឯកំ អាទាសូបមញ្ច ទស្សេត្វា ឥមំ សុត្តំ កថេសិ។ ចតូសុ បន បច្ចយេសុ តណ្ហាវិវដ្ដនំ បញ្ចសុ កាមគុណេសុ ឆន្ទរាគប្បហានំ កល្យាណមិត្តូបនិស្សយស្ស មហន្តភាវញ្ច ទស្សេត្វា **រាហុលសុត្តំ** (សុ. និ. រាហុលសុត្ត) កថេសិ។ អាគតាគតដ្ឋានេ ភវេសុ ឆន្ទរាគោ ន កត្តព្ពោតិ ទស្សេតុំ **រាហុលសំយុត្តំ** (សំ. និ. ២.១៨៨ អាទយោ) កថេសិ។ “អហំ សោភាមិ, មម វណ្ណាយតនំ បសន្ន”ន្តិ អត្តភាវំ និស្សាយ គេហស្សិតឆន្ទរាគោ ន កត្តព្ពោតិ **មហារាហុលោវាទសុត្តំ** កថេសិ។

តត្ថ រាហុលសុត្តំ ឥមស្មឹ នាម កាលេ វុត្តន្តិ ន វត្តព្ពំ។ តញ្ហិ អភិណ្ហោវាទវសេន វុត្តំ។ រាហុលសំយុត្តំ សត្តវស្សិកកាលតោ បដ្ឋាយ យាវ អវស្សិកភិក្ខុកាលា វុត្តំ។ មហារាហុលោវាទសុត្តំ អដ្ឋារសវស្សសាមណេរកាលេ វុត្តំ។ ចូឡរាហុលោវាទសុត្តំ អវស្សិកភិក្ខុកាលេ វុត្តំ។ កុមារកបញ្ហញ្ច ឥទញ្ច អម្ពលដ្ឋិករាហុលោវាទសុត្តំ សត្តវស្សិកសាមណេរកាលេ វុត្តំ។ តេសុ រាហុលសុត្តំ អភិណ្ហោវាទត្ថំ, រាហុលសំយុត្តំ, ថេរស្ស វិបស្សនាគព្ភគហណត្ថំ, មហារាហុលោវាទំ គេហស្សិតឆន្ទរាគវិនោទនត្ថំ, ចូឡរាហុលោវាទំ ថេរស្ស បញ្ចទស-វិមុត្តិបរិបាចនីយ-ធម្មបរិបាកកាលេ អរហត្តគាហាបនត្ថំ វុត្តំ។ ឥទញ្ច បន សន្ធាយ រាហុលត្ថេរោ ភិក្ខុសង្ឃមជ្ឈេ តថាគតស្ស គុណំ កថេន្តោ ឥទមាហ –

> “កិកីវ ពីជំ រក្ខេយ្យ, ចាមរី វាលមុត្តមំ;
> និបកោ សីលសម្បន្នោ, មមំ រក្ខិ តថាគតោ”តិ។ (អប. ១.២.៨៣);

សាមណេរបញ្ហំ អយុត្តវចនបហានត្ថំ, ឥទំ អម្ពលដ្ឋិករាហុលោវាទសុត្តំ សម្បជានមុសាវាទស្ស អករណត្ថំ វុត្តំ។

តត្ថ **បស្សសិ នោ**តិ បស្សសិ នុ។ **បរិត្ត**ន្តិ ថោកំ។ **សាមញ្ញ**ន្តិ សមណធម្មោ។ **និក្កុជ្ជិត្វា**តិ អធោមុខំ កត្វា។ **ឧក្កុជ្ជិត្វា**តិ ឧត្តានំ កត្វា។

១០៨. សេយ្យថាបិ, រាហុល, រញ្ញោ នាគោតិ អយំ ឧបមា សម្បជានមុសាវាទេ សំវររហិតស្ស ឱបម្មទស្សនត្ថំ វុត្តា។ តត្ថ **ឦសាទន្តោ**តិ រថីសាសទិសទន្តោ ។ **ឧរុឡ្ហវា**តិ អភិវឌ្ឍិតោ អារោហសម្បន្នោ។ **អភិជាតោ**តិ សុជាតោ

ជាតិសម្បន្នោ។ **សង្គាមាវចរោ**តិ សង្គាមំ ឱតិណ្ណបុព្វោ។ **កម្មំ ករោតី**តិ អាគតាគតេ បវដ្ដេន្តោ ឃាតេតិ។ បុរត្ថិមកាយាទីសុ បន បុរត្ថិមកាយេន តាវ បដិសេនាយ ផលកកោដ្ឋកមុណ្ឌបាការាទយោ បាតេតិ, តថា បច្ឆិមកាយេន។ សីសេន កម្មំ នាម និយមេត្វា ឯតំ បទេសំ មទ្ទិស្សាមីតិ និវត្តិត្វា ឱលោកេតិ, ឯត្តកេន សតម្បិ សហស្សម្បិ ទ្វេធា ភិជ្ជតិ។ កណ្ណេហិ កម្មំ នាម អាគតាគតេ សរេ កណ្ណេហិ បហរិត្វា បាតនំ។ ទន្តេហិ កម្មំ នាម បដិហត្ថិអស្សហត្ថារោហអស្សារោហបទាទីនំ វិជ្ឈនំ។ នង្គុដ្ឋេន កម្មំ នាម នង្គុដ្ឋេ ពន្ធាយ ទីឃាសិលដ្ឋិយា វា អយមុសលេន វា ឆេទនភេទនំ។ **រក្ខតេវ សោណ្ឌ**ន្តិ សោណ្ឌំ បន មុខេ បក្ខិបិត្វា រក្ខតិ។

តត្ថាតិ តស្មឹ តស្ស ហត្ថិនោ ករណេ។ **អបរិច្ចត្ត**ន្តិ អនិស្សដ្ឋំ, បរេសំ ជយំ អម្ហាកញ្ច បរាជយំ បស្សីតិ មញ្ញតិ។ **សោណ្ឌាយបិ កម្មំ ករោតី**តិ អយមុគ្គរំ វា ខទិរមុសលំ វា គហេត្វា សមន្តា អដ្ឋារសហត្ថដ្ឋានំ មទ្ទតិ។ **បរិច្ចត្ត**ន្តិ វិស្សដ្ឋំ, ឥទានិ ហត្ថិយោធាទីសុ ន កុតោចិ ភាយតិ, អម្ហាកំ ជយំ បរេសញ្ច បរាជយំ បស្សីតិ មញ្ញតិ។ **នាហំ តស្ស កិញ្ចិ បាប**ន្តិ តស្ស ទុក្កដាទិអាបត្តិវីតិក្កមេ វា មាតុឃាតកាទិកម្មេសុ វា កិញ្ចិ បាបំ អកត្តព្ពំ នាម នត្ថិ។ **តស្មា តិហ តេ**តិ យស្មា សម្បជានមុសាវាទិនោ អកត្តព្ពំ បាបំ នាម នត្ថិ, តស្មា តយា ហសាយបិ ទវកម្យតាយបិ មុសា ន ភណិស្សាមីតិ សិក្ខិតព្ពំ។ **បច្ចវេក្ខណត្ថោ**តិ ឱលោកនត្ថោ, យំ មុខេ វជ្ជំ ហោតិ, តស្ស ទស្សនត្ថោតិ វុត្តំ ហោតិ។ **បច្ចវេក្ខិត្វា បច្ចវេក្ខិត្វា**តិ ឱលោកេត្វា ឱលោកេត្វា។

១០៩. សសក្កំ ន ករណីយន្តិ ឯកំសេនេវ ន កាតព្ពំ។ **បដិសំហរេយ្យាសី**តិ និវត្តេយ្យាសិ មា ករេយ្យាសិ។ **អនុបទជ្ជេយ្យាសី**តិ អនុបទេយ្យាសិ ឧបត្ថម្ភេយ្យាសិ បុនប្បុនំ ករេយ្យាសិ។ **អហោរត្តានុសិក្ខី**តិ រត្តិញ្ច ទិវញ្ច សិក្ខមានោ។

១១១. អដ្ដីយិតព្ពន្តិ អដ្ដេន បីឡិតេន ភវិតព្ពំ។ **ហរាយិតព្ព**ន្តិ លជ្ជិតព្ពំ។ **ជិគុច្ឆិតព្ព**ន្តិ គូថំ ទិស្វា វិយ ជិគុច្ឆា ឧប្បាទេតព្ពា។ មនោកម្មស្ស បន អទេសនាវត្ថុកត្តា ឥធ ទេសេតព្ពន្តិ ន វុត្តំ។ កិត្តកេ បន ឋានេ កាយកម្មវចីកម្មានិ សោធេតព្ពានិ, កិត្តកេ មនោកម្មន្តិ។ កាយកម្មវចីកម្មានិ តាវ ឯកស្មឹ បុរេភត្តេយេវ សោធេតព្ពានិ។ ភត្តកិច្ចំ កត្វា ទិវាដ្ឋានេ និសិន្នេន ហិ បច្ចវេក្ខិតព្ពំ “អរុណុគ្គមនតោ បដ្ឋាយ យាវ ឥមស្មឹ ឋានេ និសជ្ជា អត្ថិ នុ ខោ មេ ឥមស្មឹ អន្តរេ បរេសំ អប្បិយំ កាយកម្មំ វា វចីកម្មំ វា”តិ។ សចេ អត្ថីតិ ជានាតិ, ទេសនាយុត្តំ ទេសេតព្ពំ, អាវិករណយុត្តំ អាវិកាតព្ពំ។ សចេ នត្ថិ, តេនេវ បីតិបាមោជ្ជេន វិហាតព្ពំ។ មនោកម្មំ បន ឯតស្មឹ បិណ្ឌបាតបរិយេសនដ្ឋានេ សោធេតព្ពំ។ កថំ? “អត្ថិ នុ ខោ មេ អជ្ជ បិណ្ឌបាតបរិយេសនដ្ឋានេ រូបាទីសុ ឆន្ទោ វា រាគោ វា បដិឃំ វា”តិ? សចេ អត្ថិ, “បុន ន ឯវំ ករិស្សាមី”តិ ចិត្តេនេវ អធិដ្ឋាតព្ពំ។ សចេ នត្ថិ, តេនេវ បីតិបាមោជ្ជេន វិហាតព្ពំ។

១១២. សមណា វា ព្រាហ្មណា វាតិ ពុទ្ធា វា បច្ចេកពុទ្ធា វា តថាគតសាវកា វា។ **តស្មាតិហា**តិ យស្មា អតីតេបិ ឯវំ បរិសោធេសុំ, អនាគតេបិ បរិសោធេស្សន្តិ, ឯតរហិបិ បរិសោធេន្តិ, តស្មា តុម្ហេហិបិ តេសំ អនុសិក្ខន្តេហិ ឯវំ សិក្ខិតព្ពន្តិ អត្ថោ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវ។ ឥមំ បន ទេសនំ ភគវា យាវ ភវគ្គា ឧស្សិតស្ស រតនរាសិនោ យោជនិយមណិក្ខន្ធេន កូដំ គណ្ហន្តោ វិយ នេយ្យបុគ្គលវសេន បរិនិដ្ឋាបេសីតិ។

បបញ្ចសូទនិយា មជ្ឈិមនិកាយដ្ឋកថាយ

អម្ពលដ្ឋិករាហុលោវាទសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. មហារាហុលោវាទសុត្តវណ្ណនា

១១៣. ឯវំ មេ សុតន្តិ មហារាហុលោវាទសុត្តំ។ តត្ថ **បិដ្ឋិតោ បិដ្ឋិតោ អនុពន្ធី**តិ ទស្សនំ អវិជហិត្វា គមនំ អព្ពោច្ឆិន្នំ កត្វា បច្ឆតោ បច្ឆតោ ឥរិយាបថានុពន្ធនេន អនុពន្ធិ។ តទា ហិ ភគវា បទេ បទំ និក្ខិបន្តោ វិលាសិតគមនេន បុរតោ បុរតោ គច្ឆតិ, រាហុលត្ថេរោ ទសពលស្ស បទានុបទិកោ ហុត្វា បច្ឆតោ បច្ឆតោ។

តត្ថ ភគវា សុបុប្ផិតសាលវនមជ្ឈគតោ សុភូមិឱតរណត្ថាយ និក្ខន្តមត្តវរវារណោ វិយ វិរោចិត្ថ, រាហុលភទ្ទោ ច វរវារណស្ស បច្ឆតោ និក្ខន្តគជបោតកោ វិយ។ ភគវា សាយន្ហសមយេ មណិគុហាតោ និក្ខមិត្វា គោចរំ បដិបន្នោ កេសរសីហោ វិយ, រាហុលភទ្ទោ ច សីហមិគរាជានំ អនុពន្ធន្តោ និក្ខន្តសីហបោតកោ វិយ។ ភគវា មណិបព្ពតសស្សិរិកវនសណ្ឌតោ ទាឋពលោ មហាព្យគ្ឃោ វិយ, រាហុលភទ្ទោ ច ព្យគ្ឃរាជានំ អនុពន្ធព្យគ្ឃបោតកោ វិយ។ ភគវា សិម្ពលិទាយតោ និក្ខន្តសុបណ្ណរាជា វិយ, រាហុលភទ្ទោ ច សុបណ្ណរាជស្ស បច្ឆតោ និក្ខន្តសុបណ្ណបោតកោ វិយ។ ភគវា ចិត្តកូដបព្ពតតោ គគនតលំ បក្ខន្ទសុវណ្ណហំសរាជា វិយ, រាហុលភទ្ទោ ច

ហំសាធិបតី អនុបក្ខន្ទហំសបោតកោ វិយ។ ភគវា មហាសរំ អជ្ឈោគាឡ្ហា សុវណ្ណមហានាវា វិយ, រាហុលភទ្ទោ ច សុវណ្ណនាវំ បច្ឆា អនុពន្ធនាវាបោតកោ វិយ។ ភគវា ចក្ករតនានុភាវេន គគនតលេ សម្បយាតចក្កវត្តិរាជា វិយ, រាហុលភទ្ទោ ច រាជានំ អនុសម្បយាតបរិណាយករតនំ វិយ។ ភគវា វិគតវលាហកំ នភំ បដិបន្នតារករាជា វិយ, រាហុលភទ្ទោ ច តារកាធិបតិនោ អនុមគ្គបដិបន្នា បរិសុទ្ធឱសធិតារកា វិយ។

ភគវាបិ មហាសម្មតបវេណិយំ ឱក្កាករាជវំសេ ជាតោ, រាហុលភទ្ទោបិ។ ភគវាបិ សង្ខេ បក្ខិត្តខីរសទិសោ សុបរិសុទ្ធជាតិខត្តិយកុលេ ជាតោ, រាហុលភទ្ទោបិ។ ភគវាបិ រជ្ជំ បហាយ បព្ពជិតោ, រាហុលភទ្ទោបិ។ ភគវតោបិ សរីរំ ទ្វត្តឹសមហាបុរិសលក្ខណបដិមណ្ឌិតំ ទេវនគរេសុ សមុស្សិតរតនតោរណំ វិយ សព្ពបាលិផុល្លោ បារិច្ឆត្តកោ វិយ ច អតិមនោហរណំ, រាហុលភទ្ទស្សាបិ។ ឥតិ ទ្វេបិ អភិនីហារសម្បន្នា, ទ្វេបិ រាជបព្ពជិតា, ទ្វេបិ ខត្តិយសុខុមាលា, ទ្វេបិ សុវណ្ណវណ្ណា, ទ្វេបិ លក្ខណសម្បន្នា ឯកមគ្គំ បដិបន្នា បដិបាដិយា គច្ឆន្តានំ ទ្វិន្នំ ចន្ទមណ្ឌលានំ ទ្វិន្នំ សូរិយមណ្ឌលានំ ទ្វិន្នំ សក្កសុយាមសន្តុសិតសុនិម្មិតវសវត្តិមហាព្រហ្មាទីនំ សិរិយា សិរិំ អភិភវមានា វិយ វិរោចឹសុ។

តត្រាយស្មា រាហុលោ ភគវតោ បិដ្ឋិតោ បិដ្ឋិតោ គច្ឆន្តោវ បាទតលតោ យាវ ឧបរិ កេសន្តា តថាគតំ អាលោកេសិ។ សោ ភគវតោ ពុទ្ធវេសវិលាសំ ទិស្វា “សោភតិ ភគវា ទ្វត្តឹសមហាបុរិសលក្ខណវិចិត្តសរីរោ ព្យាមប្បភាបរិក្ខិត្តតាយ វិប្បកិណ្ណសុវណ្ណចុណ្ណមជ្ឈគតោ វិយ, វិជ្ជុលតាបរិក្ខិត្តោ កនកបព្ពតោ វិយ, យន្តសុត្តសមាកឌ្ឍិតរតនវិចិត្តំ សុវណ្ណអគ្ឃិកំ វិយ, រត្តបំសុកូលចីវរបដិច្ឆន្នោបិ រត្តកម្ពលបរិក្ខិត្តកនកបព្ពតោ វិយ, បវាឡលតាបដិមណ្ឌិតំ សុវណ្ណអគ្ឃិកំ វិយ , ចីនបិដ្ឋចុណ្ណបូជិតំ សុវណ្ណចេតិយំ វិយ, លាខារសានុលិត្តោ កនកយូបោ វិយ, រត្តវលាហកន្តរតោ តង្ខណព្ភុគ្គតបុណ្ណចន្ទោ វិយ, អហោ សមតឹសបារមិតានុភាវសជ្ជិតស្ស អត្តភាវស្ស សិរិសម្បត្តី”តិ ចិន្តេសិ។ តតោ អត្តានម្បិ ឱលោកេត្វា – “អហម្បិ សោភាមិ។ សចេ ភគវា ចតូសុ មហាទីបេសុ ចក្កវត្តិរជ្ជំ អករិស្ស, មយ្ហំ បរិណាយកដ្ឋានន្តរំ អទស្ស។ ឯវំ សន្តេ អតិវិយ ជម្ពុទីបតលំ អសោភិស្សា”តិ អត្តភាវំ និស្សាយ គេហស្សិតំ ឆន្ទរាគំ ឧប្បាទេសិ។

ភគវាបិ បុរតោ គច្ឆន្តោវ ចិន្តេសិ – “បរិបុណ្ណច្ឆវិមំសលោហិតោ ទានិ រាហុលស្ស អត្តភាវោ។ រជនីយេសុ រូបារម្មណាទីសុ ហិ ចិត្តស្ស បក្ខន្ទនកាលោ ជាតោ, កឹ ពហុលតាយ នុ ខោ រាហុលោ វីតិនាមេតី”តិ។ អថ សហាវជ្ជនេនេវ បសន្នឧទកេ មច្ឆំ វិយ, បរិសុទ្ធេ អាទាសមណ្ឌលេ មុខនិមិត្តំ វិយ ច តស្ស តំ ចិត្តុប្បាទំ អទ្ទស។ ទិស្វាវ – “អយំ រាហុលោ មយ្ហំ អត្រជោ ហុត្វា មម បច្ឆតោ អាគច្ឆន្តោ ‘អហំ សោភាមិ, មយ្ហំ វណ្ណាយតនំ បសន្ន’ន្តិ អត្តភាវំ និស្សាយ គេហស្សិតឆន្ទរាគំ ឧប្បាទេតិ, អតិត្ថេ បក្ខន្ទោ ឧប្បថំ បដិបន្នោ អគោចរេ ចរតិ, ទិសាមូឡ្ហអទ្ធិកោ វិយ អគន្តព្ពំ ទិសំ គច្ឆតិ។ អយំ ខោ បនស្ស កិលេសោ អព្ភន្តរេ វឌ្ឍន្តោ អត្តត្ថម្បិ យថាភូតំ បស្សិតុំ ន ទស្សតិ, បរត្ថម្បិ, ឧភយត្ថម្បិ។ តតោ និរយេបិ បដិសន្ធឹ គណ្ហាបេស្សតិ, តិរច្ឆានយោនិយម្បិ, បេត្តិវិសយេបិ, អសុរកាយេបិ, សម្ពាធេបិ មាតុកុច្ឆិស្មិន្តិ អនមតគ្គេ សំសារវដ្ដេ បរិបាតេស្សតិ។ អយញ្ហិ –

> អនត្ថជននោ លោភោ, លោភោ ចិត្តប្បកោបនោ;
> ភយមន្តរតោ ជាតំ, តំ ជនោ នាវពុជ្ឈតិ។
>
> លុទ្ធោ អត្ថំ ន ជានាតិ, លុទ្ធោ ធម្មំ ន បស្សតិ;
> អន្ធតមំ តទា ហោតិ, យំ លោភោ សហតេ នរំ។ (ឥតិវុ. ៨៨) –

យថា ខោ បន អនេករតនបូរា មហានាវា ភិន្នផលកន្តរេន ឧទកំ អាទិយមានា មុហុត្តម្បិ ន អជ្ឈុបេក្ខិតព្ពា ហោតិ, វេគេនស្សា វិវរំ បិទហិតុំ វដ្ដតិ, ឯវមេវំ អយម្បិ ន អជ្ឈុបេក្ខិតព្ពោ។ យាវស្ស អយំ កិលេសោ អព្ភន្តរេ សីលរតនាទីនិ ន វិនាសេតិ, តាវទេវ នំ និគ្គណ្ហិស្សាមី”តិ អជ្ឈាសយមកាសិ។ ឯវរូបេសុ បន ឋានេសុ ពុទ្ធានំ នាគវិលោកនំ នាម ហោតិ។ តស្មា យន្តេន បរិវត្តិតសុវណ្ណបដិមា វិយ សកលកាយេនេវ បរិវត្តេត្វា ឋិតោ រាហុលភទ្ទំ អាមន្តេសិ។ តំ សន្ធាយ “អថ ខោ ភគវា អបលោកេត្វា”តិអាទិ វុត្តំ។

តត្ថ **យំកិញ្ចិ រូប**ន្តិអាទីនិ សព្ពាការេន **វិសុទ្ធិមគ្គេ** ខន្ធនិទ្ទេសេ វិត្ថារិតានិ។ **នេតំ មមា**តិអាទីនិ មហាហត្ថិបទោបមេ វុត្តានិ។ **រូបមេវ នុ ខោ ភគវា**តិ កស្មា បុច្ឆតិ? តស្ស កិរ – “សព្ពំ រូបំ នេតំ មម, នេសោហមស្មិ ន មេសោ អត្តា”តិ សុត្វា – “ភគវា សព្ពំ រូបំ វិបស្សនាបញ្ញាយ ឯវំ ទដ្ឋព្ពន្តិ វទតិ, វេទនាទីសុ នុ ខោ កថំ បដិបជ្ជិតព្ព”ន្តិ នយោ ឧទបាទិ។ តស្មា តស្មិំ នយេ ឋិតោ បុច្ឆតិ។ នយកុសលោ ហេស អាយស្មា រាហុលោ, ឥទំ ន កត្តព្ពន្តិ វុត្តេ ឥទម្បិ ន កត្តព្ពំ ឥទម្បិ ន កត្តព្ពមេវាតិ នយសតេនបិ នយសហស្សេនបិ បដិវិជ្ឈតិ។ ឥទំ កត្តព្ពន្តិ វុត្តេបិ ឯសេវ នយោ។

សិក្ខាកាមោ ហិ អយំ អាយស្មា, បាតោវ គន្ធកុដិបរិវេណេ បត្ថមត្តំ វាលិកំ ឱកិរតិ – “អជ្ជ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស សន្តិកា មយ្ហំ ឧបជ្ឈាយស្ស សន្តិកា ឯត្តកំ ឱវាទំ ឯត្តកំ បរិភាសំ លភាមី”តិ។ សម្មាសម្ពុទ្ធោបិ នំ ឯតទគ្គេ ឋបេន្តោ – “ឯតទគ្គំ, ភិក្ខវេ, មម សាវកានំ ភិក្ខូនំ សិក្ខាកាមានំ យទិទំ រាហុលោ”តិ (អ. និ. ១.២០៩) សិក្ខាយមេវ អគ្គំ កត្វា ឋបេសិ។ សោបិ អាយស្មា ភិក្ខុសង្ឃមជ្ឈេ តមេវ សីហនាទំ នទិ –

“សព្ពមេតំ អភិញ្ញាយ, ធម្មរាជា បិតា មម;
សម្មុខា ភិក្ខុសង្ឃស្ស, ឯតទគ្គេ ឋបេសិ មំ។

សិក្ខាកាមានហំ អគ្គោ, ធម្មរាជេន ថោមិតោ;
សទ្ធាបព្ពជិតានញ្ច, សហាយោ បវរោ មម។

ធម្មរាជា បិតា មយ្ហំ, ធម្មារក្ខោ ច បេត្តិយោ;
សារិបុត្តោ ឧបជ្ឈាយោ, សព្ពំ មេ ជិនសាសន”ន្តិ។

អថស្ស ភគវា យស្មា ន កេវលំ រូបមេវ, វេទនាទយោបិ ឯវំ ទដ្ឋព្ពា, តស្មា **វេទនាបិ រាហុលា**តិអាទិមាហ។ **កោ នជ្ជា**តិ កោ នុ អជ្ជ។ ថេរស្ស កិរ ឯតទហោសិ “សម្មាសម្ពុទ្ធោ មយ្ហំ អត្តភាវនិស្សិតំ ឆន្ទរាគំ ញត្វា ‘សមណេន នាម ឯវរូបោ វិតក្កោ ន វិតក្កិតព្ពោ’តិ នេវ បរិយាយេន កថំ កថេសិ, គច្ឆ ភិក្ខុ រាហុលំ វទេហិ ‘មា បុន ឯវរូបំ វិតក្កំ វិតក្កេសី’តិ ន ទូតំ បេសេសិ។ មំ សម្មុខេ ឋត្វាយេវ បន សភណ្ឌកំ ចោរំ ចូឡាយ គណ្ហន្តោ វិយ សម្មុខា សុគតោវាទំ អទាសិ។ សុគតោវាទោ ច នាម អសង្ខេយ្យេហិបិ កប្បេហិ ទុល្លភោ។ ឯវរូបស្ស ពុទ្ធស្ស សម្មុខា ឱវាទំ លភិត្វា កោ នុ វិញ្ញូ បណ្ឌិតជាតិកោ អជ្ជ គាមំ បិណ្ឌាយ បវិសិស្សតី”តិ។ អថេស អាយស្មា អាហារកិច្ចំ បហាយ យស្មិំ និសិន្នដ្ឋានេ ឋិតេន ឱវាទោ លទ្ធោ, តតោវ បដិនិវត្តេត្វា អញ្ញតរស្មិំ រុក្ខមូលេ និសីទិ។ ភគវាបិ តំ អាយស្មន្តំ និវត្តមានំ ទិស្វា ន ឯវមាហ – “មា និវត្ត តាវ, រាហុល, ភិក្ខាចារកាលោ តេ”តិ។ កស្មា? ឯវំ កិរស្ស អហោសិ – “អជ្ជ តាវ កាយគតាសតិអមតភោជនំ ភុញ្ជតូ”តិ។

អទ្ទសា ខោ អាយស្មា សារិបុត្តោតិ ភគវតិ គតេ បច្ឆា គច្ឆន្តោ អទ្ទស។ ឯតស្ស កិរាយស្មតោ ឯកកស្ស វិហរតោ អញ្ញំ វត្តំ, ភគវតា សទ្ធិំ វិហរតោ អញ្ញំ។ យទា ហិ ទ្វេ អគ្គសាវកា ឯកាកិនោ វសន្តិ, តទា បាតោវ សេនាសនំ សម្មជ្ជិត្វា សរីរបដិជគ្គនំ កត្វា សមាបត្តិំ អប្បេត្វា សន្និសិន្នា អត្តនោ ចិត្តរុចិយា ភិក្ខាចារំ គច្ឆន្តិ។ ភគវតា សទ្ធិំ វិហរន្តា បន ថេរា ឯវំ ន ករោន្តិ។ តទា ហិ ភគវា ភិក្ខុសង្ឃបរិវារោ បឋមំ ភិក្ខាចារំ គច្ឆតិ។ តស្មិំ គតេ ថេរោ អត្តនោ សេនាសនា និក្ខមិត្វា – “ពហូនំ វសនដ្ឋានេ នាម សព្ពេវ បាសាទិកំ កាតុំ សក្កោន្តិ វា, ន វា សក្កោន្តី”តិ តត្ថ តត្ថ គន្ត្វា អសម្មដ្ឋំ ឋានំ សម្មជ្ជតិ។ សចេ កចវរោ អឆឌ្ឌិតោ ហោតិ, តំ ឆឌ្ឌេតិ។ បានីយដ្ឋបេតព្ពដ្ឋានម្ហិ បានីយកូដេ អសតិ បានីយឃដំ ឋបេតិ។ គិលានានំ សន្តិកំ គន្ត្វា, “អាវុសោ, តុម្ហាកំ កិំ អាហរាមិ, កិំ វោ ឥច្ឆិតព្ព”ន្តិ? បុច្ឆតិ។ អវស្សិកទហរានំ សន្តិកំ គន្ត្វា – “អភិរមថ, អាវុសោ, មា ឧក្កណ្ឋិត្ថ, បដិបត្តិសារកំ ពុទ្ធសាសន”ន្តិ ឱវទតិ។ ឯវំ កត្វា សព្ពបច្ឆា ភិក្ខាចារំ គច្ឆតិ។ យថា ហិ ចក្កវត្តិ កុហិញ្ចិ គន្តុកាមោ សេនាយ បរិវារិតោ បឋមំ និក្ខមតិ, បរិណាយករតនំ សេនង្គានិ សំវិធាយ បច្ឆា និក្ខមតិ, ឯវំ សទ្ធម្មចក្កវត្តិ ភគវា ភិក្ខុសង្ឃបរិវារោ បឋមំ និក្ខមតិ, តស្ស ភគវតោ បរិណាយករតនភូតោ ធម្មសេនាបតិ ឥមំ កិច្ចំ កត្វា សព្ពបច្ឆា និក្ខមតិ។ សោ ឯវំ និក្ខន្តោ តស្មិំ ទិវសេ អញ្ញតរស្មិំ រុក្ខមូលេ និសិន្នំ រាហុលភទ្ទំ អទ្ទស។ តេន វុត្តំ “បច្ឆា គច្ឆន្តោ អទ្ទសា”តិ។

អថ កស្មា អានាបានស្សតិយំ និយោជេសិ? និសជ្ជានុច្ឆវិកត្តា។ ថេរោ កិរ “ឯតស្ស ភគវតា រូបកម្មដ្ឋានំ កថិត”ន្តិ អនាវជ្ជិត្វាវ យេនាការេន អយំ អចលោ អនោពទ្ធោ ហុត្វា និសិន្នោ, ឥទមស្ស ឯតិស្សា និសជ្ជាយ កម្មដ្ឋានំ អនុច្ឆវិកន្តិ ចិន្តេត្វា ឯវមាហ។ តត្ថ **អានាបានស្សតិ**ន្តិ អស្សាសបស្សាសេ បរិគ្គហេត្វា តត្ថ ចតុក្កបញ្ចកជ្ឈានំ និព្ពត្តេត្វា វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា អរហត្តំ គណ្ហាហីតិ ទស្សេតិ។

មហប្ផលា ហោតីតិ កីវមហប្ផលា ហោតិ? ឥធ ភិក្ខុ អានាបានស្សតិំ អនុយុត្តោ ឯកាសនេ និសិន្នោវ សព្ពាសវេ ខេបេត្វា អរហត្តំ បាបុណាតិ, តថា អសក្កោន្តោ មរណកាលេ សមសីសី ហោតិ, តថា អសក្កោន្តោ ទេវលោកេ និព្ពត្តិត្វា ធម្មកថិកទេវបុត្តស្ស ធម្មំ សុត្វា អរហត្តំ បាបុណាតិ, តតោ វិរទ្ធោ អនុប្បន្នេ ពុទ្ធុប្បាទេ បច្ចេកពោធិំ សច្ឆិករោតិ, តំ អសច្ឆិករោន្តោ ពុទ្ធានំ សម្មុខីភាវេ ពាហិយត្ថេរាទយោ វិយ ខិប្បាភិញ្ញោ ហោតិ, ឯវំ មហប្ផលា។ **មហានិសំសា**តិ តស្សេវ វេវចនំ។ វុត្តម្បិ ចេតំ –

“អានាបានស្សតី យស្ស, បរិបុណ្ណា សុភាវិតា;

អនុបុព្ពំ បរិចិតា, យថា ពុទ្ធេន ទេសិតា;
សោមំ លោកំ បភាសេតិ, អព្ភា មុត្តោវ ចន្ទិមា”តិ។ (ថេរគា. ៥៤៨; បដិ. ម. ១.១.៦០) –

ឥមំ មហប្ផលតំ សម្បស្សមានោ ថេរោ សទ្ធិវិហារិកំ តត្ថ និយោជេតិ។

ឥតិ ភគវា រូបកម្មដ្ឋានំ, ថេរោ អានាបានស្សតិន្តិ ឧភោបិ កម្មដ្ឋានំ អាចិក្ខិត្វា គតា, រាហុលភទ្ទោ វិហារេយេវ ឱហីនោ។ ភគវា តស្ស ឱហីនភាវំ ជានន្តោបិ នេវ អត្តនា ខាទនីយំ ភោជនីយំ គហេត្វា អគមាសិ, ន អានន្ទត្ថេរស្ស ហត្ថេ បេសេសិ, ន បសេនទិមហារាជអនាថបិណ្ឌិកាទីនំ សញ្ញំ អទាសិ។ សញ្ញាមត្តកញ្ហិ លភិត្វា តេ កាជភត្តំ អភិហរេយ្យុំ។ យថា ច ភគវា, ឯវំ សារិបុត្តត្ថេរោបិ ន កិញ្ចិ អកាសិ។ រាហុលត្ថេរោ និរាហារោ ឆិន្នភត្តោ អហោសិ។ តស្ស បនាយស្មតោ – “ភគវា មំ វិហារេ ឱហីនំ ជានន្តោបិ អត្តនា លទ្ធបិណ្ឌបាតំ នាបិ សយំ គហេត្វា អាគតោ, ន អញ្ញស្ស ហត្ថេ បហិណិ , ន មនុស្សានំ សញ្ញំ អទាសិ, ឧបជ្ឈាយោបិ មេ ឱហីនភាវំ ជានន្តោ តថេវ ន កិញ្ចិ អកាសី”តិ ចិត្តម្បិ ន ឧប្បន្នំ, កុតោ តប្បច្ចយា ឱមានំ វា អតិមានំ វា ជនេស្សតិ។ ភគវតា បន អាចិក្ខិតកម្មដ្ឋានមេវ បុរេភត្តម្បិ បច្ឆាភត្តម្បិ – “ឥតិបិ រូបំ អនិច្ចំ, ឥតិបិ ទុក្ខំ, ឥតិបិ អសុភំ, ឥតិបិ អនត្តា”តិ អគ្គិំ អភិមត្ថេន្តោ វិយ និរន្តរំ មនសិកត្វា សាយន្ហសមយេ ចិន្តេសិ – “អហំ ឧបជ្ឈាយេន អានាបានស្សតី ភាវេហីតិ វុត្តោ , តស្ស វចនំ ន ករិស្សាមិ។ អាចរិយុបជ្ឈាយានញ្ហិ វចនំ អករោន្តោ ទុព្ពចោ នាម ហោតិ។ ‘ទុព្ពចោ រាហុលោ, ឧបជ្ឈាយស្សបិ វចនំ ន ករោតី’តិ ច គរហុប្បត្តិតោ កក្ខឡតរា បីឡា នាម នត្ថី”តិ ភាវនាវិធានំ បុច្ឆិតុកាមោ ភគវតោ សន្តិកំ អគមាសិ។ តំ ទស្សេតុំ **អថ ខោ អាយស្មា រាហុលោ**តិអាទិ វុត្តំ។

១១៤. តត្ថ **បដិសល្លានា**តិ ឯកីភាវតោ។ **យំកិញ្ចិ រាហុលា**តិ កស្មា? ភគវា អានាបានស្សតី បុដ្ឋោ រូបកម្មដ្ឋានំ កថេតីតិ។ រូបេ ឆន្ទរាគប្បហានត្ថំ។ ឯវំ កិរស្ស អហោសិ – “រាហុលស្ស អត្តភាវំ និស្សាយ ឆន្ទរាគោ ឧប្បន្នោ, ហេដ្ឋា ចស្ស សង្ខេបេន រូបកម្មដ្ឋានំ កថិតំ។ ឥទានិស្សាបិ ទ្វិចត្តាលីសាយ អាការេហិ អត្តភាវំ វិរាជេត្វា វិសង្ខរិត្វា តំនិស្សិតំ ឆន្ទរាគំ អនុប្បត្តិធម្មតំ អាបាទេស្សាមី”តិ។ អថ អាកាសធាតុំ កស្មា វិត្ថារេសីតិ? ឧបាទារូបទស្សនត្ថំ។ ហេដ្ឋា ហិ ចត្តារិ មហាភូតានេវ កថិតានិ, ន ឧបាទារូបំ។ តស្មា ឥមិនា មុខេន តំ ទស្សេតុំ អាកាសធាតុំ វិត្ថារេសិ។ អបិច អជ្ឈត្តិកេន អាកាសេន បរិច្ឆិន្នរូបម្បិ បាកដំ ហោតិ។

អាកាសេន បរិច្ឆិន្នំ, រូបំ យាតិ វិភូតតំ;
តស្សេវំ អាវិភាវត្ថំ, តំ បកាសេសិ នាយកោ។

ឯត្ថ បន បុរិមាសុ តាវ ចតូសុ ធាតូសុ យំ វត្តព្ពំ, តំ មហាហត្ថិបទោបមេ វុត្តមេវ។

១១៨. អាកាសធាតុយំ **អាកាសគត**ន្តិ អាកាសភាវំ គតំ។ **ឧបាទិន្ន**ន្តិអាទិន្នំ គហិតំ បរាមដ្ឋំ, សរីរដ្ឋកន្តិ អត្ថោ។ **កណ្ណច្ឆិទ្ទ**ន្តិ មំសលោហិតាទីហិ អសម្ផុដ្ឋកណ្ណវិវរំ។ នាសច្ឆិទ្ទាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ **យេន ចា**តិ យេន ឆិទ្ទេន។ **អជ្ឈោហរតី**តិ អន្តោ បវេសេតិ, ជិវ្ហាពន្ធនតោ ហិ យាវ ឧទរបដលា មនុស្សានំ វិទត្ថិចតុរង្គុលំ ឆិទ្ទដ្ឋានំ ហោតិ។ តំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។ **យត្ថ ចា**តិ យស្មិំ ឱកាសេ។ **សន្តិដ្ឋតី**តិ បតិដ្ឋាតិ។ មនុស្សានញ្ហិ មហន្តំ បដបរិស្សាវនមត្តញ្ច ឧទរបដលំ នាម ហោតិ។ តំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។ **អធោភាគំ និក្ខមតី**តិ យេន ហេដ្ឋា និក្ខមតិ។ ទ្វត្តឹសហត្ថមត្តំ ឯកវីសតិយា ឋានេសុ វង្កំ អន្តំ នាម ហោតិ។ តំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។ **យំ វា បនញ្ញម្បី**តិ ឥមិនា សុខុមសុខុមំ ចម្មមំសាទិអន្តរគតញ្ចេវ លោមកូបភាវេន ច ឋិតំ អាកាសំ ទស្សេតិ។ សេសមេត្ថាបិ បថវីធាតុអាទីសុ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពំ។

១១៩. ឥទានិស្ស តាទិភាវលក្ខណំ អាចិក្ខន្តោ **បថវីសម**ន្តិអាទិមាហ។ ឥដ្ឋានិដ្ឋេសុ ហិ អរជ្ជន្តោ អទុស្សន្តោ តាទី នាម ហោតិ។ **មនាបាមនាបា**តិ ឯត្ថ អដ្ឋ លោភសហគតចិត្តសម្បយុត្តា មនាបា នាម, ទ្វេ ទោមនស្សចិត្តសម្បយុត្តា អមនាបា នាម។ **ចិត្តំ ន បរិយាទាយ ឋស្សន្តី**តិ ឯតេ ផស្សា ឧប្បជ្ជិត្វា តវ ចិត្តំ អន្តោមុដ្ឋិគតំ ករោន្តោ វិយ បរិយាទាយ គហេត្វា ឋាតុំ ន សក្ខិស្សន្តិ “អហំ សោភាមិ, មយ្ហំ វណ្ណាយតនំ បសន្ន”ន្តិ បុន អត្តភាវំ និស្សាយ ឆន្ទរាគោ នុប្បជ្ជិស្សតិ។ **គូថគត**ន្តិអាទីសុ គូថមេវ គូថគតំ។ ឯវំ សព្ពត្ថ។

ន កត្ថចិ បតិដ្ឋិតោតិ បថវីបព្ពតរុក្ខាទីសុ ឯកស្មិម្បិ ន បតិដ្ឋិតោ, យទិ ហិ បថវិយំ បតិដ្ឋិតោ ភវេយ្យ, បថវិយា ភិជ្ជមានាយ សហេវ ភិជ្ជេយ្យ, បព្ពតេ បតមានេ សហេវ បតេយ្យ, រុក្ខេ ឆិជ្ជមានេ សហេវ ឆិជ្ជេយ្យ។

១២០. មេត្តំ រាហុលាតិ កស្មា អារភិ? តាទិភាវស្ស ការណទស្សនត្ថំ។ ហេដ្ឋា ហិ តាទិភាវលក្ខណំ ទស្សិតំ, ន ច សក្កា អហំ តាទី ហោមីតិ អការណា ភវិតុំ, នបិ “អហំ ឧច្ចាកុលប្បសុតោ ពហុស្សុតោ លាភី, មំ រាជរាជមហាមត្តាទយោ ភជន្តិ, អហំ តាទី ហោមី”តិ ឥមេហិ ការណេហិ កោចិ តាទី នាម ហោតិ, មេត្តាទិភាវនាយ បន ហោតីតិ តាទិភាវស្ស ការណទស្សនត្ថំ ឥមំ ទេសនំ អារភិ។

តត្ថ **ភាវយតោ**តិ ឧបចារំ វា អប្បនំ វា បាបេន្តស្ស។ **យោ ព្យាបាទោ**តិ យោ សត្តេ កោបោ, សោ បហីយិស្សតិ។ **វិហេសា**តិ បាណិអាទីហិ សត្តានំ វិហឹសនំ។ **អរតី**តិ បន្តសេនាសនេសុ ចេវ អធិកុសលធម្មេសុ ច ឧក្កណ្ឋិតតា។ **បដិឃោ**តិ យត្ថ កត្ថចិ សត្តេសុ សង្ខារេសុ ច បដិហញ្ញនកិលេសោ។ **អសុភ**ន្តិ ឧទ្ធុមាតកាទីសុ ឧបចារប្បនំ។ ឧទ្ធុមាតកាទីសុ អសុភភាវនា ច នាមេសា វិត្ថារតោ **វិសុទ្ធិមគ្គេ** កថិតាវ។ **រាគោ**តិ បញ្ចកាមគុណិករាគោ។ **អនិច្ចសញ្ញ**ន្តិ អនិច្ចានុបស្សនាយ សហជាតសញ្ញំ។ វិបស្សនា ឯវ វា ឯសា អសញ្ញាបិ សញ្ញាសីសេន សញ្ញាតិ វុត្តា។ **អស្មិមានោ**តិ រូបាទីសុ អស្មីតិ មានោ។

១២១. ឥទានិ ថេរេន បុច្ឆិតំ បញ្ហំ វិត្ថារេន្តោ **អានាបានស្សតិ**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ ឥទំ កម្មដ្ឋានញ្ច កម្មដ្ឋានភាវនា ច បាឡិអត្ថោ ច សទ្ធឹ អានិសំសកថាយ សព្ពោ សព្ពាការេន **វិសុទ្ធិមគ្គេ** អនុស្សតិនិទ្ទេសេ វិត្ថារិតោយេវ។ ឥមំ ទេសនំ ភគវា នេយ្យបុគ្គលវសេនេវ បរិនិដ្ឋាបេសីតិ។

បបញ្ចសូទនិយា មជ្ឈិមនិកាយដ្ឋកថាយ

មាហារាហុលោវាទសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣. ចូឡមាលុក្យសុត្តវណ្ណនា

១២២. ឯវំ មេ សុតន្តិ មាលុក្យសុត្តំ។ តត្ថ **មាលុក្យបុត្តស្សា**តិ ឯវំនាមកស្ស ថេរស្ស។ **ឋបិតានិ បដិក្ខិត្តានី**តិ ទិដ្ឋិគតានិ នាម ន ព្យាកាតព្ពានីតិ ឯវំ ឋបិតានិ ចេវ បដិក្ខិត្តានិ ច។ **តថាគតោ**តិ សត្តោ។ **តំ មេ ន រុច្ចតី**តិ តំ អព្យាករណំ មយ្ហំ ន រុច្ចតិ។ **សិក្ខំ បច្ចក្ខាយា**តិ សិក្ខំ បដិក្ខិបិត្វា។

១២៥. កោ សន្តោ កំ បច្ចាចិក្ខសីតិ យាចកោ វា ហិ យាចិតកំ បច្ចាចិក្ខេយ្យ, យាចិតកោ វា យាចកំ។ ត្វំ នេវ យាចកោ ន យាចិតកោ, សោ ទានិ ត្វំ កោ សន្តោ កំ បច្ចាចិក្ខសីតិ អត្ថោ។

១២៦. វិទ្ធោ អស្សាតិ បរសេនាយ ឋិតេន វិទ្ធោ ភវេយ្យ។ **គាឡ្ហបលេបនេនា**តិ ពហលលេបនេន។ **ភិសក្ក**ន្តិ វេជ្ជំ។ **សល្លកត្ត**ន្តិ សល្លកន្តនំ សល្លកន្តិយសុត្តវាចកំ។ **អក្កស្សា**តិ អក្កវាកេ គហេត្វា ជិយំ ករោន្តិ។ តេន វុត្តំ “អក្កស្សា”តិ។ **សណ្ហស្សា**តិ វេណុវិលីវស្ស។ មរុវាខីរបណ្ណិនម្បិ វាកេហិយេវ ករោន្តិ។ តេន វុត្តំ **យទិ វា មរុវាយ យទិ វា ខីរបណ្ណិនោ**តិ។ **គច្ឆ**ន្តិ បព្ពតគច្ឆនទីគច្ឆាទីសុ ជាតំ។ **រោបិម**ន្តិ រោបេត្វា វឌ្ឍិតំ សររនតោ សរំ គហេត្វា កតំ។ **សិថិលហនុនោ**តិ ឯវំនាមកស្ស បក្ខិនោ។ **ភេរវស្សា**តិ កាឡសីហស្ស។ **សេម្ហារស្សា**តិ មក្កដស្ស។ **ឯវំ នោ**តិ ឯតាយ ទិដ្ឋិយា សតិ ន ហោតីតិ អត្ថោ។

១២៧. អត្ថេវ ជាតីតិ ឯតាយ ទិដ្ឋិយា សតិ ព្រហ្មចរិយវាសោវ នត្ថិ, ជាតិ បន អត្ថិយេវ។ តថា ជរាមរណាទីនីតិ ទស្សេតិ។ **យេសាហ**ន្តិ យេសំ អហំ។ **និឃាត**ន្តិ ឧបឃាតំ វិនាសំ។ មម សាវកា ហិ ឯតេសុ និព្ពិន្ទា ឥធេវ និព្ពានំ បាបុណន្តីតិ អធិប្បាយោ។

១២៨. តស្មាតិហាតិ យស្មា អព្យាកតមេតំ, ចតុសច្ចមេវ មយា ព្យាកតំ, តស្មាតិ អត្ថោ។ **ន ហេតំ មាលុក្យបុត្ត អត្ថសំហិត**ន្តិ ឯតំ ទិដ្ឋិគតំ វា ឯតំ ព្យាករណំ វា ការណនិស្សិតំ ន ហោតិ។ **ន អាទិព្រហ្មចរិយក**ន្តិ ព្រហ្មចរិយស្ស អាទិមត្តម្បិ បុព្ពភាគសីលមត្តម្បិ ន ហោតិ។ **ន និព្ពិទាយា**តិអាទីសុ វដ្ដេ និព្ពិន្ទនត្ថាយ វា វិរជ្ជនត្ថាយ វា វដ្ដនិរោធាយ វា រាគាទិវូបសមនត្ថាយ វា អភិញ្ញេយ្យេ ធម្មេ អភិជាននត្ថាយ វា ចតុមគ្គសង្ខាតសម្ពោធត្ថាយ វា អសង្ខតនិព្ពានសច្ឆិកិរិយត្ថាយ វា ន ហោតិ។ **ឯតំ ហី**តិ ឯតំ ចតុសច្ចព្យាករណំ។ **អាទិព្រហ្មចរិយក**ន្តិ ព្រហ្មចរិយស្ស អាទិភូតំ បុព្ពបទដ្ឋានំ។ សេសំ វុត្តបដិបក្ខនយេន វេទិតព្ពំ។ ឥមម្បិ ទេសនំ ភគវា នេយ្យបុគ្គលវសេន និដ្ឋាបេសីតិ។

បបញ្ចសូទនិយា មជ្ឈិមនិកាយដ្ឋកថាយ

ចូឡមាលុក្យសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤. មហាមាលុក្យសុត្តវណ្ណនា

១២៩. ឯវំ មេ សុតន្តិ មហាមាលុក្យសុត្តំ។ តត្ថ **ឱរម្ភាគិយានី**តិ ហេដ្ឋា កោដ្ឋាសិកានិ កាមភវេ និព្ពត្តិសំវត្តនិកានិ។ **សំយោជនានី**តិ ពន្ធនានិ។ **កស្ស ខោ នាមា**តិ កស្ស ទេវស្ស វា មនុស្សស្ស វា ទេសិតានិ ធារេសិ, កឹ ត្វមេវេកោ អស្សោសិ, ន អញ្ញោ កោចីតិ? **អនុសេតី**តិ អប្បហីនតាយ អនុសេតិ។ អនុសយមានោ សំយោជនំ នាម ហោតិ។

ឯត្ថ ច ភគវតា សំយោជនំ បុច្ឆិតំ, ថេរេនបិ សំយោជនមេវ ព្យាកតំ។ ឯវំ សន្តេបិ តស្ស វាទេ ភគវតា ទោសោ អារោបិតោ។ សោ កស្មាតិ ចេ? ថេរស្ស តថាលទ្ធិកត្តា។ អយញ្ហិ តស្ស លទ្ធិ “សមុទាចារក្ខណេយេវ កិលេសេហិ សំយុត្តោ នាម ហោតិ, ឥតរស្មឹ ខណេ អសំយុត្តោ”តិ។ តេនស្ស ភគវតា ទោសោ អារោបិតោ។ អថាយស្មា អានន្ទោ ចិន្តេសិ – “ភគវតា ភិក្ខុសង្ឃស្ស ធម្មំ ទេសេស្សាមីតិ អត្ថនោ ធម្មតាយេវ អយំ ធម្មទេសនា អារទ្ធា, សា ឥមិនា អបណ្ឌិតេន ភិក្ខុនា វិសំវាទិតា។ ហន្ទាហំ ភគវន្តំ យាចិត្វា ភិក្ខូនំ ធម្មំ ទេសេស្សាមី”តិ។ សោ ឯវមកាសិ។ តំ ទស្សេតុំ “ឯវំ វុត្តេ អាយស្មា អានន្ទោ”តិអាទិ វុត្តំ។

តត្ថ **សក្កាយទិដ្ឋិបរិយុដ្ឋិតេនា**តិ សក្កាយទិដ្ឋិយា គហិតេន អភិភូតេន។ **សក្កាយទិដ្ឋិបរេតេនា**តិ សក្កាយទិដ្ឋិយា អនុគតេន។ **និស្សរណ**ន្តិ ទិដ្ឋិនិស្សរណំ នាម និព្ពានំ, តំ យថាភូតំ នប្បជានាតិ។ **អប្បដិវិនីតា**តិ អវិនោទិតា អនីហដា។ **ឱរម្ភាគិយំ សំយោជន**ន្តិ ហេដ្ឋាភាគិយសំយោជនំ នាម ហោតិ។ សេសបទេសុបិ ឯសេវ នយោ។ សុក្កបក្ខោ ឧត្តានត្ថោយេវ។ “សានុសយា បហីយតី”តិ វចនតោ បនេត្ថ ឯកច្ចេ “អញ្ញំ សំយោជនំ អញ្ញោ អនុសយោ”តិ វទន្តិ។ “យថា ហិ សព្យញ្ជនំ ភត្ត”ន្តិ វុត្តេ ភត្តតោ អញ្ញំ ព្យញ្ជនំ ហោតិ, ឯវំ “សានុសយា”តិ វចនតោ បរិយុដ្ឋានសក្កាយទិដ្ឋិតោ អញ្ញេន អនុសយេន ភវិតព្ពន្តិ តេសំ លទ្ធិ។ តេ “សសីសំ បារុបិត្វា”តិអាទីហិ បដិក្ខិបិតព្ពា។ ន ហិ សីសតោ អញ្ញោ បុរិសោ អត្ថិ។ អថាបិ សិយា – “យទិ តទេវ សំយោជនំ សោ អនុសយោ, ឯវំ សន្តេ ភគវតា ថេរស្ស តរុណូបមោ ឧបារម្ភោ ទុអារោបិតោ ហោតី”តិ។ ន ទុអារោបិតោ, កស្មា? ឯវំលទ្ធិកត្តាតិ វិត្ថារិតមេតំ។ តស្មា សោយេវ កិលេសោ ពន្ធនដ្ឋេន សំយោជនំ, អប្បហីនដ្ឋេន អនុសយោតិ ឥមមត្ថំ សន្ធាយ ភគវតា “សានុសយា បហីយតី”តិ ឯវំ វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។

១៣២. តចំ ឆេត្វាតិអាទីសុ ឥទំ ឱបម្មសំសន្ទនំ – តចច្ឆេទោ វិយ ហិ សមាបត្តិ ទដ្ឋព្ពា, ផេគ្គុច្ឆេទោ វិយ វិបស្សនា, សារច្ឆេទោ វិយ មគ្គោ។ បដិបទា បន លោកិយលោកុត្តរមិស្សការ វដ្ដតិ។ **ឯវមេតេ ទដ្ឋព្ពា**តិ ឯវរូបា បុគ្គលា ឯវំ ទដ្ឋព្ពា។

១៣៣. ឧបធិវិវេកាតិ ឧបធិវិវេកេន។ ឥមិនា បញ្ចកាមគុណវិវេកោ កថិតោ។ **អកុសលានំ ធម្មានំ បហានា**តិ ឥមិនា នីវរណប្បហានំ កថិតំ។ **កាយទុដ្ឋុល្លានំ បដិប្បស្សទ្ធិយា**តិ ឥមិនា កាយាលសិយបដិប្បស្សទ្ធិ កថិតា។ **វិវិច្ចេវ កាមេហី**តិ ឧបធិវិវេកេន កាមេហិ វិនា ហុត្វា។ **វិវិច្ច អកុសលេហី**តិ អកុសលានំ ធម្មានំ បហានេន កាយទុដ្ឋុល្លានំ បដិប្បស្សទ្ធិយា ច អកុសលេហិ វិនា ហុត្វា។ **យទេវ តត្ថ ហោតី**តិ យំ តត្ថ អន្តោសមាបត្តិក្ខណេយេវ សមាបត្តិសមុដ្ឋិតញ្ច រូបាទិធម្មជាតំ ហោតិ។ **តេ ធម្មេ**តិ តេ រូបគតន្តិអាទិនា នយេន វុត្តេ រូបាទយោ ធម្មេ។ **អនិច្ចតោ**តិ ន និច្ចតោ។ **ទុក្ខតោ**តិ ន សុខតោ។ **រោគតោ**តិអាទីសុ អាពាធដ្ឋេន រោគតោ, អន្តោទោសដ្ឋេន **គណ្ឌតោ**, អនុបវិទ្ធដ្ឋេន ទុក្ខជននដ្ឋេន ច **សល្លតោ**, ទុក្ខដ្ឋេន **អឃតោ**, រោគដ្ឋេន **អាពាធតោ**, អសកដ្ឋេន **បរតោ**, បលុជ្ជនដ្ឋេន **បលោកតោ**, និស្សត្តដ្ឋេន **សុញ្ញតោ**, ន អត្តដ្ឋេន **អនត្តតោ**។ តត្ថ អនិច្ចតោ, បលោកតោតិ ទ្វីហិ បទេហិ អនិច្ចលក្ខណំ កថិតំ, ទុក្ខតោតិអាទីហិ ឆហិ ទុក្ខលក្ខណំ, បរតោ សុញ្ញតោ អនត្តតោតិ តីហិ អនត្តលក្ខណំ។

សោ តេហិ ធម្មេហីតិ សោ តេហិ ឯវំ តិលក្ខណំ អារោបេត្វា ទិដ្ឋេហិ អន្តោសមាបត្តិយំ បញ្ចក្ខន្ធធម្មេហិ។ **ចិត្តំ បដិវាបេតី**តិ ចិត្តំ បដិសំហរតិ មោចេតិ អបនេតិ។ **ឧបសំហរតី**តិ វិបស្សនាចិត្តំ តាវ សវនវសេន ថុតិវសេន បរិយត្តិវសេន បញ្ញត្តិវសេន ច ឯតំ សន្តំ និព្ពានន្តិ ឯវំ អសង្ខតាយ អមតាយ ធាតុយា ឧបសំហរតិ។ មគ្គចិត្តំ និព្ពានំ អារម្មណករណវសេនេវ ឯតំ សន្តមេតំ បណីតន្តិ ន ឯវំ វទតិ, ឥមិនា បន អាការេន តំ បដិវិជ្ឈន្តោ តត្ថ ចិត្តំ ឧបសំហរតីតិ អត្ថោ។ **សោ តត្ថ ឋិតោ**តិ តាយ តិលក្ខណារម្មណាយ វិបស្សនាយ ឋិតោ។ **អាសវានំ ខយំ បាបុណាតី**តិ អនុក្កមេន ចត្តារោ មគ្គេ ភាវេត្វា បាបុណាតិ ។ **តេនេវ ធម្មរាគេនា**តិ សមថវិបស្សនាធម្មេ ឆន្ទរាគេន។ សមថវិបស្សនាសុ ហិ សព្ពសោ ឆន្ទរាគំ បរិយាទាតុំ សក្កោន្តោ អរហត្តំ បាបុណាតិ, អសក្កោន្តោ អនាគាមី ហោតិ។

យទេវ តត្ថ ហោតិ វេទនាគតន្តិ ឥធ បន រូបំ ន គហិតំ។ កស្មា? សមតិក្កន្តត្តា។ អយញ្ហិ ហេដ្ឋា រូបាវចរជ្ឈានំ សមាបជ្ជិត្វា រូបំ អតិក្កមិត្វា អរូបាវចរសមាបត្តិំ សមាបន្នោតិ សមថវសេនបិនេន រូបំ អតិក្កន្តំ, ហេដ្ឋា រូបំ សម្មទេវ សម្មសិត្វា តំ អតិក្កម្ម ឥទានិ អរូបំ សម្មសតីតិ វិបស្សនាវសេនបិនេន រូបំ អតិក្កន្តំ។ អរូបេ បន សព្វសោបិ រូបំ នត្ថីតិ តំ សន្ធាយបិ ឥធ រូបំ ន គហិតំ។

អថ កិញ្ចរហីតិ កឹ បុច្ឆាមីតិ បុច្ឆតិ? សមថវសេន គច្ឆតោ ចិត្តេកគ្គតា ធុរំ ហោតិ, សោ ចេតោវិមុត្តោ នាម។ វិបស្សនាវសេន គច្ឆតោ បញ្ញា ធុរំ ហោតិ, សោ បញ្ញាវិមុត្តោ នាមាតិ ឯត្ថ ថេរស្ស កង្ខា នត្ថិ។ អយំ សភាវធម្មោយេវ, សមថវសេនេវ បន គច្ឆន្តេសុ ឯកោ ចេតោវិមុត្តោ នាម ហោតិ, ឯកោ បញ្ញាវិមុត្តោ។ វិបស្សនាវសេន គច្ឆន្តេសុបិ ឯកោ បញ្ញាវិមុត្តោ នាម ហោតិ, ឯកោ ចេតោវិមុត្តោតិ ឯត្ថ កឹ ការណន្តិ បុច្ឆតិ។

ឥន្ទ្រិយវេមត្តតំ វទាមីតិ ឥន្ទ្រិយនានត្តតំ វទាមិ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ, ន ត្វំ, អានន្ទ, ទស បារមិយោ បូរេត្វា សព្វញ្ញុតំ បដិវិជ្ឈិ, តេន តេ ឯតំ អបាកដំ។ អហំ បន បដិវិជ្ឈិំ, តេន មេ ឯតំ បាកដំ។ ឯត្ថ ហិ ឥន្ទ្រិយនានត្តតា ការណំ។ សមថវសេនេវ ហិ គច្ឆន្តេសុ ឯកស្ស ភិក្ខុនោ ចិត្តេកគ្គតា ធុរំ ហោតិ, សោ ចេតោវិមុត្តោ នាម ហោតិ។ ឯកស្ស បញ្ញា ធុរំ ហោតិ, សោ បញ្ញាវិមុត្តោ នាម ហោតិ។ វិបស្សនាវសេនេវ ច គច្ឆន្តេសុ ឯកស្ស បញ្ញា ធុរំ ហោតិ, សោ បញ្ញាវិមុត្តោ នាម ហោតិ។ ឯកស្ស ចិត្តេកគ្គតា ធុរំ ហោតិ, សោ ចេតោវិមុត្តោ នាម ហោតិ។ ទ្វេ អគ្គសាវកា សមថវិបស្សនាធុរេន អរហត្តំ បត្តា។ តេសុ ធម្មសេនាបតិ បញ្ញាវិមុត្តោ ជាតោ, មហាមោគ្គល្លានត្ថេរោ ចេតោវិមុត្តោ។ ឥតិ ឥន្ទ្រិយវេមត្តមេត្ថ ការណន្តិ វេទិតព្វំ។ សេសំ សព្វត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

បបញ្ចសូទនិយា មជ្ឈិមនិកាយដ្ឋកថាយ

មហាមាលុក្យសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥. ភទ្ទាលិសុត្តវណ្ណនា

១៣៤. ឯវំ មេ សុតន្តិ ភទ្ទាលិសុត្តំ។ តត្ថ **ឯកាសនភោជនន្តិ** ឯកស្មិំ បុរេភត្តេ អសនភោជនំ, ភុញ្ជិតព្ពភត្តន្តិ អត្ថោ។ **អប្បាពាធតន្តិ**អាទីនិ កកចោបមេ វិត្ថារិតានិ។ **ន ឧស្សហាមីតិ** ន សក្កោមិ។ **សិយា កុក្កុច្ចំ សិយា វិប្បដិសារោតិ** ឯវំ ភុញ្ជន្តោ យាវជីវំ ព្រហ្មចរិយំ ចរិតុំ សក្ខិស្សាមិ នុ ខោ, ន នុ ខោតិ ឥតិ មេ វិប្បដិសារកុក្កុច្ចំ ភវេយ្យាតិ អត្ថោ។ **ឯកទេសំ ភុញ្ជិត្វាតិ** បោរាណកត្ថេរា កិរ បត្តេ ភត្តំ បក្ខិបិត្វា សប្បិម្ហិ ទិន្នេ សប្បិនា ឧណ្ហមេវ ថោកំ ភុញ្ជិត្វា ហត្ថេ ធោវិត្វា អវសេសំ ពហិ នីហរិត្វា ឆាយូទកផាសុកេ ឋានេ និសីទិត្វា ភុញ្ជន្តិ។ ឯតំ សន្ធាយ សត្ថា អាហ។ ភទ្ទាលិ, បន ចិន្តេសិ – “សចេ សកឹ បត្តំ បូរេត្វា ទិន្នំ ភត្តំ ភុញ្ជិត្វា បុន បត្តំ ធោវិត្វា ឱទនស្ស បូរេត្វា លទ្ធំ ពហិ នីហរិត្វា ឆាយូទកផាសុកេ ឋានេ ភុញ្ជេយ្យ, ឥតិ ឯវំ វដ្ដេយ្យ, ឥតរថា កោ សក្កោតី”តិ។ តស្មា **ឯវម្បិ ខោ អហំ, ភន្តេ, ន ឧស្សហាមីតិ** អាហ។ អយំ កិរ អតីតេ អនន្តរាយ ជាតិយា កាកយោនិយំ និព្ពត្តិ។ កាកា ច នាម មហាឆាតកា ហោន្តិ។ តស្មា ឆាតកត្ថេរោ នាម អហោសិ។ តស្ស បន វិរវន្តស្សេវ ភគវា តំ មទ្ទិត្វា អជ្ឈោត្ថរិត្វា – “យោ បន ភិក្ខុ វិកាលេ ខាទនីយំ វា ភោជនីយំ វា ខាទេយ្យ វា ភុញ្ជេយ្យ វា បាចិត្តិយ”ន្តិ (បាចិ. ២៤៨) សិក្ខាបទំ បញ្ញាបេសិ។ តេន វុត្តំ **អថ ខោ អាយស្មា, ភទ្ទាលិ,...បេ.... អនុស្សាវំ បវេទេសីតិ**។

យថា តន្តិ យថា អញ្ញោបិ សិក្ខាយ ន បរិបូរការី ឯកវិហារេបិ វសន្តោ សត្ថុ សម្មុខីភាវំ ន ទទេយ្យ, តថេវ ន អទាសីតិ អត្ថោ។ នេវ ភគវតោ ឧបដ្ឋានំ អគមាសិ, ន ធម្មទេសនដ្ឋានំ ន វិតក្កមាឡកំ, ន ឯកំ ភិក្ខាចារមគ្គំ បដិបជ្ជិ។ យស្មិំ កុលេ ភគវា និសីទតិ, តស្ស ទ្វារេបិ ន អដ្ឋាសិ។ សចស្ស វសនដ្ឋានំ ភគវា គច្ឆតិ, សោ បុរេតរមេវ ញត្វា អញ្ញត្ថ គច្ឆតិ។ សទ្ធាបព្វជិតោ កិរេស កុលបុត្តោ បរិសុទ្ធសីលោ។ តេនស្ស ន អញ្ញោ វិតក្កោ អហោសិ, – “មយា នាម ឧទរការណា ភគវតោ សិក្ខាបទបញ្ញាបនំ បដិពាហិតំ, អននុច្ឆវិកំ មេ កត”ន្តិ អយមេវ វិតក្កោ អហោសិ។ តស្មា ឯកវិហារេ វសន្តោបិ លជ្ជាយ សត្ថុ សម្មុខីភាវំ នាទាសិ។

១៣៥. ចីវរកម្មំ ករោន្តីតិ មនុស្សា ភគវតោ ចីវរសាដកំ អទំសុ, តំ គហេត្វា ចីវរំ ករោន្តិ។ **ឯតំ ទោសកន្តិ** ឯតំ ឱកាសមេតំ អបរាធំ, សត្ថុ សិក្ខាបទំ បញ្ញាបេន្តស្ស បដិពាហិតការណំ សាធុកំ មនសិ ករោហីតិ អត្ថោ។ **ទុក្ករតរន្តិ** វស្សញ្ហិ វសិត្វា ទិសាបក្កន្តេ ភិក្ខូ កុហិំ វសិត្ថាតិ បុច្ឆន្តិ, តេហិ ជេតវនេ វសិម្ហាតិ វុត្តេ, “អាវុសោ, ភគវា ឥមស្មិំ អន្តោវស្សេ កតរំ ជាតកំ កថេសិ, កតរំ សុត្តន្តំ, កតរំ សិក្ខាបទំ បញ្ញាបេសី”តិ បុច្ឆិតារោ ហោន្តិ។ តតោ “វិកាលភោជនសិក្ខាបទំ បញ្ញាបេសិ, ភទ្ទាលិ, នាម នំ ឯកោ ថេរោ បដិពាហី”តិ វក្ខន្តិ។ តំ សុត្វា ភិក្ខូ – “ភគវតោបិ នាម សិក្ខាបទំ បញ្ញាបេន្តស្ស បដិពាហិតំ អយុត្តំ អការណ”ន្តិ វទន្តិ។ ឯវំ តេ អយំ ទោសោ

មហាជនន្តរេ បាកដោ ហុត្វា ទុប្បដិការតំ អាបជ្ជិស្សតីតិ មញ្ញមានា ឯវមាហំសុ។ អបិច អញ្ញេបិ ភិក្ខូ បវារេត្វា សត្ថុ សន្តិកំ អាគមិស្សន្តិ។ អថ ត្វំ "ឯថាវុសោ, មម សត្ថារំ ខមាបេន្តស្ស សហាយា ហោថា"តិ សង្ឃំ សន្និបាតេស្សសិ។ តត្ថ អាគន្តុកា បុច្ឆិស្សន្តិ, "អាវុសោ, កឹ ឥមិនាបិ ភិក្ខុនា កត"ន្តិ។ តតោ ឯតមត្ថំ សុត្វា "ភារិយំ កតំ ភិក្ខុនា, ទសពលំ នាម បដិពាហិស្សតីតិ អយុត្តមេត"ន្តិ វក្ខន្តិ។ ឯវម្បិ តេ អយំ អបរាធោ មហាជនន្តរេ បាកដោ ហុត្វា ទុប្បដិការតំ អាបជ្ជិស្សតីតិ មញ្ញមានាបិ ឯវមាហំសុ។ អថ វា ភគវា បវារេត្វា ចារិកំ បក្កមិស្សតិ, អថ ត្វំ គតគតដ្ឋានេ ភគវតោ ខមាបនត្ថាយ សង្ឃំ សន្និបាតេស្សសិ។ តត្រ ទិសាវាសិនោ ភិក្ខូ បុច្ឆិស្សន្តិ, "អាវុសោ, កឹ ឥមិនា ភិក្ខុនា កត"ន្តិ...បេ.... ទុប្បដិការតំ អាបជ្ជិស្សតីតិ មញ្ញមានាបិ ឯវមាហំសុ។

ឯតទវោចាតិ អប្បតិរូបំ មយា កតំ, ភគវា បន មហន្តេបិ អគុណេ អលគ្គិត្វា មយ្ហំ អច្ចយំ បដិគ្គណ្ហិស្សតីតិ មញ្ញមានោ ឯតំ "អច្ចយោ មំ, ភន្តេ,"តិអាទិវចនំ អវោច។ តត្ថ **អច្ចយោ**តិ អបរាធោ។ **មំ អច្ចគមា**តិ មំ អតិក្កម្ម អភិភវិត្វា បវត្តោ។ **បដិគ្គណ្ហាតូ**តិ ខមតុ។ **អាយតឹ សំវរាយា**តិ អនាគតេ សំវរណត្ថាយ, បុន ឯវរូបស្ស អបរាធស្ស ទោសស្ស ខលិតស្ស អករណត្ថាយ។ **តគ្ឃា**តិ ឯកំសេន។ **សមយោបិ ខោ តេ, ភទ្ទាលី**តិ, ភទ្ទាលិ, តយា បដិវិជ្ឈិតព្ពយុត្តកំ ឯកំ ការណំ អត្ថិ, តម្បិ តេ ន បដិវិទ្ធំ ន សល្លក្ខិតន្តិ ទស្សេតិ។

១៣៦. **ឧភតោភាគវិមុត្តោ**តិអាទីសុ ធម្មានុសារី, សទ្ធានុសារីតិ ទ្វេ ឯកចិត្តក្ខណិកា មគ្គសមង្គិបុគ្គលា។ ឯតេ បន សត្ថាបិ អរិយបុគ្គលេ ភគវតោបិ ឯវំ អាណាបេតុំ ន យុត្តំ, ភគវតា អាណត្តេ តេសម្បិ ឯវំ កាតុំ ន យុត្តំ។ អដ្ឋានបរិកប្បវសេន បន អរិយបុគ្គលានំ សុវចភាវទស្សនត្ថំ ភទ្ទាលិត្ថេរស្ស ច ទុព្ពចភាវទស្សនត្ថមេតំ វុត្តំ។

អបិ នុ ត្វំ តស្មិំ សមយេ ឧភតោភាគវិមុត្តោតិ ទេសនំ កស្មា អារភិ? ភទ្ទាលិស្ស និគ្គហណត្ថំ។ អយញ្ហេត្ថ អធិប្បាយោ – ភទ្ទាលិ, ឥមេ សត្ត អរិយបុគ្គលា លោកេ ទក្ខិណេយ្យា មម សាសនេ សាមិនោ, មយិ សិក្ខាបទំ បញ្ញបេន្តេ បដិពាហិតព្ពយុត្តេ ការណេ សតិ ឯតេសំ បដិពាហិតុំ យុត្តំ។ ត្វំ បន មម សាសនតោ ពាហិរកោ, មយិ សិក្ខាបទំ បញ្ញបេន្តេ តុយ្ហំ បដិពាហិតុំ ន យុត្តន្តិ។

រិត្តោ តុច្ឆោតិ អន្តោ អរិយគុណានំ អភាវេន រិត្តកោ តុច្ឆកោ, ឥស្សរវចនេ កិញ្ចិ ន ហោតិ។ **យថាធម្មំ បដិករោសី**តិ យថា ធម្មោ ឋិតោ, តថេវ ករោសិ, ខមាបេសីតិ វុត្តំ ហោតិ។ **តំ តេ មយំ បដិគ្គណ្ហាមា**តិ តំ តវ អបរាធំ មយំ ខមាម។ **វុឌ្ឍិ ហេសា, ភទ្ទាលិ, អរិយស្ស វិនយេ**តិ ឯសា, ភទ្ទាលិ, អរិយស្ស វិនយេ ពុទ្ធស្ស ភគវតោ សាសនេ វុឌ្ឍិ នាម។ កតមា? អច្ចយំ អច្ចយតោ ទិស្វា យថាធម្មំ បដិករិត្វា អាយតឹ សំវរាបជ្ជនា។ ទេសនំ បន បុគ្គលាធិដ្ឋានំ ករោន្តោ "យោ អច្ចយំ អច្ចយតោ ទិស្វា យថាធម្មំ បដិករោតិ, អាយតឹ សំវរំ អាបជ្ជតី"តិ អាហ។

១៣៧. **សត្ថាបិ ឧបវទតី**តិ "អសុកវិហារវាសី អសុកស្ស ថេរស្ស សទ្ធិវិហារិកោ អសុកស្ស អន្តេវាសិកោ ឥត្ថន្នាមោ នាម ភិក្ខុ លោកុត្តរធម្មំ និព្ពត្តេតុំ អរញ្ញំ បវិដ្ឋោ"តិ សុត្វា – "កឹ តស្ស អរញ្ញវាសេន, យោ មយ្ហំ បន សាសនេ សិក្ខាយ អបរិបូរការី"តិ ឯវំ ឧបវទតិ, សេសបទេសុបិ ឯសេវ នយោ, អបិចេត្ថ ទេវតា ន កេវលំ ឧបវទន្តិ, ភេរវារម្មណំ ទស្សេត្វា បលាយនាការម្បិ ករោន្តិ។ **អត្តនាបិ អត្តាន**ន្តិ សីលំ អាវជ្ជន្តស្ស សំកិលិដ្ឋដ្ឋានំ បាកដំ ហោតិ, ចិត្តំ វិធាវតិ, ន កម្មដ្ឋានំ អល្លីយតិ។ សោ "កឹ មាទិសស្ស អរញ្ញវាសេនា"តិ វិប្បដិសារី ឧដ្ឋាយ បក្កមតិ។ **អត្តាបិ អត្តានំ ឧបវទិតោ**តិ អត្តនាបិ អត្តា ឧបវទិតោ, អយមេវ វា បាឋោ។ សុក្កបក្ខោ វុត្តបច្ចនីកនយេន វេទិតព្ពោ។ **សោ វិវិច្ចេវ កាមេហី**តិអាទិ ឯវំ សច្ឆិករោតីតិ ទស្សនត្ថំ វុត្តំ។

១៤០. **បសយ្ហ បសយ្ហ ការណំ ករោន្តី**តិ អប្បមត្តកេបិ ទោសេ និគ្គហេត្វា បុនប្បុនំ ការេន្តិ។ **នោ តថា**តិ មហន្តេបិ អបរាធេ យថា ឥតរំ, ឯវំ បសយ្ហ ន ការេន្តិ។ សោ កិរ, "អាវុសោ, ភទ្ទាលិ, មា ចិន្តយិត្ថ, ឯវរូបំ នាម ហោតិ, ឯហិ សត្ថារំ ខមាបេហី"តិ ភិក្ខុសង្ឃតោបិ, កញ្ចិ ភិក្ខុំ បេសេត្វា អត្តនោ សន្តិកំ បក្កោសាបេត្វា, "ភទ្ទាលិ, មា ចិន្តយិត្ថ, ឯវរូបំ នាម ហោតី"តិ ឯវំ សត្ថុសន្តិកាបិ អនុគ្គហំ បច្ចាសីសតិ។ តតោ "ភិក្ខុសង្ឃេនាបិ ន សមស្សាសិតោ, សត្ថារាបី"តិ ចិន្តេត្វា ឯវមាហ។

អថ ភគវា ភិក្ខុសង្ឃោបិ សត្ថាបិ ឱវទិតព្ពយុត្តមេវ ឱវទតិ, ន ឥតរន្តិ ទស្សេតុំ **ឥធ, ភទ្ទាលិ, ឯកច្ចោ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **អញ្ញេនាញ្ញ**ន្តិអាទីនិ អនុមានសុត្តេ វិត្ថារិតានិ។ **ន សម្មា វត្តតី**តិ សម្មា វត្តម្បិ ន វត្តតិ។ **ន លោមំ បាតេតី**តិ អនុលោមវត្តេ ន វត្តតិ, វិលោមមេវ គណ្ហាតិ។ **ន និត្ថារំ វត្តតី**តិ និត្ថារណកវត្តម្មិ ន វត្តតិ, អាបត្តិវុដ្ឋានត្ថំ តុរិតតុរិតោ ឆន្ទជាតោ ន ហោតិ។ **តត្រា**តិ តស្មិំ តស្ស ទុព្ពចករណេ។ **អភិណ្ហាបត្តិកោ**តិ

និរន្តរាបត្តិកោ។ **អាបត្តិពាហុលោ**តិ សាបត្តិកកាលោវស្ស ពហុ, សុទ្ធោ និរាបត្តិកកាលោ អប្បោតិ អត្ថោ។ **ន ឧប្បជ្ជិមេវ វូបសម្មតី**តិ ឧប្បជ្ជិំ ន វូបសម្មតិ, ទីឃសុត្តំ ហោតិ។ វិនយធរា បាទធោវនកាលេ អាគតំ “គច្ឆាវុសោ, វត្តវេលា”តិ វទន្តិ។ បុន កាលំ មញ្ញិត្វា អាគតំ “គច្ឆាវុសោ, តុយ្ហំ វិហារវេលា, គច្ឆាវុសោ, សាមណេរាទីនំ ឧទ្ទេសទានវេលា, អម្ហាកំ ន្ហានវេលា, ថេរូបដ្ឋានវេលា, មុខធោវនវេលា”តិអាទីនិ វត្វា ទិវសភាគេបិ រត្តិភាគេបិ អាគតំ ឧយ្យោជេន្តិយេវ។ “កាយ វេលាយ, ភន្តេ, ឱកាសោ ភវិស្សតី”តិ វុត្តេបិ “គច្ឆាវុសោ, ត្វំ ឥមមេវ ឋានំ ជានាសិ, អសុកោ នាម វិនយធរត្ថេរោ សិនេហបានំ បិវតិ, អសុកោ វិរេចនំ ការេតិ, កស្មា តុរិតោសី”តិអាទីនិ វត្វា ទីឃសុត្តមេវ ករោន្តិ។

១៤១. **ឧប្បជ្ជិមេវ វូបសម្មតី**តិ លហុំ វូបសម្មតិ, ន ទីឃសុត្តំ ហោតិ។ ឧស្សុក្កាបន្នា ភិក្ខូ – “អាវុសោ, អយំ សុព្ពចោ ភិក្ខុ, ជនបទវាសិនោ នាម គាមន្តសេនាសនេ វសនដ្ឋាននិសជ្ជនាទីនិ ន ផាសុកានិ ហោន្តិ, ភិក្ខាចារោបិ ទុក្ខោ ហោតិ, សីឃមស្ស អធិករណំ វូបសមេមា”តិ សន្និបតិត្វា អាបត្តិតោ វុដ្ឋាបេត្វា សុទ្ធន្តេ បតិដ្ឋាបេន្តិ។

១៤២. **អធិច្ចាបត្តិកោ**តិ កទាចិ កទាចិ អាបត្តិំ អាបជ្ជតិ។ សោ កិញ្ចាបិ លជ្ជី ហោតិ បកតត្តោ, ទុព្ពចត្តា បនស្ស ភិក្ខូ តថេវ បដិបជ្ជន្តិ។

១៤៤. **សទ្ធាមត្តកេន វហតិ បេមមត្តកេនា**តិ អាចរិយុបជ្ឈាយេសុ អប្បមត្តិកាយ គេហស្សិតសទ្ធាយ អប្បមត្តកេន គេហស្សិតបេមេន យាបេតិ។ បដិសន្ធិគ្គហណសទិសា ហិ អយំ បព្ពជ្ជា នាម, នវបព្ពជិតោ បព្ពជ្ជាយ គុណំ អជានន្តោ អាចរិយុបជ្ឈាយេសុ បេមមត្តេន យាបេតិ, តស្មា ឯវរូបា សង្គណ្ហិតព្ពា។ អប្បមត្តកម្បិ ហិ សង្គហំ លភិត្វា បព្ពជ្ជាយ ឋិតា អភិញ្ញាបត្តា មហាសមណា ភវិស្សន្តិ។ ឯត្តកេន កថាមគ្គេន “ឱវទិតព្ពយុត្តកំ ឱវទន្តិ, ន ឥតរ”ន្តិ ឥមមេវ ភគវតា ទស្សិតំ។

១៤៥. **អញ្ញាយ សណ្ឋហីសូ**តិ អរហត្តេ បតិដ្ឋហីសុ។ **សត្តេសុ ហាយមានេសូ**តិ បដិបត្តិយា ហាយមានាយ សត្តា ហាយន្តិ នាម។ **សទ្ធម្មេ អន្តរធាយមានេ**តិ បដិបត្តិសទ្ធម្មេ អន្តរធាយមានេ។ បដិបត្តិសទ្ធម្មោបិ ហិ បដិបត្តិបូរកេសុ សត្តេសុ អសតិ អន្តរធាយតិ នាម ។ **អាសវដ្ឋានីយា**តិ អាសវា តិដ្ឋន្តិ ឯតេសូតិ អាសវដ្ឋានីយា។ យេសុ ទិដ្ឋធម្មិកសម្បរាយិកា បរូបវាទវិប្បដិសារវធពន្ធនាទយោ ចេវ អបាយទុក្ខវិសេសភូតា ច អាសវា តិដ្ឋន្តិយេវ។ យស្មា នេសំ តេ ការណំ ហោន្តីតិ អត្ថោ។ តេ អាសវដ្ឋានីយា វីតិក្កមធម្មា យាវ ន សង្ឃេ បាតុភវន្តិ, ន តាវ សត្ថា សាវកានំ សិក្ខាបទំ បញ្ញបេតីតិ អយមេត្ថ យោជនា។

ឯវំ អកាលំ ទស្សេត្វា បុន កាលំ ទស្សេតុំ **យតោ ច ខោ, ភទ្ទាលី**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **យតោ**តិ យទា, យស្មិំ កាលេតិ វុត្តំ ហោតិ។ សេសំ វុត្តានុសារេនេវ វេទិតព្ពំ។ អយំ វា ឯត្ថ សង្ខេបត្ថោ – យស្មិំ កាលេ អាសវដ្ឋានីយា ធម្មាតិ សង្ខំ គតា វីតិក្កមទោសា សង្ឃេ បាតុភវន្តិ, តទា សត្ថា សាវកានំ សិក្ខាបទំ បញ្ញបេតិ។ កស្មា? តេសំយេវ អាសវដ្ឋានីយធម្មសង្ខាតានំ វីតិក្កមទោសានំ បដិឃាតាយ។

ឯវំ អាសវដ្ឋានីយានំ ធម្មានំ អនុប្បត្តិំ សិក្ខាបទបញ្ញត្តិយា អកាលំ, ឧប្បត្តិញ្ច កាលន្តិ វត្វា ឥទានិ តេសំ ធម្មានំ អនុប្បត្តិកាលញ្ច ឧប្បត្តិកាលញ្ច ទស្សេតុំ **“ន តាវ, ភទ្ទាលិ, ឥធេកច្ចេ”**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **មហត្តន្តិ** មហន្តភាវំ។ សង្ឃោ ហិ យាវ ន ថេរនវមជ្ឈិមានំ វសេន មហត្តំ បត្តោ ហោតិ, តាវ សេនាសនានិ បហោន្តិ, សាសនេ ឯកច្ចេ អាសវដ្ឋានីយា ធម្មា ន ឧប្បជ្ជន្តិ។ មហត្តំ បត្តេ បន តេ ឧប្បជ្ជន្តិ, អថ សត្ថា សិក្ខាបទំ បញ្ញបេតិ។ តត្ថ មហត្តំ បត្តេ សង្ឃេ បញ្ញត្តសិក្ខាបទានិ –

“យោ បន ភិក្ខុ អនុបសម្បន្នេន ឧត្តរិទ្វិរត្តតិរត្តំ សហសេយ្យំ កប្បេយ្យ បាចិត្តិយំ (បាចិ. ៥១)។ យា បន ភិក្ខុនី អនុវស្សំ វុដ្ឋាបេយ្យ បាចិត្តិយំ (បាចិ. ១១៧១)។ យា បន ភិក្ខុនី ឯកវស្សំ ទ្វេ វុដ្ឋាបេយ្យ បាចិត្តិយ”ន្តិ (បាចិ. ១១៧៥)។

ឥមិនា នយេន វេទិតព្ពានិ។

លាភគ្គន្តិ លាភស្ស អគ្គំ។ សង្ឃោ ហិ យាវ ន លាភគ្គបត្តោ ហោតិ, ន តាវ លាភំ បដិច្ច អាសវដ្ឋានីយា ធម្មា ឧប្បជ្ជន្តិ។ បត្តេ បន ឧប្បជ្ជន្តិ, អថ សត្ថា សិក្ខាបទំ បញ្ញបេតិ –

“យោ បន ភិក្ខុ អចេលកស្ស វា បរិព្ពាជកស្ស វា បរិព្ពាជិកាយ វា សហត្ថា ខាទនីយំ វា ភោជនីយំ វា ទទេយ្យ បាចិត្តិយ”ន្តិ (បាចិ. ២៧០)។

ឥទញ្ហិ លាភគ្គបត្តេ សង្ឃេ សិក្ខាបទំ បញ្ញត្តំ។

យសគ្គន្តិ យសស្ស អគ្គំ។ សង្ឃោ ហិ យាវ ន យសគ្គបត្តោ ហោតិ, ន តាវ យសំ បដិច្ច អាសវដ្ឋានីយា ធម្មា ឧប្បជ្ជន្តិ។ បត្តេ បន ឧប្បជ្ជន្តិ, អថ សត្ថា សិក្ខាបទំ បញ្ញបេតិ “សុរាមេរយបានេ បាចិត្តិយ”ន្តិ (បាចិ. ៣២៧)។ ឥទញ្ហិ យសគ្គបត្តេ សង្ឃេ សិក្ខាបទំ បញ្ញត្តំ។

ពាហុសច្ចន្តិ ពហុស្សុតភាវំ។ សង្ឃោ ហិ យាវ ន ពាហុសច្ចបត្តោ ហោតិ, ន តាវ អាសវដ្ឋានីយា ធម្មា ឧប្បជ្ជន្តិ។ ពាហុសច្ចបត្តេ បន យស្មា ឯកំ និកាយំ ទ្វេ និកាយេ បញ្ចបិ និកាយេ ឧគ្គហេត្វា អយោនិសោ ឧម្មុជ្ជមានា បុគ្គលា រសេន រសំ សំសន្ទេត្វា ឧទ្ធម្មំ ឧព្ពិនយំ សត្ថុ សាសនំ ទីបេន្តិ, អថ សត្ថា – “យោ បន ភិក្ខុ ឯវំ វទេយ្យ តថាហំ ភគវតា ធម្មំ ទេសិតំ អាជានាមិ (បាចិ. ៤១៨)…បេ…. សមណុទ្ទេសោបិ ចេ ឯវំ វទេយ្យា”តិអាទិនា (បាចិ. ៤២៨) នយេន សិក្ខាបទំ បញ្ញបេតិ។

រត្តញ្ញុតំ បត្តោតិ ឯត្ថ រត្តិយោ ជានន្តីតិ រត្តញ្ញូ។ អត្តនោ បព្ពជិតទិវសតោ បដ្ឋាយ ពហូ រត្តិយោ ជានន្តិ, ចិរបព្ពជិតាតិ វុត្តំ ហោតិ។ រត្តញ្ញូនំ ភាវំ រត្តញ្ញុតំ។ តត្រ រត្តញ្ញុតំ បត្តេ សង្ឃេ ឧបសេនំ វង្គន្តបុត្តំ អារព្ភ សិក្ខាបទំ បញ្ញត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។ សោ ហាយស្មា ឩនទសវស្សេ ភិក្ខូ ឧបសម្បាទេន្តេ ទិស្វា ឯកវស្សោ សទ្ធិវិហារិកំ ឧបសម្បាទេសិ។ អថ ភគវា សិក្ខាបទំ បញ្ញបេសិ – “ន, ភិក្ខវេ, ឩនទសវស្សេន ឧបសម្បាទេតព្ពោ, យោ ឧបសម្បាទេយ្យ អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (មហាវ. ៧៥)។ ឯវំ បញ្ញត្តេ សិក្ខាបទេ បុន ភិក្ខូ “ទសវស្សម្ហា ទសវស្សម្ហា”តិ ពាលា អព្យត្តា ឧបសម្បាទេន្តិ។ អថ ភគវា អបរម្បិ សិក្ខាបទំ បញ្ញបេសិ – “ន, ភិក្ខវេ, ពាលេន អព្យត្តេន ឧបសម្បាទេតព្ពោ, យោ ឧបសម្បាទេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្ស។ អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ព្យត្តេន ភិក្ខុនា បដិពលេន ទសវស្សេន វា អតិរេកទសវស្សេន វា ឧបសម្បាទេតុ”ន្តិ។ ឥតិ រត្តញ្ញុតំ បត្តកាលេ ទ្វេ សិក្ខាបទានិ បញ្ញត្តានិ។

១៤៦. អាជានីយសុសូបមំ ធម្មបរិយាយំ ទេសេសិន្តិ តរុណាជានីយឧបមំ កត្វា ធម្មំ ទេសយិ។ **តត្រា**តិ តស្មិំ អសរណេ។ **ន ខោ, ភទ្ទាលិ, ឯសេវ ហេតូ**តិ ន ឯស សិក្ខាយ អបរិបូរការិភាវោយេវ ឯកោ ហេតុ។

១៤៧. មុខាធានេ ការណំ ការេតីតិ ខលីនពន្ធាទីហិ មុខដ្ឋបនេ សាធុកំ គីវំ បគ្គណ្ហាបេតុំ ការណំ ការេតិ។ **វិសូកាយិតានី**តិអាទីហិ វិសេវនាចារំ កថេសិ។ សព្ពានេវ ហេតានិ អញ្ញមញ្ញវេវចនានិ។ **តស្មិំ ឋានេ**តិ តស្មិំ វិសេវនាចារេ។ **បរិនិព្ពាយតី**តិ និព្ពិសេវនោ ហោតិ, តំ វិសេវនំ ជហតីតិ អត្ថោ។ **យុគាធានេ**តិ យុគដ្ឋបនេ យុគស្ស សាធុកំ គហណត្ថំ។

អនុក្កមេតិ ចត្តារោបិ បាទេ ឯកប្បហារេនេវ ឧក្ខិបនេ ច និក្ខិបនេ ច។ បរសេនាយ ហិ អាវាដេ បត្វា អសិ គហេត្វា អាគច្ឆន្តស្ស អស្សស្ស បាទេ ឆិន្ទន្តិ។ តស្មិំ សមយេ ឯស ឯកប្បហារេនេវ ចត្តារោបិ បាទេ ឧក្ខិបិស្សតីតិ វដ្ដពន្ធនវិធានេន ឯតំ ការណំ ករោន្តិ។ **មណ្ឌលេ**តិ យថា អស្សេ និសិន្នោយេវ ភូមិយំ បតិតំ អាវុធំ គហេតុំ សក្កោតិ, ឯវំ ករណត្ថំ មណ្ឌលេ ការណំ ការេតិ។ **ខុរកាសេ**តិ អគ្គគ្គខុរេហិ បថវីកមនេ។ រត្តិំ ឱក្កន្តករណស្មិញ្ហិ យថា បទសទ្ទោ ន សុយ្យតិ, តទត្ថំ ឯកស្មិំ ឋានេ សញ្ញំ ទត្វា អគ្គគ្គខុរេហិយេវ គមនំ សិក្ខាបេន្តិ។ តំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។ **ជវេ**តិ សីឃវាហនេ។ “ធាវេ”តិបិ បាឋោ។ អត្តនោ បរាជយេ សតិ បលាយនត្ថំ, បរំ បលាយន្តំ អនុពន្ធិត្វា គហណត្ថញ្ច ឯតំ ការណំ ការេតិ។ **ទវត្តេ**តិ ទវត្តាយ, យុទ្ធកាលស្មិញ្ហិ ហត្ថីសុ វា កោញ្ចនាទំ ករោន្តេសុ អស្សេសុ វា ហសន្តេសុ រថេសុ វា និឃោសន្តេសុ យោធេសុ វា ឧក្កុដ្ឋិំ ករោន្តេសុ តស្ស វស្ស អភាយិត្វា បរសេនបវេសនត្ថំ អយំ ការណា ករីយតិ។

រាជគុណេតិ រញ្ញោ ជានិតព្ពគុណេ។ កូដកណ្ណរញ្ញោ កិរ គុឡវណ្ណោ នាម អស្សោ អហោសិ។ រាជា បាចីនទ្វារេន និក្ខមិត្វា ចេតិយបព្ពតំ គមិស្សាមីតិ កលម្ពនទីតីរំ សម្បត្តោ។ អស្សោ តីរេ ឋត្វា ឧទកំ ឱតរិតុំ ន ឥច្ឆតិ, រាជា អស្សាចរិយំ អាមន្តេត្វា – “អហោ តយា អស្សោ សិក្ខាបិតោ ឧទកំ ឱតរិតុំ ន ឥច្ឆតី”តិ អាហ។ អាចរិយោ – “សុសិក្ខាបិតោ ទេវ អស្សោ, ឯវមស្ស ហិ ចិត្តំ ‘សចាហំ ឧទកំ ឱតរិស្សាមិ, វាលំ តេមិស្សតិ, វាលេ តិន្តេ រញ្ញោ អង្គេ ឧទកំ បាតេយ្យា’តិ ឯវំ តុម្ហាកំ សរីរេ ឧទកបាតនភយេន ន ឱតរតិ, វាលំ គណ្ហាបេថា”តិ អាហ។ រាជា តថា ការេសិ។ អស្សោ វេគេន ឱតរិត្វា បារំ គតោ។ ឯតទត្ថំ អយំ ការណា ករីយតិ។ **រាជវំសេ**តិ អស្សរាជវំសេ។ វំសោ ចេសោ អស្សរាជានំ, តថារូបេន បហារេន ឆិន្នភិន្នសរីរាបិ អស្សារោហំ បរសេនាយ អបាតេត្វា ពហិ នីហរន្តិយេវ។ ឯតទត្ថំ ការណំ ការេតីតិ អត្ថោ។

ឧត្តមេ ជវេតិ ជវសម្បត្តិយំ, យថា ឧត្តមជវោ ហោតិ, ឯវំ ការណំ ការេតីតិ អត្ថោ។ **ឧត្តមេ ហយេ**តិ ឧត្តមហយភាវេ, យថា ឧត្តមហយោ ហោតិ, ឯវំ ការណំ ការេតីតិ អត្ថោ។ តត្ថ បកតិយា ឧត្តមហយោវ ឧត្តមហយការណំ អរហតិ, ន អញ្ញោ។ ឧត្តមហយការណាយ ឯវំ ច ហយោ ឧត្តមជវំ បដិបជ្ជតិ, ន អញ្ញោតិ។

តត្រិទំ វត្ថុ – ឯកោ កិរ រាជា ឯកំ សិន្ធវបោតកំ លភិត្វា សិន្ធវភាវំ អជានិត្វាវ ឥមំ សិក្ខាបេហីតិ អាចរិយស្ស អទាសិ។ អាចរិយោបិ តស្ស សិន្ធវភាវំ អជានន្តោ តំ មាសខាទកឃោដកានំ ការណាសុ ឧបនេតិ។ សោ អត្តនោ អននុច្ឆវិកត្តា ការណំ ន បដិបជ្ជតិ។ សោ តំ ទមេតុំ អសក្កោន្តោ “កូដស្សោ អយំ មហារាជា”តិ វិស្សជ្ជាបេសិ។

អថេកទិវសំ ឯកោ អស្សាចរិយបុព្ពកោ ទហរោ ឧបជ្ឈាយស្ស ភណ្ឌកំ គហេត្វា គច្ឆន្តោ តំ បរិខាបិដ្ឋេ ចរន្តំ ទិស្វា – “អនគ្ឃោ, ភន្តេ, សិន្ធវបោតកោ”តិ ឧបជ្ឈាយស្ស កថេសិ។ សចេ រាជា ជានេយ្យ, មង្គលស្សំ នំ ករេយ្យាតិ។ ថេរោ អាហ – “មិច្ឆាទិដ្ឋិកោ, តាត, រាជា អប្បេវ នាម ពុទ្ធសាសនេ បសីទេយ្យ រញ្ញោ កថេហី”តិ។ សោ គន្ត្វា, – “មហារាជ, អនគ្ឃោ សិន្ធវបោតកោ អត្ថី”តិ កថេសិ។ តយា ទិដ្ឋោ , តាតាតិ? អាម, មហារាជាតិ។ កឹ លទ្ធុំ វដ្ដតីតិ? តុម្ហាកំ ភុញ្ជនកសុវណ្ណថាលេ តុម្ហាកំ ភុញ្ជនកភត្តំ តុម្ហាកំ បិវនករសោ តុម្ហាកំ គន្ធា តុម្ហាកំ មាលាតិ។ រាជា សព្ពំ ទាបេសិ។ ទហរោ គាហាបេត្វា អគមាសិ។

អស្សោ គន្ធំ ឃាយិត្វាវ “មយ្ហំ គុណជាននកអាចរិយោ អត្ថិ មញ្ញេ”តិ សីសំ ឧក្ខិបិត្វា ឱលោកេន្តោ អដ្ឋាសិ។ ទហរោ គន្ត្វា “ភត្តំ ភុញ្ជា”តិ អច្ឆរំ បហរិ។ អស្សោ អាគន្ត្វា សុវណ្ណថាលេ ភត្តំ ភុញ្ជិ, រសំ បិវិ។ អថ នំ គន្ធេហិ វិលិម្បិត្វា រាជបិឡន្ធនំ បិឡន្ធិត្វា “បុរតោ បុរតោ គច្ឆា”តិ អច្ឆរំ បហរិ។ សោ ទហរស្ស បុរតោ បុរតោ គន្ត្វា មង្គលស្សដ្ឋានេ អដ្ឋាសិ។ ទហរោ – “អយំ តេ, មហារាជ, អនគ្ឃោ សិន្ធវបោតកោ, ឥមិនាវ នំ និយាមេន កតិបាហំ បដិជគ្គាបេហី”តិ វត្វា និក្ខមិ។

អថ កតិបាហស្ស អច្ចយេន អាគន្ត្វា អស្សស្ស អានុភាវំ បស្សិស្សសិ, មហារាជាតិ។ សាធុ អាចរិយ កុហឹ បត្វា បស្សាមាតិ? ឧយ្យានំ គច្ឆ, មហារាជាតិ។ រាជា អស្សំ គាហាបេត្វា អគមាសិ។ ទហរោ អច្ឆរំ បហរិត្វា “ឯតំ រុក្ខំ អនុបរិយាហី”តិ អស្សស្ស សញ្ញំ អទាសិ។ អស្សោ បក្ខន្ទិត្វា រុក្ខំ អនុបរិគន្ត្វា អាគតោ។ រាជា នេវ គច្ឆន្តំ ន អាគច្ឆន្តំ អទ្ទស។ ទិដ្ឋោ តេ, មហារាជាតិ? ន ទិដ្ឋោ, តាតាតិ។ វលញ្ជកទណ្ឌំ ឯតំ រុក្ខំ និស្សាយ ឋបេថាតិ វត្វា អច្ឆរំ បហរិ “វលញ្ជកទណ្ឌំ គហេត្វា ឯហី”តិ។ អស្សោ បក្ខន្ទិត្វា មុខេន គហេត្វា អាគតោ។ ទិដ្ឋំ, មហារាជាតិ។ ទិដ្ឋំ, តាតាតិ។

បុន អច្ឆរំ បហរិ “ឧយ្យានស្ស បាការមត្ថកេន ចរិត្វា ឯហី”តិ។ អស្សោ តថា អកាសិ។ ទិដ្ឋោ, មហារាជាតិ។ ន ទិដ្ឋោ, តាតាតិ។ រត្តកម្ពលំ អាហរាបេត្វា អស្សស្ស បាទេ ពន្ធាបេត្វា តថេវ សញ្ញំ អទាសិ។ អស្សោ ឧល្លង្ឃិត្វា បាការមត្ថកេន អនុបរិយាយិ។ ពលវតា បុរិសេន អាវិញ្ឆនអលាតគ្គិសិខា វិយ ឧយ្យានបាការមត្ថកេ បញ្ញាយិត្ថ។ អស្សោ គន្ត្វា សមីបេ ឋិតោ។ ទិដ្ឋំ, មហារាជាតិ។ ទិដ្ឋំ, តាតាតិ។ មង្គលបោក្ខរណិបាការមត្ថកេ អនុបរិយាហីតិ សញ្ញំ អទាសិ។

បុន “បោក្ខរណឹ ឱតរិត្វា បទុមបត្តេសុ ចារិកំ ចរាហី”តិ សញ្ញំ អទាសិ។ បោក្ខរណឹ ឱតរិត្វា សព្ពបទុមបត្តេ ចរិត្វា អគមាសិ, ឯកំ បត្តម្បិ អនក្កន្តំ វា ផាលិតំ វា ឆិន្ទិតំ វា ខណ្ឌិតំ វា នាហោសិ។ ទិដ្ឋំ, មហារាជាតិ។ ទិដ្ឋំ, តាតាតិ។ អច្ឆរំ បហរិត្វា តំ ហត្ថតលំ ឧបនាមេសិ។ ធាតូបត្ថទ្ធោ លង្ឃិត្វា ហត្ថតលេ អដ្ឋាសិ។ ទិដ្ឋំ, មហារាជាតិ? ទិដ្ឋំ, តាតាតិ។ ឯវំ ឧត្តមហយោ ឯវំ ឧត្តមការណាយ ឧត្តមជវំ បដិបជ្ជតិ។

ឧត្តមេ សាខល្យេតិ មុទុវាចាយ។ មុទុវាចាយ ហិ, “តាត, ត្វំ មា ចិន្តយិ, រញ្ញោ មង្គលស្សោ ភវិស្សសិ, រាជភោជនាទីនិ លភិស្សសី”តិ ឧត្តមហយការណំ ការេតព្ពោ។ តេន វុត្តំ “ឧត្តមេ សាខល្យេ”តិ។ **រាជភោគ្គោ**តិ រញ្ញោ ឧបភោគោ។ **រញ្ញោ អង្គន្តេវ សង្ខំ គច្ឆតី**តិ យត្ថ កត្ថចិ គច្ឆន្តេន ហត្ថំ វិយ បាទំ វិយ អនោហាយេវ គន្តព្ពំ ហោតិ។ តស្មា អង្គន្តិ សង្ខំ គច្ឆតិ, ចតូសុ វា សេនង្គេសុ ឯកំ អង្គំ ហោតិ។

អសេខាយ សម្មាទិដ្ឋិយាតិ អរហត្តផលសម្មាទិដ្ឋិយា។ សម្មាសង្កប្បាទយោបិ តំសម្បយុត្តាវ។ **សម្មាញាណំ** បុព្ពេ វុត្តសម្មាទិដ្ឋិយេវ។ ឋបេត្វា បន អដ្ឋ ផលង្គានិ សេសា ធម្មា **វិមុត្តី**តិ វេទិតព្ពា។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវ។ អយំ បន ទេសនា ឧគ្ឃដិតញ្ញុបុគ្គលស្ស វសេន អរហត្តនិកូដំ គហេត្វា និដ្ឋាបិតាតិ។

បបញ្ចសូទនិយា មជ្ឈិមនិកាយដ្ឋកថាយ

ភទ្ទាលិសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៦. លដុកិកោបមសុត្តវណ្ណនា

១៤៨. ឯវំ មេ សុតន្តិ លដុកិកោបមសុត្តំ។ តត្ថ **យេន សោ វនសណ្ឌោ**តិ អយម្បិ មហាឧទាយិត្ថេរោ ភគវតា សទ្ធឹយេវ បិណ្ឌាយ បវិសិត្វា សទ្ធឹ បដិក្កមិ។ តស្មា យេន សោ ភគវតា ឧបសង្កមន្តោ វនសណ្ឌោ តេនុបសង្កមីតិ វេទិតព្ពោ។ **អបហត្តា**តិ អបហារកោ។ **ឧបហត្តា**តិ ឧបហារកោ។ **បដិសល្លានា វុដ្ឋិតោ**តិ ផលសមាបត្តិតោ វុដ្ឋិតោ។

១៤៩. យំ ភគវាតិ យស្មិំ សមយេ ភគវា។ **ឥង្ឃា**តិ អាណត្តិយំ និបាតោ។ **អញ្ញថត្ត**ន្តិ ចិត្តស្ស អញ្ញថត្តំ។ តញ្ច ខោ ន ភគវន្តំ បដិច្ច, ឯវរូបំ បន បណីតភោជនំ អលភន្តា កថំ យាបេស្សាមាតិ ឯវំ បណីតភោជនំ បដិច្ច អហោសីតិ វេទិតព្ពំ។ **ភូតបុព្ព**ន្តិ ឥមិនា រត្តិភោជនស្ស បណីតភាវំ ទស្សេតិ។ **សូបេយ្យ**ន្តិ សូបេន ឧបនេតព្ពំ មច្ឆមំសកឡីរាទិ។ **សមគ្គា ភុញ្ជិស្សាមា**តិ ឯកតោ ភុញ្ជិស្សាម។ **សង្ខតិយោ**តិ អភិសង្ខារិកខាទនីយានិ។ **សព្ពា តា រត្តិ**ន្តិ សព្ពា តា សង្ខតិយោ រត្តិំយេវ ហោន្តិ, ទិវា បន អប្បា បរិត្តា ថោកិកា ហោន្តីតិ។ មនុស្សា ហិ ទិវា យាគុកញ្ជិយាទីហិ យាបេត្វាបិ រត្តិំ យថាសត្តិ យថាបណីតមេវ ភុញ្ជន្តិ។

បុន **ភូតបុព្ព**ន្តិ ឥមិនា រត្តិំ វិកាលភោជនេ អាទីនវំ ទស្សេតិ។ តត្ថ **អន្ធការតិមិសាយ**ន្តិ ពហលន្ធការេ។ **មាណវេហី**តិ ចោរេហិ។ **កតកម្មេហី**តិ កតចោរកម្មេហិ។ ចោរា កិរ កតកម្មា យំ នេសំ ទេវតំ អាយាចិត្វា កម្មំ និប្ផន្នំ, តស្ស ឧបហារត្ថាយ មនុស្សេ មារេត្វា គលលោហិតាទីនិ គណ្ហន្តិ។ តេ អញ្ញេសុ មនុស្សេសុ មារិយមានេសុ កោលាហលា ឧប្បជ្ជិស្សន្តិ, បព្ពជិតំ បរិយេសន្តោ នាម នត្ថីតិ មញ្ញមានា ភិក្ខូ គហេត្វា មារេន្តិ។ តំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។ **អកតកម្មេហី**តិ អជវិតោ គាមំ អាគមនកាលេ កម្មនិប្ផន្នត្ថំ បុរេតរំ ពលិកម្មំ កាតុកាមេហិ។ **អសទ្ធម្មេន និមន្តេតី**តិ “ឯហិ ភិក្ខុ អជ្ជេករត្តិំ ឥធេវ ភុញ្ជិត្វា ឥធ វសិត្វា សម្បត្តិំ អនុភវិត្វា ស្វេ គមិស្សសី”តិ មេថុនធម្មេន និមន្តេតិ។

បុន **ភូតបុព្ព**ន្តិ ឥមិនា អត្តនា ទិដ្ឋការណំ កថេតិ។ **វិជ្ជន្តរិកាយា**តិ វិជ្ជុវិជ្ជោតនក្ខណេ ។ **វិស្សរមកាសី**តិ មហាសទ្ទមកាសិ។ **អភុម្មេ**តិ ភូ’តិ វឌ្ឍិ, អភូ’តិ អវឌ្ឍិ, វិនាសោ មយ្ហន្តិ អត្ថោ។ **បិសាចោ វត មន្តិ** បិសាចោ មំ ខាទិតុំ អាគតោ វត។ **អាតុមារិ មាតុមារី**តិ ឯត្ថ **អាតូ**តិ បិតា, **មាតូ**តិ មាតា។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យស្ស បិតា វា មាតា វា អត្ថិ, តំ មាតាបិតរោ អម្ហាកំ បុត្តកោតិ យថា តថា វា ឧប្បាទេត្វា យំកិញ្ចិ ខាទនីយភោជនីយំ ទត្វា ឯកស្មិំ ឋានេ សយាបេន្តិ។ សោ ឯវំ រត្តិំ បិណ្ឌាយ ន ចរតិ។ តុយ្ហំ បន មាតាបិតរោ មតា មញ្ញេ, តេន ឯវំ ចរសីតិ។

១៥០. ឯវមេវាតិ ឯវមេវ កិញ្ចិ អានិសំសំ អបស្សន្តា និក្ការណេនេវ។ ឯវមាហំសូតិ គរហន្តោ អាហ។ តត្ថ **អាហំសូ**តិ វទន្តិ។ **កិំ បនិមស្សា**តិ ឥមស្ស អប្បមត្តកស្ស ហេតុ កិំ វត្តព្ពំ នាម, ននុ អបស្សន្តេន វិយ អសុណន្តេន វិយ ភវិតព្ពន្តិ។ **ឱរមត្តកស្សា**តិ បរិត្តមត្តកស្ស។ **អធិសល្លិខតេវាយ**ន្តិ អយំ សមណោ នវនីតំ បិសន្តោ វិយ បទុមនាឡសុត្តំ កកចេន ឱក្កន្តន្តោ វិយ អតិសល្លេខតិ, អតិវាយាមំ ករោតិ។ **សិក្ខាកាមា**តិ សារិបុត្តមោគ្គល្លានាទយោ វិយ សិក្ខាកាមា, តេសុ ច អប្បច្ចយំ ឧបដ្ឋបេន្តិ។ តេសញ្ហិ ឯវំ ហោតិ “សចេ ឯតេ ‘អប្បមត្តកមេតំ, ហរថ ភគវា’តិ វទេយ្យុំ, កិំ សត្ថា ន ហរេយ្យ។ ឯវំ បន អវត្វា ភគវន្តំ បរិវារេត្វា និសិន្នា ‘ឯវំ ភគវា, សាធុ ភគវា, បញ្ញបេថ ភគវា’តិ អតិរេកតរំ ឧស្សាហំ បដិលភន្តី”តិ។ តស្មា តេសុ អប្បច្ចយំ ឧបដ្ឋបេន្តិ។

តេសន្តិ តេសំ ឯកច្ចានំ មោឃបុរិសានំ។ **ត**ន្តិ តំ អប្បមត្តកំ បហាតព្ពំ។ **ថូលោ កលិង្គរោ**តិ គលេ ពទ្ធំ មហាកដ្ឋំ វិយ ហោតិ។ **លដុកិកា សកុណិកា**តិ ចាតកសកុណិកា។ សា កិរ រវសតំ រវិត្វា នច្ចសតំ នច្ចិត្វា សកឹ គោចរំ គណ្ហាតិ។ អាកាសតោ ភូមិយំ បតិដ្ឋិតំ បន នំ ទិស្វា វច្ឆបាលកាទយោ កីឡនត្ថំ បូតិលតាយ ពន្ធន្តិ។ តំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។ **អាគមេតី**តិ ឧបេតិ។ **តញ្ហិ តស្សា**តិ តំ បូតិលតាពន្ធនំ តស្សា អប្បសរីរតាយ ចេវ អប្បថាមតាយ ច ពលវពន្ធនំ នាម, មហន្តំ នាឡិកេររជ្ជុ វិយ ទុច្ឆិន្ទំ ហោតិ។ **តេស**ន្តិ តេសំ មោឃបុរិសានំ សទ្ធាមន្ទតាយ ច បញ្ញាមន្ទតាយ ច ពលវំ ពន្ធនំ នាម, ទុក្កដវត្ថុមត្តកម្បិ មហន្តំ បារាជិកវត្ថុ វិយ ទុប្បជហំ ហោតិ។

១៥១. សុក្កបក្ខេ **បហាតព្ពស្សា**តិ កិំ ឥមស្ស អប្បមត្តកស្ស បហាតព្ពស្ស ហេតុ ភគវតា វត្តព្ពំ អត្ថិ, យស្ស នោ ភគវា បហានមាហ។ ននុ ឯវំ ភគវតោ អធិប្បាយំ ញត្វាបិ បហាតព្ពមេវាតិ អត្ថោ។ **អប្បោស្សុក្កា**តិ អនុស្សុក្កា។ **បន្នលោមា**តិ បតិតលោមា, ន តស្ស បហាតព្ពភយេន ឧទ្ធគ្គលោមា។ **បរទត្តវុត្តា**តិ បរេហិ ទិន្ន

វុត្តិនោ, បរតោ លទ្ធេន យាបេន្តាតិ អត្ថោ។ **មិគភូតេន ចេតសា វិហរន្តី**តិ អបច្ចាសីសនបក្ខេ ឋិតា ហុត្វា វិហរន្តិ។ មិគោ ហិ បហារំ លភិត្វា មនុស្សាវាសំ គន្ត្វា ភេសជ្ជំ វា វណតេលំ វា លភិស្សាមីតិ អជ្ឈាសយំ អកត្វា បហារំ លភិត្វាវ អគាមកំ អរញ្ញំ បវិសិត្វា បហដដ្ឋានំ ហេដ្ឋា កត្វា និបតិត្វា ផាសុភូតកាលេ ឧដ្ឋាយ គច្ឆតិ។ ឯវំ មិគា អបច្ចាសីសនបក្ខេ ឋិតា។ ឥទំ សន្ធាយ វុត្តំ “មិគភូតេន ចេតសា វិហរន្តី”តិ។ **តញ្ហិ តស្សា**តិ តំ វត្តពន្ធនំ តស្ស ហត្ថិនាគស្ស មហាសរីរតាយ ចេវ មហាថាមតាយ ច ទុព្ពលពន្ធនំ នាម។ បូតិលតា វិយ សុឆិជ្ជំ ហោតិ។ **តេសំ ត**ន្តិ តេសំ តំ កុលបុត្តានំ សទ្ធាមហន្តតាយ ច បញ្ញាមហន្តតាយ ច មហន្តំ បារាជិកវត្ថុបិ ទុក្កដវត្ថុមត្តកំ វិយ សុប្បជហំ ហោតិ។

១៥២. ទលិទ្ទោតិ ទាលិទ្ទិយេន សមន្នាគតោ។ **អស្សកោ**តិ និស្សកោ។ **អនាឡ្ហិយោ**តិ អនឌ្ឍោ។ **អគារក**ន្តិ ខុទ្ទកគេហំ។ **ឱលុគ្គវិលុគ្គ**ន្តិ យស្ស គេហយដ្ឋិយោ ឋិដ្ឋិវសតោ មុច្ចិត្វា មណ្ឌលេ លគ្គា, មណ្ឌលតោ មុច្ចិត្វា ភូមិយំ លគ្គា។ **កាកាតិទាយិ**ន្តិ យត្ថ កិញ្ចិទេវ ភុញ្ជិស្សាមាតិ អន្តោ និសិន្នកាលេ វិសុំ ទ្វារកិច្ចំ នាម នត្ថិ, តតោ តតោ កាកា បវិសិត្វា បរិវារេន្តិ។ សូរកាកា ហិ បលាយនកាលេ ច យថាសម្មុខដ្ឋានេនេវ និក្ខមិត្វា បលាយន្តិ។ **នបរមរូប**ន្តិ ន បុញ្ញវន្តានំ គេហំ វិយ ឧត្តមរូបំ។ **ខដោបិកា**តិ វិលីវមញ្ចកោ។ **ឱលុគ្គវិលុគ្គា**តិ ឱណតុណ្ណតា។ **ធញ្ញសមវាបក**ន្តិ ធញ្ញញ្ច សមវាបកញ្ច។ តត្ថ **ធញ្ញំ** នាម កុទ្រូសកោ។ **សមវាបក**ន្តិ លាពុពីជកុម្ភណ្ឌពីជកាទិពីជជាតំ។ **នបរមរូប**ន្តិ យថា បុញ្ញវន្តានំ គន្ធសាលិពីជាទិ បរិសុទ្ធំ ពីជំ, ន ឯវរូបំ។ **ជាយិកា**តិ កបណជាយា។ **នបរមរូបា**តិ បច្ឆិសីសា លម្ពត្ថនី មហោទរា បិសាចា វិយ ពីភច្ឆា។ **សាមញ្ញ**ន្តិ សមណភាវោ។ **សោ វតស្សំ, យោហ**ន្តិ សោ វតាហំ បុរិសោ នាម អស្សំ, យោ កេសមស្សុំ ឱហារេត្វា បព្ពជេយ្យន្តិ។

សោ ន សក្កុណេយ្យាតិ សោ ឯវំ ចិន្តេត្វាបិ គេហំ គន្ត្វា – “បព្ពជ្ជា នាម លាភគរុកា ទុក្ករា ទុរាសទា, សត្តបិ អដ្ឋបិ គាមេ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា យថាធោតេនេវ បត្តេន អាគន្តព្ពម្បិ ហោតិ , ឯវំ យាបេតុំ អសក្កោន្តស្ស មេ បុន អាគតស្ស វសនដ្ឋានំ ឥច្ឆិតព្ពំ, តិណវល្លិទព្ពសម្ភារា នាម ទុស្សមោធានិយា, កិន្តិ ករោមី”តិ វីមំសតិ។ អថស្ស តំ អគារកំ វេជយន្តបាសាទោ វិយ ឧបដ្ឋាតិ។ អថស្ស ខដោបិកំ ឱលោកេត្វា – “មយិ គតេ ឥមំ វិសង្ខរិត្វា ឧទ្ធនាលាតំ ករិស្សន្តិ, បុន អដ្ដនិបាទវិលីវាទីនិ លទ្ធព្ពានិ ហោន្តិ, កិន្តិ ករិស្សាមី”តិ ចិន្តេតិ។ អថស្ស សា សិរិសយនំ វិយ ឧបដ្ឋាតិ។ តតោ ធញ្ញកុម្ភិំ ឱលោកេត្វា – “មយិ គតេ អយំ យរណី ឥមំ ធញ្ញំ តេន តេន សទ្ធឹ ភុញ្ជិស្សតិ។ បុន អាគតេន ជីវិតវុត្តិ នាម លទ្ធព្ពា ហោតិ, កិន្តិ ករិស្សាមី”តិ ចិន្តេតិ។ អថស្ស សា អឌ្ឍតេឡសានិ កោដ្ឋាគារសតានិ វិយ ឧបដ្ឋាតិ។ តតោ មាតុគាមំ ឱលោកេត្វា – “មយិ គតេ ឥមំ ហត្ថិគោបកោ វា អស្សគោបកោ វា យោ កោចិ បលោភេស្សតិ, បុន អាគតេន ភត្តបាចិកា នាម លទ្ធព្ពា ហោតិ, កិន្តិ ករិស្សាមី”តិ ចិន្តេតិ។ អថស្ស សា រូបិនី ទេវី វិយ ឧបដ្ឋាតិ។ ឥទំ សន្ធាយ “សោ ន សក្កុណេយ្យា”តិអាទិ វុត្តំ។

១៥៣. និក្ខគណានន្តិ សុវណ្ណនិក្ខសតានំ។ **ចយោ**តិ សន្តានតោ កតសន្និចយោ។ **ធញ្ញគណាន**ន្តិ ធញ្ញសកដសតានំ។

១៥៤. ចត្តារោមេ, ឧទាយិ, បុគ្គលាតិ ឥធ កឹ ទស្សេតិ? ហេដ្ឋា “តេ តញ្ចេវ បជហន្តិ, តេ តញ្ចេវ នប្បជហន្តី”តិ បជហនកា ច អប្បជហនកា ច រាសិវសេន ទស្សិតា, ន បាដិយេក្កំ វិភត្តា។ ឥទានិ យថា នាម ទព្ពសម្ភារត្ថំ គតោ បុរិសោ បដិបាដិយា រុក្ខេ ឆិន្ទិត្វា បុន និវត្តិត្វា វង្កញ្ច បហាយ កម្មេ ឧបនេតព្ពយុត្តកមេវ គណ្ហាតិ, ឯវមេវ អប្បជហនកេ ឆឌ្ឌេត្វា អព្ពោហារិកេ កត្វា បជហនកបុគ្គលា ចត្តារោ ហោន្តីតិ ទស្សេតុំ ឥមំ ទេសនំ អារភិ។

ឧបធិបហានាយាតិ ខន្ធុបធិកិលេសុបធិអភិសង្ខារុបធិកាមគុណូបធីតិ ឥមេសំ ឧបធីនំ បហានាយ។ **ឧបធិបដិសំយុត្តា**តិ ឧបធិអនុធាវនកា។ **សរសង្កប្បា**តិ ឯត្ថ សរន្តិ ធាវន្តីតិ សរា។ សង្កប្បេន្តីតិ សង្កប្បា។ បទទ្វយេនបិ វិតក្កាយេវ វុត្តា។ **សមុទាចរន្តី**តិ អភិភវន្តិ អជ្ឈោត្ថរិត្វា វត្តន្តិ។ **សំយុត្តោ**តិ កិលេសេហិ សំយុត្តោ។ **ឥន្ទ្រិយវេមត្តតា**តិ ឥន្ទ្រិយនានត្តតា ។ **កទាចិ ករហចី**តិ ពហុកាលំ វីតិវត្តេត្វា។ **សតិសម្មោសា**តិ សតិសម្មោសេន។ **និបាតោ**តិ អយោកដាហម្ហិ បតនំ។ ឯត្តាវតា “នប្បជហតិ, បជហតិ, ខិប្បំ បជហតី”តិ តយោ រាសយោ ទស្សិតា។ តេសុ ចត្តារោ ជនា នប្បជហន្តិ នាម, ចត្តារោ បជហន្តិ នាម, ចត្តារោ ខិប្បំ បជហន្តិ នាម។

តត្ថ បុថុជ្ជនោ សោតាបន្នោ សកទាគាមី អនាគាមីតិ ឥមេ ចត្តារោ ជនា នប្បជហន្តិ នាម។ បុថុជ្ជនាទយោ តាវ មា បជហន្តុ, អនាគាមី កថំ ន បជហតីតិ? សោបិ ហិ យាវទេវស្ស ភវលោភោ អត្ថិ, តាវ អហោសុខំ អហោសុខន្តិ អភិនន្ទតិ។ តស្មា នប្បជហតិ នាម។ ឯតេយេវ បន ចត្តារោ ជនា បជហន្តិ នាម។ សោតាបន្នាទយោ តាវ បជហន្តុ, បុថុជ្ជនោ កថំ បជហតីតិ? អារទ្ធវិបស្សកោ ហិ សតិសម្មោសេន សហសា

កិលេសេ ឧប្បន្នេ “មាទិសស្ស នាម ភិក្ខុនោ កិលេសោ ឧប្បន្នោ”តិ សំវេគំ កត្វា វីរិយំ បគ្គយ្ហ វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា មគ្គេន កិលេសេ សមុគ្ឃាតេតិ។ ឥតិ សោ បជហតិ នាម។ តេយេវ ចត្តារោ ខិប្បំ បជហន្តិ នាម។ តត្ថ ឥមស្មឹ សុត្តេ, មហាហត្ថិបទោបមេ (ម. និ. ១.២៨៨ អាទយោ), ឥន្ទ្រិយភាវនេតិ (ម. និ. ៣.៤៥៣ អាទយោ) ឥមេសុ សុត្តេសុ កិញ្ចាបិ តតិយវារោ គហិតោ, បញ្ហោ បន ទុតិយវារេនេវ កថិតោតិ វេទិតព្វោ។

ឧបធិ ទុក្ខស្ស មូលន្តិ ឯត្ថ បញ្ច ខន្ធា ឧបធិ នាម។ តំ ទុក្ខស្ស មូលន្តិ ឥតិ វិទិត្វា កិលេសុបធិនា និរុបធិ ហោតិ, និគ្គហណោ និតណ្ហោតិ អត្ថោ។ **ឧបធិសង្ខយេ វិមុត្តោ**តិ តណ្ហក្ខយេ និព្ពានេ អារម្មណតោ វិមុត្តោ។

១៥៥. ឯវំ ចត្តារោ បុគ្គលេ វិត្ថារេត្វា ឥទានិ យេ បជហន្តិ, តេ “ឥមេ នាម ឯត្តកេ កិលេសេ បជហន្តិ”។ យេ នប្បជហន្តិ, តេបិ “ឥមេ នាម ឯត្តកេ កិលេសេ នប្បជហន្តី”តិ ទស្សេតុំ **បញ្ច ខោ ឥមេ ឧទាយិ កាមគុណា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **មិឡ្ហសុខ**ន្តិ អសុចិសុខំ។ **អនរិយសុខ**ន្តិ អនរិយេហិ សេវិតសុខំ។ **ភាយិតព្ព**ន្តិ ឯតស្ស សុខស្ស បដិលាភតោបិ វិបាកតោបិ ភាយិតព្ពំ។ **នេក្ខម្មសុខ**ន្តិ កាមតោ និក្ខន្តសុខំ។ **បវិវេកសុខ**ន្តិ គណតោបិ កិលេសតោបិ បវិវិត្តសុខំ។ **ឧបសមសុខ**ន្តិ រាគាទិវូបសមត្ថាយ សុខំ។ **សម្ពោធសុខ**ន្តិ មគ្គសង្ខាតស្ស សម្ពោធស្ស និព្ពត្តនត្ថាយ សុខំ។ **ន ភាយិតព្ព**ន្តិ ឯតស្ស សុខស្ស បដិលាភតោបិ វិបាកតោបិ ន ភាយិតព្ពំ, ភាវេតព្ពមេវេតំ។

១៥៦. **ឥញ្ជិតស្មឹ វទាមី**តិ ឥញ្ជនំ ចលនំ ផន្ទនន្តិ វទាមិ។ **កិញ្ច តត្ថ ឥញ្ជិតស្មិ**ន្តិ កិញ្ច តត្ថ ឥញ្ជិតំ។ **ឥទំ តត្ថ ឥញ្ជិតស្មិ**ន្តិ យេ ឯតេ អនិរុទ្ធា វិតក្កវិចារា, ឥទំ តត្ថ ឥញ្ជិតំ។ ទុតិយតតិយជ្ឈានេសុបិ ឯសេវ នយោ។ **អនិញ្ជិតស្មឹ វទាមី**តិ ឥទំ ចតុត្ថជ្ឈានំ អនិញ្ជនំ អចលនំ និប្ផន្ទនន្តិ វទាមិ។

អនលន្តិ វទាមីតិ អកត្តព្ពអាលយន្តិ វទាមិ, តណ្ហាលយោ ឯត្ថ ន ឧប្បាទេតព្ពោតិ ទស្សេតិ។ អថ វា អនលំ អបរិយត្តំ, ន ឯត្តាវតា អលមេតន្តិ សន្និដ្ឋានំ កាតព្ពន្តិ វទាមិ។ **នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនស្សាបី**តិ ឯវរូបាយបិ សន្តាយ សមាបត្តិយា បហានមេវ វទាមិ។ **អណុំ វា ថូលំ វា**តិ ខុទ្ទកំ វា មហន្តំ វា អប្បសាវជ្ជំ វា មហាសាវជ្ជំ វា។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវ។ ទេសនា បន នេយ្យបុគ្គលស្ស វសេន អរហត្តនិកូដេនេវ និដ្ឋាបិតាតិ។

បបញ្ចសូទនិយា មជ្ឈិមនិកាយដ្ឋកថាយ

លដុកិកោបមសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៧. ចាតុមសុត្តវណ្ណនា

១៥៧. **ឯវំ មេ សុត**ន្តិ ចាតុមសុត្តំ។ តត្ថ **ចាតុមាយ**ន្តិ ឯវំនាមកេ គាមេ។ **បញ្ចមត្តានិ ភិក្ខុសតានី**តិ អធុនា បព្ពជិតានំ ភិក្ខូនំ បញ្ច សតានិ។ ថេរា កិរ ចិន្តេសុំ – “ឥមេ កុលបុត្តា ទសពលំ អទិស្វាវ បព្ពជិតា, ឯតេសំ ភគវន្តំ ទស្សេស្សាម, ភគវតោ សន្តិកេ ធម្មំ សុត្វា អត្តនោ អត្តនោ យថាឧបនិស្សយេន បតិដ្ឋហិស្សន្តី”តិ។ តស្មា តេ ភិក្ខូ គហេត្វា អាគតា។ **បដិសម្មោទមានា**តិ “កច្ចាវុសោ, ខមនីយ”ន្តិអាទិ បដិសន្ថារកថំ កុរុមានា។ **សេនាសនានិ បញ្ញាបយមានា**តិ អត្តនោ អត្តនោ អាចរិយុបជ្ឈាយានំ វសនដ្ឋានានិ បុច្ឆិត្វា ទ្វារវាតបានានិ វិវរិត្វា មញ្ចបីឋកដសារកាទីនិ នីហរិត្វា បប្ផោដេត្វា យថាដ្ឋានេ សណ្ឋាបយមានា។ **បត្តចីវរានិ បដិសាមយមានា**តិ, ភន្តេ, ឥទំ មេ បត្តំ ឋបេថ, ឥទំ ចីវរំ, ឥទំ ថាលកំ, ឥទំ ឧទកតុម្ពំ, ឥមំ កត្តរយដ្ឋិន្តិ ឯវំ សមណបរិក្ខារេ សង្គោបយមានា។

ឧច្ចាសទ្ទា មហាសទ្ទាតិ ឧទ្ធំ ឧគ្គតត្តា ឧច្ចំ, បត្ថដត្តា មហន្តំ អវិនិព្ភោគសទ្ទំ ករោន្តា។ **កេវដ្ដា មញ្ញេ មច្ឆវិលោបេ**តិ កេវដ្ដានំ មច្ឆបច្ឆិបបិតដ្ឋានេ មហាជនោ សន្និបតិត្វា – “ឥធ អញ្ញំ ឯកំ មច្ឆំ ទេហិ, ឯកំ មច្ឆផាលំ ទេហិ, ឯតស្ស តេ មហា ទិន្នោ, មយ្ហំ ខុទ្ទកោ”តិ ឯវំ ឧច្ចាសទ្ទំ មហាសទ្ទំ ករោន្តិ។ តំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។ មច្ឆគហណត្ថំ ជាលេ បក្ខិត្តេបិ តស្មឹ ឋានេ កេវដ្ដា ចេវ អញ្ញេ ច “បវិដ្ឋោ ន បវិដ្ឋោ, គហិតោ ន គហិតោ”តិ មហាសទ្ទំ ករោន្តិ។ តម្បិ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។ **បណាមេមី**តិ នីហរាមិ។ **ន វោ មម សន្តិកេ វត្ថព្វ**ន្តិ តុម្ហេ មាទិសស្ស ពុទ្ធស្ស វសនដ្ឋានំ អាគន្ត្វា ឯវំ មហាសទ្ទំ ករោថ, អត្តនោ ធម្មតាយ វសន្តា កឹ នាម សារុប្បំ ករិស្សថ, តុម្ហាទិសានំ មម សន្តិកេ វសនកិច្ចំ នត្ថីតិ ទីបេតិ។ តេសុ ឯកភិក្ខុបិ “ភគវា តុម្ហេ មហាសទ្ទមត្តកេន អម្ហេ បណាមេថា”តិ វា អញ្ញំ វា កិញ្ចិ វត្តុំ នាសក្ខិ, សព្ពេ ភគវតោ វចនំ សម្បដិច្ឆន្តា “ឯវំ, ភន្តេ,”តិ វត្វា និក្ខមឹសុ។ ឯវំ បន តេសំ អហោសិ “មយំ សត្ថារំ បស្សិស្សាម, ធម្មកថំ សោស្សាម, សត្ថុ សន្តិកេ វសិស្សាមាតិ អាគតា។ ឯវរូបស្ស បន គរុនោ សត្ថុ សន្តិកំ អាគន្ត្វា មហាសទ្ទំ ករិម្ហា, អម្ហាកមេវ ទោសោយំ, បណាមិតម្ហា, ន នោ លទ្ធំ ភគវតោ

សន្តិកេ វត្ថុំ, ន សុវណ្ណវណ្ណសរីរំ ឱលោកេតុំ, ន មធុរស្សរេន ធម្មំ សោតុ”ន្តិ។ តេ ពលវទោមនស្សជាតា ហុត្វា បក្កមឹសុ។

១៥៨. តេនុបសង្កមឹសូតិ តេ កិរ សក្យា អាគមនសមយេបិ តេ ភិក្ខូ តត្ថេវ និសិន្នា បស្សឹសុ។ អថ នេសំ ឯតទហោសិ – “កឹ នុ ខោ ឯតេ ភិក្ខូ បរិសិត្វាវ បដិនិវត្តា, ជានិស្សាម តំ ការណ”ន្តិ ចិន្តេត្វា យេន តេ ភិក្ខូ តេនុបសង្កមឹសុ។ **ហន្ទា**តិ វវស្សគ្គត្ថេ និបាតោ។ **កហំ បន តុម្ហេ**តិ តុម្ហេ ឥទានេវ អាគន្ត្វា កហំ គច្ឆថ, កឹ តុម្ហាកំ កោចិ ឧបទ្ទវោ, ឧទាហុ ទសពលស្សាតិ? តេសំ បន ភិក្ខូនំ, – “អាវុសោ, មយំ ភគវន្តំ ទស្សនាយ អាគតា, ទិដ្ឋោ នោ ភគវា, ឥទានិ អត្តនោ វសនដ្ឋានំ គច្ឆាមា”តិ កិញ្ចាបិ ឯវំ វចនបរិហារោ អត្ថិ, ឯវរូបំ បន លេសកប្បំ អកត្វា យថាភូតមេវ អារោចេត្វា **ភគវតា ខោ, អាវុសោ, ភិក្ខុសង្ឃោ បណាមិតោ**តិ អាហំសុ។ តេ បន រាជានោ សាសនេ ធុរវហា, តស្មា ចិន្តេសុំ – “ទ្វីហិ អគ្គសាវកេហិ សទ្ធឹ បញ្ចសុ ភិក្ខុសតេសុ គច្ឆន្តេសុ ភគវតោ បាទមូលំ វិគច្ឆិស្សតិ, ឥមេសំ និវត្តនាការំ ករិស្សាមា”តិ។ ឯវំ ចិន្តេត្វា **តេន ហាយស្មន្តោ**តិអាទិមាហំសុ។ តេសុបិ ភិក្ខូសុ “មយំ មហាសទ្ទមត្តកេន បណាមិតា, ន មយំ ជីវិតុំ អសក្កោន្តា បព្ពជិតា”តិ ឯកភិក្ខុបិ បដិប្ផរិតោ នាម នាហោសិ, សព្ពេ បន សមកំយេវ, “ឯវមាវុសោ,”តិ សម្បដិច្ឆឹសុ។

១៥៩. អភិនន្ទតូតិ ភិក្ខុសង្ឃស្ស អាគមនំ ឥច្ឆន្តោ អភិនន្ទតុ។ **អភិវទតូ**តិ ឯតុ ភិក្ខុសង្ឃោតិ ឯវំ ចិត្តំ ឧប្បាទេន្តោ អភិវទតុ។ **អនុគ្គហិតោ**តិ អាមិសានុគ្គហេន ច ធម្មានុគ្គហេន ច អនុគ្គហិតោ។ **អញ្ញថត្តន្តិ** ទសពលស្ស ទស្សនំ ន លភាមាតិ បសាទញ្ញថត្តំ ភវេយ្យ។ **វិបរិណាមោ**តិ បសាទញ្ញថត្តេន វិព្ភមន្តានំ វិបរិណាមញ្ញថត្តំ ភវេយ្យ។ **ពីជានំ តរុណាន**ន្តិ តរុណសស្សានំ។ **សិយា អញ្ញថត្ត**ន្តិ ឧទកវារកាលេ ឧទកំ អលភន្តានំ មិលាតភាវេន អញ្ញថត្តំ ភវេយ្យ, សុស្សិត្វា មិលាតភាវំ អាបជ្ជនេន វិបរិណាមោ ភវេយ្យ។ វច្ឆកស្ស បន ខីរបិបាសាយ សុស្សនំ អញ្ញថត្តំ នាម, សុស្សិត្វា កាលកិរិយា វិបរិណាមោ នាម។

១៦០. បសាទិតោ ភគវាតិ ថេរោ កិរ តត្ថ និសិន្នោវ ទិព្ពចក្ខុនា ព្រហ្មានំ អាគតំ អទ្ទស , ទិព្ពាយ សោតធាតុយា ច អាយាចនសទ្ទំ សុណិ, ចេតោបរិយញាណេន ភគវតោ បសន្នភាវំ អញ្ញាសិ។ តស្មា – “កញ្ចិ ភិក្ខុំ បេសេត្វា បក្កោសិយមានានំ គមនំ នាម ន ផាសុកំ, យាវ សត្ថា ន បេសេតិ, តាវទេវ គមិស្សាមា”តិ មញ្ញមានោ ឯវមាហ។ **អប្បោស្សុក្កោ**តិ អញ្ញេសុ កិច្ចេសុ អនុស្សុក្កោ ហុត្វា។ **ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារ**ន្តិ ផលសមាបត្តិវិហារំ អនុយុត្តោ មញ្ញេ ភគវា វិហរិតុកាមោ, សោ ឥទានិ យថារុចិយា វិហរិស្សតីតិ ឯវំ មេ អហោសីតិ វទតិ។ **មយម្បិ ទានី**តិ មយំ បរំ ឱវទមានា វិហារតោ និក្កឌ្ឍិតា, កឹ អម្ហាកំ បរោវាទេន។ ឥទានិ មយម្បិ ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារេនេវ វិហរិស្សាមាតិ ទីបេតិ។ ថេរោ ឥមស្មឹ ឋានេ វិរទ្ធោ អត្តនោ ភារភាវំ ន អញ្ញាសិ។ អយញ្ហិ ភិក្ខុសង្ឃោ ទ្វិន្នម្បិ មហាថេរានំ ភារោ, តេន នំ បដិសេធេន្តោ ភគវា **អាគមេហី**តិអាទិមាហ។ មហាមោគ្គល្លានត្ថេរោ បន អត្តនោ ភារភាវំ អញ្ញាសិ។ តេនស្ស ភគវា សាធុការំ អទាសិ។

១៦១. ចត្តារិមានិ, ភិក្ខវេតិ កស្មា អារភិ? ឥមស្មឹ សាសនេ ចត្តារិ ភយានិ។ យោ តានិ អភីតោ ហោតិ, សោ ឥមស្មឹ សាសនេ បតិដ្ឋាតុំ សក្កោតិ។ ឥតរោ បន ន សក្កោតីតិ ទស្សេតុំ ឥមំ ទេសនំ អារភិ។ តត្ថ **ឧទកោរោហន្តេ**តិ ឧទកំ ឱរោហន្តេ បុគ្គលេ។ **កុម្ភីលភយ**ន្តិ សុំសុមារភយំ។ **សុសុកាភយ**ន្តិ ចណ្ឌមច្ឆភយំ។

១៦២. កោធុបាយាសស្សេតំ អធិវចនន្តិ យថា ហិ ពាហិរំ ឧទកំ ឱតិណ្ណោ ឩមីសុ ឱសីទិត្វា មរតិ, ឯវំ ឥមស្មឹ សាសនេ កោធុបាយាសេ ឱសីទិត្វា វិព្ភមតិ។ តស្មា កោធុបាយាសោ “ឩមិភយ”ន្តិ វុត្តោ។

១៦៣. ឱទរិកត្តស្សេតំ អធិវចនន្តិ យថា ហិ ពាហិរំ ឧទកំ ឱតិណ្ណោ កុម្ភីលេន ខាទិតោ មរតិ, ឯវំ ឥមស្មឹ សាសនេ ឱទរិកត្តេន ខាទិតោ វិព្ភមតិ។ តស្មា ឱទរិកត្តំ “កុម្ភីលភយ”ន្តិ វុត្តំ។

១៦៤. អរក្ខិតេនេវ កាយេនាតិ សីសប្បចាលកាទិករណេន អរក្ខិតកាយោ ហុត្វា។ **អរក្ខិតាយ វាចាយា**តិ ទុដ្ឋុល្លភាសនាទិវសេន អរក្ខិតវាចោ ហុត្វា។ **អនុបដ្ឋិតាយ សតិយា**តិ កាយគតាសតឹ អនុបដ្ឋាបេត្វា។ **អសំវុតេហី**តិ អបិហិតេហិ។ **បញ្ចន្នេតំ កាមគុណានំ អធិវចន**ន្តិ យថា ហិ ពាហិរំ ឧទកំ ឱតិណ្ណោ អាវដ្ដេ និមុជ្ជិត្វា មរតិ, ឯវំ ឥមស្មឹ សាសនេ បព្ពជិតោ បញ្ចកាមគុណាវដ្ដេ និមុជ្ជិត្វា វិព្ភមតិ។ តស្មា បញ្ច កាមគុណា “អាវដ្ដភយ”ន្តិ វុត្តា។

១៦៥. អនុទ្ធំសេតីតិ កិលមេតិ មិលាបេតិ។ **រាគានុទ្ធំសេនា**តិ រាគានុទ្ធំសិតេន។ **មាតុគាមស្សេតំ អធិវចន**ន្តិ យថា ហិ ពាហិរំ ឧទកំ ឱតិណ្ណោ ចណ្ឌមច្ឆំ អាគម្ម លទ្ធប្បហារោ មរតិ, ឯវំ ឥមស្មឹ សាសនេ មាតុគាមំ អាគម្ម ឧប្បន្នកាមរាគោ វិព្ភមតិ។ តស្មា មាតុគាមោ “សុសុកាភយ”ន្តិ វុត្តោ។

ឥមានិ បន ចត្តារិ ភយានិ ភាយិត្វា យថា ឧទកំ អនោរោហន្តស្ស ឧទកំ និស្សាយ អានិសំសោ នត្ថិ, ឧទកបិបាសាយ បិបាសិតោ ច ហោតិ រជោជល្លេន កិលិដ្ឋសរីរោ ច, ឯវមេវ ឥមានិ ចត្តារិ ភយានិ ភាយិត្វា សាសនេ អបព្ពជន្តស្សាបិ ឥមំ សាសនំ និស្សាយ អានិសំសោ នត្ថិ, តណ្ហាបិបាសាយ បិបាសិតោ ច ហោតិ កិលេសរជេន សំកិលិដ្ឋចិត្តោ ច។ យថា បន ឥមានិ ចត្តារិ ភយានិ អភាយិត្វា ឧទកំ ឱរោហន្តស្ស វុត្តប្បការោ អានិសំសោ ហោតិ, ឯវំ ឥមានិ អភាយិត្វា សាសនេ បព្ពជិតស្សាបិ វុត្តប្បការោ អានិសំសោ ហោតិ។ ថេរោ បនាហ – “ចត្តារិ ភយានិ ភាយិត្វា ឧទកំ អនោតរន្តោ សោតំ ឆិន្ទិត្វា បរតីរំ បាបុណិតុំ ន សក្កោតិ, អភាយិត្វា ឱតរន្តោ សក្កោតិ, ឯវមេវ ភាយិត្វា សាសនេ អបព្ពជន្តោបិ តណ្ហាសោតំ ឆិន្ទិត្វា និព្ពានបារំ ទដ្ឋុំ ន សក្កោតិ, អភាយិត្វា បព្ពជន្តោ បន សក្កោតី”តិ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវ។ អយំ បន ទេសនា នេយ្យបុគ្គលស្ស វសេន និដ្ឋាបិតាតិ។

បបញ្ចសូទនិយា មជ្ឈិមនិកាយដ្ឋកថាយ

ចាតុមសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៨. នឡកបានសុត្តវណ្ណនា

១៦៦. ឯវំ មេ សុតន្តិ នឡកបានសុត្តំ។ តត្ថ **នឡកបានេ**តិ ឯវំនាមកេ គាមេ។ បុព្ពេ កិរ អម្ហាកំ ពោធិសត្តោ វានរយោនិយំ និព្ពត្តោ, មហាកាយោ កបិរាជា អនេកវានរសហស្សបរិវុតោ បព្ពតបាទេ វិចរតិ។ បញ្ញវាខោ បន ហោតិ មហាបុញ្ញោ។ សោ បរិសំ ឯវំ ឱវទតិ – “ឥមស្មិំ បព្ពតបាទេ តាតា, វិសផលានិ នាម ហោន្តិ, អមនុស្សបរិគ្គហិតា បោក្ខរណិយោ នាម ហោន្តិ, តុម្ហេ បុព្ពេ ខាទិតបុព្ពានេវ ផលានិ ខាទថ, បីតបុព្ពានេវ បានីយានិ ច បិវថ, ឯត្ថ វោ មំ បដិបុច្ឆិតព្ពកិច្ចំ នត្ថិ, អខាទិតបុព្ពានិ បន ផលានិ អបីតបុព្ពានិ ច បានីយានិ មំ អបុច្ឆិត្វា មា ខាទិត្ថ មា បិវិត្ថា”តិ។

តេ ឯកទិវសំ ចរមានា អញ្ញំ បព្ពតបាទំ គន្ត្វា គោចរំ គហេត្វា បានីយំ ឱលោកេន្តា ឯកំ អមនុស្សបរិគ្គហិតំ បោក្ខរណិំ ទិស្វា សហសា អបិវិត្វា សមន្តា បរិវារេត្វា មហាសត្តស្ស អាគមនំ ឱលោកយមានា និសីទិំសុ។ មហាសត្តោ អាគន្ត្វា “កិំ តាតា បានីយំ ន បិវថា”តិ អាហ។ តុម្ហាកំ អាគមនំ ឱលោកេមាតិ។ សាធុ តាតាតិ សមន្តា បទំ បរិយេសមានោ ឱតិណ្ណបទំយេវ អទ្ទស, ន ឧត្តិណ្ណបទំ, ទិស្វា សបរិស្សយាតិ អញ្ញាសិ។ តាវទេវ ច តត្ថ អភិនិព្ពត្តអមនុស្សោ ឧទកំ ទ្វេធា កត្វា ឧដ្ឋាសិ សេតមុខោ នីលកុច្ឆិ រត្តហត្ថបាទោ មហាទាឋិកោ វង្កទាឋោ វិរូបោ ពីភច្ឆោ ឧទករក្ខសោ។ សោ ឯវមាហ – “កស្មា បានីយំ ន បិវថ, មធុរំ ឧទកំ បិវថ, កិំ តុម្ហេ ឯតស្ស វចនំ សុណាថា”តិ? មហាសត្តោ អាហ – “ត្វំ ឥធ អធិវត្ថោ អមនុស្សោ”តិ? អាមាហន្តិ។ ត្វំ ឥធ ឱតិណ្ណេ លភសីតិ? អាម លភាមិ, តុម្ហេ បន សព្ពេ ខាទិស្សាមីតិ។ ន សក្ខិស្សសិ, យក្ខាតិ។ បានីយំ បន បិវិស្សថាតិ? អាម បិវិស្សាមាតិ។ ឯវំ សន្តេ ឯកោបិ វោ ន មុច្ចិស្សតីតិ។ បានីយញ្ច បិវិស្សាម, ន ច តេ វសំ គមិស្សាមាតិ ឯកនឡំ អាហរាបេត្វា កោដិយំ គហេត្វា ធមិ, សព្ពោ ឯកច្ឆិទ្ទោ អហោសិ, តីរេ និសីទិត្វាវ បានីយំ បិវិ, សេសវានរានំ បាដិយេក្កេ នឡេ អាហរាបេត្វា ធមិត្វា អទាសិ។ សព្ពេ យក្ខស្ស បស្សន្តស្សេវ បានីយំ បិវិំសុ។ វុត្តម្បិ ចេតំ –

> “ទិស្វា បទមនុត្តិណ្ណំ, ទិស្វានោ’ តរិតំ បទំ;
> នឡេន វារឹ បិស្សាម, នេវ មំ ត្វំ វធិស្សសី”តិ។ (ជា. ១.១.២០);

តតោ បដ្ឋាយ យាវ អជ្ជទិវសា តស្មិំ ឋានេ នឡា ឯកច្ឆិទ្ទាវ ហោន្តិ។ ឥមិនា ហិ សទ្ធិំ ឥមស្មិំ កប្បេ **ចត្តារិ កប្បដ្ឋិយបាដិហារិយានិ** នាម – ចន្ទេ សសពិម្ពំ , វដ្ដកជាតកម្ហិ សច្ចកិរិយដ្ឋានេ អគ្គិស្ស គមនុបច្ឆេទោ, ឃដិការកុម្ភការស្ស មាតាបិតូនំ វសនដ្ឋានេ ទេវស្ស អវស្សនំ, តស្សា បោក្ខរណិយា តីរេ នឡានំ ឯកច្ឆិទ្ទភាវោតិ។ ឥតិ សា បោក្ខរណី នឡេន បានីយស្ស បីតត្តា **នឡកបានា**តិ នាមំ លភិ។ អបរភាគេ តំ បោក្ខរណិំ និស្សាយ គាមោ បតិដ្ឋាសិ, តស្សាបិ **នឡកបានន្តេវ** នាមំ ជាតំ។ តំ សន្ធាយ វុត្តំ “នឡកបានេ”តិ។ **បលាសវនេ**តិ កឹសុកវនេ។

១៦៧. តគ្ឃ មយំ, ភន្តេតិ ឯកំសេនេវ មយំ, ភន្តេ, អភិរតា។ អញ្ញេបិ យេ តុម្ហាកំ សាសនេ អភិរមន្តិ, តេ អម្ហេហិ សទិសាវ ហុត្វា អភិរមន្តីតិ ទីបេន្តិ។

នេវ រាជាភិនីតាតិអាទីសុ ឯកោ រញ្ញោ អបរាធំ កត្វា បលាយតិ។ រាជា កុហឹ, ភោ, អសុកោតិ? បលាតោ ទេវាតិ។ បលាតដ្ឋានេបិ មេ ន មុច្ចិស្សតិ, សចេ បន បព្ពជេយ្យ, មុច្ចេយ្យាតិ វទតិ។ តស្ស កោចិទេវ សុហទោ គន្ត្វា តំ បវត្តិំ អារោចេត្វា ត្វំ សចេ ជីវិតុមិច្ឆសិ, បព្ពជាហីតិ។ សោ បព្ពជិត្វា ជីវិតំ រក្ខមានោ ចរតិ។ អយំ **រាជាភិនីតោ** នាម។

ឯកោ បន ចោរានំ មូលំ ឆិន្ទន្តោ ចរតិ។ ចោរា សុត្វា “បុរិសានំ អត្ថិកភាវំ ន ជានាតិ, ជានាបេស្សាម ន”ន្តិ វទន្តិ។ សោ តំ បវត្តិំ សុត្វា បលាយតិ។ ចោរា បលាតោតិ សុត្វា “បលាតដ្ឋានេបិ នោ ន មុច្ចិស្សតិ, សចេ បន បព្ពជេយ្យ, មុច្ចេយ្យា”តិ វទន្តិ។ សោ តំ បវត្តិំ សុត្វា បព្ពជតិ។ អយំ **ចោរាភិនីតោ** នាម។

ឯកោ បន ពហុំ ឥណំ ខាទិត្វា តេន ឥណេន អដ្ដោ បីឡិតោ តម្ហា គាមា បលាយតិ។ ឥណសាមិកា សុត្វា “បលាតដ្ឋានេបិ នោ ន មុច្ចិស្សតិ, សចេ បន បព្ពជេយ្យ, មុច្ចេយ្យា”តិ វទន្តិ។ សោ តំ បវត្តិំ សុត្វា បព្ពជតិ។ អយំ **ឥណដ្ដោ** នាម។

រាជភយាទីនំ បន អញ្ញតរេន ភយេន ភីតោ អដ្ដោ អាតុរោ ហុត្វា និក្ខម្ម បព្ពជិតោ **ភយដ្ដោ** នាម។ ទុព្ភិក្ខាទីសុ ជីវិតុំ អសក្កោន្តោ បព្ពជិតោ **អាជីវិកាបកតោ** នាម, អាជីវិកាយ បកតោ អភិភូតោតិ អត្ថោ។ ឥមេសុ បន ឯកោបិ ឥមេហិ ការណេហិ បព្ពជិតោ នាម នត្ថិ, តស្មា “នេវ រាជាភិនីតោ”តិអាទិមាហ។

វិវេកន្តិ វិវិច្ច វិវិត្តោ ហុត្វា។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យំ កាមេហិ ច អកុសលធម្មេហិ ច វិវិត្តេន បឋមទុតិយជ្ឈានសង្ខាតំ បីតិសុខំ អធិគន្តព្ពំ, សចេ តំ វិវិច្ច កាមេហិ វិវិច្ច អកុសលេហិ ធម្មេហិ បីតិសុខំ នាធិគច្ឆតិ, អញ្ញំ វា ឧបរិ ទ្វិន្នំ ឈានានំ ចតុន្នញ្ច មគ្គានំ វសេន សន្តតរំ សុខំ នាធិគច្ឆតិ, តស្ស ឥមេ អភិជ្ឈាទយោ ចិត្តំ បរិយាទាយ តិដ្ឋន្តីតិ។ តត្ថ **អរតី**តិ អធិកុសលេសុ ធម្មេសុ ឧក្កណ្ឋិតតា។ **តន្ទី**តិ អាលសិយភាវោ។ ឯវំ យោ បព្ពជិត្វា បព្ពជិតកិច្ចំ កាតុំ ន សក្កោតិ, តស្ស ឥមេ សត្ត បាបធម្មា ឧប្បជ្ជិត្វា ចិត្តំ បរិយាទិយន្តីតិ ទស្សេត្វា ឥទានិ យស្ស តេ ធម្មា ចិត្តំ បរិយាទាយ តិដ្ឋន្តិ, សោយេវ សមណកិច្ចម្បិ កាតុំ ន សក្កោតីតិ បុន **វិវេកំ អនុរុទ្ធា…បេ…. អញ្ញំ វា តតោ សន្តតរ**ន្តិ អាហ។

ឯវំ កណ្ហបក្ខំ ទស្សេត្វា ឥទានិ តេនេវ នយេន សុក្កបក្ខំ ទស្សេតុំ បុន **វិវេក**ន្តិអាទិមាហ។ តស្សត្ថោ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពោ។

១៦៨. **សង្ខាយា**តិ ជានិត្វា។ **ឯក**ន្តិ ឯកច្ចំ។ **បដិសេវតី**តិ សេវិតព្ពយុត្តកំ សេវតិ។ សេសបទេសុបិ ឯសេវ នយោ។ **ឧបបត្តីសុ ព្យាករោតី**តិ សប្បដិសន្ធិកេ តាវ ព្យាករោតុ, អប្បដិសន្ធិកេ កថំ ព្យាករោតីតិ។ អប្បដិសន្ធិកស្ស បុន ភវេ បដិសន្ធិ នត្ថីតិ វទន្តោ ឧបបត្តីសុ ព្យាករោតិ នាម។

ជនកុហនត្ថន្តិ ជនវិម្ហាបនត្ថំ។ **ជនលបនត្ថ**ន្តិ មហាជនស្ស ឧបលាបនត្ថំ។ **ន ឥតិ មំ ជនោ ជានាតូ**តិ ឯវំ មំ មហាជនោ ជានិស្សតិ, ឯវំ មេ មហាជនស្ស អន្តរេ កិត្តិសទ្ទោ ឧគ្គច្ឆិស្សតីតិ ឥមិនាបិ ការណេន ន ព្យាករោតីតិ អត្ថោ។ **ឧឡារវេទា**តិ មហន្តតុដ្ឋិនោ។

១៦៩. **សោ ខោ បនស្ស អាយស្មា**តិ សោ បរិនិព្ពុតោ អាយស្មា ឥមស្ស បិតស្ស អាយស្មតោ។ **ឯវំសីលោ**តិអាទីសុ លោកិយលោកុត្តរមិស្សកាវ សីលាទយោ វេទិតព្ពោ។ **ឯវំធម្មោ**តិ ឯត្ថ បន សមាធិបក្ខិកា ធម្មា ធម្មាតិ អធិប្បេតា។ **ផាសុវិហារោ ហោតី**តិ តេន ភិក្ខុនា បុរិតបដិបត្តិំ បូរេន្តស្ស អរហត្តផលំ សច្ឆិកត្វា ផលសមាបត្តិវិហារេន ផាសុវិហារោ ហោតិ, អរហត្តំ បត្តុមសក្កោន្តស្ស បដិបត្តិំ បូរយមានស្ស ចរតោបិ ផាសុវិហារោយេវ នាម ហោតិ។ ឥមិនា នយេន សព្ពវារេសុ អត្ថោ វេទិតព្ពោតិ។

បបញ្ចសូទនិយា មជ្ឈិមនិកាយដ្ឋកថាយ

នឡកបានសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៨. គោលិយានិសុត្តវណ្ណនា

១៧៣. **ឯវំ មេ សុត**ន្តិ គោលិយានិសុត្តំ។ តត្ថ **បទសមាចារោ**តិ ទុព្ពលសមាចារោ ឱឡារិកាចារោ, បច្ចយេសុ សាបេក្ខោ មហារក្ខិតត្ថេរោ វិយ។ តំ កិរ ឧបដ្ឋាកកុលេ និសិន្នំ ឧបដ្ឋាកោ អាហ “អសុកត្ថេរស្ស មេ, ភន្តេ, ចីវរំ ទិន្ន”ន្តិ។ សាធុ តេ កតំ តំយេវ តក្កេត្វា វិហរន្តស្ស ចីវរំ ទេន្តេនាតិ។ តុម្ហាកម្បិ, ភន្តេ, ទស្សាមីតិ។

សាធុ ករិស្សសិ តំយេវ តក្កេន្តស្សាតិ អាហ។ អយម្បិ ឯវរូបោ ឱឡារិកាចារោ អហោសិ។ **សប្បតិស្សេនាតិ** ស ជេដ្ឋកេន, ន អត្តានំ ជេដ្ឋកំ កត្វា វិហរិតព្ពំ។ **សេវិវិហារេនាតិ** សច្ឆន្ទវិហារេន និរង្កុសវិហារេន។

នានុបខជ្ជាតិ ន អនុបខជ្ជ ន អនុបវិសិត្វា។ តត្ថ យោ ទ្វីសុ មហាថេរេសុ ឧភតោ និសិន្នេសុ តេ អនាបុច្ឆិត្វាវ ចីវរេន វា ជាណុនា វា ឃដ្ដេន្តោ និសីទតិ, អយំ អនុបខជ្ជ និសីទតិ នាម។ ឯវំ អកត្វា បន អត្តនោ បត្តអាសនសន្តិកេ ឋត្វា និសីទាវុសោតិ វុត្តោ និសីទិតព្ពំ។ សចេ ន វទន្តិ, និសីទាមិ, ភន្តេតិ អាបុច្ឆិត្វា និសីទិតព្ពំ អាបុច្ឆិតកាលតោ បដ្ឋាយ និសីទាតិ វុត្តេបិ អវុត្តេបិ និសីទិតុំ វដ្ដតិយេវ។ **ន បដិពាហិស្សាមីតិ** ឯត្ថ យោ អត្តនោ បត្តាសនំ អតិក្កមិត្វា នវកានំ បាបុណនដ្ឋានេ និសីទតិ, អយំ នវេ ភិក្ខូ អាសនេន បដិពាហតិ នាម។ តស្មិញ្ហិ តថា និសិន្នេ នវា ភិក្ខូ “អម្ហាកំ និសីទិតុំ ន ទេតី”តិ ឧជ្ឈាយន្តា តិដ្ឋន្តិ វា អាសនំ វា បរិយេសន្តា អាហិណ្ឌន្តិ។ តស្មា អត្តនោ បត្តាសនេយេវ និសីទិតព្ពំ។ ឯវំ ន បដិពាហតិ នាម។

អាភិសមាចារិកម្បិ ធម្មន្តិ អភិសមាចារិកំ វត្តបដិបត្តិមត្តម្បិ។ **នាតិកាលេនាតិ** ន អតិបាតោ បវិសិតព្ពំ, ន អតិទិវា បដិក្កមិតព្ពំ, ភិក្ខុសង្ឃេន សទ្ធឹយេវ បវិសិតព្ពញ្ច និក្ខមិតព្ពញ្ច។ អតិបាតោ បវិសិត្វា អតិទិវា និក្ខមន្តស្ស ហិ ចេតិយង្គណពោធិយង្គណវត្តាទីនិ បរិហាយន្តិ។ កាលស្សេវ មុខំ ធោវិត្វា មក្កដកសុត្តានិ ឆិន្ទន្តេន ឧស្សាវពិន្ទូ និបាតេន្តេន គាមំ បវិសិត្វា យាគុំ បរិយេសិត្វា យាវ ភិក្ខាកាលា អន្តោគាមេយេវ នានប្បការំ តិរច្ឆានកថំ កថេន្តេន និសីទិត្វា ភត្តកិច្ចំ កត្វា ទិវា និក្ខម្ម ភិក្ខូនំ បាទធោវនវេលាយ វិហារំ បច្ចាគន្តព្ពំ ហោតិ។ **ន បុរេភត្តំ បច្ឆាភត្តំ កុលេសុ ចារិត្តំ អាបជ្ជិតព្ពន្តិ** “យោ បន ភិក្ខុ និមន្តិតោ សភត្តោ សមានោ សន្តំ ភិក្ខុំ អនាបុច្ឆា បុរេភត្តំ វា បច្ឆាភត្តំ វា កុលេសុ ចារិត្តំ អាបជ្ជេយ្យ, អញ្ញត្រ សមយា បាចិត្តិយ”ន្តិ (បាចិ. ២៩៩) ឥមំ សិក្ខាបទំ រក្ខន្តេន តស្ស វិភង្គេ វុត្តំ បុរេភត្តញ្ច បច្ឆាភត្តញ្ច ចារិត្តំ ន អាបជ្ជិតព្ពំ។ **ឧទ្ធតោ ហោតិ ចបលោតិ** ឧទ្ធច្ចបកតិកោ ចេវ ហោតិ ចីវរមណ្ឌន-បត្តមណ្ឌន-សេនាសនមណ្ឌនា ឥមស្ស វា បូតិកាយស្ស កេលាយនា មណ្ឌនាតិ ឯវំ វុត្តេន ច តរុណទារកចាបល្យេន សមន្នាគតោ។

បញ្ញវតា ភវិតព្ពន្តិ ចីវរកម្មាទីសុ ឥតិកត្តព្ពេសុ ឧបាយបញ្ញាយ សមន្នាគតេន ភវិតព្ពំ។ **អភិធម្មេ អភិវិនយេតិ** អភិធម្មបិដកេ ចេវ វិនយបិដកេ ច បាឡិវសេន ចេវ អដ្ឋកថាវសេន ច យោគោ ករណីយោ។ សព្ពន្តិមេន ហិ បរិច្ឆេទេន អភិធម្មេ ទុកតិកមាតិកាហិ សទ្ធឹ ធម្មហទយវិភង្គំ វិនា ន វដ្ដតិ។ វិនយេ បន កម្មាកម្មវិនិច្ឆយេន សទ្ធឹ សុវិនិច្ឆិតានិ ទ្វេ បាតិមោក្ខានិ វិនា ន វដ្ដតិ។

អារុប្បាតិ ឯត្តាវតា អដ្ឋបិ សមាបត្តិយោ វុត្តា ហោន្តិ។ តា បន សព្ពេន សព្ពំ អសក្កោន្តេន សត្តសុបិ យោគោ ករណីយោ, ឆសុបិ...បេ.... បញ្ចសុបិ។ សព្ពន្តិមេន បរិច្ឆេទេន ឯកំ កសិណេ បរិកម្មកម្មដ្ឋានំ បគុណំ កត្វា អាទាយ វិចរិតព្ពំ, ឯត្តកំ វិនា ន វដ្ដតិ។ **ឧត្តរិមនុស្សធម្មេតិ** ឥមិនា សព្ពេបិ លោកុត្តរធម្មេ ទស្សេតិ។ តស្មា អរហន្តេន ហុត្វា វិហាតព្ពំ, អរហត្តំ អនភិសម្ពុណន្តេន អនាគាមិផលេ សកទាគាមិផលេ សោតាបត្តិផលេ វា បតិដ្ឋាតព្ពំ។ សព្ពន្តិមេន បរិយាយេន ឯកំ វិបស្សនាមុខំ យាវ អរហត្តា បគុណំ កត្វា អាទាយ វិចរិតព្ពំ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវ។ ឥមំ បន ទេសនំ អាយស្មា សារិបុត្តោ នេយ្យបុគ្គលស្ស វសេន អាភិសមាចារិកវត្តតោ បដ្ឋាយ អនុបុព្ពេន អរហត្តំ បាបេត្វា និដ្ឋាបេសីតិ។

បបញ្ចសូទនិយា មជ្ឈិមនិកាយដ្ឋកថាយ

គោលិយានិសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១០. កីដាគិរិសុត្តវណ្ណនា

១៧៤. ឯវំ មេ សុតន្តិ កីដាគិរិសុត្តំ។ តត្ថ **កាសីសូតិ** ឯវំនាមកេ ជនបទេ។ **ឯថ តុម្ហេបិ, ភិក្ខវេតិ** ឯថ តុម្ហេបិ, ភិក្ខវេ, ឥមេ បញ្ច អានិសំសេ សម្បស្សមានា អញ្ញត្រេវ រត្តិភោជនា ភុញ្ជថ។ ឥតិ ភគវា រត្តឹ វិកាលភោជនំ, ទិវា វិកាលភោជនន្តិ ឥមានិ ទ្វេ ភោជនានិ ឯកប្បហារេន អជហាបេត្វា ឯកស្មឹ សមយេ ទិវា វិកាលភោជនមេវ ជហាបេសិ, បុន កាលំ អតិនាមេត្វា រត្តឹ វិកាលភោជនំ ជហាបេន្តោ ឯវមាហ។ កស្មា? ឥមានិ ហិ ទ្វេ ភោជនានិ វត្តមានានិ វដ្ដេ អាចិណ្ណានិ សមាចិណ្ណានិ នទី ឱតិណ្ណឧទកំ វិយ អនុបក្ខន្ទានិ, និវាតេសុ ច ឃរេសុ សុភោជនានិ ភុញ្ជិត្វា វឌ្ឍិតា សុខុមាលា កុលបុត្តា ទ្វេ ភោជនានិ ឯកប្បហារេន បជហន្តា កិលមន្តិ។ តស្មា ឯកប្បហារេន អជហាបេត្វា ភទ្ទាលិសុត្តេ ទិវា វិកាលភោជនំ ជហាបេសិ, ឥធ រត្តឹ វិកាលភោជនំ។ ជហាបេន្តោ បន ន តជ្ជិត្វា វា និគ្គណ្ហិត្វា វា, តេសំ បហានបច្ចយា បន អប្បាពាធតញ្ច សញ្ជានិស្សថាតិ ឯវំ អានិសំសំ ទស្សេត្វាវ ជហាបេសិ។ **កីដាគិរីតិ** តស្ស និគមស្ស នាមំ។

១៧៥. អស្សជិបុនព្ពសុកាតិ អស្សជិ ច បុនព្ពសុកោ ច ឆសុ ឆព្ពគ្គិយេសុ ទ្វេ គណាចរិយា។ បណ្ឌុកោ លោហិតកោ មេត្តិយោ ភុម្មជកោ អស្សជិ បុនព្ពសុកោតិ ឥមេ ឆ ជនា **ឆព្ពគ្គិយា** នាម។ តេសុ បណ្ឌុក លោហិតកា អត្តនោ បរិសំ គហេត្វា សាវត្ថិយំ វសន្តិ, មេត្តិយភុម្មជកា រាជគហេ, ឥមេ ទ្វេ ជនា កីដាគិរិស្មឹ អាវាសិកា ហោន្តិ។ **អាវាសិកា**តិ និពទ្ធវាសិនោ, តំនិពទ្ធា អកតំ សេនាសនំ ករោន្តិ, ជិណ្ណំ បដិសង្ខរោន្តិ, កតេ ឥស្សរា ហោន្តិ។ **កាលិក**ន្តិ អនាគតេ កាលេ បត្តព្ពំ អានិសំសំ។

១៧៨. មយា ចេតំ, ភិក្ខវេតិ ឥជ កឹ ទស្សេតិ? ភិក្ខវេ, ទិវសស្ស តយោ វារេ ភុញ្ជិត្វា សុខវេទនំយេវ ឧប្បាទេន្តោ ន ឥមស្មឹ សាសនេ កិច្ចការី នាម ហោតិ, ឯត្តកា បន វេទនា សេវិតព្ពា, ឯត្តកា ន សេវិតព្ពាតិ ឯតមត្ថំ ទស្សេតុំ ឥមំ ទេសនំ អារភិ។ **ឯវរូបំ សុខវេទនំ បជហថា**តិ ឥទញ្ច គេហស្សិតសោមនស្សវសេន វុត្តំ, **ឧបសម្បជ្ជ វិហរថា**តិ ឥទញ្ច នេក្ខម្មសិតសោមនស្សវសេន ។ ឥតោ បរេសុបិ ទ្វីសុ វារេសុ គេហស្សិតនេក្ខម្មសិតានំយេវ ទោមនស្សានញ្ច ឧបេក្ខានញ្ច វសេន អត្ថោ វេទិតព្ពោ។

១៨១. ឯវំ សេវិតព្ពាសេវិតព្ពវេទនំ ទស្សេត្វា ឥទានិ យេសំ អប្បមាទេន កិច្ចំ កត្តព្ពំ, យេសញ្ច ន កត្តព្ពំ, តេ ទស្សេតុំ **នាហំ, ភិក្ខវេ , សព្ពេសំយេវា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **កតំ តេសំ អប្បមាទេនា**តិ តេសំ យំ អប្បមាទេន កត្តព្ពំ, តំ កតំ។ **អនុលោមិកានី**តិ បដិបត្តិអនុលោមានិ កម្មដ្ឋានសប្បាយានិ, យត្ថ វសន្តេន សក្កា ហោន្តិ មគ្គផលានិ បាបុណិតុំ។ **ឥន្ទ្រិយានិ សមន្នានយមានា**តិ សទ្ធាទីនិ ឥន្ទ្រិយានិ សមានំ កុរុមានា។

១៨២. សត្តិមេ, ភិក្ខវេ, បុគ្គលាតិ ឥជ កឹ ទស្សេតិ? យេសំ អប្បមាទេន ករណីយំ នត្ថិ, តេ ទ្វេ ហោន្តិ។ យេសំ អត្ថិ, តេ បញ្ចាតិ ឯវំ សព្ពេបិ ឥមេ សត្ត បុគ្គលា ហោន្តីតិ ឥមមត្ថំ ទស្សេតិ។

តត្ថ **ឧភតោភាគវិមុត្តោ**តិ ទ្វីហិ ភាគេហិ វិមុត្តោ។ អរូបសមាបត្តិយា រូបកាយតោ វិមុត្តោ, មគ្គេន នាមកាយតោ។ សោ ចតុន្នំ អរូបសមាបត្តីនំ ឯកេកតោ វុដ្ឋាយ សង្ខារេ សម្មសិត្វា អរហត្តំ បត្តានំ ចតុន្នំ, និរោធា វុដ្ឋាយ អរហត្តំ បត្តអនាគាមិនោ ច វសេន បញ្ចវិធោ ហោតិ។ បាឡិ បនេត្ថ – “កតមោ ច បុគ្គលោ ឧភតោភាគវិមុត្តោ, ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ អដ្ឋ វិមោក្ខេ កាយេន ផុសិត្វា វិហរតិ, បញ្ញាយ ចស្ស ទិស្វា អាសវា បរិក្ខីណា ហោន្តី”តិ (បុ. ប. ២០៨) ឯវំ អភិធម្មេ អដ្ឋវិមោក្ខលាភិនោ វសេន អាគតា។

បញ្ញាវិមុត្តោតិ បញ្ញាយ វិមុត្តោ។ សោ សុក្ខវិបស្សកោ, ចតូហិ ឈានេហិ វុដ្ឋាយ អរហត្តំ បត្តា ចត្តារោ ចាតិ ឥមេសំ វសេន បញ្ចវិធោវ ហោតិ។ បាឡិ បនេត្ថ អដ្ឋវិមោក្ខបដិក្ខេបវសេនេវ អាគតា។ យថាហ – “ន ហេវ ខោ អដ្ឋ វិមោក្ខេ កាយេន ផុសិត្វា វិហរតិ, បញ្ញាយ ចស្ស ទិស្វា អាសវា បរិក្ខីណា ហោន្តិ។ អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ បញ្ញាវិមុត្តោ”តិ។

ផុដ្ឋន្តំ សច្ឆិករោតីតិ **កាយសក្ខី**។ យោ ឈានផស្សំ បឋមំ ផុសតិ, បច្ឆា និរោធំ និព្ពានំ សច្ឆិករោតិ, សោ សោតាបត្តិផលដ្ឋំ អាទឹ កត្វា យាវ អរហត្តមគ្គដ្ឋា ឆព្ពិធោ ហោតីតិ វេទិតព្ពោ។ តេនេវាហ – “ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ អដ្ឋ វិមោក្ខេ កាយេន ផុសិត្វា វិហរតិ, បញ្ញាយ ចស្ស ទិស្វា ឯកច្ចេ អាសវា បរិក្ខីណា ហោន្តិ។ អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ កាយសក្ខី”តិ។

ទិដ្ឋន្តំ បត្តោតិ **ទិដ្ឋិប្បត្តោ**។ តត្រិទំ សង្ខេបលក្ខណំ – ទុក្ខា សង្ខារា, សុខោ និរោធោតិ ញាតំ ហោតិ ទិដ្ឋំ វិទិតំ សច្ឆិកតំ ផុសិតំ បញ្ញាយាតិ ទិដ្ឋិប្បត្តោ។ វិត្ថារតោ បនេសោបិ កាយសក្ខិ វិយ ឆព្ពិធោ ហោតិ។ តេនេវាហ – “ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ ឥទំ ទុក្ខន្តិ យថាភូតំ បជានាតិ…បេ… អយំ ទុក្ខនិរោធគាមិនី បដិបទាតិ យថាភូតំ បជានាតិ, តថាគតប្បវេទិតា ចស្ស ធម្មា បញ្ញាយ វោទិដ្ឋា ហោន្តិ វោចរិតា…បេ… អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ ទិដ្ឋិប្បត្តោ”តិ (បុ. ប. ២០៨)។

សទ្ធាវិមុត្តោតិ សទ្ធាយ វិមុត្តោ។ សោបិ វុត្តនយេនេវ ឆព្ពិធោ ហោតិ។ តេនេវាហ – “ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ ឥទំ ទុក្ខន្តិ – យថាភូតំ បជានាតិ…បេ… អយំ ទុក្ខនិរោធគាមិនី បដិបទាតិ យថាភូតំ បជានាតិ ។ តថាគតប្បវេទិតា ចស្ស ធម្មា បញ្ញាយ វោទិដ្ឋា ហោន្តិ វោចរិតា…បេ… នោ ច ខោ យថា ទិដ្ឋិប្បត្តស្ស។ អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ សទ្ធាវិមុត្តោ”តិ (បុ. ប. ២០៨)។ ឯតេសុ ហិ សទ្ធាវិមុត្តស្ស បុព្ពភាគមគ្គក្ខណេ សទ្ទហន្តស្ស វិយ ឱកប្បេន្តស្ស វិយ អធិមុច្ចន្តស្ស វិយ ច កិលេសក្ខយោ ហោតិ, ទិដ្ឋិប្បត្តស្ស បុព្ពភាគមគ្គក្ខណេ កិលេសច្ឆេទកញាណំ អទន្ធំ តិខិណំ សូរំ ហុត្វា វហតិ។ តស្មា យថា នាម នាតិតិខិណេន អសិនា កទលឹ ឆិន្ទន្តស្ស ឆិន្នដ្ឋានំ ន មដ្ឋំ ហោតិ, អសិ ន សីឃំ វហតិ, សទ្ទោ សុយ្យតិ, ពលវតរោ វាយាមោ កាតព្ពោ ហោតិ, ឯវរូបា សទ្ធាវិមុត្តស្ស បុព្ពភាគមគ្គភាវនា។ យថា បន និសិតអសិនា កទលឹ ឆិន្ទន្តស្ស ឆិន្នដ្ឋានំ មដ្ឋំ ហោតិ,

អសិ សីយំ វហតិ, សទ្ធោ ន សុយ្យតិ, ពលវវាយាមកិច្ចំ ន ហោតិ, ឯវរូបា បញ្ញាវិមុត្តស្ស បុព្ពភាគមគ្គភាវនា វេទិតព្ពា។

ធម្មំ អនុស្សរតីតិ **ធម្មានុសារី**។ ធម្មោតិ បញ្ញា, បញ្ញាបុព្ពង្គមំ មគ្គំ ភាវេតីតិ អត្ថោ។ **សទ្ធានុសារិម្ហិ** ច ឯសេវ នយោ។ ឧភោ បនេតេ សោតាបត្តិមគ្គដ្ឋាយេវ។ វុត្តម្បិ ចេតំ – “យស្ស បុគ្គលស្ស សោតាបត្តិផលសច្ឆិកិរិយាយ បដិបន្នស្ស បញ្ញិន្ទ្រិយំ អធិមត្តំ ហោតិ, បញ្ញាវាហី បញ្ញាបុព្ពង្គមំ អរិយមគ្គំ ភាវេតិ ។ អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ ធម្មានុសារី”តិ (បុ. ប. ២០៨)។ តថា – “យស្ស បុគ្គលស្ស សោតាបត្តិផលសច្ឆិកិរិយាយ បដិបន្នស្ស សទ្ធិន្ទ្រិយំ អធិមត្តំ ហោតិ, សទ្ធាវាហី សទ្ធាបុព្ពង្គមំ អរិយមគ្គំ ភាវេតិ។ អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ សទ្ធានុសារី”តិ។ អយមេត្ថ សង្ខេបោ។ វិត្ថារតោ បនេសា ឧភតោភាគវិមុត្តាទិកថា **វិសុទ្ធិមគ្គេ** បញ្ញាភាវនាធិការេ វុត្តា។ តស្មា តត្ថ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពា។ យា បនេសា ឯតេសំ វិភាគទស្សនត្ថំ ឥធ បាឡិ អាគតា, តត្ថ យស្មា រូបសមាបត្តិយា វិនា អរូបសមាបត្តិយោ នាម នត្ថិ, តស្មា អារុប្បាតិ វុត្តេបិ អដ្ឋ វិមោក្ខា វុត្តាវ ហោន្តីតិ វេទិតព្ពា។

កាយេន ផុសិត្វាតិ សហជាតនាមកាយេន ផុសិត្វា។ **បញ្ញាយ ចស្ស ទិស្វា**តិ បញ្ញាយ ច ឯតស្ស អរិយសច្ចធម្មេ ទិស្វា។ **ឯកច្ចេ អាសវា**តិ បឋមមគ្គាទីហិ បហាតព្ពា ឯកទេសអាសវា។ **តថាគតប្បវេទិតា**តិ តថាគតេន បវេទិតា ចតុសច្ចធម្មា។ **បញ្ញាយ វោទិដ្ឋា ហោន្តី**តិ ឥមស្មឹ ឋានេ សីលំ កថិតំ, ឥមស្មឹ សមាធិ, ឥមស្មឹ វិបស្សនា, ឥមស្មឹ មគ្គោ, ឥមស្មឹ ផលន្តិ ឯវំ អត្ថេន អត្ថេ ការណេន ការណេ ចិណ្ណចរិតត្តា មគ្គបញ្ញាយ សុទិដ្ឋា ហោន្តិ។ **វោចរិតា**តិ វិចរិតា។ **សទ្ធា និវិដ្ឋា ហោតី**តិ ឱកប្បនសទ្ធា បតិដ្ឋិតា ហោតិ។ **មត្តសោ និជ្ឈានំ ខមន្តី**តិ មត្តាយ ឱលោកនំ ខមន្តិ។ **សទ្ធាមត្ត**ន្តិ សទ្ធាយេវ, ឥតរំ តស្សេវ វេវចនំ

ឥតិ ឥមេសុ អប្បមាទេន ករណីយេសុ បុគ្គលេសុ តយោ បដិវិទ្ធមគ្គផលា សេខា។ តេសុ អនុលោមសេនាសនំ សេវមានា កល្យាណមិត្តេ ភជមានា ឥន្ទ្រិយានិ សមន្នានយមានា អនុបុព្ពេន អរហត្តំ គណ្ហន្តិ។ តស្មា តេសំ យថាឋិតោវ បាឡិអត្ថោ។ អវសានេ បន ទ្វេ សោតាបត្តិមគ្គសមង្គិនោ។ តេហិ តស្ស មគ្គស្ស អនុលោមសេនាសនំ សេវិតំ, កល្យាណមិត្តា ភជិតា, ឥន្ទ្រិយានិ សមន្នានីតានិ។ ឧបរិ បន តិណ្ណំ មគ្គានំ អត្ថាយ សេវមានា ភជមានា សមន្នានយមានា អនុបុព្ពេន អរហត្តំ បាបុណិស្សន្តីតិ អយមេត្ថ បាឡិអត្ថោ។

វិតណ្ឌវាទី បន ឥមមេវ បាឡឹ គហេត្វា – “លោកុត្តរមគ្គោ ន ឯកចិត្តក្ខណិកោ, ពហុចិត្តក្ខណិកោ”តិ វទតិ។ សោ វត្តព្ពោ – “យទិ អញ្ញេន ចិត្តេន សេនាសនំ បដិសេវតិ, អញ្ញេន កល្យាណមិត្តេ ភជតិ, អញ្ញេន ឥន្ទ្រិយានិ សមន្នានេតិ, អញ្ញំ មគ្គចិត្តន្តិ សន្ធាយ ត្វំ ‘ន ឯកចិត្តក្ខណិកោ មគ្គោ, ពហុចិត្តក្ខណិកោ’តិ វទសិ, ឯវំ សន្តេ សេនាសនំ សេវមានោ នីលោភាសំ បព្ពតំ បស្សតិ, វនំ បស្សតិ, មិគបក្ខីនំ សទ្ទំ សុណាតិ, បុប្ផផលានំ គន្ធំ ឃាយតិ, បានីយំ បិវន្តោ រសំ សាយតិ, និសីទន្តោ និបជ្ជន្តោ ផស្សំ ផុសតិ។ ឯវំ តេ បញ្ចវិញ្ញាណសមង្គីបិ លោកុត្តរធម្មសមង្គីយេវ ភវិស្សតិ។ សចេ បនេតំ សម្បដិច្ឆសិ, សត្ថារា សទ្ធឹ បដិវិរុជ្ឈសិ។ សត្ថារា ហិ បញ្ចវិញ្ញាណកាយា ឯកន្តំ អព្យាកតាវ វុត្តា, តំសមង្គិស្ស កុសលាកុសលំ បដិក្ខិត្តំ, លោកុត្តរមគ្គោ ច ឯកន្តកុសលោ។ តស្មា បជហេតំ វាទ”ន្តិ បញ្ញាបេតព្ពោ។ សចេ បញ្ញត្តឹ ន ឧបគច្ឆតិ, “គច្ឆ បាតោវ វិហារំ បវិសិត្វា យាគុំ បិវាហី”តិ ឧយ្យោជេតព្ពោ។

១៨៣. **នាហំ , ភិក្ខវេ, អាទិកេនេវា**តិ អហំ, ភិក្ខវេ, បឋមមេវ មណ្ឌូកស្ស ឧប្បតិត្វា គមនំ វិយ អញ្ញារាធនំ អរហត្តេ បតិដ្ឋានំ ន វទាមិ។ **អនុបុព្ពសិក្ខា**តិ ករណត្ថេ បច្ចត្តវចនំ។ បរតោ បទទ្វយេបិ ឯសេវ នយោ។ **សទ្ធាជាតោ**តិ ឱកប្បនិយសទ្ធាយ ជាតសទ្ធោ។ **ឧបសង្កមតី**តិ គរូនំ សមីបំ គច្ឆតិ។ **បយិរុបាសតី**តិ សន្តិកេ និសីទតិ។ **ធារេតី**តិ សាធុកំ កត្វា ធារេតិ។ **ឆន្ទោ ជាយតី**តិ កត្តុកម្យតាកុសលច្ឆន្ទោ ជាយតិ។ **ឧស្សហតី**តិ វីរិយំ ករោតិ។ **តុលេតី**តិ អនិច្ចំ ទុក្ខំ អនត្តាតិ តុលយតិ។ **តុលយិត្វា បទហតី**តិ ឯវំ តីរណវិបស្សនាយ តុលយន្តោ មគ្គបធានំ បទហតិ។ **បហិតត្តោ**តិ បេសិតចិត្តោ។ **កាយេន ចេវ បរមសច្ច**ន្តិ នាមកាយេន និព្ពានសច្ចំ សច្ឆិករោតិ។ **បញ្ញាយ ចា**តិ នាមកាយសម្បយុត្តាយ មគ្គបញ្ញាយ បដិវិជ្ឈតិ បស្សតិ។

ឥទានិ យស្មា តេ សត្ថុ អាគមនំ សុត្វា បច្ចុគ្គមនមត្តម្បិ ន អកំសុ, តស្មា តេសំ ចរិយំ គរហន្តោ **សាបិ នាម, ភិក្ខវេ, សទ្ធា នាហោសី**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **កីវទូរេវិមេ**តិ កិត្តកំ ទូរេ ឋានេ។ យោជនសតម្បិ យោជនសហស្សម្បិ អបក្កន្តាតិ វត្តំ វដ្ដតិ, ន បន កិញ្ចិ អាហ។ **ចតុប្បទំ វេយ្យាករណ**ន្តិ ចតុសច្ចព្យាករណំ សន្ធាយ វុត្តំ។

១៨៤. **យស្សុទ្ទិដ្ឋស្សា**តិ យស្ស ឧទ្ទិដ្ឋស្ស។ **យោបិ សោ, ភិក្ខវេ, សត្ថា**តិ ពាហិរកសត្ថារំ ទស្សេតិ។ **ឯវរូបី**តិ ឯវំជាតិកា។ **បណោបណវិយា**តិ បណវិយា ច ឱបណវិយា ច ។ **ន ឧបេតី**តិ ន ហោតិ។ កយវិក្កយកាលេ វិយ អគ្ឃវឌ្ឍនហាបនំ ន ហោតីតិ អត្ថោ។ អយំ គោណោ កី អគ្ឃតិ, វីសតិ អគ្ឃតីតិ ភណន្តោ បណតិ នាម។ ន វីសតិ

អក្ខតិ, ទស អក្ខតីតិ ភណន្តោ ឱបណតិ នាម។ តទំ បដិសេធេន្តោ អាហ “បណោបណរិយា ន ឧបេតី”តិ។ តទានិ តំ បណោបណរិយំ ទស្សេតុំ ឯវញ្ច នោ អស្ស, អថ នំ ករេយ្យាម, ន ច នោ ឯវមស្ស, ន នំ ករេយ្យាមាតិ អាហ។

កី បន, ភិក្ខវេតិ, ភិក្ខវេ, យំ តថាគតោ សព្ពសោ អាមិសេហិ វិសំសដ្ឋោ វិហរតិ, ឯវំ វិសំសដ្ឋស្ស សត្ថុនោ ឯវរូបា បណោបណរិយា កី យុជ្ជិស្សតិ? **បរិយោគាហិយ វត្តតោ**តិ បរិយោគាហិត្វា ឧក្ខិបិត្វា គហេត្វា វត្តន្តស្ស។ **អយមនុធម្មោ**តិ អយំ សភាវោ។ **ជានាតិ ភគវា, នាហំ ជានាមី**តិ ភគវា ឯកាសនភោជនេ អានិសំសំ ជានាតិ, អហំ ន ជានាមីតិ មយិ សទ្ធាយ ទិវសស្ស តយោ វារេ ភោជនំ បហាយ ឯកាសនភោជនំ ភុញ្ជតិ។ **រុឡ្ហនីយ**ន្តិ រោហនីយំ។ **ឱជវន្ត**ន្តិ សិនេហវន្តំ។ **កាមំ តចោ ចា**តិ ឥមិនា ចតុរង្គវីរិយំ ទស្សេតិ។ ឯត្ថ ហិ តចោ ឯកំ អង្គំ, ន្ហារុ ឯកំ, អដ្ឋិ ឯកំ, មំសលោហិតំ ឯកន្តិ ឯវំ ចតុរង្គសមន្នាគតំ វីរិយំ អធិដ្ឋហិត្វា អរហត្តំ អប្បត្វា ន វុដ្ឋហិស្សាមីតិ ឯវំ បដិបជ្ជតីតិ ទស្សេតិ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវ។ ទេសនំ បន ភគវា នេយ្យបុគ្គលស្ស វសេន អរហត្តនិកូដេន និដ្ឋាបេសីតិ។

បបញ្ចសូទនិយា មជ្ឈិមនិកាយដ្ឋកថាយ

កីដាគិរិសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ទុតិយវគ្គវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣. បរិព្វាជកវគ្គោ

១. តេវិជ្ជវច្ឆសុត្តវណ្ណនា

១៨៥. ឯវំ មេ សុតន្តិ តេវិជ្ជវច្ឆសុត្តំ។ តត្ថ **ឯកបុណ្ឌរីកេ**តិ បុណ្ឌរីកោ វុច្ចតិ សេតម្ពរុក្ខោ, សោ តស្មិំ អារាមេ ឯកោ បុណ្ឌរីកោ អត្ថីតិ ឯកបុណ្ឌរីកោ។ **ឯតទហោសី**តិ តត្ថ បរិសិតុកាមតាយ អហោសិ។ **ចិរស្សំ ខោ, ភន្តេ**តិ បកតិយា អាគតបុព្ពតំ ឧបាទាយ។ **ធម្មស្ស ចានុធម្ម**ន្តិ ឥធ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណំ ធម្មោ នាម, មហាជនស្ស ព្យាករណំ អនុធម្មោ នាម។ សេសំ ជីវកសុត្តេ (ម. និ. ២.៥១ អាទយោ) វុត្តនយមេវ។ **ន មេ តេ**តិ អននុញ្ញាយ ឋត្វា អនុញ្ញម្បិ បដិក្ខិបតិ។ “សព្ពញ្ញូ សព្ពទស្សាវី អបរិសេសំ ញាណទស្សនំ បដិជានាតី”តិ ហិ ឥទំ អនុជានិតព្ពំ សិយា, – “ចរតោ ច មេ…បេ…. បច្ចុបដ្ឋិត”ន្តិ ឥទំ បន នានុជានិតព្ពំ។ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណេន ហិ អាវជ្ជិត្វា បជានាតិ។ តស្មា អននុញ្ញាយ ឋត្វា អនុញ្ញម្បិ បដិក្ខិបន្តោ ឯវមាហ។

១៨៦. អាសវានំ ខយាតិ ឯត្ថ សកឹ ខីណានំ អាសវានំ បុន ខេបេតព្ពាភាវា យាវទេវាតិ ន វុត្តំ។ បុព្ពេនិវាសញាណេន ចេត្ថ ភគវា អតីតជាននគុណំ ទស្សេតិ, ទិព្ពចក្ខុញាណេន បច្ចុប្បន្នជាននគុណំ, អាសវក្ខយញាណេន លោកុត្តរគុណន្តិ។ ឥតិ ឥមាហិ តីហិ វិជ្ជាហិ សកលពុទ្ធគុណេ សំខិបិត្វា កថេសិ។

គិហិសំយោជនន្តិ គិហិពន្ធនំ គិហិបរិក្ខារេសុ និកន្តិំ។ **នត្ថិ ខោ វច្ឆា**តិ គិហិសំយោជនំ អប្បហាយ ទុក្ខស្សន្តករោ នាម នត្ថិ។ យេបិ ហិ សន្តតិមហាមត្តោ ឧគ្គសេនោ សេដ្ឋិបុត្តោ វីតសោកទារកោតិ គិហិលិង្គេ ឋិតាវ អរហត្តំ បត្តា, តេបិ មគ្គេន សព្ពសង្ខារេសុ និកន្តិំ សុក្ខាបេត្វា បត្តា។ តំ បត្វា បន ន តេន លិង្គេន អដ្ឋំសុ, គិហិលិង្គំ នាមេតំ ហីនំ, ឧត្តមគុណំ ធារេតុំ ន សក្កោតិ។ តស្មា តត្ថ ឋិតោ អរហត្តំ បត្វា តំទិវសមេវ បព្ពជតិ វា បរិនិព្ពាតិ វា។ ភូមទេវតា បន តិដ្ឋន្តិ។ កស្មា? និលីយនោកាសស្ស អត្ថិតាយ។ សេសកាមភវេ មនុស្សេសុ សោតាបន្នាទយោ តយោ តិដ្ឋន្តិ, កាមាវចរទេវេសុ សោតាបន្នា សកទាគាមិនោ ច, អនាគាមិខីណាសវា បនេត្ថ ន តិដ្ឋន្តិ។ កស្មា? តញ្ហិ ឋានំ លឡិតជនស្ស អាវាសោ, នត្ថិ តត្ថ តេសំ បវិវេការហំ បដិច្ឆន្នដ្ឋានញ្ច។ ឥតិ តត្ថ ខីណាសវោ បរិនិព្ពាតិ, អនាគាមី ចវិត្វា សុទ្ធាវាសេ និព្ពត្តតិ។ កាមាវចរទេវតោ ឧបរិ បន ចត្តារោបិ អរិយា តិដ្ឋន្តិ។

សោបាសិ កម្មវាទីតិ សោបិ កម្មវាទី អហោសិ, កិរិយម្បិ ន បដិពាហិត្ថ។ តញ្ហិ ឯកនវុតិកប្បមត្ថកេ អត្តានំយេវ គហេត្វា កថេតិ។ តទា កិរ មហាសត្តោ បាសណ្ឌបរិគ្គណ្ហនត្ថំ បព្ពជិតោ តស្សបិ បាសណ្ឌស្ស និប្ផលភាវំ ជានិត្វា វីរិយំ ន ហាបេសិ, កិរិយវាទី ហុត្វា សគ្គេ និព្ពត្តតិ។ តស្មា ឯវមាហ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

បបញ្ចសូទនិយា មជ្ឈិមនិកាយដ្ឋកថាយ

តេវិជ្ជវច្ឆសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. អគ្គិវច្ឆសុត្តវណ្ណនា

១៨៧. ឯវំ មេ សុតន្តិ អគ្គិវច្ឆសុត្តំ។ តត្ថ **ន ខោ អហ**ន្តិ បឋមវារេ នាហំ សស្សតទិដ្ឋិកោតិ វទតិ, ទុតិយេ នាហំ ឧច្ឆេទទិដ្ឋិកោតិ។ ឯវំ អន្តានន្តិកាទិវសេន សព្ពវារេសុ បដិក្ខេបោ វេទិតព្ពោ។ **ហោតិ ច ន ច ហោតី**តិ អយំ បនេត្ថ ឯកច្ចសស្សតវាទោ។ **នេវ ហោតិ ន ន ហោតី**តិ អយំ អមរាវិក្ខេបោតិ វេទិតព្ពោ។

១៨៨. សទុក្ខន្តិ កិលេសទុក្ខេន ចេវ វិបាកទុក្ខេន ច សទុក្ខំ។ **សវិឃាត**ន្តិ តេសំយេវ ទ្វិន្នំ វសេន សឧបឃាតកំ។ **សឧបាយាស**ន្តិ តេសំយេវ វសេន សឧបាយាសំ។ **សបរិឡាហ**ន្តិ តេសំយេវ វសេន សបរិឡាហំ។

កិញ្ចិ ទិដ្ឋិគតន្តិ កាចិ ឯកា ទិដ្ឋិបិ រុច្ចិត្វា ខមាបេត្វា គហិតា អត្ថីតិ បុច្ឆតិ។ **អបនីត**ន្តិ នីហដំ អបវិទ្ធំ។ **ទិដ្ឋ**ន្តិ បញ្ញាយ ទិដ្ឋំ។ **តស្មា**តិ យស្មា បញ្ចន្នំ ខន្ធានំ ឧទយវយំ អទ្ទស, តស្មា។ **សព្ពមញ្ញិតាន**ន្តិ សព្ពេសំ តិណ្ណម្បិ តណ្ហាទិដ្ឋិមានមញ្ញិតានំ។ **មថិតាន**ន្តិ តេសំយេវ វេវចនំ។ ឥទានិ តានិ វិភជិត្វា ទស្សេន្តោ **សព្ពអហំការ-មមំការ-មានានុសយាន**ន្តិ អាហ។ ឯត្ថ ហិ អហំការោ ទិដ្ឋិ, មមំការោ តណ្ហា, មានានុសយោ មានោ។ **អនុបាទា វិមុត្តោ**តិ ចតូហិ ឧបាទានេហិ កញ្ចិ ធម្មំ អនុបាទិយិត្វា វិមុត្តោ។

១៨០. ន ឧបេតីតិ ន យុជ្ជតិ។ ឯត្ថ ច “ន ឧបបជ្ជតី”តិ ឥទំ អនុជានិតព្ពំ សិយា។ យស្មា បន ឯវំ វុត្តេ សោ បរិព្ពាជកោ ឧច្ឆេទំ គណ្ហេយ្យ, ឧបបជ្ជតីតិ បន សស្សតមេវ, ឧបបជ្ជតិ ច ន ច ឧបបជ្ជតីតិ ឯកច្ចសស្សតំ, នេវ ឧបបជ្ជតិ ន ន ឧបបជ្ជតីតិ អមរាវិក្ខេបំ, តស្មា ភគវា – “អយំ អប្បតិដ្ឋោ អនាលម្ពោ ហោតុ, សុខបវេសនដ្ឋានំ មា លភតូ”តិ អននុញ្ញាយ ឋត្វា អនុញ្ញម្បិ បដិក្ខិបិ។ **អលន្តិ** សមត្ថំ បរិយត្តំ ។ **ធម្មោ**តិ បច្ចយាការធម្មោ។ **អញ្ញត្រយោគេនា**តិ អញ្ញត្ថ បយោគេន។ **អញ្ញត្រាចរិយកេនា**តិ បច្ចយាការំ អជានន្តានំ អញ្ញេសំ អាចរិយានំ សន្តិកេ វសន្តេន។

១៨១. តេន ហិ វច្ឆាតិ យស្មា ត្វំ សម្មោហមាបាទិន្តិ វទសិ, តស្មា តំយេវេត្ថ បដិបុច្ឆិស្សាមិ។ **អនាហារោ និព្ពុតោ**តិ អប្បច្ចយោ និព្ពុតោ។

១៨២. យេន រូបេនាតិ យេន រូបេន សត្តសង្ខាតំ តថាគតំ រូបីតិ បញ្ញាបេយ្យ។ **គម្ភីរោ**តិ គុណគម្ភីរោ។ **អប្បមេយ្យោ**តិ បមាណំ គណ្ហិតុំ ន សក្កុណេយ្យោ។ **ទុប្បរិយោគាឡ្ហោ**តិ ទុឱគាហោ ទុជ្ជានោ។ **សេយ្យថាបិ មហាសមុទ្ទោ**តិ យថា មហាសមុទ្ទោ គម្ភីរោ អប្បមេយ្យោ ទុជ្ជានោ, ឯវមេវ ខីណាសវោបិ។ តំ អារព្ភ ឧបបជ្ជតីតិអាទិ សព្ពំ ន យុជ្ជតិ។ កថំ? យថា បរិនិព្ពុតំ អគ្គិំ អារព្ភ បុរត្ថិមំ ទិសំ គតោតិអាទិ សព្ពំ ន យុជ្ជតិ, ឯវំ។

អនិច្ចតាតិ អនិច្ចតាយ។ **សារេ បតិដ្ឋិត**ន្តិ លោកុត្តរធម្មសារេ បតិដ្ឋិតំ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

បបញ្ចសូទនិយា មជ្ឈិមនិកាយដ្ឋកថាយ

អគ្គិវច្ឆសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣. មហាវច្ឆសុត្តវណ្ណនា

១៨៣. ឯវំ មេ សុតន្តិ មហាវច្ឆសុត្តំ។ តត្ថ **សហកថី**តិ សទ្ធិំវាទោ, ពហុំ មយា តុម្ហេហិ សទ្ធិំ កថិតបុព្ពន្តិ កថំ សារេតិ មេត្តិំ ឃដេតិ។ បុរិមានិ ហិ ទ្វេ សុត្តានិ ឯតស្សេវ កថិតានិ, សំយុត្តកេ អព្យាកតសំយុត្តំ (សំ. និ. ៤.៤១៦ អាទយោ) នាម ឯតស្សេវ កថិតំ – “កឹ នុ ខោ, ភោ គោតម, សស្សតោ លោកោ ឥទមេវ សច្ចំ មោឃមញ្ញន្តិ អព្យាកតមេត”ន្តិ ឯវំ ឯកុត្តរនិកាយេបិ ឥមិនា សទ្ធិំ កថិតំ អត្ថិយេវ។ តស្មា ឯវមាហ។ សម្មាសម្ពុទ្ធោបិ តស្ស អាគតាគតស្ស សង្គហំ កត្វា ឱកាសមកាសិយេវ។ កស្មា? អយញ្ហិ សស្សតទិដ្ឋិកោ, សស្សតទិដ្ឋិកា ច សីឃំ លទ្ធិំ ន វិស្សជ្ជេន្តិ, វសាតេលមក្ខិតបិលោតិកា វិយ ចិរេន សុជ្ឈន្តិ។ បស្សតិ ច ភគវា – “អយំ បរិព្ពាជកោ កាលេ គច្ឆន្តេ គច្ឆន្តេ លទ្ធិំ វិស្សជ្ជេត្វា មម សន្តិកេ បព្ពជិត្វា ឆ អភិញ្ញាយោ សច្ឆិកត្វា អភិញ្ញាតសាវកោ ភវិស្សតី”តិ។ តស្មា តស្ស អាគតាគតស្ស សង្គហំ កត្វា ឱកាសមកាសិយេវ។ ឥទំ បនស្ស បច្ឆិមគមនំ។ សោ ហិ ឥមស្មិំ សុត្តេ តរណំ វា ហោតុ អតរណំ វា, យន្នូនាហំ ឱតរិត្វា ឧទកេ បតមានោ វិយ សមណស្ស គោតមស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា បព្ពជិស្សាមីតិ សន្និដ្ឋានំ កត្វា អាគតោ។ តស្មា ធម្មទេសនំ យាចន្តោ **សាធុ មេ ភវំ គោតមោ**តិអាទិមាហ។ តស្ស ភគវា មូលវសេន សំខិត្តទេសនំ, កម្មបថវសេន វិត្ថារទេសនំ ទេសេសិ។ មូលវសេន ចេត្ថ អតិសំខិត្តា ទេសនា, កម្មបថវសេន សំខិត្តា វិត្ថារសទិសា។ ពុទ្ធានំ បន និប្បរិយាយេន វិត្ថារទេសនា នាម នត្ថិ។ ចតុរិសតិសមន្តបដ្ឋានម្បិ ហិ សត្តបករណេ អភិធម្មបិដកេ ច សព្ពំ សំខិត្តមេវ។ តស្មា មូលវសេនាបិ កម្មបថវសេនាបិ សំខិត្តមេវ ទេសេសីតិ វេទិតព្ពោ។

១៨៤. តត្ថ **បាណាតិបាតា វេរមណី កុសល**ន្តិអាទីសុ បដិបាដិយា សត្តធម្មា កាមាវចរា, អនភិជ្ឈាទយោ តយោ ចតុភូមិកាបិ វដ្តន្តិ។

យតោ ខោ, វច្ឆ, ភិក្ខុនោតិ កិញ្ចាបិ អនិយមេត្វា វុត្តំ, យថា បន ជីវកសុត្តេ ច ចង្កីសុត្តេ ច, ឯវំ ឥមស្មិំ សុត្តេ ច អត្តានមេវ សន្ធាយេតំ ភគវតា វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។

១៨៥. អត្ថិ បនាតិ កឹ បុច្ឆាមីតិ បុច្ឆតិ? អយំ កិរស្ស លទ្ធិ – “តស្មិំ តស្មិំ សាសនេ សត្ថាវ អរហា ហោតិ, សាវកោ បន អរហត្តំ បត្តុំ សមត្ថោ នត្ថិ។ សមណោ ច គោតមោ ‘យតោ ខោ, វច្ឆ, ភិក្ខុនោ’តិ ឯកំ ភិក្ខុំ កថេន្តោ វិយ កថេតិ, អត្ថិ នុ ខោ សមណស្ស គោតមស្ស សាវកោ អរហត្តប្បត្តោ”តិ។ ឯតមត្ថំ បុច្ឆិស្សាមីតិ បុច្ឆតិ។ តត្ថ **តិដ្ឋតូ**តិ ភវំ តាវ គោតមោ តិដ្ឋតុ, ភវញ្ហិ លោកេ បាកដោ អរហាតិ អត្ថោ។ តស្មិំ ព្យាកតេ ឧត្តរិ ភិក្ខុនីអាទីនំ វសេន បញ្ហំ បុច្ឆិ, ភគវាបិស្ស ព្យាកាសិ។

១៩៦. អារាធកោតិ សម្បាទកោ បរិបូរកោ។

១៩៧. សេខាយ វិជ្ជាយ បត្តព្ពន្តិ ហេដ្ឋិមផលត្តយំ បត្តព្ពំ។ តំ សព្ពំ មយា អនុប្បត្តន្តិ វទតិ។ វិតណ្ឌវាទី បនាហ – “កតមេ ធម្មា សេក្ខា? ចត្តារោ មគ្គា អបរិយាបន្នា ហេដ្ឋិមានិ ច តីណិ សាមញ្ញផលានី”តិ (ធ. ស. ១០២៣) វចនតោ អរហត្តមគ្គោបិ អនេន បត្តោយេវ។ ផលំ បន អបត្តំ, តស្ស បត្តិយា ឧត្តរិ យោគំ កថា បេតីតិ។ សោ ឯវំ សញ្ញាបេតព្ពោ –

> “យោ វេ កិលេសានិ បហាយ បញ្ច,
> បរិបុណ្ណសេខោ អបរិហានធម្មោ;
> ចេតោវសិប្បត្តោ សមាហិតិន្ទ្រិយោ,
> ស វេ ឋិតត្តោតិ នរោ បវុច្ចតី”តិ។ (អ. និ. ៤.៥);

អនាគាមិបុគ្គលោ ហិ ឯកន្តបរិបុណ្ណសេខោ។ តំ សន្ធាយ “សេខាយ វិជ្ជាយ បត្តព្ព”ន្តិ អាហ។ មគ្គស្ស បន ឯកចិត្តក្ខណិកត្តា តត្ថ ឋិតស្ស បុច្ឆា នាម នត្ថិ។ តមិនា សុត្តេន មគ្គោបិ ពហុចិត្តក្ខណិកោ ហោតូតិ ចេ។ ឯតំ ន ពុទ្ធវចនំ, វុត្តគាថាយ ច អត្ថោ វិរុជ្ឈតិ។ តស្មា អនាគាមិផលេ ឋត្វា អរហត្តមគ្គស្ស វិបស្សនំ កថា បេតីតិ វេទិតព្ពោ។ យស្មា បនស្ស ន កេវលំ សុទ្ធអរហត្តស្សេវ ឧបនិស្សយោ, ឆន្នម្បិ អភិញ្ញានំ ឧបនិស្សយោ អត្ថិ, តស្មា ភគវា – “ឯវមយំ សមថេ កម្មំ កត្វា បញ្ច អភិញ្ញា និព្ពត្តេស្សតិ , វិបស្សនាយ កម្មំ កត្វា អរហត្តំ បាបុណិស្សតិ។ ឯវំ ឆឡភិញ្ញោ មហាសាវកោ ភវិស្សតី”តិ វិបស្សនាមគ្គំ អកថេត្វា សមថវិបស្សនា អាចិក្ខិ។

១៩៨. សតិ សតិអាយតនេតិ សតិ សតិការណេ។ កិញ្ចេត្ថ ការណំ? អភិញ្ញា វា អភិញ្ញាបាទកជ្ឈានំ វា អវសានេ បន អរហត្តំ វា ការណំ អរហត្តស្ស វិបស្សនា វាតិ វេទិតព្ពំ។

២០០. បរិចិណ្ណោ មេ ភគវាតិ សត្ថា ហិ សេខា ភគវន្តំ បរិចរន្តិ នាម, ខីណាសវេន ភគវា បរិចិណ្ណោ ហោតិ។ ឥតិ សង្ខេបេន អរហត្តំ ព្យាករោន្តោ ថេរោ ឯវមាហ។ តេ បន ភិក្ខូ តមត្ថំ ន ជានីសុ, អជានន្តាវ តស្ស វចនំ សម្បដិច្ឆិត្វា។ ភគវតោ អារោចេសុំ។ **ទេវតា**តិ តេសំ គុណានំ លាភី ទេវតា។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

បបញ្ចសូទនិយា មជ្ឈិមនិកាយដ្ឋកថាយ

មហាវច្ឆសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤. ទីឃនខសុត្តវណ្ណនា

២០១. ឯវំ មេ សុតន្តិ ទីឃនខសុត្តំ។ តត្ថ **សូករខតាយ**ន្តិ សូករខតាតិ ឯវំនាមកេ លេណេ។ កស្សបពុទ្ធកាលេ កិរ តំ លេណំ ឯកស្មិំ ពុទ្ធន្តរេ បឋវិយា វឌ្ឍមានាយ អន្តោភូមិគតំ ជាតំ។ អថេកទិវសំ ឯកោ សូករោ តស្ស ឆទនបរិយន្តសមីបេ បំសុំ ខណិ។ ទេវេ វុដ្ឋេ បំសុធោតោ ឆទនបរិយន្តោ បាកដោ អហោសិ។ ឯកោ វនចរកោ ទិស្វា – “បុព្ពេ សីលវន្តេហិ បរិភុត្តលេណេន ភវិតព្ពំ, បដិជគ្គិស្សាមិ ន”ន្តិ សមន្តតោ បំសុំ អបនេត្វា លេណំ សោធេត្វា កុដ្ដបរិក្ខេបំ កត្វា ទ្វារវាតបានំ យោជេត្វា សុបរិនិដ្ឋិត-សុធាកម្មចិត្តកម្មរជតបដ្ដសទិសាយ វាលុកាយ សន្ថតបរិវេណំ លេណំ កត្វា មញ្ចបីឋំ បញ្ញាបេត្វា ភគវតោ វសនត្ថាយ អទាសិ។ លេណំ គម្ភីរំ អហោសិ ឱតរិត្វា អភិរុហិតព្ពំ។ តំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។

ទីឃនខោតិ តស្ស បរិព្ពាជកស្ស នាមំ។ **ឧបសង្កមី**តិ កស្មា ឧបសង្កមិ? សោ កិរ ថេរេ អឌ្ឍមាសបព្ពជិតេ ចិន្តេសិ – “មយ្ហំ មាតុលោ អញ្ញំ បាសណ្ឌំ គន្ត្វា ន ចិរំ តិដ្ឋតិ, ឥទានិ បនស្ស សមណស្ស គោតមស្ស សន្តិកំ គតស្ស អឌ្ឍមាសោ ជាតោ។ បវត្តិម្បិស្ស ន សុណាមិ, ឱជវន្តំ នុ ខោ សាសនំ, ជានិស្សាមិ ន”ន្តិ គន្តុកាមោ ជាតោ។ តស្មា ឧបសង្កមិ។ **ឯកមន្តំ ឋិតោ**តិ តស្មិំ កិរ សមយេ ថេរោ ភគវន្តំ ពីជយមានោ ឋិតោ ហោតិ, បរិព្ពាជកោ មាតុលេ ហិរោត្តប្បេន ឋិតកោវ បញ្ហំ បុច្ឆិ។ តេន វុត្តំ “ឯកមន្តំ ឋិតោ”តិ។

សព្ពំ មេ នក្ខមតីតិ សព្ពា មេ ឧបបត្តិយោ នក្ខមន្តិ, បដិសន្ធិយោ នក្ខមន្តីតិ អធិប្បាយេន វទតិ។ ឯត្តាវតានេន “ឧច្ឆេទវាទោហមស្មី”តិ ទីបិតំ ហោតិ។ ភគវា បនស្ស អធិប្បាយំ មុញ្ចិត្វា អក្ខរេ តាវ ទោសំ ទស្សេន្តោ **យាបិ ខោ តេ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ឯសាបិ តេ ទិដ្ឋិ នក្ខមតី**តិ ឯសាបិ តេ បឋមំ វុច្ចិត្វា ខមាបេត្វា គហិតទិដ្ឋិ នក្ខមតីតិ។ **ឯសា ចេ មេ, ភោ គោតម, ទិដ្ឋិ ខមេយ្យា**តិ មយ្ហញ្ហិ សព្ពំ នក្ខមតីតិ ទិដ្ឋិ, តស្ស មយ្ហំ

យា ឯសា សព្ពំ មេ នក្ខមតីតិ ទិដ្ឋិ, ឯសា មេ ខមេយ្យ។ យំ តំ “សព្ពំ មេ នក្ខមតី”តិ វុត្តំ, តម្បិស្ស តាទិសមេវ។ យថា សព្ពគហណេន គហិតាបិ អយំ ទិដ្ឋិ ខមតិ, ឯវមេវ តម្បិ ខមេយ្យ ។ ឯវំ អត្តនោ វាទេ អារោបិតំ ទោសំ ញត្វា តំ បរិហរាមីតិ សញ្ញាយ វទតិ, អត្ថតោ បនស្ស “ឯសា ទិដ្ឋិ ន មេ ខមតី”តិ អាបជ្ជតិ។ យស្ស បនេសា ន ខមតិ ន រុច្ចតិ, តស្សាយំ តាយ ទិដ្ឋិយា សព្ពំ មេ ន ខមតីតិ ទិដ្ឋិ រុចិតំ។ តេន ហិ ទិដ្ឋិអក្ខមេន អរុចិតេន ភវិតព្ពន្តិ សព្ពំ ខមតីតិ វុច្ចតីតិ អាបជ្ជតិ។ ន បនេស តំ សម្បដិច្ឆតិ, កេវលំ តស្សាបិ ឧច្ឆេទទិដ្ឋិយា ឧច្ឆេទមេវ គណ្ហាតិ។ តេនាហ ភគវា **អតោ ខោ តេ, អគ្គិវេស្សន,...បេ.... អញ្ញញ្ច ទិដ្ឋឹ ឧបាទិយន្តី**តិ។ តត្ថ **អតោ**តិ បជហនកេសុ និស្សក្កំ, យេ បជហន្តិ, តេហិ យេ នប្បជហន្តីតិ វុច្ចិយន្តិ, តេវ ពហុតរាតិ អត្ថោ។ **ពហូ ហិ ពហុតរា**តិ ឯត្ថ ហិការោ និបាតមត្តំ, ពហូ ពហុតរាតិ អត្ថោ។ បរតោ **តនូ ហិ តនុតរា**តិ បទេបិ ឯសេវ នយោ។ **យេ ឯវមាហំសូ**តិ យេ ឯវំ វទន្តិ។ **តញ្ចេវ ទិដ្ឋឹ នប្បជហន្តិ, អញ្ញញ្ច ទិដ្ឋឹ ឧបាទិយន្តី**តិ មូលទស្សនំ នប្បជហន្តិ, អបរទស្សនំ ឧបាទិយន្តិ។

ឯត្ថ ច សស្សតំ គហេត្វា តម្បិ អប្បហាយ ឧច្ឆេទំ វា ឯកច្ចសស្សតំ វា គហេតុំ ន សក្កា, ឧច្ឆេទម្បិ គហេត្វា តំ អប្បហាយ សស្សតំ វា ឯកច្ចសស្សតំ វា ន សក្កា គហេតុំ, ឯកច្ចសស្សតម្បិ គហេត្វា តំ អប្បហាយ សស្សតំ វា ឧច្ឆេទំ វា ន សក្កា គហេតុំ។ មូលសស្សតំ បន អប្បហាយ អញ្ញំ សស្សតមេវ សក្កា គហេតុំ។ កថំ? ឯកស្មិញ្ហិ សមយេ “រូបំ សស្សត”ន្តិ គហេត្វា អបរស្មឹ សមយេ “ន សុទ្ធរូបមេវ សស្សតំ, វេទនាបិ សស្សតា, វិញ្ញាណម្បិ សស្សត”ន្តិ គណ្ហាតិ។ ឧច្ឆេទេបិ ឯកច្ចសស្សតេបិ ឯសេវ នយោ។ យថា ច ខន្ធេសុ, ឯវំ អាយតនេសុបិ យោជេតព្ពំ។ ឥទំ សន្ធាយ វុត្តំ – “តញ្ចេវ ទិដ្ឋឹ នប្បជហន្តិ, អញ្ញញ្ច ទិដ្ឋឹ ឧបាទិយន្តី”តិ។

ទុតិយវារេ **អតោ**តិ អប្បជហនកេសុ និស្សក្កំ, យេ នប្បជហន្តិ, តេហិ, យេ បជហន្តីតិ វុច្ចិយន្តិ, តេវ តនុតរា អប្បតរាតិ អត្ថោ។ **តញ្ចេវ ទិដ្ឋឹ បជហន្តិ, អញ្ញញ្ច ទិដ្ឋឹ ន ឧបាទិយន្តី**តិ តញ្ច មូលទស្សនំ បជហន្តិ, អញ្ញញ្ច ទស្សនំ ន គណ្ហន្តិ។ កថំ? ឯកស្មិញ្ហិ សមយេ “រូបំ សស្សត”ន្តិ គហេត្វា អបរស្មឹ សមយេ តត្ថ អាទីនវំ ទិស្វា “ឱឡារិកមេតំ មយ្ហំ ទស្សន”ន្តិ បជហតិ “ន កេវលញ្ច រូបំ សស្សតន្តិ ទស្សនមេវ ឱឡារិកំ, វេទនាបិ សស្សតា...បេ.... វិញ្ញាណម្បិ សស្សតន្តិ ទស្សនំ ឱឡារិកមេវា”តិ វិស្សជ្ជេតិ ។ ឧច្ឆេទេបិ ឯកច្ចសស្សតេបិ ឯសេវ នយោ។ យថា ច ខន្ធេសុ, ឯវំ អាយតនេសុបិ យោជេតព្ពំ។ ឯវំ តញ្ច មូលទស្សនំ បជហន្តិ, អញ្ញញ្ច ទស្សនំ ន គណ្ហន្តិ។

សន្តគ្គិវេស្សនាតិ កស្មា អារភិ? អយំ ឧច្ឆេទលទ្ធិកោ អត្តនោ លទ្ធឹ និគូហតិ, តស្សា បន លទ្ធិយា វណ្ណេ វុច្ចមានេ អត្តនោ លទ្ធឹ បាតុករិស្សតីតិ តិស្សោ លទ្ធិយោ ឯកតោ ទស្សេត្វា វិភជិតុំ ឥមំ ទេសនំ អារភិ។

សារាគាយ សន្តិកេតិអាទីសុ រាគវសេន វដ្ដេ រជ្ជនស្ស អាសន្នា តណ្ហាទិដ្ឋិសំយោជនេន វដ្ដសំយោជនស្ស សន្តិកេ។ **អភិនន្ទនាយា**តិ តណ្ហាទិដ្ឋិវសេនេវ គិលិត្វា បរិយាទិយនស្ស គហណស្ស ច អាសន្នាតិ អត្ថោ។ **អសារាគាយ សន្តិកេ**តិអាទីសុ វដ្ដេ អរជ្ជនស្ស អាសន្នាតិអាទិនា នយេន អត្ថោ វេទិតព្ពោ។

ឯត្ថ ច សស្សតទស្សនំ អប្បសាវជ្ជំ ទន្ធវិរាគំ, ឧច្ឆេទទស្សនំ មហាសាវជ្ជំ ខិប្បវិរាគំ។ កថំ? សស្សតវាទី ហិ ឥធលោកំ បរលោកញ្ច អត្ថីតិ ជានាតិ, សុកតទុក្កដានំ ផលំ អត្ថីតិ ជានាតិ, កុសលំ ករោតិ, អកុសលំ ករោន្តោ ភាយតិ, វដ្ដំ អស្សាទេតិ, អភិនន្ទតិ។ ពុទ្ធានំ វា ពុទ្ធសាវកានំ វា សម្មុខីភូតោ សីឃំ លទ្ធឹ ជហិតុំ ន សក្កោតិ។ តស្មា តំ សស្សតទស្សនំ អប្បសាវជ្ជំ ទន្ធវិរាគន្តិ វុច្ចតិ។ ឧច្ឆេទវាទី បន ឥធលោកបរលោកំ អត្ថីតិ ជានាតិ, សុកតទុក្កដានំ ផលំ អត្ថីតិ ជានាតិ, កុសលំ ន ករោតិ, អកុសលំ ករោន្តោ ន ភាយតិ, វដ្ដំ ន អស្សាទេតិ, នាភិនន្ទតិ, ពុទ្ធានំ វា ពុទ្ធសាវកានំ វា សម្មុខីភាវេ សីឃំ ទស្សនំ បជហតិ។ បារមិយោ បូរេតុំ សក្កោន្តោ ពុទ្ធោ ហុត្វា, អសក្កោន្តោ អភិនីហារំ កត្វា សាវកោ ហុត្វា បរិនិព្ពាយតិ។ តស្មា ឧច្ឆេទទស្សនំ មហាសាវជ្ជំ ខិប្បវិរាគន្តិ វុច្ចតិ។

២០២. សោ បន បរិព្ពាជកោ ឯតមត្ថំ អសល្លក្ខេត្វា – “មយ្ហំ ទស្សនំ សំវណ្ណេតិ បសំសតិ, អទ្ធា មេ សុន្ទរំ ទស្សន”ន្តិ សល្លក្ខេត្វា **ឧក្កំសេតិ មេ ភវ**ន្តិអាទិមាហ។

ឥទានិ យស្មា អយំ បរិព្ពាជកោ កញ្ជិយេនេវ តិត្តកាលាពុ, ឧច្ឆេទទស្សនេនេវ បូរិតោ, សោ យថា កញ្ជិយំ អប្បហាយ ន សក្កា លាពុម្ហិ តេលផាណិតាទីនិ បក្ខិបិតុំ, បក្ខិត្តានិបិ ន គណ្ហាតិ, ឯវមេវ តំ លទ្ធឹ អប្បហាយ អភព្ពោ មគ្គផលានំ លាភាយ, តស្មា លទ្ធឹ ជហាបនត្ថំ **តត្រគ្គិវេស្សនា**តិអាទិ អារទ្ធំ។ **វិគ្គហោ**តិ កលហោ។ **ឯវមេតាសំ ទិដ្ឋីនំ បហានំ ហោតី**តិ ឯវំ វិគ្គហាទិអាទីនវំ ទិស្វា តាសំ ទិដ្ឋីនំ បហានំ ហោតិ។ សោ ហិ បរិព្ពាជកោ “កឹ មេ ឥមិនា វិគ្គហាទិនា”តិ តំ ឧច្ឆេទទស្សនំ បជហតិ។

២០៥. អថស្ស ភគវា វមិតកញ្ចិយេ លាពុម្ពិ សប្បិផាណិតាទីនិ បក្ខិបន្តោ វិយ ហទយេ អមតោសធំ បូរេស្សាមីតិ វិបស្សនំ អាចិក្ខន្តោ **អយំ ខោ បន, អគ្គិវេស្សន, កាយោ**តិអាទិមាហ។ តស្សត្ថោ វម្មិកសុត្តេ វុត្តោ។ **អនិច្ចតោ**តិអាទីនិបិ ហេដ្ឋា វិត្ថារិតានេវ។ **យោ កាយស្មិំ កាយឆន្ទោ**តិ យា កាយស្មិំ តណ្ហា។ **ស្នេហោ**តិ តណ្ហាស្នេហោវ។ **កាយន្វយតា**តិ កាយានុគមនភាវោ, កាយំ អនុគច្ឆនកកិលេសោតិ អត្ថោ។

ឯវំ រូបកម្មដ្ឋានំ ទស្សេត្វា ឥទានិ អរូបកម្មដ្ឋានំ ទស្សេន្តោ **តិស្សោ ខោ**តិអាទិមាហ។ បុន តាសំយេវ វេទនានំ អសម្មិស្សភាវំ ទស្សេន្តោ **យស្មិំ, អគ្គិវេស្សន, សមយេ**តិអាទិមាហ។ តត្រាយំ សង្ខេបត្ថោ – យស្មិំ សមយេ សុខាទីសុ ឯកំ វេទនំ វេទយតិ, តស្មិំ សមយេ អញ្ញា វេទនា អត្តនោ វារំ វា ឱកាសំ វា ឱលោកយមានា និសិន្នា នាម នត្ថិ, អថ ខោ អនុប្បន្នាវ ហោន្តិ ភិន្នឧទកបុប្ផុឡា វិយ ច អន្តរហិតា វា។ **សុខាបិ ខោ**តិអាទិ តាសំ វេទនានំ ចុណ្ណវិចុណ្ណភាវទស្សនត្ថំ វុត្តំ។

ន កេនចិ សំវទតីតិ តស្សតំ គហេត្វា “សស្សតវាទី អហ”ន្តិ ឧច្ឆេទវាទិនាបិ សទ្ធិំ ន សំវទតិ, តមេវ គហេត្វា “សស្សតវាទី អហ”ន្តិ ឯកច្ចសស្សតវាទិនា សទ្ធិំ ន វិវទតិ។ ឯវំ តយោបិ វាទា បរិវត្តេត្វា យោជេតព្ពា។ **យញ្ច លោកេ វុត្ត**ន្តិ យំ លោកេ កថិតំ វោហរិតំ, តេន វោហរតិ អបរាមសន្តោ កិញ្ចិ ធម្មំ បរាមាសគ្គាហេន អគ្គណ្ហន្តោ។ វុត្តម្បិ ចេតំ –

> “យោ ហោតិ ភិក្ខុ អរហំ កតាវី,
> ខីណាសវោ អន្តិមទេហធារី;
> អហំ វទាមីតិបិ សោ វទេយ្យ,
> មមំ វទន្តីតិបិ សោ វទេយ្យ;
> លោកេ សមញ្ញំ កុសលោ វិទិត្វា,
> វោហារមត្តេន សោ វោហរេយ្យា”តិ។ (សំ. និ. ១.២៥);

អបរម្បិ វុត្តំ – “ឥមា ខោ ចិត្ត លោកសមញ្ញា លោកនិរុត្តិយោ លោកវោហារា លោកបញ្ញត្តិយោ, យាហិ តថាគតោ វោហរតិ អបរាមស”ន្តិ (ទី. និ. ១.៤៤០)។

២០៦. **អភិញ្ញាបហានមាហា**តិ សស្សតាទីសុ តេសំ តេសំ ធម្មានំ សស្សតំ អភិញ្ញាយ ជានិត្វា សស្សតស្ស បហានមាហ, ឧច្ឆេទំ, ឯកច្ចសស្សតំ អភិញ្ញាយ ឯកច្ចសស្សតស្ស បហានំ វទតិ។ រូបំ អភិញ្ញាយ រូបស្ស បហានំ វទតីតិអាទិនា នយេនេត្ថ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។

បដិសញ្ចិក្ខតោតិ បច្ចវេក្ខន្តស្ស។ **អនុបាទាយ អាសវេហិ ចិត្តំ វិមុច្ចី**តិ អនុប្បាទនិរោធេន និរុទ្ធេហិ អាសវេហិ អគ្គហេត្វាវ ចិត្តំ វិមុច្ចិ។ ឯត្តាវតា ចេស បរស្ស វឌ្ឍិតំ ភត្តំ ភុញ្ជិត្វា ខុទំ វិនោទេន្តោ វិយ បរស្ស អារទ្ធាយ ធម្មទេសនាយ ញាណំ បេសេត្វា វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា អរហត្តញ្ចេវ បត្តោ, សាវកបារមីញាណស្ស ច មត្ថកំ, សោឡស ច បញ្ញា បដិវិជ្ឈិត្វា ឋិតោ។ ទីឃនខោ បន សោតាបត្តិផលំ បត្វា សរណេសុ បតិដ្ឋិតោ។

ភគវា បន ឥមំ ទេសនំ សូរិយេ ធរមានេយេវ និដ្ឋាបេត្វា គិជ្ឈកូដា ឱរុយ្ហ វេឡុវនំ គន្ត្វា សាវកសន្និបាតមកាសិ, ចតុរង្គសមន្នាគតោ សន្និបាតោ អហោសិ។ តត្រិមានិ អង្គានិ – មាឃនក្ខត្តេន យុត្តោ បុណ្ណមឧបោសថទិវសោ, កេនចិ អនាមន្តិតានិ ហុត្វា អត្តនោយេវ ធម្មតាយ សន្និបតិតានិ អឌ្ឍតេលសានិ ភិក្ខុសតានិ, តេសុ ឯកោបិ បុថុជ្ជនោ វា សោតាបន្ន-សកទាគាមិ-អនាគាមិ-សុក្ខវិបស្សក-អរហន្តេសុ វា អញ្ញតរោ នត្ថិ, សព្ពេ ឆឡភិញ្ញាវ, ឯកោបិ ចេត្ថ សត្ថកេន កេសេ ឆិន្ទិត្វា បព្ពជិតោ នាម នត្ថិ, សព្ពេ ឯហិភិក្ខុនោយេវាតិ។

បបញ្ចសូទនិយា មជ្ឈិមនិកាយដ្ឋកថាយ

ទីឃនខសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥. មាគណ្ឌិយសុត្តវណ្ណនា

២០៧. **ឯវំ មេ សុត**ន្តិ មាគណ្ឌិយសុត្តំ។ តត្ថ **អគ្យាគារេ**តិ អគ្គិហោមសាលយំ។ **តិណសន្ថារកេ**តិ ទ្វេ មាគណ្ឌិយា មាតុលោ ច ភាគិនេយ្យោ ច។ តេសុ មាតុលោ បព្ពជិត្វា អរហត្តំ បត្តោ, ភាគិនេយ្យោបិ

សឧបនិស្សយោ នចិរស្សេវ បព្ពជិត្វា អរហត្តំ បាបុណិស្សតិ។ អថស្ស ភគវា ឧបនិស្សយំ ទិស្វា រមណីយំ ទេវគព្ភសទិសំ គន្ធកុដឹ បហាយ តត្ថ ឆារិកតិណកចវរាទីហិ ឧក្លាបេ អគ្យាគារេ តិណសន្ថារកំ បញ្ញាបេត្វា បរសង្គហករណត្ថំ កតិបាហំ វសិត្ថ។ តំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។ **តេនុបសង្កមី**តិ ន កេវលំ តំទិវសមេវ, យស្មា បន តំ អគ្យាគារំ គាមូបចារេ ទារកទារិកាហិ ឱកិណ្ណំ អវិវិត្តំ, តស្មា ភគវា និច្ចកាលម្បិ ទិវសភាគំ តស្មិំ វនសណ្ឌេ វីតិនាមេត្វា សាយំ វាសត្ថាយ តត្ថ ឧបគច្ឆតិ។

អទ្ទសា ខោ...បេ.... តិណសន្ថារកំ បញ្ញត្តន្តិ ភគវា អញ្ញេសុ ទិវសេសុ តិណសន្ថារកំ សង្ឃរិត្វា សញ្ញាណំ កត្វា គច្ឆតិ, តំទិវសំ បន បញ្ញាបេត្វាវ អគមាសិ។ កស្មា? តទា ហិ បច្ចូសសមយេ លោកំ ឱលោកេត្វាវ អទ្ទស – “អជ្ជ មាគណ្ឌិយោ ឥធាគន្ត្វា ឥមំ តិណសន្ថារកំ ទិស្វា ភារទ្វាជេន សទ្ធឹ តិណសន្ថារកំ អារព្ភ កថាសល្លាបំ ករិស្សតិ, អថាហំ អាគន្ត្វា ធម្មំ ទេសេស្សាមិ, សោ ធម្មំ សុត្វា មម សន្តិកេ បព្ពជិត្វា អរហត្តំ បាបុណិស្សតិ។ បរេសំ សង្គហករណត្ថមេវ ហិ មយា បារមិយោ បូរិតា”តិ តិណសន្ថារកំ បញ្ញាបេត្វាវ អគមាសិ។

សមណសេយ្យានុរូបំ មញ្ញេតិ ឥមំ តិណសន្ថារកំ “សមណស្ស អនុច្ឆវិកា សេយ្យា”តិ មញ្ញាមិ។ ន ច អសញ្ញតសមណស្ស និវុត្ថដ្ឋានមេតំ។ តថាហេត្ថ ហត្ថេន អាកឌ្ឍិតដ្ឋានំ វា បាទេន អាកឌ្ឍិតដ្ឋានំ វា សីសេន បហដដ្ឋានំ វា ន បញ្ញាយតិ, អនាកុលោ អនាកិណ្ណោ អភិន្នោ ឆេកេន ចិត្តការេន តូលិកាយ បរិច្ឆិន្ទិត្វា បញ្ញត្តោ វិយ។ សញ្ញតសមណស្ស វសិតដ្ឋានំ, កស្ស ភោ វសិតដ្ឋានន្តិ បុច្ឆតិ។ **ភូនហុនោ**តិ ហតវឌ្ឍិនោ មរិយាទការកស្ស។ កស្មា ឯវមាហ? ឆសុ ទ្វារេសុ វឌ្ឍិបញ្ញាបនលទ្ធិកត្តា។ អយញ្ហិ តស្ស លទ្ធិ – ចក្ខុ ព្រូហេតព្ពំ វឌ្ឍេតព្ពំ, អទិដ្ឋំ ទក្ខិតព្ពំ, ទិដ្ឋំ សមតិក្កមិតព្ពំ។ សោតំ ព្រូហេតព្ពំ វឌ្ឍេតព្ពំ, អសុតំ សោតព្ពំ, សុតំ សមតិក្កមិតព្ពំ។ ឃានំ ព្រូហេតព្ពំ វឌ្ឍេតព្ពំ, អឃាយិតំ ឃាយិតព្ពំ, ឃាយិតំ សមតិក្កមិតព្ពំ។ ជិវ្ហា ព្រូហេតព្ពា វឌ្ឍេតព្ពា, អសាយិតំ សាយិតព្ពំ, សាយិតំ សមតិក្កមិតព្ពំ។ កាយោ ព្រូហេតព្ពោ វឌ្ឍេតព្ពោ, អផុដ្ឋំ ផុសិតព្ពំ, ផុដ្ឋំ សមតិក្កមិតព្ពំ។ មនោ ព្រូហេតព្ពោ វឌ្ឍេតព្ពោ, អវិញ្ញាតំ វិជានិតព្ពំ, វិញ្ញាតំ សមតិក្កមិតព្ពំ។ ឯវំ សោ ឆសុ ទ្វារេសុ វឌ្ឍឹ បញ្ញាបេតិ។ ភគវា បន –

“ចក្ខុនា សំវរោ សាធុ, សាធុ សោតេន សំវរោ;
ឃានេន សំវរោ សាធុ, សាធុ ជិវ្ហាយ សំវរោ។

កាយេន សំវរោ សាធុ, សាធុ វាចាយ សំវរោ;
មនសា សំវរោ សាធុ, សាធុ សព្ពត្ថ សំវរោ;
សព្ពត្ថ សំវុតោ ភិក្ខុ, សព្ពទុក្ខា បមុច្ចតី”តិ។ (ធ. ប. ៣៦០-៣៦១) –

ឆសុ ទ្វារេសុ សំវរំ បញ្ញាបេតិ។ តស្មា សោ “វឌ្ឍិហតោ សមណោ គោតមោ មរិយាទការកោ”តិ មញ្ញមានោ “ភូនហុនោ”តិ អាហ។

អរិយេ ញាយេ ធម្មេ កុសលេតិ បរិសុទ្ធេ ការណធម្មេ អនវជ្ជេ។ ឥមិនា កឹ ទស្សេតិ? ឯវរូបស្ស នាម ឧគ្គតស្ស បញ្ញាតស្ស យសស្សិនោ ឧបរិ វាចំ ភាសមានេន វីមំសិត្វា ឧបធារេត្វា មុខេ អារក្ខំ ឋបេត្វា ភាសិតព្ពោ ហោតិ។ តស្មា មា សហសា អភាសិ, មុខេ អារក្ខំ ឋបេហីតិ ទស្សេតិ។ **ឯវញ្ហិ នោ សុត្តេ ឱចរតី**តិ យស្មា អម្ហាកំ សុត្តេ ឯវំ អាគច្ឆតិ, ន មយំ មុខារុឡ្ហិច្ឆាមត្តំ វទាម, សុត្តេ ច នាម អាគតំ វទមានា កស្ស ភាយេយ្យាម, តស្មា សម្មុខាបិ នំ វទេយ្យាមាតិ អត្ថោ។ **អប្បោស្សុក្កោ**តិ មម រក្ខនត្ថាយ អនុស្សុក្កោ អវាវដោ ហុត្វាតិ អត្ថោ។ **វុត្តោវ នំ វទេយ្យា**តិ មយា វុត្តោវ ហុត្វា អបុច្ឆិតោវ កថំ សមុដ្ឋាបេត្វា អម្ពជម្ពូអាទីនិ គហេត្វា វិយ អបូរយមានោ មយា កថិតនិយាមេន ភវំ ភារទ្វាជោ វទេយ្យ, វទស្សូតិ អត្ថោ។

២០៨. អស្សោសិ ខោតិ សត្ថា អាលោកំ វឌ្ឍេត្វា ទិព្ពចក្ខុនា មាគណ្ឌិយំ តត្ថ អាគតំ អទ្ទស, ទ្វិន្នំ ជនានំ ភាសមានានំ ទិព្ពសោតេន សទ្ទម្បិ អស្សោសិ។ **បដិសល្លានា វុដ្ឋិតោ**តិ ផលសមាបត្តិយា វុដ្ឋិតោ។ **សំវិគ្គោ**តិ បីតិសំវេគេន សំវិគ្គោ ចលិតោ កម្បិតោ។ តស្ស កិរ ឯតទហោសិ – “នេវ មាគណ្ឌិយេន សមណស្ស គោតមស្ស អារោចិតំ, ន មយា។ អម្ហេ មុញ្ចិត្វា អញ្ញោ ឯត្ថ តតិយោបិ នត្ថិ, សុតោ ភវិស្សតិ អម្ហាកំ សទ្ទោ តិខិណសោតេន បុរិសេនា”តិ។ អថស្ស អព្ភន្តរេ បីតិ ឧប្បជ្ជិត្វា នវនវុតិលោមកូបសហស្សានិ ឧទ្ទគ្គានិ អកាសិ។ តេន វុត្តំ “សំវិគ្គោ លោមហដ្ឋជាតោ”តិ។ **អថ ខោ មាគណ្ឌិយោ បរិព្ពាជកោ**តិ បរិព្ពាជកស្ស បភិន្នមុខំ វិយ ពីជំ បរិបាកគតំ ញាណំ, តស្មា សន្និសីទិតុំ អសក្កោន្តោ អាហិណ្ឌមានោ បុន សត្ថុ សន្តិកំ អាគន្ត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ តំ ទស្សេតុំ “អថ ខោ មាគណ្ឌិយោ”តិអាទិ វុត្តំ។

២០៩. សត្ថា – “ឯវំ កិរ ត្វំ, មាគណ្ឌិយ, មំ អវចា”តិ អវត្វាវ **ចក្ខុំ ខោ, មាគណ្ឌិយា**តិ បរិព្ពាជកស្ស ធម្មទេសនំ អារភិ។ តត្ថ វសនដ្ឋានដ្ឋេន រូបំ ចក្ខុស្ស អារាមោតិ ចក្ខុ **រូបារាមំ**។ រូបេ រតន្តិ **រូបរតំ**។ រូបេន ចក្ខុ អាមោទិតំ បមោទិតន្តិ **រូបសមុទិតំ**។ **ទន្ត**ន្តិ និព្ពិសេវនំ។ **គុត្ត**ន្តិ គោបិតំ។ **រក្ខិត**ន្តិ ឋបិតរក្ខំ។ **សំវុត**ន្តិ បិហិតំ។ **សំវរាយា**តិ បិធានត្ថាយ។

២១០. **បរិចារិតបុព្ពោ**តិ អភិរមិតបុព្ពោ។ **រូបបរិឡាហ**ន្តិ រូបំ អារព្ភ ឧប្បជ្ជនបរិឡាហំ។ **ឥមស្ស បន តេ, មាគណ្ឌិយ, កិមស្ស វចនីយ**ន្តិ ឥមស្ស រូបំ បរិគ្គណ្ហិត្វា អរហត្តប្បត្តស្ស ខីណាសវស្ស តយា កឹ វចនំ វត្តព្ពំ អស្ស, វុឌ្ឍិហតោ មរិយាទការកោតិ ឥទំ វត្តព្ពំ, ន វត្តព្ពន្តិ បុច្ឆតិ។ **ន កិញ្ចិ, ភោ គោតមា**តិ, ភោ គោតម, កិញ្ចិ វត្តព្ពំ នត្ថិ។ សេសទ្វារេសុបិ ឯសេវ នយោ។

២១១. ឥទានិ យស្មា តយា បញ្ចក្ខន្ធេ បរិគ្គហេត្វា អរហត្តប្បត្តស្ស ខីណាសវស្ស កិញ្ចិ វត្តព្ពំ នត្ថិ, អហញ្ច បញ្ចក្ខន្ធេ បរិគ្គហេត្វា សព្ពញ្ញុតំ បត្តោ, តស្មា អហម្បិ តេ ន កិញ្ចិ វត្តព្ពោតិ ទស្សេតុំ **អហំ ខោ បនា**តិអាទិមាហ។ **តស្ស មយ្ហំ មាគណ្ឌិយា**តិ គិហិកាលេ អត្តនោ សម្បត្តឹ ទស្សេន្តោ អាហ។ តត្ថ **វស្សិកោ**តិអាទីសុ យត្ថ សុខំ ហោតិ វស្សកាលេ វសិតុំ, អយំ វស្សិកោ។ ឥតរេសុបិ ឯសេវ នយោ។ អយំ បនេត្ថ វចនត្ថោ – វស្សំ វាសោ វស្សំ, វស្សំ អរហតីតិ **វស្សិកោ**។ ឥតរេសុបិ ឯសេវ នយោ។

តត្ថ វស្សិកោ បាសាទោ នាតិឧច្ចោ ហោតិ នាតិនីចោ, ទ្វារវាតបានានិបិស្ស នាតិតនូនិ នាតិពហូនិ, ភូមត្ថរណបច្ចត្ថរណខជ្ជភោជ្ជានិបេត្ថ មិស្សកានេវ វដ្ដន្តិ។ ហេមន្តិកេ ថម្ភាបិ ភិត្តិយោបិ នីចា ហោន្តិ, ទ្វារវាតបានានិ តនុកានិ សុខុមច្ឆិទ្ទានិ។ ឧណ្ហបវេសនត្ថាយ ភិត្តិនិយ្យូហានិ នីហរីយន្តិ។ ភូមត្ថរណបច្ចត្ថរណនិវាសនបារុបនានិ បនេត្ថ ឧណ្ហវីរិយានិ កម្ពលាទីនិ វដ្ដន្តិ។ ខជ្ជភោជ្ជំ សិនិទ្ធំ កដុកសន្និស្សិតញ្ច។ គិម្ហិកេ ថម្ភាបិ ភិត្តិយោបិ ឧច្ចា ហោន្តិ។ ទ្វារវាតបានានិ បនេត្ថ ពហូនិ វិបុលជាលានិ ភវន្តិ។ ភូមត្ថរណាទីនិ ទុកូលមយានិ វដ្ដន្តិ, ខជ្ជភោជ្ជានិ មធុររសសីតវីរិយានិ។ វាតបានសមីបេសុ ចេត្ថ នវ ចាដិយោ ឋបេត្វា ឧទកស្ស បូរេត្វា នីលុប្បលាទីហិ សញ្ឆាទេន្តិ។ តេសុ តេសុ បទេសេសុ ឧទកយន្តានិ ករោន្តិ, យេហិ ទេវេ វស្សន្តេ វិយ ឧទកធារា និក្ខមន្តិ។

ពោធិសត្តស្ស បន អដ្ឋសតសុវណ្ណឃដេ ច រជតឃដេ ច គន្ធោទកស្ស បូរេត្វា នីលុប្បលគច្ឆកេ កត្វា សយនំ បរិវារេត្វា ឋបយឹសុ។ មហន្តេសុ លោហកដាហេសុ គន្ធកលលំ បូរេត្វា នីលុប្បលបទុមបុណ្ឌរីកានិ រោបេត្វា ឧតុគ្គហណត្ថាយ តត្ថ តត្ថ ឋបេសុំ។ សូរិយរស្មីហិ បុប្ផានិ បុប្ផន្តិ។ នានាវិធា ភមរគណា បាសាទំ បវិសិត្វា បុប្ផេសុ រសំ គណ្ហន្តា វិចរន្តិ។ បាសាទោ អតិសុគន្ធោ ហោតិ។ យមកភិត្តិយា អន្តរេ លោហនាឡឹ ឋបេត្វា នវភូមិកបាសាទស្ស ឧបរិ អាកាសង្គណេ រតនមណ្ឌបមត្ថកេ សុខុមច្ឆិទ្ទកំ ជាលំ ពទ្ធំ អហោសិ។ ឯកស្មឹ ឋានេ សុក្ខមហឹសចម្មំ បសារេតិ។ ពោធិសត្តស្ស ឧទកកីឡនវេលាយ មហឹសចម្មេ បាសាណគុឡេ ខិបន្តិ, មេឃថនិតសទ្ទោ វិយ ហោតិ។ ហេដ្ឋា យន្តំ បរិវត្តេន្តិ, ឧទកំ អភិរុហិត្វា ជាលមត្ថកេ បតតិ, វស្សបតនសលិលំ វិយ ហោតិ។ តទា ពោធិសត្តោ នីលបដំ និវាសេតិ, នីលបដំ បារុបតិ, នីលបសាធនំ បសាធេតិ។ បរិវារាបិស្ស ចត្តាលីសនាដកសហស្សានិ នីលវត្ថាភរណានេវ នីលវិលេបនានិ ហុត្វា មហាបុរិសំ បរិវារេត្វា រតនមណ្ឌបំ គច្ឆន្តិ។ ទិវសភាគំ ឧទកកីឡំ កីឡន្តោ សីតលំ ឧតុសុខំ អនុភោតិ។

បាសាទស្ស ចតូសុ ទិសាសុ ចត្តារោ សរា ហោន្តិ។ ទិវាកាលេ នានាវណ្ណសកុណគណា បាចីនសរតោ វុដ្ឋាយ វិរវមានា បាសាទមត្ថកេន បច្ឆិមសរំ គច្ឆន្តិ។ បច្ឆិមសរតោ វុដ្ឋាយ បាចីនសរំ, ឧត្តរសរតោ ទក្ខិណសរំ, ទក្ខិណសរតោ ឧត្តរសរំ គច្ឆន្តិ, អន្តរវស្សសមយោ វិយ ហោតិ។ ហេមន្តិកបាសាទោ បន បញ្ចភូមិកោ អហោសិ, វស្សិកបាសាទោ សត្តភូមិកោ។

និប្បុរិសេហីតិ បុរិសវិរហិតេហិ។ ន កេវលញ្ចេត្ថ តូរិយានេវ និប្បុរិសានិ, សព្ពដ្ឋានានិបិ និប្បុរិសានេវ ។ ទោវារិកាបិ ឥត្ថិយោវ, ន្ហាបនាទិបរិកម្មករាបិ ឥត្ថិយោវ។ រាជា កិរ – “តថារូបំ ឥស្សរិយសុខសម្បត្តឹ អនុភវមានស្ស បុរិសំ ទិស្វា បរិសង្កា ឧប្បជ្ជតិ, សា មេ បុត្តស្ស មា អហោសី”តិ សព្ពកិច្ចេសុ ឥត្ថិយោវ ឋបេសិ។ **តាយ រតិយា រមមានោ**តិ ឥទំ ចតុត្ថជ្ឈានិកផលសមាបត្តិរតឹ សន្ធាយ វុត្តំ។

២១២. **គហបតិ វា គហបតិបុត្តោ វា**តិ ឯត្ថ យស្មា ខត្តិយានំ សេតច្ឆត្តស្សីយេវ បត្ថនា ហោតិ, មហា ច នេសំ បបញ្ចោ, ព្រាហ្មណា មន្តេហិ អតិត្តា មន្តេ គវេសន្តា វិចរន្តិ, គហបតិនោ បន មុទ្ទាគណនមត្តំ ឧគ្គហិតកាលតោ បដ្ឋាយ សម្បត្តឹយេវ អនុភវន្តិ, តស្មា ខត្តិយព្រាហ្មណេ អគ្គហេត្វា “គហបតិ វា គហបតិបុត្តោ វា”តិ

អាហ។ **អាវជ្ជេយ្យា**តិ មានុសកកាមហេតុ អាវជ្ជោ ភវេយ្យាតិ អត្ថោ។ **អភិក្កន្តតរា**តិ វិសិដ្ឋតរា។ **បណីតតរា**តិ អតប្បកតរា។ វុត្តម្បិ ចេតំ –

> “កុសគ្គេនុទកមាទាយ, សមុទ្ទេ ឧទកំ មិនេ;
> ឯវំ មានុសកា កាមា, ទិព្ពកាមាន សន្តិកេ”តិ។ (ជា. ២.២១.៣៨៩) –

សមធិគយ្ហ តិដ្ឋតីតិ ទិព្ពសុខំ គណ្ហិត្វា តតោ វិសិដ្ឋតរា ហុត្វា តិដ្ឋតិ។

ឱបម្មសំសន្ទនំ បនេត្ថ ឯវំ វេទិតព្វំ – គហបតិស្ស បញ្ចហិ កាមគុណេហិ សមង្គីភូតកាលោ វិយ ពោធិសត្តស្ស តីសុ បាសាទេសុ ចត្តាលីសសហស្សនាដកិត្ថិមជ្ឈេ មោទនកាលោ, តស្ស សុចរិតំ បូរេត្វា សគ្គេ និព្ពត្តកាលោ វិយ ពោធិសត្តស្ស អភិនិក្ខមនំ កត្វា ពោធិបល្លង្កេ សព្ពញ្ញុតំ បដិវិទ្ធកាលោ , តស្ស នន្ទនវនេ សម្បត្តិំ អនុភវនកាលោ វិយ តថាគតស្ស ចតុត្ថជ្ឈានិកផលសមាបត្តិរតិយា វីតិវត្តនកាលោ, តស្ស មានុសកានំ បញ្ចន្នំ កាមគុណានំ អបត្ថនកាលោ វិយ តថាគតស្ស ចតុត្ថជ្ឈានិកផលសមាបត្តិរតិយា វីតិនាមេន្តស្ស ហីនជនសុខស្ស អបត្ថនកាលោតិ។

២១៣. **សុខី**តិ បឋមំ ទុក្ខិតោ បច្ឆា សុខិតោ អស្ស។ **សេរី**តិ បឋមំ វេជ្ជទុតិយកោ បច្ឆា សេរី ឯកកោ ភវេយ្យ។ **សយំវសី**តិ បឋមំ វេជ្ជស្ស វសេ វត្តមានោ វេជ្ជេន និសីទាតិ វុត្តេ និសីទិ, និបជ្ជាតិ វុត្តេ និបជ្ជិ, ភុញ្ជាតិ វុត្តេ ភុញ្ជិ, បិវាតិ វុត្តេ បិវិ, បច្ឆា សយំវសី ជាតោ។ **យេន កាមំ គមោ**តិ បឋមំ ឥច្ឆិតិច្ឆិតដ្ឋានំ គន្តុំ នាលត្ថ, បច្ឆា រោគេ វូបសន្តេ វនទស្សន-គិរិទស្សន-បព្ពតទស្សនាទីសុបិ យេនកាមំ គមោ ជាតោ, យត្ថ យត្ថេវ គន្តុំ ឥច្ឆតិ, តត្ថ តត្ថេវ គច្ឆេយ្យ។

ឯត្ថាបិ ឥទំ ឱបម្មសំសន្ទនំ – បុរិសស្ស កុដ្ឋិកាលោ វិយ ហិ ពោធិសត្តស្ស អគារមជ្ឈេ វសនកាលោ, អង្គារកបល្លំ វិយ ឯកំ កាមវត្ថុ, ទ្វេ កបល្លានិ វិយ ទ្វេ វត្ថូនិ, សក្កស្ស បន ទេវរញ្ញោ អឌ្ឍតេយ្យកោដិយានិ អង្គារកបល្លានិ វិយ អឌ្ឍតិយនាដកកោដិយោ, នខេហិ វណមុខានិ តច្ឆេត្វា អង្គារកបល្លេ បរិតាបនំ វិយ វត្ថុបដិសេវនំ, ភេសជ្ជំ អាគម្ម អរោគកាលោ វិយ កាមេសុ អាទីនវំ នេក្ខម្មេ ច អានិសំសំ ទិស្វា និក្ខម្ម ពុទ្ធភូតកាលេ ចតុត្ថជ្ឈានិកផលសមាបត្តិរតិយា វីតិវត្តនកាលោ, អញ្ញំ កុដ្ឋិបុរិសំ ទិស្វា អបត្ថនកាលោ វិយ តាយ រតិយា វីតិនាមេន្តស្ស ហីនជនរតិយា អបត្ថនកាលោតិ។

២១៤. **ឧបហតិន្ទ្រិយោ**តិ កិមិរកុដ្ឋេន នាម ឧបហតកាយប្បសាទោ។ **ឧបហតិន្ទ្រិយា**តិ ឧបហតបញ្ចិន្ទ្រិយា។ តេ យថា សោ ឧបហតកាយិន្ទ្រិយោ កុដ្ឋី ទុក្ខសម្ផស្សស្មិំយេវ អគ្គិស្មិំ សុខមិតិ វិបរីតសញ្ញំ បច្ចលត្ថ, ឯវំ បញ្ចិន្ទ្រិយស្ស ឧបហតត្តា ទុក្ខសម្ផស្សេស្វេវ កាមេសុ សុខមិតិ វិបរីតសញ្ញំ បច្ចលត្ថុំ។

២១៥. **អសុចិតរានិ ចេវា**តិអាទីសុ បកតិយាវ តានិ អសុចីនិ ច ទុគ្គន្ធានិ ច បូតីនិ ច, ឥទានិ បន អសុចិតរានិ ចេវ ទុគ្គន្ធតរានិ ច បូតិតរានិ ច ហោន្តិ។ **កាចី**តិ តស្ស ហិ បរិតាបេន្តស្ស ច កណ្ឌូវន្តស្ស ច បាណកា អន្តោ បវិសន្តិ, ទុដ្ឋលោហិតទុដ្ឋបុព្ពា បគ្ឃរន្តិ។ ឯវមស្ស កាចិ អស្សាទមត្តា ហោតិ។

អារោគ្យបរមាតិ គាថាយ យេ កេចិ ធនលាភា វា យសលាភា វា បុត្តលាភា វា អត្ថិ, អារោគ្យំ តេសំ បរមំ ឧត្តមំ, នត្ថិ តតោ ឧត្តរិតរោ លាភោតិ, អារោគ្យបរមា លាភា។ យំកិញ្ចិ ឈានសុខំ វា មគ្គសុខំ វា ផលសុខំ វា អត្ថិ, និព្ពានំ តត្ថ បរមំ, នត្ថិ តតោ ឧត្តរិតរំ សុខន្តិ និព្ពានំ បរមំ សុខំ។ **អដ្ឋង្គិកោ មគ្គាន**ន្តិ បុព្ពភាគមគ្គានំ បុព្ពភាគគមនេនេវ អមតគាមីនំ អដ្ឋង្គិកោ ខេមោ, នត្ថិ តតោ ខេមតរោ អញ្ញោ មគ្គោ។ អថ វា **ខេមំ អមតគាមិន**ន្តិ ឯត្ថ ខេមន្តិបិ អមតន្តិបិ និព្ពានស្សេវ នាមំ។ យាវតា បុថុសមណព្រាហ្មណា បរប្បវាទា ខេមគាមិនោ ច អមតគាមិនោ ចាតិ លទ្ធិវសេន គហិតា, សព្ពេសំ តេសំ ខេមអមតគាមីនំ មគ្គានំ អដ្ឋង្គិកោ បរមោ ឧត្តមោតិ អយមេត្ថ អត្ថោ។

២១៦. **អាចរិយបាចរិយាន**ន្តិ អាចរិយានញ្ចេវ អាចរិយាចរិយានញ្ច។ **សមេតី**តិ ឯកនាឡិយា មិតំ វិយ ឯកតុលាយ តុលិតំ វិយ សទិសំ ហោតិ និន្នានាករណំ។ **អនោមជ្ជតី**តិ បាណិំ ហេដ្ឋា ឱតារេន្តោ មជ្ជតិ – “ឥទំ តំ, ភោ គោតម, អារោគ្យំ, ឥទំ តំ និព្ពាន”ន្តិ កាលេន សីសំ កាលេន ឧរំ បរិមជ្ជន្តោ ឯវមាហ។

២១៧. **នេក**ន្តិ សម្បន្នំ។ **សាហុឡិចីវេនា**តិ កាឡកេហិ ឯឡកលោមេហិ កតថូលចីវរេន។ សង្ការចោឡកេនាតិបិ វទន្តិ។ **វាចំ និច្ឆារេយ្យា**តិ កាលេន ទសាយ កាលេន អន្តេ កាលេន មជ្ឈេ បរិមជ្ជន្តោ

និដ្ឋាបេយ្យ, វទេយ្យាតិ អត្ថោ។ **បុព្ពកេហេសា**តិ បុព្ពកេហិ ឯសា។ វិបស្សីបិ ហិ ភគវា...បេ.... កស្សបោបិ ភគវា ចតុបរិសមជ្ឈេ និសិន្នោ ឥមំ គាថំ អភាសិ, “អត្ថនិស្សិតគាថា”តិ មហាជនោ ឧគ្គណ្ហិ។ សត្ថរិ បរិនិព្ពុតេ អបរភាគេ បរិព្ពាជកានំ អន្តរំ បវិដ្ឋា។ តេ បោត្ថកគតំ កត្វា បទទ្វយមេវ រក្ខិតុំ សក្ខឹសុ។ តេនាហ – **សា ឯតរហិ អនុបុព្ពេន បុថុជ្ជនគាថា**តិ។

២១៨. រោគោវ ភូតោតិ **រោគភូតោ**។ សេសបទេសុបិ ឯសេវ នយោ។ **អរិយំ ចក្ខុ**ន្តិ បរិសុទ្ធំ វិបស្សនាញាណញ្ចេវ មគ្គញាណញ្ច។ **បហោតី**តិ សមត្ថោ។ **ភេសជ្ជំ ករេយ្យា**តិ ឧទ្ធំវិរេចនំ អធោវិរេចនំ អញ្ជនញ្ចាតិ ភេសជ្ជំ ករេយ្យ។

២១៩. **ន ចក្ខូនិ ឧប្បាទេយ្យា**តិ យស្ស ហិ អន្តរា បិត្តសេម្ហាទិបលិវេឋេន ចក្ខុបសាទោ ឧបហតោ ហោតិ, សោ ឆេកំ វេជ្ជំ អាគម្ម សប្បាយភេសជ្ជំ សេវន្តោ ចក្ខូនិ ឧប្បាទេតិ នាម។ ជច្ចន្ធស្ស បន មាតុកុច្ឆិយំយេវ វិនដ្ឋានិ, តស្មា សោ ន លភតិ។ តេន វុត្តំ “ន ចក្ខូនិ ឧប្បាទេយ្យា”តិ។

២២០. ទុតិយវារេ **ជច្ចន្ធោ**តិ ជាតកាលតោ បដ្ឋាយ បិត្តាទិបលិវេឋេន អន្ធោ។ **អមុស្មិ**ន្តិ តស្មិំ បុព្ពេ វុត្តេ។ **អមិត្តតោបិ ទហេយ្យា**តិ អមិត្តោ មេ អយន្តិ ឯវំ អមិត្តតោ ឋបេយ្យ។ ទុតិយបទេបិ ឯសេវ នយោ។ **ឥមិនា ចិត្តេនា**តិ វដ្ដេ អនុគតចិត្តេន។ **តស្ស មេ ឧបាទានបច្ចយា**តិ ឯកសន្ធិ ទ្វិសង្ខេបោ បច្ចយាការោ កថិតោ, វដ្ដំ វិភាវិតំ។

២២១. **ធម្មានុធម្ម**ន្តិ ធម្មស្ស អនុធម្មំ អនុច្ឆវិកំ បដិបទំ។ **ឥមេ រោគា គណ្ឌា សល្លា**តិ បញ្ចក្ខន្ធេ ទស្សេតិ។ **ឧបាទាននិរោធា**តិ វិវដ្ដំ ទស្សេន្តោ អាហ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

បបញ្ចសូទនិយា មជ្ឈិមនិកាយដ្ឋកថាយ

មាគណ្ឌិយសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៦. សន្ទកសុត្តវណ្ណនា

២២៣. **ឯវំ មេ សុត**ន្តិ សន្ទកសុត្តំ។ តត្ថ **បិលក្ខគុហាយ**ន្តិ តស្សា គុហាយ ទ្វារេ បិលក្ខរុក្ខោ អហោសិ, តស្មា បិលក្ខគុហាត្វេវ សង្ខំ គតា។ **បដិសល្លានា វុដ្ឋិតោ**តិ វិវេកតោ វុដ្ឋិតោ។ **ទេវកតសោព្ភោ**តិ វស្សោទកេនេវ តិន្នដ្ឋានេ ជាតោ មហាឧទករហទោ។ **គុហាទស្សនាយា**តិ ឯត្ថ **គុហា**តិ បំសុគុហា។ សា ឧន្នមេ ឧទកមុត្តដ្ឋានេ អហោសិ, ឯកតោ ឧមង្គំ កត្វា ខាណុកេ ច បំសុញ្ច នីហរិត្វា អន្តោ ថម្ភេ ឧស្សាបេត្វា មត្ថកេ បទរច្ឆន្នគេហសង្ខេបេន កតា, តត្ថ តេ បរិព្ពាជកា វសន្តិ។ សា វស្សានេ ឧទកបុណ្ណា តិដ្ឋតិ, និទាឃេ តត្ថ វសន្តិ។ តំ សន្ធាយ “គុហាទស្សនាយា”តិ អាហ។ វិហារទស្សនត្ថញ្ហិ អនមតគ្គិយំ បច្ចវេក្ខិត្វា សមុទ្ទបព្ពតទស្សនត្ថំ វាបិ គន្តុំ វដ្ដតីតិ។

ឧន្នាទិនិយាតិ ឧច្ចំ នទមានាយ។ ឯវំ នទមានាយ ចស្សា ឧទ្ធង្គមនវសេន ឧច្ចោ, ទិសាសុ បត្ថដវសេន មហាសទ្ទោតិ ឧច្ចាសទ្ទមហាសទ្ទោ, តាយ **ឧច្ចាសទ្ទមហាសទ្ទាយ**។ តេសំ បរិព្ពាជកានំ បាតោវ ឧដ្ឋាយ កត្តព្ពំ នាម ចេតិយវត្តំ វា ពោធិវត្តំ វា អាចរិយុបជ្ឈាយវត្តំ វា យោនិសោមនសិការោ វា នត្ថិ។ តេន តេ បាតោវ ឧដ្ឋាយ ពាលាតបេ និសិន្នា, សាយំ វា កថាយ ផាសុកត្ថាយ សន្និបតិតា “ឥមស្ស ហត្ថោ សោភណោ ឥមស្ស បាទោ”តិ ឯវំ អញ្ញមញ្ញស្ស ហត្ថបាទាទីនិ វា អារព្ភ ឥត្ថិបុរិសទារកទារិកាវណ្ណេ វា អញ្ញំ វា កាមស្សាទភវស្សាទាទិវត្ថុំ អារព្ភ កថំ បដ្ឋបេត្វា អនុបុព្ពេន រាជកថាទិអនេកវិធំ តិរច្ឆានកថំ កថេន្តិ។ សា ហិ អនិយ្យានិកត្តា សគ្គមោក្ខមគ្គានំ តិរច្ឆានភូតា កថាតិ **តិរច្ឆានកថា**។ តត្ថ រាជានំ អារព្ភ “មហាសម្មតោ មន្ធាតា ធម្មាសោកោ ឯវំមហានុភាវោ”តិអាទិនា នយេន បវត្តា កថា **រាជកថា**។ ឯស នយោ **ចោរកថាទីសុ**។

តេសុ “អសុកោ រាជា អភិរូបោ ទស្សនីយោ”តិអាទិនា នយេន គេហស្សិតកថាវ តិរច្ឆានកថា ហោតិ។ “សោបិ នាម ឯវំ មហានុភាវោ ខយំ គតោ”តិ ឯវំ បវត្តា បន កម្មដ្ឋានភាវេ តិដ្ឋតិ។ ចោរេសុបិ “មូលទេវោ ឯវំមហានុភាវោ, មេឃមាលោ ឯវំមហានុភាវោ”តិ តេសំ កម្មំ បដិច្ច អហោ សូរាតិ គេហស្សិតកថាវ តិរច្ឆានកថា។ យុទ្ធេបិ ភារតយុទ្ធាទីសុ “អសុកេន អសុកោ ឯវំ មារិតោ ឯវំ វិទ្ធោ”តិ កាមស្សាទវសេនេវ កថា តិរច្ឆានកថា។ “តេបិ នាម ខយំ គតា”តិ ឯវំ បវត្តា បន សព្ពត្ថ កថា កម្មដ្ឋានមេវ ហោតិ។ អបិច អន្នាទីសុ “ឯវំ វណ្ណវន្តំ គន្ធវន្តំ រសវន្តំ ផស្សសម្បន្នំ ខាទិម្ហ ភុញ្ជិម្ហ បិវិម្ហ បរិភុញ្ជិម្ហា”តិ កាមស្សាទវសេន កថេតុំ ន វដ្ដតិ,

សាត្ថកំ បន កត្វា – “បុព្ពេ ឯវំ វណ្ណាទិសម្បន្នំ អន្នំ បានំ វត្ថំ សយនំ មាលំ គន្ធំ សីលវន្តានំ អទម្ហ, ចេតិយេ បូជំ អករិម្ហា”តិ កថេតុំ វដ្ដតិ។

ញាតិកថាទីសុបិ “អម្ហាកំ ញាតកា សូរា សមត្ថា”តិ វា “បុព្ពេ មយំ ឯវំ វិចិត្រេហិ យានេហិ ចរិម្ហា”តិ វា អស្សាទវសេន វត្តុំ ន វដ្ដតិ, សាត្ថកំ បន កត្វា “តេបិ នោ ញាតកា ខយំ គតា”តិ វា “បុព្ពេ មយំ ឯវរូបា ឧបាហនា សង្ឃស្ស អទម្ហា”តិ វា កថេតព្ពា។ **គាមកថាបិ** សុនិវិដ្ឋទុន្និវិដ្ឋសុភិក្ខទុព្ភិក្ខាទិវសេន វា “អសុកគាមវាសិនោ សូរា សមត្ថា”តិ វា ឯវំ អស្សាទវសេន ន វដ្ដតិ, សាត្ថកំ បន កត្វា សទ្ធា បសន្នាតិ វា ខយវយំ គតាតិ វា វត្តុំ វដ្ដតិ។ **និគមនគរជនបទកថាសុបិ** ឯសេវ នយោ។ **ឥត្ថិកថាបិ** វណ្ណសណ្ឋានាទីនិ បដិច្ច អស្សាទវសេន ន វដ្ដតិ, សទ្ធា បសន្នា ខយំ គតាតិ ឯវមេវ វដ្ដតិ។ **សូរកថាបិ** នន្ទិមិត្តោ នាម យោធោ សូរោ អហោសីតិ អស្សាទវសេនេវ ន វដ្ដតិ, សទ្ធោ បសន្នោ អហោសិ ខយំ គតោតិ ឯវមេវ វដ្ដតិ។ **វិសិខាកថាបិ** អសុកា វិសិខា សុនិវិដ្ឋា ទុន្និវិដ្ឋា សូរា សមត្ថាតិ អស្សាទវសេនេវ ន វដ្ដតិ, សទ្ធា បសន្នា ខយំ គតា ឥច្ចេវ វដ្ដតិ។

កុម្ភដ្ឋានកថាតិ កុម្ភដ្ឋានឧទកតិត្ថកថា វា វុច្ចតិ កុម្ភទាសិកថា វា។ សាបិ “បាសាទិកា នច្ចិតុំ គាយិតុំ ឆេកា”តិ អស្សាទវសេន ន វដ្ដតិ, សទ្ធា បសន្នាតិអាទិនា នយេនេវ វដ្ដតិ។ **បុព្ពបេតកថា**តិ អតីតញាតិកថា។ តត្ថ វត្តមានញាតិកថាសទិសោវ វិនិច្ឆយោ។

នានត្តកថាតិ បុរិមបច្ឆិមកថាវិមុត្តា អវសេសា នានាសភាវា និរត្ថកកថា។ **លោកក្ខាយិកា**តិ អយំ លោកោ កេន និម្មិតោ, អសុកេន នាម និម្មិតោ, កាកា សេតា អដ្ឋីនំ សេតត្តា, ពកា រត្តា លោហិតស្ស រត្តត្តាតិ ឯវមាទិកា លោកាយតវិតណ្ឌសល្លាបកថា។

សមុទ្ទក្ខាយិកា នាម កស្មា សមុទ្ទោ សាគរោ, សាគរទេវេន ខណិតត្តា សាគរោ, ខតោ មេតិ ហត្ថមុទ្ទាយ និវេទិតត្តា សមុទ្ទោតិ ឯវមាទិកា និរត្ថកា សមុទ្ទក្ខាយិកកថា។ ឥតិ ភវោ, ឥតិ អភវោតិ យំ វា តំ វា និរត្ថកការណំ វត្វា បវត្តិតកថា **ឥតិភវាភវកថា**។ ឯត្ថ ច ភវោតិ សស្សតំ, អភវោតិ ឧច្ឆេទំ។ ភវោតិ វឌ្ឍិ, អភវោតិ ហានិ។ ភវោតិ កាមសុខំ, អភវោតិ អត្តកិលមថោ។ ឥតិ ឥមាយ ឆព្ពិធាយ ឥតិភវាភវកថាយ សទ្ធឹ ពាត្តឹស តិរច្ឆានកថា នាម ហោតិ។ ឯវរូបឹ តិរច្ឆានកថំ កថេន្តិយា និសិន្នោ ហោតិ។

តតោ សន្ធកោ បរិព្ពាជកោ តេ បរិព្ពាជកេ ឱលោកេត្វា – “ឥមេ បរិព្ពាជកា អតិវិយ អញ្ញមញ្ញំ អគារវា អប្បតិស្សា, មយញ្ច សមណស្ស គោតមស្ស បាតុភាវតោ បដ្ឋាយ សូរិយុគ្គមនេ ខជ្ជោបនកូបមា ជាតា, លាភសក្ការោបិ នោ បរិហីនោ។ សចេ បន ឥមំ ឋានំ សមណោ គោតមោ គោតមសាវកោ វា គិហិឧបដ្ឋាកោបិ វាស្ស អាគច្ឆេយ្យ, អតិវិយ លជ្ជនីយំ ភវិស្សតិ។ បរិសទោសោ ខោ បន បរិសជេដ្ឋកស្សេវ ឧបរិ អារោហតី”តិ ឥតោ ចិតោ ច វិលោកេន្តោ ថេរំ អទ្ទស។ តេន វុត្តំ **អទ្ទសា ខោ សន្ធកោ បរិព្ពាជកោ...បេ.... តុណ្ហី អហេសុ**ន្តិ។

តត្ថ **សណ្ឋបេសី**តិ សិក្ខាបេសិ, វជ្ជមស្សា បដិច្ឆាទេសិ។ យថា សុដ្ឋបិតា ហោតិ, តថា នំ ឋបេសិ។ យថា នាម បរិសមជ្ឈំ បវិសន្តោ បុរិសោ វជ្ជបដិច្ឆាទនត្ថំ និវាសនំ សណ្ឋបេតិ, បារុបនំ សណ្ឋបេតិ, រជោកិណ្ណដ្ឋានំ បុញ្ឆតិ, ឯវមស្សា វជ្ជបដិច្ឆាទនត្ថំ “អប្បសទ្ទា ភោន្តោ”តិ សិក្ខាបេន្តោ យថា សុដ្ឋបិតា ហោតិ, តថា នំ ឋបេសីតិ អត្ថោ។ **អប្បសទ្ទកាមា**តិ អប្បសទ្ទំ ឥច្ឆន្តិ, ឯកកា និសីទន្តិ, ឯកកា តិដ្ឋន្តិ, ន គណសង្គណិកាយ យាបេន្តិ។ **អប្បសទ្ទវិនីតា**តិ អប្បសទ្ទេន និរវេន ពុទ្ធេន វិនីតា។ **អប្បសទ្ទស្ស វណ្ណវាទិនោ**តិ យំ ឋានំ អប្បសទ្ទំ និស្សទ្ទំ។ តស្ស វណ្ណវាទិនោ។ **ឧបសង្កមិតព្ពំ មញ្ញេយ្យា**តិ ឥជាគន្តព្ពំ មញ្ញេយ្យ។

កស្មា បនេស ថេរស្ស ឧបសង្កមនំ បច្ចាសីសតីតិ។ អត្តនោ វុឌ្ឍី បត្ថយមានោ។ បរិព្ពាជកា កិរ ពុទ្ធេសុ វា ពុទ្ធសាវកេសុ វា អត្តនោ សន្តិកំ អាគតេសុ – “អជ្ជ អម្ហាកំ សន្តិកំ សមណោ គោតមោ អាគតោ, សារិបុត្តោ អាគតោ, ន ខោ បនេតេ យស្ស វា តស្ស វា សន្តិកំ គច្ឆន្តិ, បស្សថ អម្ហាកំ ឧត្តមភាវ”ន្តិ អត្តនោ ឧបដ្ឋាកានំ សន្តិកេ អត្តានំ ឧក្ខិបន្តិ ឧច្ចេ ឋានេ ឋបេន្តិ។ ភគវតោបិ ឧបដ្ឋាកេ គណ្ហិតុំ វាយមន្តិ។ តេ កិរ ភគវតោ ឧបដ្ឋាកេ ទិស្វា ឯវំ វទន្តិ – “តុម្ហាកំ សត្ថា ភវំ គោតមោបិ គោតមស្ស សាវកាបិ អម្ហាកំ សន្តិកំ អាគច្ឆន្តិ, មយំ អញ្ញមញ្ញំ សមគ្គា។ តុម្ហេ បន អម្ហេ អក្ខីហិ បស្សិតុំ ន ឥច្ឆថ, សាមីចិកម្មំ ន ករោថ, កឹ វោ អម្ហេហិ អបរទ្ធ”ន្តិ។ អប្បេកច្ចេ មនុស្សា – “ពុទ្ធាបិ ឯតេសំ សន្តិកំ គច្ឆន្តិ, កឹ អម្ហាក”ន្តិ តតោ បដ្ឋាយ តេ ទិស្វា នប្បមជ្ជន្តិ។ **តុណ្ហី អហេសុ**ន្តិ សន្ធកំ បរិវារេត្វា និស្សទ្ទា និសីទឹសុ។

២២៤. ស្វាគតំ ភោតោ អានន្ទស្សាតិ សុអាគមនំ ភោតោ អានន្ទស្ស។ ភវន្តេ ហិ នោ អាគតេ អានន្ទោ ហោតិ, គតេ សោកោតិ ទីបេតិ។ **ចិរស្សំ ខោ**តិ បិយសមុទាចារវចនមេតំ។ ថេរោ បន កាលេន កាលំ បរិព្ពាជការាមំ ចារិកត្ថាយ គច្ឆតីតិ បរិមិតគមនំ គហេត្វា ឯវមាហ។ ឯវញ្ច បន វត្វា ន មានត្ថទ្ធោ ហុត្វា និសីទិ, អត្តនោ បន អាសនា វុដ្ឋាយ តំ អាសនំ បប្ផោដេត្វា ថេរំ អាសនេន និមន្តេន្តោ **និសីទតុ ភវំ អានន្ទោ, ឥទមាសនំ បញ្ញត្ត**ន្តិ អាហ។

អន្តរាកថា វិប្បកតាតិ និសិន្នានំ វោ អារម្ភតោ បដ្ឋាយ យាវ មមាគមនំ ឯតស្មិំ អន្តរេ កា នាម កថា វិប្បកតា, មមាគមនបច្ចយា កតមា កថា បរិយន្តំ ន គតាតិ បុច្ឆតិ។

អថ បរិព្ពាជកោ “និរត្ថកកថាវ ឯសា និស្សារា វដ្ដសន្និស្សិតា, ន តុម្ហាកំ បុរតោ វត្តព្ពតំ អរហតី”តិ ទីបេន្តោ **តិដ្ឋតេសា, ភោ**តិអាទិមាហ។ **នេសា ភោតោ**តិ សចេ ភវំ សោតុកាមោ ភវិស្សតិ, បច្ឆាបេសា កថា ន ទុល្លភា ភវិស្សតិ, អម្ហាកំ បនិមាយ អត្ថោ នត្ថិ។ ភោតោ បន អាគមនំ លភិត្វា អញ្ញទេវ សុការណំ កថំ សោតុកាមម្ហាតិ ទីបេតិ។ តតោ ធម្មទេសនំ យាចន្តោ **សាធុ វត ភវន្តំ យេវ វា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **អាចរិយកេ**តិ អាចរិយសមយេ។ **អនស្សាសិកានី**តិ អស្សាសវិរហិតានិ។ **សសក្ក**ន្តិ ឯកំសត្ថេ និបាតោ, វិញ្ញូ បុរិសោ ឯកំសេនេវ ន វសេយ្យាតិ អត្ថោ។ **វសន្តោ ច នារាធេយ្យា**តិ ន សម្បាទេយ្យ, ន បរិបូរេយ្យាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **ញាយំ ធម្មំ កុសល**ន្តិ ការណភូតំ អនវជ្ជដ្ឋេន កុសលំ ធម្មំ។

២២៥. ឥធាតិ ឥមស្មិំ លោកេ។ **នត្ថិ ទិន្ន**ន្តិអាទីនិ សាលេយ្យកសុត្តេ (ម. និ. ១.៤៤០) វុត្តានិ។ **ចាតុមហាភូតិកោ**តិ ចតុមហាភូតមយោ។ **បថវី បថវីកាយ**ន្តិ អជ្ឈត្តិកា បថវីធាតុ ពាហិរបថវីធាតុំ។ **អនុបេតី**តិ អនុយាតិ។ **អនុបគច្ឆតី**តិ តស្សេវ វេវចនំ, អនុគច្ឆតីតិបិ អត្ថោ, ឧភយេនាបិ ឧបេតិ ឧបគច្ឆតីតិ ទស្សេតិ។ អាបាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ **ឥន្ទ្រិយានី**តិ មនច្ឆដ្ឋានិ ឥន្ទ្រិយានិ អាកាសំ បក្ខន្ទន្តិ។ **អាសន្ទិបញ្ចមា**តិ និបន្នមញ្ចេន បញ្ចមា, មញ្ចោ ចេវ, ចត្តារោ មញ្ចបាទេ គហេត្វា ឋិតា ចត្តារោ បុរិសា ចាតិ អត្ថោ។ **យាវាឡាហនា**តិ យាវ សុសានា។ **បទានី**តិ អយំ ឯវំ សីលវា អហោសិ, ឯវំ ទុស្សីលោតិអាទិនា នយេន បវត្តានិ គុណបទានិ។ សរីរមេវ វា ឯត្ថ បទានីតិ អធិប្បេតំ។ **កាបោតកានី**តិ កបោតកវណ្ណានិ, បារាវតបក្ខវណ្ណានីតិ អត្ថោ។

ភស្សន្តាតិ ភស្មន្តា, អយមេវ វា បាឡិ។ **អាហុតិយោ**តិ យំ បហេណកសក្ការាទិភេទំ ទិន្នទានំ, សព្ពំ តំ ឆារិកាវសានមេវ ហោតិ, ន តតោ បរំ ផលទាយកំ ហុត្វា គច្ឆតីតិ អត្ថោ។ **ទត្តុបញ្ញត្ត**ន្តិ ទត្តូហិ ពាលមនុស្សេហិ បញ្ញត្តំ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – ពាលេហិ អពុទ្ធីហិ បញ្ញត្តមិទំ ទានំ, ន បណ្ឌិតេហិ។ ពាលា ទេន្តិ, បណ្ឌិតា គណ្ហន្តីតិ ទស្សេតិ។ **អត្ថិកវាទ**ន្តិ អត្ថិ ទិន្នំ ទិន្នផលន្តិ ឥមំ អត្ថិកវាទំយេវ វទន្តិ តេសំ តុច្ឆំ វចនំ មុសាវិលាបោ។ **ពាលេ ច បណ្ឌិតេ ចា**តិ ពាលា ច បណ្ឌិតា ច។

អកតេន មេ ឯត្ថ កតន្តិ មយ្ហំ អកតេនេវ សមណកម្មេន ឯត្ថ ឯតស្ស សមយេ កម្មំ កតំ នាម ហោតិ, អវុសិតេនេវ ព្រហ្មចរិយេន វុសិតំ នាម ហោតិ។ **ឯត្ថា**តិ ឯតស្មិំ សមណធម្មេ។ **សមសមា**តិ អតិវិយ សមា, សមេន វា គុណេន សមា។ **សាមញ្ញំ បត្តា**តិ សមានភាវំ បត្តា។

២២៦. ករតោតិអាទីនិ អបណ្ណកសុត្តេ វុត្តានិ។ **តថា នត្ថិ ហេតូ**តិអាទីនិ។

២២៨. ចតុត្ថព្រហ្មចរិយវាសេ **អកដា**តិ អកតា។ **អកដវិធា**តិ អកតវិធានា, ឯវំ ករោហីតិ កេនចិ ការាបិតា ន ហោន្តីតិ អត្ថោ។ **អនិម្មិតា**តិ ឥទ្ធិយាបិ ន និម្មិតា។ **អនិម្មាតា**តិ អនិម្មាបិតា។ កេចិ អនិម្មិតព្ពាតិ បទំ វទន្តិ, តំ នេវ បាឡិយំ, ន អដ្ឋកថាយំ សន្ទិស្សតិ។ **វញ្ឈា**តិ វញ្ឈបសុវញ្ឈតាលាទយោ វិយ អផលា, កស្សចិ អជនកាតិ អត្ថោ។ ឯតេន បថវីកាយាទីនំ រូបាទិជនកភាវំ បដិក្ខិបតិ។ បព្ពតកូដា វិយ ឋិតាតិ **កូដដ្ឋា។ ឦសិកដ្ឋាយិដ្ឋិតា**តិ មុញ្ជេ ឦសិកា វិយ ឋិតា។ តត្រាយមធិប្បាយោ – យមិទំ ជាយតីតិ វុច្ចតិ, តំ មុញ្ជតោ ឦសិកា វិយ វិជ្ជមានមេវ និក្ខមតីតិ។ “ឯសិកដ្ឋាយិដ្ឋិតា”តិបិ បាឋោ, សុនិខាតោ ឯសិកត្ថម្ភោ វិយ និច្ចលោ តិដ្ឋតីតិ, ឯវំ ឋិតាតិ អត្ថោ។ ឧភយេនបិ តេសំ វិនាសាភាវំ ទីបេតិ។ **ន ឥញ្ជន្តី**តិ ឯសិកត្ថម្ភោ វិយ ឋិតត្តា ន ចលន្តិ។ **ន វិបរិណាមេន្តី**តិ បកតិំ ន ជហន្តិ។ **ន អញ្ញមញ្ញំ ព្យាពាធេន្តី**តិ អញ្ញមញ្ញំ ន ឧបហនន្តិ។ **នាល**ន្តិ ន សមត្ថា។

បថវីកាយោតិអាទីសុ បថវីយេវ បថវីកាយោ, បថវីសមូហោ វា។ **តត្ថា**តិ តេសុ ជីវសត្តមេសុ កាយេសុ។ **នត្ថិ ហន្តា វា**តិ ហន្តុំ វា ឃាតេតុំ វា សោតុំ វា សាវេតុំ វា ជានិតុំ វា ជានាបេតុំ វា សមត្ថោ នាម នត្ថីតិ ទីបេតិ។ **សត្តន្នំត្វេវ កាយាន**ន្តិ យថា មុគ្គរាសិអាទីសុ បហដំ សត្ថំ មុគ្គរាសិអាទីនំ អន្តរេន បវិសតិ, ឯវំ សត្តន្នំ កាយានំ

អន្តរេន ឆិទ្ទេន វិវរេន សត្ថំ បវិសតិ។ តត្ថ “អហំ ឥមំ ជីវិតា វោរោបេមី”តិ កេវលំ សញ្ញាមត្តមេវ ហោតីតិ ទស្សេតិ។ **យោនិបមុខសតសហស្សានី**តិ បមុខយោនីនំ ឧត្តមយោនីនំ ចុទ្ទសសតសហស្សានិ អញ្ញានិ ច សដ្ឋិសតានិ អញ្ញានិ ច ឆសតានិ។ **បញ្ច ច កម្មុនោ សតានី**តិ បញ្ច កម្មសតានិ ច, កេវលំ តក្កមត្តកេន និរត្ថកំ ទិដ្ឋឹ ទីបេតិ។ **បញ្ច ច កម្មានិ តីណិ ច កម្មានី**តិអាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ កេចិ បនាហុ **បញ្ច កម្មានី**តិ បញ្ចិន្ទ្រិយវសេន ភណតិ។ **តីណី**តិ កាយកម្មាទិវសេនាតិ។ **កម្មេ ច អឌ្ឍកម្មេ ចា**តិ ឯត្ថ បនស្ស កាយកម្មញ្ច វចីកម្មញ្ច កម្មន្តិ លទ្ធិ, មនោកម្មំ ឧបឌ្ឍកម្មន្តិ។ **ទ្វដ្ឋិបដិបទា**តិ ទ្វាសដ្ឋិ បដិបទាតិ វទតិ។ **ទ្វដ្ឋន្តរកប្បា**តិ ឯកស្មឹ កប្បេ ចតុសដ្ឋិ អន្តរកប្បា នាម ហោន្តិ, អយំ បន អញ្ញេ ទ្វេ អជានន្តោ ឯវមាហ។ **ឆឡាភិជាតិយោ** អបណ្ណក សុត្តេ វិត្ថារិតា។

អដ្ឋ បុរិសភូមិយោតិ មន្ទភូមិ ខិឌ្ឌាភូមិ វីមំសកភូមិ ឧជុគតភូមិ សេក្ខភូមិ សមណភូមិ ជិនភូមិ បន្នភូមីតិ ឥមា អដ្ឋ បុរិសភូមិយោតិ វទតិ។ តត្ថ ជាតទិវសតោ បដ្ឋាយ សត្តទិវសេ សម្ពាធដ្ឋានតោ និក្ខន្តត្តា សត្តា មន្ទា ហោន្តិ មោមូហា។ អយំ មន្ទភូមីតិ វទតិ។ យេ បន ទុគ្គតិតោ អាគតា ហោន្តិ, តេ អភិណ្ហំ រោទន្តិ ចេវ វិរវន្តិ ច។ សុគតិតោ អាគតា តំ អនុស្សរិត្វា អនុស្សរិត្វា ហសន្តិ។ អយំ ខិឌ្ឌាភូមិ នាម។ មាតាបិតូនំ ហត្ថំ វា បាទំ វា មញ្ចំ វា បីឋំ វា គហេត្វា ភូមិយំ បទនិក្ខិបនំ វីមំសកភូមិ នាម។ បទសាវ គន្តុំ សមត្ថកាលោ ឧជុគតភូមិ នាម។ សិប្បានំ សិក្ខនកាលោ សេក្ខភូមិ នាម។ ឃរា និក្ខម្ម បព្ពជនកាលោ សមណភូមិ នាម។ អាចរិយំ សេវិត្វា ជាននកាលោ ជិនភូមិ នាម។ ភិក្ខុ ច បន្នកោ ជិនោ ន កិញ្ចិ អាហាតិ ឯវំ អលាភី សមណំ បន្នភូមីតិ វទតិ។

ឯកូនបញ្ញាស អាជីវសតេតិ ឯកូនបញ្ញាស អាជីវវុត្តិសតានិ។ **បរិព្ពាជកសតេ**តិ បរិព្ពាជកបព្ពជ្ជសតានិ។ **នាគាវាសសតេ**តិ នាគមណ្ឌលសតានិ។ **វីសេ ឥន្ទ្រិយសតេ**តិ វីស ឥន្ទ្រិយសតានិ។ **តឹសេ និរយសតេ**តិ តឹស និរយសតានិ។ **រជោធាតុយោ**តិ រជឱកិរណដ្ឋានានិ។ ហត្ថបិដ្ឋិបាទបិដ្ឋាទីនិ សន្ធាយ វទតិ។ **សត្ត សញ្ញីគព្ភា**តិ ឱដ្ឋគោណគទ្រភអជបសុមិគមហឹសេ សន្ធាយ វទតិ។ **អសញ្ញីគព្ភា**តិ សាលិយវគោធុមមុគ្គកង្គុវរកកុទ្រូសកេ សន្ធាយ វទតិ។ **និគណ្ឋិគព្ភា**តិ និគណ្ឋិម្ហិ ជាតគព្ភា, ឧច្ឆុវេឡុនឡាទយោ សន្ធាយ វទតិ។ **សត្ត ទេវា**តិ ពហូ ទេវា, សោ បន សត្តាតិ វទតិ។ មានុសាបិ អនន្តា, សោ សត្តាតិ វទតិ។ **សត្ត បិសាចា**តិ បិសាចា មហន្តា, សត្តាតិ វទតិ។

សរាតិ មហាសរា។ កណ្ណមុណ្ឌ-រថការ-អនោតត្ត-សីហបបាតកុឡិរ-មុចលិន្ទ-កុណាលទហេ គហេត្វា វទតិ។ **បវុដា**តិ គណ្ឋិកា។ **បបាតា**តិ មហាបបាតា។ **បបាតសតានី**តិ ខុទ្ទកបបាតសតានិ។ **សុបិនា**តិ មហាសុបិនា។ **សុបិនសតានី**តិ ខុទ្ទកសុបិនសតានិ។ **មហាកប្បិនោ**តិ មហាកប្បានំ។ ឯត្ថ ឯកម្ហា សរា វស្សសតេ វស្សសតេ កុសគ្គេន ឯកំ ឧទកពិន្ទុំ នីហរិត្វា នីហរិត្វា សត្តក្ខត្តុំ តម្ហិ សរេ និរុទកេ កតេ ឯកោ មហាកប្បោតិ វទតិ។ ឯវរូបានំ មហាកប្បានំ ចតុរាសីតិសតសហស្សានិ ខេបេត្វា ពាលា ច បណ្ឌិតា ច ទុក្ខស្សន្តំ ករោន្តីតិ អយមស្ស លទ្ធិ។ បណ្ឌិតោបិ កិរ អន្តរា សុជ្ឈិតុំ ន សក្កោតិ, ពាលោបិ តតោ ឧទ្ធំ ន គច្ឆតិ។

សីលេនាតិ អចេលកសីលេន វា អញ្ញេន វា យេន កេនចិ។ **វតេនា**តិ តាទិសេន វតេន។ **តបេនា**តិ តបោកម្មេន។ អបរិបក្កំ បរិបាចេតិ នាម យោ “អហំ បណ្ឌិតោ”តិ អន្តរា វិសុជ្ឈតិ។ បរិបក្កំ ផុស្ស ផុស្ស ព្យន្តី ករោតិ នាម យោ “អហំ ពាលោ”តិ វុត្តបរិមាណំ កាលំ អតិក្កមិត្វា យាតិ។ **ហេវំ នត្ថី**តិ ឯវំ នត្ថិ។ តញ្ហិ ឧភយម្បិ ន សក្កា កាតុន្តិ ទីបេតិ។ **ទោណមិតេ**តិ ទោណេន មិតំ វិយ។ **សុខទុក្ខេ**តិ សុខទុក្ខំ។ **បរិយន្តកតេ**តិ វុត្តបរិមាណេន កាលេន កតបរិយន្តោ។ **នត្ថិ ហាយនវឌ្ឍនេ**តិ នត្ថិ ហាយនវឌ្ឍនានិ។ ន សំសារោ បណ្ឌិតស្ស ហាយតិ, ន ពាលស្ស វឌ្ឍតីតិ អត្ថោ។ **ឧក្កំសាវកំសេ**តិ ឧក្កំសាវកំសា, ហាបនវឌ្ឍនានមេវេតំ វេវចនំ។ ឥទានិ តមត្ថំ ឧបមាយ សាធេន្តោ **សេយ្យថាបិ នាមា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **សុត្តគុឡេ**តិ វេឋេត្វា កតសុត្តគុឡំ។ **និព្ពេឋិយមានមេវ បលេតី**តិ បព្ពតេ វា រុក្ខគ្គេ វា ឋត្វា ខិត្តំ សុត្តបមាណេន និព្ពេឋិយមានំ គច្ឆតិ, សុត្តេ ខីណេ តត្ថ តិដ្ឋតិ ន គច្ឆតិ។ ឯវមេវ វុត្តកាលតោ ឧទ្ធំ ន គច្ឆតីតិ ទស្សេតិ។

២២៩. កិមិទន្តិ កិមិទំ តវ អញ្ញាណំ, កឹ សព្ពញ្ញុ នាម ត្វន្តិ ឯវំ បុដ្ឋោ សមានោ និយតិវាទេ បក្ខិបន្តោ **សុញ្ញំ មេ អគារ**ន្តិអាទិមាហ។

២៣០. អនុស្សវិកោ ហោតីតិ អនុស្សវនិស្សិតោ ហោតិ។ **អនុស្សវសច្ចោ**តិ សវនំ សច្ចតោ គហេត្វា ឋិតោ។ **បិដកសម្បទាយា**តិ វគ្គបណ្ណាសកាយ បិដកគន្ថសម្បត្តិយា។

២៣២. មន្ទោតិ មន្ទបញ្ញោ។ **មោមូហោ**តិ អតិមូឡ្ហោ។ **វាចាវិក្ខេបំ អាបជ្ជតី**តិ វាចាយ វិក្ខេបំ អាបជ្ជតិ។ កីទិសំ? អមរាវិក្ខេបំ, អបរិយន្តវិក្ខេបន្តិ អត្ថោ។ អថ វា អមរា នាម មច្ឆជាតិ។ សា ឧម្មុជ្ជននិមុជ្ជនាទិវសេន ឧទកេ សន្ធាវមានា គហេតុំ ន សក្កាតិ ឯវមេវ អយម្បិ វាទោ ឥតោ ចិតោ ច សន្ធាវតិ, គាហំ ន ឧបគច្ឆតីតិ អមរាវិក្ខេបោតិ វុច្ចតិ។ តំ អមរាវិក្ខេបំ។

ឯវន្តិបិ មេ នោតិអាទីសុ ឥទំ កុសលន្តិ បុដ្ឋោ “ឯវន្តិបិ មេ នោ”តិ វទតិ, តតោ កឹ អកុសលន្តិ វុត្តេ “តថាតិបិ មេ នោ”តិ វទតិ, កឹ ឧភយតោ អញ្ញថាតិ វុត្តេ “អញ្ញថាតិបិ មេ នោ”តិ វទតិ, តតោ តិវិធេនាបិ ន ហោតីតិ តេ លទ្ធីតិ វុត្តេ “នោតិបិ មេ នោ”តិ វទតិ, តតោ កឹ នោ នោតិ តេ លទ្ធីតិ វុត្តេ “នោ នោតិបិ មេ នោ”តិ វិក្ខេបមាបជ្ជតិ, ឯកស្មិម្បិ បក្ខេ ន តិដ្ឋតិ។ **និព្ពិជ្ជ បក្កមតី**តិ អត្តនោបិ ឯស សត្ថា អវស្សយោ ភវិតុំ ន សក្កោតិ, មយ្ហំ កឹ សក្ខិស្សតីតិ និព្ពិន្ទិត្វា បក្កមតិ។ បុរិមេសុបិ អនស្សាសិកេសុ ឯសេវ នយោ។

២៣៤. សន្និធិការកំ កាមេ បរិភុញ្ជិតុន្តិ យថា បុព្ពេ គិហិភូតោ សន្និធឹ កត្វា វត្ថុកាមេ បរិភុញ្ជតិ, ឯវំ តិលតណ្ឌុលសប្បិនវនីតាទីនិ សន្និធឹ កត្វា ឥទានិ បរិភុញ្ជិតុំ អភព្ពោតិ អត្ថោ។ ននុ ច ខីណាសវស្ស វសនដ្ឋានេ តិលតណ្ឌុលាទយោ បញ្ញាយន្តីតិ។ នោ ន បញ្ញាយន្តិ, ន បនេស តេ អត្តនោ អត្ថាយ ឋបេតិ, អផាសុកបព្ពជិតាទីនំ អត្ថាយ ឋបេតិ។ អនាគាមិស្ស កថន្តិ។ តស្សាបិ បញ្ច កាមគុណា សព្ពសោវ បហីនា, ធម្មេន បន លទ្ធំ វិចារេត្វា បរិភុញ្ជតិ។

២៣៦. បុត្តមតាយ បុត្តាតិ សោ កិរ ឥមំ ធម្មំ សុត្វា អាជីវកា មតា នាមាតិ សញ្ញី ហុត្វា ឯវមាហ។ អយញ្ចេត្ថ អត្ថោ – អាជីវកា មតា នាម, តេសំ មាតា បុត្តមតា ហោតិ, ឥតិ អាជីវកា បុត្តមតាយ បុត្តា នាម ហោន្តិ។ **សមណេ គោតមេ**តិ សមណេ គោតមេ ព្រហ្មចរិយវាសោ អត្ថិ, អញ្ញត្ថ នត្ថីតិ ទីបេតិ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

បបញ្ចសូទនិយា មជ្ឈិមនិកាយដ្ឋកថាយ

សន្ទកសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៧. មហាសកុលុទាយិសុត្តវណ្ណនា

២៣៧. ឯវំ មេ សុតន្តិ មហាសកុលុទាយិសុត្តំ។ តត្ថ **មោរនិវាបេ**តិ តស្មឹ ឋានេ មោរានំ អភយំ ឃោសេត្វា ភោជនំ អទំសុ។ តស្មា តំ ឋានំ **មោរនិវាបោ**តិ សង្ខំ គតំ។ **អន្នភារោ**តិ ឯកស្ស បរិព្ពាជកស្ស នាមំ។ តថា **វរធរោ**តិ។ **អញ្ញេ ចា**តិ ន កេវលំ ឥមេ តយោ, អញ្ញេបិ អភិញ្ញាតា ពហូ បរិព្ពាជកា។ **អប្បសទ្ទស្ស វណ្ណវាទី**តិ ឥជ អប្បសទ្ទវិនីតោតិ អវត្វាវ ឥទំ វុត្តំ។ កស្មា? ន ហិ ភគវា អញ្ញេន វិនីតោតិ។

២៣៨. បុរិមានីតិ ហិយ្យោទិវសំ ឧបាទាយ បុរិមានិ នាម ហោន្តិ, តតោ បរំ បុរិមតរានិ។ **កុតូហលសាលាយ**ន្តិ កុតូហលសាលា នាម បច្ចេកសាលា នត្ថិ, យត្ថ បន នានាតិត្ថិយា សមណព្រាហ្មណា នានាវិធំ កថំ បវត្តេន្តិ, សា ពហូនំ – “អយំ កឹ វទតិ , អយំ កឹ វទតី”តិ កុតូហលុប្បត្តិដ្ឋានតោ “កុតូហលសាលា”តិ វុច្ចតិ។ “កោតូហលសាលា”តិបិ បាឋោ។ **លាភា**តិ យេ ឯវរូបេ សមណព្រាហ្មណេ ទដ្ឋុំ បញ្ហំ បុច្ឆិតុំ ធម្មកថំ វា នេសំ សោតុំ លភន្តិ, តេសំ អង្គមគធានំ ឥមេ លាភាតិ អត្ថោ។

សង្ឃិនោតិអាទីសុ បព្ពជិតសមូហសង្ខាតោ សង្ឃោ ឯតេសំ អត្ថីតិ **សង្ឃិនោ**។ ស្វេវ គណោ ឯតេសំ អត្ថីតិ **គណិនោ**។ អាចារសិក្ខាបនវសេន តស្ស គណស្ស អាចរិយាតិ **គណាចរិយា**។ **ញាតា**តិ បញ្ញាតា បាកដា។ យថាភុច្ចគុណេហិ ចេវ អយថាភូតគុណេហិ ច សមុគ្គតោ យសោ ឯតេសំ អត្ថីតិ **យសស្សិនោ**។ បូរណាទីនញ្ហិ “អប្បិច្ឆោ សន្តុដ្ឋោ, អប្បិច្ឆតាយ វត្ថម្បិ ន និវាសេតី”តិអាទិនា នយេន យសោ សមុគ្គតោ, តថាគតស្ស “ឥតិបិ សោ ភគវា”តិអាទីហិ យថាភូតគុណេហិ។ **តិត្ថករា**តិ លទ្ធិករា។ **សាធុសម្មតា**តិ ឥមេ សាធូ សុន្ទរា សប្បុរិសាតិ ឯវំ សម្មតា។ **ពហុជនស្សា**តិ អស្សុតវតោ ចេវ អន្ធពាលបុថុជ្ជនស្ស វិភាវិនោ ច បណ្ឌិតជនស្ស។ តត្ថ តិត្ថិយា ពាលជនស្ស ឯវំ សម្មតា, តថាគតោ បណ្ឌិតជនស្ស។ ឥមិនា នយេន **បូរណោ កស្សបោ សង្ឃី**តិអាទីសុ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ ភគវា បន យស្មា អដ្ឋតឹស អារម្មណានិ វិភជន្តោ ពហូនិ និព្ពានឱតរណតិត្ថានិ អកាសិ, តស្មា “តិត្ថករោ”តិ វត្តុំ វដ្ដតិ។

កស្មា បនេតេ សព្ពេបិ តត្ថ ឱសដាតិ? ឧបដ្ឋាករក្ខណត្ថញ្ចេវ លាភសក្ការត្ថញ្ច។ តេសញ្ហិ ឯវំ ហោតិ – “អម្ហាកំ ឧបដ្ឋាកា សមណំ គោតមំ សរណំ គច្ឆេយ្យុំ, តេ ច វត្ថិស្សាម។ សមណស្ស ច គោតមស្ស ឧបដ្ឋាកេ សក្ការំ ករោន្តេ ទិស្វា អម្ហាកម្បិ ឧបដ្ឋាកា អម្ហាកំ សក្ការំ ករិស្សន្តី”តិ។ តស្មា យត្ថ យត្ថ ភគវា ឱសរតិ, តត្ថ តត្ថ សព្ពេ ឱសរន្តិ។

២៣៩. វាទំ អារោបេត្វាតិ វាទេ ទោសំ អារោបេត្វា។ **អបក្កន្តា**តិ, អបគតា, កេចិ ទិសំ បក្កន្តា, កេចិ គិហិភាវំ បត្តា, កេចិ ឥមំ សាសនំ អាគតា។ **សហិតំ មេ**តិ មយ្ហំ វចនំ សហិតំ សិលិដ្ឋំ, អត្ថយុត្តំ ការណយុត្តន្តិ អត្ថោ។ **អសហិតំ តេ**តិ តុយ្ហំ វចនំ អសហិតំ។ **អធិចិណ្ណំ តេ វិបរាវត្ត**ន្តិ យំ តុយ្ហំ ទីឃរត្តាចិណ្ណវសេន សុប្បគុណំ, តំ មយ្ហំ ឯកវចនេនេវ វិបរាវត្តំ វិបរិវត្តិត្វា ឋិតំ, ន កិញ្ចិ ជាតន្តិ អត្ថោ។ **អារោបិតោ តេ វាទោ**តិ មយា តវ វាទេ ទោសោ អារោបិតោ។ **ចរ វាទប្បមោក្ខាយា**តិ ទោសមោចនត្ថំ ចរ វិចរ, តត្ថ តត្ថ គន្ត្វា សិក្ខាតិ អត្ថោ។ **និព្ពេថេហិ វា សចេ បហោសី**តិ អថ សយំ បហោសិ, ឥទានេវ និព្ពេឋេហិ។ **ធម្មក្កោសេនា**តិ សភាវក្កោសេន។

២៤០. តំ នោ សោស្សាមាតិ តំ អម្ហាកំ ទេសិតំ ធម្មំ សុណិស្សាម។ **ឧទុម្ពរធុ**ន្តិ ឧទុម្ពរកមក្ខិកាហិ កតំ ទណ្ឌកមធុំ។ **អនេលក**ន្តិ និទ្ទោសំ អបគតមច្ឆិកណ្ឌកំ។ **បីឡេយ្យា**តិ ទទេយ្យ។ **បច្ចាសីសមានរូបោ**តិ បូរេត្វា នុ ខោ នោ ភោជនំ ទស្សតីតិ ភាជនហត្ថោ បច្ចាសីសមានោ បច្ចុបដ្ឋិតោ អស្ស។ **សម្បយោជេត្វា**តិ អប្បមត្តកំ វិវាទំ កត្វា។

២៤១. ឥតរីតរេនាតិ លាមកលាមកេន។ **បវិវិត្តោ**តិ ឥទំ បវិវេកមត្តំ សន្ធាយ វទតិ, ភគវា បន តីហិ វិវេកេហិ វិវិត្តោវ។

២៤២. កោសកាហារាបីតិ ទានបតីនំ ឃរេ អគ្គភិក្ខាបបនត្ថំ ឧទុម្ពរកសរាវា ហោន្តិ, ទានបតិនោ អគ្គភត្តំ វា តត្ថ បបេត្វា ភុញ្ជន្តិ, បព្ពជិតេ សម្បត្តេ តំ ភត្តំ តស្ស ទេន្តិ។ តំ សរាវកំ កោសកោតិ វុច្ចតិ។ តស្មា យេ ច ឯកេនេវ ភត្តកោសកេន យាបេន្តិ, តេ កោសកាហារាតិ។ **ពេលុវាហារា**តិ ពេលុវមត្តភត្តាហារា។ **សមតិត្តិក**ន្តិ ឱដ្ឋវដ្ដិយា ហេដ្ឋិមលេខាសមំ ។ **ឥមិនា ធម្មេនា**តិ ឥមិនា អប្បាហារតាធម្មេន។ ឯត្ថ បន សព្ពាការេនេវ ភគវា អនប្បាហារោតិ ន វត្តព្ពោ។ បធានភូមិយំ ឆព្ពស្សានិ អប្បាហារោវ អហោសិ, វេរញ្ជាយំ តយោ មាសេ បត្ថោទនេនេវ យាបេសិ បាលិលេយ្យកវនសណ្ឌេ តយោ មាសេ ភិសមុឡាលេហេវ យាបេសិ។ ឥធ បន ឯតមត្ថំ ទស្សេតិ – “អហំ ឯកស្មឹ កាលេ អប្បាហារោ អហោសឹ, មយ្ហំ បន សាវកា ធុតង្គសមាទានតោ បដ្ឋាយ យាវជីវំ ធុតង្គំ ន ភិន្ទន្តី”តិ។ តស្មា យទិ តេ ឥមិនា ធម្មេន សក្ករេយ្យុំ, មយា ហិ តេ វិសេសតរា។ អញ្ញោ ចេវ បន ធម្មោ អត្ថិ, យេន មំ តេ សក្ករោន្តីតិ ទស្សេតិ។ ឥមិនា នយេន សព្ពវារេសុ យោជនា វេទិតព្ពា។

បំសុកូលិកាតិ សមាទិន្នបំសុកូលិកង្គា។ **លូខចីវរធរា**តិ សត្ថសុត្តលូខានិ ចីវរានិ ធារយមានា។ **នន្តកានី**តិ អន្តវិរហិតានិ វត្ថខណ្ឌានិ, យទិ ហិ នេសំ អន្តោ ភវេយ្យ, បិលោតិកាតិ សង្ខំ គច្ឆេយ្យុំ។ **ឧច្ចិនិត្វា**តិ ផាលេត្វា ទុព្ពលដ្ឋានំ បហាយ ថិរដ្ឋានមេវ គហេត្វា។ **អលាពុលោមសានី**តិ អលាពុលោមសទិសសុត្តានិ សុខុមានីតិ ទីបេតិ។ ឯត្តាវតា ច សត្ថា ចីវរសន្តោសេន អសន្តុដ្ឋោតិ ន វត្តព្ពោ។ អតិមុត្តកសុសានតោ ហិស្ស បុណ្ណទាសិយា បារុបិត្វា ឆាតិតសាណបំសុកូលំ គហណទិវសេ ឧទកបរិយន្តំ កត្វា មហាបថវី អកម្បិ។ ឥធ បន ឯតមត្ថំ ទស្សេតិ – “អហំ ឯកស្មឹយេវ កាលេ បំសុកូលំ គណ្ហឹ, មយ្ហំ បន សាវកា ធុតង្គសមាទានតោ បដ្ឋាយ យាវជីវំ ធុតង្គំ ន ភិន្ទន្តី”តិ។

បិណ្ឌបាតិកាតិ អតិរេកលាភំ បដិក្ខិបិត្វា សមាទិន្នបិណ្ឌបាតិកង្គា។ **សបទានចារិនោ**តិ លោលុប្បចារំ បដិក្ខិបិត្វា សមាទិន្នសបទានចារា។ **ឧញ្ឆាសកេ វតេ វតា**តិ ឧញ្ឆាចរិយសង្ខាតេ ភិក្ខូនំ បកតិវតេ វតា, ឧច្ចនីចឃរទ្វារដ្ឋាយិនោ ហុត្វា កពរមិស្សកំ ភត្តំ សំហរិត្វា បរិភុញ្ជន្តីតិ អត្ថោ។ **អន្តរឃរ**ន្តិ ព្រហ្មាយុសុត្តេ ឧម្មារតោ បដ្ឋាយ អន្តរឃរំ, ឥធ ឥន្ទខីលតោ បដ្ឋាយ អធិប្បេតំ។ ឯត្តាវតា ច សត្ថា បិណ្ឌបាតសន្តោសេន អសន្តុដ្ឋោតិ ន វត្តព្ពោ, អប្បាហារតាយ វុត្តនិយាមេនេវ បន សព្ពំ វិត្ថារេតព្ពំ។ ឥធ បន ឯតមត្ថំ ទស្សេតិ – “អហំ ឯកស្មឹយេវ កាលេ និមន្តនំ ន សាទយឹ, មយ្ហំ បន សាវកា ធុតង្គសមាទានតោ បដ្ឋាយ យាវជីវំ ធុតង្គំ ន ភិន្ទន្តី”តិ។

រុក្ខមូលិកាតិ ឆន្នំ បដិក្ខិបិត្វា សមាទិន្នរុក្ខមូលិកង្គា។ **អព្ភោកាសិកា**តិ ឆន្នញ្ច រុក្ខមូលញ្ច បដិក្ខិបិត្វា សមាទិន្នអព្ភោកាសិកង្គា។ **អដ្ឋមាសេ**តិ ហេមន្តគិម្ហិកេ មាសេ។ អន្តោវស្សេ បន ចីវរានុគ្គហត្ថំ ឆន្នំ បវិសន្តិ។ ឯត្តាវតា ច សត្ថា សេនាសនសន្តោសេន អសន្តុដ្ឋោតិ ន វត្តព្ពោ, សេនាសនសន្តោសោ បនស្ស ឆព្ពស្សិកមហា

បធានេន ច បាលិលេយ្យករនសណ្ហេន ច ទីបេតព្ពោ។ តេច បន ឯតមត្ថំ ទស្សេតិ – “អហំ ឯកស្មឹយេវ កាលេ ឆន្នំ ន បាវិសឹ, មយ្ហំ បន សាវកា ធុតង្គសមាទានតោ បដ្ឋាយ យាវជីវំ ធុតង្គំ ន ភិន្ទន្តី”តិ។

អារញ្ញិកាតិ គាមន្តសេនាសនំ បដិក្ខិបិត្វា សមាទិន្នអារញ្ញិកង្គា។ **សង្ឃមជ្ឈេ ឱសរន្តី**តិ អពទ្ធសីមាយ កថិតំ, ពទ្ធសីមាយំ បន វសន្តា អត្តនោ វសនដ្ឋានេយេវ ឧបោសថំ ករោន្តិ។ ឯត្តាវតា ច សត្ថា នោ បវិវិត្តោតិ ន វត្តព្ពោ, “ឥច្ឆាមហំ, ភិក្ខវេ, អឌ្ឍមាសំ បដិសល្លីយិតុ”ន្តិ (បារា. ១៦២; ៥៦៥) ឯវរូបស្ស បវិវេកោ បញ្ញាយតិ។ ឥធ បន ឯតមត្ថំ ទស្សេតិ “អហំ ឯកស្មឹយេវ តថារូបេ កាលេ បដិសល្លីយឹ, មយ្ហំ បន សាវកា ធុតង្គសមាទានតោ បដ្ឋាយ យាវជីវំ ធុតង្គំ ន ភិន្ទន្តី”តិ។ **មមំ សាវកា**តិ មំ សាវកា។

២៤៤. **សនិទាន**ន្តិ សប្បច្ចយំ។ កឹ បន អប្បច្ចយំ និព្ពានំ ន ទេសេតីតិ។ នោ ន ទេសេតិ, សហេតុកំ បន តំ ទេសនំ កត្វា ទេសេតិ, នោ អហេតុកន្តិ។ **សប្បាដិហារិយ**ន្តិ បុរិមស្សេវេតំ វេវចនំ, សការណន្តិ អត្ថោ។ **តំ វតា**តិ ឯត្ថ **វតា**តិ និបាតមត្តំ។

២៤៥. **អនាគតំ វាទបថ**ន្តិ អជ្ជ បបេត្វា ស្វេ វា បុនទិវសេ វា អឌ្ឍមាសេ វា មាសេ វា សំវច្ឆរេ វា តស្ស តស្ស បញ្ហស្ស ឧបរិ អាគមនវាទបថំ។ **ន ទក្ខតី**តិ យថា សច្ចកោ និគណ្ឋោ អត្តនោ និគ្គហណត្ថំ អាគតការណំ វិសេសេត្វា វទន្តោ ន អទ្ទស, ឯវំ ន ទក្ខតីតិ នេតំ ឋានំ វិជ្ជតិ។ **សហធម្មេនា**តិ សការណេន។ **អន្តរន្តរា កថំ ឱបាតេយ្យុ**ន្តិ មម កថាវារំ បច្ឆិន្ទិត្វា អន្តរន្តរេ អត្តនោ កថំ បវេសេយ្យុន្តិ អត្ថោ។ **ន ខោ បនាហំ, ឧទាយី**តិ, ឧទាយិ, អហំ អម្ពដ្ឋសោណទណ្ឌកូដទន្តសច្ចកនិគណ្ឋាទីហិ សទ្ធឹ មហាវាទេ វត្តមានេបិ – “អហោ វត មេ ឯក សាវកោបិ ឧបមំ វា ការណំ វា អាហរិត្វា ទទេយ្យា”តិ ឯវំ សាវកេសុ អនុសាសនី ន បច្ចាសីសាមិ។ **មមយេវា**តិ ឯវរូបេសុ ឋានេសុ សាវកា មមយេវ អនុសាសនី ឱវាទំ បច្ចាសីសន្តិ។

២៤៦. **តេសាហំ ចិត្តំ អារាធេមី**តិ តេសំ អហំ តស្ស បញ្ហស្ស វេយ្យាករណេន ចិត្តំ គណ្ហាមិ សម្បាទេមិ បរិបូរេមិ, អញ្ញំ បុដ្ឋោ អញ្ញំ ន ព្យាករោមិ, អម្ពំ បុដ្ឋោ លពុជំ វិយ លពុជំ វា បុដ្ឋោ អម្ពំ វិយ។ ឯត្ថ ច “អធិសីលេ សម្ភាវេន្តី”តិ វុត្តដ្ឋានេ ពុទ្ធសីលំ នាម កថិតំ, “អភិក្កន្តេ ញាណទស្សនេ សម្ភាវេន្តី”តិ វុត្តដ្ឋានេ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណំ, “អធិបញ្ញាយ សម្ភាវេន្តី”តិ វុត្តដ្ឋានេ ឋានុប្បត្តិកបញ្ញា, “យេន ទុក្ខេនា”តិ វុត្តដ្ឋានេ សច្ចព្យាករណបញ្ញា។ តត្ថ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណញ្ច សច្ចព្យាករណបញ្ញញ្ច ឋបេត្វា អវសេសា បញ្ញា អធិបញ្ញំ ភជតិ។

២៤៧. ឥទានិ តេសំ តេសំ វិសេសាធិគមានំ បដិបទំ អាចិក្ខន្តោ **បុន ចបរំ ឧទាយី**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **អភិញ្ញាវោសានបារមិប្បត្តា**តិ អភិញ្ញាវោសានសង្ខាតញ្ចេវ អភិញ្ញាបារមីសង្ខាតញ្ច អរហត្តំ បត្តា។

សម្មប្បធានេតិ ឧបាយបធានេ។ **ឆន្ទំ ជនេតី**តិ កត្តុកម្យតាកុសលច្ឆន្ទំ ជនេតិ។ **វាយមតី**តិ វាយាមំ ករោតិ។ **វីរិយំ អារភតី**តិ វីរិយំ បវត្តេតិ។ **ចិត្តំ បគ្គណ្ហាតី**តិ ចិត្តំ ឧក្ខិបតិ។ **បទហតី**តិ ឧបាយបធានំ ករោតិ។ **ភាវនាយ បារិបូរិយា**តិ វឌ្ឍិយា បរិបូរណត្ថំ។ អបិចេត្ថ – “យា ឋិតិ, សោ អសម្មោសោ…បេ.… យំ វេបុល្លំ, សា ភាវនាបារិបូរី”តិ (វិភ. ៤០៦) ឯវំ បុរិមំ បុរិមស្ស បច្ឆិមំ បច្ឆិមស្ស អត្ថោតិបិ វេទិតព្ពំ។

ឥមេហិ បន សម្មប្បធានេហិ កឹ កថិតំ? កស្សបសំយុត្តបរិយាយេន សាវកស្ស បុព្ពភាគបដិបទា កថិតា។ វុត្តញ្ហេតំ តត្ថ –

“ចត្តារោមេ , អាវុសោ, សម្មប្បធានា។ កតមេ ចត្តារោ? ឥធាវុសោ, ភិក្ខុ, អនុប្បន្នា មេ បាបកា អកុសលា ធម្មា ឧប្បជ្ជមានា អនត្ថាយ សំវត្តេយ្យុន្តិ អាតប្បំ ករោតិ។ ឧប្បន្នា មេ បាបកា អកុសលា ធម្មា អប្បហីយមានា អនត្ថាយ សំវត្តេយ្យុន្តិ អាតប្បំ ករោតិ។ អនុប្បន្នា មេ កុសលា ធម្មា អនុប្បជ្ជមានា អនត្ថាយ សំវត្តេយ្យុន្តិ អាតប្បំ ករោតិ។ ឧប្បន្នា មេ កុសលា ធម្មា និរុជ្ឈមានា អនត្ថាយ សំវត្តេយ្យុន្តិ អាតប្បំ ករោតី”តិ (សំ. និ. ២.១៤៥)។

ឯត្ថ ច បាបកា អកុសលាតិ លោភាទយោ វេទិតព្ពា។ អនុប្បន្នា កុសលា ធម្មាតិ សមថវិបស្សនា ចេវ មគ្គោ ច, ឧប្បន្នា កុសលា នាម សមថវិបស្សនាវ។ មគ្គោ បន សកឹ ឧប្បជ្ជិត្វា និរុជ្ឈមានោ អនត្ថាយ សំវត្តនកោ នាម នត្ថិ។ សោ ហិ ផលស្ស បច្ចយំ ទត្វាវ និរុជ្ឈតិ។ បុរិមស្មិម្បិ វា សមថវិបស្សនាវ គហេតព្ពាតិ វុត្តំ, តំ បន ន យុត្តំ។

តត្ថ “ឧប្បន្នា សមថវិបស្សនា និរុជ្ឈមានា អនត្ថាយ សំវត្តន្តី”តិ អត្ថស្ស អាវិភាវត្ថមិទំ វត្ថុ – ឯកោ កិរ ខីណាសវត្ថេរោ “មហាចេតិយញ្ច មហាពោធិញ្ច វន្ទិស្សាមី”តិ សមាបត្តិលាភិនា ភណ្ឌគាហកសាមណេរេន សទ្ធឹ ជនបទតោ មហាវិហារំ អាគន្ត្វា វិហារបរិវេណំ បាវិសិ។ សាយន្ហសមយេ មហាភិក្ខុសង្ឃេ ចេតិយំ វន្ទមានេ ចេតិយំ វន្ទនត្ថាយ ន និក្ខមិ។ កស្មា? ខីណាសវានញ្ហិ តីសុ រតនេសុ មហន្តំ គារវំ ហោតិ។ តស្មា ភិក្ខុសង្ឃេ វន្ទិត្វា បដិក្កមន្តេ មនុស្សានំ សាយមាសភុត្តវេលាយំ សាមណេរម្បិ អជានាបេត្វា “ចេតិយំ វន្ទិស្សាមី”តិ ឯកកោវ និក្ខមិ។ សាមណេរោ – “កឹ នុ ខោ ថេរោ អវេលាយ ឯកកោវ គច្ឆតិ, ជានិស្សាមី”តិ ឧបជ្ឈាយស្ស បទានុបទិកោ និក្ខមិ។ ថេរោ អនាវជ្ជនេន តស្ស អាគមនំ អជានន្តោ ទក្ខិណទ្វារេន ចេតិយង្គណំ អារុហិ។ សាមណេរោបិ អនុបទំយេវ អារុឡ្ហោ។

មហាថេរោ មហាចេតិយំ ឧល្លោកេត្វា ពុទ្ធារម្មណំ បីតឹ គហេត្វា សព្ពំ ចេតសោ សមន្នាហរិត្វា ហដ្ឋបហដ្ឋោ ចេតិយំ វន្ទតិ។ សាមណេរោ ថេរស្ស វន្ទនាការំ ទិស្វា “ឧបជ្ឈាយោ មេ អតិវិយ បសន្នចិត្តោ វន្ទតិ, កឹ នុ ខោ បុប្ផានិ លភិត្វា បូជំ ករេយ្យា”តិ ចិន្តេសិ។ ថេរោ វន្ទិត្វា ឧដ្ឋាយ សិរសិ អញ្ជលឹ ឋបេត្វា មហាចេតិយំ ឧល្លោកេត្វា ឋិតោ។ សាមណេរោ ឧក្កាសិត្វា អត្តនោ អាគតភាវំ ជានាបេសិ។ ថេរោ បរិវត្តេត្វា ឱលោកេន្តោ “កទា អាគតោសី”តិ បុច្ឆិ។ តុម្ហាកំ ចេតិយំ វន្ទនកាលេ, ភន្តេ។ អតិវិយ បសន្នា ចេតិយំ វន្ទិត្ថ កឹ នុ ខោ បុប្ផានិ លភិត្វា បូជេយ្យាថាតិ? អាម សាមណេរ ឥមស្មឹ ចេតិយេ វិយ អញ្ញត្រ ឯត្តកំ ធាតូនំ និធានំ នាម នត្ថិ, ឯវរូបំ អសទិសំ មហាថូបំ បុប្ផានិ លភិត្វា កោ ន បូជេយ្យាតិ។ តេន ហិ, ភន្តេ, អធិវាសេថ, អាហរិស្សាមីតិ តាវទេវ ឈានំ សមាបជ្ជិត្វា ឥទ្ធិយា ហិមវន្តំ គន្ត្វា វណ្ណគន្ធសម្បន្នបុប្ផានិ បរិស្សាវនំ បូរេត្វា មហាថេរេ ទក្ខិណមុខតោ បច្ឆិមំ មុខំ អសម្បត្តេយេវ អាគន្ត្វា បុប្ផបរិស្សាវនំ ហត្ថេ ឋបេត្វា “បូជេថ, ភន្តេ,”តិ អាហ ។ ថេរោ “អតិមន្ទានិ នោ សាមណេរ បុប្ផានី”តិ អាហ។ គច្ឆថ, ភន្តេ, ភគវតោ គុណេ អាវជ្ជិត្វា បូជេថាតិ។

ថេរោ បច្ឆិមមុខនិស្សិតេន សោបាណេន អារុយ្ហ កុច្ឆិវេទិកាភូមិយំ បុប្ផបូជំ កាតុំ អារទ្ធោ។ វេទិកាភូមិយំ បរិបុណ្ណានិ បុប្ផានិ បតិត្វា ទុតិយភូមិយំ ជណ្ណុបមាណេន ឱធិនា បូរយឹសុ។ តតោ ឱតរិត្វា បាទបិដ្ឋិកបន្តឹ បូជេសិ។ សាបិ បរិបូរិ។ បរិបុណ្ណភាវំ ញត្វា ហេដ្ឋិមតលេ វិកិរន្តោ អគមាសិ។ សព្ពំ ចេតិយង្គណំ បរិបូរិ។ តស្មឹ បរិបុណ្ណេ “សាមណេរ បុប្ផានិ ន ខីយន្តី”តិ អាហ។ បរិស្សាវនំ, ភន្តេ, អធោមុខំ ករោថាតិ។ អធោមុខំ កត្វា ចាលេសិ, តទា បុប្ផានិ ខីណានិ។ បរិស្សាវនំ សាមណេរស្ស ទត្វា សទ្ធឹ ហត្ថិបាការេន ចេតិយំ តិក្ខត្តុំ បទក្ខិណំ កត្វា ចតូសុ ឋានេសុ វន្ទិត្វា បរិវេណំ គច្ឆន្តោ ចិន្តេសិ – “យាវ មហិទ្ធិកោ វតាយំ សាមណេរោ, សក្ខិស្សតិ នុ ខោ ឥមំ ឥទ្ធានុភាវំ រក្ខិតុ”ន្តិ។ តតោ “ន សក្ខិស្សតី”តិ ទិស្វា សាមណេរមាហ – “សាមណេរ ត្វំ ឥទានិ មហិទ្ធិកោ, ឯវរូបំ បន ឥទ្ធឹ នាសេត្វា បច្ឆិមកាលេ កាណបេសការិយា ហត្ថេន មទ្ទិតកញ្ជិយំ បិវិស្សសី”តិ។ ទហរកភាវស្ស នាមេស ទោសោយំ, សោ ឧបជ្ឈាយស្ស កថាយំ សំវិជ្ជិត្វា – “កម្មដ្ឋានំ មេ, ភន្តេ, អាចិក្ខថា”តិ ន យាចិ, អម្ហាកំ ឧបជ្ឈាយោ កឹ វទតីតិ តំ បន អសុណន្តោ វិយ អគមាសិ។

ថេរោ មហាចេតិយញ្ច មហាពោធិញ្ច វន្ទិត្វា សាមណេរំ បត្តចីវរំ គាហាបេត្វា អនុបុព្ពេន កុដេឡិតិស្សមហាវិហារំ អគមាសិ។ សាមណេរោ ឧបជ្ឈាយស្ស បទានុបទិកោ ហុត្វា ភិក្ខាចារំ ន គច្ឆតិ, “កតរំ គាមំ បវិសថ, ភន្តេ,”តិ បុច្ឆិត្វា បន “ឥទានិ មេ ឧបជ្ឈាយោ គាមទ្វារំ បត្តោ ភវិស្សតី”តិ ញត្វា អត្តនោ ច ឧបជ្ឈាយស្ស ច បត្តចីវរំ គហេត្វា អាកាសេន គន្ត្វា ថេរស្ស បត្តចីវរំ ទត្វា បិណ្ឌាយ បវិសតិ។ ថេរោ សព្ពកាលំ ឱវទតិ – “សាមណេរ មា ឯវមកាសិ, បុថុជ្ជនិទ្ធិ នាម ចលា អនិពទ្ធា, អសប្បាយំ រូបាទិអារម្មណំ លភិត្វា អប្បមត្តកេនេវ ភិជ្ជតិ, សន្តាយ សមាបត្តិយា បរិហីនាយ ព្រហ្មចរិយវាសោ សន្ថម្ភិតុំ ន សក្កោតី”តិ។ សាមណេរោ “កឹ កថេតិ មយ្ហំ ឧបជ្ឈាយោ”តិ សោតុំ ន ឥច្ឆតិ, តថេវ ករោតិ។ ថេរោ អនុបុព្ពេន ចេតិយវន្ទនំ ករោន្តោ កម្ពុពិន្ទុវិហារំ នាម គតោ។ តត្ថ វសន្តេបិ ថេរេ សាមណេរោ តថេវ ករោតិ។

អថេកទិវសំ ឯកា បេសការធីតា អភិរូបា បឋមវយេ ឋិតា កម្ពុពិន្ទុគាមតោ និក្ខមិត្វា បទុមស្សរំ ឱរុយ្ហ គាយមានា បុប្ផានិ ភញ្ជតិ។ តស្មឹ សមយេ សាមណេរោ បទុមស្សរមត្ថកេន គច្ឆតិ, គច្ឆន្តោ បន សិលេសិកាយ កាណមច្ឆិកា វិយ តស្សា គីតសទ្ទេ ពជ្ឈិ។ តាវទេវស្ស ឥទ្ធិ អន្តរហិតា, ឆិន្នបក្ខកាកោ វិយ អហោសិ។ សន្តសមាបត្តិពលេន បន តត្ថេវ ឧទកបិដ្ឋេ អបតិត្វា សិម្ពលិតូលំ វិយ បតមានំ អនុបុព្ពេន បទុមសរតីរេ អដ្ឋាសិ។ សោ វេគេន គន្ត្វា ឧបជ្ឈាយស្ស បត្តចីវរំ ទត្វា និវត្តិ។ មហាថេរោ “បគេវេតំ មយា ទិដ្ឋំ, និវារិយមានោបិ ន និវត្តិស្សតី”តិ កិញ្ចិ អវត្វា បិណ្ឌាយ បាវិសិ។

សាមណេរោ គន្ត្វា បទុមសរតីរេ អដ្ឋាសិ តស្សា បច្ចុត្តរណំ អាគមយមានោ។ សាបិ សាមណេរំ អាកាសេន គច្ឆន្តញ្ច បុន អាគន្ត្វា ឋិតញ្ច ទិស្វា “អទ្ធា ឯស មំ និស្សាយ ឧក្កណ្ឋិតោ”តិ ញត្វា “បដិក្កម សាមណេរា”តិ អាហ។ សោ បដិក្កមិ។ ឥតរា បច្ចុត្តរិត្វា សាដកំ និវាសេត្វា តំ ឧបសង្កមិត្វា “កឹ, ភន្តេ,”តិ បុច្ឆិ។ សោ តមត្ថំ

អារោចេសិ។ សា ពហូហិ ការណេហិ ឃរាវាសេ អាទីនវំ ព្រហ្មចរិយវាសេ អានិសំសញ្ច ទស្សេត្វា ឱវទមានាបិ តស្ស ឧក្កណ្ឋំ វិនោទេតុំ អសក្កោន្តី – “អយំ មម ការណា ឯវរូបាយ ឥទ្ធិយា បរិហីនោ, ន ទានិ យុត្តំ បរិច្ចជិតុ”ន្តិ ឥធេវ តិដ្ឋាតិ វត្វា ឃរំ គន្ត្វា មាតាបិតូនំ តំ បវត្តិំ អារោចេសិ។ តេបិ អាគន្ត្វា នានប្បការំ ឱវទមានា វចនំ អគណ្ហន្តំ អាហំសុ – “ត្វំ អម្ហេ ឧច្ចកុលាតិ សល្លក្ខេសិ, មយំ បេសការា។ សក្ខិស្សសិ បេសការកម្មំ កាតុ”ន្តិ សាមណេរោ អាហ – “ឧបាសក គិហិភូតោ នាម បេសការកម្មំ វា ករេយ្យ នឡការកម្មំ វា, កឹ ឥមិនា សាដកមត្តេន លោភំ ករោថា”តិ។ បេសការោ ឧទរេ ពទ្ធសាដកំ ទត្វា ឃរំ នេត្វា ធីតរំ អទាសិ។

សោ បេសការកម្មំ ឧគ្គណ្ហិត្វា បេសការេហិ សទ្ធឹ សាលាយ កម្មំ ករោតិ។ អញ្ញេសំ ឥត្ថិយោ បាតោវ ភត្តំ សម្បាទេត្វា អាហរឹសុ, តស្ស ភរិយា ន តាវ អាគច្ឆតិ។ សោ ឥតរេសុ កម្មំ វិស្សជ្ជេត្វា ភុញ្ជមានេសុ តសរំ វដ្ដេន្តោ និសីទិ។ សា បច្ឆា អគមាសិ។ អថ នំ សោ “អតិចិរេន អាគតាសី”តិ តជ្ជេសិ។ មាតុគាមោ ច នាម អបិ ចក្កវត្តិរាជានំ អត្តនិ បដិពទ្ធចិត្តំ ញត្វា ទាសំ វិយ សល្លក្ខេតិ។ តស្មា សា ឯវមាហ – “អញ្ញេសំ ឃរេ ទារុបណ្ណលោណាទីនិ សន្និហិតានិ, ពាហិរតោ អាហរិត្វា ទាយកា បេសនកការកាបិ អត្ថិ, អហំ បន ឯកិកាវ, ត្វម្បិ មយ្ហំ ឃរេ ឥទំ អត្ថិ ឥទំ នត្ថីតិ ន ជានាសិ។ សចេ ឥច្ឆសិ, ភុញ្ជ, នោ ចេ ឥច្ឆសិ, មា ភុញ្ជា”តិ។ សោ “ន កេវលញ្ច ឧស្សូរេ ភត្តំ អាហរសិ, វាចាយបិ មំ ឃដ្ដេសី”តិ កុជ្ឈិត្វា អញ្ញំ បហរណំ អបស្សន្តោ តមេវ តសរទណ្ឌកំ តសរតោ លុញ្ចិត្វា ខិបិ។ សា តំ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា ឦសកំ បរិវត្តិ។ តសរទណ្ឌកស្ស ច កោដិ នាម តិខិណា ហោតិ, សា តស្សា បរិវត្តមានាយ អក្ខិកោដិយំ បវិសិត្វា អដ្ឋាសិ។ សា ឧភោហិ ហត្ថេហិ វេគេន អក្ខឹ អគ្គហេសិ, ភិន្នដ្ឋានតោ លោហិតំ បគ្ឃរតិ។ សោ តស្មឹ កាលេ ឧបជ្ឈាយស្ស វចនំ អនុស្សរិ – “ឥទំ សន្ធាយ មំ ឧបជ្ឈាយោ ‘អនាគតេ កាលេ កាណបេសការិយា ហត្ថេហិ មទ្ទិតកញ្ជិយំ បិវិស្សសី’តិ អាហ, ឥទំ ថេរេន ទិដ្ឋំ ភវិស្សតិ, អហោ ទីឃទស្សី អយ្យោ”តិ មហាសទ្ទេន រោទិតុំ អារភិ។ តមេនំ អញ្ញេ – “អលំ, អាវុសោ, មា រោទិ, អក្ខិ នាម ភិន្នំ ន សក្កា រោទនេន បដិបាកតិកំ កាតុ”ន្តិ អាហំសុ។ សោ “នាហមេតមត្ថំ រោទាមិ, អបិច ខោ ឥមំ សន្ធាយ រោទាមី”តិ សព្ពំ បដិបាដិយា កថេសិ។ ឯវំ ឧប្បន្នា សមថវិបស្សនា និរុជ្ឈមានា អនន្តរាយ សំវត្តន្តិ។

អបរម្បិ វត្ថុ – តីសមត្តា ភិក្ខូ កល្យាណិមហាចេតិយំ វន្ទិត្វា អដវិមគ្គេន មហាមគ្គំ ឱតរមានា អន្តរាមគ្គេ ឈាមខេត្តេ កម្មំ កត្វា អាគច្ឆន្តំ ឯកំ មនុស្សំ អទ្ទសំសុ។ តស្ស សរីរំ មសិមក្ខិតំ វិយ អហោសិ។ មសិមក្ខិតំយេវ ឯកំ កាសាវំ កច្ឆំ បីឡេត្វា និវត្ថំ, ឱលោកិយមានោ ឈាមខាណុកោ វិយ ខាយតិ។ សោ ទិវសភាគេ កម្មំ កត្វា ឧបឌ្ឍជ្ឈាយមានានំ ទារូនំ កលាបំ ឧក្ខិបិត្វា បិដ្ឋិយំ វិប្បកិណ្ណេហិ កេសេហិ កុម្មគ្គេន អាគន្ត្វា ភិក្ខូនំ សម្មុខេ អដ្ឋាសិ។ សាមណេរា ទិស្វា អញ្ញមញ្ញំ ឱលោកយមានា, – “អាវុសោ, តុយ្ហំ បិតា តុយ្ហំ មហាបិតា តុយ្ហំ មាតុលោ”តិ ហសមានា គន្ត្វា “កោនាមោ ត្វំ ឧបាសកា”តិ នាមំ បុច្ឆឹសុ។ សោ នាមំ បុច្ឆិតោ វិប្បដិសារី ហុត្វា ទារុកលាបំ ឆឌ្ឌេត្វា វត្ថំ សំវិធាយ និវាសេត្វា មហាថេរេ វន្ទិត្វា “តិដ្ឋថ តាវ, ភន្តេ,”តិ អាហ។ មហាថេរា អដ្ឋំសុ។

ទហរសាមណេរា អាគន្ត្វា មហាថេរានំ សម្មុខាបិ បរិហាសំ ករោន្តិ។ ឧបាសកោ អាហ – “ភន្តេ, តុម្ហេ មំ បស្សិត្វា បរិហសថ, ឯត្តកេនេវ មត្ថកំ បត្តម្ហាតិ មា សល្លក្ខេថ។ អហម្បិ បុព្ពេ តុម្ហាទិសោវ សមណោ អហោសឹ។ តុម្ហាកំ បន ចិត្តេកគ្គតាមត្តកម្បិ នត្ថិ, អហំ ឥមស្មឹ សាសនេ មហិទ្ធិកោ មហានុភាវោ អហោសឹ, អាកាសំ គហេត្វា បថវឹ ករោមិ, បថវឹ អាកាសំ។ ទូរំ គណ្ហិត្វា សន្តិកំ ករោមិ, សន្តិកំ ទូរំ។ ចក្កវាឡសតសហស្សំ ខណេន វិនិវិជ្ឈាមិ។ ហត្ថេ មេ បស្សថ, ឥទានិ មក្កដហត្ថសទិសា, អហំ ឥមេហេវ ហត្ថេហិ ឥធ និសិន្នោវ ចន្ទិមសូរិយេ បរាមសឹ។ ឥមេសំយេវ បាទានំ ចន្ទិមសូរិយេ បាទកថលិកំ កត្វា និសីទឹ។ ឯវរូបា មេ ឥទ្ធិ បមាទេន អន្តរហិតា, តុម្ហេ មា បមជ្ជិត្ថ។ បមាទេន ហិ ឯវរូបំ ព្យសនំ បាបុណន្តិ។ អប្បមត្តា វិហរន្តា ជាតិជរាមរណស្ស អន្តំ ករោន្តិ។ តស្មា តុម្ហេ មញ្ញេវ អារម្មណំ ករិត្វា អប្បមត្តា ហោថ, ភន្តេ,”តិ តជ្ជេត្វា ឱវាទមទាសិ។ តេ តស្ស កថេន្តស្សេវ សំវេគំ អាបជ្ជិត្វា វិបស្សមានា តីសជនា តត្ថេវ អរហត្តំ បាបុណឹសូតិ។ ឯវម្បិ ឧប្បន្នា សមថវិបស្សនា និរុជ្ឈមានា អនន្តរាយ សំវត្តន្តីតិ វេទិតព្ពា។

អនុប្បន្នានំ បាបកានន្តិ ចេត្ថ “អនុប្បន្នោ វា កាមាសវោ ន ឧប្បជ្ជតី”តិអាទីសុ វុត្តនយេន អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ **ឧប្បន្នានំ បាបកាន**ន្តិ ឯត្ថ បន ចតុព្ពិធំ ឧប្បន្នំ វត្តមានុប្បន្នំ ភុត្វាវិគតុប្បន្នំ, ឱកាសកតុប្បន្នំ, ភូមិលទ្ធុប្បន្នន្តិ។ តត្ថ យេ កិលេសា វិជ្ជមានា ឧប្បាទាទិសមង្គិនោ, ឥទំ **វត្តមានុប្បន្នំ** នាម។ កម្មេ បន ជវិតេ អារម្មណរសំ អនុភវិត្វា និរុទ្ធវិបាកោ ភុត្វា វិគតំ នាម។ កម្មំ ឧប្បជ្ជិត្វា និរុទ្ធំ ភវិត្វា វិគតំ នាម។ តទុភយម្បិ **ភុត្វាវិគតុប្បន្ន**ន្តិ សង្ខំ គច្ឆតិ។ កុសលាកុសលំ កម្មំ អញ្ញស្ស កម្មស្ស វិបាកំ បដិពាហិត្វា អត្តនោ វិបាកស្ស ឱកាសំ ករោតិ, ឯវំ កតេ ឱកាសេ វិបាកោ ឧប្បជ្ជមានោ ឱកាសករណតោ បដ្ឋាយ ឧប្បន្នោតិ សង្ខំ គច្ឆតិ។ ឥទំ **ឱកាសកតុប្បន្នំ** នាម។ បញ្ចក្ខន្ធា បន វិបស្សនាយ ភូមិ នាម។ តេ អតីតាទិភេទា ហោន្តិ។ តេសុ អនុសយិតកិលេសា បន អតីតា វា អនាគតា វា បច្ចុប្បន្នា វាតិ ន វត្តព្ពា។ អតីតខន្ធេសុ អនុសយិតាបិ ហិ

អប្បហីនាវ ហោន្តិ, អនាគតខន្ធេសុ, បច្ចុប្បន្នខន្ធេសុ អនុសយិតាបិ អប្បហីនាវ ហោន្តិ។ ឥទំ **ភូមិលទ្ធុប្បន្នំ** នាម។ តេនាហុ បោរាណា – "តាសុ តាសុ ភូមីសុ អសមុគ្ឃាតិតកិលេសា ភូមិលទ្ធុប្បន្នាតិ សង្ខំ គច្ឆន្តី"តិ។

អបរម្បិ ចតុព្ពិធំ ឧប្បន្នំ សមុទាចារុប្បន្នំ, អារម្មណាធិគហិតុប្បន្នំ, អវិក្ខម្ភិតុប្បន្នំ អសមុគ្ឃាតិតុប្បន្នន្តិ។ តត្ថ សម្បតិ វត្តមានំយេវ **សមុទាចារុប្បន្នំ** នាម។ សកឹ ចក្ខូនិ ឧម្មីលេត្វា អារម្មណេ និមិត្តេ គហិតេ អនុស្សរិតានុស្សរិតក្ខណេ កិលេសា នុប្បជ្ជិស្សន្តីតិ ន វត្តព្ពា។ កស្មា? អារម្មណស្ស អធិគហិតត្តា។ យថា កឹ? យថា ខីររុក្ខស្ស កុឋារិយា អាហតាហតដ្ឋានេ ខីរំ ន និក្ខមិស្សតីតិ ន វត្តព្ពំ, ឯវំ។ ឥទំ **អារម្មណាធិគហិតុប្បន្នំ** នាម។ សមាបត្តិយា អវិក្ខម្ភិតា កិលេសា បន ឥមស្មឹ នាម ឋានេ នុប្បជ្ជិស្សន្តីតិ ន វត្តព្ពា។ កស្មា? អវិក្ខម្ភិតត្តា។ យថា កឹ? យថា សចេ ខីររុក្ខេ កុឋារិយា អាហនេយ្យុំ, ឥមស្មឹ នាម ឋានេ ខីរំ ន និក្ខមេយ្យាតិ ន វត្តព្ពំ, ឯវំ។ ឥទំ **អវិក្ខម្ភិតុប្បន្នំ** នាម។ មគ្គេន អសមុគ្ឃាតិតកិលេសា បន ភវគ្គេ និព្ពត្តស្សាបិ ឧប្បជ្ជន្តីតិ បុរិមនយេនេវ វិត្ថារេតព្ពំ។ ឥទំ **អសមុគ្ឃាតិតុប្បន្នំ** នាម។

ឥមេសុ ឧប្បន្នេសុ វត្តមានុប្បន្នំ ភុត្វាវិគតុប្បន្នំ ឱកាសកតុប្បន្នំ សមុទាចារុប្បន្នន្តិ ចតុព្ពិធំ ឧប្បន្នំ ន មគ្គវជ្ឈំ, ភូមិលទ្ធុប្បន្នំ អារម្មណាធិគហិតុប្បន្នំ អវិក្ខម្ភិតុប្បន្នំ អសមុគ្ឃាតិតុប្បន្នន្តិ ចតុព្ពិធំ មគ្គវជ្ឈំ។ មគ្គោ ហិ ឧប្បជ្ជមានោ ឯតេ កិលេសេ បជហតិ។ សោ យេ កិលេសេ បជហតិ, តេ អតីតា វា អនាគតា វា បច្ចុប្បន្នា វាតិ ន វត្តព្ពា។ វុត្តម្បិ ចេតំ –

"ហញ្ចិ អតីតេ កិលេសេ បជហតិ, តេន ហិ ខីណំ ខេបេតិ, និរុទ្ធំ និរោធេតិ, វិគតំ វិគមេតិ អត្ថង្គតំ អត្ថង្គមេតិ។ អតីតំ យំ នត្ថិ, តំ បជហតិ។ ហញ្ចិ អនាគតេ កិលេសេ បជហតិ, តេន ហិ អជាតំ បជហតិ, អនិព្ពត្តំ, អនុប្បន្នំ, អបាតុភូតំ បជហតិ។ អនាគតំ យំ នត្ថិ, តំ បជហតិ, ហញ្ចិ បច្ចុប្បន្នេ កិលេសេ បជហតិ, តេន ហិ រត្តោ រាគំ បជហតិ , ទុដ្ឋោ ទោសំ, មូឡ្ហោ មោហំ, វិនិពទ្ធោ មានំ, បរាមដ្ឋោ ទិដ្ឋឹ, វិក្ខេបគតោ ឧទ្ធច្ចំ, អនិដ្ឋង្គតោ វិចិកិច្ឆំ, ថាមគតោ អនុសយំ បជហតិ។ កណ្ហសុក្កធម្មា យុគនទ្ធា សមមេវ វត្តន្តិ។ សំកិលេសិកា មគ្គភាវនា ហោតិ...បេ.... តេន ហិ នត្ថិ មគ្គភាវនា, នត្ថិ ផលសច្ឆិកិរិយា, នត្ថិ កិលេសប្បហានំ, នត្ថិ ធម្មាភិសមយោតិ។ អត្ថិ មគ្គភាវនា...បេ.... អត្ថិ ធម្មាភិសមយោតិ។ យថា កថំ វិយ, សេយ្យថាបិ តរុណោ រុក្ខោ អជាតផលោ...បេ.... អបាតុភូតាយេវ ន បាតុភវន្តី"តិ។

ឥតិ បាឡិយំ អជាតផលរុក្ខោ អាគតោ, ជាតផលរុក្ខេន បន ទីបេតព្ពំ។ យថា ហិ សផលោ តរុណម្ពរុក្ខោ, តស្ស ផលានិ មនុស្សា បរិភុញ្ជេយ្យុំ, សេសានិ បាតេត្វា បច្ឆិយោ បូរេយ្យុំ ។ អថញ្ញោ បុរិសោ តំ ផរសុនា ឆិន្ទេយ្យ, តេនស្ស នេវ អតីតានិ ផលានិ នាសិតានិ ហោន្តិ, ន អនាគតបច្ចុប្បន្នានិ នាសិតានិ។ អតីតានិ ហិ មនុស្សេហិ បរិភុត្តានិ, អនាគតានិ អនិព្ពត្តានិ, ន សក្កា នាសេតុំ។ យស្មឹ បន សមយេ សោ ឆិន្នោ, តទា ផលានិយេវ នត្ថីតិ បច្ចុប្បន្នានិបិ អនាសិតានិ។ សចេ បន រុក្ខោ អច្ឆិន្នោ, អថស្ស បថវីរសញ្ច អាបោរសញ្ច អាគម្ម យានិ ផលានិ និព្ពត្តេយ្យុំ, តានិ នាសិតានិ ហោន្តិ។ តានិ ហិ អជាតានេវ ន ជាយន្តិ, អនិព្ពត្តានេវ ន និព្ពត្តន្តិ, អបាតុភូតានេវ ន បាតុភវន្តិ, ឯវមេវ មគ្គោ នាបិ អតីតាទិភេទេ កិលេសេ បជហតិ, នាបិ ន បជហតិ។ យេសញ្ហិ កិលេសានំ មគ្គេន ខន្ធេសុ អបរិញ្ញាតេសុ ឧប្បត្តិ សិយា, មគ្គេន ឧប្បជ្ជិត្វា ខន្ធានំ បរិញ្ញាតត្តា តេ កិលេសា អជាតាវ ន ជាយន្តិ, អនិព្ពត្តាវ ន និព្ពត្តន្តិ, អបាតុភូតាវ ន បាតុភវន្តិ, តរុណបុត្តាយ ឥត្ថិយា បុន អវិជាយនត្ថំ, ព្យាធិតានំ រោគវូបសមនត្ថំ បីតភេសជ្ជេហិ ចាបិ អយមត្ថោ វិភាវេតព្ពោ។ ឯវំ មគ្គោ យេ កិលេសេ បជហតិ, តេ អតីតា វា អនាគតា វា បច្ចុប្បន្នា វាតិ ន វត្តព្ពា, ន ច មគ្គោ កិលេសេ ន បជហតិ។ យេ បន មគ្គោ កិលេសេ បជហតិ, តេ សន្ធាយ "ឧប្បន្នានំ បាបកាន"ន្តិអាទិ វុត្តំ។

ន កេវលញ្ច មគ្គោ កិលេសេយេវ បជហតិ, កិលេសានំ បន អប្បហីនត្តា យេ ច ឧប្បជ្ជេយ្យុំ ឧបាទិន្នកក្ខន្ធា, តេបិ បជហតិយេវ។ វុត្តម្បិ ចេតំ – "សោតាបត្តិមគ្គញាណេន អភិសង្ខារវិញ្ញាណស្ស និរោធេន សត្ត ភវេ ឋបេត្វា អនមតគ្គេ សំសារេ យេ ឧប្បជ្ជេយ្យុំ នាមញ្ច រូបញ្ច, ឯត្ថេតេ និរុជ្ឈន្តី"តិ (ចូឡនិ. ៦) វិត្ថារោ។ ឥតិ មគ្គោ ឧបាទិន្នអនុបាទិន្នតោ វុដ្ឋាតិ។ ភវវសេន បន សោតាបត្តិមគ្គោ អបាយភវតោ វុដ្ឋាតិ, សកទាគាមិមគ្គោ សុគតិភវេកទេសតោ, អនាគាមិមគ្គោ សុគតិកាមភវតោ, អរហត្តមគ្គោ រូបារូបភវតោ វុដ្ឋាតិ។ សព្ពភវេហិ វុដ្ឋាតិយេវាតិបិ វទន្តិ។

អថ មគ្គក្ខណេ កថំ អនុប្បន្នានំ ឧប្បាទាយ ភាវនា ហោតិ, កថំ វា ឧប្បន្នានំ ឋិតិយាតិ។ មគ្គប្បវត្តិយាយេវ។ មគ្គោ ហិ បវត្តមានោ បុព្ពេ អនុប្បន្នបុព្ពត្តា អនុប្បន្នោ នាម វុច្ចតិ។ អនាគតបុព្ពញ្ហិ ឋានំ អាគន្ត្វា អននុភូតបុព្ពំ វា អារម្មណំ អនុភវិត្វា វត្តារោ ភវន្តិ "អនាគតដ្ឋានំ អាគតម្ហា, អននុភូតំ អារម្មណំ អនុភវាមា"តិ។ យា ចស្ស បវត្តិ, អយមេវ ឋិតិ នាមាតិ ឋិតិយា ភាវេតីតិបិ វត្តុំ វដ្ដតិ។

ឥទ្ធិបាទេសុ សង្ខេបកថា ចេតោខិលសុត្តេ (ម. និ. ១.១៨៥ អាទយោ) វុត្តា។ ឧបសមមានំ គច្ឆតិ, កិលេសូបសមត្ថំ វា គច្ឆតីតិ **ឧបសមគាមី**។ សម្ពុជ្ឈមានា គច្ឆតិ, មគ្គសម្ពោធត្ថាយ វា គច្ឆតីតិ **សម្ពោធគាមី**។

វិវេកនិស្សិតាទីនិ សព្ពាសវសំវរេ វុត្តានិ។ អយមេត្ថ សង្ខេបោ, វិត្ថារតោ បនាយំ ពោធិបក្ខិយកថា **វិសុទ្ធិមគ្គេ** វុត្តា។

២៤៨. វិមោក្ខកថាយំ **វិមោក្ខេ**តិ កេនដ្ឋេន វិមោក្ខា, អធិមុច្ចនដ្ឋេន។ កោ បនាយំ អធិមុច្ចនដ្ឋោ នាម? បច្ចនីកធម្មេហិ ច សុដ្ឋុ មុច្ចនដ្ឋោ, អារម្មណេ ច អភិរតិវសេន សុដ្ឋុ មុច្ចនដ្ឋោ, បិតុអង្កេ វិស្សដ្ឋង្គបច្ចង្គស្ស ទារកស្ស សយនំ វិយ អនិគ្គហិតភាវេន និរាសង្កតាយ អារម្មណេ បវត្តីតិ វុត្តំ ហោតិ។ អយំ បនត្ថោ បច្ឆិមវិមោក្ខេ នត្ថិ, បុរិមេសុ សព្ពេសុ អត្ថិ។ **រូបី រូបានិ បស្សតី**តិ ឯត្ថ អជ្ឈត្តកេសាទីសុ នីលកសិណាទិវសេន ឧប្បាទិតំ រូបជ្ឈានំ រូបំ, តទស្ស អត្ថីតិ **រូបី។ ពហិទ្ធា រូបានិ បស្សតី**តិ ពហិទ្ធាបិ នីលកសិណាទីនិ រូបានិ ឈានចក្ខុនា បស្សតិ។ ឥមិនា អជ្ឈត្ត ពហិទ្ធាវត្ថុកេសុ កសិណេសុ ឧប្បាទិតជ្ឈានស្ស បុគ្គលស្ស ចត្តារិបិ រូបាវចរជ្ឈានានិ ទស្សិតានិ។

អជ្ឈត្តំ អរូបសញ្ញីតិ អជ្ឈត្តំ ន រូបសញ្ញី, អត្តនោ កេសាទីសុ អនុប្បាទិតរូបាវចរជ្ឈានោតិ អត្ថោ។ ឥមិនា ពហិទ្ធា បរិកម្មំ កត្វា ពហិទ្ធាវ ឧប្បាទិតជ្ឈានស្ស រូបាវចរជ្ឈានានិ ទស្សិតានិ។ **សុភន្តេវ អធិមុត្តោ ហោតី**តិ ឥមិនា សុវិសុទ្ធេសុ នីលាទីសុ វណ្ណកសិណេសុ ឈានានិ ទស្សិតានិ។ តត្ថ កិញ្ចាបិ អន្តោអប្បនាយំ សុភន្តិ អាភោគោ នត្ថិ, យោ បន សុវិសុទ្ធំ សុភកសិណំ អារម្មណំ កត្វា វិហរតិ, សោ យស្មា សុភន្តិ អធិមុត្តោ ហោតីតិ វត្តព្ពតំ អាបជ្ជតិ, តស្មា ឯវំ ទេសនា កតា។ បដិសម្ភិទាមគ្គេ បន "កថំ សុភន្តេវ អធិមុត្តោ ហោតីតិ វិមោក្ខោ។ ឥធ ភិក្ខុ មេត្តាសហគតេន ចេតសា ឯកំ ទិសំ ផរិត្វា វិហរតិ…បេ…. មេត្តាយ ភាវិតត្តា សត្តា អប្បដិកូលា ហោន្តិ។ ករុណាសហគតេន, មុទិតាសហគតេន, ឧបេក្ខាសហគតេន ចេតសា ឯកំ ទិសំ ផរិត្វា វិហរតិ…បេ…. ឧបេក្ខាយ ភាវិតត្តា សត្តា អប្បដិកូលា ហោន្តិ។ ឯវំ សុភន្តេវ អធិមុត្តោ ហោតីតិ វិមោក្ខោ"តិ (បដិ. ម. ១.២១២) វុត្តំ។

សព្ពសោ រូបសញ្ញានន្តិអាទីសុ យំ វត្តព្ពំ, តំ សព្ពំ **វិសុទ្ធិមគ្គេ** វុត្តមេវ។ **អយំ អដ្ឋមោ វិមោក្ខោ**តិ អយំ ចតុន្នំ ខន្ធានំ សព្ពសោ វិស្សដ្ឋត្តា វិមុត្តត្តា អដ្ឋមោ ឧត្តមោ វិមោក្ខោ នាម។

២៤៩. អភិភាយតនកថាយំ **អភិភាយតនានី**តិ អភិភវនការណានិ។ កឹ អភិភវន្តិ? បច្ចនីកធម្មេបិ អារម្មណានិបិ។ តានិ ហិ បដិបក្ខភាវេន បច្ចនីកធម្មេ អភិភវន្តិ, បុគ្គលស្ស ញាណុត្តរិតាយ អារម្មណានិ។ **អជ្ឈត្តំ រូបសញ្ញី**តិអាទីសុ បន អជ្ឈត្តរូបេ បរិកម្មវសេន អជ្ឈត្តំ រូបសញ្ញី នាម ហោតិ។ អជ្ឈត្តញ្ហិ នីលបរិកម្មំ ករោន្តោ កេសេ វា បិត្តេ វា អក្ខិតារកាយ វា ករោតិ, បីតបរិកម្មំ ករោន្តោ មេទេ វា ឆវិយា វា ហត្ថតលបាទតលេសុ វា អក្ខីនំ បីតដ្ឋានេ វា ករោតិ, លោហិតបរិកម្មំ ករោន្តោ មំសេ វា លោហិតេ វា ជិវ្ហាយ វា អក្ខីនំ រត្តដ្ឋានេ វា ករោតិ, ឱទាតបរិកម្មំ ករោន្តោ អដ្ឋិម្ហិ វា ទន្តេ វា នខេ វា អក្ខីនំ សេតដ្ឋានេ វា ករោតិ។ តំ បន សុនីលំ សុបីតកំ សុលោហិតកំ សុឱទាតំ ន ហោតិ, អសុវិសុទ្ធមេវ ហោតិ។

ឯកោ ពហិទ្ធា រូបានិ បស្សតីតិ យស្សេវំ បរិកម្មំ អជ្ឈត្តំ ឧប្បន្នំ ហោតិ, និមិត្តំ បន ពហិទ្ធា, សោ ឯវំ អជ្ឈត្តំ បរិកម្មស្ស ពហិទ្ធា ច អប្បនាយ វសេន – "អជ្ឈត្តំ រូបសញ្ញី ឯកោ ពហិទ្ធា រូបានិ បស្សតី"តិ វុច្ចតិ។ **បរិត្តានី**តិ អវឌ្ឍិតានិ។ **សុវណ្ណទុព្ពណ្ណានី**តិ សុវណ្ណានិ វា ហោន្តុ ទុព្ពណ្ណានិ វា, បរិត្តវសេនេវ ឥទមភិភាយតនំ វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។ **តានិ អភិភុយ្យា**តិ យថា នាម សម្បន្នគហណិកោ កដច្ឆុមត្តំ ភត្តំ លភិត្វា "កិមេត្ថ ភុញ្ជិតព្ពំ អត្ថី"តិ សង្កឌ្ឍិត្វា ឯកកពឡមេវ ករោតិ, ឯវមេវ ញាណុត្តរិកោ បុគ្គលោ វិសទញាណោ – "កិមេត្ថ បរិត្តកេ អារម្មណេ សមាបជ្ជិតព្ពំ អត្ថិ, នាយំ មម ភារោ"តិ តានិ រូបានិ អភិភវិត្វា សមាបជ្ជតិ, សហ និមិត្តុប្បាទេនេវេត្ថ អប្បនំ បាបេតីតិ អត្ថោ។ **ជានាមិ បស្សាមី**តិ ឥមិនា បនស្ស អាភោគោ កថិតោ, សោ ច ខោ សមាបត្តិតោ វុដ្ឋិតស្ស, ន អន្តោសមាបត្តិយំ។ **ឯវំសញ្ញី ហោតី**តិ អាភោគសញ្ញាយបិ ឈានសញ្ញាយបិ ឯវំសញ្ញី ហោតិ។ អភិភវសញ្ញា ហិស្ស អន្តោសមាបត្តិយំ អត្ថិ, អាភោគសញ្ញា បន សមាបត្តិតោ វុដ្ឋិតស្សេវ។

អប្បមាណានីតិ វឌ្ឍិតប្បមាណានិ, មហន្តានីតិ អត្ថោ។ **អភិភុយ្យា**តិ ឯត្ថ បន យថា មហគ្ឃសោ បុរិសោ ឯកំ ភត្តវឌ្ឍិតកំ លភិត្វា "អញ្ញាបិ ហោតុ, អញ្ញាបិ ហោតុ, កិមេសា មយ្ហំ ករិស្សតី"តិ តំ ន មហន្តតោ បស្សតិ, ឯវមេវ ញាណុត្តរោ បុគ្គលោ វិសទញាណោ "កិមេត្ថ សមាបជ្ជិតព្ពំ, នយិទំ អប្បមាណំ, ន មយ្ហំ ចិត្តេកគ្គតាករណេ ភារោ អត្ថី"តិ តានិ អភិភវិត្វា សមាបជ្ជតិ, សហ និមិត្តុប្បាទេនេវេត្ថ អប្បនំ បាបេតីតិ អត្ថោ។

អជ្ឈត្តំ អរូបសញ្ញីតិ អលាភិតាយ វា អនត្ថិកតាយ វា អជ្ឈត្តរូបេ បរិកម្មសញ្ញាវិរហិតោ។ **ឯកោ ពហិទ្ធា រូបានិ បស្សតី**តិ យស្ស បរិកម្មម្បិ និមិត្តម្បិ ពហិទ្ធាវ ឧប្បន្នំ, សោ ឯវំ ពហិទ្ធា បរិកម្មស្ស ចេវ អប្បនាយ ច វសេន – “អជ្ឈត្តំ អរូបសញ្ញី ឯកោ ពហិទ្ធា រូបានិ បស្សតី”តិ វុច្ចតិ។ សេសមេត្ថ ចតុត្ថាភិភាយតនេ វុត្តនយមេវ។ ឥមេសុ បន ចតូសុ បរិត្តំ វិតក្កចរិតវសេន អាគតំ, អប្បមាណំ មោហចរិតវសេន, សុវណ្ណំ ទោសចរិតវសេន, ទុព្ពណ្ណំ រាគចរិតវសេន។ ឯតេសញ្ហិ ឯតានិ សប្បាយានិ។ សា ច នេសំ សប្បាយតា វិត្ថារតោ **វិសុទ្ធិមគ្គេ**ចរិយនិទ្ទេសេ វុត្តា។

បញ្ចមអភិភាយតនាទីសុ **នីលានី**តិ សព្ពសង្គាហិកវសេន វុត្តំ។ **នីលវណ្ណានី**តិ វណ្ណវសេន។ **នីលនិទស្សនានី**តិ និទស្សនវសេន។ អបញ្ញាយមានវិវរានិ អសម្ភិន្នវណ្ណានិ ឯកនីលានេវ ហុត្វា ទិស្សន្តីតិ វុត្តំ ហោតិ។ **នីលនិភាសានី**តិ ឥទំ បន ឱភាសវសេន វុត្តំ, នីលោភាសានិ នីលបភាយុត្តានីតិ អត្ថោ។ ឯតេន នេសំ សុវិសុទ្ធតំ ទស្សេតិ។ វិសុទ្ធវណ្ណវសេនេវ ហិ ឥមានិ ចត្តារិ អភិភាយតនានិ វុត្តានិ។ **ឧមាបុប្ផ**ន្តិ ឯតញ្ហិ បុប្ផំ សិនិទ្ធំ មុទុំ ទិស្សមានម្បិ នីលមេវ ហោតិ។ គិរិកណ្ណិកបុប្ផាទីនិ បន ទិស្សមានានិ សេតធាតុកានិ ហោន្តិ។ តស្មា ឥទមេវ គហិតំ, ន តានិ។ **ពារាណសេយ្យក**ន្តិ ពារាណសិយំ ភវំ។ តត្ថ កិរ កប្បាសោបិ មុទុ, សុត្តកន្តិកាយោបិ តន្តវាយាបិ ឆេកា, ឧទកម្បិ សុចិ សិនិទ្ធំ, តស្មា វត្ថំ ឧភតោភាគវិមដ្ឋំ ហោតិ, ទ្វីសុ បស្សេសុ មដ្ឋំ មុទុ សិនិទ្ធំ ខាយតិ។ **បីតានី**តិអាទីសុ ឥមិនាវ នយេន អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ “នីលកសិណំ ឧគ្គណ្ហន្តោ នីលស្មឹ និមិត្តំ គណ្ហាតិ បុប្ផស្មឹ វា វត្ថស្មឹ វា វណ្ណធាតុយា វា”តិអាទិកំ បនេត្ថ កសិណករណញ្ចេវ បរិកម្មញ្ច អប្បនាវិធានញ្ច សព្ពំ **វិសុទ្ធិមគ្គេ** វិត្ថារតោ វុត្តមេវ។

អភិញ្ញាវោសានបារមិប្បត្តាតិ ឥតោ បុព្ពេសុ សតិបដ្ឋានាទីសុ តេ ធម្មេ ភាវេត្វា អរហត្តប្បត្តាវ អភិញ្ញាវោសានបារមិប្បត្តា នាម ហោន្តិ, ឥមេសុ បន អដ្ឋសុ អភិភាយតនេសុ ចិណ្ណវសីភាវាយេវ អភិញ្ញាវោសានបារមិប្បត្តា នាម។

២៥០. កសិណកថាយំ សកលដ្ឋេន **កសិណានិ,** តទារម្មណានំ ធម្មានំ ខេត្តដ្ឋេន អធិដ្ឋានដ្ឋេន វា **អាយតនានិ។ ឧទ្ធ**ន្តិ ឧបរិ គគនតលាភិមុខំ។ **អធោ**តិ ហេដ្ឋា ភូមិតលាភិមុខំ។ **តិរិយ**ន្តិ ខេត្តមណ្ឌលមិវ សមន្តា បរិច្ឆិន្ទិត្វា។ ឯកច្ចោ ហិ ឧទ្ធមេវ កសិណំ វឌ្ឍេតិ, ឯកច្ចោ អធោ, ឯកច្ចោ សមន្តតោ។ តេន តេន ការណេន ឯវំ បសារេតិ អាលោកមិវ រូបទស្សនកាមោ។ តេន វុត្តំ – “បថវីកសិណមេកោ សញ្ជានាតិ ឧទ្ធំអធោតិរិយ”ន្តិ។ **អទ្វយ**ន្តិ ទិសាអនុទិសាសុ អទ្វយំ។ ឥទំ បន ឯកស្ស អញ្ញភាវានុបគមនត្ថំ វុត្តំ។ យថា ហិ ឧទកំ បវិដ្ឋស្ស សព្ពទិសាសុ ឧទកមេវ ហោតិ អនញ្ញំ, ឯវមេវំ បថវីកសិណំ បថវីកសិណមេវ ហោតិ, នត្ថិ តស្ស អញ្ញោ កសិណសម្ភេទោតិ។ ឯស នយោ សព្ពត្ថ។ **អប្បមាណ**ន្តិ ឥទំ តស្ស តស្ស ផរណអប្បមាណវសេន វុត្តំ។ តញ្ហិ ចេតសា ផរន្តោ សកលមេវ ផរតិ, អយមស្ស អាទិ, ឥទំ មជ្ឈន្តិ បមាណំ គណ្ហាតីតិ។ **វិញ្ញាណកសិណ**ន្តិ ចេត្ថ កសិណុគ្ឃាដិមាកាសេ បវត្តំ វិញ្ញាណំ។ តត្ថ កសិណវសេន កសិណុគ្ឃាដិមាកាសេ, កសិណុគ្ឃាដិមាកាសវសេន តត្ថ បវត្តវិញ្ញាណេ ឧទ្ធំអធោតិរិយតា វេទិតព្ពា។ អយមេត្ថ សង្ខេបោ។ កម្មដ្ឋានភាវនានយេន បនេតានិ បថវីកសិណាទីនិ វិត្ថារតោ **វិសុទ្ធិមគ្គេ** វុត្តានេវ។ ឥធាបិ ចិណ្ណវសិភាវេនេវ អភិញ្ញាវោសានបារមិប្បត្តា ហោន្តីតិ វេទិតព្ពា។ តថា ឥតោ អនន្តរេសុ ចតូសុ ឈានេសុ។ យំ បនេត្ថ វត្តព្ពំ, តំ មហាអស្សបុរសុត្តេ វុត្តមេវ។

២៥២. វិបស្សនាញាណេ បន រូបីតិអាទីនមត្ថោ វុត្តោយេវ។ **ឯត្ថ សិតមេត្ថ បដិពទ្ធ**ន្តិ ឯត្ថ ចាតុមហាភូតិកេ កាយេ និស្សិតញ្ច បដិពទ្ធញ្ច។ **សុភោ**តិ សុន្ទរោ។ **ជាតិមា**តិ សុបរិសុទ្ធអាករសមុដ្ឋិតោ។ **សុបរិកម្មកតោ**តិ សុដ្ឋុ កតបរិកម្មោ អបនីតបាសាណសក្ខរោ។ **អច្ឆោ**តិ តនុច្ឆវិ។ **វិប្បសន្នោ**តិ សុដ្ឋុ វិប្បសន្នោ។ **សព្ពាការសម្បន្នោ**តិ ធោវន វេធនាទីហិ សព្ពេហិ អាការេហិ សម្បន្នោ។ **នីល**ន្តិអាទីហិ វណ្ណសម្បត្តឹ ទស្សេតិ។ តាទិសញ្ហិ អាវុតំ បាកដំ ហោតិ។

ឯវមេវ ខោតិ ឯត្ថ ឯវំ ឧបមាសំសន្ទនំ វេទិតព្ពំ – មណិ វិយ ហិ ករជកាយោ។ អាវុតសុត្តំ វិយ វិបស្សនាញាណំ។ ចក្ខុមា បុរិសោ វិយ វិបស្សនាលាភី ភិក្ខុ។ ហត្ថេ ករិត្វា បច្ចវេក្ខតោ “អយំ ខោ មណី”តិ មណិនោ អាវិភូតកាលោ វិយ វិបស្សនាញាណំ អភិនីហរិត្វា និសិន្នស្ស ភិក្ខុនោ ចាតុមហាភូតិកកាយស្ស អាវិភូតកាលោ។ “តត្រិទំ សុត្តំ អាវុត”ន្តិ សុត្តស្ស អាវិភូតកាលោ វិយ វិបស្សនាញាណំ អភិនីហរិត្វា និសិន្នស្ស ភិក្ខុនោ តទារម្មណានំ ផស្សបញ្ចមកានំ វា សព្ពចិត្តចេតសិកានំ វា វិបស្សនាញាណស្សេវ វា អាវិភូតកាលោតិ។

កឹ បនេតំ ញាណស្ស អាវិភូតំ, បុគ្គលស្សាតិ។ ញាណស្ស, តស្ស បន អាវិភាវត្តា បុគ្គលស្ស អាវិភូតាវ ហោន្តិ។ ឥទញ្ច វិបស្សនាញាណំ មគ្គស្ស អនន្តរំ, ឯវំ សន្តេបិ យស្មា អភិញ្ញាវារេ អារទ្ធេ ឯតស្ស អន្តរាវារោ នត្ថិ, តស្មា ឥធេវ ទស្សិតំ។ យស្មា ច អនិច្ចាទិវសេន អកតសម្មសនស្ស ទិព្ពាយ សោតធាតុយា ភេរវសទ្ទំ សុណន្តោ បុព្ពេ

និវាសានុស្សតិយា ភេរវេ ខន្ធេ អនុស្សរតោ ទិព្ពេន ចក្ខុនា ភេរវរូបំ បស្សតោ ភយសន្តាសោ ឧប្បជ្ជតិ, ន អនិច្ចាទិវសេន កតសម្មសនស្ស, តស្មា អភិញ្ញាបត្តស្ស ភយវិនោទកហេតុសម្បាទនត្ថម្បិ ឥទំ ឥធេវ ទស្សិតំ។ ឥធាបិ អរហត្តវសេនេវ អភិញ្ញាវោសានបារមិប្បត្តតា វេទិតព្ពា។

២៥៣. មនោមយិទ្ធិយំ ចិណ្ណវសិតាយ។ តត្ថ **មនោមយ**ន្តិ មនេន និព្វត្តំ។ **សព្ពង្គបច្ចង្គិ**ន្តិ សព្ពេហិ អង្គេហិ ច បច្ចង្គេហិ ច សមន្នាគតំ។ **អហីនិន្ទ្រិយ**ន្តិ សណ្ឋានវសេន អវិកលិន្ទ្រិយំ។ ឥទ្ធិមតា និម្មិតរូបញ្ហិ សចេ ឥទ្ធិមា ឱទាតោ, តម្បិ ឱទាតំ។ សចេ អវិទ្ធកណ្ណោ, តម្បិ អវិទ្ធកណ្ណន្តិ ឯវំ សព្ពាការេហិ តេន សទិសមេវ ហោតិ។ **មុញ្ជម្ហា ឦសិក**ន្តិអាទិ ឧបមត្តយម្បិ តំ សទិសភាវទស្សនត្ថមេវ វុត្តំ។ មុញ្ជសទិសា ឯវ ហិ តស្ស អន្តោ ឦសិកា ហោតិ។ កោសសទិសោយេវ អសិ, វដ្ដាយ កោសិយា វដ្ដំ អសិមេវ បក្ខិបន្តិ, បត្ថដាយ បត្ថដំ។

ករណ្ឌាតិ ឥទម្បិ អហិកញ្ចុកស្ស នាមំ, ន វិលីវករណ្ឌកស្ស។ អហិកញ្ចុកោ ហិ អហិនា សទិសោវ ហោតិ។ តត្ថ កិញ្ចាបិ “បុរិសោ អហឹ ករណ្ឌា ឧទ្ធរេយ្យា”តិ ហត្ថេន ឧទ្ធរមានោ វិយ ទស្សិតោ, អថ ខោ ចិត្តេនេវស្ស ឧទ្ធរណំ វេទិតព្ពំ។ អយញ្ហិ អហិ នាម សជាតិយំ ឋិតោ, កដ្ឋន្តរំ វា រុក្ខន្តរំ វា និស្សាយ, តចតោ សរីរំ និក្កឌ្ឍនបយោគសង្ខាតេន ថាមេន, សរីរំ ខាទមានំ វិយ បុរាណតចំ ជិគុច្ឆន្តោតិ ឥមេហិ ចតូហិ ការណេហិ សយមេវ កញ្ចុកំ ជហាតិ, ន សក្កា តតោ អញ្ញេន ឧទ្ធរិតុំ។ តស្មា ចិត្តេន ឧទ្ធរណំ សន្ធាយ ឥទំ វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។ ឥតិ មុញ្ជាទិសទិសំ ឥមស្ស ភិក្ខុនោ សរីរំ, ឦសិកាទិសទិសំ និម្មិតរូបន្តិ ឥទមេត្ថ ឱបម្មសំសន្ទនំ។ និម្មានវិធានំ បនេត្ថ បរតោ ច ឥទ្ធិវិធាទិបញ្ចអភិញ្ញាកថា សព្ពាការេន **វិសុទ្ធិមគ្គេ** វិត្ថារិតាតិ តត្ថ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពា។ ឧបមាមត្តមេវ ហិ ឥធ អធិកំ។

តត្ថ ឆេកកុម្ភការាទយោ វិយ ឥទ្ធិវិធញាណលាភី ភិក្ខុ ទដ្ឋព្ពោ។ សុបរិកម្មកតមត្តិកាទយោ វិយ ឥទ្ធិវិធញាណំ ទដ្ឋព្ពំ។ ឥច្ឆិតិច្ឆិតភាជនវិកតិអាទិករណំ វិយ តស្ស ភិក្ខុនោ វិកុព្ពនំ ទដ្ឋព្ពំ។ ឥធាបិ ចិណ្ណវសិតាវសេនេវ អភិញ្ញាវោសានបារមិប្បត្តតា វេទិតព្ពា។ តថា ឥតោ បរាសុ ចតូសុ អភិញ្ញាសុ។

២៥៥. តត្ថ ទិព្ពសោតធាតុឧបមាយំ **សង្ខធមោ**តិ សង្ខធមកោ។ **អប្បកសិរេនេវា**តិ និទ្ទុក្ខេនេវ។ **វិញ្ញាបេយ្យា**តិ ជានាបេយ្យ។ តត្ថ ឯវំ ចាតុទ្ទិសា វិញ្ញាបេន្តេ សង្ខធមកេ “សង្ខសទ្ទោ អយ”ន្តិ វវត្ថាបេន្តានំ សត្តានំ តស្ស សង្ខសទ្ទស្ស អាវិភូតកាលោ វិយ យោគិនោ ទូរសន្តិកភេទានំ ទិព្ពានញ្ចេវ មានុសកានញ្ច សទ្ទានំ អាវិភូតកាលោ ទដ្ឋព្ពោ។

២៥៦. ចេតោបរិយញាណ-ឧបមាយំ **ទហរោ**តិ តរុណោ។ **យុវា**តិ យោព្ពនេន សមន្នាគតោ។ **មណ្ឌនកជាតិកោ**តិ យុវាបិ សមានោ ន អលសិយោ កិលិដ្ឋវត្ថសរីរោ, អថ ខោ មណ្ឌនកបកតិកោ, ទិវសស្ស ទ្វេ តយោ វារេ ន្ហាយិត្វា សុទ្ធវត្ថ-បរិទហន-អលង្ការករណសីលោតិ អត្ថោ។ **សកណិក**ន្តិ កាឡតិលកវង្គ-មុខទូសិបីឡកាទីនំ អញ្ញតរេន សទោសំ។ តត្ថ យថា តស្ស មុខនិមិត្តំ បច្ចវេក្ខតោ មុខទោសោ បាកដោ ហោតិ, ឯវំ ចេតោបរិយញាណាយ ចិត្តំ អភិនីហរិត្វា និសិន្នស្ស ភិក្ខុនោ បរេសំ សោឡសវិធំ ចិត្តំ បាកដំ ហោតីតិ វេទិតព្ពំ។ បុព្ពេនិវាសឧបមាទីសុ យំ វត្តព្ពំ, តំ សព្ពំ មហាអស្សបុរេ វុត្តមេវ។

២៥៨. **អយំ ខោ ឧទាយិ បញ្ចមោ ធម្មោ**តិ ឯកូនវីសតិ បព្វានិ បដិបទាវសេន ឯកំ ធម្មំ កត្វា បញ្ចមោ ធម្មោតិ វុត្តោ។ យថា ហិ អដ្ឋកនាគរសុត្តេ (ម. និ. ២.១៧ អាទយោ) ឯកាទស បព្វានិ បុច្ឆាវសេន ឯកធម្មោ កតោ, ឯវមិធ ឯកូនវីសតិ បព្វានិ បដិបទាវសេន ឯកោ ធម្មោ កតោតិ វេទិតព្វានិ។ ឥមេសុ ច បន ឯកូនវីសតិយា បព្ពេសុ បដិបាដិយា អដ្ឋសុ កោដ្ឋាសេសុ វិបស្សនាញាណេ ច អាសវក្ខយញាណេ ច អរហត្តវសេន អភិញ្ញាវោសានបារមិប្បត្តតា វេទិតព្ពា, សេសេសុ ចិណ្ណវសិភាវវសេន។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

បបញ្ចសូទនិយា មជ្ឈិមនិកាយដ្ឋកថាយ

មហាសកុលុទាយិសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៨. សមណមុណ្ឌិកសុត្តវណ្ណនា

២៦០. **ឯវំ មេ សុត**ន្តិ សមណមុណ្ឌិកសុត្តំ។ តត្ថ **ឧគ្គាហមានោ**តិ តស្ស បរិព្ពាជកស្ស នាមំ។ **សុមនោ**តិ បកតិនាមំ។ កិញ្ចិ កិញ្ចិ បន ឧគ្គហិតុំ ឧគ្គាហេតុំ សមត្ថតាយ ឧគ្គាហមានោតិ នំ សញ្ជានន្តិ។ សមយំ បវទន្តិ ឯត្ថាតិ **សមយប្បវាទកំ**។ តស្មិំ កិរ ឋានេ ចង្កីតារុក្ខបោក្ខរសាតិប្បភុតយោ ព្រាហ្មណា

និគណ្ឋាចេលកបរិព្វាជកាទយោ ច បព្ពជិតា សន្និបតិត្វា អត្តនោ អត្តនោ សមយំ បវទន្តិ កថេន្តិ ទីបេន្តិ, ត ស្មា សោ អារាមោ សមយប្បវាទកោតិ វុច្ចតិ។ ស្វេវ តិន្ទុកាចីរសង្ខាតាយ តិម្ពរូសករុក្ខបន្តិយា បរិក្ខិត្តត្តា **តិន្ទុកាចីរំ**។ យស្មា បនេត្ថ បឋមំ ឯកា សាលា អហោសិ, បច្ឆា មហាបុញ្ញំ បោដ្ឋបាទបរិព្វាជកំ និស្សាយ ពហូ សាលា កតា, តស្មា តមេវ ឯកំ សាលំ ឧបាទាយ លទ្ធនាមវសេន **ឯកសាលកោ**តិ វុច្ចតិ។ មល្លិកាយ បន បសេនទិរញ្ញោ ទេវិយា ឧយ្យានភូតោ សោ បុប្ផផលសញ្ឆន្នោ អារាមោតិ កត្វា **មល្លិកាយ អារាមោ**តិ សង្ខំ គតោ។ តស្មិំ សមយប្បវាទកេ តិន្ទុកាចីរេ ឯកសាលកេ មល្លិកាយ អារាមេ។ **បដិវសតី**តិ វាសផាសុតាយ វសតិ។ **ទិវា ទិវស្សា**តិ ទិវសស្ស ទិវា នាម មជ្ឈន្ហាតិក្កមោ, តស្មិំ ទិវសស្សបិ ទិវាភូតេ អតិក្កន្តមត្តេ មជ្ឈន្ហិកេ និក្ខមីតិ អត្ថោ។ **បដិសល្លីនោ**តិ តតោ តតោ រូបាទិគោចរតោ ចិត្តំ បដិសំហរិត្វា លីនោ, ឈានរតិសេវនវសេន ឯកីភាវំ គតោ។ **មនោភាវនីយាន**ន្តិ មនវឌ្ឍនកានំ, យេ អាវជ្ជតោ មនសិករោតោ ចិត្តំ វិនីវរណំ ហោតិ ឧន្នមតិ វឌ្ឍតិ។ **យាវតា**តិ យត្តកា។ **អយំ តេសំ អញ្ញតរោ**តិ អយំ តេសំ អព្ភន្តរោ ឯកោ សាវកោ។ **អប្បេវ នាមា**តិ តស្ស ឧបសង្កមនំ បត្ថយមានោ អាហ។ បត្ថនាការណំ បន សន្ទកសុត្តេ វុត្តមេវ។

២៦១. ឯតទវោចាតិ ទន្ធបញ្ញោ អយំ គហបតិ, ធម្មកថាយ នំ សង្គណ្ហិត្វា អត្តនោ សាវកំ ករិស្សាមីតិ មញ្ញមានោ ឯតំ “ចតូហិ ខោ”តិអាទិវចនំ អវោច។ តត្ថ **បញ្ញេមី**តិ ទស្សេមិ ឋបេមិ។ **សម្បន្នកុសល**ន្តិ បរិបុណ្ណកុសលំ។ **បរមកុសល**ន្តិ ឧត្តមកុសលំ។ **អយោជ្ឈ**ន្តិ វាទយុទ្ធេន យុជ្ឈិត្វា ចាលេតុំ អសក្កុណេយ្យំ អចលំ និក្កម្បំ ថិរំ។ **ន ករោតី**តិ អករណមត្តមេវ វទតិ, ឯត្ថ បន សំវរប្បហានំ វា បដិសេវនប្បហានំ វា ន វទតិ។ សេស បទេសុបិ ឯសេវ នយោ។

នេវ អភិនន្ទីតិ តិត្ថិយា នាម ជានិត្វាបិ អជានិត្វាបិ យំ វា តំ វា វទន្តីតិ មញ្ញមានោ នាភិនន្ទិ។ **ន បដិក្កោសី**តិ សាសនស្ស អនុលោមំ វិយ បសន្នាការំ វិយ វទតីតិ មញ្ញមានោ ន បដិសេធេតិ។

២៦២. យថា ឧគ្គាហមានស្សាតិ យថា តស្ស វចនំ, ឯវំ សន្តេ ឧត្តានសេយ្យកោ កុមារោ អយោជ្ឈសមណោ ថិរសមណោ ភវិស្សតិ, មយំ បន ឯវំ ន វទាមាតិ ទីបេតិ។ **កាយោតិបិ ន ហោតី**តិ សកកាយោ បរកាយោតិបិ វិសេសញាណំ ន ហោតិ។ **អញ្ញត្រ ផន្ទិតមត្តា**តិ បច្ចត្ថរណេ វលិសម្ផស្សេន វា មង្គុលទង្សេន វា កាយផន្ទនមត្តំ នាម ហោតិ។ តំ ឋបេត្វា អញ្ញំ កាយេន ករណកម្មំ នាម នត្ថិ។ តម្បិ ច កិលេសសហគតចិត្តេនេវ ហោតិ។ **វាចាតិបិ ន ហោតី**តិ មិច្ឆាវាចា សម្មាវាចាតិបិ នានត្តំ ន ហោតិ។ **រោទិតមត្តា**តិ ជិឃច្ឆាបិបាសាបរេតស្ស បន រោទិតមត្តំ ហោតិ។ តម្បិ កិលេសសហគតចិត្តេនេវ។ **សង្កប្បោ**តិ មិច្ឆាសង្កប្បោ សម្មាសង្កប្បោតិបិ នានត្តំ ន ហោតិ។ **វិកូជិតមត្តា**តិ វិកូជិតមត្តំ រោទនហសិតមត្តំ ហោតិ។ ទហរកុមារកានញ្ហិ ចិត្តំ អតីតារម្មណំ បវត្តតិ, និរយតោ អាគតា និរយទុក្ខំ សរិត្វា រោទន្តិ, ទេវលោកតោ អាគតា ហសន្តិ, តម្បិ កិលេសសហគតចិត្តេនេវ ហោតិ។ **អាជីវោ**តិ មិច្ឆាជីវោ សម្មាជីវោតិបិ នានត្តំ ន ហោតិ។ **អញ្ញត្រ មាតុថញ្ញា**តិ ថញ្ញចោរទារកា នាម ហោន្តិ, មាតរិ ខីរំ បាយន្តិយា អបិវិត្វា អញ្ញវិហិតកាលេ បិដ្ឋិបស្សេន អាគន្ត្វា ថញ្ញំ បិវន្តិ។ ឯត្តកំ មុញ្ចិត្វា អញ្ញោ មិច្ឆាជីវោ នត្ថិ។ អយម្បិ កិលេសសហគតចិត្តេនេវ ហោតីតិ ទស្សេតិ។

២៦៣. ឯវំ បរិព្វាជកវាទំ បដិក្ខិបិត្វា ឥទានិ សយំ សេក្ខភូមិយំ មាតិកំ ឋបេន្តោ **ចតូហិ ខោ អហ**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ **សមធិគយ្ហ តិដ្ឋតី**តិ វិសេសេត្វា តិដ្ឋតិ។ **ន កាយេន បាប កម្ម**ន្តិអាទីសុ ន កេវលំ អករណមត្តមេវ, ភគវា បន ឯត្ថ សំវរប្បហានបដិសង្ខា បញ្ញបេតិ។ តំ សន្ធាយេវមាហ។ **ន ចេវ សម្បន្ន កុសល**ន្តិអាទិ បន ខីណាសវំ សន្ធាយ វុត្តំ។

ឥទានិ អសេក្ខភូមិយំ មាតិកំ ឋបេន្តោ **ទសហិ ខោ អហ**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ តីណិ បទានិ និស្សាយ ទ្វេ បឋមចតុក្កា ឋបិតា, ឯកំ បទំ និស្សាយ ទ្វេ បច្ឆិមចតុក្កា។ អយំ សេក្ខភូមិយំ មាតិកា។

២៦៤. ឥទានិ តំ វិភជន្តោ **កតមេ ច ថបតិ អកុសលសីលា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **សរាគ**ន្តិ អដ្ឋវិធំ លោភសហគតចិត្តំ។ **សទោស**ន្តិ បដិឃសម្បយុត្តចិត្តទ្វយំ។ **សមោហ**ន្តិ វិចិកិច្ឆុទ្ធច្ចសហគតចិត្តទ្វយម្បិ វដ្ដតិ, សព្ពាកុសលចិត្តានិបិ។ មោហោ សព្ពាកុសលេ ឧប្បជ្ជតីតិ ហិ វុត្តំ។ **ឥតោសមុដ្ឋានា**តិ ឥតោ សរាគាទិចិត្តតោ សមុដ្ឋានំ ឧប្បត្តិ ឯតេសន្តិ ឥតោសមុដ្ឋានា។

កុហិន្តិ កតរំ ឋានំ បាបុណិត្វា អបរិសេសា និរុជ្ឈន្តិ។ **ឯត្ថេតេ**តិ សោតាបត្តិផលេ ភុម្មំ។ បាតិមោក្ខសំវរសីលញ្ហិ សោតាបត្តិផលេ បរិបុណ្ណំ ហោតិ, តំ ឋានំ បត្វា អកុសលសីលំ អសេសំ និរុជ្ឈតិ។ អកុសលសីលន្តិ ច ទុស្សីលស្សេតំ អធិវចនន្តិ វេទិតព្ពំ។

អកុសលានំ សីលានំ និរោធាយ បដិបន្នោតិ ឯត្ថ យាវ សោតាបត្តិមគ្គា និរោធាយ បដិបន្នោ នាម ហោតិ, ផលបត្តេ បន តេ និរោធិតា នាម ហោន្តិ។

២៦៥. ***វីតរាគ***ន្តិអាទីហិ អដ្ឋវិធំ កាមាវចរកុសលចិត្តមេវ វុត្តំ។ ឯតេន ហិ កុសលសីលំ សមុដ្ឋាតិ។

សីលវា ហោតីតិ សីលសម្បន្នោ ហោតិ គុណសម្បន្នោ ច។ **នោ ច សីលមយោ**តិ អលមេត្តាវតា, នត្ថិ ឥតោ កិញ្ចិ ឧត្តរិ ករណីយន្តិ ឯវំ សីលមយោ ន ហោតិ។ **យត្ថស្ស តេ**តិ អរហត្តផលេ ភុម្មំ។ អរហត្តផលញ្ហិ បត្វា អកុសលសីលំ អសេសំ និរុជ្ឈតិ។

និរោធាយ បដិបន្នោតិ ឯត្ថ យាវ អរហត្តមគ្គា និរោធាយ បដិបន្នោ នាម ហោតិ, ផលបត្តេ បន តេ និរោធិតា នាម ហោន្តិ។

២៦៦. **កាមសញ្ញា**ទីសុ កាមសញ្ញា អដ្ឋលោភសហគតចិត្តសហជាតា, ឥតរា ទ្វេ ទោមនស្សសហគតចិត្តទ្វយេន សហជាតា។

បឋមំ ឈានន្តិ អនាគាមិផលបឋមជ្ឈានំ។ **ឯត្ថេតេ**តិ អនាគាមិផលេ ភុម្មំ។ អនាគាមិផលញ្ហិ បត្វា អកុសលសង្កប្បា អបរិសេសា និរុជ្ឈន្តិ។

និរោធាយ បដិបន្នោតិ ឯត្ថ យាវ អនាគាមិមគ្គា និរោធាយ បដិបន្នោ នាម ហោតិ, ផលបត្តេ បន តេ និរោធិតា នាម ហោន្តិ។ នេក្ខម្មសញ្ញាទយោ ហិ តិស្សោបិ អដ្ឋកាមាវចរកុសលសហជាតសញ្ញាវ។

២៦៧. **ឯត្ថេតេ**តិ អរហត្តផលេ ភុម្មំ។ ទុតិយជ្ឈានិកំ អរហត្តផលញ្ហិ បាបុណិត្វា កុសលសង្កប្បា អបរិសេសា និរុជ្ឈន្តិ។ **និរោធាយ បដិបន្នោ**តិ ឯត្ថ យាវ អរហត្តមគ្គា និរោធាយ បដិបន្នោ នាម ហោតិ, ផលបត្តេ បន តេ និរោធិតា នាម ហោន្តិ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

បបញ្ចសូទនិយា មជ្ឈិមនិកាយដ្ឋកថាយ

សមណមុណ្ឌិកសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៩. ចូឡសកុលុទាយិសុត្តវណ្ណនា

២៧០. **ឯវំ មេ សុត**ន្តិ ចូឡសកុលុទាយិសុត្តំ។ តត្ថ **យទា បន, ភន្តេ, ភគវា**តិ ឥទំ បរិព្ពាជកោ ធម្មកថំ សោតុកាមោ ភគវតោ ធម្មទេសនាយ សាលយភាវំ ទស្សេន្តោ អាហ។

២៧១. **តំយេវេត្ថ បដិភាតូ**តិ សចេ ធម្មំ សោតុកាមោ, តុយ្ហេវេត្ថ ឯកោ បញ្ហោ ឯកំ ការណំ ឧបដ្ឋាតុ។ **យថា មំ បដិភាសេយ្យា**តិ យេន ការណេន មម ធម្មទេសនា ឧបដ្ឋហេយ្យ, ឯតេន ហិ ការណេន កថាយ សមុដ្ឋិតាយ សុខំ ធម្មំ ទេសេតុន្តិ ទីបេតិ។ **តស្ស មយ្ហំ, ភន្តេ**តិ សោ កិរ តំ ទិស្វា – “សចេ ភគវា ឥធ អភវិស្សា, អយមេតស្ស ភាសិតស្ស អត្ថោតិ ទីបសហស្សំ វិយ ឧជ្ជលាបេត្វា អជ្ជ មេ បាកដំ អករិស្សា”តិ ទសពលំយេវ អនុស្សរិ។ តស្មា **តស្ស មយ្ហំ, ភន្តេ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **អហោ នូនា**តិ អនុស្សរណត្ថេ និបាតទ្វយំ។ តេន តស្ស ភគវន្តំ អនុស្សរន្តស្ស ឯតទហោសិ “អហោ នូន ភគវា អហោ នូន សុគតោ”តិ។ **យោ ឥមេស**ន្តិ យោ ឥមេសំ ធម្មានំ។ **សុកុសលោ**តិ សុដ្ឋុ កុសលោ និបុណោ ឆេកោ។ សោ ភគវា អហោ នូន កថេយ្យ, សោ សុគតោ អហោ នូន កថេយ្យ, តស្ស ហិ ភគវតោ បុព្ពេនិវាសញាណស្ស អនេកានិ កប្បកោដិសហស្សានិ ឯកង្គណានិ បាកដានីតិ, អយមេត្ថ អធិប្បាយោ។

តស្ស វាហំ បុព្ពន្តំ អារព្ភាតិ យោ ហិ លាភី ហោតិ, សោ “បុព្ពេ ត្វំ ខត្តិយោ អហោសិ, ព្រាហ្មណោ អហោសី”តិ វុត្តេ ជានន្តោ សក្កច្ចំ សុស្សូសតិ។ អលាភី បន – “ឯវំ ភវិស្សតិ ឯវំ ភវិស្សតី”តិ សីសកម្បមេត្តមេវ ទស្សេតិ។ តស្មា ឯវមាហ – “តស្ស វាហំ បុព្ពន្តំ អារព្ភ បញ្ហស្ស វេយ្យាករណេន ចិត្តំ អារាធេយ្យ”ន្តិ។

សោ វា មំ អបរន្តន្តិ ទិព្ពចក្ខុលាភិនោ ហិ អនាគតំសញាណំ ឥជ្ឈតិ, តស្មា ឯវមាហ។ ឥតរំ បុព្ពេ វុត្តនយមេវ។

ធម្មំ តេ ទេសេស្សាមីតិ អយំ កិរ អតីតេ ទេសិយមានេបិ ន ពុជ្ឈិស្សតិ, អនាគតេ ទេសិយមានេបិ ន ពុជ្ឈិស្សតិ។ អថស្ស ភគវា សណ្ហសុខុមំ បច្ចយាការំ ទេសេតុកាមោ ឯវមាហ។ កឹ បន តំ ពុជ្ឈិស្សតីតិ? ឯតំ ប គេវ ន ពុជ្ឈិស្សតិ, អនាគតេ បនស្ស វាសនាយ បច្ចយោ ភវិស្សតីតិ ទិស្វា ភគវា ឯវមាហ។

បំសុបិសាចកន្តិ អសុចិដ្ឋានេ និព្ពត្តបិសាចំ។ សោ ហិ ឯកំ មូលំ គហេត្វា អទិស្សមានកាយោ ហោតិ។ តត្រិទំ វត្ថុ – ឯកា កិរ យក្ខិនី ទ្វេ ទារកេ ថូបារាមទ្វារេ និសីទាបេត្វា អាហារបរិយេសនត្ថំ នគរំ គតា។ ទារកា ឯកំ បិណ្ឌបាតិកត្ថេរំ ទិស្វា អាហំសុ, – "ភន្តេ, អម្ហាកំ មាតា អន្តោ នគរំ បវិដ្ឋា, តស្សា វទេយ្យាថ 'យំ វា តំ វា លទ្ធកំ, គហេត្វា សីឃំ គច្ឆ, ទារកា តេ ជិឃច្ឆិតំ សន្ធារេតុំ ន សក្កោន្តី'"តិ។ តមហំ កថំ បស្សិស្សាមីតិ? ឥទំ, ភន្តេ, គណ្ហថាតិ ឯកំ មូលខណ្ឌំ អទំសុ។ ថេរស្ស អនេកានិ យក្ខសហស្សានិ បញ្ញាយឹសុ, សោ ទារកេហិ ទិន្នសញ្ញាណេន តំ យក្ខិនី អទ្ទស វិរូបំ ពីភច្ឆំ កេវលំ វីថិយំ គព្ភមលំ បច្ចាសីសមានំ។ ទិស្វា តមត្ថំ កថេសិ ។ កថំ មំ ត្វំ បស្សសីតិ វុត្តេ មូលខណ្ឌំ ទស្សេសិ, សា អច្ឆិន្ទិត្វា គណ្ហិ។ ឯវំ បំសុបិសាចកា ឯកំ មូលំ គហេត្វា អទិស្សមានកាយា ហោន្តិ។ តំ សន្ធាយេស "បំសុបិសាចកម្បិ ន បស្សាមី"តិ អាហ។ **ន បក្ខាយតីតិ** ន ទិស្សតិ ន ឧបដ្ឋាតិ។

២៧២. ទីឃាបិ ខោ តេ ឯសាតិ ឧទាយិ ឯសា តវ វាចា ទីឃាបិ ភវេយ្យ, ឯវំ វទន្តស្ស វស្សសតម្បិ វស្សសហស្សម្បិ បវត្តេយ្យ, ន ច អត្ថំ ទីបេយ្យាតិ អធិប្បាយោ។ **អប្បាដិហីរកតន្តិ** អនិយ្យានិកំ អមូលកំ និរត្ថកំ សម្បជ្ជតីតិ អត្ថោ។

ឥទានិ តំ វណ្ណំ ទស្សេន្តោ **សេយ្យថាបិ, ភន្តេតិ**អាទិមាហ។ តត្ថ **បណ្ឌុកម្ពលេ និក្ខិត្តោតិ** វិសភាគវណ្ណេ រត្តកម្ពលេ ឋបិតោ។ **ឯវំវណ្ណោ អត្តា ហោតីតិ** ឥទំ សោ សុភកិណ្ហទេវលោកេ និព្ពត្តក្ខន្ធេ សន្ធាយ – "អម្ហាកំ មតកាលេ អត្តា សុភកិណ្ហទេវលោកេ ខន្ធា វិយ ជោតេតី"តិ វទតិ។

២៧៣. អយំ ឥមេសំ ឧភិន្នន្តិ សោ កិរ យស្មា មណិស្ស ពាហិ អាភា ន និច្ឆរតិ, ខជ្ជោបនកស្ស អង្គុលទ្វង្គុលចតុរង្គុលមត្តំ និច្ឆរតិ, មហាខជ្ជោបនកស្ស បន ខឡមណ្ឌលមត្តម្បិ និច្ឆរតិយេវ, តស្មា ឯវមាហ។

វិទ្ទេតិ ឧព្ពិទ្ធេ, មេឃវិគមេន ទូរីភូតេតិ អត្ថោ។ **វិគតវលាហកេតិ** អបគតមេឃេ។ **ទេវេតិ** អាកាសេ។ **ឱសធិតារកាតិ** សុក្កតារកា។ សា ហិ យស្មា តស្សា ឧទយតោ បដ្ឋាយ តេន សញ្ញាណេន ឱសធានិ គណ្ហន្តិបិ បិវន្តិបិ, តស្មា "ឱសធិតារកា"តិ វុច្ចតិ។ **អភិទោ អឌ្ឍរត្តសមយន្តិ** អភិន្នេ អឌ្ឍរត្តសមយេ។ ឥមិនា គគនមជ្ឈេ ឋិតចន្ទំ ទស្សេតិ។ អភិទោ មជ្ឈន្ហិកេបិ ឯសេវ នយោ។

អតោ ខោតិ យេ អនុភោន្តិ, តេហិ ពហុតរា, ពហូ ចេវ ពហុតរា ចាតិ អត្ថោ។ **អាភា នានុភោន្តីតិ** ឱភាសំ ន វឡញ្ជន្តិ, អត្តនោ សរីរោភាសេនេវ អាលោកំ ផរិត្វា វិហរន្តិ។

២៧៤. ឥទានិ យស្មា សោ "ឯកន្តសុខំ លោកំ បុច្ឆិស្សាមី"តិ និសិន្នោ, បុច្ឆាមូឡ្ហោ បន ជាតោ, តស្មា នំ ភគវា តំ បុច្ឆំ សរាបេន្តោ **កឹ បន, ឧទាយិ, អត្ថិ ឯកន្តសុខោ លោកោតិ**អាទិមាហ។ តត្ថ **អាការវតីតិ** ការណវតី។ **អញ្ញតរំ វា បន តបោគុណន្តិ** អចេលកបាឡឹ សន្ធាយាហ, សុរាបានវិរតីតិ អត្ថោ។

២៧៥. កតមា បន សា, ភន្តេ, អាការវតី បដិបទា ឯកន្តសុខស្សាតិ កស្មា បុច្ឆតិ? ឯវំ កិរស្ស អហោសិ – "មយំ សត្ថានំ ឯកន្តសុខំ វទាម, បដិបទំ បន កាលេន សុខំ កាលេន ទុក្ខំ វទាម។ ឯកន្តសុខស្ស ខោ បន អត្តនោ បដិបទាយបិ ឯកន្តសុខាយ ភវិតព្ពំ។ អម្ហាកំ កថា អនិយ្យានិកា, សត្ថុ កថាវ និយ្យានិកា"តិ។ ឥទានិ សត្ថារំយេវ បុច្ឆិត្វា ជានិស្សាមីតិ តស្មា បុច្ឆតិ។

ឯត្ថ មយំ អនស្សាមាតិ ឯតស្មឹ ការណេ មយំ អនស្សាម។ កស្មា បន ឯវមាហំសុ? តេ កិរ បុព្ពេ បញ្ចសុ ធម្មេសុ បតិដ្ឋាយ កសិណបរិកម្មំ កត្វា តតិយជ្ឈានំ និព្ពត្តេត្វា អបរិហីនជ្ឈានា កាលំ កត្វា សុភកិណ្ហេសុ និព្ពត្តន្តីតិ ជានន្តិ, គច្ឆន្តេ គច្ឆន្តេ បន កាលេ កសិណបរិកម្មម្បិ ន ជានឹសុ, តតិយជ្ឈានម្បិ និព្ពត្តេតុំ នាសក្ខឹសុ។ បញ្ច បុព្ពភាគធម្មេ បន "អាការវតី បដិបទា"តិ ឧគ្គហេត្វា តតិយជ្ឈានំ "ឯកន្តសុខោ លោកោ"តិ ឧគ្គណ្ហឹសុ។ តស្មា ឯវមាហំសុ។ **ឧត្តរិតរន្តិ** ឥតោ បញ្ចហិ ធម្មេហិ ឧត្តរិតរំ បដិបទំ វា តតិយជ្ឈានតោ ឧត្តរិតរំ ឯកន្តសុខំ លោកំ វា ន ជានាមាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **អប្បសទ្ទេ កត្វាតិ** ឯកប្បហារេនេវ មហាសទ្ទំ កាតុំ អារទ្ធេ និស្សទ្ទេ កត្វា។

២៧៦. សច្ចិកិរិយាហេតូតិ ឯត្ថ ទ្វេ សច្ចិកិរិយា បដិលាភសច្ចិកិរិយា ច បច្ចក្ខសច្ចិកិរិយា ច។ តត្ថ តតិយជ្ឈានំ និព្ពត្តេត្វា អបរិហីនជ្ឈានោ កាលំ កត្វា សុភកិណ្ហលោកេ តេសំ ទេវានំ សមានាយុវណ្ណោ ហុត្វា និព្ពត្តតិ, អយំ បដិលាភសច្ចិកិរិយា នាម។ ចតុត្ថជ្ឈានំ និព្ពត្តេត្វា ឥទ្ធិវិកុព្ពនេន សុភកិណ្ហលោកំ គន្ត្វា តេហិ ទេវេហិ សទ្ធឹ សន្តិដ្ឋតិ សល្លបតិ សាកច្ឆំ អាបជ្ជតិ, អយំ បច្ចក្ខសច្ចិកិរិយា នាម។ តាសំ ទ្វិន្នម្បិ តតិយជ្ឈានំ អាការវតី បដិបទា នាម។ តញ្ហិ អនុប្បាទេត្វា នេវ សក្កា សុភកិណ្ហលោកេ និព្ពត្តិតុំ, ន ចតុត្ថជ្ឈានំ ឧប្បាទេតុំ។ ឥតិ ទុវិធម្បេតំ សច្ចិកិរិយំ សន្ធាយ – “ឯតស្ស នូន, ភន្តេ, ឯកន្តសុខស្ស លោកស្ស សច្ចិកិរិយាហេតូ”តិ អាហ។

២៧៧. ឧទញ្ចនិកោតិ ឧទកវារកោ។ **អន្តរាយមកាសី**តិ យថា បព្ពជ្ជំ ន លភតិ, ឯវំ ឧបទ្ទុតមកាសិ យថា តំ ឧបនិស្សយវិបន្នំ។ អយំ កិរ កស្សបពុទ្ធកាលេ បព្ពជិត្វា សមណធម្មមកាសិ។ អថស្ស ឯកោ សហាយកោ ភិក្ខុ សាសនេ អនភិរតោ, “អាវុសោ, វិព្ភមិស្សាមី”តិ អារោចេសិ។ សោ តស្ស បត្តចីវរេ លោភំ ឧប្បាទេត្វា គិហិភាវាយ វណ្ណំ អភាសិ។ ឥតរោ តស្ស បត្តចីវរំ ទត្វា វិព្ភមិ។ តេនស្ស កម្មុនា ឥទានិ ភគវតោ សម្មុខា បព្ពជ្ជាយ អន្តរាយោ ជាតោ។ ភគវតា បនស្ស បុរិមសុត្តំ អតិរេកភាណវារមត្តំ, ឥទំ ភាណវារមត្តន្តិ ឯត្តកាយ តន្តិយា ធម្មោ កថិតោ, ឯកទេសនាយបិ មគ្គផលបដិវេធោ ន ជាតោ, អនាគតេ បនស្ស បច្ចយោ ភវិស្សតីតិ ភគវា ធម្មំ ទេសេតិ។ អនាគតេ បច្ចយភាវញ្ចស្ស ទិស្វា ភគវា ធរមានោ ឯកំ ភិក្ខុម្បិ មេត្តាវិហារិម្ហិ ឯតទគ្គេ ន ឋបេសិ។ បស្សតិ ហិ ភគវា – “អនាគតេ អយំ មម សាសនេ បព្ពជិត្វា មេត្តាវិហារីនំ អគ្គោ ភវិស្សតី”តិ។

សោ ភគវតិ បរិនិព្ពុតេ ធម្មាសោករាជកាលេ បាដលិបុត្តេ និព្ពត្តិត្វា បព្ពជិត្វា អរហត្តប្បត្តោ **អស្សគុត្តត្ថេរោ** នាម ហុត្វា មេត្តាវិហារីនំ អគ្គោ អហោសិ។ ថេរស្ស មេត្តានុភាវេន តិរច្ឆានគតាបិ មេត្តចិត្តំ បដិលភឹសុ, ថេរោ សកលជម្ពុទីបេ ភិក្ខុសង្ឃស្ស ឱវាទាចរិយោ ហុត្វា វត្តនិសេនាសនេ អាវសិ, តឹសយោជនមត្តា អដវី ឯកំ បធានឃរំ អហោសិ។ ថេរោ អាកាសេ ចម្មខណ្ឌំ បត្ថរិត្វា តត្ថ និសិន្នោ កម្មដ្ឋានំ កថេសិ។ គច្ឆន្តេ គច្ឆន្តេ កាលេ ភិក្ខាចារម្បិ អគន្ត្វា វិហារេ និសិន្នោ កម្មដ្ឋានំ កថេសិ, មនុស្សា វិហារមេវ គន្ត្វា ទានមទំសុ។ ធម្មាសោករាជា ថេរស្ស គុណំ សុត្វា ទដ្ឋុកាមោ តិក្ខត្តុំ បហិណិ។ ថេរោ ភិក្ខុសង្ឃស្ស ឱវាទំ ទម្មីតិ ឯកវារម្បិ ន គតោតិ។

បបញ្ចសូទនិយា មជ្ឈិមនិកាយដ្ឋកថាយ

ចូឡសកុលុទាយិសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១០. វេខនសសុត្តវណ្ណនា

២៧៨. ឯវំ មេ សុតន្តិ វេខនសសុត្តំ។ តត្ថ **វេខនសោ**តិ អយំ កិរ សកុលុទាយិស្ស អាចរិយោ, សោ “សកុលុទាយី បរិព្ពាជកោ បរមវណ្ណបញ្ហេ បរាជិតោ”តិ សុត្វា “មយា សោ សាធុកំ ឧគ្គហាបិតោ, តេនាបិ សាធុកំ ឧគ្គហិតំ, កថំ នុ ខោ បរាជិតោ, ហន្ទាហំ សយំ គន្ត្វា សមណំ គោតមំ បរមវណ្ណបញ្ហំ បុច្ឆិត្វា ជានិស្សាមី”តិ រាជគហតោ បញ្ចចត្តាលីសយោជនំ សាវត្ថឹ គន្ត្វា យេន ភគវា, តេនុបសង្កមិ, ឧបសង្កមិត្វា បន ឋិតកោវ ភគវតោ សន្តិកេ ឧទានំ ឧទានេសិ។ តត្ថ បុរិមសទិសំ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពំ។

២៨០. បញ្ច ខោ ឥមេតិ កស្មា អារភិ? អគារិយោបិ ឯកច្ចោ កាមគរុកោ កាមាធិមុត្តោ ហោតិ, ឯកច្ចោ នេក្ខម្មគរុកោ នេក្ខម្មាធិមុត្តោ ហោតិ។ បព្ពជិតោបិ ច ឯកច្ចោ កាមគរុកោ កាមាធិមុត្តោ ហោតិ, ឯកច្ចោ នេក្ខម្មគរុកោ នេក្ខម្មាធិមុត្តោ ហោតិ។ អយំ បន កាមគរុកោ កាមាធិមុត្តោ ហោតិ។ សោ ឥមាយ កថាយ កថិយមានាយ អត្តនោ កាមាធិមុត្តតំ សល្លក្ខេស្សតិ, ឯវមស្សាយំ ទេសនា សប្បាយា ភវិស្សតីតិ ឥមំ ទេសនំ អារភិ។ **កាមគ្គសុខ**ន្តិ និព្ពានំ អធិប្បេតំ។

២៨១. បាបិតោ ភវិស្សតីតិ អជាននភាវំ បាបិតោ ភវិស្សតិ។ **នាមកំយេវ សម្បជ្ជតី**តិ និរត្ថកវចនមត្តមេវ សម្បជ្ជតិ។ **តិដ្ឋតុ បុព្ពន្តោ តិដ្ឋតុ អបរន្តោ**តិ យស្មា តុយ្ហំ អតីតកថាយ អនុច្ឆវិកំ បុព្ពេនិវាសញាណំ នត្ថិ, អនាគតកថាយ អនុច្ឆវិកំ ទិព្ពចក្ខុញាណំ នត្ថិ, តស្មា ឧភយម្បេតំ តិដ្ឋតូតិ អាហ។ **សុត្តពន្ធនេហី**តិ សុត្តមយពន្ធនេហិ។ តស្ស ហិ អារក្ខត្ថាយ ហត្ថបាទេសុ ចេវ គីវាយ ច សុត្តកានិ ពន្ធន្តិ។ តានិ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។ មហល្លកកាលេ បនស្ស តានិ សយំ វា បូតីនិ ហុត្វា មុញ្ចន្តិ, ឆិន្ទិត្វា វា ហរន្តិ។

ឯវមេវ ខោតិ ឥមិនា ឥទំ ទស្សេតិ – ទហរស្ស កុមារស្ស សុត្តពន្ធនានំ អជាននកាលោ វិយ អវិជ្ជាយ បុរិមាយ កោដិយា អជាននំ, ន ហិ សក្កា អវិជ្ជាយ បុរិមកោដិ ញាតុំ, មោចនកាលេ ជាននសទិសំ បន អរហត្តមគ្គេន អវិជ្ជាពន្ធនស្ស បមោក្ខោ ជាតោតិ ជាននំ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

បបញ្ចសូទនិយា មជ្ឈិមនិកាយដ្ឋកថាយ

វេខនសសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

តតិយវគ្គវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤. រាជវគ្គោ

១. ឃដិការសុត្តវណ្ណនា

២៨២. ឯវំ មេ សុតន្តិ ឃដិការសុត្តំ។ តត្ថ **សិតំ បាត្វាកាសីតិ** មហាមគ្គេន គច្ឆន្តោ អញ្ញតរំ ភូមិប្បទេសំ ឱលោកេត្វា – “អត្ថិ នុ ខោ មយា ចរិយំ ចរមានេន ឥមស្មិំ ឋានេ និវុត្ថបុព្ព”ន្តិ អាវជ្ជន្តោ អទ្ទស – “កស្សប ពុទ្ធកាលេ ឥមស្មិំ ឋានេ វេគឡិង្គំ នាម គាមនិគមោ អហោសិ, អហំ តទា **ជោតិបាលោ** នាម មាណវោ អហោសិំ, មយ្ហំ សហាយោ ឃដិការោ នាម កុម្ភការោ អហោសិ, តេន សទ្ធិំ មយា ឥធ ឯកំ សុការណំ កតំ, តំ ភិក្ខុសង្ឃស្ស អបាកដំ បដិច្ឆន្នំ, ហន្ទ នំ ភិក្ខុសង្ឃស្ស បាកដំ ករោមី”តិ មគ្គា ឱក្កម្ម អញ្ញតរស្មិំ បទេសេ ឋិតកោវ សិតបាតុកម្មមកាសិ, អគ្គគ្គទន្តេ ទស្សេត្វា មន្ទហសិតំ ហសិ។ យថា ហិ លោកិយមនុស្សា ឧរំ បហរន្តា – “កុហំ កុហ”ន្តិ ហសន្តិ, ន ឯវំ ពុទ្ធា, ពុទ្ធានំ បន ហសិតំ ហដ្ឋបហដ្ឋាការមត្តមេវ ហោតិ។

ហសិតញ្ច នាមេតំ តេរសហិ សោមនស្សសហគតចិត្តេហិ ហោតិ។ តត្ថ លោកិយមហាជនោ អកុសលតោ ចតូហិ, កាមាវចរកុសលតោ ចតូហីតិ អដ្ឋហិ ចិត្តេហិ ហសតិ, សេក្ខា អកុសលតោ ទិដ្ឋិសម្បយុត្តានិ ទ្វេ អបនេត្វា ឆហិ ចិត្តេហិ ហសន្តិ, ខីណាសវា ចតូហិ សហេតុកកិរិយចិត្តេហិ ឯកេន អហេតុកកិរិយចិត្តេនាតិ បញ្ចហិ ចិត្តេហិ ហសន្តិ។ តេសុបិ ពលវារម្មណេ អាបាថគតេ ទ្វីហិ ញាណសម្បយុត្តចិត្តេហិ ហសន្តិ, ទុព្ពលារម្មណេ ទុហេតុកចិត្តទ្វយេន ច អហេតុកចិត្តេន ចាតិ តីហិ ចិត្តេហិ ហសន្តិ។ ឥមស្មិំ បន ឋានេ កិរិយាហេតុកមនោវិញ្ញាណធាតុសោមនស្សសហគតចិត្តំ ភគវតោ ហដ្ឋបហដ្ឋាការមត្តំ ហសិតំ ឧប្បាទេសិ។

តំ បនេតំ ហសិតំ ឯវំ អប្បមត្តកម្បិ ថេរស្ស បាកដំ អហោសិ។ កថំ? តថារូបេ ហិ កាលេ តថាគតស្ស ចតូហិ ទាឋាហិ ចតុទ្ទីបិកមហាមេឃមុខតោ សតេរតាវិជ្ជុលតា វិយ វិរោចមានា មហាតាលក្ខន្ធបមាណា រស្មិវដ្ដិយោ ឧដ្ឋហិត្វា តិក្ខត្តុំ សីសវរំ បទក្ខិណំ កត្វា ទាឋគ្គេសុយេវ អន្តរធាយន្តិ។ តេន សញ្ញាណេន អាយស្មា អានន្ទោ ភគវតោ បច្ឆតោ គច្ឆមានោបិ សិតបាតុភាវំ ជានាតិ។

ភគវន្តំ ឯតទវោចាតិ – “ឯត្ថ កិរ កស្សបោ ភគវា ភិក្ខុសង្ឃំ ឱវទិ, ចតុសច្ចប្បកាសនំ អកាសិ, ភគវតោបិ ឯត្ថ និសីទិតុំ រុចិ ឧប្បាទេស្សាមិ, ឯវមយំ ភូមិភាគោ ទ្វីហិ ពុទ្ធេហិ បរិភុត្តោ ភវិស្សតិ, មហាជនោ គន្ធមាលាទីហិ បូជេត្វា ចេតិយដ្ឋានំ កត្វា បរិចរន្តោ សគ្គមគ្គបរាយណោ ភវិស្សតី”តិ ចិន្តេត្វា ឯតំ “តេន ហិ, ភន្តេ,”តិអាទិវចនំ អវោច។

២៨៣. មុណ្ឌកេន សមណកេនាតិ មុណ្ឌំ មុណ្ឌោតិ, សមណំ វា សមណោតិ វត្តុំ វដ្ដតិ, អយំ បន អបរិបក្កញាណត្តា ព្រាហ្មណកុលេ ឧគ្គហិតវោហារវសេនេវ ហីឡេន្តោ ឯវមាហ។ **សោត្តិសិនានិន្តិ** សិនានត្ថាយ កតសោត្តិំ។ សោត្តិ នាម កុរុវិន្ទបាសាណចុណ្ណានិ លាខាយ ពន្ធិត្វា កតគុឡិកកលាបកា វុច្ចតិ, យំ សន្ធាយ – “តេន ខោ បន សមយេន ឆព្ពគ្គិយា ភិក្ខូ កុរុវិន្ទកសុត្តិយា នហាយន្តី”តិ (ចូឡវ. ២៤៣) វុត្តំ។ តំ ឧភោសុ អន្តេសុ គហេត្វា សរីរំ ឃំសន្តិ។ **ឯវំ សម្មាតិ** យថា ឯតរហិបិ មនុស្សា “ចេតិយវន្ទនាយ គច្ឆាម, ធម្មស្សវនត្ថាយ គច្ឆាមា”តិ វុត្តេ ឧស្សាហំ ន ករោន្តិ, “នដសមជ្ជាទិទស្សនត្ថាយ គច្ឆាមា”តិ វុត្តេ បន ឯកវចនេនេវ សម្បដិច្ឆន្តិ, តថេវ សិនាយិតុន្តិ វុត្តេ ឯកវចនេន សម្បដិច្ឆន្តោ ឯវមាហ។

២៨៤. ជោតិបាលំ មាណវំ អាមន្តេសីតិ ឯកបស្សេ អរិយបរិហារេន បឋមតរំ ន្ហាយិត្វា បច្ចុត្តរិត្វា ឋិតោ តស្ស មហន្តេន ឥស្សរិយបរិហារេន ន្ហាយន្តស្ស ន្ហានបរិយោសានំ អាគមេត្វា តំ និវត្ថនិវាសនំ កេសេ វោទកេ កុរុមានំ អាមន្តេសិ។ **អយន្តិ** អាសន្នត្តា ទស្សេន្តោ អាហ។ ***ឱវដ្ដិកំ វិនិវេដ្ឋេត្វាតិ*** នាគពលោ ពោធិសត្តោ “អបេហិ សម្មា”តិ វត្វា សកំ បរិវត្តមានោវ តេន គហិតគហណំ វិស្សជ្ជាបេត្វាតិ អត្ថោ។ **កេសេសុ បរាមសិត្វា ឯតទវោចាតិ** សោ កិរ ចិន្តេសិ – “អយំ ជោតិបាលោ បញ្ញវា, សកិំ ទស្សនំ លភមានោ តថាគតស្ស ទស្សនេបិ បសីទិស្សតិ, ធម្មកថាយបិ បសីទិស្សតិ, បសន្នោ ច បសន្នាការំ កាតុំ សក្ខិស្សតិ, មិត្តា នាម ឯតទត្ថំ ហោន្តិ, យំកិញ្ចិ កត្វា មម សហាយំ គហេត្វា ទសពលស្ស សន្តិកំ គមិស្សាមី”តិ។ តស្មា នំ កេសេសុ បរាមសិត្វា ឯតទវោច។

ឥត្តរជច្ចោតិ អញ្ញជាតិកោ, មយា សទ្ធិំ អសមានជាតិកោ, លាមកជាតិកោតិ អត្ថោ។ **ន វតិទន្តិ** ឥទំ អម្ហាកំ គមនំ ន វត ឱរកំ ភវិស្សតិ ន ខុទ្ទកំ, មហន្តំ ភវិស្សតិ។ អយញ្ហិ ន អត្តនោ ថាមេន គណ្ហិ, សត្ថុ ថាមេន គណ្ហីតិ គហាលស្មិំយេវ និដ្ឋំ អគមាសិ។ **យាវតាទោហិបីតិ** ឯត្ថ ទោការហិការបិការា និបាតា, យាវតុបរិមន្តិ

អត្ថោ។ តេនំ វុត្តំ ហោតិ – “វាចាយ អាលបនំ ឱវដ្ដិកាយ គហណញ្ច អតិក្កមិត្វា យាវ កេសគ្គហណម្បិ តត្ថ គមនត្ថំ បយោគោ កត្តព្ពោ”តិ។

២៨៥. ធម្មិយា កថាយាតិ ឥធ សតិបដិលាភត្ថាយ បុព្ពេនិវាសបដិសំយុត្តា ធម្មី កថា វេទិតព្ពា។ តស្ស ហិ ភគវា, – “ជោតិបាល, ត្វំ ន លាមកដ្ឋានំ ឱតិណ្ណសត្តោ, មហាពោធិបល្លង្កេ បន សព្ពញ្ញុតញ្ញាណំ បត្ថេត្វា ឱតិណ្ណោសិ, តាទិសស្ស នាម បមាទវិហារោ ន យុត្តោ”តិអាទិនា នយេន សតិបដិលាភាយ ធម្មំ កថេសិ។ បរសមុទ្ទវាសីថេរា បន វទន្តិ – “ជោតិបាល, យថា អហំ ទសបារមិយោ បូរេត្វា សព្ពញ្ញុតញ្ញាណំ បដិវិជ្ឈិត្វា វីសតិសហស្សភិក្ខុបរិវារោ លោកេ វិចរាមិ, ឯវមេវំ ត្វម្បិ ទសបារមិយោ បូរេត្វា សព្ពញ្ញុតញ្ញាណំ បដិវិជ្ឈិត្វា សមណគណបរិវារោ លោកេ វិចរិស្សសិ។ ឯវរូបេន នាម តយា បមាទំ អាបជ្ជិតុំ ន យុត្ត”ន្តិ យថាស្ស បព្ពជ្ជាយ ចិត្តំ នមតិ, ឯវំ កាមេសុ អាទីនវំ នេក្ខម្មេ ច អានិសំសំ កថេសីតិ។

២៨៦. អលត្ថ ខោ, អានន្ទ,...បេ.... បព្ពជ្ជំ អលត្ថ ឧបសម្បទន្តិ បព្ពជិត្វា កិមកាសិ? យំ ពោធិសត្តេហិ កត្តព្ពំ។ ពោធិសត្តា ហិ ពុទ្ធានំ សម្មុខេ បព្ពជន្តិ។ បព្ពជិត្វា ច បន ឥត្តរសត្តា វិយ បតិតសិង្គា ន ហោន្តិ, ចតុបារិសុទ្ធិសីលេ បន សុបតិដ្ឋាយ តេបិដកំ ពុទ្ធវចនំ ឧគ្គណ្ហិត្វា តេរស ធុតង្គានិ សមាទាយ អរញ្ញំ បវិសិត្វា គតបច្ចាគតវត្តំ បូរយមានា សមណធម្មំ ករោន្តា វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា យាវ អនុលោមញាណំ អាហច្ច តិដ្ឋន្តិ, មគ្គផលត្ថំ វាយាមំ ន ករោន្តិ។ ជោតិបាលោបិ តថេវ អកាសិ។

២៨៧. អឌ្ឍមាសុបសម្បន្នេតិ កុលទារកញ្ហិ បព្ពាជេត្វា អឌ្ឍមាសម្បិ អវសិត្វា គតេ មាតាបិតូនំ សោកោ ន វូបសម្មតិ, សោបិ បត្តចីវរគ្គហណំ ន ជានាតិ, ទហរភិក្ខុសាមណេរេហិ សទ្ធឹ វិស្សាសោ ន ឧប្បជ្ជតិ, ថេរេហិ សទ្ធឹ សិនេហោ ន បតិដ្ឋាតិ, គតគតដ្ឋានេ អនភិរតិ ឧប្បជ្ជតិ។ ឯត្តកំ បន កាលំ និវាសេ សតិ មាតាបិតរោ បស្សិតុំ លភន្តិ។ តេន តេសំ សោកោ តនុភាវំ គច្ឆតិ, បត្តចីវរគ្គហណំ ជានាតិ, សាមណេរទហរភិក្ខូហិ សទ្ធឹ វិស្សាសោ ជាយតិ, ថេរេហិ សទ្ធឹ សិនេហោ បតិដ្ឋាតិ, គតគតដ្ឋានេ អភិរមតិ, ន ឧក្កណ្ឋតិ។ តស្មា ឯត្តកំ វសិតុំ វដ្ដតីតិ អឌ្ឍមាសំ វសិត្វា បក្កាមិ។

បណ្ឌុបុដកស្ស សាលិនោតិ បុដកេ កត្វា សុក្ខាបិតស្ស រត្តសាលិនោ។ តស្ស កិរ សាលិនោ វប្បកាលតោ បដ្ឋាយ អយំ បរិហារោ – កេទារា សុបរិកម្មកតា ហោន្តិ, តត្ថ ពីជានិ បតិដ្ឋាបេត្វា គន្ធោទកេន សិញ្ចឹសុ, វប្បកាលេ វិតានំ វិយ ឧបរិ វត្ថកិលញ្ជំ ពន្ធិត្វា បរិបក្កកាលេ វីហិសីសានិ ឆិន្ទិត្វា មុដ្ឋិមត្តេ បុដកេ កត្វា យោត្តពទ្ធេ វេហាសំយេវ សុក្ខាបេត្វា គន្ធចុណ្ណានិ អត្ថរិត្វា កោដ្ឋកេសុ បូរេត្វា តតិយេ វស្សេ វិវរឹសុ។ ឯវំ តិវស្សំ បរិវុត្ថស្ស សុគន្ធរត្តសាលិនោ អបគតកាឡកេ សុបរិសុទ្ធេ តណ្ឌុលេ គហេត្វា ខជ្ជកវិកតិម្បិ ភត្តម្បិ បដិយាទិយឹសុ។ តំ សន្ធាយ វុត្តំ **បណីតំ ខាទនីយំ ភោជនីយំ...បេ.... កាលំ អារោចាបេសី**តិ។

២៨៨. អធិវុដ្ឋោ មេតិ កឹ សន្ធាយ វទតិ? វេគឡិង្គតោ និក្ខមនកាលេ ឃដិការោ អត្តនោ សន្តិកេ វស្សាវាសំ វសនត្ថាយ បដិញ្ញំ អគ្គហេសិ, តំ សន្ធាយ វទតិ។ **អហុទេវ អញ្ញថត្តំ អហុ ទោមនស្ស**ន្តិ តេមាសំ ទានំ ទាតុំ, ធម្មញ្ច សោតុំ, ឥមិនា ច និយាមេន វីសតិ ភិក្ខុសហស្សានិ បដិជគ្គិតុំ នាលត្ថន្តិ អលាភំ អារព្ភ ចិត្តញ្ញថត្តំ ចិត្តទោមនស្សំ អហោសិ, ន តថាគតំ អារព្ភ។ កស្មា? សោតាបន្នត្តា។ សោ កិរ បុព្ពេ ព្រាហ្មណភត្តោ អហោសិ។ អថេកស្មឹ សមយេ បច្ចន្តេ កុបិតេ វូបសមនត្ថំ គច្ឆន្តោ ឱរច្ឆទំ នាម ធីតរមាហ – “អម្ម អម្ហាកំ ទេវេ មា បមជ្ជី”តិ។ ព្រាហ្មណា តំ រាជធីតរំ ទិស្វា វិសញ្ញិនោ អហេសុំ។ កេ ឥមេ ចាតិ វុត្តេ តុម្ហាកំ ភូមិទេវាតិ។ ភូមិទេវា នាម ឯវរូបា ហោន្តីតិ និដ្ឋុភិត្វា បាសាទំ អភិរុហិ។ សា ឯកទិវសំ វីថឹ ឱលោកេន្តី បិតា កស្សបស្ស ភគវតោ អគ្គសាវកំ ទិស្វា បក្កោសាបេត្វា បិណ្ឌបាតំ ទត្វា អនុមោទនំ សុណមានាយេវ សោតាបន្នា ហុត្វា “អញ្ញេបិ ភិក្ខូ អត្ថី”តិ បុច្ឆិត្វា “សត្ថា វីសតិយា ភិក្ខុសហស្សេហិ សទ្ធឹ ឥសិបតនេ វសតី”តិ ច សុត្វា និមន្តេត្វា ទានំ អទាសិ។

រាជា បច្ចន្តំ វូបសមេត្វា អាគតោ។ អថ នំ បឋមតរមេវ ព្រាហ្មណា អាគន្ត្វា ធីតុ អវណ្ណំ វត្វា បរិភិន្ទឹសុ។ រាជា បន ធីតុ ជាតកាលេយេវ វរំ អទាសិ។ តស្សា “សត្ត ទិវសានិ រជ្ជំ ទាតព្ព”ន្តិ វរំ គណ្ហឹសុ។ អថស្សា រាជា សត្ត ទិវសានិ រជ្ជំ និយ្យាតេសិ។ សា សត្តាហំ ភោជយមានា រាជានំ បក្កោសាបេត្វា ពហិសាណិយំ និសីទាបេសិ។ រាជា សត្ថុ អនុមោទនំ សុត្វាវ សោតាបន្នោ ជាតោ។ សោតាបន្នស្ស ច នាម តថាគតំ អារព្ភ អាឃាតោ នត្ថិ។ តេន វុត្តំ – “ន តថាគតំ អារព្ភា”តិ។

យំ ឥច្ឆតិ តំ ហរតូតិ សោ កិរ ភាជនានិ បចិត្វា កយវិក្កយំ ន ករោតិ, ឯវំ បន វត្វា ទារុត្ថាយ វា មត្តិកត្ថាយ វា បលាលត្ថាយ វា អរញ្ញំ គច្ឆតិ។ មហាជនា “ឃដិការេន ភាជនានិ បក្កានី”តិ សុត្វា

បរិសុទ្ធតណ្ឌុលលោណទធិតេលផាណិតាទីនិ គហេត្វា អាគច្ឆន្តិ។ សចេ ភាជនំ មហគ្ឃំ ហោតិ, មូលំ អប្បំ, យំ វា តំ វា ទត្វា គណ្ហាមាតិ តំ ន គណ្ហន្តិ។ ធម្មិកោ វាណិជោ មាតាបិតរោ បដិជគ្គតិ, សម្មាសម្ពុទ្ធំ ឧបដ្ឋហតិ, ពហុំ នោ អកុសលំ ភវិស្សតីតិ បុន គន្ត្វា មូលំ អាហរន្តិ។ សចេ បន ភាជនំ អប្បគ្ឃំ ហោតិ, អាភតំ មូលំ ពហុ, ធម្មិកោ វាណិជោ, អម្ហាកំ បុញ្ញំ ភវិស្សតីតិ យថាភតំ ឃរសាមិកា វិយ សាធុកំ បដិសាមេត្វា គច្ឆន្តិ។ ឯវំគុណោ បន កស្មា ន បព្ពជតីតិ។ រញ្ញោ វចនបថំ បច្ឆិន្ទន្តោ អន្ធេ ជិណ្ណេ មាតាបិតរោ បោសេតីតិ អាហ។

២៨៩. កោ នុ ខោតិ កុហឹ នុ ខោ។ **កុម្ភិយា**តិ ឧក្ខលិតោ។ **បរិយោគា**តិ សូបភាជនតោ។ **បរិភុញ្ជា**តិ ភុញ្ជ។ កស្មា បនេតេ ឯវំ វទន្តិ? ឃដិការោ កិរ ភត្តំ បចិត្វា សូបំ សម្បាទេត្វា មាតាបិតរោ ភោជេត្វា សយម្បិ ភុញ្ជិត្វា ភគវតោ វឌ្ឍមានកំ ភត្តសូបំ បដ្ឋបេត្វា អាសនំ បញ្ញបេត្វា អាធារកំ ឧបដ្ឋបេត្វា ឧទកំ បច្ចុបដ្ឋបេត្វា មាតាបិតូនំ សញ្ញំ ទត្វា អរញ្ញំ គច្ឆតិ។ តស្មា ឯវំ វទន្តិ។ **អភិវិស្សត្ថោ**តិ អតិវិស្សត្ថោ។ **បីតិសុខំ ន វិជហតី**តិ ន និរន្តរំ វិជហតិ, អថ ខោ រត្តិភាគេ វា ទិវសភាគេ វា គាមេ វា អរញ្ញេ វា យស្មឹ យស្មឹ ខណេ – “សទេវកេ នាម លោកេ អគ្គបុគ្គលោ មយ្ហំ គេហំ បវិសិត្វា សហត្ថេន អាមិសំ គហេត្វា បរិភុញ្ជតិ, លាភា វត មេ”តិ អនុស្សរតិ, តស្មឹ តស្មឹ ខណេ បញ្ចវណ្ណា បីតិ ឧប្បជ្ជតិ។ តំ សន្ធាយ ឯវំ វុត្តំ។

២៩០. កឡោបិយាតិ បច្ឆិតោ។ កឹ បន ភគវា ឯវមកាសីតិ។ បច្ចយោ ធម្មិកោ, ភិក្ខូនំ បត្តេ ភត្ត សទិសោ, តស្មា ឯវមកាសិ។ សិក្ខាបទបញ្ញត្តិបិ ច សាវកានំយេវ ហោតិ, ពុទ្ធានំ សិក្ខាបទវេលា នាម នត្ថិ។ យថា ហិ រញ្ញោ ឧយ្យានេ បុប្ផផលានិ ហោន្តិ, អញ្ញេសំ តានិ គណ្ហន្តានំ និគ្គហំ ករោន្តិ, រាជា យថារុចិយា បរិភុញ្ជតិ, ឯវំសម្បទមេតំ។ បរសមុទ្ទវាសីថេរា បន “ទេវតា កិរ បដិគ្គហេត្វា អទំសូ”តិ វទន្តិ។

២៩១. ហរថ, ភន្តេ, ហរថ ភទ្រមុខាតិ អម្ហាកំ បុត្តោ “កុហឹ គតោសី”តិ វុត្តេ – “ទសពលស្ស សន្តិក”ន្តិ វទតិ, កុហឹ នុ ខោ គច្ឆតិ, សត្ថុ វសនដ្ឋានស្ស ឱវស្សកភាវម្បិ ន ជានាតីតិ បុត្តេ អបរាធសញ្ញិនោ គហណេ តុដ្ឋចិត្តា ឯវមាហំសុ។

តេមាសំ អាកាសច្ឆទនំ អដ្ឋាសីតិ ភគវា កិរ ចតុន្នំ វស្សិកានំ មាសានំ ឯកំ មាសំ អតិក្កមិត្វា តិណំ អាហរាបេសិ, តស្មា ឯវមាហ។ អយំ បនេត្ថ បទត្ថោ – អាកាសំ ឆទនមស្សាតិ **អាកាសច្ឆទនំ។ ន ទេវោតិវស្សី**តិ កេវលំ នាតិវស្សិ, យថា បនេត្ថ បកតិយា ច និព្ពកោសស្ស ឧទកបាតដ្ឋានព្ភន្តរេ ឯកម្បិ ឧទកពិន្ទុ នាតិវស្សិ, ឯវំ ឃនឆទនគេហព្ភន្តរេ វិយ ន វាតាតបាបិ អាពាធំ អកំសុ, បកតិយា ឧតុផរណមេវ អហោសិ។ អបរភាគេ តស្មឹ និគមេ ឆឌ្ឌិតេបិ តំ ឋានំ អនោវស្សកមេវ អហោសិ។ មនុស្សា កម្មំ ករោន្តា ទេវេ វស្សន្តេ តត្ថ សាដកេ បបេត្វា កម្មំ ករោន្តិ។ យាវ កប្បដ្ឋានា តំ ឋានំ តាទិសមេវ ភវិស្សតិ។ តញ្ច ខោ បន ន តថាគតស្ស ឥទ្ធានុភាវេន, តេសំយេវ បន គុណសម្បត្តិយា។ តេសញ្ហិ – “សម្មាសម្ពុទ្ធោ កត្ថ ន លភេយ្យ, អម្ហាកំ នាម ទ្វិន្នំ អន្ធកានំ និវេសនំ ឧត្តិណំ ការេសី”តិ ន តប្បច្ចយា ទោមនស្សំ ឧទបាទិ – “សទេវកេ លោកេ អគ្គបុគ្គលោ អម្ហាកំ និវេសនា តិណំ អាហរាបេត្វា គន្ធកុដឹ ឆាទាបេសី”តិ បន តេសំ អនប្បកំ ពលវសោមនស្សំ ឧទបាទិ។ ឥតិ តេសំយេវ គុណសម្បត្តិយា ឥទំ បាដិហារិយំ ជាតន្តិ វេទិតព្ពំ។

២៩២. តណ្ឌុលវាហសតានីតិ ឯត្ថ ទ្វេ សកដានិ ឯកោ វាហោតិ វេទិតព្ពោ។ **តទុបិយញ្ច សូបេយ្យ**ន្តិ សូបត្ថាយ តទនុរូបំ តេលផាណិតាទឹ។ វីសតិភិក្ខុសហស្សស្ស តេមាសត្ថាយ ភត្តំ ភវិស្សតីតិ កិរ សញ្ញាយ រាជា ឯត្តកំ បេសេសិ។ **អលំ មេ រញ្ញោវ ហោតូ**តិ កស្មា បដិក្ខិបិ? អធិគតអប្បិច្ឆតាយ។ ឯវំ កិរស្ស អហោសិ – “នាហំ រញ្ញា ទិដ្ឋបុព្ពោ, កថំ នុ ខោ បេសេសី”តិ។ តតោ ចិន្តេសិ – “សត្ថា ពារាណសឹ គតោ, អទ្ធា សោ រញ្ញោ វស្សាវាសំ យាចិយមានោ មយ្ហំ បដិញ្ញាតភាវំ អារោចេត្វា មម គុណកថំ កថេសិ, គុណកថាយ លទ្ធលាភោ បន នដេន នច្ចិត្វា លទ្ធំ វិយ គាយកេន គាយិត្វា លទ្ធំ វិយ ច ហោតិ។ កឹ មយ្ហំ ឥមិនា, កម្មំ កត្វា ឧប្បន្នេន មាតាបិតូនម្បិ សម្មាសម្ពុទ្ធស្សបិ ឧបដ្ឋានំ សក្កា កាតុ”ន្តិ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

បបញ្ចសូទនិយា មជ្ឈិមនិកាយដ្ឋកថាយ

ឃដិការសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. រដ្ឋបាលសុត្តវណ្ណនា

២៩៣. ឯវំ មេ សុតន្តិ រដ្ឋបាលសុត្តំ។ តត្ថ **ថុល្លកោដ្ឋិក**ន្តិ ថុល្លកោដ្ឋំ បរិបុណ្ណកោដ្ឋាគារំ។ សោ កិរ ជនបទោ និច្ចសស្សោ សទា ពីជភណ្ឌំ និក្ខមតិ, ខលភណ្ឌំ បវិសតិ។ តេន តស្មឹ និគមេ កោដ្ឋា និច្ចបូរាវ ហោន្តិ។

តស្មា សោ ចុល្លកោដ្ឋិកន្តេវ សង្ខំ គតោ។

២៩៤. រដ្ឋបាលោតិ កស្មា រដ្ឋបាលោ? ភិន្នំ រដ្ឋំ សន្ធារេតុំ បាលេតុំ សមត្ថោតិ រដ្ឋបាលោ។ កទា បនស្សេតំ នាមំ ឧប្បន្នន្តិ។ បទុមុត្តរសម្មាសម្ពុទ្ធកាលេ។ ឥតោ ហិ បុព្ពេ សតសហស្សកប្បមត្ថកេ វស្សសតសហស្សាយុកេសុ មនុស្សេសុ បទុមុត្តរោ នាម សត្ថា ឧប្បជ្ជិត្វា ភិក្ខុសតសហស្សបរិវារោ លោកហិតាយ ចារិកំ ចរិ, យំ សន្ធាយ វុត្តំ –

> “នគរំ ហំសវតី នាម, អានន្ទោ នាម ខត្តិយោ;
> សុជាតា នាម ជនិកា, បទុមុត្តរស្ស សត្ថុនោ”តិ។ (ពុ. វំ. ១២.១៩);

បទុមុត្តរេ បន អនុប្បន្នេ ឯវ ហំសវតិយា ទ្វេ កុដុម្ពិកា សទ្ធា បសន្នា កបណទ្ធិកយាចកាទីនំ ទានំ បដ្ឋបយិំសុ។ តទា បព្ពតវាសិនោ បញ្ចសតា តាបសា ហំសវតីំ អនុប្បត្តា។ តេ ទ្វេបិ ជនា តាបសគណំ មជ្ឈេ ភិន្ទិត្វា ឧបដ្ឋហិំសុ។ តាបសា កិញ្ចិកាលំ វសិត្វា បព្ពតបាទមេវ គតា។ ទ្វេ សង្ឃត្ថេរា ឱហីយិំសុ។ តទា តេសំ តេ យាវជីវំ ឧបដ្ឋានំ អកំសុ។ តាបសេសុ ភុញ្ជិត្វា អនុមោទនំ ករោន្តេសុ ឯកោ សក្កភវនស្ស វណ្ណំ កថេសិ, ឯកោ ភូមិន្ធរនាគរាជភវនស្ស។

កុដុម្ពិកេសុ ឯកោ សក្កភវនំ បត្ថនំ កត្វា សក្កោ ហុត្វា និព្ពត្តោ, ឯកោ នាគភវនេ បាលិតនាគរាជា នាម។ តំ សក្កោ អត្តនោ ឧបដ្ឋានំ អាគតំ ទិស្វា នាគយោនិយំ អភិរមសីតិ បុច្ឆិ។ សោ នាភិរមាមីតិ អាហ។ តេន ហិ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ ទានំ ទត្វា ឥមស្មិំ ឋានេ បត្ថនំ ករោហិ, ឧភោ សុខំ វសិស្សាមាតិ។ នាគរាជា សត្ថារំ និមន្តេត្វា ភិក្ខុសតសហស្សបរិវារស្ស ភគវតោ សត្តាហំ មហាទានំ ទទមានោ បទុមុត្តរស្ស ទសពលស្ស បុត្តំ ឧបរេវតំ នាម សាមណេរំ ទិស្វា សត្តមេ ទិវសេ ពុទ្ធប្បមុខស្ស សង្ឃស្ស ទិព្ពវត្ថានិ ទត្វា សាមណេរស្ស ឋានន្តរំ បត្ថេសិ។ ភគវា អនាគតំ ឱលោកេត្វា – “អនាគតេ គោតមស្ស នាម ពុទ្ធស្ស បុត្តោ រាហុលកុមារោ ភវិស្សតី”តិ ទិស្វា “សមិជ្ឈិស្សតិ តេ បត្ថនា”តិ កថេសិ។ នាគរាជា តមត្ថំ សក្កស្ស កថេសិ។ សក្កោ តស្ស វចនំ សុត្វា តថេវ សត្តាហំ ទានំ ទត្វា ភិន្នំ រដ្ឋំ សន្ធារេតុំ បាលេតុំ សមត្ថកុលេ និព្ពត្តិត្វា សទ្ធាបព្ពជិតំ រដ្ឋបាលំ នាម កុលបុត្តំ ទិស្វា – “អហម្បិ អនាគតេ លោកស្មិំ តុម្ហាទិសេ ពុទ្ធេ ឧប្បន្នេ ភិន្នំ រដ្ឋំ សន្ធារេតុំ បាលេតុំ សមត្ថកុលេ និព្ពត្តិត្វា អយំ កុលបុត្តោ វិយ សទ្ធាបព្ពជិតោ រដ្ឋបាលោ នាម ភវេយ្យ”ន្តិ បត្ថនមកាសិ។ សត្ថា សមិជ្ឈនកភាវំ ញត្វា ឥមំ គាថមាហ –

> “សព្វាជិកំ ចាតុវណ្ណំ, បោសេតុំ យំ បហោស្សតិ;
> រដ្ឋបាលកុលំ នាម, តត្ថ ជាយិស្សតេ អយ”ន្តិ។ –

ឯវំ បទុមុត្តរសម្មាសម្ពុទ្ធកាលេ តស្សេតំ នាមំ ឧប្បន្នន្តិ វេទិតព្ពំ។

ឯតទហោសីតិ កិំ អហោសិ? **យថា យថា ខោ**តិអាទិ។ តត្រាយំ សង្ខេបកថា – អហំ ខោ យេន យេន ការណេន ភគវតា ធម្មំ ទេសិតំ អាជានាមិ, តេន តេន មេ ឧបបរិក្ខតោ ឯវំ ហោតិ – “យទេតំ សិក្ខត្តយព្រហ្មចរិយំ ឯកទិវសម្បិ អខណ្ឌំ កត្វា ចរិមកចិត្តំ បាបេតព្ពតាយ ឯកន្តបរិបុណ្ណំ ចរិតព្ពំ, ឯកទិវសម្បិ ច កិលេសមលេន អមលីនំ កត្វា ចរិមកចិត្តំ បាបេតព្ពតាយ ឯកន្តបរិសុទ្ធំ, សង្ខលិខិតំ លិខិតសង្ខសទិសំ ធោតសង្ខសប្បដិភាគំ កត្វា ចរិតព្ពំ, នយិទំ សុករំ អគារំ អជ្ឈាវសតា អគារមជ្ឈេ វសន្តេន ឯកន្តបរិបុណ្ណំ…បេ… ចរិតុំ, យំនូនាហំ កេសមស្សុំ ឱហារេត្វា កាសាយរសបីតតាយ កាសាយានិ ព្រហ្មចរិយំ ចរន្តានំ អនុច្ឆវិកានិ វត្ថានិ អច្ឆាទេត្វា អគារស្មា និក្ខមិត្វា អនគារិយំ បព្ពជេយ្យ”ន្តិ។

អចិរបក្កន្តេសុ ចុល្លកោដ្ឋិកេសុ ព្រាហ្មណគហបតិកេសុ យេន ភគវា តេនុបសង្កមីតិ រដ្ឋបាលោ អនុដ្ឋិតេសុ តេសុ ន ភគវន្តំ បព្ពជ្ជំ យាចិ។ កស្មា? តត្ថស្ស ពហូ ញាតិសាលោហិតា មិត្តាមច្ចា សន្តិ, តេ – “ត្វំ មាតាបិតូនំ ឯកបុត្តកោ, ន លព្ភា តយា បព្ពជិតុ”ន្តិ ពាហាយម្បិ គហេត្វា អាកឌ្ឍេយ្យុំ, តតោ បព្ពជ្ជាយ អន្តរាយោ ភវិស្សតីតិ សហេវ បរិសាយ ឧដ្ឋហិត្វា ថោកំ គន្ត្វា បុន កេនចិ សរីរកិច្ចលេសេន និវត្តិត្វា ភគវន្តំ ឧបសង្កម្ម បព្ពជ្ជំ យាចិ។ តេន វុត្តំ – “អថ ខោ រដ្ឋបាលោ កុលបុត្តោ អចិរបក្កន្តេសុ ចុល្លកោដ្ឋិកេសុ…បេ… បព្ពាជេតុ មំ ភគវា”តិ។ ភគវា បន យស្មា រាហុលកុមារស្ស បព្ពជិតតោ បភុតិ មាតាបិតូហិ អននុញ្ញាតំ បុត្តំ ន បព្ពាជេតិ, តស្មា នំ បុច្ឆិ **អនុញ្ញាតោសិ បន ត្វំ, រដ្ឋបាល, មាតាបិតូហិ…បេ… បព្ពជ្ជាយា**តិ។

២៩៥. **អម្មតាតា**តិ ឯត្ថ **អម្មា**តិ មាតរំ អាលបតិ, **តាតា**តិ បិតរំ។ **ឯកបុត្តកោ**តិ ឯកោវ បុត្តកោ, អញ្ញោ កោចិ ជេដ្ឋោ វា កនិដ្ឋោ វា នត្ថិ។ ឯត្ថ ច ឯកបុត្តោតិ វត្តព្ពេ អនុកម្បាវសេន ឯកបុត្តកោតិ វុត្តំ។ **បិយោ**តិ បីតិជននកោ។ **មនាបោ**តិ មនវឌ្ឍនកោ។ **សុខេធិតោ**តិ សុខេន ឯធិតោ, សុខសំវឌ្ឍិតោតិ អត្ថោ។ **សុខបរិភតោ**តិ សុខេន បរិភតោ, ជាតកាលតោ បភុតិ ធាតីហិ អង្កតោ អង្កំ អាហរិត្វា ធារិយមានោ អស្សករថកាទីហិ ពាលកីឡនកេហិ កីឡមានោ សាទុរសភោជនំ ភោជយមានោ សុខេន បរិហដោ។ **ន ត្វំ, តាត រដ្ឋបាល, កស្សចិ ទុក្ខស្ស ជានាសី**តិ ត្វំ , តាត រដ្ឋបាល អប្បមត្តកម្បិ កលភាគំ ទុក្ខស្ស ន ជានាសិ ន សរសីតិ អត្ថោ។ **មរណេនបិ តេ មយំ អកាមកា វិនា ភវិស្សាមា**តិ សចេបិ តវ អម្ហេសុ ជីវមានេសុ មរណំ ភវេយ្យ, តេន តេ មរណេនបិ មយំ អកាមកា អនិច្ឆកា ន អត្តនោ រុចិយា វិនា ភវិស្សាម, តយា វិយោគំ បាបុណិស្សាមាតិ អត្ថោ។ **កឹ បន មយំ ត**ន្តិ ឯវំ សន្តេ កឹ បន កឹ នាម តំ ការណំ, យេន មយំ តំ ជីវន្តំ អនុជានិស្សាម។ អថ វា **កឹ បន មយំ ត**ន្តិ កេន បន ការណេន មយំ តំ ជីវន្តំ អនុជានិស្សាមាតិ ឯវមេត្ថ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។

២៩៦. **តត្ថេវា**តិ យត្ថ នំ ឋិតំ មាតាបិតរោ នានុជានឹសុ, តត្ថេវ ឋានេ។ **អនន្តរហិតាយា**តិ កេនចិ អត្ថរណេន អនត្ថតាយ។ **បរិចារេហី**តិ គន្ធព្ពនដនាដកាទីនិ បច្ចុបដ្ឋបេត្វា តត្ថ សហាយកេហិ សទ្ធឹ យថាសុខំ ឥន្ទ្រិយានិ ចារេហិ សញ្ចារេហិ, ឥតោ ចិតោ ច ឧបនេហីតិ វុត្តំ ហោតិ។ អថ វា **បរិចារេហី**តិ គន្ធព្ពនដនាដកាទីនិ បច្ចុបដ្ឋបេត្វា សហាយកេហិ សទ្ធឹ លឡ ឧបលឡ រម, កីឡស្សូតិបិ វុត្តំ ហោតិ។ **កាមេ បរិភុញ្ជន្តោ**តិ អត្តនោ បុត្តទារេហិ សទ្ធឹ ភោគេ ភុញ្ជន្តោ។ **បុញ្ញានិ ករោន្តោ**តិ ពុទ្ធញ្ច ធម្មញ្ច សង្ឃញ្ច អារព្ភ ទានប្បទានាទីនិ សុគតិមគ្គសំសោធកានិ កុសលកម្មានិ ករោន្តោ។ **តុណ្ហី អហោសី**តិ កថានុប្បពន្ធវិច្ឆេទនត្ថំ និរាលាបសល្លាបោ អហោសិ។

អថស្ស មាតាបិតរោ តិក្ខត្តុំ វត្វា បដិវចនម្បិ អលភមានា សហាយកេ បក្កោសាបេត្វា “ឯស វោ សហាយកោ បព្ពជិតុកាមោ, និវារេថ ន”ន្តិ អាហំសុ។ តេបិ តំ ឧបសង្កមិត្វា តិក្ខត្តុំ អវោចុំ, តេសម្បិ តុណ្ហី អហោសិ។ តេន វុត្តំ – **អថ ខោ រដ្ឋបាលស្ស កុលបុត្តស្ស សហាយកា…បេ… តុណ្ហី អហោសី**តិ។ អថស្ស សហាយកានំ តិក្ខត្តុំ វត្វា ឯតទហោសិ – “សចេ អយំ បព្ពជ្ជំ អលភមានោ មរិស្សតិ, ន កោចិ គុណោ លព្ភតិ។ បព្ពជិតំ បន នំ មាតាបិតរោបិ កាលេន កាលំ បស្សិស្សន្តិ, មយម្បិ បស្សិស្សាម, បព្ពជ្ជាបិ ច នាមេសា ភារិយា, ទិវសេ ទិវសេ មត្តិកាបត្តំ គហេត្វា បិណ្ឌាយ ចរិតព្ពំ, ឯកសេយ្យំ ឯកភត្តំ ព្រហ្មចរិយំ អតិទុក្ករំ, អយញ្ច សុខុមាលោ នាគរិកជាតិយោ, សោ តំ ចរិតុំ អសក្កោន្តោ បុន ឥធេវ អាគមិស្សតិ, ហន្ទស្ស មាតាបិតរោ អនុជានាបេស្សាមា”តិ។ តេ តថា អកំសុ។ មាតាបិតរោបិ នំ “បព្ពជិតេន ច បន តេ មាតាបិតរោ ឧទ្ទស្សេតព្ពា”តិ ឥមំ កតិកំ កត្វា អនុជានឹសុ។ តេន វុត្តំ – “អថ ខោ រដ្ឋបាលស្ស កុលបុត្តស្ស សហាយកា យេន រដ្ឋបាលស្ស កុលបុត្តស្ស មាតាបិតរោ…បេ… អនុញ្ញាតោសិ មាតាបិតូហិ…បេ… ឧទ្ទស្សេតព្ពា”តិ។ តត្ថ **ឧទ្ទស្សេតព្ពា**តិ ឧទ្ធំ ទស្សេតព្ពា, យថា តំ កាលេន កាលំ បស្សន្តិ, ឯវំ អាគន្ត្វា អត្តានំ ទស្សេតព្ពា។

២៩៨. **ពលំ គហេត្វា**តិ សប្បាយភោជនានិ ភុញ្ជន្តោ ឧច្ឆាទនាទីហិ ច កាយំ បរិហរន្តោ កាយពលំ ជនេត្វា មាតាបិតរោ វន្ទិត្វា អស្សុមុខំ ញាតិបរិវដ្ដំ បហាយ យេន ភគវា តេនុបសង្កមិ…បេ… បព្ពាជេតុ មំ, ភន្តេ, ភគវាតិ។ ភគវា សមីបេ ឋិតំ អញ្ញតរំ ភិក្ខុំ អាមន្តេសិ – “តេន ហិ ភិក្ខុ រដ្ឋបាលំ បព្ពាជេហិ ចេវ ឧបសម្បាទេហិ ចា”តិ។ សាធុ, ភន្តេតិ ខោ សោ ភិក្ខុ ភគវតោ បដិស្សុត្វា រដ្ឋបាលំ កុលបុត្តំ ជិនទត្តិយំ សទ្ធិវិហារិកំ លទ្ធា បព្ពាជេសិ ចេវ ឧបសម្បាទេសិ ច។ តេន វុត្តំ – “អលត្ថ ខោ រដ្ឋបាលោ កុលបុត្តោ ភគវតោ សន្តិកេ បព្ពជ្ជំ, អលត្ថ ឧបសម្បទ”ន្តិ។

បហិតត្តោ វិហរន្តោតិ ទ្វាទស សំវច្ឆរានិ ឯវំ វិហរន្តោ។ នេយ្យបុគ្គលោ ហិ អយមាយស្មា, តស្មា បុញ្ញវា អភិនីហារសម្បន្នោបិ សមានោ “អជ្ជ អជ្ជេវ អរហត្ត”ន្តិ សមណធម្មំ ករោន្តោបិ ទ្វាទសមេ វស្សេ អរហត្តំ បាបុណិ។

យេន ភគវា តេនុបសង្កមីតិ មយ្ហំ មាតាបិតរោ បព្ពជ្ជំ អនុជានមានា – “តយា កាលេន កាលំ អាគន្ត្វា អម្ហាកំ ទស្សនំ ទាតព្ព”ន្តិ វត្វា អនុជានឹសុ, ទុក្ករការិកា ខោ បន មាតាបិតរោ, អហញ្ច យេនជ្ឈាសយេន បព្ពជិតោ, សោ មេ មត្ថកំ បត្តោ, ឥទានិ ភគវន្តំ អាបុច្ឆិត្វា អត្តានំ មាតាបិតូនំ ទស្សេស្សាមីតិ ចិន្តេត្វា អាបុច្ឆិតុកាមោ ឧបសង្កមិ។ **មនសាកាសី**តិ “កឹ នុ ខោ រដ្ឋបាលេ គតេ កោចិ ឧបទ្ទវោ ភវិស្សតី”តិ មនសិ អកាសិ។ តតោ “ភវិស្សតី”តិ ញត្វា “សក្ខិស្សតិ នុ ខោ រដ្ឋបាលោ តំ មទ្ទិតុ”ន្តិ ឱលោកេន្តោ តស្ស អរហត្តសម្បត្តឹ ទិស្វា “សក្ខិស្សតី”តិ អញ្ញាសិ។ តេន វុត្តំ – **យថា ភគវា អញ្ញាសិ…បេ… កាលំ មញ្ញសី**តិ។

មិគចីរេតិ ឯវំនាមកេ ឧយ្យានេ។ តញ្ហិ រញ្ញោ – “អកាលេ សម្បត្តបព្ពជិតានំ ទិន្នមេវ ឥទំ, យថាសុខំ បរិភុញ្ជន្តូ”តិ ឯវមនុញ្ញាតមេវ អហោសិ, តស្មា ថេរោ – “មម អាគតភាវំ មាតាបិតូនំ អារោចេស្សាមិ, តេ មេ បាទធោវនឧណ្ហោទកបាទមក្ខនតេលាទីនិ បេសិស្សន្តី”តិ ចិត្តម្បិ អនុប្បាទេត្វា ឧយ្យានមេវ បាវិសិ។ **បិណ្ឌាយ បាវិសី**តិ ទុតិយទិវសេ បាវិសិ។

មជ្ឈិមាយាតិ សត្តទ្វារកោដ្ឋកស្ស ឃរស្ស មជ្ឈិមេ ទ្វារកោដ្ឋកេ។ **ឧល្លិខាបេតី**តិ កប្បកេន កេសេ បហរាបេតិ។ **ឯតទវោចា**តិ – “ឥមេ សមណកា អម្ហាកំ បិយបុត្តកំ បព្ពាជេត្វា ចោរានំ ហត្ថេ និក្ខិបិត្វា វិយ ឯកទិវសម្បិ ន ទស្សាបេន្តិ, ឯវំ ផរុសការកា ឯតេ បុន ឥមំ ឋានំ ឧបសង្កមិតព្ពំ មញ្ញន្តិ, ឯត្ថេវ និកឌ្ឍិតព្ពា ឯតេ”តិ ចិន្តេត្វា ឯតំ “ឥមេហិ មុណ្ឌកេហី”តិអាទិវចនំ អវោច។ **ញាតិទាសី**តិ ញាតកានំ ទាសី។ **អាភិទោសិក**ន្តិ បារិវាសិកំ ឯករត្តាតិក្កន្តំ បូតិភូតំ។ តត្រាយំ បទត្ថោ – បូតិភាវទោសេន អភិភូតោតិ អភិទោសោ, អភិទោសោវ អាភិទោសិកោ។ ឯករត្តាតិក្កន្តស្សេវ នាមសញ្ញា ឯសា យទិទំ អាភិទោសិកោតិ, តំ **អាភិទោសិកំ។ កុម្មាស**ន្តិ យវកុម្មាសំ។ **ឆឌ្ឌេតុកាមា ហោតី**តិ យស្មា អន្តមសោ ទាសកម្មការានំ គោរូបានម្បិ អ បរិភោគារហោ, តស្មា នំ កចវរំ វិយ ពហិ ឆឌ្ឌេតុកាមា ហោតិ។ **សចេត**ន្តិ សចេ ឯតំ។ **ភគិនី**តិ អរិយវោហារេន អត្តនោ ធាតី ញាតិទាសី អាលបតិ។ **ឆឌ្ឌនីយធម្ម**ន្តិ ឆឌ្ឌេតព្ពសភាវំ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – “ភគិនិ ឯតំ សចេ ពហិ ឆឌ្ឌនីយធម្មំ និស្សដ្ឋបរិគ្គហំ, ឥធ មេ បត្តេ អាកិរាហី”តិ។ កឹ បន ឯវំ វត្តុំ លព្ភតិ , វិញ្ញត្តិ វា បយុត្តវាចា វា ន ហោតីតិ។ ន ហោតិ។ កស្មា? និស្សដ្ឋបរិគ្គហត្តា។ យញ្ហិ ឆឌ្ឌនីយធម្មំ និស្សដ្ឋបរិគ្គហំ, យត្ថ សាមិកា អនាលយា ហោន្តិ, តំ សព្ពំ “ទេថ អាហរថ អាកិរថា”តិ វត្តុំ វដ្ដតិ។ តេនេវ ហិ អយមាយស្មា អគ្គអរិយវំសិកោ សមានោបិ ឯវមាហ។

ហត្ថានន្តិ ភិក្ខាគហណត្ថំ បត្តំ ឧបនាមយតោ មណិពន្ធតោ បភុតិ ទ្វិន្នម្បិ ហត្ថានំ។ **បាទាន**ន្តិ និវាសនន្តតោ បដ្ឋាយ ទ្វិន្នម្បិ បាទានំ។ **សរស្សា**តិ សចេ តំ ភគិនីតិ វាចំ និច្ឆារយតោ សរស្ស ច។ **និមិត្តំ អគ្គហេសី**តិ ហត្ថបិដ្ឋិអាទីនិ ឱលោកយមានា – “បុត្តស្ស មេ រដ្ឋបាលស្ស វិយ សុវណ្ណកច្ឆបបិដ្ឋិសទិសា ឥមា ហត្ថបាទបិដ្ឋិយោ, ហរិតាលវដ្ដិយោ វិយ សុវដ្ដិតា អង្គុលិយោ, មធុរោ សរោ”តិ គិហិកាលេ សល្លក្ខិតបុព្ពំ អាការំ អគ្គហេសិ សញ្ជានិ សល្លក្ខេសិ។ តស្ស ហាយស្មតោ ទ្វាទសវស្សានិ អរញ្ញាវាសញ្ចេវ បិណ្ឌិយាលោបភោជនញ្ច បរិភុញ្ជន្តស្ស អញ្ញាទិសោ សរីរវណ្ណោ អហោសិ, តេន នំ សា ញាតិទាសី ទិស្វាវ ន សញ្ជានិ, និមិត្តំ បន អគ្គហេសីតិ។

៣០០. រដ្ឋបាលស្ស មាតរំ ឯតទវោចាតិ ថេរស្ស អង្គបច្ចង្គានិ សណ្ឋាបេត្វា ថញ្ញំ បាយេត្វា សំវឌ្ឍិតធាតីបិ សមានា បព្ពជិត្វា មហាខីណាសវភាវប្បត្តេន សាមិបុត្តេន សទ្ធឹ – “ត្វំ នុ ខោ, មេ ភន្តេ, បុត្តោ រដ្ឋបាលោ”តិអាទិវចនំ វត្តុំ អវិសហន្តី វេគេន ឃរំ បវិសិត្វា រដ្ឋបាលស្ស មាតរំ ឯតទវោច។ **យគ្ឃេ**តិ អារោចនត្ថេ និបាតោ។ **សចេ ជេ សច្ច**ន្តិ ឯត្ថ ជេតិ អាលបនេ និបាតោ។ ឯវញ្ហិ តស្មឹ ទេសេ ទាសិជនំ អាលបន្តិ, តស្មា “ត្វញ្ហិ, ភោតិ ទាសិ, សចេ សច្ចំ ភណសី”តិ ឯវមេត្ថ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។

ឧបសង្កមីតិ កស្មា ឧបសង្កមិ? មហាកុលេ ឥត្ថិយោ ពហិ និក្ខមន្តា គរហំ បាបុណន្តិ, ឥទញ្ច អច្ចាយិកកិច្ចំ, សេដ្ឋិស្ស នំ អារោចេស្សាមីតិ ចិន្តេតិ។ តស្មា ឧបសង្កមិ។ **អញ្ញតរំ កុដ្ដមូល**ន្តិ តស្មឹ កិរ ទេសេ ទានបតីនំ ឃរេសុ សាលា ហោន្តិ, អាសនានិ ចេត្ថ បញ្ញត្តានិ ហោន្តិ, ឧបដ្ឋាបិតំ ឧទកកញ្ជិយំ។ តត្ថ បព្ពជិតា បិណ្ឌាយ ចរិត្វា និសីទិត្វា ភុញ្ជន្តិ ។ សចេ ឥច្ឆន្តិ, ទានបតីនម្បិ សន្តកំ គណ្ហន្តិ។ តស្មា តម្បិ អញ្ញតរស្ស កុលស្ស ឦទិសាយ សាលាយ អញ្ញតរំ កុដ្ដមូលន្តិ វេទិតព្ពំ។ ន ហិ បព្ពជិតា កបណមនុស្សា វិយ អសារុប្បេ ឋានេ និសីទិត្វា ភុញ្ជន្តីតិ។

អត្ថិ នាម តាតាតិ ឯត្ថ **អត្ថី**តិ វិជ្ជមានត្ថេ, **នាមា**តិ បុច្ឆនត្ថេ មញ្ញនត្ថេ វា និបាតោ។ ឥទញ្ហិ វុត្តំ ហោតិ – អត្ថិ នុ ខោ, តាត រដ្ឋបាល, អម្ហាកំ ធនំ, ននុ មយំ និទ្ធនាតិ វត្តព្ពា, យេសំ នោ ត្វំ ឦទិសេ ឋានេ និសីទិត្វា អាភិទោសិកំ កុម្មាសំ បរិភុញ្ជិស្សសិ។ តថា អត្ថិ នុ ខោ, តាត រដ្ឋបាល, អម្ហាកំ ជីវិតំ, ននុ មយំ មតាតិ វត្តព្ពា, យេសំ នោ ត្វំ ឦទិសេ ឋានេ និសីទិត្វា អាភិទោសិកំ កុម្មាសំ បរិភុញ្ជិស្សសិ។ តថា អត្ថិ មញ្ញេ, តាត រដ្ឋបាល, តវ អព្ភន្តរេ សាសនំ និស្សាយ បដិលទ្ធោ សមណគុណោ, យំ ត្វំ សុភោជនរសសំវឌ្ឍិតោបិ ឥមំ ជិគុច្ឆនេយ្យំ អាភិទោសិកំ កុម្មាសំ អមតមិវ និព្ពិការោ បរិភុញ្ជិស្សសីតិ។ សោ បន គហបតិ ទុក្ខាភិតុន្នតាយ ឯតមត្ថំ បរិបុណ្ណំ កត្វា វត្តុមសក្កោន្តោ – “អត្ថិ នាម, តាត រដ្ឋបាល, អាភិទោសិកំ កុម្មាសំ បរិភុញ្ជិស្សសី”តិ ឯត្តកមេវ អវច។ អក្ខរចិន្តកា បនេត្ថ ឥទំ លក្ខណំ វទន្តិ – អនោកប្បនាមរិសនត្ថវសេនេតំ អត្ថិសទ្ទេ ឧបបទេ “បរិភុញ្ជិស្សសី”តិ អនាគតវចនំ កតំ។ តស្សាយមត្ថោ – “អត្ថិ នាម…បេ…. បរិភុញ្ជិស្សសិ, ឥទំ បច្ចក្ខម្បិ អហំ ន សទ្ទហាមិ ន មរិសយាមី”តិ។ ឥទំ ឯត្តកំ វចនំ គហបតិ ថេរស្ស បត្តមុខវដ្ដិយំ គហេត្វា ឋិតកោវ កថេសិ។

ថេរោបិ បិតរិ បក្កមុខវដ្ដិយំ គហេត្វា ឋិតេយេវ តំ បូតិកុម្មាសំ បរិភុញ្ជិ សុនខវន្តសទិសំ បូតិកុក្កុដណ្ឌមិវ ភិន្នដ្ឋានេ បូតិកំ វាយន្តំ។ បុថុជ្ជនេន កិរ តថារូបំ កុម្មាសំ បរិភុញ្ជិតុំ ន សក្កា។ ថេរោ បន អរិយិទ្ធិយំ ឋត្វា ទិព្ពោជំ អមតរសំ បរិភុញ្ជមានោ វិយ បរិភុញ្ជិត្វា ធមករណេន ឧទកំ គហេត្វា បត្តញ្ច មុខញ្ច ហត្ថបាទេ ច ធោវិត្វា **កុតោ នោ គហបតី**តិអាទិមាហ។

តត្ថ **កុតោ នោ**តិ កុតោ នុ។ **នេវ ទាន**ន្តិ ទេយ្យធម្មវសេន នេវ ទានំ អលត្ថម្ហ។ **ន បច្ចក្ខាន**ន្តិ "កឹ, តាត រដ្ឋបាល, កច្ចិ តេ ខមនីយំ, កច្ចិសិ អប្បកិលមថេន អាគតោ, ន តាវ តាត គេហេ ភត្តំ សម្បាទិយតី"តិ ឯវំ បដិសន្ថារវសេន បច្ចក្ខានម្បិ ន អលត្ថម្ហ។ កស្មា បន ថេរោ ឯវមាហ? បិតុ អនុគ្គហេន។ ឯវំ កិរស្ស អហោសិ – "យថា ឯស មំ វទតិ , អញ្ញេបិ បព្ពជិតេ ឯវំ វទតិ មញ្ញេ។ ពុទ្ធសាសនេ ច បត្តន្តរេ បទុមំ វិយ ភស្មាឆន្នោ អគ្គិ វិយ ផេគ្គុបដិច្ឆន្នោ ចន្ទនសារោ វិយ សុត្តិកាបដិច្ឆន្នំ មុត្តារតនំ វិយ វលាហកបដិច្ឆន្នោ ចន្ទិមា វិយ មាទិសានំ បដិច្ឆន្នគុណានំ ភិក្ខូនំ អន្តោ នត្ថិ, តេសុបិ ន ឯវរូបំ វចនំ បវត្តេស្សតិ, សំវរេ ឋស្សតី"តិ អនុគ្គហេន ឯវមាហ។

ឯហិ តាតាតិ តាត តុយ្ហំ ឃរំ មា ហោតុ, ឯហិ ឃរំ គមិស្សាមាតិ វទតិ។ **អល**ន្តិ ថេរោ ឧក្កដ្ឋឯកាសនិកតាយ បដិក្ខិបន្តោ ឯវមាហ។ **អធិវាសេសី**តិ ថេរោ បន បកតិយា ឧក្កដ្ឋសបទានចារិកោ ស្វាតនាយភិក្ខំ នាម នាធិវាសេតិ, មាតុ អនុគ្គហេន បន អធិវាសេសិ។ មាតុ កិរស្ស ថេរំ អនុស្សរិត្វា មហាសោកោ ឧប្បជ្ជិ, រោទនេនេវ បក្កក្ខិ វិយ ជាតា, តស្មា ថេរោ "សចាហំ តំ អបស្សិត្វា គមិស្សាមិ, ហទយម្បិស្សា ផាលេយ្យា"តិ អនុគ្គហេន អធិវាសេសិ។ **ការាបេត្វា**តិ ឯកំ ហិរញ្ញស្ស, ឯកំ សុវណ្ណស្សាតិ ទ្វេ បុញ្ជេ ការាបេត្វា។ កីវមហន្តា បន បុញ្ជា អហេសុន្តិ។ យថា ឱរតោ ឋិតោ បុរិសោ បារតោ ឋិតំ មជ្ឈិមប្បមាណំ បុរិសំ ន បស្សតិ, ឯវំមហន្តា។

៣០១. **ឥទំ តេ តាតា**តិ កហាបណបុញ្ជញ្ច សុវណ្ណបុញ្ជញ្ច ទស្សេន្តោ អាហ។ **មត្តិក**ន្តិ មាតិតោ អាគតំ, ឥទំ តេ មាតាមហិយា មាតុ ឥមំ គេហំ អាគច្ឆន្តិយា គន្ធមាលាទីនំ អត្ថាយ ទិន្នំ ធនន្តិ អត្ថោ។ **អញ្ញំ បេត្តិកំ អញ្ញំ បិតាមហ**ន្តិ យំ បន តេ បិតុ ច បិតាមហានញ្ច សន្តកំ, តំ អញ្ញំយេវ, និហិតញ្ច បយុត្តញ្ច អតិវិយ ពហុ។ ឯត្ថ ច "បិតាមហ"ន្តិ តទ្ធិតលោបំ កត្វា វុត្តន្តិ វេទិតព្វំ។ "បេតាមហ"ន្តិ វា បាឋោ។ **សក្កា តតោនិទាន**ន្តិ ធនហេតុ ធនបច្ចយា។ តំ តំ ធនំ រក្ខន្តស្ស ច រាជាទីនំ វសេន ធនបរិក្ខយំ បាបុណន្តស្ស កស្សចិ ឧប្បជ្ជមានសោកាទយោ សន្ធាយ ឯវមាហ។ ឯវំ វុត្តេ សេដ្ឋិ គហបតិ – "អហំ ឥមំ ឧប្បព្ពាជេស្សាមីតិ អានេសឹ, សោ ទានិ មេ ធម្មកថំ កាតុំ អារទ្ធោ, អយំ ន មេ វចនំ ករិស្សតី"តិ ឧដ្ឋាយ គន្ត្វា អស្ស ឱរោធានំ ទ្វារំ វិវរាបេត្វា – "អយំ វោ សាមិកោ, គច្ឆថ យំ កិញ្ចិ កត្វា នំ គណ្ហិតុំ វាយមថា"តិ ឧយ្យោជេសិ។ សុវយេ ឋិតា នាដកិត្ថិយោ និក្ខមិត្វា ថេរំ បរិវារយឹសុ , តាសុ ទ្វេ ជេដ្ឋកិត្ថិយោ សន្ធាយ **បុរាណទុតិយិកា**តិអាទិ វុត្តំ។ **បច្ចេកំ បាទេសុ គហេត្វា**តិ ឯកេកម្ហិ បាទេ នំ គហេត្វា។

កីទិសា នាម តា អយ្យបុត្ត អច្ឆរាយោតិ កស្មា ឯវមាហំសុ? តទា កិរ សម្ពហុលេ ខត្តិយកុមារេបិ ព្រាហ្មណកុមារេបិ សេដ្ឋិបុត្តេបិ មហាសម្បត្តិយោ បហាយ បព្ពជន្តេ ទិស្វា បព្ពជ្ជាគុណំ អជានន្តា កថំ សមុដ្ឋាបេន្តិ "កស្មា ឯតេ បព្ពជន្តី"តិ។ អថញ្ញេ វទន្តិ "ទេវច្ឆរាទេវនាដកានំ ការណា"តិ។ សា កថា វិត្ថារិកា អហោសិ។ តំ គហេត្វា សព្ពា ឯវមាហំសុ។ អថ ថេរោ បដិក្ខិបន្តោ **ន ខោ មយំ ភគិនី**តិអាទិមាហ។ **សមុទាចរតី**តិ វោហរតិ វទតិ។ **តត្ថេវ មុច្ឆិតា បបតឹសូ**តិ តំ ភគិនិវាទេន សមុទាចរន្តំ ទិស្វា "មយំ អជ្ជ អាគមិស្សតិ, អជ្ជ អាគមិស្សតី"តិ ទ្វាទស វស្សានិ ពហិ ន និក្ខន្តា, ឯតំ និស្សាយ នោ ទារកា ន លទ្ធា, យេសំ អានុភាវេន ជីវេយ្យាម, ឥតោ ចម្ហា បរិហីនា អញ្ញតោ ច។ អយំ លោកោ នាម អត្តនោវ ចិន្តេសិ, តស្មា តាបិ "ឥទានិ មយំ អនាថា ជាតា"តិ អត្តនោវ ចិន្តយមានា – "អនត្ថិកោ ទានិ អម្ហេហិ អយំ, សោ អម្ហេ បជាបតិយោ សមានា អត្តនា សទ្ធឹ ឯកមាតុកុច្ឆិយា សយិតទារិកា វិយ មញ្ញតី"តិ សមុប្បន្នពលវសោកា ហុត្វា តស្មឹយេវ បទេសេ មុច្ឆិតា បបតឹសុ, បតិតាតិ អត្ថោ។

មា នោ វិហេឋេថាតិ មា អម្ហេ ធនំ ទស្សេត្វា មាតុគាមេ ច ឧយ្យោជេត្វា វិហេឋយិត្ថ, វិហេសា ហេសា បព្ពជិតានន្តិ។ កស្មា ឯវមាហ? មាតាបិតូនំ អនុគ្គហេន។ សោ កិរ សេដ្ឋិ – "បព្ពជិតលិង្គំ នាម កិលិដ្ឋំ, បព្ពជ្ជាវេសំ ហារេត្វា ន្ហាយិត្វា តយោ ជនា ឯកតោ ភុញ្ជិស្សាមា"តិ មញ្ញមានោ ថេរស្ស ភិក្ខំ ន ទេតិ។ ថេរោ – "មាទិសស្ស ខីណាសវស្ស អាហារន្តរាយំ កត្វា ឯតេ ពហុំ អបុញ្ញំ បសវេយ្យុ"ន្តិ តេសំ អនុគ្គហេន ឯវមាហ។

៣០២. **គាថា អភាសី**តិ គាថាយោ អភាសិ។ តត្ថ **បស្សា**តិ សន្តិកេ ឋិតជនំ សន្ធាយ វទតិ។ **ចិត្ត**ន្តិ ចិត្តវិចិត្តំ។ **ពិម្ព**ន្តិ អត្តភាវំ។ **អរុកាយ**ន្តិ នវន្នំ វណមុខានំ វសេន វណកាយំ។ **សមុស្សិត**ន្តិ តីណិ អដ្ឋិសតានិ នវហិ ន្ហារុសតេហិ ពន្ធិត្វា នវហិ មំសបេសិសតេហិ លិម្បិត្វា សមន្តតោ ឧស្សិតំ។ **អាតុរ**ន្តិ ជរាតុរតាយ រោគាតុរតាយ

កិលេសាតុរកាយ ច និច្ចាតុរំ។ **ពហុសង្កប្ប**ន្តិ បរេសំ ឧប្បន្នបត្ថនាសង្កប្បេហិ ពហុសង្កប្បំ ។ ឥត្ថីនញ្ហិ កាយេ បុរិសានំ សង្កប្បា ឧប្បជ្ជន្តិ, តេសំ កាយេ ឥត្ថីនំ។ សុសានេ ឆឌ្ឌិតកឡេវរភូតម្បិ ចេតំ កាកកុលលាទយោ បត្ថយន្តិយេវាតិ ពហុសង្កប្បោ នាម ហោតិ។ **យស្ស នត្ថិ ធុវំ ឋិតី**តិ យស្ស កាយស្ស មាយាមរីចិផេណបិណ្ឌ ឧទកបុប្ផុឡាទីនំ វិយ ឯកំសេនេវ ឋិតិ នាម នត្ថិ, ភិជ្ជនធម្មតាវ និយតា។

តថេន ឱនទ្ធន្តិ អល្លមនុស្សចម្មេន ឱនទ្ធំ។ **សហ វត្ថេភិ សោភតី**តិ គន្ធាទីហិ មណិកុណ្ឌលេហិ ច ចិត្តកតម្បិ រូបំ វត្ថេហិ សហេវ សោភតិ, វិនា វត្ថេហិ ជេគុច្ឆំ ហោតិ អនោលោកនក្ខមំ។

អលត្តកកតាតិ អលត្តកេន រញ្ជិតា។ **ចុណ្ណកមក្ខិត**ន្តិ សាសបកក្កេន មុខបីឡកាទីនិ នីហរិត្វា លោណមត្តិកាយ ទុដ្ឋលោហិតំ វិលិយាបេត្វា តិលបិដ្ឋេន លោហិតំ បសាទេត្វា ហលិទ្ទិយា វណ្ណំ សម្បាទេត្វា ចុណ្ណកគណ្ឌិកាយ មុខំ បហរន្តិ, តេនេស អតិវិយ វិរោចតិ។ តំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។

អដ្ឋាបទកតាតិ រសោទកេន មក្ខិត្វា នលាដបរិយន្តេ អាវត្តនបរិវត្តេ កត្វា អដ្ឋបទករចនាយ រចិតា។ **អញ្ជនី**តិ អញ្ជននាឡិកា។

ឱទហីតិ បបេសិ។ **បាស**ន្តិ វាករាជាលំ។ **នាសទា**តិ ន ឃដ្ដយិ។ **និវាប**ន្តិ និវាបសុត្តេ វុត្តនិវាបតិណសទិសភោជនំ។ **កន្ទន្តេ**តិ វិរវមានេ បរិទេវមានេ។ ឥមាយ ហិ គាថាយ ថេរោ មាតាបិតរោ មិគលុទ្ទកេ វិយ កត្វា ទស្សេសិ, អវសេសញាតកេ មិគលុទ្ទកបរិសំ វិយ, ហិរញ្ញសុវណ្ណំ វាករាជាលំ វិយ, អត្តនា ភុត្តភោជនំ និវាបតិណំ វិយ, អត្តានំ មហាមិគំ វិយ កត្វា ទស្សេសិ។ យថា ហិ មហាមិគោ យាវទត្ថំ និវាបតិណំ ខាទិត្វា បានីយំ បិវិត្វា គីវំ ឧក្ខិបិត្វា ទិសំ ឱលោកេត្វា “ឥមំ នាម ឋានំ គតស្ស សោត្ថិ ភវិស្សតី”តិ មិគលុទ្ទកានំ បរិទេវន្តានំយេវ វាករំ អឃដ្ដយមានោវ ឧប្បតិត្វា អរញ្ញំ បវិសិត្វា ឃនច្ឆាយស្ស ឆត្តស្ស វិយ គុម្ពស្ស ហេដ្ឋា មន្ទមន្ទេន វាតេន ពីជយមានោ អាគតមគ្គំ ឱលោកេន្តោ តិដ្ឋតិ, ឯវមេវ ថេរោ ឥមា គាថា ភាសិត្វា អាកាសេនេវ គន្ត្វា មិគចីរេ បច្ចុបដ្ឋាសិ។

កស្មា បន ថេរោ អាកាសេន គតោតិ។ បិតា កិរស្ស សេដ្ឋិ សត្តសុ ទ្វារកោដ្ឋកេសុ អគ្គឡំ ទាបេត្វា មល្លេ អាណាបេសិ – “សចេ និក្ខមិត្វា គច្ឆតិ , ហត្ថបាទេសុ នំ គហេត្វា កាសាយានិ ហរិត្វា គិហិវេសំ គណ្ហាបេថា”តិ។ តស្មា ថេរោ – “ឯតេ មាទិសំ មហាខីណាសវំ ហត្ថេ វា បាទេ វា គហេត្វា អបុញ្ញំ បសវេយ្យុំ, តំ នេសំ មា អហោសី”តិ ចិន្តេត្វា អាកាសេន អគមាសិ។ បរសមុទ្ទវាសិត្ថេរានំ បន – “ឋិតកោវ ឥមា គាថា ភាសិត្វា វេហាសំ អព្ភុគ្គន្ត្វា រញ្ញោ កោរព្យស្ស មិគចីរេ បច្ចុបដ្ឋាសី”តិ អយំ វាចនាមគ្គោយេវ។

៣០៣. មិគរោតិ តស្ស ឧយ្យានបាលស្ស នាមំ។ **សោផេន្តោ**តិ ឧយ្យានមគ្គំ សមំ ការេត្វា អន្តោឧយ្យានេ តច្ឆិតព្ពយុត្តដ្ឋានានិ តច្ឆាបេន្តោ សម្មជ្ជិតព្ពយុត្តានិ ឋានានិ សម្មជ្ជាបេន្តោ វាលុកាឱកិរណ-បុប្ផវិកិរណ-បុណ្ណឃដដ្ឋបន-កទលិក្ខន្ធឋបនាទីនិ ច ករោន្តោតិ អត្ថោ។ **យេន រាជា កោរព្យោ តេនុបសង្កមី**តិ អម្ហាកំ រាជា សទា ឥមស្ស កុលបុត្តស្ស វណ្ណំ កថេសិ, បស្សិតុកាមោ ឯតំ, អាគតភាវំ បនស្ស ន ជានាតិ, មហា ខោ បនាយំ បណ្ណាការោ, គន្ត្វា រញ្ញោ អារោចេស្សាមីតិ ចិន្តេត្វា យេន រាជា កោរព្យោ តេនុបសង្កមិ។

កិត្តយមានោ អហោសីតិ សោ កិរ រាជា ថេរំ អនុស្សរិត្វា ពលមជ្ឈេបិ នាដកមជ្ឈេបិ – “ទុក្ករំ កតំ កុលបុត្តេន តាវ មហន្តំ សម្បត្តិំ បហាយ បព្ពជិត្វា បុននិវត្តិត្វា អនបលោកេន្តេនា”តិ គុណំ កថេសិ, តំ គហេត្វា អយំ ឯវមាហ។ **វិស្សជ្ជេថាតិ វត្វា**តិ ឱរោធមហាមត្តពលកាយាទីសុ យស្ស យំ អនុច្ឆវិកំ, តស្ស តំ ទាបេត្វាតិ អត្ថោ។ **ឧស្សដាយ ឧស្សដាយា**តិ ឧស្សិតាយ ឧស្សិតាយ, មហាមត្តមហារដ្ឋិកាទីនំ វសេន ឧគ្គតុគ្គតមេវ បរិសំ គហេត្វា ឧបសង្កមីតិ អត្ថោ។ **ឥធ ភវំ រដ្ឋបាលោ ហត្ថត្ថរេ និសីទតូ**តិ ហត្ថត្ថរោ តនុកោ ពហលបុប្ផាទិគុណំ កត្វា អត្ថតោ អភិលក្ខិតោ ហោតិ, តាទិសេ អនាបុច្ឆិត្វា និសីទិតុំ ន យុត្តន្តិ មញ្ញមានោ ឯវមាហ។

៣០៤. បារិជុញ្ញានីតិ បារិជុញ្ញភាវា បរិក្ខយា។ **ជិណ្ណោ**តិ ជរាជិណ្ណោ។ **វុឌ្ឍោ**តិ វយោវុឌ្ឍោ។ **មហល្លកោ**តិ ជាតិមហល្លកោ។ **អទ្ធគតោ**តិ អទ្ធានំ អតិក្កន្តោ។ **វយោអនុប្បត្តោ**តិ បច្ឆិមវយំ អនុប្បត្តោ។ **បព្ពជតី**តិ ធុរវិហារំ គន្ត្វា ភិក្ខូ វន្ទិត្វា, – “ភន្តេ, មយា ទហរកាលេ ពហុំ កុសលំ កតំ, ឥទានិ មហល្លកោម្ហិ, មហល្លកស្ស ចេសា បព្ពជ្ជា នាម, ចេតិយង្គណំ សម្មជ្ជិត្វា អប្បហរិតំ កត្វា ជីវិស្សាមិ, បព្ពាជេថ មំ, ភន្តេ,”តិ ការុញ្ញំ ឧប្បាទេន្តោ យាចតិ, ថេរា អនុកម្បាយ បព្ពាជេន្តិ។ តំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។ ទុតិយវារេបិ ឯសេវ នយោ។

អប្បាពាធោតិ អរោគោ។ **អប្បាតង្កោ**តិ និទ្ទុក្ខោ។ **សមវេបាកិនិយា**តិ សមវិបាចនិយា។ **គហណិយា**តិ កម្មជតេជោធាតុយា។ តត្ថ យស្ស ភុត្តភុត្តោ អាហារោ ជីរតិ, យស្ស វា បន បុដភត្តំ វិយ តថេវ តិដ្ឋតិ, ឧភោបេតេ ន សមវេបាកិនិយា គហណិយា សមន្នាគតា។ យស្ស បន ភុត្តកាលេ ភត្តច្ឆន្ទោ ឧប្បជ្ជតេវ, អយំ សមវេបាកិនិយា សមន្នាគតោ។ **នាតិសីតាយ នច្ចុណ្ហាយា**តិ តេនេវ ការណេន នាតិសីតាយ នច្ចុណ្ហាយ។ **អនុបុព្ពេនា**តិ រាជានោ វា ហរន្តីតិអាទិនា អនុក្កមេន។ ទុតិយវារេ រាជភយចោរភយឆាតកភយាទិនា អនុក្កមេន។

៣០៥. ធម្មុទ្ទេសា ឧទ្ទិដ្ឋាតិ ធម្មនិទ្ទេសា ឧទ្ទិដ្ឋា។ **ឧបនិយ្យតី**តិ ជរាមរណសន្តិកំ គច្ឆតិ, អាយុក្ខយេន វា តត្ថ និយ្យតិ។ **អទ្ធុវោ**តិ ធុវដ្ឋានវិរហិតោ។ **អតាណោ**តិ តាយិតុំ សមត្ថេន វិរហិតោ។ **អនភិស្សរោ**តិ អសរណោ អភិសរិត្វា អភិគន្ត្វា អស្សាសេតុំ សមត្ថេន វិរហិតោ។ **អស្សកោ**តិ និស្សកោ សកភណ្ឌវិរហិតោ។ **សព្ពំ បហាយ គមនីយ**ន្តិ សកភណ្ឌន្តិ សល្លក្ខិតំ សព្ពំ បហាយ លោកេន គន្តព្ពំ។ **តណ្ហាទាសោ**តិ តណ្ហាយ ទាសោ។

៣០៦. ហត្ថិស្មិន្តិ ហត្ថិសិប្បេ។ **កតាវី**តិ កតករណីយោ, សិក្ខិតសិក្ខោ បគុណសិប្បោតិ អត្ថោ។ ឯស នយោ សព្ពត្ថ។ **ឩរុពលី**តិ ឩរុពលសម្បន្នោ។ យស្ស ហិ ផលកញ្ច អាវុធញ្ច គហេត្វា បរសេនំ បវិសិត្វា អភិន្នំ ភិន្ទតោ ភិន្នំ សន្ធារយតោ បរហត្ថគតំ រជ្ជំ អាហរិតុំ ឩរុពលំ អត្ថិ, អយំ ឩរុពលី នាម។ **ពាហុពលី**តិ ពាហុពលសម្បន្នោ។ សេសំ បុរិមសទិសមេវ។ **អលមត្តោ**តិ សមត្ថអត្តភាវោ។

បរិយោធាយ វត្តិស្សន្តីតិ ឧប្បន្នំ ឧបទ្ទវំ ឱធាយ អវត្ថរិត្វា វត្តិស្សន្តីតិ សល្លក្ខេត្វា គហិតា។

សំវិជ្ជតិ ខោ, ភោ រដ្ឋបាល, ឥមស្មិំ រាជកុលេ បហូតំ ហិរញ្ញសុវណ្ណន្តិ ឥទំ សោ រាជា ឧបរិ ធម្មុទ្ទេសស្ស ការណំ អាហរន្តោ អាហ។

អថាបរំ ឯតទវោចាតិ ឯតំ “បស្សាមិ លោកេ”តិអាទិនា នយេន ចតុន្នំ ធម្មុទ្ទេសានំ អនុគីតឹ អវោច។

៣០៧. តត្ថ **ភិយ្យោវ កាមេ អភិបត្ថយន្តី**តិ ឯកំ លភិត្វា ទ្វេ បត្ថយន្តិ, ទ្វេ លភិត្វា ចត្តារោតិ ឯវំ ឧត្តរុត្តរិ វត្ថុកាមកិលេសកាមេ បត្ថយន្តិយេវ។

បសយ្ហាតិ សបត្តគណំ អភិភវិត្វា។ **សសាគរន្ត**ន្តិ សទ្ធឹ សាគរន្តេន។ **ឱរំ សមុទ្ទស្សា**តិ យំ សមុទ្ទស្ស ឱរតោ សករជ្ជំ, តេន អតិត្តរូបោតិ អត្ថោ។ **ន ហត្ថី**តិ ន ហិ អត្ថិ។

អហោ វតា នោតិ អហោ វត នុ, អយមេវ វា បាឋោ។ **អមរាតិ ចាហូ**តិ អមរំ ឥតិ ច អាហុ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យំ មតំ ញាតី បរិវារេត្វា កន្ទន្តិ, តំ – “អហោ វត អម្ហាកំ ភាតា មតោ, បុត្តោ មតោ”តិអាទីនិបិ វទន្តិ។

ផុសន្តិ ផស្សន្តិ មរណផស្សំ ផុសន្តិ។ **តថេវ ផុដ្ឋោ**តិ យថា ពាលោ, ធីរោបិ តថេវ មរណផស្សេន ផុដ្ឋោ, អផុដ្ឋោ នាម នត្ថិ, អយំ បន វិសេសោ។ **ពាលោ ច ពាល្យា វធិតោវ សេតី**តិ ពាលោ ពាលភាវេន មរណផស្សំ អាគម្ម វធិតោវ សេតិ អភិហតោវ សយតិ។ អកតំ វត មេ កល្យាណន្តិអាទិវិប្បដិសារវសេន ចលតិ វេធតិ វិប្ផន្ទតិ។ **ធីរោ ច ន វេធតី**តិ ធីរោ សុគតិនិមិត្តំ បស្សន្តោ ន វេធតិ ន ចលតិ។

យាយ វោសានំ ឥធាធិគច្ឆតីតិ យាយ បញ្ញាយ ឥមស្មិំ លោកេ សព្ពកិច្ចវោសានំ អរហត្តំ អធិគច្ឆតិ, សាវ ធនតោ ឧត្តមតរា។ **អព្យោសិតត្តា**តិ អបរិយោសិតត្តា, អរហត្តបត្តិយា, អភាវេនាតិ អត្ថោ។ **ភវាភវេសូ**តិ ហីនប្បណីតេសុ ភវេសុ។

ឧបេតិ គព្ភញ្ច បរញ្ច លោកន្តិ តេសុ បាបំ ករោន្តេសុ យោ កោចិ សត្តោ បរម្បរាយ សំសារំ អាបជ្ជិត្វា គព្ភញ្ច បរញ្ច លោកំ ឧបេតិ។ **តស្សប្បបញ្ញោ**តិ តស្ស តាទិសស្ស អប្បបញ្ញស្ស អញ្ញោ អប្បបញ្ញោ អភិសទ្ទហន្តោ។

សកម្មុនា ហញ្ញតីតិ អត្តនា កតកម្មវសេន “កសាហិបិ តាលេតី”តិអាទីហិ កម្មការណាហិ ហញ្ញតិ។ **បេច្ច បរម្ហិ លោកេ**តិ ឥតោ គន្ត្វា បរម្ហិ អបាយលោកេ។

វិរូបរូបេនាតិ វិវិធរូបេន, នានាសភាវេនាតិ អត្ថោ។ **កាមគុណេសូ**តិ ទិដ្ឋធម្មិកសម្បរាយិកេសុ សព្ពកាមគុណេសុ អាទីនវំ ទិស្វា។ **ទហរា**តិ អន្តមសោ កលលមត្តភាវំ ឧបាទាយ តរុណា។ **វុឌ្ឍា**តិ វស្សសតាតិក្កន្តា។ **អបណ្ណកំ សាមញ្ញមេវ សេយ្យោ**តិ អវិរុទ្ធំ អទ្វេជ្ឈគាមី ឯកន្តនិយ្យានិកំ សាមញ្ញមេវ “សេយ្យោ, ឧត្តរិតរញ្ច

បណិតតរញ្ញោ’’តិ ឧបធារេត្វា បព្ពជិតោស្មិ មហារាជាតិ។ តស្មា យំ ត្វំ វទសិ – ‘‘កឹ ទិស្វា វា សុត្វា វា’’តិ, ឥទំ ទិស្វា ច សុត្វា ច បព្ពជិតោស្មីតិ មំ ធារេហីតិ ទេសនំ និដ្ឋាបេសីតិ។

បបញ្ចសូទនិយា មជ្ឈិមនិកាយដ្ឋកថាយ

រដ្ឋបាលសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣. មឃទេវសុត្តវណ្ណនា

៣០៨. ឯវំ មេ សុតន្តិ មឃទេវសុត្តំ។ តត្ថ **មឃទេវអម្ពវនេ**តិ បុព្ពេ មឃទេវោ នាម រាជា តំ អម្ពវនំ រោបេសិ។ តេសុ រុក្ខេសុ បលុជ្ជមានេសុ អបរភាគេ អញ្ញេបិ រាជានោ រោបេសុំយេវ។ តំ បន បឋមវោហារវសេន មឃទេវម្ពវនន្តេវ សង្ខំ គតំ។ **សិតំ បាត្វាកាសី**តិ សាយន្ហសមយេ វិហារចារិកំ ចរមានោ រមណីយំ ភូមិភាគំ ទិស្វា – ‘‘វសិតបុព្ពំ នុ ខោ មេ ឥមស្មិំ ឱកាសេ’’តិ អាវជ្ជន្តោ – ‘‘បុព្ពេ អហំ មឃទេវោ នាម រាជា ហុត្វា ឥមំ អម្ពវនំ រោបេសិំ, ឯត្ថេវ បព្ពជិត្វា ចត្តារោ ព្រហ្មវិហារេ ភាវេត្វា ព្រហ្មលោកេ និព្ពត្តិំ។ តំ ខោ បនេតំ ការណំ ភិក្ខុសង្ឃស្ស អបាកដំ, បាកដំ ករិស្សាមី’’តិ អគ្គគ្គទន្តេ ទស្សេន្តោ សិតំ បាតុ អកាសិ។

ធម្មោ អស្ស អត្ថីតិ **ធម្មិកោ**។ ធម្មេន រាជា ជាតោតិ **ធម្មរាជា**។ **ធម្មេ ឋិតោ**តិ ទសកុសលកម្មបថធម្មេ ឋិតោ។ **ធម្មំ ចរតី**តិ សមំ ចរតិ ។ តត្រ **ព្រាហ្មណគហបតិកេសូ**តិ យោបិ សោ បុព្ពរាជូហិ ព្រាហ្មណានំ ទិន្នបរិហារោ, តំ អហាបេត្វា បកតិនិយាមេនេវ អទាសិ, តថា គហបតិកានំ។ តំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។ **បក្ខស្សា**តិ ឥមិនា បាដិហារិកបក្ខោបិ សង្គហិតោ។ អដ្ឋមីឧបោសថស្ស ហិ បច្ចុគ្គមនានុគ្គមនវសេន សត្តមិយញ្ច នវមិយញ្ច, ចាតុទ្ទសបន្នរសានំ បច្ចុគ្គមនានុគ្គមនវសេន តេរសិយញ្ច បាដិបទេ ចាតិ ឥមេ ទិវសា **បាដិហារិកបក្ខា**តិ វេទិតព្ពា។ តេសុបិ ឧបោសថំ ឧបវសិ។

៣០៩. ទេវទូតាតិ ទេវោតិ មច្ចុ, តស្ស ទូតាតិ ទេវទូតា។ សិរស្មិញ្ហិ បលិតេសុ បាតុភូតេសុ មច្ចុរាជស្ស សន្តិកេ ឋិតោ វិយ ហោតិ, តស្មា បលិតានិ មច្ចុទេវស្ស ទូតាតិ វុច្ចន្តិ។ ទេវា វិយ ទូតាតិបិ ទេវទូតា។ យថា ហិ អលង្កតបដិយត្តាយ ទេវតាយ អាកាសេ ឋត្វា ‘‘អសុកទិវសេ មរិស្សតី’’តិ វុត្តេ តំ តថេវ ហោតិ, ឯវំ សិរស្មិំ បលិតេសុ បាតុភូតេសុ ទេវតាព្យាករណសទិសមេវ ហោតិ។ តស្មា បលិតានិ ទេវសទិសា ទូតាតិ វុច្ចន្តិ។ វិសុទ្ធិទេវានំ ទូតាតិបិ **ទេវទូតា**។ សព្ពពោធិសត្តា ហិ ជិណ្ណព្យាធិតមតបព្ពជិតេ ទិស្វាវ សំវេគមាបជ្ជិត្វា និក្ខម្ម បព្ពជន្តិ។ យថាហ –

> ‘‘ជិណ្ណញ្ច ទិស្វា ទុខិតញ្ច ព្យាធិតំ,
> មតញ្ច ទិស្វា គតមាយុសង្ខយំ;
> កាសាយវត្ថំ បព្ពជិតញ្ច ទិស្វា,
> តស្មា អហំ បព្ពជិតោម្ហិ រាជា’’តិ។

ឥមិនា បរិយាយេន បលិតានិ វិសុទ្ធិទេវានំ ទូតត្តា ទេវទូតាតិ វុច្ចន្តិ។

កប្បកស្ស គាមវរំ ទត្វាតិ សតសហស្សុដ្ឋានកំ ជេដ្ឋកគាមំ ទត្វា។ កស្មា អទាសិ? សំវិគ្គមានសត្តា។ តស្ស ហិ អញ្ជលិស្មិំ ឋបិតានិ បលិតានិ ទិស្វាវ សំវេគោ ឧប្បជ្ជតិ។ អញ្ញានិ ចតុរាសីតិវស្សសហស្សានិ អាយុ អត្ថិ, ឯវំ សន្តេបិ មច្ចុរាជស្ស សន្តិកេ ឋិតំ វិយ អត្តានំ មញ្ញមានោ សំវិគ្គោ បព្ពជ្ជំ រោចេតិ។ តេន វុត្តំ –

> ‘‘សិរេ ទិស្វាន បលិតំ, មឃទេវោ ទិសម្បតិ;
> សំវេគំ អលភី ធីរោ, បព្ពជ្ជំ សមរោចយី’’តិ។

អបរម្បិ វុត្តំ –

> ‘‘ឧត្តមង្គរុហា មយ្ហំ, ឥមេ ជាតា វយោហរា;
> បាតុភូតា ទេវទូតា, បព្ពជ្ជាសមយោ មមា’’តិ។

បុរិសយុគេតិ វំសសម្ពវេ បុរិសេ។ **កេសមស្សុំ ឱហារេត្វា**តិ តាបសបព្ពជ្ជំ បព្ពជន្តាបិ ហិ បឋមំ កេសមស្សុំ ឱហារេត្វា បព្ពជន្តិ, តតោ បដ្ឋាយ វឌ្ឍិតេ កេសេ ពន្ធិត្វា ជដាកលាបធរា ហុត្វា វិចរន្តិ។ ពោធិសត្តោបិ

តាបសបព្ពជ្ជំ បព្ពជិ។ បព្ពជិតោ បន អនេសនំ អននុយុញ្ជិត្វា រាជគេហតោ អាហដភិក្ខាយ យាបេន្តោ ព្រហ្មវិហារំ ភាវេសិ។ តស្មា សោ **មេត្តាសហគតេនា**តិអាទិ វុត្តំ។

កុមារកីឡិតំ កីឡីតិ អង្កេន អង្កំ បរិហរិយមានោ កីឡិ។ មាលាកលាបំ វិយ ហិ នំ ឧក្ខិបិត្វាវ វិចរិំសុ។ **រញ្ញោ មឃទេវស្ស បុត្តោ...បេ.... បព្ពជី**តិ តមេវស្ស បព្ពជិតទិវសេ បញ្ច មង្គលានិ អហេសុំ។ មឃទេវរញ្ញោ មតកភត្តំ, តស្ស រញ្ញោ បព្ពជិតមង្គលំ, តស្ស បុត្តស្ស ឆត្តុស្សាបនមង្គលំ, តស្ស បុត្តស្ស ឧបរជ្ជមង្គលំ, តស្ស បុត្តស្ស នាមករណមង្គលន្តិ ឯកស្មិំយេវ សមយេ បញ្ច មង្គលានិ អហេសុំ, សកលជម្ពុទីបតលេ ឧន្នង្គលមហោសិ។

៣១១. បុត្តបបុត្តកាតិ បុត្តា ច បុត្តបុត្តា ចាតិ ឯវំ បវត្តា តស្ស បរម្បរា។ **បច្ឆិមកោ អហោសី**តិ បព្ពជ្ជាបច្ឆិមកោ អហោសិ។ ពោធិសត្តោ កិរ ព្រហ្មលោកេ និព្ពត្តោ – “បវត្តតិ នុ ខោ តំ មយា មនុស្សលោកេ និហតំ កល្យាណវត្ត”ន្តិ អាវជ្ជេន្តោ អទ្ទស – “ឯត្តកំ អទ្ធានំ បវត្តតិ, ឥទានិ ន បវត្តិស្សតី”តិ។ ន ខោ បនាហំ មយ្ហំ បវេណិយា ឧច្ឆិជ្ជិតុំ ទស្សាមីតិ អត្តនោ វំសេ ជាតរញ្ញោយេវ អគ្គមហេសិយា កុច្ឆិស្មិំ បដិសន្ធិំ គហេត្វា អត្តនោ វំសស្ស នេមិ ឃដេន្តោ វិយ និព្ពត្តោ, តេនេវស្ស និមីតិ នាមំ អហោសិ។ ឥតិ សោ បព្ពជិតរាជូនំ សព្ពបច្ឆិមកោ ហុត្វា បព្ពជិតោតិ បព្ពជ្ជាបច្ឆិមកោ អហោសិ។ គុណេហិ បន អតិរេកតរោ។ តស្ស ហិ សព្ពរាជូហិ អតិរេកតរា ទ្វេ គុណា អហេសុំ ។ ចតូសុ ទ្វារេសុ សតសហស្សំ សតសហស្សំ វិស្សជ្ជេត្វា ទេវសិកំ ទានំ អទាសិ, អនុបោសថិកស្ស ច ទស្សនំ និវារេសិ។ អនុបោសថិកេសុ ហិ រាជានំ បស្សិស្សាមាតិ គតេសុ ទោវារិកោ បុច្ឆតិ “តុម្ហេ ឧបោសថិកា នោ វា”តិ។ យេ អនុបោសថិកា ហោន្តិ, តេ និវារេតិ “អនុបោសថិកានំ រាជា ទស្សនំ ន ទេតី”តិ។ “មយំ ជនបទវាសិនោ កាលេ ភោជនំ កុហឹ លភិស្សាមា”តិបិ តត្ថ វចនោកាសោ នត្ថិ។ ចតូសុ ហិ ទ្វារេសុ រាជង្គណេ ច អនេកានិ ភត្តចាដិសហស្សានិ បដិយត្តានេវ ហោន្តិ។ តស្មា មហាជនោ ឥច្ឆិតិច្ឆិតដ្ឋានេ មស្សុំ ការេត្វា ន្ហាយិត្វា វត្ថានិ បរិវត្តេត្វា យថារុចិតំ ភោជនំ ភុញ្ជិត្វា ឧបោសថង្គានិ អធិដ្ឋាយ រញ្ញោ គេហទ្វារំ គច្ឆតិ។ ទោវារិកេន “ឧបោសថិកា តុម្ហេ”តិ បុច្ឆិតបុច្ឆិតា “អាម អាមា”តិ វទន្តិ។ តេន ហិ អាគច្ឆថាតិ បវេសេត្វា រញ្ញោ ទស្សេតិ។ ឥតិ ឥមេហិ ទ្វីហិ គុណេហិ អតិរេកតរោ អហោសិ។

៣១២. ទេវានំ តាវតឹសានន្តិ តាវតឹសភវនេ និព្ពត្តទេវានំ។ តេ កិរ ទេវា វិទេហរដ្ឋេ មិថិលនគរវាសិនោ រញ្ញោ ឱវាទេ ឋត្វា បញ្ច សីលានិ រក្ខិត្វា ឧបោសថកម្មំ កត្វា តត្ថ និព្ពត្តា រញ្ញោ គុណកថំ កថេន្តិ។ តេ សន្ធាយ វុត្តំ “ទេវានំ តាវតឹសាន”ន្តិ។

និសិន្នោ ហោតីតិ បាសាទវរស្ស ឧបរិគតោ ទានញ្ច សីលញ្ច ឧបបរិក្ខមានោ និសិន្នោ ហោតិ។ ឯវំ កិរស្ស អហោសិ – “ទានំ នុ ខោ មហន្តំ ឧទាហុ សីលំ, យទិ ទានំ មហន្តំ, អជ្ឈោត្ថរិត្វា ទានមេវ ទស្សាមិ។ អថ សីលំ, សីលមេវ បូរិស្សាមី”តិ។ តស្ស “ឥទំ មហន្តំ ឥទំ មហន្ត”ន្តិ និច្ឆិតុំ អសក្កោន្តស្សេវ សក្កោ គន្ធា បុរតោ បាតុរហោសិ។ តេន វុត្តំ **អថ ខោ, អានន្ទ,...បេ.... សម្មុខេ បាតុរហោសី**តិ។ ឯវំ កិរស្ស អហោសិ – “រញ្ញោ កង្ខា ឧប្បន្នា, តស្ស កង្ខច្ឆេទនត្ថំ បញ្ហញ្ច កថេស្សាមិ, ឥធាគមនត្ថាយ បដិញ្ញញ្ច គណ្ហិស្សាមី”តិ ។ តស្មា គន្ធា សម្មុខេ បាតុរហោសិ។ រាជា អទិដ្ឋបុព្ពំ រូបំ ទិស្វា ភីតោ អហោសិ លោមហដ្ឋជាតោ។ អថ នំ សក្កោ – “មា ភាយិ, មហារាជ, វិស្សត្ថោ បញ្ហំ បុច្ឆ, កង្ខំ តេ បដិវិនោទេស្សាមី”តិ អាហ។

រាជា –

“បុច្ឆាមិ តំ មហារាជ, សព្ពភូតានមិស្សរ;
ទានំ វា ព្រហ្មចរិយំ វា, កតមំ សុ មហប្ផល”ន្តិ។ –

បញ្ហំ បុច្ឆិ។ សក្កោ – “ទានំ នាម កឹ, សីលមេវ គុណវិសិដ្ឋតាយ មហន្តំ។ អហញ្ហិ បុព្ពេ, មហារាជ, ទសវស្សសហស្សានិ ទសន្នំ ជដិលសហស្សានំ ទានំ ទត្វា បេត្តិវិសយតោ ន មុត្តោ, សីលវន្តា បន មយ្ហំ ទានំ ភុញ្ជិត្វា ព្រហ្មលោកេ និព្ពត្តា”តិ វត្វា ឥមា គាថា អវោច –

“ហីនេន ព្រហ្មចរិយេន, ខត្តិយេ ឧបបជ្ជតិ;
មជ្ឈិមេន ច ទេវត្តំ, ឧត្តមេន វិសុជ្ឈតិ។

ន ហេតេ សុលភា កាយា, យាចយោគេន កេនចិ;
យេ កាយេ ឧបបជ្ជន្តិ, អនាគារា តបស្សិនោ”តិ។ (ជា. ២.២២.៤២៩-៤៣០);

ឯវំ រញ្ញោ កង្ខំ វិនោទេត្វា ទេវលោកគមនាយ បដិញ្ញាតហណត្ថំ **លាភា តេ មហារាជា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **អវិកម្បមានោ**តិ អភាយមានោ។ **អធិវាសេសី**តិ អហំ មហាជនំ កុសលំ សមាទបេមិ, បុញ្ញវន្តានំ បន វសនដ្ឋានំ ទិស្វា អាគតេន មនុស្សបថេ សុខំ កថេតុំ ហោតីតិ អធិវាសេសិ។

៣១៣. ឯវំ ភទ្ទន្តវាតិ ឯវំ ហោតុ ភទ្ទកំ តវ វចនន្តិ វត្វា។ **យោជេត្វា**តិ ឯកស្មឹយេវ យុគេ សហស្សអស្សាជានីយេ យោជេត្វា។ តេសំ បន បាដិយេក្កំ យោជនកិច្ចំ នត្ថិ, មនំ អាគម្ម យុត្តាយេវ ហោន្តិ។ សោ បន ទិព្ពរថោ ទិយឌ្ឍយោជនសតិកោ ហោតិ, នទ្ធិតោ បដ្ឋាយ រថសីសំ បញ្ញាសយោជនានិ, អក្ខពន្ធោ បណ្ណាសយោជនានិ, អក្ខពន្ធតោ បដ្ឋាយ បច្ឆាភាគោ បណ្ណាសយោជនានិ, សព្ពោ សត្តវណ្ណរតនមយោ។ ទេវលោកោ នាម ឧទ្ធំ, មនុស្សលោកោ អធោ, តស្មា ហេដ្ឋាមុខំ រថំ បេសេសីតិ ន សល្លក្ខេតព្ពំ។ យថា បន បកតិមគ្គំ បេសេតិ, ឯវមេវ មនុស្សានំ សាយមាសភត្តេ និដ្ឋិតេ ចន្ទេន សទ្ធឹ យុគនទ្ធំ កត្វា បេសេសិ, យមកចន្ទា ឧដ្ឋិតា វិយ អហេសុំ។ មហាជនោ ទិស្វា "យមកចន្ទា ឧគ្គតា"តិ អាហ។ អាគច្ឆន្តេ អាគច្ឆន្តេ ន យមកចន្ទា, ឯកំ វិមានំ, ន វិមានំ, ឯកោ រថោតិ។ រថោបិ អាគច្ឆន្តោ អាគច្ឆន្តោ បកតិរថប្បមាណោវ, អស្សាបិ បកតិអស្សប្បមាណាវ អហេសុំ។ ឯវំ រថំ អាហរិត្វា រញ្ញោ បាសាទំ បទក្ខិណំ កត្វា បាចីនសីហបញ្ជរដ្ឋានេ រថំ និវត្តេត្វា អាគតមគ្គាភិមុខំ កត្វា សីហបញ្ជរេ ឋត្វាវ អារោហនសជ្ជំ ឋបេសិ។

អភិរុហ មហារាជាតិ រាជា – "ទិព្ពយានំ មេ លទ្ធ"ន្តិ ន តាវទេវ អភិរុហិ, នាគរានំ បន ឱវាទំ អទាសិ "បស្សថ តាតា, យំ មេ សក្កេន ទេវរញ្ញា ទិព្ពរថោ បេសិតោ, សោ ច ខោ ន ជាតិគោត្តំ វា កុលប្បទេសំ វា បដិច្ច បេសិតោ, មយ្ហំ បន សីលាចារគុណេ បសីទិត្វា បេសិតោ។ សចេ តុម្ហេបិ សីលំ រក្ខិស្សថ, តុម្ហាកម្បិ បេសេស្សតិ, ឯវំ រក្ខិតុំ យុត្តំ នាមេតំ សីលំ។ នាហំ ទេវលោកំ គន្ត្វា ចិរាយិស្សាមិ, អប្បមត្តា ហោថា"តិ មហាជនំ ឱវទិត្វា បញ្ចសុ សីលេសុ បតិដ្ឋាបេត្វា រថំ អភិរុហិ។ តតោ មាតលិ សង្គាហកោ "អហម្បិ មហារាជស្ស មមានុច្ឆវិកំ ករិស្សាមី"តិ អាកាសម្ហិ ទ្វេ មគ្គេ ទស្សេត្វា **អបិច មហារាជា**តិអាទិមាហ។

តត្ថ **កតមេនា**តិ, មហារាជ, ឥមេសុ មគ្គេសុ ឯកោ និរយំ គច្ឆតិ, ឯកោ ទេវលោកំ, តេសុ តំ កតមេន នេមិ។ **យេនា**តិ យេន មគ្គេន គន្ត្វា យត្ថ បាបកម្មន្តា បាបកានំ កម្មានំ វិបាកំ បដិសំវេទិយន្តិ, តំ ឋានំ សក្កា ហោតិ បស្សិតុន្តិ អត្ថោ។ ទុតិយបទេបិ ឯសេវ នយោ។ ជាតកេបិ –

> "កេន តំ នេមិ មគ្គេន, រាជសេដ្ឋ ទិសម្បតិ;
> យេន វា បាបកម្មន្តា, បុញ្ញកម្មា ច យេ នរា"តិ។ (ជា. ២.២២.៤៥០) –

គាថាយ អយមេវត្ថោ។ តេនេវាហ –

> "និរយេ តាវ បស្សាមិ, អាវាសេ បាបកម្មិនំ;
> ឋានានិ លុទ្ទកម្មានំ, ទុស្សីលានញ្ច យា គតី"តិ។ (ជា. ២.២២.៤៥១);

ឧភយេនេវ មំ មាតលិ នេហីតិ មាតលិ ទ្វីហិ មគ្គេហិ មំ នេហិ, អហំ និរយំ បស្សិតុកាមោ ទេវលោកម្បីតិ។ បឋមំ កតមេន នេមីតិ។ បឋមំ និរយមគ្គេន នេហីតិ។ តតោ មាតលិ អត្តនោ អានុភាវេន រាជានំ បញ្ចទស មហានិរយេ ទស្សេសិ។ វិត្ថារកថា បនេត្ថ –

> "ទស្សេសិ មាតលិ រញ្ញោ, ទុគ្គំ វេតរណឹ នទឹ;
> កុថិតំ ខារសំយុត្តំ, តត្តំ អគ្គិសិខូបម"ន្តិ។ (ជា. ២.២២.៤៥២) –

ជាតកេ វុត្តនយេន វេទិតព្ពា។ និរយំ ទស្សេត្វា រថំ និវត្តេត្វា ទេវលោកាភិមុខំ គន្ត្វា ពីរណីទេវធីតាយ សោណទិន្នទេវបុត្តស្ស គណទេវបុត្តានញ្ច វិមានានិ ទស្សេន្តោ ទេវលោកំ នេសិ។ តត្រាបិ វិត្ថារកថា –

> "យទិ តេ សុតា ពីរណី ជីវលោកេ,
> អាមាយទាសី អហុ ព្រាហ្មណស្ស;
> សា បត្តកាលេ អតិថឹ វិទិត្វា,
> មាតាវ បុត្តំ សកិមាភិនន្ទី;
> សំយមា សំវិភាគា ច,
> សា វិមានស្មិំ មោទតី"តិ។ (ជា. ២.២២.៥០៧) –

ជាតកេ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពា។

ឯវំ គច្ឆតោ បន តស្ស រថនេមិ វដ្ដិយា ចិត្តកូដទ្វារកោដ្ឋកស្ស ឧម្មារេ បហតមត្តេវ ទេវនគរេ កោលាហលំ អហោសិ។ សក្កំ ទេវរាជានំ ឯកកំយេវ ឱហាយ ទេវសង្ឃោ មហាសត្តំ បច្ចុគ្គមនមកាសិ, តំ ទេវតានំ អាទរំ ទិស្វា សក្កោ ចិត្តំ សន្ធារេតុំ អសក្កោន្តោ – “អភិរម, មហារាជ, ទេវេសុ ទេវានុភាវេនា”តិ អាហ។ ឯវំ កិរស្ស អហោសិ – “អយំ រាជា អជ្ជ អាគន្ត្វា ឯកទិវសេនេវ ទេវគណំ អត្តនោ អភិមុខមកាសិ។ សចេ ឯកំ ទ្វេ ទិវសេ វសិស្សតិ, ន មំ ទេវា ឱលោកេស្សន្តី”តិ។ សោ ឧសូយមានោ, “មហារាជ, តុយ្ហំ ឥមស្មឹ ទេវលោកេ វសិតុំ បុញ្ញំ នត្ថិ, អញ្ញេសំ បុញ្ញេន វសាហី”តិ ឥមិនា អធិប្បាយេន ឯវមាហ។ ពោធិសត្តោ – “នាសក្ខិ ជរសក្កោ មនំ សន្ធារេតុំ, បរំ និស្សាយ លទ្ធំ ខោ បន យាចិត្វា លទ្ធភណ្ឌកំ វិយ ហោតី”តិ បដិក្ខិបន្តោ **អលំ មារិសា**តិអាទិមាហ។ ជាតកេបិ វុត្តំ –

> “យថា យាចិតកំ យានំ, យថា យាចិតកំ ធនំ;
> ឯវំសម្បទមេវេ តំ, យំ បរតោ ទានបច្ចយា;
> ន ចាហមេតមិច្ឆាមិ, យំ បរតោ ទានបច្ចយា”តិ។ (ជា. ២.២២.៥៨៥-៥៨៦) –

សព្ពំ វត្តព្ពំ។ ពោធិសត្តោ បន មនុស្សគណនាយ កតិវារេ ទេវលោកំ គតោតិ។ ចត្តារោ – មន្ធាតុរាជកាលេ សាធិនរាជកាលេ គុត្តិលវីណាវាទកកាលេ និមិមហារាជកាលេតិ។ សោ មន្ធាតុកាលេ ទេវលោកេ អសង្ខ្យេយ្យំ កាលំ វសិ, តស្មិញ្ហិ វសមានេយេវ ឆត្តឹស សក្កា ចវឹសុ។ សាធិនរាជកាលេ សត្តាហំ វសិ, មនុស្សគណនាយ សត្ត វស្សសតានិ ហោន្តិ។ គុត្តិលវីណាវាទកកាលេ ច និមិរាជកាលេ ច មុហុត្តមត្តំ វសិ, មនុស្សគណនាយ សត្ត ទិវសានិ ហោន្តិ។

៣១៤. តត្ថេវ មិថិលំ បដិនេសីតិ បដិនេត្វា បកតិសិរិគព្ភេយេវ បតិដ្ឋាបេសិ។

៣១៥. កឡារជនកោតិ តស្ស នាមំ។ កឡារទន្តតាយ បន កឡារជនកោតិ វុត្តោ។ **ន សោ អគារស្មា អនគារិយំ បព្ពជី**តិ ឯត្តកមត្តមេវ ន អកាសិ, សេសំ សព្ពំ បាកតិកមេវ អហោសិ។

៣១៦. សមុច្ឆេទោ ហោតីតិ ឯត្ថ កល្យាណវត្តំ កោ សមុច្ឆិន្ទតិ, កេន សមុច្ឆិន្នំ, កោ បវត្តេតិ, កេន បវត្តិតំ នាម ហោតីតិ អយំ វិភាគោ វេទិតព្ពោ។ តត្ថ សីលវា ភិក្ខុ “ន សក្កា មយា អរហត្តំ លទ្ធុ”ន្តិ វីរិយំ អករោន្តោ សមុច្ឆិន្ទតិ។ ទុស្សីលេន សមុច្ឆិន្នំ នាម ហោតិ។ សត្ត សេខា បវត្តេន្តិ។ ខីណាសវេន បវត្តិតំ នាម ហោតិ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

បបញ្ចសូទនិយា មជ្ឈិមនិកាយដ្ឋកថាយ

មឃទេវសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤. មធុរសុត្តវណ្ណនា

៣១៧. ឯវំ មេ សុតន្តិ មធុរសុត្តំ។ តត្ថ **មហាកច្ចានោ**តិ គិហិកាលេ ឧជ្ជេនិករញ្ញោ បុរោហិតបុត្តោ អភិរូបោ ទស្សនីយោ បាសាទិកោ សុវណ្ណវណ្ណោ ច។ **មធុរាយ**ន្តិ ឯវំនាមកេ នគរេ។ **គុន្ទាវនេ**តិ កណ្ហកគុន្ទាវនេ ។ **អវន្តិបុត្តោ**តិ អវន្តិរដ្ឋេ រញ្ញោ ធីតាយ បុត្តោ។ **វុទ្ធោ ចេវ អរហា ចា**តិ ទហរំ អរហន្តម្បិ ន តថា សម្ភាវេន្តិ យថា មហល្លកំ, ថេរោ បន វុទ្ធោ ចេវ អហោសិ អរហា ច។ **ព្រាហ្មណា, ភោ កច្ចានា**តិ សោ កិរ រាជា ព្រាហ្មណលទ្ធិកោ, តស្មា ឯវមាហ។ **ព្រាហ្មណោវ សេដ្ឋោ វណ្ណោ**តិអាទីសុ ជាតិគោត្តាទីនំ បញ្ញាបនដ្ឋានេ ព្រាហ្មណាវ សេដ្ឋាតិ ទស្សេតិ។ **ហីនោ អញ្ញោ វណ្ណោ**តិ ឥតរេ តយោ វណ្ណា ហីនា លាមកាតិ វទតិ។ **សុក្កោ**តិ បណ្ឌរោ។ **កណ្ហោ**តិ កាឡកោ។ **សុជ្ឈន្តី**តិ ជាតិគោត្តាទិបញ្ញាបនដ្ឋានេសុ សុជ្ឈន្តិ។ **ព្រហ្មុនោ បុត្តា**តិ មហាព្រហ្មុនោ បុត្តា។ **ឱរសា មុខតោ ជាតា**តិ ឧរេ វសិត្វា មុខតោ និក្ខន្តា, ឧរេ កត្វា សំវទ្ធិតាតិ វា ឱរសា។ **ព្រហ្មជា**តិ ព្រហ្មតោ និព្ពត្តា។ **ព្រហ្មនិម្មិតា**តិ ព្រហ្មុនា និម្មិតា។ **ព្រហ្មទាយាទា**តិ ព្រហ្មុនោ ទាយាទា។ **ឃោសោយេវ ខោ ឯសោ**តិ វោហារមត្តមេវេតំ។

៣១៨. ឥជ្ឈេយ្យាតិ សមិជ្ឈេយ្យ, យត្តកានិ ធនាទីនិ បត្ថេយ្យ, តត្តកេហិស្ស មនោរថោ បូរេយ្យាតិ អត្ថោ។ **ខត្តិយោបិស្សាស្សា**តិ ខត្តិយោបិ អស្ស ឥស្សរិយសម្បត្តស្ស បុព្ពុដ្ឋាយី អស្ស។ **នេសំ ឯត្ថ កិញ្ចី**តិ ន ឯតេសំ ឯត្ថ

កិញ្ចិ។

៣២២. អាសនេន វា និមន្តេយ្យាមាតិ និសិន្នាសនំ បប្ផោដេត្វា តេន និសីទាតិ វទេយ្យាម។ **អភិនិមន្តេយ្យាមបិ ន**ន្តិ អភិហរិត្វា តំ និមន្តេយ្យាម។ តត្ថ ទុវិធោ អភិហារោ វាចាយ ចេវ កាយេន ច។ "តុម្ហាកំ ឥច្ឆិតិច្ឆិតក្ខណេ មមំ ចីវរាទីហិ វទេយ្យាថ យេនត្ថោ"តិ វទន្តោ ហិ វាចាយ អភិហរិត្វា និមន្តេតិ នាម។ ចីវរាទិវេកល្លំ សល្លក្ខេត្វា "ឥទំ គណ្ហថា"តិ តានិ ទេន្តោ បន កាយេន អភិហរិត្វា និមន្តេតិ នាម។ តទុភយម្បិ សន្ធាយ "អភិនិមន្តេយ្យាមបិ ន"ន្តិ អាហ។ **រក្ខាវរណគុត្តិ**ន្តិ រក្ខាសង្ខាតញ្ចេវ អាវរណសង្ខាតញ្ច គុត្តិំ។ យា បនេសា អាវុធហត្ថេ បុរិសេ ឋបេន្តេន រក្ខា, សា ធម្មិកា នាម សំវិហិតា ន ហោតិ។ យថា បន អវេលាយ កដ្ឋហារិកាបណ្ណហារិកាទយោ វិហារំ ន បវិសន្តិ, មិគលុទ្ទកាទយោ វិហារសីមាយ មិគេ វា មច្ឆេ វា ន គណ្ហន្តិ, ឯវំ សំវិទហន្តេន ធម្មិកា នាម សំវិហិតា ហោតិ។ តំ សន្ធាយាហ "ធម្មិក"ន្តិ។

ឯវំ សន្តេតិ ឯវំ ចតុន្នម្បិ វណ្ណានំ បព្ពជិតានំ បព្ពជិតសក្ការេន សមេ សមានេ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

បបញ្ចសូទនិយា មជ្ឈិមនិកាយដ្ឋកថាយ

មធុរសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥. ពោធិរាជកុមារសុត្តវណ្ណនា

៣២៤. ឯវំ មេ សុតន្តិ ពោធិរាជកុមារសុត្តំ។ តត្ថ **កោកនទោ**តិ កោកនទំ វុច្ចតិ បទុមំ។ សោ ច មង្គលបាសាទោ ឱលោកនកបទុមំ ទស្សេត្វា កតោ, តស្មា កោកនទោតិ សង្ខំ លភិ។

៣២៥. យាវ បច្ឆិមសោបានកឡេវរាតិ ឯត្ថ **បច្ឆិមសោបានកឡេវរ**ន្តិ បឋមំ សោបានផលកំ វុត្តំ។ **អទ្ទសា ខោ**តិ ឱលោកនត្ថំយេវ ទ្វារកោដ្ឋកេ ឋិតោ អទ្ទស។ **ភគវា តុណ្ហី អហោសី**តិ "កិស្ស នុ ខោ អត្ថាយ រាជកុមារេន អយំ មហាសក្ការោ កតោ"តិ អាវជ្ជន្តោ បុត្តបត្ថនាយ កតភាវំ អញ្ញាសិ។ សោ ហិ រាជកុមារោ អបុត្តកោ, សុតញ្ចានេន អហោសិ – "ពុទ្ធានំ កិរ អធិការំ កត្វា មនសា ឥច្ឆិតំ លភន្តី"តិ។ សោ – "សចាហំ បុត្តំ លភិស្សាមិ, សម្មាសម្ពុទ្ធោ មម ចេលប្បដិកំ អក្កមិស្សតិ។ នោ ចេ លភិស្សាមិ, ន អក្កមិស្សតី"តិ បត្ថនំ កត្វា សន្ថរាបេសិ។ អថ ភគវា "និព្ពត្តិស្សតិ នុ ខោ ឯតស្ស បុត្តោ"តិ អាវជ្ជេត្វា "ន និព្ពត្តិស្សតី"តិ អទ្ទស។

បុព្ពេ កិរ សោ ឯកស្មិំ ទីបេ វសមានោ សមច្ឆន្ទេន សកុណបោតកេ ខាទិ។ សចស្ស មាតុគាមោ អញ្ញោ ភវេយ្យ, បុត្តំ លភេយ្យ។ ឧភោហិ បន សមានច្ឆន្ទេហិ ហុត្វា បាបកម្មំ កតំ, តេនស្ស បុត្តោ ន និព្ពត្តិស្សតីតិ អញ្ញាសិ។ ទុស្សេ បន អក្កន្តេ – "ពុទ្ធានំ អធិការំ កត្វា បត្ថិតបត្ថិតំ លភន្តីតិ លោកេ អនុស្សវោ, មយា ច មហា អភិនីហារោ កតោ, ន ច បុត្តំ លភាមិ, តុច្ឆំ ឥទំ វចន"ន្តិ មិច្ឆាគហណំ គណ្ហេយ្យ។ តិត្ថិយាបិ – "នត្ថិ សមណានំ អកត្តព្ពំ នាម, ចេលប្បដិកំ មទ្ទន្តា អាហិណ្ឌន្តី"តិ ឧជ្ឈាយេយ្យុំ ។ ឯតរហិ ច អក្កមន្តេសុ ពហូ ភិក្ខូ បរចិត្តវិទុនោ, តេ ភព្ពំ ជានិត្វា អក្កមិស្សន្តិ, អភព្ពំ ជានិត្វា ន អក្កមិស្សន្តិ។ អនាគតេ បន ឧបនិស្សយោ មន្ទោ ភវិស្សតិ, អនាគតំ ន ជានិស្សន្តិ។ តេសុ អក្កមន្តេសុ សចេ បត្ថិតំ ឥជ្ឈិស្សតិ, ឥច្ចេតំ កុសលំ ។ នោ ចេ ឥជ្ឈិស្សតិ, – "បុព្ពេ ភិក្ខុសង្ឃស្ស អភិនីហារំ កត្វា ឥច្ឆិតិច្ឆិតំ លភន្តិ, តំ ឥទានិ ន លភន្តិ ។ តេយេវ មញ្ញេ ភិក្ខូ បដិបត្តិបូរកា អហេសុំ, ឥមេ បដិបត្តិំ បូរេតុំ ន សក្កោន្តី"តិ មនុស្សា វិប្បដិសារិនោ ភវិស្សន្តីតិ ឥមេហិ ការណេហិ ភគវា អក្កមិតុំ អនិច្ឆន្តោ តុណ្ហី អហោសិ។ សិក្ខាបទំ បញ្ញបេសិ "ន, ភិក្ខវេ, ចេលប្បដិកា អក្កមិតព្ពា"តិ (ចូឡវ. ២៦៨)។ មង្គលត្ថាយ បញ្ញត្តំ អនក្កមន្តេសុ បន អក្កមនត្ថាយ អនុបញ្ញត្តិំ ឋបេសិ – "គិហី, ភិក្ខវេ, មង្គលិកា, អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, គិហីនំ មង្គលត្ថាយា"តិ (ចូឡវ. ២៦៨)។

៣២៦. បច្ឆិមំ ជនតំ តថាគតោ អនុកម្បតីតិ ឥទំ ថេរោ វុត្តេសុ ការណេសុ តតិយំ ការណំ សន្ធាយាហ។ **ន ខោ សុខេន សុខ**ន្តិ កស្មា អាហ? កាមសុខល្លិកានុយោគសញ្ញី ហុត្វា សម្មាសម្ពុទ្ធោ ន អក្កមិ, តស្មា អហម្បិ សត្ថារា សមានច្ឆន្ទោ ភវិស្សាមីតិ មញ្ញមានោ ឯវមាហ។

៣២៧. សោ ខោ អហន្តិអាទិ "យាវ រត្តិយា បច្ឆិមេ យាមេ"តិ តាវ មហាសច្ចកេ (ម. និ. ១.៣៦៤ អាទយោ) វុត្តនយេន វេទិតព្ពំ។ តតោ បរំ យាវ បញ្ចវគ្គិយានំ អាសវក្ខយា បាសរាសិសុត្តេ (ម. និ. ១.២៧២ អាទយោ) វុត្តនយេន វេទិតព្ពំ។

៣៤៣. អង្កុសគយ្ហេ សិប្បេតិ អង្កុសគហណសិប្បេ។ **កុសលោ អហ**ន្តិ ឆេកោ អហំ។ កស្ស បនាយំ សន្តិកេ សិប្បំ ឧគ្គណ្ហីតិ? បិតុ សន្តិកេ, បិតាបិស្ស បិតុ សន្តិកេវ ឧគ្គណ្ហិ។ កោសម្ពិយំ កិរ បរន្តបរាជា នាម រជ្ជំ ការេសិ។ រាជមហេសី គរុភារា អាកាសតលេ រញ្ញា សទ្ធិំ ពាលាតបំ តប្បមានា រត្តកម្ពលំ បារុបិត្វា និសិន្នា ហោតិ, ឯកោ ហត្ថិលិង្គសកុណោ “មំសបេសី”តិ មញ្ញមានោ គហេត្វា អាកាសំ បក្ខន្ទិ។ សា “ឆឌ្ឌេយ្យ ម”ន្តិ ភយេន និស្សទ្ទា អហោសិ, សោ តំ បព្ពតបាទេ រុក្ខវិដបេ ឋបេសិ។ សា បាណិស្សរំ ករោន្តី មហាសទ្ទមកាសិ។ សកុណោ បលាយិ, តស្សា តត្ថេវ គព្ភវុដ្ឋានំ អហោសិ។ តិយាមរត្តិំ ទេវេ វស្សន្តេ កម្ពលំ បារុបិត្វា និសីទិ។ តតោ ច អវិទូរេ តាបសោ វសតិ។ សោ តស្សា សទ្ទេន អរុណេ ឧគ្គតេ រុក្ខមូលំ អាគតោ ជាតិំ បុច្ឆិត្វា និស្សេណិំ ពន្ធិត្វា ឱតារេត្វា អត្តនោ វសនដ្ឋានំ នេត្វា យាគុំ បាយេសិ។ ទារកស្ស មេឃឧតុញ្ច បព្ពតឧតុញ្ច គហេត្វា ជាតត្តា ឧទេនោតិ នាមំ អកាសិ។ តាបសោ ផលាផលានិ អាហរិត្វា ទ្វេបិ ជនេ បោសេសិ។

សា ឯកទិវសំ តាបសស្ស អាគមនវេលាយ បច្ចុគ្គមនំ កត្វា ឥត្ថិកុត្តំ ទស្សេត្វា តាបសំ សីលភេទំ អាបាទេសិ។ តេសំ ឯកតោ វសន្តានំ កាលេ គច្ឆន្តេ បរន្តបរាជា កាលំ អកាសិ។ តាបសោ រត្តិភាគេ នក្ខត្តំ ឱលោកេត្វា រញ្ញោ មតភាវំ ញត្វា – “តុយ្ហំ រាជា មតោ, បុត្តោ តេ កិំ ឥធ វសិតុំ ឥច្ឆតិ, ឧទាហុ បេត្តិកេ រជ្ជេ ឆត្តំ ឧស្សាបេតុ”ន្តិ បុច្ឆិ។ សា បុត្តស្ស អាទិតោ បដ្ឋាយ សព្ពំ បវត្តិំ អាចិក្ខិត្វា ឆត្តំ ឧស្សាបេតុកាមតញ្ចស្ស ញត្វា តាបសស្ស អារោចេសិ។ តាបសោ ច ហត្ថិគន្ធសិប្បំ ជានាតិ, កុតោនេន លទ្ធំ? សក្កស្ស សន្តិកា។ បុព្ពេ កិរស្ស សក្កោ ឧបដ្ឋានំ អាគន្ត្វា “កេន កិលមថា”តិ បុច្ឆិ។ សោ “ហត្ថិបរិស្សយោ អត្ថី”តិ អារោចេសិ។ តស្ស សក្កោ ហត្ថិគន្ធញ្ចេវ វីណកញ្ច ទត្វា “បលាបេតុកាមតាយ សតិ ឥមំ តន្តិំ វាទេត្វា ឥមំ សិលោកំ វទេយ្យាថ, បក្កោសិតុកាមតាយ សតិ ឥមំ សិលោកំ វទេយ្យាថា”តិ អាហ។ តាបសោ តំ សិប្បំ កុមារស្ស អទាសិ។ សោ ឯកំ វដរុក្ខំ អភិរុហិត្វា ហត្ថីសុ អាគតេសុ តន្តិំ វាទេត្វា សិលោកំ វទតិ, ហត្ថី ភីតា បលាយិំសុ។

សោ សិប្បស្ស អានុភាវំ ញត្វា បុនទិវសេ បក្កោសនសិប្បំ បយោជេសិ។ ជេដ្ឋកហត្ថី អាគន្ត្វា ខន្ធំ ឧបនាមេសិ។ សោ តស្ស ខន្ធគតោ យុទ្ធសមត្ថេ តរុណហត្ថី ឧច្ចិនិត្វា កម្ពលញ្ច មុទ្ទិកញ្ច គហេត្វា មាតាបិតរោ វន្ទិត្វា និក្ខន្តោ អនុបុព្ពេន តំ តំ គាមំ បវិសិត្វា – “អហំ រញ្ញោ បុត្តោ, សម្បត្តិំ អត្ថិកា អាគច្ឆន្តូ”តិ ជនសង្គហំ កត្វា នគរំ បរិវារេត្វា – “អហំ រញ្ញោ បុត្តោ, មយ្ហំ ឆត្តំ ទេថា”តិ អសទ្ទហន្តានំ កម្ពលញ្ច មុទ្ទិកញ្ច ទស្សេត្វា ឆត្តំ ឧស្សាបេសិ។ សោ ហត្ថិវិត្តកោ ហុត្វា “អសុកដ្ឋានេ សុន្ទរោ ហត្ថី អត្ថី”តិ វុត្តេ គន្ត្វា គណ្ហាតិ។ ចណ្ឌបជ្ជោតោ “តស្ស សន្តិកេ សិប្បំ គណ្ហិស្សាមី”តិ កដ្ឋហត្ថិំ បយោជេត្វា តស្ស អន្តោ យោធេ និសីទាបេត្វា តំ ហត្ថិំ គហណត្ថាយ អាគតំ គណ្ហិត្វា តស្ស សន្តិកេ សិប្បំ គហណត្ថាយ ធីតរំ ឧយ្យោជេសិ។ សោ តាយ សទ្ធិំ សំវាសំ កប្បេត្វា តំ គហេត្វា អត្តនោ នគរំយេវ អគមាសិ។ តស្សា កុច្ឆិយំ ឧប្បន្នោ អយំ ពោធិរាជកុមារោ អត្តនោ បិតុ សន្តិកេ សិប្បំ ឧគ្គណ្ហិ។

៣៤៤. បធានិយង្គានីតិ បធានំ វុច្ចតិ បទហនភាវោ, បធានមស្ស អត្ថីតិ បធានិយោ។ បធានិយស្ស ភិក្ខុនោ អង្គានីតិ បធានិយង្គានិ។ **សទ្ធោ**តិ សទ្ធាយ សមន្នាគតោ។ សា បនេសា អាគមនសទ្ធា អធិគមសទ្ធា ឱកប្បនសទ្ធា បសាទសទ្ធាតិ ចតុព្ពិធា។ តត្ថ សព្ពញ្ញុពោធិសត្តានំ សទ្ធា អភិនីហារតោ បដ្ឋាយ អាគតត្តា **អាគមនសទ្ធា** នាម។ អរិយសាវកានំ បដិវេធេន អធិគតត្តា **អធិគមសទ្ធា** នាម។ ពុទ្ធោ ធម្មោ សង្ឃោតិ វុត្តេ អចលភាវេន ឱកប្បនំ **ឱកប្បនសទ្ធា** នាម។ បសាទុប្បត្តិ **បសាទសទ្ធា** នាម, ឥធ បន ឱកប្បនសទ្ធា អធិប្បេតា។ **ពោធិ**ន្តិ ចតុមគ្គញាណំ។ តំ សុប្បដិវិទ្ធំ តថាគតេនាតិ សទ្ទហតិ, ទេសនាសីសមេវ ចេតំ, ឥមិនា បន អង្គេន តីសុបិ រតនេសុ សទ្ធា អធិប្បេតា។ យស្ស ហិ ពុទ្ធាទីសុ បសាទោ ពលវា, តស្ស បធានំ វីរិយំ ឥជ្ឈតិ។

អប្បាពាធោតិ អរោគោ។ **អប្បាតង្កោ**តិ និទ្ទុក្ខោ។ **សមវេបាកិនិយា**តិ សមវិបាចនិយា។ **គហណិយា**តិ កម្មជតេជោធាតុយា។ **នាតិសីតាយ នាច្ចុណ្ហាយា**តិ អតិសីតគហណិកោ ហិ សីតភីរុ ហោតិ, អច្ចុណ្ហគហណិកោ ឧណ្ហភីរុ, តេសំ បធានំ ន ឥជ្ឈតិ។ មជ្ឈិមគហណិកស្ស ឥជ្ឈតិ។ តេនាហ “មជ្ឈិមាយ បធានក្ខមាយា”តិ។ **យថាភូតំ អត្តានំ អាវិកត្តា**តិ យថាភូតំ អត្តនោ អគុណំ បកាសេតា។ **ឧទយត្ថគាមិនិយា**តិ ឧទយញ្ច អត្ថញ្ច គន្តុំ បរិច្ឆិន្ទិតុំ សមត្ថាយ, ឯតេន បញ្ញាសលក្ខណបរិគ្គាហិកំ ឧទយព្ពយញាណំ វុត្តំ។ **អរិយាយា**តិ បរិសុទ្ធាយ។ **និព្ពេធិកាយា**តិ អនិព្ពិទ្ធបុព្ពេ លោភក្ខន្ធាទយោ និព្ពិជ្ឈិតុំ សមត្ថាយ។ **សម្មាទុក្ខក្ខយគាមិនិយា**តិ តទង្គវសេន កិលេសានំ បហីនត្តា យំ ទុក្ខំ ខីយតិ, តស្ស ទុក្ខស្ស ខយគាមិនិយា។ ឥតិ សព្ពេហិបិ ឥមេហិ បទេហិ វិបស្សនាបញ្ញាវ កថិតា។ ទុប្បញ្ញស្ស ហិ បធានំ ន ឥជ្ឈតិ។ ឥមានិ ច បញ្ច បធានិយង្គានិ លោកិយានេវ វេទិតព្ពានិ។

៣៤៥. សាយមនុសិដ្ឋោ បាតោ វិសេសំ អធិគមិស្សតីតិ អត្ថង្គតេ សូរិយេ អនុសិដ្ឋោ អរុណុគ្គមនេ វិសេសំ អធិគមិស្សតិ។ **បាតមនុសិដ្ឋោ សាយ**ន្តិ អរុណុគ្គមនេ អនុសិដ្ឋោ សូរិយត្ថង្គមនវេលាយំ។ អយញ្ច បន ទេសនា

នេយ្យបុគ្គលវសេន វុត្តោ។ ទន្ធបញ្ញោ ហិ នេយ្យបុគ្គលោ សត្តហិ ទិវសេហិ អរហត្តំ បាបុណាតិ, តិក្ខបញ្ញោ ឯកទិវសេន, សេសទិវសេ មជ្ឈិមបញ្ញាវសេន វេទិតព្ពំ។ **អហោ ពុទ្ធោ អហោ ធម្មោ អហោ ធម្មស្ស ស្វាក្ខាតតា**តិ យស្មា ពុទ្ធធម្មានំ ឧឡារតាយ ធម្មស្ស ច ស្វាក្ខាតតាយ បាតោ កម្មដ្ឋានំ កថាបេត្វា សាយំ អរហត្តំ បាបុណាតិ, តស្មា បសំសន្តោ ឯវមាហ។ **យត្រ ហិ នាមា**តិ វិម្ហយត្ថេ និបាតោ។

៣៤៦. កុច្ឆិមតីតិ អាបន្នសត្តា។ **យោ មេ អយំ, ភន្តេ, កុច្ឆិគតោ**តិ កឹ បនេវំ សរណំ គហិតំ ហោតីតិ។ ន ហោតិ។ អចិត្តកសរណគមនំ នាម នត្ថិ, អារក្ខោ បនស្ស បច្ចុបដ្ឋិតោវ ហោតិ។ អថ នំ យទា មហល្លកកាលេ មាតាបិតរោ, – “តាត, កុច្ឆិគតមេវ តំ សរណំ គណ្ហាបយិម្ហា”តិ សារេន្តិ, សោ ច សល្លក្ខេត្វា “អហំ សរណំ គតោ ឧបាសកោ”តិ សតឹ ឧប្បាទេតិ, តទា សរណំ គហិតំ នាម ហោតិ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

បបញ្ចសូទនិយា មជ្ឈិមនិកាយដ្ឋកថាយ

ពោធិរាជកុមារសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៦. អង្គុលិមាលសុត្តវណ្ណនា

៣៤៧. ឯវំ មេ សុតន្តិ អង្គុលិមាលសុត្តំ។ តត្ថ **អង្គុលីនំ មាលំ ធារេតី**តិ កស្មា ធារេតិ? អាចរិយវចនេន។ តត្រាយំ អនុបុព្ពិកថា –

អយំ កិរ កោសលរញ្ញោ បុរោហិតស្ស មន្តាណិយា នាម ព្រាហ្មណិយា កុច្ឆិស្មឹ បដិសន្ធឹ អគ្គហេសិ។ ព្រាហ្មណិយា រត្តិភាគេ គព្ភវុដ្ឋានំ អហោសិ។ តស្ស មាតុកុច្ឆិតោ និក្ខមនកាលេ សកលនគរេ អាវុធានិ បជ្ជលឹសុ, រញ្ញោ មង្គលសកុន្តោបិ សិរិសយនេ ឋបិតា អសិលដ្ឋិបិ បជ្ជលិ។ ព្រាហ្មណោ និក្ខមិត្វា នក្ខត្តំ ឱលោកេន្តោ ចោរនក្ខត្តេន ជាតោតិ រញ្ញោ សន្តិកំ គន្ត្វា សុខសេយ្យភាវំ បុច្ឆិ។

រាជា “កុតោ, មេ អាចរិយ, សុខសេយ្យា? មយ្ហំ មង្គលាវុធំ បជ្ជលិ, រជ្ជស្ស វា ជីវិតស្ស វា អន្តរាយោ ភវិស្សតិ មញ្ញេ”តិ។ មា ភាយិ, មហារាជ, មយ្ហំ ឃរេ កុមារោ ជាតោ, តស្សានុភាវេន ន កេវលំ តុម្ហំ និវេសនេ, សកលនគរេបិ អាវុធានិ បជ្ជលិតានីតិ។ កឹ ភវិស្សតិ អាចរិយាតិ? ចោរោ ភវិស្សតិ មហារាជាតិ។ កឹ ឯកចោរកោ, ឧទាហុ រជ្ជទូសកោ ចោរោតិ? ឯកចោរកោ ទេវាតិ។ ឯវំ វត្វា ច បន រញ្ញោ មនំ គណ្ហិតុកាមោ អាហ – “មារេថ នំ ទេវា”តិ។ ឯកចោរកោ សមានោ កឹ ករិស្សតិ? ករីសសហស្សខេត្តេ ឯកសាលិសីសំ វិយ ហោតិ, បដិជគ្គថ នន្តិ។ តស្ស នាមគ្គហណំ គណ្ហន្តា សយនេ ឋបិតមង្គលអសិលដ្ឋិ, ឆទនេ ឋបិតា សរា, កប្បាសបិចុម្ហិ ឋបិតំ តាលវណ្ដករណសត្ថកន្តិ ឯតេ បជ្ជលន្តា កិញ្ចិ ន ហឹសឹសុ, តស្មា **អហឹសកោ**តិ នាមំ អកំសុ។ តំ សិប្បុគ្គហណកាលេ តក្កសីលំ បេសយឹសុ។

សោ ធម្មន្តេវាសិកោ ហុត្វា សិប្បំ បដ្ឋបេសិ។ វត្តសម្បន្នោ កឹការបដិស្សាវី មនាបចារី បិយវាទី អហោសិ។ សេសអន្តេវាសិកា ពាហិរកា អហេសុំ។ តេ – “អហឹសកមាណវកស្ស អាគតកាលតោ បដ្ឋាយ មយំ ន បញ្ញាយាម, កថំ នំ ភិន្ទេយ្យាមា”តិ? និសីទិត្វា មន្តយន្តា – “សព្ពេហិ អតិរេកបញ្ញត្តា ទុប្បញ្ញោតិ។ ន សក្កា វត្តុំ, វត្តសម្បន្នត្តា ទុព្ពត្តោតិ។ ន សក្កា វត្តុំ, ជាតិសម្បន្នត្តា ទុជ្ជាតោតិ ន សក្កា វត្តុំ, កិន្តិ ករិស្សាមា”តិ? តតោ ឯកំ ឧបាយំ មន្តយឹសុ “អាចរិយស្ស អន្តរំ កត្វា នំ ភិន្ទិស្សាមា”តិ តយោ រាសី ហុត្វា បឋមំ ឯកច្ចេ អាចរិយំ ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា អដ្ឋំសុ។ កឹ តាតាតិ? ឥមស្មឹ គេហេ ឯកា កថា សុយ្យតីតិ។ កឹ តាតាតិ? អហឹសកមាណវោ តុម្ហាកំ អន្តរេ ទុព្ភតីតិ មញ្ញាមាតិ។ អាចរិយោ សន្តជ្ជេត្វា – “គច្ឆថ វសលា, មា មេ បុត្តំ មយ្ហំ អន្តរេ បរិភិន្ទថា”តិ និដ្ឋុភិ។ តតោ ឥតរេ, អថ ឥតរេហិ តយោបិ កោដ្ឋាសា អាគន្ត្វា តថេវ វត្វា – “អម្ហាកំ អសទ្ទហន្តា ឧបបរិក្ខិត្វា ជានាថា”តិ អាហំសុ។

អាចរិយោ សិនេហេន វទន្តេ ទិស្វា “អត្ថិ មញ្ញេ សន្ថវោ”តិ បរិភិជ្ជិត្វា ចិន្តេសិ “ឃាតេមិ ន”ន្តិ។ តតោ ចិន្តេសិ – “សចេ ឃាតេស្សាមិ ‘ទិសាបាមោក្ខោ អាចរិយោ អត្តនោ សន្តិកំ សិប្បុគ្គហណត្ថំ អាគតេ មាណវកេ ទោសំ ឧប្បាទេត្វា ជីវិតា វោរោបេតី’តិ។ បុន កោចិ សិប្បុគ្គហណត្ថំ ន អាគមិស្សតិ, ឯវំ មេ លាភោ បរិហាយិស្សតិ, អថ នំ សិប្បស្ស បរិយោសានុបចារោតិ វត្វា ជង្ឃសហស្សំ ឃាតេហីតិ វក្ខាមិ។ អវស្សំ ឯត្ថ ឯកោ ឧដ្ឋាយ តំ ឃាតេស្សតី”តិ។

អថ នំ អាហ – “ឯហិ តាត ជង្ឃសហស្សំ ឃាតេហិ, ឯវំ តេ សិប្បស្ស ឧបចារោ កតោ ភវិស្សតី”តិ។ មយំ អហឹសកកុលេ ជាតា, ន សក្កា អាចរិយាតិ។ អលទ្ធុបចារំ សិប្បំ ផលំ ន ទេតិ តាតាតិ។ សោ បញ្ចាវុធំ គហេត្វា អាចរិយំ វន្ទិត្វា អដវឹ បវិដ្ឋោ។ អដវឹ បវិសនដ្ឋានេបិ អដវិមជ្ឈេបិ អដវិតោ និក្ខមនដ្ឋានេបិ ឋត្វា មនុស្សេ ឃាតេតិ។ វត្ថំ វា វេឋនំ វា ន គណ្ហាតិ។ ឯកោ ទ្វេតិ គណិតមត្តមេវ ករោន្តោ គច្ឆតិ, គណនម្បិ ន ឧគ្គណ្ហាតិ។ បកតិយាបិ បញ្ញវា ឯស, បាណាតិបាតិនោ បន ចិត្តំ ន បតិដ្ឋាតិ, តស្មា អនុក្កមេន គណនម្បិ ន សល្លក្ខេសិ, ឯកេកំ អង្គុលឹ ឆិន្ទិត្វា ឋបេតិ។ ឋបិតដ្ឋានេ អង្គុលិយោ វិនស្សន្តិ, តតោ វិជ្ឈិត្វា អង្គុលីនំ មាលំ កត្វា ធារេសិ, តេនេវ ចស្ស អង្គុលិមាលោតិ សង្ខា ឧទបាទិ។ សោ សព្ពំ អរញ្ញំ និស្សញ្ចារមកាសិ, ទារុអាទីនំ អត្ថាយ អរញ្ញំ គន្តុំ សមត្ថោ នាម នត្ថិ។

រត្តិភាគេ អន្តោគាមម្បិ អាគន្ត្វា បាទេន បហរិត្វា ទ្វារំ ឧគ្ឃាតេតិ។ តតោ សយិតេយេវ មារេត្វា ឯកោ ឯកោតិ គហេត្វា គច្ឆតិ។ គាមោ ឱសរិត្វា និគមេ អដ្ឋាសិ, និគមោ នគរេ។ មនុស្សា តិយោជនតោ បដ្ឋាយ ឃរានិ បហាយ ទារកេ ហត្ថេសុ គហេត្វា អាគម្ម សាវត្ថឹ បរិវារេត្វា ខន្ធាវារំ ពន្ធិត្វា រាជង្គណេ សន្និបតិត្វា – “ចោរោ, តេ ទេវ, វិជិតេ អង្គុលិមាលោ នាមា”តិអាទីនិ វទន្តា កន្ទន្តិ។ ភគ្គវោ “មយ្ហំ បុត្តោ ភវិស្សតី”តិ ញត្វា ព្រាហ្មណឹ អាហ – ភោតិ អង្គុលិមាលោ នាម ចោរោ ឧប្បន្នោ, សោ ន អញ្ញោ, តវ បុត្តោ អហឹសកកុមារោ។ ឥទានិ រាជា តំ គណ្ហិតុំ និក្ខមិស្សតិ, កឹ កត្តព្ពន្តិ? គច្ឆ សាមិ, បុត្តំ មេ គហេត្វា ឯហីតិ។ នាហំ ភទ្ទេ ឧស្សហាមិ, ចតូសុ ហិ ជនេសុ វិស្សាសោ នាម នត្ថិ, ចោរោ មេ បុរាណសហាយោតិ អវិស្សាសនីយោ, សាខា មេ បុរាណសន្ថុតាតិ អវិស្សាសនីយា, រាជា មំ បូជេតីតិ អវិស្សាសនីយោ, ឥត្ថី មេ វសំ គតាតិ អវិស្សាសនីយាតិ។ មាតុហទយំ បន មុទុកំ ហោតិ។ តស្មា អហំ បន គន្ត្វា មយ្ហំ បុត្តំ អានេស្សាមីតិ និក្ខន្តា។

តំទិវសញ្ច ភគវា បច្ចូសសមយេ លោកំ វោលោកេន្តោ អង្គុលិមាលំ ទិស្វា – “មយិ គតេ ឯតស្ស សោត្ថិ ភវិស្សតិ។ អគាមកេ អរញ្ញេ ឋិតោ ចតុប្បទិកំ គាថំ សុត្វា មម សន្តិកេ បព្ពជិត្វា ឆ អភិញ្ញា សច្ឆិករិស្សតិ។ សចេ ន គមិស្សាមិ, មាតរិ អបរជ្ឈិត្វា អនុទ្ធរណីយោ ភវិស្សតិ, ករិស្សាមិស្ស សង្គហ”ន្តិ បុព្ពណ្ហសមយំ និវាសេត្វា បិណ្ឌាយ បវិសិត្វា កតភត្តកិច្ចោ តំ សង្គណ្ហិតុកាមោ វិហារា និក្ខមិ។ ឯតមត្ថំ ទស្សេតុំ “អថ ខោ ភគវា”តិអាទិ វុត្តំ។

៣៤៨. សង្ករិត្វា សង្ករិត្វាតិ សង្កេតំ កត្វា វគ្គវគ្គា ហុត្វា។ **ហត្ថត្ថំ គច្ឆន្តី**តិ ហត្ថេ អត្ថំ វិនាសំ គច្ឆន្តិ។ កឹ បន តេ ភគវន្តំ សញ្ជានិត្វា ឯវំ វទន្តិ អសញ្ជានិត្វាតិ? អសញ្ជានិត្វា។ អញ្ញាតកវេសេន ហិ ភគវា ឯកកោវ អគមាសិ។ ចោរោបិ តស្មឹ សមយេ ទីឃរត្តំ ទុព្ភោជនេន ច ទុក្ខសេយ្យាយ ច ឧក្កណ្ឋិតោ ហោតិ។ កិត្តកា បនានេន មនុស្សា មារិតាតិ? ឯកេនូនសហស្សំ។ សោ បន ឥទានិ ឯកំ លភិត្វា សហស្សំ បូរេស្សតីតិ សញ្ញី ហុត្វា យមេវ បឋមំ បស្សាមិ, តំ ឃាតេត្វា គណនំ បូរេត្វា សិប្បស្ស ឧបចារំ កត្វា កេសមស្សុំ ឱហារេត្វា ន្ហាយិត្វា វត្ថានិ បរិវត្តេត្វា មាតាបិតរោ បស្សិស្សាមីតិ អដវិមជ្ឈតោ អដវិមុខំ អាគន្ត្វា ឯកមន្តំ ឋិតោវ ភគវន្តំ អទ្ទស។ ឯតមត្ថំ ទស្សេតុំ “អទ្ទសា ខោ”តិអាទិ វុត្តំ។

ឥទ្ធាភិសង្ខារំ អភិសង្ខាសីតិ មហាបថវី ឧម្មិយោ ឧដ្ឋបេន្តោ វិយ សំហរិត្វា អបរភាគេ អក្កមតិ, ឱរភាគេ វលិយោ និក្ខមន្តិ, អង្គុលិមាលោ សរក្ខេបមត្តំ មុញ្ចិត្វា គច្ឆតិ។ ភគវា បុរតោ មហន្តំ អង្គណំ ទស្សេត្វា សយំ មជ្ឈេ ហោតិ, ចោរោ អន្តេ។ សោ “ឥទានិ នំ បាបុណិត្វា គណ្ហិស្សាមី”តិ សព្ពថាមេន ធាវតិ។ ភគវា អង្គណស្ស បារិមន្តេ ហោតិ, ចោរោ មជ្ឈេ។ សោ “ឯត្ថ នំ បាបុណិត្វា គណ្ហិស្សាមី”តិ វេគេន ធាវតិ។ ភគវា តស្ស បុរតោ មាតិកំ វា ថលំ វា ទស្សេតិ, ឯតេនុបាយេន តីណិ យោជនានិ គហេត្វា អគមាសិ។ ចោរោ កិលមិ, មុខេ ខេឡោ សុស្សិ, កច្ឆេហិ សេទា មុច្ចឹសុ។ អថស្ស “អច្ឆរិយំ វត ភោ”តិ ឯតទហោសិ។ **មិគម្បី**តិ មិគំ កស្មា គណ្ហាតិ? ឆាតសមយេ អាហារត្ថំ។ សោ កិរ ឯកំ គុម្ពំ យដ្ឋេត្វា មិគេ ឧដ្ឋាបេតិ។ តតោ ចិត្តរុចិយំ មិគំ អនុពន្ធន្តោ គណ្ហិត្វា បចិត្វា ខាទតិ។ **បុច្ឆេយ្យុ**ន្តិ យេន ការណេនាយំ គច្ឆន្តោវ ឋិតោ នាម , អហញ្ច ឋិតោវ អដ្ឋិតោ នាម, យំនូនាហំ ឥមំ សមណំ តំ ការណំ បុច្ឆេយ្យន្តិ អត្ថោ។

៣៤៩. និធាយាតិ យោ វិហឹសនត្ថំ ភូតេសុ ទណ្ឌោ បវត្តយិតព្ពោ សិយា, តំ និធាយ អបនេត្វា មេត្តាយ ខន្តិយា បដិសង្ខាយ អវិហឹសាយ សារណីយធម្មេសុ ច ឋិតោ អហន្តិ អត្ថោ។ **តុវមដ្ឋិតោសី**តិ បាណេសុ អសញ្ញតត្តា ឯត្តកានិ បាណសហស្សានិ ឃាតេន្តស្ស តវ មេត្តា វា ខន្តិ វា បដិសង្ខា វា អវិហឹសា វា សារណីយធម្មោ វា នត្ថិ, តស្មា តុវំ អដ្ឋិតោសិ, ឥទានិ ឥរិយាបថេន ឋិតោបិ និរយេ ធាវិស្សសិ, តិរច្ឆានយោនិយំ បេត្តិវិសយេ អសុរកាយេ វា ធាវិស្សសីតិ វុត្តំ ហោតិ។

តតោ ចោរោ – “មហា អយំ សីហនាទោ, មហន្តំ គជ្ជិតំ, ន ឥទំ អញ្ញស្ស ភវិស្សតិ, មហាមាយាយ បុត្តស្ស សិទ្ធត្ថស្ស សមណរញ្ញោ ឯតំ គជ្ជិតំ, ទិដ្ឋោ វតម្ហិ មញ្ញេ តិខិណចក្ខុនា សម្មាសម្ពុទ្ធេន, សង្គហករណត្ថំ មេ ភគវា អាគតោ”តិ ចិន្តេត្វា **ចិរស្សំ វត មេ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **មហិតោ**តិ ទេវមនុស្សេហិ ចតុបច្ចយបូជាយ បូជិតោ។ **បច្ចុបាទី**តិ ចិរស្សំ កាលស្ស អច្ចយេន មយ្ហំ សង្គហត្ថាយ ឥមំ មហាវនំ បដិបជ្ជិ។ **បហាយ បាប**ន្តិ បជហិត្វា បាបំ។

ឥត្វេវាតិ ឯវំ វត្វាយេវ។ **អាវុធ**ន្តិ បញ្ចាវុធំ។ **សោព្ភេ**តិ សមន្តតោ ឆិន្នេ។ **បបាតេ**តិ ឯកតោ ឆិន្នេ។ **នរកេ**តិ ផលិតង្គនេ។ ឥធ បន តីហិបិ ឥមេហិ បទេហិ អរញ្ញមេវ វុត្តំ។ **អកិរី**តិ ខិបិ ឆឌ្ឌេសិ។

តមេហិ ភិក្ខូតិ តទា អវោចាតិ ភគវតោ ឥមំ បព្ពជេន្តោ កុហឹ សត្ថកំ លភិស្សាមិ, កុហឹ បត្តចីវរន្តិ បរិយេសនកិច្ចំ នត្ថិ, កម្មំ បន ឱលោកេសិ។ អថស្ស បុព្ពេ សីលវន្តានំ អដ្ឋបរិក្ខារភណ្ឌកស្ស ទិន្នភាវំ ញត្វា ទក្ខិណហត្ថំ បសារេត្វា – “ឯហិ ភិក្ខុ ស្វាក្ខាតោ ធម្មោ, ចរ ព្រហ្មចរិយំ សម្មា ទុក្ខស្ស អន្តកិរិយាយា”តិ អាហ។ សោ សហ វចនេនេវ ឥទ្ធិមយបត្តចីវរំ បដិលភិ។ តាវទេវស្ស គិហិលិង្គំ អន្តរធាយិ, សមណលិង្គំ បាតុរហោសិ។

“តិចីវរញ្ច បត្តោ ច, វាសិ សូចិ ច ពន្ធនំ;
បរិស្សាវនេន អដ្ឋេតេ, យុត្តយោគស្ស ភិក្ខុនោ”តិ។ –

ឯវំ វុត្តា អដ្ឋ បរិក្ខារា សរីរបដិពទ្ធាវ ហុត្វា និព្ពត្តិំសុ។ **ឯសេវ តស្ស អហុ ភិក្ខុភាវោ**តិ ឯស ឯហិភិក្ខុភាវោ តស្ស ឧបសម្បន្នភិក្ខុភាវោ អហោសិ, ន ហិ ឯហិភិក្ខូនំ វិសុំ ឧបសម្បទា នាម អត្ថិ។

៣៥០. **បច្ឆាសមណេនា**តិ ភណ្ឌគ្គាហកេន បច្ឆាសមណេន, តេនេវ អត្តនោ បត្តចីវរំ គាហាបេត្វា តំ បច្ឆាសមណំ កត្វា គតោតិ អត្ថោ។ មាតាបិស្ស អដ្ឋឧសភមត្តេន ឋានេន អន្តរិតា, – “តាត, អហឹសក កត្ថ ឋិតោសិ, កត្ថ និសិន្នោសិ, កុហឹ គតោសិ? មយា សទ្ធិំ ន កថេសិ តាតា”តិ វទន្តី អាហិណ្ឌិត្វា អបស្សមានា ឯត្តោវ គតា។

បញ្ចមត្តេហិ អស្សសតេហីតិ សចេ ចោរស្ស បរាជយោ ភវិស្សតិ, អនុពន្ធិត្វា នំ គណ្ហិស្សាមិ។ សចេ មយ្ហំ បរាជយោ ភវិស្សតិ, វេគេន បលាយិស្សាមីតិ សល្លហុកេន ពលេន និក្ខមិ ។ **យេន អារាមោ**តិ កស្មា អារាមំ អគមាសិ? សោ កិរ ចោរស្ស ភាយតិ, ចិត្តេន គន្តុកាមោ ន គច្ឆតិ, គរហាភយេន និក្ខមិ។ តេនស្ស ឯតទហោសិ – “សម្មាសម្ពុទ្ធំ វន្ទិត្វា និសីទិស្សាមិ, សោ បុច្ឆិស្សតិ ‘កស្មា ពលំ គហេត្វា និក្ខន្តោសី’តិ។ អថាហំ អារោចេស្សាមិ, ភគវា ហិ មំ ន កេវលំ សម្បរាយិកេនេវ អត្ថេន សង្គណ្ហាតិ, ទិដ្ឋធម្មិកេនបិ សង្គណ្ហាតិយេវ។ សោ សចេ មយ្ហំ ជយោ ភវិស្សតិ, អធិវាសេស្សតិ។ សចេ បរាជយោ ភវិស្សតិ ‘កឹ តេ, មហារាជ, ឯកំ ចោរំ អារព្ភ គមនេនា’តិ វក្ខតិ។ តតោ មំ ជនោ ឯវំ សញ្ជានិស្សតិ – ‘រាជា ចោរំ គហេតុំ និក្ខន្តោ, សម្មាសម្ពុទ្ធេន បន និវត្តិតោ’តិ” គរហមោក្ខំ សម្បស្សមានោ អគមាសិ។

កុតោ បនស្សាតិ កស្មា អាហ? អបិ នាម ភគវា តស្ស ឧបនិស្សយំ ឱលោកេត្វា តំ អានេត្វា បព្ពាជេយ្យាតិ ភគវតោ បរិគណ្ហនត្ថំ អាហ។ **រញ្ញោ**តិ ន កេវលំ រញ្ញោយេវ ភយំ អហោសិ, អវសេសោបិ មហាជនោ ភីតោ ផលកាវុធានិ ឆឌ្ឌេត្វា សម្មុខសម្មុខដ្ឋានេនេវ បលាយិត្វា នគរំ បវិសិត្វា ទ្វារំ បិធាយ អដ្ដាលកេ អារុយ្ហ ឱលោកេន្តោ អដ្ឋាសិ។ ឯវញ្ច អវោច – “អង្គុលិមាលោ ‘រាជា មយ្ហំ សន្តិកំ អាគច្ឆតី’តិ ញត្វា បឋមតរំ អាគន្ត្វា ជេតវនេ និសិន្នោ, រាជា តេន គហិតោ, មយំ បន បលាយិត្វា មុត្តា”តិ។ **នត្ថិ តេ ឥតោ ភយ**ន្តិ អយញ្ហិ ឥទានិ កុន្ថកិបិល្លិកំ ជីវិតា ន វោរោបេតិ, នត្ថិ តេ ឥមស្ស សន្តិកា ភយន្តិ អត្ថោ។

កថំ គោត្តោតិ? កស្មា បុច្ឆតិ? បព្ពជិតំ ទារុណកម្មេន ឧប្បន្ននាមំ គហេត្វា វោហរិតុំ ន យុត្តំ, មាតាបិតូនំ គោត្តវសេន នំ សមុទាចរិស្សាមីតិ មញ្ញមានោ បុច្ឆិ។ **បរិក្ខារាន**ន្តិ ឯតេសំ អត្ថាយ អហំ ឧស្សុក្កំ ករិស្សាមីតិ អត្ថោ។ កថេន្តោយេវ ច ឧទរេ ពទ្ធសាដកំ មុញ្ចិត្វា ថេរស្ស បាទមូលេ ឋបេសិ។

៣៥១. **អារញ្ញិកោ**តិអាទីនិ ចត្តារិ ធុតង្គានិ បាឡិយំ អាគតានិ។ ថេរេន បន តេរសបិ សមាទិន្នានេវ អហេសុំ, តស្មា អលន្តិ អាហ។ **យញ្ហិ មយំ, ភន្តេ**តិ កឹ សន្ធាយ វទតិ? “ហត្ថិម្បិ ធាវន្តំ អនុពន្ធិត្វា គណ្ហាមី”តិ អាគតដ្ឋានេ រញ្ញា បេសិតហត្ថាទយោ សោ ឯវំ អគ្គហេសិ។ រាជាបិ – “ហត្ថីហិយេវ នំ បរិក្ខិបិត្វា គណ្ហថ, អស្សេហេវ, រថេហេវា”តិ ឯវំ អនេកវារំ ពហូ ហត្ថាទយោ បេសេសិ។ ឯវំ គតេសុ បន តេសុ – “អហំ អវរ

អង្គុលិមាលោ”តិ តស្មិំ ឧដ្ឋាយ សទ្ទំ ករោន្តេ ឯកោបិ អាវុធំ បរិវត្តេតុំ នាសក្ខិ, សព្ពេវ កោដេត្វា មារេសិ។ ហត្ថី អរញ្ញហត្ថី, អស្សា អរញ្ញអស្សា, រថាបិ តត្ថេវ ភិជ្ជន្តីតិ ឥទំ សន្ធាយ រាជា ឯវំ វទតិ។

បិណ្ឌាយ បាវិសីតិ ន ឥទំ បឋមំ បាវិសិ។ ឥត្ថិទស្សនទិវសំ សន្ធាយ បនេតំ វុត្តំ។ ទេវសិកម្បិ បនេស បវិសតេវ, មនុស្សា ច នំ ទិស្វា ឧត្តសន្តិបិ បលាយន្តិបិ ទ្វារម្បិ ថកេន្តិ, ឯកច្ចេ អង្គុលិមាលោតិ សុត្វាវ បលាយិត្វា អរញ្ញំ វា បវិសន្តិ, ឃរំ វា បវិសិត្វា ទ្វារំ ថកេន្តិ។ បលាយិតុំ អសក្កោន្តា បិដ្ឋិំ ទត្វា តិដ្ឋន្តិ ។ ថេរោ ឧឡុង្កយាគុម្បិ កដច្ឆុភិក្ខម្បិ ន លភតិ, បិណ្ឌបាតេន កិលមតិ។ ពហិ អលភន្តោ នគរំ សព្ពសាធារណន្តិ នគរំ បវិសតិ។ យេន ទ្វារេន បវិសតិ, តត្ថ អង្គុលិមាលោ អាគតោតិ កូដសហស្សានំ ភិជ្ជនការណំ ហោតិ។ **ឯតទហោសី**តិ ការុញ្ញប្បត្តិយា អហោសិ។ ឯកេន ឩនមនុស្សសហស្សំ ឃាតេន្តស្ស ឯកទិវសម្បិ ការុញ្ញំ នាហោសិ, គព្ភមូឡ្ហាយ ឥត្ថិយា ទស្សនមត្តេនេវ កថំ ឧប្បន្នន្តិ? បព្ពជ្ជាពលេន, បព្ពជ្ជាពលញ្ហិ ឯតំ។

តេន ហីតិ យស្មា តេ ការុញ្ញំ ឧប្បន្នំ, តស្មាតិ អត្ថោ។ **អរិយាយ ជាតិយា**តិ, អង្គុលិមាល, ឯតំ ត្វំ មា គណ្ហិ, នេសា តវ ជាតិ។ គិហិកាលោ ឯស, គិហី នាម បាណម្បិ ហនន្តិ, អទិន្នាទានាទីនិបិ ករោន្តិ។ ឥទានិ បន តេ អរិយា នាម ជាតិ។ តស្មា ត្វំ “យតោ អហំ, ភគិនិ, ជាតោ”តិ សចេ ឯវំ វត្តុំ កុក្កុច្ចាយសិ, តេន ហិ “អរិយាយ ជាតិយា”តិ ឯវំ វិសេសេត្វា វទាហីតិ ឧយ្យោជេសិ។

តំ ឥត្ថិំ ឯតទវោចាតិ ឥត្ថីនំ គព្ភវុដ្ឋានដ្ឋានំ នាម ន សក្កា បុរិសេន ឧបសង្កមិតុំ។ ថេរោ កឹ ករោសីតិ? អង្គុលិមាលត្ថេរោ សច្ចកិរិយំ កត្វា សោត្ថិករណត្ថាយ អាគតោតិ អារោចាបេសិ។ តតោ តេ សាណិយា បរិក្ខិបិត្វា ថេរស្ស ពហិសាណិយំ បីឋកំ បញ្ញាបេសុំ។ ថេរោ តត្ថ និសីទិត្វា – “យតោ អហំ ភគិនិ សព្ពញ្ញុពុទ្ធស្ស អរិយាយ ជាតិយា ជាតោ”តិ សច្ចកិរិយំ អកាសិ, សហ សច្ចវចនេនេវ ធមករណតោ មុត្តឧទកំ វិយ ទារកោ និក្ខមិ។ មាតាបុត្តានំ សោត្ថិ អហោសិ។ ឥមញ្ច បន បរិត្តំ ន កិញ្ចិ បរិស្សយំ ន មទ្ទតិ, **មហាបរិត្តំ** នាមេតន្តិ វុត្តំ។ ថេរេន និសីទិត្វា សច្ចកិរិយកតដ្ឋានេ បីឋកំ អកំសុ។ គព្ភមូឡ្ហំ តិរច្ឆានគតិត្ថិម្បិ អានេត្វា តត្ថ និសជ្ជាបេន្តិ, តាវទេវ សុខេន គព្ភវុដ្ឋានំ ហោតិ។ យា ទុព្ពលា ហោតិ ន សក្កា អានេតុំ, តស្សា បីឋកធោវនឧទកំ នេត្វា សីសេ សិញ្ចន្តិ, តង្ខណំយេវ គព្ភវុដ្ឋានំ ហោតិ, អញ្ញម្បិ រោគំ វូបសមេតិ។ យាវ កប្បា តិដ្ឋនកបាដិហារិយំ កិរេតំ។

កឹ បន ភគវា ថេរំ វេជ្ជកម្មំ ការាបេសីតិ? ន ការាបេសិ។ ថេរញ្ហិ ទិស្វា មនុស្សា ភីតា បលាយន្តិ។ ថេរោ ភិក្ខាហារេន កិលមតិ, សមណធម្មំ កាតុំ ន សក្កោតិ។ តស្ស អនុគ្គហេន សច្ចកិរិយំ ការេសិ។ ឯវំ កិរស្ស អហោសិ – “ឥទានិ កិរ អង្គុលិមាលត្ថេរោ មេត្តចិត្តំ បដិលភិត្វា សច្ចកិរិយាយ មនុស្សានំ សោត្ថិភាវំ ករោតីតិ មនុស្សា ថេរំ ឧបសង្កមិតព្ពំ មញ្ញិស្សន្តិ, តតោ ភិក្ខាហារេន អកិលមន្តោ សមណធម្មំ កាតុំ សក្ខិស្សតី”តិ អនុគ្គហេន សច្ចកិរិយំ ការេសិ។ ន ហិ សច្ចកិរិយា វេជ្ជកម្មំ ហោតិ។ ថេរស្សាបិ ច “សមណធម្មំ ករិស្សាមី”តិ មូលកម្មដ្ឋានំ គហេត្វា រត្តិដ្ឋានទិវាដ្ឋានេ និសិន្នស្ស ចិត្តំ កម្មដ្ឋានាភិមុខំ ន គច្ឆតិ, អដវិយំ ឋត្វា មនុស្សានំ ឃាតិតដ្ឋានមេវ បាកដំ ហោតិ។ “ទុគ្គតោម្ហិ, ឧទ្ទកបុត្តោម្ហិ, ជីវិតំ មេ ទេហិ សាមីតិ មរណភីតានំ វចនាការោ ច ហត្ថបាទវិការោ ច អាបាថំ អាគច្ឆតិ, សោ វិប្បដិសារី ហុត្វា តតោវ ឧដ្ឋាយ គច្ឆតិ, អថស្ស ភគវា តំ ជាតឹ អព្ពោហារិកំ កត្វាវាយំ វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា អរហត្តំ គណ្ហិស្សតីតិ អរិយាយ ជាតិយា សច្ចកិរិយំ ការេសិ។ **ឯកោ វូបកដ្ឋោ**តិអាទិ វត្ថសុត្តេ (ម. និ. ១.៨០) វិត្ថារិតំ។

៣៥២. **អញ្ញេនបិ លេឌ្ឌុ ខិត្តោ**តិ កាកសុនខសូករាទីនំ បដិក្កមាបនត្ថាយ សមន្តា សរក្ខេបមត្តេ ឋានេ យេន កេនចិ ទិសាភាគេន ខិត្តោ អាគន្ត្វា ថេរស្សេវ កាយេ បតតិ។ កិត្តកេ ឋានេ ឯវំ ហោតិ? គណ្ឋិកំ បដិមុញ្ចិត្វា បិណ្ឌាយ ចរិត្វា បដិនិវត្តេត្វា យាវ គណ្ឋិកបដិមុក្កដ្ឋានំ អាគច្ឆតិ, តាវ ហោតិ។ **ភិន្នេន សីសេនា**តិ មហាចម្មំ ឆិន្ទិត្វា យាវ អដ្ឋិមរិយាទា ភិន្នេន។

ព្រាហ្មណាតិ ខីណាសវភាវំ សន្ធាយ អាហ។ **យស្ស ខោ ត្វំ, ព្រាហ្មណ, កម្មស្ស វិបាកេនា**តិ ឥទំ សភាគទិដ្ឋធម្មវេទនីយកម្មំ សន្ធាយ វុត្តំ។ កម្មញ្ហិ ករិយមានមេវ តយោ កោដ្ឋាសេ បូរេតិ។ សត្តសុ ចិត្តេសុ កុសលា វា អកុសលា វា បឋមជវនចេតនា **ទិដ្ឋធម្មវេទនីយកម្មំ** នាម ហោតិ។ តំ ឥមស្មិំយេវ អត្តភាវេ វិបាកំ ទេតិ។ តថា អសក្កោន្តំ អហោសិកម្មំ, នាហោសិ កម្មវិបាកោ, ន ភវិស្សតិ កម្មវិបាកោ, នត្ថិ កម្មវិបាកោតិ ឥមស្ស តិកស្ស វសេន **អហោសិកម្មំ** នាម ហោតិ។ អត្ថសាធិកា សត្តមជវនចេតនា **ឧបបជ្ជវេទនីយកម្មំ** នាម។ តំ អនន្តរេ អត្តភាវេ វិបាកំ ទេតិ។ តថា អសក្កោន្តំ វុត្តនយេនេវ តំ អហោសិកម្មំ នាម ហោតិ។ ឧភិន្នមន្តរេ បញ្ចជវនចេតនា **អបរាបរិយវេទនីយកម្មំ** នាម ហោតិ។ តំ អនាគតេ យទា ឱកាសំ លភតិ, តទា វិបាកំ ទេតិ។ សតិ សំសារប្បវត្តិយា អហោសិកម្មំ នាម ន ហោតិ។ ថេរស្ស បន ឧបបជ្ជវេទនីយញ្ច អបរាបរិយវេទនីយញ្ចាតិ ឥមានិ ទ្វេ កម្មានិ កម្មក្ខយករេន អរហត្តមគ្គេន សមុគ្ឃាដិតានិ, ទិដ្ឋធម្មវេទនីយំ អត្ថិ ។ តំ អរហត្តប្បត្តស្សាបិ

វិបាកំ ទេតិយេវ។ តំ សន្ធាយ ភគវា “យស្ស ខោ ត្វ”ន្តិអាទិមាហ។ តស្ថ **យស្ស ខោ**តិ ឯត្ថ យាទិសស្ស ខោ ត្វំ, ព្រាហ្មណ, កម្មស្ស វិបាកេនាតិ ឯវំ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។

អព្ភា មុត្តោតិ ទេសនាសីសមត្តមេតំ, អព្ភា មហិកា ធូមោ រជោ រាហូតិ ឥមេហិ បន ឧបក្កិលេសេហិ មុត្តោ ចន្ទិមា ឥធ អធិប្បេតោ។ យថា ហិ ឯវំ និរុបក្កិលេសោ ចន្ទិមា លោកំ បភាសេតិ, ឯវំ បមាទកិលេសវិមុត្តោ អប្បមត្តោ ភិក្ខុ ឥមំ អត្តនោ ខន្ធាយតនធាតុលោកំ បភាសេតិ, វិហតកិលេសន្ធការំ ករោតិ។

កុសលេន បិធីយតីតិ មគ្គកុសលេន បិធីយតិ អប្បដិសន្ធិកំ ករីយតិ។ **យុញ្ជតិ ពុទ្ធសាសនេ**តិ ពុទ្ធសាសនេ កាយេន វាចាយ មនសា ច យុត្តប្បយុត្តោ វិហរតិ។ ឥមា តិស្សោ ថេរស្ស ឧទានគាថា នាម។

ទិសា ហិ មេតិ ឥទំ កិរ ថេរោ អត្តនោ បរិត្តាណាការំ ករោន្តោ អាហ។ តត្ថ **ទិសា ហិ មេ**តិ មម សបត្តា។ យេ មំ ឯវំ ឧបវទន្តិ – “យថា មយំ អង្គុលិមាលេន មារិតានំ ញាតកានំ វសេន ទុក្ខំ វេទិយាម, ឯវំ អង្គុលិមាលោបិ វេទិយតូ”តិ, តេ មយ្ហំ ទិសា ចតុសច្ចធម្មកថំ សុណន្តូតិ អត្ថោ។ **យុញ្ជន្ត**ូតិ កាយវាចាមនេហិ យុត្តប្បយុត្តា វិហរន្តុ។ **យេ ធម្មមេវាទបយន្តិ សន្តោ**តិ យេ សន្តោ សប្បុរិសា ធម្មំយេវ អាទបេន្តិ សមាទបេន្តិ គណ្ហាបេន្តិ, តេ មនុជា មយ្ហំ សបត្តា ភជន្តុ សេវន្តុ បយិរុបាសន្តូតិ អត្ថោ។

អវិរោធប្បសំសីនន្តិ អវិរោធោ វុច្ចតិ មេត្តា, មេត្តាបសំសកានន្តិ អត្ថោ។ **សុណន្តុ ធម្មំ កាលេនា**តិ ខណេ ខណេ ខន្តិមេត្តាបដិសង្ខាសារណីយធម្មំ សុណន្តុ។ **តញ្ច អនុវិធីយន្ត**ូតិ តញ្ច ធម្មំ អនុករោន្តុ បូរេន្តុ។

ន ហិ ជាតុ សោ មមំ ហឹសេតិ យោ មយ្ហំ ទិសោ, សោ មំ ឯកំសេនេវ ន ហឹសេយ្យ។ **អញ្ញំ វា បន កិញ្ចិ ន**ន្តិ ន កេវលំ មំ, អញ្ញម្បិ បន កញ្ចិ បុគ្គលំ មា ហឹសន្តុ មា វិហេឋេន្តុ។ **បប្បុយ្យ បរមំ សន្តិ**ន្តិ បរមំ សន្តិភូតំ និព្ពានំ បាបុណិត្វា។ **រក្ខេយ្យ តសថាវរេ**តិ **តសា** វុច្ចន្តិ សតណ្ហា, **ថាវរា** និត្តណ្ហា។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យោ និព្ពានំ បាបុណាតិ, សោ សព្ពំ តសថាវរំ រក្ខិតុំ សមត្ថោ ហោតិ។ តស្មា មយ្ហម្បិ ទិសា និព្ពានំ បាបុណន្តុ, ឯវំ មំ ឯកំសេនេវ ន ហឹសិស្សន្តីតិ។ ឥមា តិស្សោ គាថា អត្តនោ បរិត្តំ កាតុំ អាហ។

ឥទានិ អត្តនោវ បដិបត្តឹ ទីបេន្តោ **ឧទកញ្ហិ នយន្តិ នេត្តិកា**តិ អាហ។ តត្ថ **នេត្តិកា**តិ យេ មាតិកំ សោធេត្វា ពន្ធិតព្ពដ្ឋានេ ពន្ធិត្វា ឧទកំ នយន្តិ។ **ឧសុការា**តិ ឧសុការកា។ **នមយន្តី**តិ តេលកញ្ជិកេន មក្ខេត្វា កុក្កុឡេ តាបេត្វា ឧន្នតុន្នតដ្ឋានេ នមេន្តា ឧជុំ ករោន្តិ។ **តេជន**ន្តិ កណ្ឌំ។ តញ្ហិ ឥស្សាសោ តេជំ ករោតិ, បរញ្ច តជ្ជេតិ, តស្មា តេជនន្តិ វុច្ចតិ។ **អត្តានំ ទមយន្តី**តិ យថា នេត្តិកា ឧជុមគ្គេន ឧទកំ នយន្តិ, ឧសុការា តេជនំ, តច្ឆកា ច ទារុំ ឧជុំ ករោន្តិ, ឯវមេវំ បណ្ឌិតា អត្តានំ ទមេន្តិ ឧជុកំ ករោន្តិ និព្ពិសេវនំ ករោន្តិ។

តាទិនាតិ ឥដ្ឋានិដ្ឋាទីសុ និព្ពិការេន – “បញ្ចហាការេហិ ភគវា តាទី, ឥដ្ឋានិដ្ឋេ តាទី, វន្តាវីតិ តាទី, ចត្តាវីតិ តាទី, តិណ្ណាវីតិ តាទី, តន្និទ្ទេសាតិ តាទី”តិ (មហានិ. ៣៨; ១៩២) ឯវំ តាទិលក្ខណប្បត្តេន សត្ថារា។ **ភវនេត្តី**តិ ភវរជ្ជុ, តណ្ហាយេតំ នាមំ។ តាយ ហិ គោណា វិយ គីវាយ រជ្ជុយា, សត្តា ហទយេ ពទ្ធា តំ តំ ភវំ នីយន្តិ, តស្មា ភវនេត្តីតិ វុច្ចតិ។ **ផុដ្ឋោ កម្មវិបាកេនា**តិ មគ្គចេតនាយ ផុដ្ឋោ។ យស្មា ហិ មគ្គចេតនាយ កម្មំ បច្ចតិ វិបច្ចតិ ឌយ្ហតិ, បរិក្ខយំ គច្ឆតិ, តស្មា សា កម្មវិបាកោតិ វុត្តា។ តាយ ហិ ផុដ្ឋត្តា ឯស **អណណោ** និក្កិលេសោ ជាតោ, ន ទុក្ខវេទនាយ អណណោ។ **ភុញ្ជាមី**តិ ចេត្ថ ថេយ្យបរិភោគោ ឥណបរិភោគោ ទាយជ្ជបរិភោគោ សាមិបរិភោគោតិ ចត្តារោ បរិភោគា វេទិតព្ពា។ តត្ថ ទុស្សីលស្ស បរិភោគោ ថេយ្យបរិភោគោ នាម។ សោ ហិ ចត្តារោ បច្ចយេ ថេនេត្វា ភុញ្ជតិ។ វុត្តម្បិ ចេតំ “ថេយ្យាយ វោ, ភិក្ខវេ, រដ្ឋបិណ្ឌោ ភុត្តោ”តិ (បារា. ១៩៥)។ សីលវតោ បន អបច្ចវេក្ខណបរិភោគោ ឥណបរិភោគោ នាម។ សត្តន្នំ សេក្ខានំ បរិភោគោ ទាយជ្ជបរិភោគោ នាម។ ខីណាសវស្ស បរិភោគោ សាមិបរិភោគោ នាម។ ឥធ កិលេសឥណានំ អភាវំ សន្ធាយ “អណណោ”តិ វុត្តំ។ “អនិណោ”តិបិ បាឋោ។ សាមិបរិភោគំ សន្ធាយ “ភុញ្ជាមិ ភោជន”ន្តិ វុត្តំ។

កាមរតិសន្ថវន្តិ ទុវិធេសុបិ កាមេសុ តណ្ហារតិសន្ថវំ មា អនុយុញ្ជថ មា ករិត្ថ។ **នយិទំ ទុម្មន្តិតំ មមា**តិ យំ មយា សម្មាសម្ពុទ្ធំ ទិស្វា បព្ពជិស្សាមីតិ មន្តិតំ, តំ មម មន្តិតំ ន ទុម្មន្តិតំ។ **សំវិភត្តេសុ ធម្មេសូ**តិ អហំ សត្ថាតិ ឯវំ លោកេ ឧប្បន្នេហិ យេ ធម្មា សំវិភត្តា, តេសុ ធម្មេសុ យំ សេដ្ឋំ និព្ពានំ, តទេវ អហំ ឧបគមំ ឧបគតោ សម្បត្តោ, តស្មា មយ្ហំ ឥទំ អាគមនំ ស្វាគតំ នាម គតន្តិ។ **តិស្សោ វិជ្ជា**តិ បុព្ពេនិវាសទិព្ពចក្ខុអាសវក្ខយបញ្ញា។ **កតំ ពុទ្ធស្ស សាសន**ន្តិ យំ ពុទ្ធស្ស សាសនេ កត្តព្ពកិច្ចំ អត្ថិ, តំ សព្ពំ មយា កតំ។ តីហិ វិជ្ជាហិ នវហិ ច លោកុត្តរធម្មេហិ ទេសនំ មត្ថកំ បាបេសីតិ។

បបញ្ចសូទនិយា មជ្ឈិមនិកាយដ្ឋកថាយ

អង្គុលិមាលសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៧. បិយជាតិកសុត្តវណ្ណនា

៣៥៣. ឯវំ មេ សុតន្តិ បិយជាតិកសុត្តំ។ តត្ថ **នេវ កម្មន្តា បដិភន្តី**តិ ន សព្ពេន សព្ពំ បដិភន្តិ, បកតិនិយាមេន បន ន បដិភន្តិ។ ទុតិយបទេបិ ឯសេវ នយោ។ ឯត្ថ ច **ន បដិភាតី**តិ ន រុច្ចតិ។ **អាឡាហន**ន្តិ សុសានំ។ **អញ្ញថត្ត**ន្តិ វិវណ្ណតាយ អញ្ញថាភាវោ។ **ឥន្ទ្រិយានិ** នាម មនោវិញ្ញេយ្យា ធម្មា, បតិដ្ឋិតោកាសំ បន សន្ធាយ ឥទំ វុត្តំ។ **បិយជាតិកា**តិ បិយតោ ជាយន្តិ។ **បិយប្បភាវិកា**តិ បិយតោ បភវន្តិ។

៣៥៥. សចេ តំ, មហារាជាតិ តស្ស អត្ថំ អសល្លក្ខយមានាបិ សត្ថរិ សទ្ធាយ ឯវំ វទតិ។ **ចរ បិរេ**តិ អបេហិ អម្ហាកំ បរេ, អនជ្ឈត្តិកភូតេតិ អត្ថោ។ អថ វា **ចរ បិរេ**តិ បរតោ គច្ឆ, មា ឥធ តិដ្ឋាតិបិ អត្ថោ។

៣៥៦. ទ្វិធា ឆេត្វាតិ អសិនា ទ្វេ កោដ្ឋាសេ ករោន្តោ ឆិន្ទិត្វា។ **អត្តានំ ឧប្បាលេសី**តិ តេនេវ អសិនា អត្តនោ ឧទរំ ផាលេសិ។ យទិ ហិ តស្ស សា អប្បិយា ភវេយ្យ, ឥទានិ អញ្ញំ មាតុគាមំ គណ្ហិស្សាមីតិ អត្តានំ ន ឃាតេយ្យ។ យស្មា បនស្ស សា បិយា អហោសិ, តស្មា បរលោកេបិ តាយ សទ្ធឹ សមង្គិភាវំ បត្ថយមានោ ឯវមកាសិ។

៣៥៧. បិយា តេ វជិរីតិ ឯវំ កិរស្សា អហោសិ – “សចាហំ, ‘ភូតបុព្ពំ, មហារាជ, ឥមិស្សាយេវ សាវត្ថិយំ អញ្ញតរិស្សា ឥត្ថិយា’តិអាទិកថំ កថេយ្យំ, ‘កោ តេ ឯវំ អកាសិ, អបេហិ នត្ថិ ឯត’ន្តិ មំ បដិសេធេយ្យ, វត្តមានេនេវ នំ សញ្ញាបេស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា ឯវមាហ។ **វិបរិណាមញ្ញថាភាវា**តិ ឯត្ថ មរណវសេន វិបរិណាមោ, កេនចិ សទ្ធឹ បលាយិត្វា គមនវសេន អញ្ញថាភាវោ វេទិតព្ពោ។

វាសភាយាតិ វាសភា នាម រញ្ញោ ឯកា ទេវី, តំ សន្ធាយាហ។

បិយា តេ អហន្តិ កស្មា សព្ពបច្ឆា អាហ? ឯវំ កិរស្សា អហោសិ – “អយំ រាជា មយ្ហំ កុបិតោ, សចាហំ សព្ពបឋមំ ‘បិយា តេ អហ’ន្តិ បុច្ឆេយ្យំ, ‘ន មេ ត្វំ បិយា, ចរ បិរេ’តិ វទេយ្យ, ឯវំ សន្តេ កថា បតិដ្ឋានំ ន លភិស្សតី”តិ កថាយ បតិដ្ឋានត្ថំ សព្ពបច្ឆា បុច្ឆិ។ **កាសិកោសលេសុ** ឆឌ្ឌិតភាវេន វិបរិណាមោ, បដិរាជូនំ ហត្ថគមនវសេន អញ្ញថាភាវោ វេទិតព្ពោ។

អាចមេហីតិ អាចមនោទកំ ទេហិ។ អាចមិត្វា ហត្ថបាទេ ធោវិត្វា មុខំ វិក្ខាលេត្វា សត្ថារំ នមស្សិតុកាមោ ឯវមាហ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

បបញ្ចសូទនិយា មជ្ឈិមនិកាយដ្ឋកថាយ

បិយជាតិកសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៨. ពាហិតិកសុត្តវណ្ណនា

៣៥៨. ឯវំ មេ សុតន្តិ ពាហិតិកសុត្តំ។ តត្ថ **ឯកបុណ្ឌរីកំ នាគ**ន្តិ ឯវំនាមកំ ហត្ថឹ។ តស្ស កិរ ផាសុកានំ ឧបរិ តាលផលមត្តំ បណ្ឌរដ្ឋានំ អត្ថិ , តេនស្ស ឯកបុណ្ឌរីកោតិ នាមំ អកំសុ។ **សិរិវឌ្ឍំ មហាមត្ត**ន្តិ បច្ចេកហត្ថឹ អភិរុហិត្វា កថាផាសុកត្ថំ សទ្ធឹ គច្ឆន្តំ ឯវំនាមកំ មហាមត្តំ។ **អាយស្មានោ**តិ ឯត្ថ **នោ**តិ បុច្ឆាយ និបាតោ។ មហាមត្តោ ថេរស្ស សង្ឃាធិបត្តធារណាការំ សល្លក្ខេត្វា “ឯវំ, មហារាជា”តិ អាហ។

៣៥៩. ឱបារម្ភោតិ ឧបារម្ភំ ទោសំ អារោបនារហោ។ កឹ បុច្ឆាមីតិ រាជា បុច្ឆតិ។ សុន្ទរិវត្ថុស្មឹ ឧប្បន្នមិទំ សុត្តំ, តំ បុច្ឆាមីតិ បុច្ឆតិ។ **យញ្ហិ មយំ, ភន្តេ**តិ, ភន្តេ, យំ មយំ វិញ្ញូហីតិ ឥទំ បទំ គហេត្វា បញ្ហេន បរិបូរេតុំ នាសក្ខិម្ហា, តំ ការណំ អាយស្មតា ឯវំ វទន្តេន បរិបូរិតំ។

៣៦០. អកុសលោតិ អកោសល្លសម្ភូតោ។ **សាវជ្ជោ**តិ សទោសោ។ **សព្យាពជ្ឈោ**តិ សទុក្ខោ។ **ទុក្ខវិបាកោ**តិ ឥធ និស្សន្ទវិបាកោ កថិតោ។ **តស្សា**តិ តស្ស ឯវំ អត្តព្យាពាធាទីនំ អត្ថាយ បវត្តកាយសមាចារស្ស។

សព្ពាកុសលធម្មបហីនោ ខោ, មហារាជ, តថាគតោ កុសលធម្មសមន្នាគតោតិ ឯត្ថ សព្ពេសំយេវ អកុសលានំ ធម្មានំ បហានំ វណ្ណេតីតិ។ អាម វណ្ណេតីតិ វុត្តេ យថា បុច្ឆា, តថា អត្ថោ វុត្តោ ភវេយ្យ។ ឯវំ ព្យាករណំ បន ន ភារិយំ។ អប្បហីនអកុសលោបិ ហិ បហានំ វណ្ណេយ្យ, ភគវា បន បហីនាកុសលតាយ យថាការី តថាវាទីតិ ទស្សេតុំ ឯវំ ព្យាកាសិ។ សុក្កបក្ខេបិ ឯសេវ នយោ។

៣៦២. ពាហិតិកាតិ ពាហិតិរដ្ឋេ ឧដ្ឋិតវត្ថស្សេតំ នាមំ។ **សោឡសសមា អាយាមេនា**តិ អាយាមេន សមសោឡសហត្ថា។ **អដ្ឋសមា វិត្ថារេនា**តិ វិត្ថារេន សមអដ្ឋហត្ថា។

៣៦៣. ភគវតោ បាទាសីតិ ភគវតោ និយ្យាតេសិ។ ទត្វា ច បន គន្ធកុដិយំ វិតានំ កត្វា ពន្ធិ។ តតោ បដ្ឋាយ គន្ធកុដិ ភិយ្យោសោមត្តាយ សោភិ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវ។ នេយ្យបុគ្គលស្ស បន វសេន អយំ ទេសនា និដ្ឋិតាតិ។

បបញ្ចសូទនិយា មជ្ឈិមនិកាយដ្ឋកថាយ

ពាហិតិកសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៩. ធម្មចេតិយសុត្តវណ្ណនា

៣៦៤. ឯវំ មេ សុតន្តិ ធម្មចេតិយសុត្តំ។ តត្ថ **មេទាឡុប**ន្តិ នាមេតំ តស្ស, តស្ស ហិ និគមស្ស មេទវណ្ណា បាសាណា កិរេត្ថ ឧស្សន្នា អហេសុំ, តស្មា មេទាឡុបន្តិ សង្ខំ គតំ។ សេនាសនំ បនេត្ថ អនិយតំ, តស្មា ន តំ វុត្តំ។ **នគរក**ន្តិ ឯវំនាមកំ សក្យានំ និគមំ។ **កេនចិទេវ ករណីយេនា**តិ ន អញ្ញេន ករណីយេន, អយំ បន ពន្ធុលសេនាបតី សទ្ធឹ ទ្វត្តឹសាយ បុត្តេហិ ឯកទិវសេនេវ គណ្ហថាតិ អាណាបេសិ, តំទិវសញ្ចស្ស ភរិយាយ មល្លិកាយ បញ្ចហិ ភិក្ខុសតេហិ សទ្ធឹ ភគវា និមន្តិតោ, ពុទ្ធប្បមុខេ ភិក្ខុសង្ឃេ ឃរំ អាគន្ត្វា និសិន្នមត្តេ “សេនាបតិ កាលង្កតោ”តិ សាសនំ អាហរិត្វា មល្លិកាយ អទំសុ។ សា បណ្ណំ គហេត្វា មុខសាសនំ បុច្ឆិ។ “រញ្ញា អយ្យេ សេនាបតិ សទ្ធឹ ទ្វត្តឹសាយ បុត្តេហិ ឯកប្បហារេនេវ គហាបិតោ”តិ អារោចេសុំ។ មហាជនគតំ មា ករិត្ថាតិ ឱវដ្ដិកាយ បណ្ណំ កត្វា ភិក្ខុសង្ឃំ បរិវិសិ។ តស្មឹ សមយេ ឯកា សប្បិចាដិ នីហរិតា, សា ឧម្មារេ អាហច្ច ភិន្នា, តំ អបនេត្វា អញ្ញំ អាហរាបេត្វា ភិក្ខុសង្ឃំ បរិវិសិ។

សត្ថា កតភត្តកិច្ចោ កថាសមុដ្ឋាបនត្ថំ – “សប្បិចាដិយា ភិន្នបច្ចយា ន ចិន្តេតព្ព”ន្តិ អាហ។ តស្មឹ សមយេ មល្លិកា បណ្ណំ នីហរិត្វា ភគវតោ បុរតោ ឋបេត្វា – “ភគវា ឥមំ ទ្វត្តឹសាយ បុត្តេហិ សទ្ធឹ សេនាបតិនោ មតសាសនំ, អហំ ឯតម្បិ ន ចិន្តយាមិ, សប្បិចាដិបច្ចយា កឹ ចិន្តេយ្យាមី”តិ អាហ។ ភគវា – “មល្លិកេ, មា ចិន្តយិ, អនមតគ្គេ សំសារេ នាម វត្តមានានំ ហោតិ ឯត”ន្តិ អនិច្ចតាទិបដិសំយុត្តំ ធម្មកថំ កត្វា អគមាសិ។ មល្លិកា ទ្វត្តឹសសុណិសាយោ បក្កោសាបេត្វា ឱវាទំ អទាសិ។ រាជា មល្លិកំ បក្កោសាបេត្វា “សេនាបតិនោ អម្ហាកំ អន្តរេ ភិន្នទោសោ អត្ថិ នត្ថី”តិ បុច្ឆិ។ នត្ថិ សាមីតិ។ សោ តស្សា វចនេន តស្ស និទ្ទោសភាវំ ញត្វា វិប្បដិសារី ពលវទោមនស្សំ ឧប្បាទេសិ។ សោ – “ឯវរូបំ នាម អទោសការកំ មំ សម្ភាវយិត្វា អាគតំ សហាយកំ វិនាសេសិ”ន្តិ តតោ បដ្ឋាយ បាសាទេ វា នាដកេសុ វា រជ្ជសុខេសុ វា ចិត្តស្សាទំ អលភមានោ តត្ថ តត្ថ វិចរិតុំ អារទ្ធោ។ ឯតទេវ កិច្ចំ អហោសិ។ ឥទំ សន្ធាយ វុត្តំ “កេនចិទេវ ករណីយេនា”តិ។

ទីឃំ ការាយនន្តិ ទីឃការាយនោ នាម ពន្ធុលសេនាបតិស្ស ភាគិនេយ្យោ “ឯតស្ស មេ មាតុលោ អទោសការកោ និក្ការណេន ឃាតិតោ”តិ រញ្ញា សេនាបតិដ្ឋានេ ឋបិតោ។ តំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។ **មហច្ចា រាជានុភាវេនា**តិ មហតា រាជានុភាវេន , ធរណិតលំ ភិន្ទន្តោ វិយ សាគរំ បរិវត្តេន្តោ វិយ វិចិត្តវេសសោភេន មហតា ពលកាយេនាតិ អត្ថោ។ **បាសាទិកានី**តិ ទស្សនេនេវ សហ រញ្ជនកានិ។ **បសាទនីយានី**តិ តស្សេវ វេវចនំ។ អថ វា **បាសាទិកានី**តិ បសាទជនកានិ។ **អប្បសទ្ទានី**តិ និស្សទ្ទានិ។ **អប្បនិគ្ឃោសានី**តិ អវិភាវិតត្ថេន និគ្ឃោសេន រហិតានិ។ **វិជនវាតានី**តិ វិគតជនវាតានិ។ **មនុស្សរាហស្សេយ្យកានី**តិ មនុស្សានំ រហស្សកម្មានុច្ឆវិកានិ, រហស្សមន្តំ មន្តេន្តានំ អនុរូបានីតិ អត្ថោ។ **បដិសល្លានសារុប្បានី**តិ និលីយនភាវស្ស ឯកីភាវស្ស អនុច្ឆវិកានិ។ **យត្ថ សុទំ មយ**ន្តិ ន តេន តត្ថ ភគវា បយិរុបាសិតបុព្ពោ, តាទិសេសុ បន បយិរុបាសិតបុព្ពោ, តស្មា យាទិសេសុ សុទំ មយន្តិ អយមេត្ថ អត្ថោ។

អត្ថិ, មហារាជាតិ បណ្ឌិតោ សេនាបតិ “រាជា ភគវន្តំ មមាយតី”តិ ជានាតិ, សោ សចេ មំ រាជា “កហំ ភគវា”តិ វទេយ្យ, អទន្ធាយន្តេន អាចិក្ខិតុំ យុត្តន្តិ ចរបុរិសេ បយោជេត្វា ភគវតោ និវាសនដ្ឋានំ ញត្វាវ

វិហរតិ។ តស្មា ឯវមាហ។ **អារាមំ បាវិសី**តិ ពហិនិគមេ ខន្ធាវារំ ពន្ធាបេត្វា កាយេនេវ សទ្ធឹ បាវិសិ។

៣៦៦. វិហារោតិ គន្ធកុដឹ សន្ធាយាហំសុ។ **អាឡិន្ទ**ន្តិ បមុខំ។ **ឧក្កាសិត្វា**តិ ឧក្កាសិតសទ្ទំ កត្វា។ **អគ្គឡ**ន្តិ កវាដំ។ **អាកោដេហី**តិ អគ្គនខេន ឦសកំ កុញ្ចិកច្ឆិទ្ទសមីបេ កោដេហីតិ វុត្តំ ហោតិ។ ទ្វារំ កិរ អតិឧបរិ អមនុស្សា, អតិហេដ្ឋា ទីឃជាតិកា កោដេន្តិ។ តថា អកោដេត្វា មជ្ឈេ ឆិទ្ទសមីបេ កោដេតព្ពំ, ឥទំ ទ្វារកោដ្ដកវត្តន្តិ ទីបេន្តា វទន្តិ។ **តត្ថេវា**តិ ភិក្ខូហិ វុត្តដ្ឋានេយេវ។ **ខគ្គញ្ច ឧណ្ហីសញ្ចា**តិ ទេសនាមត្តមេតំ,

វាលពីជនិមុណ្ហីសំ, ខគ្គំ ឆត្តញ្ចុបាហនំ;
ឱរុយ្ហ រាជា យានម្ហា, ឋបយិត្វា បដិច្ឆទន្តិ។ –

អាគតានិ បន បញ្ចបិ រាជកកុធភណ្ឌានិ អទាសិ។ កស្មា បន អទាសីតិ។ អតិគរុនោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស សន្តិកំ ឧទ្ធតវេសេន គន្តុំ ន យុត្តន្តិ ច, ឯកកោវ ឧបសង្កមិត្វា អត្តនោ រុចិវសេន សម្មោទិស្សាមិ ចាតិ។ បញ្ចសុ ហិ រាជកកុធភណ្ឌេសុ និវត្តិតេសុ ត្វំ និវត្តាតិ វត្តព្ពំ ន ហោតិ, សព្ពេ សយមេវ និវត្តន្តិ។ ឥតិ ឥមេហិ ទ្វីហិ ការណេហិ អទាសិ។ **រហាយតី**តិ រហស្សំ ករោតិ និគូហតិ។ អយំ កិរស្ស អធិប្បាយោ “បុព្ពេបិ អយំ រាជា សមណេន គោតមេន សទ្ធឹ ចតុក្កណ្ណមន្តំ មន្តេត្វា មយ្ហំ មាតុលំ សទ្ធឹ ទ្វត្តឹសាយ បុត្តេហិ គណ្ហាបេសិ, ឥទានិបិ ចតុក្កណ្ណមន្តំ មន្តេតុកាមោ, កច្ចិ នុ ខោ មំ គណ្ហាបេស្សតី”តិ។ ឯវំ កោបវសេនស្ស ឯតទហោសិ។

វិវរិ ភគវា ទ្វារន្តិ ន ភគវា ឧដ្ឋាយ ទ្វារំ វិវរិ, វិវរតូតិ បន ហត្ថំ បសារេសិ។ តតោ – “ភគវា តុម្ហេហិ អនេកេសុ កប្បកោដីសុ ទានំ ទទមានេហិ ន សហត្ថា ទ្វារវិវរណកម្មំ កត”ន្តិ សយមេវ ទ្វារំ វិវដំ។ តំ បន យស្មា ភគវតោ មនេន វិវដំ, តស្មា “វិវរិ ភគវា ទ្វារ”ន្តិ វត្តុំ វដ្ដតិ។ **វិហារំ បវិសិត្វា**តិ គន្ធកុដឹ បវិសិត្វា។ តស្មឹ បន បវិដ្ឋមត្តេយេវ ការាយនោ បញ្ច រាជកកុធភណ្ឌានិ គហេត្វា ខន្ធាវារំ គន្ត្វា វិដដូភំ អាមន្តេសិ “ឆត្តំ សម្ម ឧស្សាបេហី”តិ។ មយ្ហំ បិតា កឹ គតោតិ? បិតរំ មា បុច្ឆ, សចេ ត្វំ ន ឧស្សាបេសិ, តំ គណ្ហិត្វា អហំ ឧស្សាបេមីតិ។ “ឧស្សាបេមិ សម្មា”តិ សម្បដិច្ឆិ។ ការាយនោ រញ្ញោ ឯកំ អស្សញ្ច អសិញ្ច ឯកមេវ ច បរិចារិកំ ឥត្ថឹ ឋបេត្វា – “សចេ រាជា ជីវិតេន អត្ថិកោ, មា អាគច្ឆតូ”តិ វិដដូភស្ស ឆត្តំ ឧស្សាបេត្វា តំ គហេត្វា សាវត្ថិមេវ គតោ។

៣៦៧. ធម្មន្វយោតិ បច្ចក្ខញាណសង្ខាតស្ស ធម្មស្ស អនុនយោ អនុមានំ, អនុពុទ្ធីតិ អត្ថោ។ ឥទានិ យេនស្ស ធម្មន្វយេន “សម្មាសម្ពុទ្ធោ ភគវា”តិអាទិ ហោតិ, តំ ទស្សេតុំ **ឥធ បនាហំ, ភន្តេ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **អាបាណកោដិក**ន្តិ បាណោតិ ជីវិតំ, តំ មរិយាទំ អន្តោ ករិត្វា, មរណសមយេបិ ចរន្តិយេវ, តំ ន វីតិក្កមន្តីតិ វុត្តំ ហោតិ។ “អបាណកោដិក”ន្តិបិ បាឋោ, អាជីវិតបរិយន្តន្តិ អត្ថោ។ យថា ឯកច្ចេ ជីវិតហេតុ អតិក្កមន្តា បាណកោដិកំ កត្វា ចរន្តិ, ន ឯវន្តិ អត្ថោ។ **អយម្បិ ខោ មេ, ភន្តេ**តិ ពុទ្ធសុពុទ្ធតាយ ធម្មស្វាក្ខាតតាយ សង្ឃសុប្បដិបន្នតាយ ច ឯតំ ឯវំ ហោតិ, ឯវញ្ហិ មេ, ភន្តេ, អយំ ភគវតិ ធម្មន្វយោ ហោតីតិ ទីបេតិ។ ឯសេវ នយោ សព្ពត្ថ។

៣៦៨. ន វិយ មញ្ញេ ចក្ខុំ ពន្ធន្តេតិ ចក្ខុំ អពន្ធន្តេ វិយ។ អបាសាទិកញ្ហិ ទិស្វា បុន ឱលោកនកិច្ចំ ន ហោតិ, តស្មា សោ ចក្ខុំ ន ពន្ធតិ នាម។ បាសាទិកំ ទិស្វា បុនប្បុនំ ឱលោកនកិច្ចំ ហោតិ, តស្មា សោ ចក្ខុំ ពន្ធតិ នាម។ ឥមេ ច អបាសាទិកា, តស្មា ឯវមាហ។ **ពន្ធុករោគោ នោ**តិ កុលរោគោ។ អម្ហាកំ កុលេ ជាតា ឯវរូបា ហោន្តីតិ វទន្តិ។ **ឧឡារ**ន្តិ មហេសក្ខំ។ **បុព្ពេនាបរ**ន្តិ បុព្ពតោ អបរំ វិសេសំ។ តត្ថ កសិណបរិកម្មំ កត្វា សមាបត្តឹ និព្ពត្តេន្តោ ឧឡារំ បុព្ពេ វិសេសំ សញ្ជានាតិ នាម, សមាបត្តឹ បទដ្ឋានំ កត្វា វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា អរហត្តំ គណ្ហន្តោ ឧឡារំ បុព្ពតោ អបរំ វិសេសំ សញ្ជានាតិ នាម។

៣៧០. ឃាតេតាយំ វា ឃាតេតុន្តិ ឃាតេតព្ពយុត្តកំ ឃាតេតុំ។ **ជាបេតាយំ វា ជាបេតុ**ន្តិ ធនេន វា ជាបេតព្ពយុត្តកំ ជាបេតុំ ជានិតុំ អធនំ កាតុំ។ **បព្ពាជេតាយំ វា បព្ពាជេតុ**ន្តិ រដ្ឋតោ វា បព្ពាជេតព្ពយុត្តកំ បព្ពាជេតុំ។

៣៧៣. ឥសិទត្តបុរាណាតិ ឥសិទត្តោ ច បុរាណោ ច។ តេសុ ឯកោ ព្រហ្មចារី, ឯកោ សទារសន្តុដ្ឋោ។ **មមភត្តា**តិ មម សន្តកំ ភត្តំ ឯតេសន្តិ មមភត្តា។ **មមយានា**តិ មម សន្តកំ យានំ ឯតេសន្តិ មមយានា។ **ជីវិកាយ ទាតា**តិ ជីវិតវុត្តឹ ទាតា។ **វីមំសមានោ**តិ ឧបបរិក្ខមានោ។ តទា កិរ រាជា និទ្ទំ អនោក្កន្តោវ ឱក្កន្តោ វិយ ហុត្វា និបជ្ជិ។ អថ តេ ថបតយោ “កតរស្មឹ ទិសាភាគេ ភគវា”តិ បុច្ឆិត្វា “អសុកស្មឹ នាមា”តិ សុត្វា មន្តយឹសុ – “យេន សម្មាសម្ពុទ្ធោ, តេន សីសេ កតេ រាជា បាទតោ ហោតិ។ យេន រាជា, តេន សីសេ កតេ សត្ថា បាទតោ ហោតិ, កឹ ករិស្សាមា”តិ? តតោ នេសំ ឯតទហោសិ – “រាជា កុប្បមានោ យំ អម្ហាកំ ទេតិ, តំ អច្ឆិន្ទេយ្យ។ ន

ខោ បន មយំ សក្កោម ជានមានា សត្ថារំ បាទតោ កាតុ”ន្តិ រាជានំ បាទតោ កត្វា និបជ្ជីសុ។ តំ សន្ធាយ អយំ រាជា ឯវមាហ។

៣៧៤. បក្កាមីតិ គន្ធកុដិតោ និក្ខមិត្វា ការាយនស្ស ឋិតដ្ឋានំ គតោ, តំ តត្ថ អទិស្វា ខន្ធាវារដ្ឋានំ គតោ, តត្ថាបិ អញ្ញំ អទិស្វា តំ ឥត្ថឹ បុច្ឆិ។ សា សព្ពំ បវត្តឹ អាចិក្ខិ។ រាជា – “ន ឥទានិ មយា ឯកកេន តត្ថ គន្តព្ពំ, រាជគហំ គន្ត្វា ភាគិនេយ្យេន សទ្ធឹ អាគន្ត្វា មយ្ហំ រជ្ជំ គណ្ហិស្សាមី”តិ រាជគហំ គច្ឆន្តោ អន្តរាមគ្គេ កណាជកភត្តញ្ចេវ ភុញ្ជិ, ពហលឧទកញ្ច បិវិ។ តស្ស សុខុមាលបកតិកស្ស អាហារោ ន សម្មា បរិណាមិ។ សោ រាជគហំ បាបុណន្តោបិ វិកាលេ ទ្វារេសុ បិហិតេសុ បាបុណិ។ “អជ្ជ សាលាយំ សយិត្វា ស្វេ មយ្ហំ ភាគិនេយ្យំ បស្សិស្សាមី”តិ ពហិនគរេ សាលាយ និបជ្ជិ។ តស្ស រត្តិភាគេ ឧដ្ឋានានិ បវត្តីសុ, កតិបយវារេ ពហិ និក្ខមិ។ តតោ បដ្ឋាយ បទសា គន្តុំ អសក្កោន្តោ តស្សា ឥត្ថិយា អង្កេ និបជ្ជិត្វា ពលវបច្ចូសេ កាលមកាសិ។ សា តស្ស មតភាវំ ញត្វា – “ទ្វីសុ រជ្ជេសុ រជ្ជំ ការេត្វា ឥទានិ បរស្ស ពហិនគរេ អនាថសាលាយ អនាថកាលកិរិយំ កត្វា និបន្នោ មយ្ហំ សាមិ កោសលរាជា”តិអាទីនិ វទមានា ឧច្ចាសទ្ទេន បរិទេវិតុំ អារភិ។ មនុស្សា សុត្វា រញ្ញោ អារោចេសុំ។ រាជា អាគន្ត្វា ទិស្វា សញ្ជានិត្វា អាគតការណំ ញត្វា មហាបរិហារេន សរីរកិច្ចំ ករិត្វា “វិដដូភំ គណ្ហិស្សាមី”តិ ភេរឹ ចរាបេត្វា ពលកាយំ សន្និបាតេសិ។ អមច្ចា បាទេសុ បតិត្វា – “សចេ, ទេវ, តុម្ហាកំ មាតុលោ អរោគោ អស្ស, តុម្ហាកំ គន្តុំ យុត្តំ ភវេយ្យ, ឥទានិ បន វិដដូភោបិ តុម្ហេ និស្សាយ ឆត្តំ ឧស្សាបេតុំ អរហតិយេវា”តិ សញ្ញាបេត្វា និវារេសុំ។

ធម្មចេតិយានីតិ ធម្មស្ស ចិត្តីការវចនានិ។ តីសុ ហិ រតនេសុ យត្ថ កត្ថចិ ចិត្តីការេ កតេ សព្ពត្ថ កតោយេវ ហោតិ, តស្មា ភគវតិ ចិត្តីការេ កតេ ធម្មោបិ កតោវ ហោតីតិ ភគវា “ធម្មចេតិយានី”តិ អាហ។ **អាទិព្រហ្មចរិយកានីតិ** មគ្គព្រហ្មចរិយស្ស អាទិភូតានិ, បុព្ពភាគបដិបត្តិភូតានីតិ អត្ថោ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

បបញ្ចសូទនិយា មជ្ឈិមនិកាយដ្ឋកថាយ

ធម្មចេតិយសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១០. កណ្ណកត្ថលសុត្តវណ្ណនា

៣៧៥. ឯវំ មេ សុតន្តិ កណ្ណកត្ថលសុត្តំ។ តត្ថ **ឧរុញ្ញាយន្តិ ឧរុញ្ញាតិ** តស្ស រដ្ឋស្សបិ នគរស្សបិ ឯតទេវ នាមំ, ភគវា ឧរុញ្ញានគរំ ឧបនិស្សាយ វិហរតិ។ **កណ្ណកត្ថលេ មិគទាយេតិ** តស្ស នគរស្ស អវិទូរេ កណ្ណកត្ថលំ នាម ឯកោ រមណីយោ ភូមិភាគោ អត្ថិ, សោ មិគានំ អភយត្ថាយ ទិន្នត្តា មិគទាយោតិ វុច្ចតិ, តស្មឹ កណ្ណកត្ថលេ មិគទាយេ។ **កេនចិទេវ ករណីយេនាតិ** ន អញ្ញេន, អនន្តរសុត្តេ វុត្តករណីយេនេវ។ **សោមា ច ភគិនី សកុលា ច ភគិនីតិ** ឥមា ទ្វេ ភគិនិយោ រញ្ញោ បជាបតិយោ។ **ភត្តាភិហារេតិ** ភត្តំ អភិហរណដ្ឋានេ។ រញ្ញោ ភុញ្ជនដ្ឋានញ្ហិ សព្ពាបិ ឱរោធា កដច្ឆុអាទីនិ គហេត្វា រាជានំ ឧបដ្ឋាតុំ គច្ឆន្តិ, តាបិ តថេវ អគមំសុ។

៣៧៦. កឹ បន, មហារាជាតិ កស្មា ឯវមាហ? រញ្ញោ គរហបរិមោចនត្ថំ។ ឯវញ្ហិ បរិសា ចិន្តេយ្យ – “អយំ រាជា អាគច្ឆមានោវ មាតុគាមានំ សាសនំ អារោចេតិ, មយំ អត្តនោ ធម្មតាយ ភគវន្តំ ទដ្ឋុំ អាគតោតិ មញ្ញាម, អយំ បន មាតុគាមានំ សាសនំ គហេត្វា អាគតោ, មាតុគាមទាសោ មញ្ញេ, ឯស បុព្ពេបិ ឥមិនាវ ការណេន អាគច្ឆតី”តិ។ បុច្ឆិតោ បន សោ អត្តនោ អាគមនការណំ កថេស្សតិ, ឯវមស្ស អយំ គរហា ន ឧប្បជ្ជិស្សតីតិ គរហមោចនត្ថំ ឯវមាហ។

៣៧៨. អព្ភុទាហាសីតិ កថេសិ។ **សកិទេវ សព្ពំ ឧស្សតិ សព្ពំ ទក្ខិតីតិ** យោ ឯកាវជ្ជនេន ឯកចិត្តេន អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នំ សព្ពំ ឧស្សតិ វា ទក្ខិតិ វា, សោ នត្ថីតិ អត្ថោ។ ឯកេន ហិ ចិត្តេន អតីតំ សព្ពំ ជានិស្សាមីតិ អាវជ្ជិត្វាបិ អតីតំ សព្ពំ ជានិតុំ ន សក្កា, ឯកទេសមេវ ជានាតិ។ អនាគតបច្ចុប្បន្នំ បន តេន ចិត្តេន សព្ពេនេវ សព្ពំ ន ជានាតីតិ។ ឯស នយោ ឥតរេសុ។ ឯវំ ឯកចិត្តវសេនាយំ បញ្ហោ កថិតោ។ **ហេតុរូបន្តិ** ហេតុសភាវំ ការណជាតិកំ។ **សហេតុរូបន្តិ** សការណជាតិកំ។ **សម្បរាយិកាហំ, ភន្តេតិ** សម្បរាយគុណំ អហំ, ភន្តេ, បុច្ឆាមិ។

៣៧៩. បញ្ចិមានីតិ ឥមស្មឹ សុត្តេ បញ្ច បធានិយង្គានិ លោកុត្តរមិស្សកានិ កថិតានិ។ កថិនង្គណវាសីចូឡសមុទ្ទត្ថេរោ បន “តុម្ហាកំ, ភន្តេ, កឹ រុច្ចតី”តិ វុត្តេ “មយ្ហំ លោកុត្តរានេវាតិ រុច្ចតី”តិ អាហ។

បធានវេមត្តតន្តិ បធាននានត្តំ។ អញ្ញាទិសមេវ ហិ បុថុជ្ជនស្ស បធានំ, អញ្ញាទិសំ សោតាបន្នស្ស, អញ្ញាទិសំ សកទាគាមិនោ, អញ្ញាទិសំ អនាគាមិនោ, អញ្ញាទិសំ អរហតោ, អញ្ញាទិសំ អសីតិមហាសាវកានំ, អញ្ញាទិសំ ទ្វិន្នំ អគ្គសាវកានំ, អញ្ញាទិសំ បច្ចេកពុទ្ធានំ, អញ្ញាទិសំ សព្ពញ្ញុពុទ្ធានំ។ បុថុជ្ជនស្ស បធានំ សោតាបន្នស្ស បធានំ ន បាបុណាតិ...បេ.... បច្ចេកពុទ្ធស្ស បធានំ សព្ពញ្ញុពុទ្ធស្ស បធានំ ន បាបុណាតិ។ ឥមមត្ថំ សន្ធាយ “បធានវេមត្តតំ វទាមី”តិ អាហ។ **ទន្តការណំ គច្ឆេយ្យុ**ន្តិ យំ អកូដករណំ, អនវច្ឆិន្ទនំ , ធុរស្ស អច្ឆិន្ទនន្តិ ទន្តេសុ ការណំ ទិស្សតិ, តំ ការណំ ឧបគច្ឆេយ្យុន្តិ អត្ថោ។ **ទន្តភូមិ**ន្តិ ទន្តេហិ គន្តព្ពភូមឹ។ **អស្សទ្ធោ**តិអាទីសុ បុថុជ្ជនសោតាបន្នសកទាគាមិអនាគាមិនោ ចត្តារោបិ អស្សទ្ធា នាម។ បុថុជ្ជនោ ហិ សោតាបន្នស្ស សទ្ធំ អប្បត្តោតិ អស្សទ្ធោ, សោតាបន្នោ សកទាគាមិស្ស, សកទាគាមី អនាគាមិស្ស, អនាគាមី អរហតោ សទ្ធំ អប្បត្តោតិ អស្សទ្ធោ, អាពាធោ អរហតោបិ ឧប្បជ្ជតីតិ បញ្ចបិ **ពហ្វាពាធា នាម** ហោន្តិ។ អរិយសាវកស្ស បន សហោ មាយាវីតិ នាមំ នត្ថិ។ តេនេវ ថេរោ – “បញ្ច បធានិយង្គានិ លោកុត្តរានិ កថិតានីតិ មយ្ហំ រុច្ចតី”តិ អាហ។ អស្សខឡុង្កសុត្តន្តេ បន – “តយោ ច, ភិក្ខវេ, អស្សខឡុង្កេ តយោ ច បុរិសខឡុង្កេ ទេសេស្សាមី”តិ (អ. និ. ៣.១៤១) ឯត្ថ អរិយសាវកស្សាបិ សម្មោធិនាមំ អាគតំ , តស្ស វសេន លោកុត្តរមិស្សកា កថិតាតិ វុត្តំ។ បុថុជ្ជនោ បន សោតាបត្តិមគ្គវីរិយំ អសម្បត្តោ...បេ.... អនាគាមី អរហត្តមគ្គវីរិយំ អសម្បត្តោតិ កុសីតោបិ អស្សទ្ធោ វិយ ចត្តារោវ ហោន្តិ, តថា ទុប្បញ្ញោ។

ឯវំ បនេត្ថ ឱបម្មសំសន្ទនំ វេទិតព្ពំ – អទន្តហត្ថិអាទយោ វិយ ហិ មគ្គបធានរហិតោ បុគ្គលោ។ ទន្តហត្ថិអាទយោ វិយ មគ្គបធានវា។ យថា អទន្តា ហត្ថិអាទយោ កូដាការំ អកត្វា អវិច្ឆិន្ទិត្វា ធុរំ អបាតេត្វា ទន្តគមនំ វា គន្តុំ ទន្តភូមឹ វា បត្តុំ ន សក្កោន្តិ, ឯវមេវ មគ្គបធានរហិតោ មគ្គបធានវតា បត្តព្ពំ បាបុណិតុំ និព្ពត្តេតព្ពំ គុណំ និព្ពត្តេតុំ ន សក្កោតិ។ យថា បន ទន្តហត្ថិអាទយោ កូដាការំ អកត្វា អវិច្ឆិន្ទិត្វា ធុរំ អបាតេត្វា ទន្តគមនំ វា គន្តុំ ទន្តភូមឹ វា បត្តុំ សក្កោន្តិ , ឯវមេវ មគ្គបធានវា មគ្គបធានវតា បត្តព្ពំ បាបុណិតុំ និព្ពត្តេតព្ពំ គុណំ និព្ពត្តេតុំ សក្កោតិ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – “សោតាបត្តិមគ្គបធានវា សោតាបត្តិមគ្គបធានវតា បត្តោកាសំ បាបុណិតុំ និព្ពត្តេតព្ពំ គុណំ និព្ពត្តេតុំ សក្កោតិ...បេ.... អរហត្តមគ្គបធានវា អរហត្តមគ្គបធានវតា បត្តោកាសំ បាបុណិតុំ និព្ពត្តេតព្ពំ គុណំ និព្ពត្តេតុំ សក្កោតី”តិ។

៣៨០. សម្មប្បធានាតិ មគ្គបធានេន សម្មប្បធានា។ **ន កិញ្ចិ នានាករណំ វទាមិ យទិទំ វិមុត្តិយា វិមុត្តិ**ន្តិ យំ ឯកស្ស ផលវិមុត្តិយា ឥតរស្ស ផលវិមុត្តឹ អារព្ភ នានាករណំ វត្តព្ពំ សិយា, តំ ន កិញ្ចិ វទាមីតិ អត្ថោ។ **អច្ចិយា វា អច្ចិ**ន្តិ អច្ចិយា វា អច្ចិម្ហិ។ សេសបទទ្វយេបិ ឯសេវ នយោ, ភុម្មត្ថេ ហិ ឯតំ ឧបយោគវចនំ។ **កឹ បន ត្វំ, មហារាជា**តិ, មហារាជ, កឹ ត្វំ? “សន្តិ ទេវា ចាតុមហារាជិកា, សន្តិ ទេវា តាវតឹសា...បេ.... សន្តិ ទេវា បរនិម្មិតវសវត្តិនោ, សន្តិ ទេវា តតុត្តរិ”ន្តិ ឯវំ ទេវានំ អត្ថិភាវំ ន ជានាសិ, យេន ឯវំ វទេសីតិ។ តតោ អត្ថិភាវំ ជានាមិ, មនុស្សលោកំ បន អាគច្ឆន្តិ នាគច្ឆន្តីតិ ឥទំ បុច្ឆន្តោ **យទិ វា តេ, ភន្តេ**តិអាទិមាហ។ **សព្យាពជ្ឈា**តិ សទុក្ខា, សមុច្ឆេទប្បហានេន អប្បហីនចេតសិកទុក្ខា។ **អាគន្តារោ**តិ ឧបបត្តិវសេន អាគន្តារោ។ **អព្យាពជ្ឈា**តិ សមុច្ឆិន្នទុក្ខា។ **អនាគន្តារោ**តិ ឧបបត្តិវសេន អនាគន្តារោ។

៣៨១. បហោតីតិ សក្កោតិ។ រាជា ហិ បុញ្ញវន្តម្បិ លាភសក្ការសម្បន្នំ យថា ន កោចិ ឧបសង្កមតិ, ឯវំ ករោន្តោ តម្ហា ឋានា ចាវេតុំ សក្កោតិ។ តំ អបុញ្ញវន្តម្បិ សកលគាមំ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា យាបនមត្តំ អលភន្តំ យថា លាភសក្ការសម្បន្នោ ហោតិ, ឯវំ ករោន្តោ តម្ហា ឋានា ចាវេតុំ សក្កោតិ។ ព្រហ្មចរិយវន្តម្បិ ឥត្ថីហិ សទ្ធឹ សម្បយោជេត្វា សីលវិនាសំ បាបេន្តោ ពលក្ការេន វា ឧប្បព្ពាជេន្តោ តម្ហា ឋានា ចាវេតុំ សក្កោតិ។ អព្រហ្មចរិយវន្តម្បិ សម្បន្នកាមគុណំ អមច្ចំ ពន្ធនាគារំ បវេសេត្វា ឥត្ថីនំ មុខម្បិ បស្សិតុំ អទេន្តោ តម្ហា ឋានា ចាវេតិ នាម។ រដ្ឋតោ បន យំ ឥច្ឆតិ, តំ បព្ពាជេតិ នាម។

ទស្សនាយបិ នប្បហោន្តីតិ កាមាវចរេ តាវ អព្យាពជ្ឈេ ទេវេ សព្យាពជ្ឈា ទេវា ចក្ខុវិញ្ញាណទស្សនាយបិ នប្បហោន្តិ។ កស្មា? អរហតោ តត្ថ ឋានាភាវតោ។ រូបាវចរេ បន ឯកវិមានស្មឹយេវ តិដ្ឋន្តិ ច និសីទន្តិ ចាតិ ចក្ខុវិញ្ញាណទស្សនាយ បហោន្តិ, ឯតេហិ ទិដ្ឋំ បន សល្លក្ខិតំ បដិវិទ្ធំ លក្ខណំ ទដ្ឋុំ សល្លក្ខិតុំ បដិវិជ្ឈិតុំ ន សក្កោន្តីតិ ញាណចក្ខុនា ទស្សនាយ នប្បហោន្តិ, ឧបរិទេវេ ច ចក្ខុវិញ្ញាណទស្សនេនាបីតិ។

៣៨២. កោ នាមោ អយំ, ភន្តេតិ រាជា ថេរំ ជានន្តោបិ អជានន្តោ វិយ បុច្ឆតិ។ កស្មា? បសំសិតុកាមតាយ។ **អានន្ទរូបោ**តិ អានន្ទសភាវោ។ ព្រហ្មបុច្ឆាបិ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពា។ **អថ ខោ អញ្ញតរោ បុរិសោ**តិ សា កិរ កថា វិឌូឌភេនេវ កថិតា, តេ “តយា កថិតា, តយា កថិតា”តិ កុបិតា អញ្ញមញ្ញំ ឥមស្មឹយេវ ឋានេ អត្តនោ អត្តនោ ពលកាយំ ឧដ្ឋាបេត្វា កលហម្បិ ករេយ្យុន្តិ និវារណត្ថំ សោ រាជបុរិសោ ឯតទវោច។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវ។ អយំ បន ទេសនា នេយ្យបុគ្គលស្ស វសេន និដ្ឋិតាតិ។

បបញ្ចសូទនិយា មជ្ឈិមនិកាយដ្ឋកថាយ

កណ្ណកត្ថលសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ចតុត្ថវគ្គវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥. ព្រាហ្មណវគ្គោ

១. ព្រហ្មាយុសុត្តវណ្ណនា

៣៨៣. ឯវំ មេ សុតន្តិ ព្រហ្មាយុសុត្តំ។ តត្ថ **មហតា ភិក្ខុសង្ឃេន សទ្ធិ**ន្តិ **មហតា**តិ គុណមហត្តេនបិ មហតា, សង្ខ្យាមហត្តេនបិ។ សោ ហិ ភិក្ខុសង្ឃោ គុណេហិបិ មហា អហោសិ អប្បិច្ឆតាទិគុណសមន្នាគតត្តា, សង្ខ្យាយបិ មហា បញ្ចសតសង្ខ្យត្តា។ ភិក្ខូនំ សង្ឃេន **ភិក្ខុសង្ឃេន**, ទិដ្ឋិសីលសាមញ្ញសង្ឃាតសង្ខាតេន សមណគណេនាតិ អត្ថោ។ **សទ្ធិ**ន្តិ ឯកតោ។ **បញ្ចមត្តេហិ ភិក្ខុសតេហី**តិ បញ្ច មត្តា ឯតេសន្តិ បញ្ចមត្តានិ។ មត្តាតិ បមាណំ វុច្ចតិ, តស្មា យថា ភោជនេ មត្តញ្ញូតិ វុត្តេ ភោជនេ មត្តំ ជានាតិ បមាណំ ជានាតីតិ អត្ថោ ហោតិ, ឯវមិធាបិ តេសំ ភិក្ខុសតានំ បញ្ចមត្តា បញ្ចបមាណន្តិ ឯវមត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ ភិក្ខូនំ សតានិ ភិក្ខុសតានិ។ តេហិ **បញ្ចមត្តេហិ ភិក្ខុសតេហិ**។

វិសវស្សសតិកោតិ វីសាធិកវស្សសតិកោ។ **តិណ្ណំ វេទាន**ន្តិ ឥរុវេទយជុវេទសាមវេទានំ។ ឱដ្ឋបហតករណវសេន បារំ គតោតិ **បារគូ**។ សហ និឃណ្ដុនា ច កេដុភេន ច **សនិឃណ្ដុកេដុភានំ, និឃណ្ដូ**តិ នាមនិឃណ្ដុរុក្ខាទីនំ វេវចនប្បកាសកំ សត្ថំ។ **កេដុភ**ន្តិ កិរិយាកប្បវិកប្បោ កវីនំ ឧបការាយ សត្ថំ។ សហ អក្ខរប្បភេទេន **សក្ខរប្បភេទានំ។ អក្ខរប្បភេទោ**តិ សិក្ខា ច និរុត្តិ ច។ **ឥតិហាសបញ្ចមាន**ន្តិ អាថព្ពណវេទំ ចតុត្ថំ កត្វា "ឥតិហ អាស ឥតិហ អាសា"តិ ឦទិសវចនប្បដិសំយុត្តោ បុរាណកថាសង្ខាតោ ឥតិហាសោ បញ្ចមោ ឯតេសន្តិ ឥតិហាសបញ្ចមា, តេសំ **ឥតិហាសបញ្ចមានំ**។ បទញ្ច តទវសេសញ្ច ព្យាករណំ អធីយតិ បវេទេតិ ចាតិ **បទកោ វេយ្យាករណោ។ លោកាយតំ** វុច្ចតិ វិតណ្ឌវាទសត្ថំ។ **មហាបុរិសលក្ខណ**ន្តិ មហាបុរិសានំ ពុទ្ធាទីនំ លក្ខណទីបកំ ទ្វាទសសហស្សគន្ថប្បមាណំ សត្ថំ, យត្ថ សោឡសសហស្សគាថាបរិមាណាយ **ពុទ្ធមន្តា** នាម អហេសុំ, យេសំ វសេន "ឥមិនា លក្ខណេន សមន្នាគតា ពុទ្ធា នាម ហោន្តិ, ឥមិនា បច្ចេកពុទ្ធា នាម ហោន្តិ, ឥមិនា ទ្វេ អគ្គសាវកា, អសីតិមហាសាវកា, ពុទ្ធមាតា, ពុទ្ធបិតា, អគ្គុបដ្ឋាកោ, អគ្គុបដ្ឋាយិកា, រាជា ចក្កវត្តី"តិ អយំ វិសេសោ ញាយតិ។ **អនវយោ**តិ ឥមេសុ លោកាយតមហាបុរិសលក្ខណេសុ អនូនោ បរិបូរការី, អវយោ ន ហោតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ អវយោ នាម យោ តានិ អត្ថតោ ច គន្ថតោ ច សន្ធារេតុំ ន សក្កោតិ។ **អស្សោសិ ខោ**តិអាទីសុ យំ វត្តព្ពំ សិយា, តំ សាលេយ្យកសុត្តេ (ម. និ. ១.៤៣៩ អាទយោ) វុត្តមេវ។

៣៨៤. អយំ តាតាតិ អយំ មហល្លកតាយ គន្តុំ អសក្កោន្តោ មាណវំ អាមន្តេត្វា ឯវមាហ។ អបិច ឯស ព្រាហ្មណោ ចិន្តេសិ "ឥមស្មិំ លោកេ 'អហំ ពុទ្ធោ អហំ ពុទ្ធោ'តិ ឧគ្គតស្ស នាមំ គហេត្វា ពហូ ជនា វិចរន្តិ, តស្មា ន មេ អនុស្សវមត្តេនេវ ឧបសង្កមិតុំ យុត្តំ។ ឯកច្ចញ្ហិ ឧបសង្កមន្តស្ស អបក្កមនម្បិ គរុ ហោតិ, អនត្ថោបិ ឧប្បជ្ជតិ។ យំនូនាហំ មម អន្តេវាសិកំ បេសេត្វា 'ពុទ្ធោ វា នោ វា'តិ ជានិត្វា ឧបសង្កមេយ្យ"ន្តិ តស្មា មាណវំ អាមន្តេត្វា "អយំ តាតា"តិអាទិមាហ។ **តំ ភវន្ត**ន្តិ តស្ស ភវតោ។ **តថា សន្តំយេវា**តិ តថា សតោយេវ។ ឥទញ្ហិ ឥត្ថម្ភូតាខ្យានត្ថេ ឧបយោគវចនំ។ **យថា កថំ បនាហំ, ភោ**តិ ឯត្ថ កថំ បនាហំ, ភោ, តំ ភវន្តំ គោតមំ ជានិស្សាមិ, យថា សក្កា សោ ញាតុំ, តថា មេ អាចិក្ខាតិ អត្ថោ។ **យថា**តិ វា និបាតមត្តមេវេតំ។ **កថ**ន្តិ អយំ អាការបុច្ឆា, កេនាការេនាហំ ភវន្តំ គោតមំ ជានិស្សាមីតិ អត្ថោ។

ឯវំ វុត្តេ កិរ នំ ឧបជ្ឈាយោ – "កិំ ត្វំ, តាត, បថវិយំ ឋិតោ បថវិំ ន បស្សាមីតិ វិយ ចន្ទិមសូរិយានំ ឱភាសេ ឋិតោ ចន្ទិមសូរិយេ ន បស្សាមីតិ វិយ វទសី"តិអាទីនិ វត្វា ជាននាការំ ទស្សេន្តោ **អាគតានិ ខោ តាតា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **មន្តេសូ**តិ វេទេសុ។ តថាគតោ កិរ ឧប្បជ្ជិស្សតីតិ បដិកច្ចេវ សុទ្ធាវាសា ទេវា វេទេសុ លក្ខណានិ បក្ខិបិត្វា "ពុទ្ធមន្តា នាម ឯតេ"តិ ព្រាហ្មណវេសេន វេទេ វាចេន្តិ "តទនុសារេន មហេសក្ខា សត្តា តថាគតំ ជានិស្សន្តី"តិ។ តេន បុព្ពេ វេទេសុ មហាបុរិសលក្ខណានិ អាគច្ឆន្តិ។ បរិនិព្ពុតេ បន តថាគតេ អនុក្កមេន អន្តរធាយន្តិ, តេន ឯតរហិ នត្ថិ។ **មហាបុរិសស្សា**តិ បណិធិសមាទានញាណករុណាទិគុណមហតោ បុរិសស្ស។ **ទ្វេយេវ គតិយោ**តិ ទ្វេ ឯវ និដ្ឋា ។ កាមញ្ចាយំ គតិសទ្ទោ – "បញ្ច ខោ ឥមា , សារិបុត្ត, គតិយោ"តិអាទីសុ (ម. និ. ១.១៥៣) ភវភេទេ វត្តតិ, "គតិ មិគានំ បវន"ន្តិអាទីសុ (បរិ. ៣៣៩) និវាសដ្ឋានេ, "ឯវំ អធិមត្តគតិមន្តោ"តិអាទីសុ (ម. និ. ១.១៦១) បញ្ញាយ, "គតិគត"ន្តិអាទីសុ វិសដភាវេ, ឥធ បន និដ្ឋាយំ វត្តតីតិ វេទិតព្ពោ។ តត្ថ កិញ្ចាបិ យេហិ សមន្នាគតោ រាជា ហោតិ, ន តេហេវ ពុទ្ធោ ហោតិ, ជាតិសាមញ្ញតោ បន តានិយេវ តានីតិ វុច្ចន្តិ។ តេន វុត្តំ – "យេហិ សមន្នាគតស្សា"តិ។ **សចេ អគារំ អជ្ឈាវសតី**តិ យទិ អគារេ វសតិ, រាជា ហោតិ ចក្កវត្តី។ ចតូហិ អច្ឆរិយធម្មេហិ សង្គហវត្ថូហិ ច លោកំ រញ្ជនតោ **រាជា**។ ចក្ករតនំ វត្តេតិ, ចតូហិ សម្បត្តិចក្កេហិ វត្តេតិ, តេហិ ច បរំ វត្តេតិ, បរហិតាយ ច ឥរិយាបថចក្កានំ វត្តោ ឯតស្មិំ អត្ថីតិ **ចក្កវត្តី**។ ឯត្ថ ច រាជាតិ សាមញ្ញំ, ចក្កវត្តីតិ វិសេសនំ។ ធម្មេន ចរតីតិ **ធម្មិកោ**, ញាយេន សមេន វត្តតីតិ អត្ថោ។

ធម្មេន រជ្ជំ លភិត្វា រាជា ជាតោតិ **ធម្មរាជា**។ បរហិតធម្មករណេន វា **ធម្មិកោ,** អត្តហិតធម្មករណេន **ធម្មរាជា**។ ចតុរន្តាយ ឥស្សរោតិ **ចាតុរន្តោ,** ចតុសមុទ្ទន្តាយ ចតុព្ពិធទីបភូសិតាយ ច បថវិយា ឥស្សរោតិ អត្ថោ។ អជ្ឈត្តំ កោបាទិបច្ចត្ថិកេ ពហិទ្ធា ច សព្ពរាជានោ វិជេសីតិ **វិជិតាវី។ ជនបទត្ថាវរិយប្បត្តោ**តិ ជនបទេ ថាវរភាវំ ធុវភាវំ បត្តោ, ន សក្កា កេនចិ ចាលេតុំ, ជនបទោ វា តម្ហិ ថាវរិយប្បត្តោ អនុស្សុក្កោ សកម្មនិរតោ អចលោ អសម្បវេធីតិ ជនបទត្ថាវរិយប្បត្តោ។ **សេយ្យថិទ**ន្តិ និបាតោ, តស្ស តានិ កតមានីតិ អត្ថោ។ **ចក្ករតន**ន្តិអាទីសុ ចក្កញ្ច តំ រតិជននដ្ឋេន រតនញ្ចាតិ **ចក្ករតនំ**។ ឯសេវ នយោ សព្ពត្ថ។

ឥមេសុ បន រតនេសុ អយំ ចក្កវត្តិរាជា ចក្ករតនេន អជិតំ ជិនាតិ, ហត្ថិអស្សរតនេហិ វិជិតេ យថាសុខំ អនុវិចរតិ, បរិណាយករតនេន វិជិតមនុរក្ខតិ, សេសេហិ ឧបភោគសុខមនុភវតិ។ បឋមេន ចស្ស ឧស្សាហសត្តិយោគោ, ហត្ថិអស្សគហបតិរតនេហិ បភុសត្តិយោគោ, បច្ឆិមេន មន្តសត្តិយោគោ សុបរិបុណ្ណោ ហោតិ, ឥត្ថិមណិរតនេហិ តិវិធសត្តិយោគផលំ។ សោ ឥត្ថិមណិរតនេហិ ភោគសុខមនុភវតិ, សេសេហិ ឥស្សរិយសុខំ។ វិសេសតោ ចស្ស បុរិមានិ តីណិ អទោសកុសលមូលជនិតកម្មានុភាវេន សម្បជ្ជន្តិ, មជ្ឈិមានិ អលោភកុសលមូលជនិតកម្មានុភាវេន, បច្ឆិមមេកំ អមោហកុសលមូលជនិតកម្មានុភាវេនាតិ វេទិតព្ពំ។ អយមេត្ថ សង្ខេបោ, វិត្ថារោ បន ពោជ្ឈង្គសំយុត្តេ រតនសុត្តស្ស (សំ. និ. ៥.២២២-២២៣) ឧបទេសតោ គហេតព្ពោ។ អបិច ពាលបណ្ឌិតសុត្តេបិ (ម. និ. ៣.២៥៥) ឥមេសំ រតនានំ ឧប្បត្តិក្កមេន សទ្ធឹ វណ្ណនា អាគមិស្សតិ។

បរោសហស្សន្តិ អតិរេកសហស្សំ។ **សូរា**តិ អភីរុកជាតិកា។ **វីរង្គរូបា**តិ ទេវបុត្តសទិសកាយា, ឯវំ តាវ ឯកេ វណ្ណយន្តិ, អយំ បនេត្ថ សភាវោ – **វីរា**តិ ឧត្តមសូរា វុច្ចន្តិ។ វីរានំ អង្គំ វីរង្គំ, វីរការណំ វីរិយន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ វីរង្គំ រូបំ ឯតេសន្តិ **វីរង្គរូបា,** វីរិយមយសរីរា វិយាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **បរសេនប្បមទ្ទនា**តិ សចេ បដិមុខំ តិដ្ឋេយ្យ បរសេនា, តំ មទ្ទិតុំ សមត្ថាតិ អធិប្បាយោ។ **ធម្មេនា**តិ “បាណោ ន ហន្តព្ពោ”តិអាទិនា បញ្ចសីលធម្មេន។

អរហំ ហោតិ សម្មាសម្ពុទ្ធោ លោកេ វិវដ្ដច្ឆទោតិ ឯត្ថ រាគទោសមោហមានទិដ្ឋិអវិជ្ជាទុច្ចរិតឆទនេហិ សត្តហិ បដិច្ឆន្នេ កិលេសន្ធការលោកេ តំ ឆទនំ វិវដ្ដេត្វា សមន្តតោ សញ្ជាតាលោកោ ហុត្វា ឋិតោតិ **វិវដ្ដច្ឆទោ**។ តត្ថ បឋមេន បទេន បូជារហតា, ទុតិយេន តស្សា ហេតុ យស្មា សម្មាសម្ពុទ្ធោតិ, តតិយេន ពុទ្ធត្តហេតុភូតា វិវដ្ដច្ឆទតា វុត្តាតិ វេទិតព្ពា។ អថ វា វិវដ្ដោ ច វិច្ឆទោ ចាតិ **វិវដ្ដច្ឆទោ,** វដ្ដរហិតោ ឆទនរហិតោ ចាតិ វុត្តំ ហោតិ។ តេន អរហំ វដ្ដាភាវេន, សម្មាសម្ពុទ្ធោ ឆទនាភាវេនាតិ ឯវំ បុរិមបទទ្វយស្សេវ ហេតុទ្វយំ វុត្តំ ហោតិ។ ទុតិយវេសារជ្ជេន ចេត្ថ បុរិមសិទ្ធិ, បឋមេន ទុតិយសិទ្ធិ, តតិយចតុត្ថេហិ តតិយសិទ្ធិ ហោតិ។ បុរិមញ្ច ធម្មចក្ខុំ, ទុតិយំ ពុទ្ធចក្ខុំ, តតិយំ សមន្តចក្ខុំ សាធេតីតិបិ វេទិតព្ពំ។ **ត្វំ មន្តានំ បដិគ្គហេតា**តិ ឥមិនាស្ស សូរភាវំ ជនេតិ។

៣៨៥. សោបិ តាយ អាចរិយកថាយ លក្ខណេសុ វិគតសម្មោហោ ឯកោភាសជាតោ វិយ ពុទ្ធមន្តេ សម្បស្សមានោ **ឯវំ, ភោ**តិ អាហ។ តស្សត្ថោ – យថា, ភោ, មំ ត្វំ វទសិ, ឯវំ ករិស្សាមីតិ។ **សមន្នេសី**តិ គវេសិ, ឯកំ ទ្វេតិ វា គណយន្តោ សមានយិ។ **អទ្ទសា ខោ**តិ កថំ អទ្ទស? ពុទ្ធានញ្ហិ និសិន្នានំ វា និបន្នានំ វា កោចិ លក្ខណំ បរិយេសិតុំ ន សក្កោតិ, ឋិតានំ បន ចង្កមន្តានំ វា សក្កោតិ។ តស្មា លក្ខណបរិយេសនត្ថំ អាគតំ ទិស្វា ពុទ្ធា ឧដ្ឋាយាសនា តិដ្ឋន្តិ វា ចង្កមំ វា អធិដ្ឋហន្តិ។ ឥតិ លក្ខណទស្សនានុរូបេ ឥរិយាបថេ វត្តមានស្ស អទ្ទស។ **យេភុយ្យេនា**តិ បាយេន, ពហុកានិ អទ្ទស, អប្បានិ ន អទ្ទសាតិ អត្ថោ។ តតោ យានិ ន អទ្ទស, តេសំ ទីបនត្ថំ វុត្តំ **ឋបេត្វា ទ្វេ**តិ។ **កង្ខតី**តិ “អហោ វត បស្សេយ្យ”ន្តិ បត្ថនំ ឧប្បាទេតិ។ **វិចិកិច្ឆតី**តិ តតោ តតោ តានិ វិចិនន្តោ កិច្ឆតិ ន សក្កោតិ ទដ្ឋុំ។ **នាធិមុច្ចតី**តិ តាយ វិចិកិច្ឆាយ សន្និដ្ឋានំ ន គច្ឆតិ។ **ន សម្បសីទតី**តិ តតោ “បរិបុណ្ណលក្ខណោ អយ”ន្តិ ភគវតិ បសាទំ នាបជ្ជតិ។ កង្ខាយ វា ទុព្ពលា វិមតិ វុត្តា, វិចិកិច្ឆាយ មជ្ឈិមា, អនធិមុច្ចនតាយ ពលវតី, អសម្បសាទេន តេហិ តីហិ ធម្មេហិ ចិត្តស្ស កាលុស្សិយភាវោ។ **កោសោហិតេ**តិ វត្ថិកោសេន បដិច្ឆន្នេ។ **វត្ថគុយ្ហេ**តិ អង្គជាតេ។ ភគវតោ ហិ វារណស្សេវ កោសោហិតវត្ថគុយ្ហំ សុវណ្ណវណ្ណំ បទុមគព្ភសមានំ, តំ សោ វត្ថបដិច្ឆន្នត្តា, អន្តោមុខគតាយ ច ជិវ្ហាយ បហូតភាវំ អសល្លក្ខេន្តោ តេសុ ទ្វីសុ លក្ខណេសុ កង្ខី អហោសិ វិចិកិច្ឆី។

អថ ខោ ភគវាតិ អថ ភគវា ចិន្តេសិ – “សចាហំ ឥមស្ស ឯតានិ ទ្វេ លក្ខណានិ ន ទស្សេស្សាមិ, និក្កង្ខោ ន ភវិស្សតិ។ ឯតស្ស កង្ខាយ សតិ អាចរិយោបិស្ស និក្កង្ខោ ន ភវិស្សតិ, អថ មំ ទស្សនាយ ន អាគមិស្សតិ, អនាគតោ ធម្មំ ន សោស្សតិ, ធម្មំ អសុណន្តោ តីណិ សាមញ្ញផលានិ ន សច្ឆិករិស្សតិ។ ឯតស្មឹ បន និក្កង្ខេ អាចរិយោបិស្ស និក្កង្ខោ មំ ឧបសង្កមិត្វា ធម្មំ សុត្វា តីណិ សាមញ្ញផលានិ សច្ឆិករិស្សតិ។ ឯតទត្ថំយេវ ច មយា បារមិយោ បូរិតា។ ទស្សេស្សាមិស្ស តានិ លក្ខណានី”តិ។

តថារូបំ ឥទ្ធាភិសង្ខារមកាសិ។ កថំរូបំ? កិមេត្ថ អញ្ញេន វត្តព្ពំ? វុត្តមេតំ នាគសេនត្ថេរេនេវ មិលិន្ទរញ្ញា បុដ្ឋេន –

អាហ ច ទុក្ករំ, ភន្តេ នាគសេន, ភគវតា កតន្តិ។ កឹ មហារាជាតិ? មហាជនេន ហិរិករណោកាសំ ព្រហ្មាយុព្រាហ្មណស្ស ច អន្តេវាសិឧត្តរស្ស ច ពាវរិយស្ស អន្តេវាសីនំ សោឡសព្រាហ្មណានញ្ច សេលស្ស ច ព្រាហ្មណស្ស អន្តេវាសីនំ តិសតមាណវានញ្ច ទស្សេសិ, ភន្តេតិ។ ន, មហារាជ, ភគវា គុយ្ហំ ទស្សេតិ, ឆាយំ ភគវា ទស្សេតិ, ឥទ្ធិយា អភិសង្ខរិត្វា និវាសននិវត្ថំ កាយពន្ធនពទ្ធំ ចីវរបារុតំ ឆាយារូបកមត្តំ ទស្សេសិ មហារាជាតិ។ ឆាយំ ទិដ្ឋេ សតិ ទិដ្ឋោយេវ។ ននុ, ភន្តេតិ? តិដ្ឋតេតំ, មហារាជ, ហទយរូបំ ទិស្វា ពុជ្ឈនកសត្តោ ភវេយ្យ, ហទយមំសំ នីហរិត្វា ទស្សេយ្យ សម្មាសម្ពុទ្ធោតិ។ កល្លោសិ, ភន្តេ នាគសេនាតិ។

និន្នាមេត្វាតិ នីហរិត្វា។ **អនុមសី**តិ កថិនសូចឹ វិយ កត្វា អនុមជ្ជិ។ តថា ករណេន ចេត្ថ មុទុភាវោ, កណ្ណសោតានុមសនេន ទីឃភាវោ, នាសិកសោតានុមសនេន តនុភាវោ, នលាដច្ឆាទនេន បុថុលភាវោ បកាសិតោតិ វេទិតព្ពោ។ **ឧភោបិ កណ្ណសោតានី**តិអាទីសុ ចេត្ថ ពុទ្ធានំ កណ្ណសោតេសុ មលំ វា ជល្លិកា វា នត្ថិ, ធោវិត្វា ឋបិតរជតបនាឡិកា វិយ ហោន្តិ, តថា នាសិកសោតេសុ, តានិបិ ហិ សុបរិកម្មកតកញ្ចនបនាឡិកា វិយ ច មណិបនាឡិកា វិយ ច ហោន្តិ។ តស្មា ជិវ្ហំ នីហរិត្វា កថិនសូចឹ វិយ កត្វា មុខបរិយន្តេ ឧបសំហរន្តោ ទក្ខិណកណ្ណសោតំ បវេសេត្វា តតោ នីហរិត្វា វាមកណ្ណសោតំ បវេសេសិ, តតោ នីហរិត្វា ទក្ខិណនាសិកសោតំ បវេសេត្វា តតោ នីហរិត្វា វាមនាសិកសោតំ បវេសេសិ, តតោ នីហរិត្វា បុថុលភាវំ ទស្សេន្តោ រត្តវលាហកេន អឌ្ឍចន្ទំ វិយ ច សុវណ្ណបត្តំ វិយ ច រត្តកម្ពលបដលេន វិជ្ជុជោតសទិសាយ ជិវ្ហាយ កេវលកប្បំ នលាដមណ្ឌលំ បដិច្ឆាទេសិ។

យំនូនាហន្តិ កស្មា ចិន្តេសិ? អហញ្ហិ មហាបុរិសលក្ខណានិ សមន្នេសិត្វា គតោ “ទិដ្ឋានិ តេ, តាត, មហាបុរិសលក្ខណានី”តិ អាចរិយេន បុច្ឆិតោ “អាម, អាចរិយា”តិ វត្តុំ សក្ខិស្សាមិ។ សចេ បន មំ “កិរិយាករណមស្ស កីទិស”ន្តិ បុច្ឆិស្សតិ , តំ វត្តុំ ន សក្ខិស្សាមិ, ន ជានាមីតិ វុត្តេ បន អាចរិយោ កុជ្ឈិស្សតិ “ននុ ត្វំ មយា សព្ពម្បេតំ ជាននត្ថាយ បេសិតោ, កស្មា អជានិត្វា អាគតោសី”តិ, តស្មា យន្នូនាហន្តិ ចិន្តេត្វា អនុពន្ធិ។ ភគវា ន្ហានដ្ឋានំ មុខធោវនដ្ឋានំ សរីរបដិជគ្គនដ្ឋានំ រាជរាជមហាមត្តាទីនំ ឱរោធេហិ សទ្ធឹ បរិវារេត្វា និសិន្នដ្ឋានន្តិ ឥមានិ ចត្តារិ ឋានានិ ឋបេត្វា សេសដ្ឋានេសុ អន្តមសោ ឯកគន្ធកុដិយម្បិ ឱកាសមកាសិ។

គច្ឆន្តេ គច្ឆន្តេ កាលេ – “អយំ កិរ ព្រហ្មាយុព្រាហ្មណស្ស មាណវោ ឧត្តរោ នាម ‘ពុទ្ធោ វា នោ វា’តិ តថាគតស្ស ពុទ្ធភាវំ វីមំសន្តោ ចរតិ, ពុទ្ធវីមំសកោ នាមាយ”ន្តិ បាកដោ ជាតោ។ យម្ហិ យម្ហិ ឋានេ ពុទ្ធា វសន្តិ, បញ្ច កិច្ចានិ កតានេវ ហោន្តិ, តានិ ហេដ្ឋា ទស្សិតានេវ ។ តត្ថ បច្ឆាភត្តំ អលង្កតធម្មាសនេ និសីទិត្វា ទន្តខចិតំ ចិត្តពីជនឹ គហេត្វា មហាជនស្ស ធម្មំ ទេសេន្តេ ភគវតិ ឧត្តរោបិ អវិទូរេ និសីទតិ។ ធម្មស្សវនបរិយោសានេ សទ្ធា មនុស្សា ស្វាតនាយ ភគវន្តំ និមន្តេត្វា មាណវម្បិ ឧបសង្កមិត្វា ឯវំ វទន្តិ – “តាត, អម្ហេហិ ភគវា និមន្តិតោ, ត្វម្បិ ភគវតា សទ្ធឹ អាគន្ត្វា អម្ហាកំ គេហេ ភត្តំ គណ្ហេយ្យាសី”តិ។ បុនទិវសេ តថាគតោ ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ គាមំ បវិសតិ, ឧត្តរោបិ បទវារេ បទវារេ បរិគ្គណ្ហន្តោ បទានុបទិកោ អនុពន្ធតិ។ កុលគេហំ បវិដ្ឋកាលេ ទក្ខិណោទកគ្គហណំ អាទឹ កត្វា សព្ពំ ឱលោកេន្តោ និសីទតិ។ ភត្តកិច្ចាវសានេ តថាគតស្ស បត្តំ ភូមិយំ ឋបេត្វា និសិន្នកាលេ មាណវកស្ស បាតរាសភត្តំ សជ្ជេន្តិ។ សោ ឯកមន្តេ និសិន្នោ ភុញ្ជិត្វា បុន អាគន្ត្វា សត្ថុ សន្តិកេ ឋត្វា ភត្តានុមោទនំ សុត្វា ភគវតា សទ្ធឹយេវ វិហារំ គច្ឆតិ។

តត្ថ ភគវា ភិក្ខូនំ ភត្តកិច្ចបរិយោសានំ អាគមេន្តោ គន្ធមណ្ឌលមាឡេ និសីទតិ។ ភិក្ខូហិ ភត្តកិច្ចំ កត្វា បត្តចីវរំ បដិសាមេត្វា អាគម្ម វន្ទិត្វា កាលេ អារោចិតេ ភគវា គន្ធកុដឹ បវិសតិ, មាណវោបិ ភគវតា សទ្ធឹយេវ គច្ឆតិ។ ភគវា បរិវារេត្វា អាគតំ ភិក្ខុសង្ឃំ គន្ធកុដិប្បមុខេ ឋិតោ ឱវទិត្វា ឧយ្យោជេត្វា គន្ធកុដឹ បវិសតិ, មាណវោបិ បវិសតិ។ ភគវា ខុទ្ទកមញ្ចេ អប្បមត្តកំ កាលំ និសីទតិ, មាណវោបិ អវិទូរេ ឱលោកេន្តោ និសីទតិ។ ភគវា មុហុត្តំ និសីទិត្វា សីសោក្កមនំ ទស្សេតិ, – “ភោតោ គោតមស្ស វិហារវេលា ភវិស្សតី”តិ មាណវោ គន្ធកុដិទ្វារំ បិទហន្តោ និក្ខមិត្វា ឯកមន្តំ និសីទតិ។ មនុស្សា បុរេភត្តំ ទានំ ទត្វា ភុត្តបាតរាសា សមាទិន្នឧបោសថង្គា សុទ្ធុត្តរាសង្គា មាលាគន្ធាទិហត្ថា ធម្មំ សុណិស្សាមាតិ វិហារំ អាគច្ឆន្តិ, ចក្កវត្តិនោ ខន្ធាវារដ្ឋានំ វិយ ហោតិ។

ភគវា មុហុត្តំ សីហសេយ្យំ កប្បេត្វា វុដ្ឋាយ បុព្ពភាគេន បរិច្ឆិន្ទិត្វា សមាបត្តឹ សមាបជ្ជតិ។ សមាបត្តិតោ វុដ្ឋាយ មហាជនស្ស អាគតភាវំ ញត្វា គន្ធកុដិតោ និក្ខម្ម មហាជនបរិវុតោ គន្ធមណ្ឌលមាឡំ គន្ត្វា បញ្ញត្តវរពុទ្ធាសនគតោ បរិសាយ ធម្មំ ទេសេតិ។ មាណវោបិ អវិទូរេ និសីទិត្វា – “កឹ នុ ខោ សមណោ គោតមោ គេហស្សិតវសេន បរិសំ ឧស្សាទេន្តោ វា អបសាទេន្តោ វា ធម្មំ ទេសេតិ, ឧទាហុ នោ”តិ អក្ខរក្ខរំ បទំ បទំ

បរិគ្គណ្ហាតិ។ ភគវា តថារិធំ កថំ អកថេត្វាវ កាលំ ញត្វា ទេសនំ និដ្ឋាបេសិ។ មាណវោ ឥមិនា និយាមេន បរិគ្គណ្ហន្តោ សត្ត មាសេ ឯកតោ វិចរិត្វា ភគវតោ កាយទ្វារាទីសុ អណុមត្តម្បិ អវក្ខលិតំ ន អទ្ទស។ អនច្ឆរិយញ្ចេតំ, យំ ពុទ្ធភូតស្ស មនុស្សភូតោ មាណវោ ន បស្សេយ្យ, យស្ស ពោធិសត្តភូតស្ស ឆព្ពស្សានិ បធានភូមិយំ អមនុស្សភូតោ មារោ ទេវបុត្តោ គេហស្សិតវិតក្កមត្តម្បិ អទិស្វា ពុទ្ធភូតំ ឯកសំវច្ឆរំ អនុពន្ធិត្វា កិញ្ចិ អបស្សន្តោ –

> “សត្ត វស្សានិ ភគវន្តំ, អនុពន្ធឹ បទាបទំ;
> ឱតារំ នាធិគច្ឆិស្សំ, សម្ពុទ្ធស្ស សតីមតោ”តិ។ (សុ. និ. ៤៤៨) –

អាទិគាថាយោ វត្វា បក្កាមិ។ តតោ មាណវោ ចិន្តេសិ – “អហំ ភវន្តំ គោតមំ សត្ត មាសេ អនុពន្ធមានោ កិញ្ចិ វជ្ជំ ន បស្សាមិ។ សចេ បនាហំ អញ្ញេបិ សត្ត មាសេ សត្ត វា វស្សានិ វស្សសតំ វា វស្សសហស្សំ វា អនុពន្ធេយ្យំ, នេវស្ស វជ្ជំ បស្សេយ្យំ។ អាចរិយោ ខោ បនស្ស មេ មហល្លកោ, យោគក្ខេមំ នាម ន សក្កា ជានិតុំ។ សមណស្ស គោតមស្ស សភាវគុណេនេវ ពុទ្ធភាវំ វត្វា មយ្ហំ អាចរិយស្ស អារោចេស្សាមី”តិ ភគវន្តំ អាបុច្ឆិត្វា ភិក្ខុសង្ឃំ វន្ទិត្វា និក្ខមិ។

អាចរិយស្ស សន្តិកញ្ច បន គន្ត្វា – “កច្ចិ, តាត ឧត្តរ, តំ ភវន្តំ គោតមំ តថាសន្តំយេវ សទ្ទោ អព្ភុគ្គតោ”តិ បុច្ឆិតោ, “អាចរិយ, កឹ វទេសិ? ចក្កវាឡំ អតិសម្ពាធំ, ភវគ្គំ អតិនីចំ, តស្ស ហិ, ភោតោ គោតមស្ស អាកាសំ វិយ អបរិយន្តោ គុណគណោ។ តថាសន្តំយេវ, ភោ, តំ ភវន្តំ គោតម”ន្តិអាទីនិ វត្វា យថាទិដ្ឋានិ ទ្វត្តឹសមហាបុរិសលក្ខណានិ បដិបាដិយា អាចិក្ខិត្វា កិរិយសមាចារំ អាចិក្ខិ។ តេន វុត្តំ – “អថ ខោ ឧត្តរោ មាណវោ…បេ…. ឯទិសោ ច ឯទិសោ ច ភវំ គោតមោ តតោ ច ភិយ្យោ”តិ។

៣៨៦. តត្ថ **សុប្បតិដ្ឋិតបាទោ**តិ យថា ហិ អញ្ញេសំ ភូមិយំ បាទំ ឋបេន្តានំ អគ្គតលំ វា បណ្ហិ វា បស្សំ វា បឋមំ ផុសតិ, វេមជ្ឈំ វា បន ឆិទ្ទំ ហោតិ, ឧក្ខិបន្តានម្បិ អគ្គតលាទីសុ ឯកកោដ្ឋាសោវ បឋមំ ឧដ្ឋហតិ, ន ឯវំ តស្ស។ តស្ស បន សុវណ្ណបាទុកតលំ វិយ ឯកប្បហារេនេវ សកលំ បាទតលំ ភូមឹ ផុសតិ, ភូមិតោ ឧដ្ឋហតិ។ តស្មា “សុប្បតិដ្ឋិតបាទោ ខោ បន សោ ភវំ គោតមោ”តិ វទតិ។

តត្រិទំ ភគវតោ សុប្បតិដ្ឋិតបាទតាយ – សចេបិ ហិ ភគវា អនេកសតបោរិសំ នរកំ អក្កមិស្សាមីតិ បាទំ នីហរតិ, តាវទេវ និន្នដ្ឋានំ វាតបូរិតំ វិយ កម្មារភស្តំ ឧន្នមិត្វា បថវិសមំ ហោតិ, ឧន្នតដ្ឋានម្បិ អន្តោ បវិសតិ។ ទូរេ អក្កមិស្សាមីតិ អភិនីហរន្តស្ស សិនេរុប្បមាណោបិ បព្ពតោ សេទិតវេត្តង្កុរោ វិយ នមិត្វា បាទសមីបំ អាគច្ឆតិ។ តថា ហិស្ស យមកបាដិហារិយំ កត្វា យុគន្ធរបព្ពតំ អក្កមិស្សាមីតិ បាទេ អភិនីហរតោ បព្ពតោ នមិត្វា បាទសមីបំ អាគតោ, សោ តំ អក្កមិត្វា ទុតិយបាទេន តាវតឹសភវនំ អក្កមិ។ ន ហិ ចក្កលក្ខណេន បតិដ្ឋាតព្ពដ្ឋានំ វិសមំ ភវិតុំ សក្កោតិ។ ខាណុ វា កណ្ដកោ វា សក្ខរកឋលា វា ឧច្ចារបស្សាវោ វា ខេឡសិង្ឃាណិកាទីនិ វា បុរិមតរាវ អបគច្ឆន្តិ, តត្ថ តត្ថេវ ច បថវឹ បវិសន្តិ។ តថាគតស្ស ហិ សីលតេជេន បញ្ញាតេជេន ធម្មតេជេន ទសន្នំ បារមីនំ អានុភាវេន អយំ មហាបថវី សមា មុទុ បុប្ផាភិកិណ្ណា ហោតិ។ តត្រ តថាគតោ សមំ បាទំ និក្ខិបតិ, សមំ ឧទ្ធរតិ, សព្ពាវន្តេហិ បាទតលេហិ ភូមឹ ផុសតិ។

ចក្កានីតិ ទ្វីសុ បាទេសុ ទ្វេ ចក្កានិ។ តេសំ អរា ច នេមិ ច នាភិ ច បាឡិយំ វុត្តាវ។ **សព្ពាការបរិបូរានី**តិ ឥមិនា បន អយំ វិសេសោ វេទិតព្ពោ – តេសំ កិរ ចក្កានំ បាទតលស្ស មជ្ឈេ នាភិ ទិស្សតិ, នាភិបរិច្ឆិន្នា វដ្ដលេខា ទិស្សតិ, នាភិមុខបរិក្ខេបបដ្ដោ ទិស្សតិ, បនាឡិមុខំ ទិស្សតិ, អរា ទិស្សន្តិ, អរេសុ វដ្ដលេខា ទិស្សន្តិ, នេមី ទិស្សន្តិ, នេមិមណិកា ទិស្សន្តិ។ ឥទំ តាវ បាឡិអាគតមេវ។

សម្ពហុលវារោ បន អនាគតោ, សោ ឯវំ ទដ្ឋព្ពោ – សត្តិ សិរិវច្ឆោ នន្ទិ សោវត្ថិកោ វដំសកោ វឌ្ឍមានកំ មច្ឆយុគលំ ភទ្ទបីឋំ អង្កុសំ តោមរោ បាសាទោ តោរណំ សេតច្ឆត្តំ ខគ្គោ តាលវណ្ដំ មោរហត្ថកោ វាឡពីជនី ឧណ្ហីសំ បត្តោ មណិ កុសុមទាមំ នីលុប្បលំ រត្តុប្បលំ សេតុប្បលំ បទុមំ បុណ្ឌរីកំ បុណ្ណឃដោ បុណ្ណបាតិ សមុទ្ទោ ចក្កវាឡោ ហិមវា សិនេរុ ចន្ទិមសូរិយា នក្ខត្តានិ ចត្តារោ មហាទីបា ទ្វេបរិត្តទីបសហស្សានិ, អន្តមសោ ចក្កវត្តិរញ្ញោ បរិសំ ឧបាទាយ សព្ពោ ចក្កលក្ខណស្សេវ បរិវារោ។

អាយតបណ្ហីតិ ទីឃបណ្ហិ, បរិបុណ្ណបណ្ហីតិ អត្ថោ។ យថា ហិ អញ្ញេសំ អគ្គបាទោ ទីឃោ ហោតិ, បណ្ហិមត្ថកេ ជង្ឃា បតិដ្ឋាតិ, បណ្ហិ តច្ឆេត្វា ឋបិតា វិយ ហោតិ, ន ឯវំ តថាគតស្ស ។ តថាគតស្ស បន ចតូសុ កោដ្ឋាសេសុ

ទ្វេ កោដ្ឋាសា អគ្គបាទោ ហោតិ, តតិយេ កោដ្ឋាសេ ជង្ឃា បតិដ្ឋាតិ, ចតុត្ថេ កោដ្ឋាសេ អារគ្គេន វដ្ដេត្វា ឋបិតា វិយ រត្តកម្ពលេ គេណ្ឌុកសទិសា បណ្ហិ ហោតិ។

ទីឃង្គុលីតិ យថា អញ្ញេសំ កាចិ អង្គុលិ ទីឃា ហោតិ, កាចិ រស្សា, ន ឯវំ តថាគតស្ស។ តថាគតស្ស បន មក្កដស្សេវ ទីឃហត្ថបាទង្គុលិយោ មូលេ ថូលា អនុបុព្ពេន គន្ត្វា អគ្គេ តនុកា និយ្យាសតេលេន មទ្ទិត្វា វដ្ដិតហរិតាលវដ្ដិសទិសា ហោន្តិ។ តេន វុត្តំ “ទីឃង្គុលី”តិ។

មុទុតលុនហត្ថបាទោតិ សប្បិមណ្ឌេ ឱសាទេត្វា ឋបិតំ សតវារវិហតកប្បាសបដលំ វិយ មុទូ, ជាតមត្តកុមារស្ស វិយ ច និច្ចកាលំ តលុនា ច ហត្ថបាទា អស្សាតិ មុទុតលុនហត្ថបាទោ។

ជាលហត្ថបាទោតិ ន ចម្មេន បដិពទ្ធអង្គុលន្តរោ។ ឯទិសោ ហិ ផណហត្ថកោ បុរិសទោសេន ឧបហតោ បព្ពជ្ជម្បិ ន លភតិ។ តថាគតស្ស បន ចតស្សោ ហត្ថង្គុលិយោ បញ្ចបិ បាទង្គុលិយោ ឯកប្បមាណា ហោន្តិ, តាសំ ឯកប្បមាណត្តាយ យវលក្ខណំ អញ្ញមញ្ញំ បដិវិជ្ឈិត្វា តិដ្ឋតិ។ អថស្ស ហត្ថបាទា កុសលេន វឌ្ឍកិនា យោជិតជាលវាតបានសទិសា ហោន្តិ។ តេន វុត្តំ “ជាលហត្ថបាទោ”តិ។

ឧទ្ធំ បតិដ្ឋិតគោប្ផកត្តា ឧស្សង្ខា បាទា អស្សាតិ **ឧស្សង្ខបាទោ**។ អញ្ញេសញ្ហិ បិដ្ឋិបាទេ គោប្ផកា ហោន្តិ។ តេន តេសំ បាទា អាណិពទ្ធា វិយ ថទ្ធា ហោន្តិ, ន យថាសុខំ បរិវត្តន្តិ, គច្ឆន្តានំ បាទតលានិ ន ទិស្សន្តិ ។ តថាគតស្ស បន អភិរុហិត្វា ឧបរិ គោប្ផកា បតិដ្ឋហន្តិ។ តេនស្ស នាភិតោ បដ្ឋាយ ឧបរិមកាយោ នាវាយ ឋបិតសុវណ្ណបដិមា វិយ និច្ចលោ ហោតិ, អធោកាយោវ ឥញ្ជតិ។ សុខេន បាទា បរិវត្តន្តិ។ បុរតោបិ បច្ឆតោបិ ឧភយបស្សេសុបិ ឋត្វា បស្សន្តានំ បាទតលានិ បញ្ញាយន្តិ, ន ហត្ថីនំ វិយ បច្ឆតោយេវ។

ឯណិជង្ឃោតិ ឯណិមិគសទិសជង្ឃោ មំសុស្សទេន បរិបុណ្ណជង្ឃោ, ន ឯកតោ ពទ្ធបិណ្ឌិកមំសោ , សមន្តតោ សមសណ្ឋិតេន មំសេន បរិក្ខិត្តាហិ សុវដ្ដិតាហិ សាលិគព្ភសទិសាហិ ជង្ឃាហិ សមន្នាគតោតិ អត្ថោ។

អនោនមន្តោតិ អនមន្តោ។ ឯតេនស្ស អខុជ្ជអវាមនភាវោ ទីបិតោ។ អវសេសជនា ហិ ខុជ្ជា វា ហោន្តិ វាមនា វា, ខុជ្ជានំ ឧបរិមកាយោ អបរិបុណ្ណោ ហោតិ, វាមនានំ ហេដ្ឋិមកាយោ។ តេ អបរិបុណ្ណកាយត្តា ន សក្កោន្តិ អនោនមន្តា ជណ្ណុកានិ បរិមជ្ជិតុំ។ តថាគតោ បន បរិបុណ្ណឧភយកាយត្តា សក្កោតិ។

ឧសភវារណាទីនំ វិយ សុវណ្ណបទុមកណ្ណិកសទិសេ កោសេ ឱហិតំ បដិច្ឆន្នំ វត្ថគុយ្ហំ អស្សាតិ **កោសោហិតវត្ថគុយ្ហោ។ វត្ថគុយ្ហ**ន្តិ វត្ថេន គូហិតព្ពំ អង្គជាតំ វុច្ចតិ។

សុវណ្ណវណ្ណោតិ ជាតិហិង្គុលកេន មជ្ជិត្វា ទីបិទាឋាយ ឃំសិត្វា គេរុកបរិកម្មំ កត្វា ឋបិតឃនសុវណ្ណរូបកសទិសោតិ អត្ថោ។ ឯតេនស្ស ឃនសិនិទ្ធសណ្ហសរីរតំ ទស្សេត្វា ឆវិវណ្ណទស្សនត្ថំ **កញ្ចនសន្និភត្តចោ**តិ វុត្តំ, បុរិមស្ស វា វេវចនមេវ ឯតំ។

រជោជល្លន្តិ រជោ វា មលំ វា។ **ន ឧបលិម្បតី**តិ ន លគ្គតិ, បទុមបលាសតោ ឧទកពិន្ទុ វិយ វិវដ្ដតិ។ ហត្ថធោវនបាទធោវនាទីនិ បន ឧតុគ្គហណត្ថាយ ចេវ ទាយកានំ បុញ្ញផលត្ថាយ ច ពុទ្ធា ករោន្តិ, វត្តសីសេនាបិ ច ករោន្តិយេវ។ សេនាសនំ បវិសន្តេន ហិ ភិក្ខុនា បាទេ ធោវិត្វា បវិសិតព្ពន្តិ វុត្តមេតំ។

ឧទ្ធគ្គលោមោតិ អាវដ្ដបរិយោសានេ ឧទ្ធគ្គានិ ហុត្វា មុខសោភំ ឧល្លោកយមានានិ វិយ ឋិតានិ លោមានិ អស្សាតិ ឧទ្ធគ្គលោមោ។

ព្រហ្មុជុគត្តោតិ ព្រហ្មា វិយ ឧជុគត្តោ, ឧជុមេវ ឧគ្គតទីឃសរីរោ។ យេភុយ្យេន ហិ សត្តា ខន្ធេ កដិយំ ជាណូសូតិ តីសុ ឋានេសុ នមន្តិ។ តេ កដិយំ នមន្តា បច្ឆតោ នមន្តិ, ឥតរេសុ ទ្វីសុ ឋានេសុ បុរតោ។ ទីឃសរីរា បនេកេ បស្សវង្កា ហោន្តិ, ឯកេ មុខំ ឧន្នាមេត្វា នក្ខត្តានិ គណយន្តា វិយ ចរន្តិ, ឯកេ អប្បមំសលោហិតា សូលសទិសា ហោន្តិ, បវេធមានា គច្ឆន្តិ។ តថាគតោ បន ឧជុមេវ ឧគ្គន្ត្វា ទីឃប្បមាណោ ទេវនគរេ ឧស្សិតសុវណ្ណតោរណំ វិយ ហោតិ។

សត្តុស្សទោតិ ទ្វេ ហត្ថបិដ្ឋិយោ ទ្វេ បាទបិដ្ឋិយោ ទ្វេ អំសកូដានិ ខន្ធោតិ ឥមេសុ សត្តសុ ឋានេសុ បរិបុណ្ណមំសុស្សទោ អស្សាតិ សត្តុស្សទោ។ អញ្ញេសំ បន ហត្ថបាទបិដ្ឋីសុ ន្ហារុជាលា បញ្ញាយន្តិ, អំសកូដខន្ធេសុ អដ្ឋិកោដិយោ, តេ មនុស្សបេតា វិយ ខាយន្តិ, ន តថាគតោ។ តថាគតោ បន សត្តសុ ឋានេសុ

បរិបុណ្ណមំសុស្សទត្តា និគូឡ្ហន្ធារុជាលេហិ ហត្ថបិដ្ឋាទីហិ វដ្ដេត្វា ឋបិតសុវណ្ណវណ្ណលិង្គសទិសេន ខន្ធេន សិលារូបកំ វិយ ចិត្តកម្មរូបកំ វិយ ច ខាយតិ។

សីហស្ស បុព្ពទ្ធំ វិយ កាយោ អស្សាតិ **សីហបុព្ពទ្ធកាយោ**។ សីហស្ស ហិ បុរត្ថិមកាយោវ បរិបុណ្ណោ ហោតិ, បច្ឆិមកាយោ អបរិបុណ្ណោ។ តថាគតស្ស បន សីហស្ស បុព្ពទ្ធកាយោវ សព្ពោ កាយោ បរិបុណ្ណោ។ សោបិ សីហស្សេវ ន តត្ថ តត្ថ វិនតុន្នតាទិវសេន ទុស្សណ្ឋិតវិសណ្ឋិតោ, ទីឃយុត្តដ្ឋានេ បន ទីឃោ, រស្សកិសថូលអនុវដ្ដិតយុត្តដ្ឋានេសុ តថាវិធោវ ហោតិ។ វុត្តញ្ហេតំ –

“មនាបិយេ ច ខោ, ភិក្ខវេ, កម្មវិបាកេ បច្ចុបដ្ឋិតេ យេហិ អង្គេហិ ទីឃេហិ សោភតិ, តានិ អង្គានិ ទីឃានិ សណ្ឋហន្តិ។ យេហិ អង្គេហិ រស្សេហិ សោភតិ, តានិ អង្គានិ រស្សានិ សណ្ឋហន្តិ។ យេហិ អង្គេហិ ថូលេហិ សោភតិ, តានិ អង្គានិ ថូលានិ សណ្ឋហន្តិ។ យេហិ អង្គេហិ កិសេហិ សោភតិ, តានិ អង្គានិ កិសានិ សណ្ឋហន្តិ។ យេហិ អង្គេហិ វដ្ដេហិ សោភតិ, តានិ អង្គានិ វដ្ដានិ សណ្ឋហន្តី”តិ។

ឥតិ នានាចិត្តេន បុញ្ញចិត្តេន ចិត្តិតោ ទសហិ បារមីហិ សជ្ជិតោ តថាគតស្ស អត្តភាវោ, តស្ស លោកេ សព្ពសិប្បិនោ វា ឥទ្ធិមន្តោ វា បដិរូបកម្បិ កាតុំ ន សក្កោន្តិ។

ចិតន្តរំសោតិ អន្តរំសំ វុច្ចតិ ទ្វិន្នំ កោដ្ឋានមន្តរំ, តំ ចិតំ បរិបុណ្ណមស្សាតិ ចិតន្តរំសោ។ អញ្ញេសញ្ហិ តំ ឋានំ និន្នំ ហោតិ, ទ្វេ បិដ្ឋិកោដ្ឋា បាដិយេក្កំ បញ្ញាយន្តិ។ តថាគតស្ស បន កដិតោ បដ្ឋាយ មំសបដលំ យាវ ខន្ធា ឧគ្គម្ម សមុស្សិតសុវណ្ណផលកំ វិយ បិដ្ឋឹ ឆាទេត្វា បតិដ្ឋិតំ។

និគ្រោធបរិមណ្ឌលោតិ និគ្រោធោ វិយ បរិមណ្ឌលោ។ យថា បណ្ណាសហត្ថតាយ វា សតហត្ថតាយ វា សមក្ខន្ធសាខោ និគ្រោធោ ទីឃតោបិ វិត្ថារតោបិ ឯកប្បមាណោវ ហោតិ, ឯវំ កាយតោបិ ព្យាមតោបិ ឯកប្បមាណោ។ យថា អញ្ញេសំ កាយោ វា ទីឃោ ហោតិ ព្យាមោ វា, ន ឯវំ វិសមប្បមាណោតិ អត្ថោ។ តេនេវ “យាវតក្វស្ស កាយោ”តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ យាវតកោ អស្សាតិ **យាវតក្វស្ស**។

សមវដ្ដក្ខន្ធោតិ សមវដ្ដិតក្ខន្ធោ។ យថា ឯកេ កោញ្ចា វិយ ពកា វិយ វរាហា វិយ ច ទីឃគលា វង្កគលា បុថុលគលា ច ហោន្តិ, កថនកាលេ សិរាជាលំ បញ្ញាយតិ, មន្ទោ សរោ និក្ខមតិ, ន ឯវំ តស្ស។ តថាគតស្ស បន សុវដ្ដិតសុវណ្ណលិង្គសទិសោ ខន្ធោ ហោតិ, កថនកាលេ សិរាជាលំ ន បញ្ញាយតិ, មេឃស្ស វិយ គជ្ជតោ សរោ មហា ហោតិ។

រសគ្គសគ្គីតិ ឯត្ថ រសំ គសន្តីតិ រសគ្គសា , រសហរណីនមេតំ អធិវចនំ, តា អគ្គា អស្សាតិ រសគ្គសគ្គី។ តថាគតស្ស ហិ សត្ត រសហរណិសហស្សានិ ឧទ្ធគ្គានិ ហុត្វា គីវាយមេវ បដិមុក្កានិ។ តិលផលមត្តោបិ អាហារោ ជិវ្ហគ្គេ ឋបិតោ សព្ពំ កាយំ អនុផរតិ, តេនេវ មហាបធានំ បទហន្តស្ស ឯកតណ្ឌុលាទីហិបិ កាឡាយយូសបសតេនាបិ កាយស្ស យាបនំ អហោសិ។ អញ្ញេសំ បន តថា អភាវា ន សកលកាយំ ឱជា ផរតិ, តេន តេ ពហ្វាពាធា ហោន្តិ។ ឥទំ លក្ខណំ អប្បាពាធតាសង្ខាតស្ស និស្សន្ទផលស្ស វសេន បាកដំ ហោតិ។

សីហស្សេវ ហនុ អស្សាតិ **សីហហនុ**។ តត្ថ សីហស្ស ហេដ្ឋិមហនុមេវ បរិបុណ្ណំ ហោតិ, ន ឧបរិមំ។ តថាគតស្ស បន សីហស្ស ហេដ្ឋិមំ វិយ ទ្វេបិ បរិបុណ្ណានិ ទ្វាទសិយំ បក្ខស្ស ចន្ទសទិសានិ ហោន្តិ។

ចត្តាលីសទន្តោតិអាទីសុ ឧបរិមហនុកេ បតិដ្ឋិតា វីសតិ, ហេដ្ឋិមេ វីសតីតិ ចត្តាលីស ទន្តា អស្សាតិ ចត្តាលីសទន្តោ។ អញ្ញេសញ្ហិ បរិបុណ្ណទន្តានម្បិ ទ្វត្តឹស ទន្តា ហោន្តិ, តថាគតស្ស ចត្តាលីសំ។

អញ្ញេសញ្ច កេចិ ទន្តា ឧច្ចា កេចិ នីចាតិ វិសមា ហោន្តិ, តថាគតស្ស បន អយបដ្ដឆិន្នសង្ខបដលំ វិយ សមា។

អញ្ញេសំ កុម្ភីលានំ វិយ ទន្តា វិវរា ហោន្តិ, មច្ឆមំសាទីនិ ខាទន្តានំ ទន្តន្តរំ បូរតិ។ តថាគតស្ស បន កនកលតាយ សមុស្សាបិតវជិរបន្តិ វិយ អវិវរា តុលិកាយ ទស្សិតបរិច្ឆេទា វិយ ទន្តា ហោន្តិ។

សុសុក្កទាឋោតិ អញ្ញេសញ្ច បូតិទន្តា ឧដ្ឋហន្តិ, តេន កាចិ ទាឋា កាឡាបិ វិវណ្ណាបិ ហោន្តិ។ តថាគតោ សុសុក្កទាឋោ ឱសធិតារកម្បិ អតិក្កម្ម វិរោចមានាយ បភាយ សមន្នាគតទាឋោ, តេន វុត្តំ “សុសុក្កទាឋោ”តិ។

បហូតជិវ្ហោតិ អញ្ញេសំ ជិវ្ហា ថូលាបិ ហោតិ កិសាបិ រស្សាបិ ថទ្ធាបិ វិសមាបិ, តថាគតស្ស បន មុទុ ទីឃា បុថុលា វណ្ណសម្បន្នា ហោតិ។ សោ តំ លក្ខណំ បរិយេសិតុំ អាគតានំ កង្ខាវិនោទនត្ថំ មុទុកត្តា តំ ជិវ្ហំ កឋិនសូចឹ វិយ វដ្ដេត្វា ឧភោ នាសិកសោតានិ បរាមសតិ, ទីឃត្តា ឧភោ កណ្ណសោតានិ បរាមសតិ, បុថុលត្តា កេសន្តបរិយោសានំ កេវលម្បិ នលាដំ បដិច្ឆាទេតិ។ ឯវំ តស្សា មុទុទីឃបុថុលភាវំ បកាសេន្តោ កង្ខំ វិនោទេតិ។ ឯវំ តិលក្ខណសម្បន្នំ ជិវ្ហំ សន្ធាយ "បហូតជិវ្ហោ"តិ វុត្តំ។

ព្រហ្មស្សរោតិ អញ្ញេ ឆិន្នស្សរាបិ ភិន្នស្សរាបិ កាកស្សរាបិ ហោន្តិ, តថាគតោ បន មហាព្រហ្មុនោ សរសទិសេន សរេន សមន្នាគតោ។ មហាព្រហ្មុនោ ហិ បិត្តសេម្ហេហិ អបលិពុទ្ធត្តា សរោ វិសុទ្ធោ ហោតិ។ តថាគតេនាបិ កតកម្មំ វត្ថុំ សោធេតិ, វត្ថុស្ស សុទ្ធត្តា នាភិតោ បដ្ឋាយ សមុដ្ឋហន្តោ សរោ វិសុទ្ធោ អដ្ឋង្គសមន្នាគតោវ សមុដ្ឋាតិ។ ករវិកោ វិយ ភណតីតិ **ករវិកភាណី**, មត្តករវិករុតមញ្ជុឃោសោតិ អត្ថោ។

តត្រិទំ ករវិករុតស្ស មញ្ជុតាយ – ករវិកសកុណេ កិរ មធុររសំ អម្ពបក្កំ មុខតុណ្ឌកេន បហរិត្វា បគ្ឃរិតំ រសំ សាយិត្វា បក្ខេន តាលំ ទត្វា វិកូជមានេ ចតុប្បទាទីនិ មត្តានិ វិយ លឡិតុំ អារភន្តិ។ គោចរប្បសុតាបិ ចតុប្បទា មុខគតានិបិ តិណានិ ឆឌ្ឌេត្វា តំ សទ្ទំ សុណន្តិ, វាឡមិគា ខុទ្ទកមិគេ អនុពន្ធមានា ឧក្ខិត្តបាទំ អនុក្ខិបិត្វាវ តិដ្ឋន្តិ, អនុពទ្ធមិគាបិ មរណភយំ ហិត្វាបិ តិដ្ឋន្តិ, អាកាសេ បក្ខន្ទបក្ខិនោបិ បក្ខេ បសារេត្វា តិដ្ឋន្តិ, ឧទកេ មច្ឆាបិ កណ្ណបដលំ អប្ផោដេន្តា តំ សទ្ទំ សុណមានាវ តិដ្ឋន្តិ។ ឯវំ មញ្ជុរុតា ករវិកា។

អសន្ធិមិត្តាបិ ធម្មាសោកស្ស ទេវី – "អត្ថិ នុ ខោ, ភន្តេ, ពុទ្ធសទ្ទេន សទិសោ កស្សចិ សទ្ទោ"តិ សង្ឃំ បុច្ឆិ។ អត្ថិ ករវិកសកុណស្សាតិ។ កុហឹ, ភន្តេ, សកុណាតិ? ហិមវន្តេតិ។ សា រាជានំ អាហ, – "ទេវ, ករវិកសកុណំ ទដ្ឋុកាមា"តិ។ រាជា "ឥមស្មឹ បញ្ជរេ និសីទិត្វា ករវិកោ អាគច្ឆតូ"តិ សុវណ្ណបញ្ជរំ វិស្សជ្ជេសិ។ បញ្ជរោ គន្ត្វា ឯកស្ស ករវិកស្ស បុរតោ អដ្ឋាសិ។ សោ "រាជាណាយ អាគតោ បញ្ជរោ, ន សក្កា អគន្តុ"ន្តិ តត្ថ និសីទិ។ បញ្ជរោ អាគន្ត្វា រញ្ញោ បុរតោវ អដ្ឋាសិ។ ករវិកំ សទ្ទំ ការាបេតុំ ន សក្កោន្តិ។ អថ រាជា "កថំ ភណេ ឥមេ សទ្ទំ ករោន្តី"តិ អាហ? ញាតកេ ទិស្វា ទេវាតិ។ អថ នំ រាជា អាទាសេហិ បរិក្ខិបាបេសិ។ សោ អត្តនោវ ឆាយំ ទិស្វា "ញាតកា មេ អាគតា"តិ មញ្ញមានោ បក្ខេន តាឡំ ទត្វា មញ្ជុស្សរេន មណិវំសំ ធមមានោ វិយ វិរវិ។ សកលនគរេ មនុស្សា មត្តា វិយ លឡឹសុ។ អសន្ធិមិត្តា ចិន្តេសិ – "ឥមស្ស តាវ តិរច្ឆានស្ស ឯវំ មធុរោ សទ្ទោ, កីទិសោ នុ ខោ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណសិរិប្បត្តស្ស ភគវតោ អហោសី"តិ បីតឹ ឧប្បាទេត្វា តំ បីតឹ អវិជហិត្វា សត្តហិ ជង្ឃសតេហិ សទ្ធឹ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋាសិ។ ឯវំ មធុរោ ករវិកសទ្ទោ។ តតោ សតភាគេន សហស្សភាគេន ច មធុរតរោ តថាគតស្ស សទ្ទោ, លោកេ បន ករវិកតោ អញ្ញស្ស មធុរស្ស អភាវតោ "ករវិកភាណី"តិ វុត្តំ។

អភិនីលនេត្តោតិ ន សកលនីលនេត្តោវ, នីលយុត្តដ្ឋានេ បនស្ស ឧមាបុប្ផសទិសេន អតិវិសុទ្ធេន នីលវណ្ណេន សមន្នាគតានិ អក្ខីនិ ហោន្តិ។ បីតយុត្តដ្ឋានេ កណិការបុប្ផសទិសេន បីតវណ្ណេន, លោហិតយុត្តដ្ឋានេ ពន្ធុជីវកបុប្ផសទិសេន លោហិតវណ្ណេន, សេតយុត្តដ្ឋានេ ឱសធិតារកសទិសេន សេតវណ្ណេន, កាឡយុត្តដ្ឋានេ អទ្ទារិដ្ឋកសទិសេន កាឡវណ្ណេន សមន្នាគតានិ សុវណ្ណវិមានេ ឧគ្ឃាដិតមណិសីហបញ្ជរសទិសានិ ខាយន្តិ។

គោបខុមោតិ ឯត្ថ **បខុម**ន្តិ សកលំ ចក្ខុភណ្ឌំ អធិប្បេតំ។ តំ កាឡវច្ឆកស្ស ពហលធាតុកំ ហោតិ, រត្តវច្ឆកស្ស វិប្បសន្នំ, តំមុហុត្តជាតរត្តវច្ឆសទិសចក្ខុភណ្ឌោតិ អត្ថោ។ អញ្ញេសញ្ហិ អក្ខិភណ្ឌា អបរិបុណ្ណា ហោន្តិ, ហត្ថិមូសិកកាកាទីនំ អក្ខិសទិសេហិ វិនិក្ខន្តេហិ គម្ភីរេហិបិ អក្ខីហិ សមន្នាគតា ហោន្តិ។ តថាគតស្ស បន ធោវិត្វា មជ្ជិត្វា ឋបិតមណិគុឡិកា វិយ មុទុសិនិទ្ធនីលសុខុមបខុមាចិតានិ អក្ខីនិ។

ឧណ្ណាតិ ឧណ្ណលោមំ។ **ភមុកន្តរេ**តិ ទ្វិន្នំ ភមុកានំ វេមជ្ឈេ នាសិកមត្ថកេយេវ ជាតា។ ឧគ្គន្ត្វា បន នលាដមជ្ឈេ ជាតា។ **ឱទាតា**តិ បរិសុទ្ធា ឱសធិតារកវណ្ណា។ **មុទូ**តិ សប្បិមណ្ឌេ ឱសាទេត្វា ឋបិតសតវារវិហតកប្បាសបដលសទិសា។ **តូលសន្និភា**តិ សិម្ពលិតូលលតាតូលសមានា, អយមស្សា ឱទាតតាយ ឧបមា។ សា បនេសា កោដិយំ គហេត្វា អាកឌ្ឍិយមានា ឧបឌ្ឍពាហុប្បមាណា ហោតិ, វិស្សដ្ឋា ទក្ខិណាវដ្ដវសេន អាវដ្ដិត្វា ឧទ្ធគ្គា ហុត្វា សន្តិដ្ឋតិ, សុវណ្ណផលកមជ្ឈេ ឋបិតរជតបុប្ផុឡកា វិយ សុវណ្ណឃដតោ និក្ខមមានា ខីរធារា វិយ អរុណប្បភារញ្ជិតេ គមនតលេ ឱសធិតារកា វិយ ច អតិមនោហរាយ សិរិយា វិរោចតិ។

ឧណ្ហីសសីសោតិ ឥទំ បរិបុណ្ណនលាដតញ្ចេវ បរិបុណ្ណសីសតញ្ចាតិ ទ្វេ អត្ថវសេ បដិច្ច វុត្តំ។ តថាគតស្ស ហិ ទក្ខិណកណ្ណចូឡិកតោ បដ្ឋាយ មំសបដលំ ឧដ្ឋហិត្វា សកលំ នលាដំ ឆាទយមានំ បូរយមានំ គន្ត្វា វាមកណ្ណចូឡិកាយ បតិដ្ឋិតំ, រញ្ញោ ពទ្ធឧណ្ហីសបដ្ដោ វិយ វិរោចតិ។ បច្ឆិមភវិកពោធិសត្តានំ កិរ ឥមំ លក្ខណំ ទិទិត្វា រាជូនំ ឧណ្ហីសបដ្ដំ អកំសុ, អយំ តាវ ឯកោ អត្ថោ។ អញ្ញេ បន ជនា អបរិបុណ្ណសីសា ហោន្តិ, កេចិ

កប្បសិសា, កេចិ ផលសិសា, កេចិ អដ្ឋិសិសា, កេចិ តុម្ពសិសា, កេចិ បព្ភារសិសា។ តថាគតស្ស បន អារគ្គេន វដ្ដេត្វា ឋបិតំ វិយ សុបរិបុណ្ណំ ឧទកបុប្ផុឡសទិសំ សីសំ ហោតិ។ តត្ថ បុរិមនយេន ឧណ្ហីសវេឋិតសីសោ វិយាតិ ឧណ្ហីសសីសោ។ ទុតិយនយេន ឧណ្ហីសំ វិយ សព្ពត្ថ បរិមណ្ឌលសីសោតិ ឧណ្ហីសសីសោ។

ឥមានិ បន មហាបុរិសលក្ខណានិ កម្មំ កម្មសរិក្ខកំ លក្ខណំ លក្ខណានិសំសន្តិ ឥមេ ចត្តារោ កោដ្ឋាសេ ឯកេកស្មិំ លក្ខណេ ទស្សេត្វា កថិតានិ សុកថិតានិ ហោន្តិ។ តស្មា ភគវតោ លក្ខណសុត្តេ (ទី. និ. ៣.២០០-២០២) វុត្តានិ ឥមានិ កម្មាទីនិ ទស្សេត្វា កថេតព្ពានិ ។ សុត្តវសេន វិនិច្ឆិតុំ អសក្កោន្តេន **សុមង្គលវិលាសិនិយា ទីឃនិកាយដ្ឋកថាយ** តស្សេវ សុត្តស្ស វណ្ណនាយ វុត្តនយេន គហេតព្ពានិ។

ឥមេហិ ខោ, ភោ, សោ ភវំ គោតមោតិ, ភោ អាចរិយ, ឥមេហិ ទ្វត្តឹសមហាបុរិសលក្ខណេហិ សោ ភវំ គោតមោ សមន្នាគតោ ទេវនគរេ សមុស្សិតរតនវិចិត្តំ សុវណ្ណតោរណំ វិយ យោជនសតុព្ពេធោ សព្ពបាលិផុល្លោ បារិច្ឆត្តកោ វិយ សេលន្តរម្ហិ សុបុប្ផិតសាលរុក្ខោ វិយ តារាគណបដិមណ្ឌិតគគនតលមិវ ច អត្តនោ សិរិវិភវេន លោកំ អាលោកំ កុរុមានោ វិយ ចរតីតិ ឥមត្ថម្បិ ទីបេត្វា កិរិយាចារំ អាចិក្ខិតុំ **គច្ឆន្តោ ខោ បនា**តិអាទិមាហ។

៣៨៧. ទក្ខិណេនាតិ ពុទ្ធានញ្ហិ បត្វា វា និសីទិត្វា វា និបជ្ជិត្វា វា គមនំ អភិនីហរន្តានំ ទក្ខិណបាទោវ បុរតោ ហោតិ។ សតតបាដិហារិយំ កិរេតំ។ **នាតិទូរេ បាទំ ឧទ្ធរតី**តិ តំ ទក្ខិណបាទំ ន អតិទូរេ ឋបេស្សាមីតិ ឧទ្ធរតិ។ អតិទូរញ្ហិ អភិហរិយមានេ ទក្ខិណបាទេន វាមបាទោ អាកឌ្ឍិយមានោ គច្ឆេយ្យ, ទក្ខិណបាទោបិ ទូរំ គន្ត្វា ន សក្កុណេយ្យ, អាសន្នេយេវ បតិដ្ឋហេយ្យ, ឯវំ សតិ បទវិច្ឆេទោ នាម ហោតិ។ ទក្ខិណបាទេ បន បមាណេនេវ ឧទ្ធតេ វាមបាទោបិ បមាណេនេវ ឧទ្ធរិយតិ, បមាណេន ឧទ្ធតោ បតិដ្ឋហន្តោបិ បមាណេយេវ បតិដ្ឋាតិ។ ឯវមនេន តថាគតស្ស ទក្ខិណបាទកិច្ចំ វាមបាទេន និយមិតំ, វាមបាទកិច្ចំ ទក្ខិណបាទេន និយមិតន្តិ វេទិតព្ពំ។

នាតិសីឃន្តិ ទិវា វិហារភត្តត្ថាយ គច្ឆន្តោ ភិក្ខុ វិយ ន អតិសីឃំ គច្ឆតិ។ **នាតិសណិក**ន្តិ យថា បច្ឆតោ អាគច្ឆន្តោ ឱកាសំ ន លភតិ, ឯវំ ន អតិសណិកំ គច្ឆតិ។ **អទ្ធុវេន អទ្ធុវ**ន្តិ ជណ្ណុកេន ជណ្ណុកំ, **ន សត្ថឹ ឧន្នាមេតី**តិ គម្ភីរេ ឧទកេ គច្ឆន្តោ វិយ ន ឩរុំ ឧន្នាមេតិ។ **ន ឱនាមេតី**តិ វុក្ខសាខាឆេទនទណ្ឌគ្គសបាទោ វិយ ន បច្ឆតោ ឱសក្កាបេតិ។ **ន សន្នាមេតី**តិ ឱពទ្ធានាពទ្ធដ្ឋានេហិ បាទំ កោដេន្តោ វិយ ន ថទ្ធំ ករោតិ។ **ន វិនាមេតី**តិ យន្តរូបកំ កីឡាបេន្តោ វិយ ន ឥតោ ចិតោ ច ចាលេតិ។ **អធរកាយោវា**តិ ហេដ្ឋិមកាយោវ ឥញ្ជតិ, ឧបរិមកាយោ នាវាយ ឋបិតសុវណ្ណបដិមា វិយ និច្ចលោ ហោតិ។ ទូរេ បត្វា ឱលោកេន្តោ ហិ ពុទ្ធានំ ឋិតភាវំ វា គមនភាវំ វា ន ជានាតិ ។ **កាយពលេនា**តិ ពាហា ខិបន្តោ សរីរតោ សេទេហិ មុច្ចន្តេហិ ន កាយពលេន គច្ឆតិ។ **សព្ពកាយេនេវា**តិ គីវំ អបរិវត្តេត្វា វាហុលោវាទេ វុត្តនាគាបលោកិតវសេនេវ អបលោកេតិ។

ន ឧទ្ធន្តិអាទីសុ នក្ខត្តានិ គណេន្តោ វិយ ន ឧទ្ធំ ឧល្លោកេតិ, នដ្ឋំ កាកណិកំ វា មាសកំ វា បរិយេសន្តោ វិយ ន អធោ ឱលោកេតិ, ន ហត្ថិអស្សាទយោ បស្សន្តោ វិយ ឥតោ ចិតោ ច វិបេក្ខមានោ គច្ឆតិ។ **យុគមត្តន្តិ** នវវិទត្ថិមត្តេ ចក្កូនិ ឋបេត្វា គច្ឆន្តោ យុគមត្តំ បេក្ខតិ នាម, ភគវាបិ យុគេ យុត្តោ សុទន្តអាជានីយោ វិយ ឯត្តកំ បស្សន្តោ គច្ឆតិ។ **តតោ ចស្ស ឧត្តរី**តិ យុគមត្តតោ បរំ ន បស្សតីតិ ន វត្តព្ពោ។ ន ហិ កុដ្ដំ វា កវាដំ វា គច្ឆោ វា លតា វា អាវរិតុំ សក្កោតិ, អថ ខ្វស្ស អនាវរណញាណស្ស អនេកានិ ចក្កវាឡសហស្សានិ ឯកង្គណានេវ ហោន្តិ។ **អន្តរឃរ**ន្តិ ហេដ្ឋា មហាសកុលុទាយិសុត្តេ ឥន្ទខីលតោ បដ្ឋាយ អន្តរឃរំ, ឥធ ឃរឧម្មារតោ បដ្ឋាយ វេទិតព្ពំ។ **ន កាយ**ន្តិអាទិ បកតិគរិយបថេនេវ បវិសតីតិ ទស្សនត្ថំ វុត្តំ។ ទលិទ្ទមនុស្សានំ នីចឃរកំ បវិសន្តេបិ ហិ តថាគតេ ឆទនំ វា ឧគ្គច្ឆតិ, បថវី វា ឱគច្ឆតិ, ភគវា បន បកតិគមនេនេវ គច្ឆតិ។ **នាតិទូរេ**តិ អតិទូរេ បរិវត្តន្តេន ហិ ឯកំ ទ្វេ បទវារេ បិដ្ឋិភាគេន គន្ត្វា និសីទិតព្ពំ ហោតិ។ **នាច្ចាសន្នេ**តិ អច្ចាសន្នេ បរិវត្តន្តេន ឯកំ ទ្វេ បទវារេ បុរតោ គន្ត្វា និសីទិតព្ពំ ហោតិ។ តស្មា យស្មិំ បទវារេ ឋិតេន បុរតោ វា បច្ឆតោ វា អគន្ត្វា និសីទិតព្ពំ ហោតិ, តត្ថ បរិវត្តតិ។

បាណិនាតិ កដិវាតាពាធិកោ វិយ ន អាសនំ ហត្ថេហិ គហេត្វា និសីទតិ។ **បក្ខិបតី**តិ យោ កិញ្ចិ កម្មំ កត្វា កីឡន្តោ ឋិតកោវ បតតិ, យោបិ ឱរិមំ អង្គំ និស្សាយ និសិន្នោ យំសន្តោ យាវ បារិមង្គា គច្ឆតិ, បារិមង្គំ វា និស្សាយ និសិន្នោ តថេវ យាវ ឱរិមង្គា អាគច្ឆតិ, សព្ពោ សោ អាសនេ កាយំ បក្ខិបតិ នាម។ ភគវា បន ឯវំ អកត្វា អាសនស្ស មជ្ឈេ ឱលម្ពកំ ធារេន្តោ វិយ តូលបិចុំ ឋបេន្តោ វិយ សណិកំ និសីទតិ។ **ហត្ថកុក្កុច្ច**ន្តិ បត្តមុខវដ្ដិយំ ឧទកពិន្ទុឋបនំ មក្ខិកពីជនិយា បណ្ណច្ឆេទនផាលនាទិ ហត្ថេន អសំយតករណំ។ **បាទកុក្កុច្ច**ន្តិ បាទេន ភូមិយំសនាទិ អសំយតករណំ។

ន ឆម្ភតីតិ ន ភាយតិ។ **ន កម្បតី**តិ ន ឱសីទតិ។ **ន វេធតី**តិ ន ចលតិ។ **ន បរិតស្សតី**តិ ភយបរិតស្សនាយបិ តណ្ហាបរិតស្សនាយបិ ន បរិតស្សតិ។ ឯកច្ចោ ហិ ធម្មកថាទីនំ អត្ថាយ អាគន្ត្វា មនុស្សេសុ វន្ទិត្វា ឋិតេសុ "សក្ខិស្សាមិ នុ ខោ តេសំ ចិត្តំ គណ្ហន្តោ ធម្មំ វា កថេតុំ, បញ្ហំ វា បុច្ឆិតោ វិស្សជ្ជេតុំ, ភត្តានុមោទនំ វា កាតុ"ន្តិ ភយបរិតស្សនាយ បរិតស្សតិ។ ឯកច្ចោ "មនាបា នុ ខោ មេ យាគុ អាគច្ឆិស្សតិ, មនាបំ អន្តរខជ្ជក"ន្តិ វា តណ្ហាបរិតស្សនាយ បរិតស្សតិ។ តទុភយម្បិ តស្ស នត្ថីតិ ន បរិតស្សតិ។ **វិវេកាវជ្ជោ**តិ វិវេកេ និព្ពានេ អាវជ្ជមានសោ ហុត្វា។ វិវេកវត្តោតិបិ បាឋោ, វិវេកវត្តយុត្តោ ហុត្វាតិ អត្ថោ។ វិវេកវត្តំ នាម កតភត្តកិច្ចស្ស ភិក្ខុនោ ទិវាវិហារេ សមថវិបស្សនាវសេន មូលកម្មដ្ឋានំ គហេត្វា បល្លង្កំ អាភុជិត្វា និសីទនំ។ ឯវំ និសិន្នស្ស ហិ ឥរិយាបថោ ឧបសន្តោ ហោតិ។

ន បត្តំ ឧន្នាមេតីតិអាទីសុ ឯកច្ចោ បត្តមុខវដ្ដិយា ឧទកទានំ អាហរន្តោ វិយ បត្តំ ឧន្នាមេតិ, ឯកោ បាទបិដ្ឋិយំ ឋបេន្តោ វិយ ឱនាមេតិ, ឯកោ ពទ្ធំ កត្វា គណ្ហាតិ, ឯកោ ឥតោ ចិតោ ច ផន្ទាបេតិ, ឯវំ អកត្វា ឧភោហិ ហត្ថេហិ គហេត្វា ឦសកំ នាមេត្វា ឧទកំ បដិគ្គណ្ហាតីតិ អត្ថោ។ **ន សម្បរិវត្តក**ន្តិ បរិវត្តេត្វា បឋមមេវ បត្តបិដ្ឋឹ ន ធោវតិ។ **នាតិទូរេ**តិ យថា និសិន្នាសនតោ ទូរេ បតតិ, ន ឯវំ ឆឌ្ឌេតិ។ **នាច្ចាសន្នេ**តិ បាទមូលេយេវ ន ឆឌ្ឌេតិ។ **វិច្ឆឌ្ឌយមានោ**តិ វិកិរន្តោ, យថា បដិគ្គាហកោ តេមតិ, ន ឯវំ ឆឌ្ឌេតិ។

នាតិថោកន្តិ យថា ឯកច្ចោ បាបិច្ឆោ អប្បិច្ឆតំ ទស្សេន្តោ មុដ្ឋិមត្តមេវ គណ្ហាតិ, ន ឯវំ។ **អតិពហុ**ន្តិ យាបនមត្តតោ អតិរេកំ។ **ព្យញ្ជនមត្តាយា**តិ ព្យញ្ជនស្ស មត្តា នាម ឱទនតោ ចតុត្ថោ ភាគោ។ ឯកច្ចោ ហិ ភត្តេ មនាបេ ភត្តំ ពហុំ គណ្ហាតិ, ព្យញ្ជនេ មនាបេ ព្យញ្ជនំ ពហុំ។ សត្ថា បន តថា ន គណ្ហាតិ។ **ន ច ព្យញ្ជនេនា**តិ អមនាបញ្ហិ ព្យញ្ជនំ ឋបេត្វា ភត្តមេវ ភុញ្ជន្តោ, ភត្តំ វា ឋបេត្វា ព្យញ្ជនមេវ ខាទន្តោ ព្យញ្ជនេន អាលោបំ អតិនាមេតិ នាម។ សត្ថា ឯកន្តរិកំ ព្យញ្ជនំ គណ្ហាតិ, ភត្តម្បិ ព្យញ្ជនម្បិ ឯកតោវ និដ្ឋន្តិ។ **ទ្វត្តិក្ខត្តុ**ន្តិ តថាគតស្ស ហិ បុថុជិវ្ហាយ ទន្តានំ ឧបនីតភោជនំ ទ្វត្តិក្ខត្តុំ ទន្តេហិ ផុដ្ឋមត្តមេវ សណ្ហករណីយបិដ្ឋវិលេបនំ វិយ ហោតិ, តស្មា ឯវមាហ។ **ន មុខេ អវសិដ្ឋា**តិ បោក្ខរបត្តេ បតិតឧទកពិន្ទុ វិយ វិនិវត្តិត្វា បរគលមេវ យាតិ, តស្មា អវសិដ្ឋា ន ហោតិ។ **រសបដិសំវេទី**តិ មធុរតិត្តកកដុកាទិរសំ ជានាតិ។ ពុទ្ធានញ្ហិ អន្តមសោ បានីយេបិ ទិព្ពោជា បក្ខិត្តាវ ហោតិ, តេន នេសំ សព្ពត្ថេវ រសោ បាកដោ ហោតិ, រសគេធោ បន នត្ថិ។

អដ្ឋង្គសមន្នាគតន្តិ "នេវ ទវាយា"តិ វុត្តេហិ អដ្ឋហិ អង្គេហិ សមន្នាគតំ។ **វិសុទ្ធិមគ្គេ** បនស្ស វិនិច្ឆយោ អាគតោតិ សព្ពាសវសុត្តេ វុត្តមេតំ។ **ហត្ថេសុ ធោតេសូ**តិ សត្ថា កឹ ករោតិ? បឋមំ បត្តស្ស គហណដ្ឋានំ ធោវតិ។ តត្ថ បត្តំ គហេត្វា សុខុមជាលហត្ថំ បេសេត្វា ទ្វេ វារេ សញ្ចារេតិ។ ឯត្តាវតា បោក្ខរបត្តេ បតិតឧទកំ វិយ វិនិវត្តិត្វា គច្ឆតិ។ **ន ច អនត្ថិកោ**តិ យថា ឯកច្ចោ បត្តំ អាធារកេ ឋបេត្វា បត្តេ ឧទកំ ន បុញ្ឆតិ, រជេ បតន្តេ អជ្ឈុបេក្ខតិ, ន ឯវំ ករោតិ។ **ន ច អតិវេលានុរក្ខី**តិ យថា ឯកច្ចោ បមាណាតិក្កន្តំ អារក្ខំ ឋបេតិ, ភុញ្ជិត្វា វា បត្តេ ឧទកំ បុញ្ឆិត្វា ចីវរភោគន្តរំ បវេសេត្វា បត្តំ ឧទរេន អក្កមិត្វា គណ្ហាតិ, ន ឯវំ ករោតិ។

ន ច អនុមោទនស្សាតិ យោ ហិ ភុត្តមត្តោវ ទារកេសុ ភត្តត្ថាយ រោទន្តេសុ ឆាតជ្ឈត្តេសុ មនុស្សេសុ ភុញ្ជិត្វា អនាគតេស្វេវ អនុមោទនំ អារភតិ, តតោ សព្ពកម្មានិ ឆឌ្ឌេត្វា ឯកច្ចេ អាគច្ឆន្តិ, ឯកច្ចេ អនាគតាវ ហោន្តិ, អយំ កាលំ អតិនាមេតិ។ យោបិ មនុស្សេសុ អាគន្ត្វា អនុមោទនត្ថាយ វន្ទិត្វា និសិន្នេសុ អនុមោទនំ អកត្វាវ "កច្ចំ តិស្ស, កច្ចំ ផុស្ស, កច្ចំ សុមន, កច្ចំ តិស្សេ, កច្ចំ ផុស្សេ, កច្ចំ សុមនេ, កច្ចិត្ថ អរោគា, សស្សំ សម្បន្ន"ន្តិអាទី បាដិយេក្កំ កថំ សមុដ្ឋាបេតិ, អយំ អនុមោទនស្ស កាលំ អតិនាមេតិ, មនុស្សានំ បន ឱកាសំ ញត្វា អាយាចិតកាលេ ករោន្តោ នាតិនាមេតិ នាម, សត្ថា តថា ករោតិ។

ន តំ ភត្តន្តិ កឹ ភត្តំ នាមេតំ ឧត្តណ្ឌុលំ អតិកិលិន្នន្តិអាទីនិ វត្វា ន គរហតិ។ **ន អញ្ញំ ភត្ត**ន្តិ ស្វាតនាយ វា បុនទិវសាយ វា ភត្តំ ឧប្បាទេស្សាមីតិ ហិ អនុមោទនំ ករោន្តោ អញ្ញំ ភត្តំ បដិកង្ខតិ។ យោ វា – "យាវ មាតុគាមានំ ភត្តំ បច្ចតិ, តាវ អនុមោទនំ ករិស្សាមិ, អថ មេ អនុមោទនាវសានេ អត្តនោ បក្កភត្តតោបិ ថោកំ ទស្សន្តី"តិ អនុមោទនំ វឌ្ឍេតិ, អយម្បិ បដិកង្ខតិ នាម។ សត្ថា ន ឯវំ ករោតិ។ **ន ច មុច្ឆិតុកាមោ**តិ ឯកច្ចោ ហិ បដិសំមុញ្ចិត្វា គច្ឆតិ, វេគេន អនុពន្ធិតព្ពោ ហោតិ។ សត្ថា បន ន ឯវំ គច្ឆតិ, បរិសាយ មជ្ឈេ ឋិតោវ គច្ឆតិ។ **អច្ចុក្កដ្ឋ**ន្តិ យោ ហិ យាវ ហនុកដ្ឋិតោ ឧក្ខិបិត្វា បារុបតិ, តស្ស អច្ចុក្កដ្ឋំ នាម ហោតិ។ យោ យាវ គោប្ផកា ឱតារេត្វាវ បារុបតិ, តស្ស អច្ចុក្កដ្ឋំ ហោតិ។ យោបិ ឧភតោ ឧក្ខិបិត្វា ឧទរំ វិវរិត្វា យាតិ, តស្សបិ អច្ចុក្កដ្ឋំ ហោតិ។ យោ ឯកំសំ កត្វា ថនំ វិវរិត្វា យាតិ, តស្សបិ អច្ចុក្កដ្ឋំ។ សត្ថា តំ សព្ពំ ន ករោតិ។

អល្លីនន្តិ យថា អញ្ញេសំ សេទេន តិន្តំ អល្លីយតិ, ន ឯវំ សត្ថុ។ **អបកដ្ឋ**ន្តិ ខលិសាដកោ វិយ កាយតោ មុច្ចិត្វាបិ ន តិដ្ឋតិ។ **វាតោ**តិ វេរម្ភវាតោបិ ឧដ្ឋហិត្វា ចាលេតុំ ន សក្កោតិ។ **បាទមណ្ឌនានុយោគ**ន្តិ ឥដ្ឋកាយ ឃំស

នាទីហិ បាទសោភានុយោគំ។ **បក្ខាលេត្វា**តិ បាទេនេវ បាទំ ធោវិត្វា។ **សោ នេវ អត្តព្យាពាធាយា**តិអាទីនិ ន បុព្ពេនិវាសចេតោបរិយញាណានំ អត្ថិតាយ វទតិ, ឥរិយាបថសន្តតំ បន ទិស្វា អនុមានេន វទតិ។ **ធម្មន្តិ** បរិយត្តិធម្មំ។ **ន ឧស្សាទេតី**តិ កឹ មហារដ្ឋិក, កឹ មហាកុដុម្ពិកាតិអាទីនិ វត្វា គេហស្សិតវសេន ន ឧស្សាទេតិ។ **ន អបសាទេតី**តិ “កឹ, ឧបាសក, កថំ តេ វិហារមគ្គោ ញាតោ? កឹ ភយេន នាគច្ឆសិ? ន ហិ ភិក្ខូ កិញ្ចិ អច្ឆិន្ទិត្វា គណ្ហន្តិ, មា ភាយី”តិ វា “កឹ តុយ្ហំ ឯវំ មច្ឆរិយជីវិតំ នាមា”តិ វា អាទីនិ វត្វា គេហស្សិតបេមេន ន អបសាទេតិ។

វិស្សដ្ឋោតិ សិនិទ្ធោ អបលិពុទ្ធោ។ ***វិញ្ញេយ្យោ***តិ វិញ្ញាបនីយោ បាកដោ, វិស្សដ្ឋត្តាយេវ ចេស វិញ្ញេយ្យោ ហោតិ។ **មញ្ជូ**តិ មធុរោ។ ***សវនីយោ***តិ សោតសុខោ, មធុរត្តាយេវ ចេស សវនីយោ ហោតិ។ **ពិន្ទូ**តិ សម្បិណ្ឌិតោ។ ***អវិសារី***តិ អវិសដោ, ពិន្ទុត្តាយេវ ចេស អវិសារី ហោតិ។ ***គម្ភីរោ***តិ គម្ភីរសមុដ្ឋិតោ។ ***និន្នាទី***តិ និន្នាទវា, គម្ភីរត្តាយេវ ចេស និន្នាទី ហោតិ។ ***យថាបរិសន្តិ*** ចក្កវាឡបរិយន្តម្បិ ឯកាពទ្ធបរិសំ វិញ្ញាបេតិ។ ***ពហិទ្ធា***តិ អង្គុលិមត្តម្បិ បរិសតោ ពហិទ្ធា ន គច្ឆតិ។ កស្មា? សោ ឯវរូបោ មធុរស្សរោ អការណា មា នស្សីតិ។ ឥតិ ភគវតោ ឃោសោ បរិសាយ មត្ថកេនេវ ចរតិ។

អវលោកយមានាតិ សិរស្មឹ អញ្ជលឹ បបេត្វា ភគវន្តំ ឱលោកេន្តាវ បច្ចោសក្កិត្វា ទស្សនវិជហនដ្ឋានេ វន្ទិត្វា គច្ឆន្តិ។ ***អវិជហិតត្តា***តិ យោ ហិ កថំ សុត្វា វុដ្ឋិតោ អញ្ញំ ទិដ្ឋសុតាទិកំ កថំ កថេន្តោ គច្ឆតិ, ឯស សភាវេន វិជហតិ នាម។ យោ បន សុតធម្មកថាយ វណ្ណំ កថេន្តោវ គច្ឆតិ, អយំ ន វិជហតិ នាម, ឯវំ អវិជហន្តភាវេន បក្កមន្តិ។ **គច្ឆន្តន្តិ** វជ្ជយន្តវសេន រតនសត្តុព្ពេធំ សុវណ្ណគ្ឃិកំ វិយ គច្ឆន្តំ។ **អទ្ទសាម ឋិតន្តិ** សមុស្សិតកញ្ចនបព្ពតំ វិយ ឋិតំ **អទ្ទសាម។ តតោ ច ភិយ្យោ**តិ វិត្ថារេត្វា គុណេ កថេតុំ អសក្កោន្តោ អវសេសេ គុណេ សំខិបិត្វា កលាបំ វិយ សុត្តកពទ្ធំ វិយ ច កត្វា វិស្សជ្ជេន្តោ ឯវមាហ។ អយមេត្ថ អធិប្បាយោ – មយា កថិតគុណេហិ អកថិតាវ ពហុតរា។ មហាបថវិមហាសមុទ្ទាទយោ វិយ ហិ តស្ស ភោតោ អនន្តា អប្បមេយ្យា គុណា អាកាសមិវ វិត្ថារិតាតិ។

៣៩០. *អប្បដិសំវិទិតោ*តិ អវិញ្ញាតអាគមនោ។ បព្ពជិតេ ឧបសង្កមន្តេន ហិ ចីវរបរិកម្មាទិសមយេ វា ឯកំ និវាសេត្វា សរីរភញ្ជនសមយេ វា ឧបសង្កមិត្វា តតោវ បដិនិវត្តិតព្ពំ ហោតិ, បដិសន្ថារមត្តម្បិ ន ជាយតិ។ បុរេតរំ បន ឱកាសេ ការិតេ ទិវាដ្ឋានំ សម្មជ្ជិត្វា ចីវរំ បារុបិត្វា ភិក្ខូ វិវិត្តេ ឋានេ និសីទតិ, តំ អាគន្ត្វា បស្សន្តា ទស្សនេនបិ បសីទន្តិ, បដិសន្ថារោ ជាយតិ, បញ្ហព្យាករណំ វា ធម្មកថា វា លព្ភតិ។ តស្មា បណ្ឌិតា ឱកាសំ ការេន្តិ។ សោ ច នេសំ អញ្ញតរោ, តេនស្ស ឯតទហោសិ។ **ជិណ្ណោ វុឌ្ឍោ**តិ អត្តនោ ឧក្កដភាវំ អកថេត្វា កស្មា ឯវមាហ? ពុទ្ធា នាម អនុទ្ទយសម្បន្នា ហោន្តិ, មហល្លកភាវំ ញត្វា សីឃំ ឱកាសំ ករិស្សតីតិ ឯវមាហ។

៣៩១. ឱរមិយ ឱកាសមកាសីតិ វេគេន ឧដ្ឋាយ ទ្វិធា ភិជ្ជិត្វា ឱកាសមកាសិ។

យេ មេតិ យេ មយា។ **នារីសមានសវ្ហយា**តិ នារីសមាននាមំ ឥត្ថិលិង្គំ, តេន អវ្ហាតព្ពាតិ នារីសមានសវ្ហយា, ឥត្ថិលិង្គេន វត្តព្ពាតិ វោហារកុសលតាយ ឯវំ វទតិ។ **បហូតជិវ្ហោ**តិ បុថុលជិវ្ហោ។ **និន្នាមយេតន្តិ** នីហរ ឯតំ។

៣៩៣. កេវលីតិ សកលគុណសម្បន្នោ។

៣៩៤. បច្ចភាសីតិ ឯកប្បហារេន បុច្ឆិតេ អដ្ឋ បញ្ហេ ព្យាករោន្តោ បតិអភាសិ។ **យោ វេទី**តិ យោ វិទតិ ជានាតិ, យស្ស បុព្ពេនិវាសោ បាកដោ។ **សគ្គាបាយញ្ច បស្សតី**តិ ទិព្ពចក្ខុញាណំ កថិតំ។ **ជាតិក្ខយំ បត្តោ**តិ អរហត្តំ បត្តោ។ **អភិញ្ញា វោសិតោ**តិ តំ អរហត្តំ អភិជានិត្វា វោសិតោ វោសានប្បត្តោ។ **មុនី**តិ អរហត្តញាណមោនេយ្យេន សមន្នាគតោ។

វិសុទ្ធន្តិ បណ្ឌរំ។ **មុត្តំ រាគេហី**តិ កិលេសរាគេហិ មុត្តំ។ **បហីនជាតិមរណោ**តិ ជាតិក្ខយប្បត្តត្តា បហីនជាតិកោ, ជាតិបហានេនេវ បហីនមរណោ។ **ព្រហ្មចរិយស្ស កេវលី**តិ យំ ព្រហ្មចរិយស្ស កេវលំ សកលភាវោ, តេន សមន្នាគតោ, សកលចតុមគ្គព្រហ្មចរិយវាសោតិ អត្ថោ។ **បារគូ សព្ពធម្មានន្តិ** សព្ពេសំ លោកិយលោកុត្តរធម្មានំ អភិញ្ញាយ បារំ គតោ, សព្ពធម្មេ អភិជានិត្វា ឋិតោតិ អត្ថោ។ **បារគូ**តិ វា ឯត្តាវតា បរិញ្ញាបារគូ បញ្ចន្នំ ខន្ធានំ, បហានបារគូ សព្ពកិលេសានំ , ភាវនាបារគូ ចតុន្នំ មគ្គានំ, សច្ឆិកិរិយាបារគូ និរោធស្ស, សមាបត្តិបារគូ សព្ពសមាបត្តីនន្តិ អយមត្ថោ វុត្តោ។ បុន **សព្ពធម្មានន្តិ** ឥមិនា អភិញ្ញាបារគូ វុត្តោតិ។ **ពុទ្ធោ តាទី បវុច្ចតី**តិ តាទិសោ ឆហិ អាការេហិ បារំ គតោ សព្ពាការេន ចតុន្នំ សច្ចានំ ពុទ្ធត្តា ពុទ្ធោតិ បវុច្ចតីតិ។

កឹ បន ឯត្តាវតា សព្ពេ បញ្ហា វិស្សជ្ជិតា ហោន្តីតិ? អាម វិស្សជ្ជិតា, ចិត្តំ វិសុទ្ធំ ជានាតិ, មុត្តំ រាគេហីតិ ឥមិនា តាវ ពាហិតបាបត្តា ព្រាហ្មណោតិ បឋមបញ្ហោ វិស្សជ្ជិតោ ហោតិ។ បារគូតិ ឥមិនា វេទេហិ គតត្តា វេទគូតិ ទុតិយបញ្ហោ វិស្សជ្ជិតោ ហោតិ។ បុព្ពេនិវាសន្តិអាទីហិ ឥមាសំ តិស្សន្នំ វិជ្ជានំ អត្ថិតាយ តេវិជ្ជោតិ តតិយបញ្ហោ វិស្សជ្ជិតោ ហោតិ។ មុត្តំ រាគេហិ សព្ពសោតិ ឥមិនាវ និស្សុតត្តា បាបធម្មានំ សោត្ថិយោតិ ចតុត្ថបញ្ហោ វិស្សជ្ជិតោ ហោតិ។ ជាតិក្ខយំ បត្តោតិ ឥមិនា បន អរហត្តស្សេវ វុត្តត្តា បញ្ចមបញ្ហោ វិស្សជ្ជិតោ ហោតិ។ វោសិតោតិ ច ព្រហ្មចរិយស្ស កេវលីតិ ច ឥមេហិ ឆដ្ឋបញ្ហោ វិស្សជ្ជិតោ ហោតិ។ អភិញ្ញា វោសិតោ មុនីតិ ឥមិនា សត្តមបញ្ហោ វិស្សជ្ជិតោ ហោតិ។ បារគូ សព្ពធម្មានំ, ពុទ្ធោ តាទី បវុច្ចតីតិ ឥមិនា អដ្ឋមបញ្ហោ វិស្សជ្ជិតោ ហោតិ។

៣៩៥. ទានកថន្តិអាទីនិ ហេដ្ឋា សុត្តេ វិត្ថារិតានេវ។ **បច្ចបាទី**តិ បដិបជ្ជិ។ **ធម្មស្សានុធម្ម**ន្តិ ឥមស្មិំ សុត្តេ ធម្មោ នាម អរហត្តមគ្គោ, អនុធម្មោ នាម ហេដ្ឋិមា តយោ មគ្គា តីណិ ច សាមញ្ញផលានិ, តានិ បដិបាដិយា បដិលភីតិ អត្ថោ។ **ន ច មំ ធម្មាធិករណំ វិហេសេសី**តិ មញ្ច ធម្មការណា ន កិលមេសិ, ន បុនប្បុនំ កថាបេសីតិ វុត្តំ ហោតិ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវ។ **តត្ថ បរិនិព្ពាយី**តិ បន បទេន ទេសនាយ អរហត្តេនេវ កូដំ គហិតន្តិ។

បបញ្ចសូទនិយា មជ្ឈិមនិកាយដ្ឋកថាយ

ព្រហ្មាយុសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. សេលសុត្តវណ្ណនា

៣៩៦. ឯវំ មេ សុតន្តិ សេលសុត្តំ។ តត្ថ **អង្គុត្តរាបេសូ**តិអាទិ បោតលិយសុត្តេ វិត្ថារិតមេវ។ **អឌ្ឍតេឡសេហី**តិ អឌ្ឍេន តេឡសេហិ, ទ្វាទសហិ សតេហិ បញ្ញាសាយ ច ភិក្ខូហិ សទ្ធិន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ តេ បន សាវកសន្និបាតេ សន្និបតិតា ភិក្ខូយេវ សព្ពេ ឯហិភិក្ខុបព្ពជ្ជាយ បព្ពជិតា ខីណាសវា។ **កេណិយោ**តិ តស្ស នាមំ, **ជដិលោ**តិ តាបសោ។ សោ កិរ ព្រាហ្មណមហាសាលោ, ធនរក្ខណត្ថាយ បន តាបសបព្ពជ្ជំ សមាទាយ រញ្ញោ បណ្ណាការំ ទត្វា ភូមិភាគំ គហេត្វា តត្ថ អស្សមំ ការេត្វា វសតិ បញ្ចហិ សកដសតេហិ វណិជ្ជំ បយោជេត្វា កុលសហស្សស្ស និស្សយោ ហុត្វា, អស្សមេបិ ចស្ស ឯកោ តាលរុក្ខោ ទិវសេ ទិវសេ ឯកំ សោវណ្ណមយំ តាលផលំ មុញ្ចតីតិ វទន្តិ។ សោ ទិវា កាសាយានិ ធារេតិ, ជដា ច ពន្ធតិ, រត្តិំ កាមសម្បត្តិំ អនុភវតិ។ **ធម្មិយា កថាយា**តិ បានកានិសំសបដិសំយុត្តាយ ធម្មិយា កថាយ។ អយញ្ហិ កេណិយោ តុច្ឆហត្ថោ ភគវតោ ទស្សនាយ គន្តុំ លជ្ជាយមានោ – “វិកាលភោជនា វិរតានម្បិ បានកំ កប្បតី”តិ ចិន្តេត្វា សុសង្ខតពទរបានំ បញ្ចហិ កាជសតេហិ គាហាបេត្វា អគមាសិ។ ឯវំ គតភាវោ ចស្ស – “អថ ខោ កេណិយស្ស ជដិលស្ស ឯតទហោសិ កឹ នុ ខោ អហំ សមណស្ស គោតមស្ស ហរាបេយ្យ”ន្តិ ភេសជ្ជក្ខន្ធកេ (មហាវ. ៣០០) បាឡិអារុឡ្ហោយេវ។

ទុតិយម្បិ ខោ ភគវាតិ កស្មា បុនប្បុនំ បដិក្ខិបិ? តិត្ថិយានំ បដិក្ខេបបសន្នតាយ, អការណមេតំ, នត្ថិ ពុទ្ធានំ បច្ចយហេតុ ឯវរូបំ កោហញ្ញំ។ អយំ បន អឌ្ឍតេឡសានិ ភិក្ខុសតានិ ទិស្វា ឯត្តកានំយេវ ភិក្ខំ បដិយាទេស្សតិ, ស្វេ សេលោ តីហិ បុរិសសតេហិ សទ្ធិំ បព្ពជិស្សតិ។ អយុត្តំ ខោ បន នវកេ អញ្ញតោ បេសេត្វា ឥមេហេវ សទ្ធិំ គន្តុំ, ឥមេ វា អញ្ញតោ បេសេត្វា នវកេហិ សទ្ធិំ គន្តុំ។ អថាបិ សព្ពេ គហេត្វា គមិស្សាមិ, ភិក្ខាហារោ នប្បហោស្សតិ។ តតោ ភិក្ខូសុ បិណ្ឌាយ ចរន្តេសុ មនុស្សា ឧជ្ឈាយិស្សន្តិ – “ចិរស្សាបិ កេណិយោ សមណំ គោតមំ និមន្តេត្វា យាបនមត្តំ ទាតុំ នាសក្ខី”តិ, សយម្បិ វិប្បដិសារី ភវិស្សតិ។ បដិក្ខេបេ បន កតេ “សមណោ គោតមោ បុនប្បុនំ ‘ត្វញ្ច ព្រាហ្មណេសុ អភិប្បសន្នោ’តិ ព្រាហ្មណានំ នាមំ គណ្ហាតី”តិ ចិន្តេត្វា ព្រាហ្មណេបិ និមន្តេតុកាមោ ភវិស្សតិ, តតោ ព្រាហ្មណេ បាដិយេក្កំ និមន្តេស្សតិ , តេ តេន និមន្តិតា ភិក្ខូ ហុត្វា ភុញ្ជិស្សន្តិ។ ឯវមស្ស សទ្ធា អនុរក្ខិតា ភវិស្សតីតិ បុនប្បុនំ បដិក្ខិបិ។ **កិញ្ចាបិ ខោ, ភោ**តិ ឥមិនា ឥទំ ទីបេតិ, – “ភោ គោតម, កឹ ជាតំ យទិ អហំ ព្រាហ្មណេសុ អភិប្បសន្នោ, អធិវាសេតុ ភវំ គោតមោ, អហំ ព្រាហ្មណានម្បិ ទាតុំ សក្កោមិ តុម្ហាកម្បី”តិ។

កាយវេយ្យាវដិកន្តិ កាយវេយ្យាវច្ចំ។ **មណ្ឌលមាឡ**ន្តិ ទុស្សមណ្ឌបំ។

៣៩៧. អាវាហោតិ កញ្ញាគហណំ។ **វិវាហោ**តិ កញ្ញាទានំ។ **សោ មេ និមន្តិតោ**តិ សោ មយា និមន្តិតោ។ អថ ព្រាហ្មណោ បរិបក្កោបនិស្សយត្តា ពុទ្ធសទ្ទំ សុត្វាវ អមតេនេវាភិសិត្តោ បសាទំ អាវិករោន្តោ **ពុទ្ធោតិ , ភោ**

កេណិយ, វទេសីតិ អាហ។ កេណិយោ យថាភូតំ អាចិក្ខន្តោ **ពុទ្ធោតិ, ភោ សេល, វទាមី**តិ អាហ។ តតោ នំ បុនបិ ទឡ្ហីករណត្ថំ បុច្ឆិ, ឥតរោបិ តថេវ អារោចេសិ។

៣៩៨. អថស្ស កប្បសតសហស្សេហិបិ ពុទ្ធសទ្ទស្សេវ ទុល្លភភាវំ សម្បស្សតោ។ **ឯតទហោសី**តិ។ ឯតំ "ឃោសោបិ ខោ"តិអាទិ អហោសិ។ **នីលវនរាជី**តិ នីលវណ្ណរុក្ខបន្តិ។ **បទេ បទ**ន្តិ បទប្បមាណេ បទំ។ អច្ចាសន្នេ ហិ អតិទូរេ វា បាទេ និក្ខិបមានេ សទ្ទោ ឧដ្ឋាតិ, តំ បដិសេធេន្តោ ឯវមាហ។ **សីហាវ ឯកចរា**តិ គណវាសី សីហោ សីហបោតកាទីហិ សទ្ធឹ បមាទំ អាបជ្ជតិ, ឯកចរោ អប្បមត្តោ ហោតិ។ ឥតិ អប្បមាទវិហារំ ទស្សេន្តោ ឯកចរសីហេន ឱបម្មំ ករោតិ។ **មា មេ ភោន្តោ**តិ អាចារំ សិក្ខាបេន្តោ អាហ។ អយញ្ហេត្ថ អធិប្បាយោ – សចេ តុម្ហេ កថាវារំ អលភិត្វា មម កថាយ អន្តរេ កថំ បវេសេស្សថ, "អន្តេវាសិកេ សិក្ខាបេតុំ នាសក្ខី"តិ មយ្ហំ គរហា ឧប្បជ្ជិស្សតិ, តស្មា ឱកាសំ បស្សិត្វា មន្តេយ្យាថាតិ។ **នោ ច ខោ នំ ជានាមី**តិ វិបស្សីបិ ពោធិសត្តោ ចតុរាសីតិសហស្សត្ថេរបព្ពជិតបរិវារោ សត្ត មាសានិ ពោធិសត្តចារិកំ ចរិ, ពុទ្ធុប្បាទកាលោ វិយ អហោសិ។ អម្ហាកម្បិ ពោធិសត្តោ ឆព្ពស្សានិ ពោធិសត្តចារិកំ ចរិ។ ឯវំ បរិបុណ្ណសរីរលក្ខណេហិ សមន្នាគតាបិ ពុទ្ធា ន ហោន្តិ។ តស្មា ព្រាហ្មណោ "នោ ច ខោ នំ ជានាមី"តិ អាហ។

៣៩៩. **បរិបុណ្ណកាយោ**តិ លក្ខណេហិ បរិបុណ្ណតាយ អហីនង្គតាយ ច បរិបុណ្ណសរីរោ។ **សុរុចី**តិ សុន្ទរសរីរប្បភោ។ **សុជាតោ**តិ អារោហបរិណាហសម្បត្តិយា សណ្ឋានសម្បត្តិយា ច សុនិព្ពត្តោ។ **ចារុទស្សនោ**តិ សុចិរម្បិ បស្សន្តានំ អតិត្តិជនកោ មនោហរទស្សនោ។ **សុវណ្ណវណ្ណោ**តិ សុវណ្ណសទិសវណ្ណោ។ **សុសុក្កទាឋោ**តិ សុដ្ឋុ សុក្កទាឋោ។ **មហាបុរិសលក្ខណា**តិ បឋមំ វុត្តព្យញ្ជនានេវ វចនន្តរេន និគមេន្តោ អាហ។

ឥទានិ តេសុ លក្ខណេសុ អត្តនោ ចិត្តរុចិតានិ គហេត្វា ថោមេន្តោ **បសន្ននេត្តោ**តិអាទិមាហ។ ភគវា ហិ បញ្ចវណ្ណបសាទសម្បត្តិយា **បសន្ននេត្តោ**, បុណ្ណចន្ទសទិសមុខតាយ **សុមុខោ**, អារោហបរិណាហសម្បត្តិយា **ព្រហា**, ព្រហ្មុជុគត្តតាយ **ឧជុ**, ជុតិមន្តតាយ **បតាបវា**។ យម្បិ ចេត្ថ បុព្ពេ វុត្តំ, តំ "មជ្ឈេ សមណសង្ឃស្សា"តិ ឥមិនា បរិយាយេន ថោមយតា បុន វុត្តំ។ ឯទិសោ ហិ ឯវំ វិរោចតិ។ ឧត្តរគាថាយបិ ឯសេវ នយោ។ **ឧត្តមវណ្ណិនោ**តិ ឧត្តមវណ្ណសម្បន្នស្ស។ **រថេសភោ**តិ ឧត្តមសារថិ។ **ជម្ពុសណ្ឌស្សា**តិ ជម្ពុទីបស្ស។ បាកដេន ឥស្សរិយំ ឥស្សរោ ហោតិ។

ខត្តិយាតិ ជាតិខត្តិយា។ **ភោគី**តិ ភោគិយា។ **រាជានោ**តិ យេ កេចិ រជ្ជំ ការេន្តា។ **រាជាភិរាជា**តិ រាជូនំ បូជនីយោ, អធិរាជា ហុត្វា, ចក្កវត្តីតិ អធិប្បាយោ។ **មនុជិន្ទោ**តិ មនុស្សាធិបតិ បរមិស្សរោ ហុត្វា។

ឯវំ វុត្តេ ភគវា – "យេ តេ ភវន្តិ អរហន្តោ សម្មាសម្ពុទ្ធា, តេ សកវណ្ណេ ភញ្ញមានេ អត្តានំ បាតុករោន្តី"តិ ឥមំ សេលស្ស មនោរថំ បូរេន្តោ **រាជាហមស្មី**តិអាទិមាហ។ តត្រាយមធិប្បាយោ – យំ មំ ត្វំ សេល "រាជា អរហសិ ភវិតុ"ន្តិ យាចសិ, ឯត្ថ អប្បោស្សុក្កោ ហោតិ **រាជាហមស្មិ**។ សតិ ច រាជត្តេ យថា អញ្ញោ រាជា យោជនសតំ វា អនុសាសតិ យោជនសហស្សំ វា, ចក្កវត្តី ហុត្វាបិ ចតុទីបបរិយន្តមត្តំ វា, នាហមេវំ បរិច្ឆិន្នវិសយោ, អហញ្ហិ **ធម្មរាជា អនុត្តរោ** ភវគ្គតោ អវីចិបរិយន្តំ កត្វា តិរិយំ អប្បមាណលោកធាតុយោ អនុសាសាមិ។ យាវតា ហិ អបទទ្វិបទាទិភេទា សត្តា, អហំ តេសំ អគ្គោ។ ន ហិ មេ កោចិ សីលេន វា...បេ.... វិមុត្តិញាណទស្សនេន វា បដិភាគោ អត្ថិ, ស្វាហំ ឯវំ ធម្មរាជា អនុត្តរោ អនុត្តរេនេវ ចតុសតិបដ្ឋានាទិភេទេន **ធម្មេន ចក្កំ វត្តេមិ**។ ឥទំ បជហថ, ឥទំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរថាតិ អាណាចក្កំ, ឥទំ ខោ បន, ភិក្ខវេ, ទុក្ខំ អរិយសច្ចន្តិអាទិនា បរិយត្តិធម្មេន ធម្មចក្កមេវ វា។ **ចក្កំ អប្បដិវត្តិយ**ន្តិ យំ ចក្កំ អប្បដិវត្តិយំ ហោតិ សមណេន វា...បេ.... កេនចិ វា លោកស្មិន្តិ។

ឯវំ អត្តានំ អាវិករោន្តំ ភគវន្តំ ទិស្វា បីតិសោមនស្សជាតោ សេលោ បុន ទឡ្ហីករណត្ថំ **សម្ពុទ្ធោ បដិជានាសី**តិ គាថាទ្វយមាហ។ តត្ថ **កោ នុ សេនាបតី**តិ រញ្ញោ ភោតោ ធម្មេន បវត្តិតស្ស ចក្កស្ស អនុបវត្តកោ សេនាបតិ កោ នូតិ បុច្ឆិ។

តេន ច សមយេន ភគវតោ ទក្ខិណបស្សេ អាយស្មា សារិបុត្តោ និសិន្នោ ហោតិ សុវណ្ណបុញ្ជោ វិយ សិរិយា សោភមានោ, តំ ទស្សេន្តោ ភគវា **មយា បវត្តិត**ន្តិ គាថមាហ។ តត្ថ **អនុជាតោ តថាគត**ន្តិ តថាគតំ ហេតុំ អនុជាតោ, តថាគតេន ហេតុនា ជាតោតិ អត្ថោ។ អបិច អវជាតោ អនុជាតោ អតិជាតោតិ តយោ វុត្តា។ តេសុ អវជាតោ ទុស្សីលោ, សោ តថាគតស្ស បុត្តោ នាម ន ហោតិ។ អតិជាតោ នាម បិតរា ឧត្តរិតរោ, តាទិសោបិ តថាគតស្ស បុត្តោ នត្ថិ។ តថាគតស្ស បន ឯកោ អនុជាតោវ បុត្តោ ហោតិ, តំ ទស្សេន្តោ ឯវមាហ។

ឯវំ “កោ នុ សេនាបតី”តិ បញ្ហំ ព្យាករិត្វា យំ សេលោ អាហ “សម្ពុទ្ធោ បដិជានាសី”តិ, តត្រ នំ និក្កង្ខំ កាតុកាមោ “នាហំ បដិញ្ញាមត្តេនេវ បដិជានាមិ, អបិចាហំ ឥមិនា ការណេន ពុទ្ធោ”តិ ញាបេតុំ **អភិញ្ញេយ្យ**ន្តិ គាថមាហ។ តត្រ **អភិញ្ញេយ្យ**ន្តិ វិជ្ជា ច វិមុត្តិ ច។ **ភាវេតព្ពំ** មគ្គសច្ចំ។ **បហាតព្ពំ** សមុទយសច្ចំ។ ហេតុវចនេន បន ផលសិទ្ធិតោ តេសំ ផលានិ និរោធសច្ចទុក្ខសច្ចានិបិ វុត្តានេវ ហោន្តិ។ ឯវំ សច្ឆិកាតព្ពំ សច្ឆិកតំ បរិញ្ញាតព្ពំ បរិញ្ញាតន្តិ ឥទម្បេត្ថ សង្គហិតន្តិ ចតុសច្ចភាវនាផលញ្ច វិមុត្តិញ្ច ទស្សេន្តោ “ពុជ្ឈិតព្ពំ ពុជ្ឈិត្វា ពុទ្ធោ ជាតោស្មី”តិ យុត្តហេតុនា ពុទ្ធភាវំ សាធេតិ។

ឯវំ និប្បរិយាយេន អត្តានំ អាវិកត្វា អត្តនិ កង្ខាវិតរណត្ថំ ព្រាហ្មណំ អតិចារិយមានោ **វិនយស្សុ**តិ គាថត្តយមាហ។ តត្ថ **សល្លកត្តោ**តិ រាគាទិសល្លកន្តនោ។ **អនុត្តរោ**តិ យថា ពាហិរវេជ្ជេន វូបសមិតរោគោ ឥមស្មិំ ញេវត្តភាវេ កុប្បតិ, ន ឯវំ។ មយា វូបសមិតស្ស បន រោគស្ស ភវន្តរេបិ ឧប្បត្តិ នត្ថិ, តស្មា អហំ អនុត្តរោតិ អត្ថោ។ **ព្រហ្មភូតោ**តិ សេដ្ឋភូតោ។ **អតិតុលោ**តិ តុលំ អតីតោ, និរុបមោតិ អត្ថោ។ **មារសេនប្បមទ្ទនោ**តិ កាមា តេ បឋមា សេនាតិ ឯវំ អាគតាយ មារសេនាយ បមទ្ទនោ។ **សព្ពាមិត្តេ**តិ ខន្ធកិលេសាភិសង្ខារមច្ចុទេវបុត្តមារសង្ខាតេ សព្ពបច្ចត្ថិកេ។ **វសីកត្វា**តិ អត្តនោ វសេ វត្តេត្វា។ **អកុតោភយោ**តិ កុតោចិ អភយោ។

ឯវំ វុត្តេ សេលោ ព្រាហ្មណោ តាវទេវ ភគវតិ សញ្ជាតបសាទោ បព្ពជ្ជាបេក្ខោ ហុត្វា **ឥមំ ភោន្តោ**តិ គាថត្តយមាហ។ តត្ថ **កណ្ហាភិជាតិកោ**តិ ចណ្ឌាលាទិនីចកុលេ ជាតោ។ តតោ តេបិ មាណវកា បព្ពជ្ជាបេក្ខា ហុត្វា **ឯវញ្ចេ រុច្ចតិ, ភោតោ**តិ គាថមាហំសុ។ អថ សេលោ តេសុ មាណវកេសុ តុដ្ឋចិត្តោ តេ ច ទស្សេន្តោ បព្ពជ្ជំ យាចន្តោ “**ព្រាហ្មណា**”តិ គាថមាហ។

តតោ ភគវា យស្មា សេលោ អតីតេ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ សាសនេ តេសំយេវ តិណ្ណំ បុរិសសតានំ គណសេដ្ឋោ ហុត្វា តេហិ សទ្ធិំ បរិវេណំ ការេត្វា ទានាទីនិ បុញ្ញានិ កត្វា តេន កម្មេន ទេវមនុស្សសម្បត្តិំ អនុភវមានោ បច្ឆិមេ ភវេ តេសំយេវ អាចរិយោ ហុត្វា និព្ពត្តោ, តញ្ច តេសំ កម្មំ វិមុត្តិបរិបាកាយ បរិបក្កំ ឯហិភិក្ខុភាវស្ស ច ឧបនិស្សយភូតំ, តស្មា តេ សព្ពេវ ឯហិភិក្ខុបព្ពជ្ជំ បព្ពាជេន្តោ **ស្វាក្ខាត**ន្តិ គាថមាហ។ តត្ថ **សន្ទិដ្ឋិក**ន្តិ សយមេវ ទដ្ឋព្ពំ បច្ចក្ខំ។ **អកាលិក**ន្តិ មគ្គានន្តរផលុប្បត្តិយា ន កាលន្តរំ បត្តព្ពផលំ។ **យត្ថ អមោឃា**តិ យស្មិំ មគ្គព្រហ្មចរិយេ អប្បមត្តស្ស សិក្ខត្តយបូរណេន សិក្ខតោ បព្ពជ្ជា អមោឃា ហោតិ, សផលាតិ អត្ថោ។ ឯវញ្ច វត្វា “ឯថ ភិក្ខវោ”តិ ភគវា អវោច។ តេ សព្ពេ បត្តចីវរធរា ហុត្វា អាកាសេនាគន្ត្វា វស្សសតិកត្ថេរា វិយ សុវិនីតា ភគវន្តំ អភិវាទយិំសុ។ ឯវមិមំ តេសំ ឯហិភិក្ខុភាវំ សន្ធាយ “អលត្ថ ខោ សេលោ”តិអាទិ វុត្តំ។

៤០០. ឥមាហីតិ ឥមាហិ កេណិយស្ស ចិត្តានុកូលាហិ គាថាហិ។ តត្ថ អគ្គិបរិចរិយំ វិនា ព្រាហ្មណានំ យញ្ញាភាវតោ “អគ្គិហុត្តមុខា យញ្ញា”តិ វុត្តំ។ អគ្គិហុត្តសេដ្ឋា អគ្គិជុហនប្បធានាតិ អត្ថោ។ វេទេ សជ្ឈាយន្តេហិ បឋមំ សជ្ឈាយិតព្ពតោ, សាវិត្តី, “ឆន្ទសោ មុខ”ន្តិ វុត្តោ។ មនុស្សានំ សេដ្ឋតោ រាជា “មុខ”ន្តិ វុត្តោ។ នទីនំ អាធារតោ បដិសរណតោ ច សាគរោ “មុខ”ន្តិ វុត្តោ។ ចន្ទយោគវសេន “អជ្ជ កត្តិកា អជ្ជ រោហិណី”តិ សញ្ញាណតោ អាលោកករណតោ សោម្មភាវតោ ច “នក្ខត្តានំ មុខំ ចន្ទោ”តិ វុត្តំ។ តបន្តានំ អគ្គត្តា អាទិច្ចោ “តបតំ មុខ”ន្តិ វុត្តោ។ ទក្ខិណេយ្យានំ បន អគ្គត្តា វិសេសេន តស្មិំ សមយេ ពុទ្ធប្បមុខំ សង្ឃំ សន្ធាយ “បុញ្ញំ អាកង្ខមានានំ, សង្ឃោ វេ យជតំ មុខ”ន្តិ វុត្តំ។ តេន សង្ឃោ បុញ្ញស្ស អាយមុខន្តិ ទស្សេតិ។

យំ តំ **សរណ**ន្តិ អញ្ញំ ព្យាករណគាថមាហ។ តស្សត្ថោ – បញ្ចហិ ចក្ខូហិ ចក្ខុមា ភគវា យស្មា មយំ ឥតោ អដ្ឋមេ ទិវសេ តំ សរណំ អាគតម្ហា, តស្មា អត្តនា តវ សាសនេ អនុត្តរេន ទមថេន ទន្តាម្ហា, អហោ តេ សរណស្ស អានុភាវោតិ។

តតោ បរំ ភគវន្តំ ទ្វីហិ គាថាហិ ថោមេត្វា តតិយាយ វន្ទនំ យាចន្តោ **ភិក្ខវោ តិសតា ឥមេ**តិអាទិមាហាតិ។

បបញ្ចសូទនិយា មជ្ឈិមនិកាយដ្ឋកថាយ

សេលសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣. អស្សលាយនសុត្តវណ្ណនា

៤០១. **ឯវំ មេ សុតន្តិ អស្សលាយនសុត្តំ។ តត្ថ នានាវេរជ្ជកានន្តិ** អង្គមគធាទីហិ នានប្បការេហិ វេរជ្ជេហិ អាគតានំ, តេសុ វា រជ្ជេសុ ជាតសំវឌ្ឍានន្តិបិ អត្ថោ។ **កេនចិទេវា**តិ យញ្ញុបាសនាទិនា អនិយមិតកិច្ចេន។ **ចាតុវណ្ណិ**ន្តិ ចតុវណ្ណសាធារណំ។ មយំ បន ន្ហានសុទ្ធិយា ភាវនាសុទ្ធិយាបិ ព្រាហ្មណាវ សុជ្ឈន្តីតិ វទាម, អយុត្តម្បិ សមណោ គោតមោ ករោតីតិ មញ្ញមានា ឯវំ ចិន្តយឹសុ។ **វុត្តសិរោ**តិ វាបិតសិរោ។

ធម្មវាទីតិ សភាវវាទី។ **ទុប្បដិមន្តិយា**តិ អម្ហាទិសេហិ អធម្មវាទីហិ ទុក្ខេន បដិមន្តិតព្ពា ហោន្តិ។ ធម្មវាទិនោ នាម បរាជយោ ន សក្កា កាតុន្តិ ទស្សេតិ។ **បរិព្ពាជក**ន្តិ បព្ពជ្ជាវិធានំ, តយោ វេទេ ឧគ្គហេត្វា សព្ពបច្ឆា បព្ពជន្តា យេហិ មន្តេហិ បព្ពជន្តិ, បព្ពជិតា ច យេ មន្តេ បរិហរន្តិ, យំ វា អាចារំ អាចរន្តិ, តំ សព្ពំ ភោតា ចរិតំ សិក្ខិតំ។ តស្មា តុយ្ហំ បរាជយោ នត្ថិ, ជយោវ ភវិស្សតីតិ មញ្ញន្តា ឯវមាហំសុ។

៤០២. **ទិស្សន្តិ ខោ បនា**តិអាទិ តេសំ លទ្ធិភិន្ទនត្ថំ វុត្តំ។ តត្ថ **ព្រាហ្មណិយោ**តិ ព្រាហ្មណានំ បុត្តបដិលាភត្ថាយ អាវាហវិវាហវសេន កុលា អានីតា ព្រាហ្មណិយោ ទិស្សន្តិ ។ តា ខោ បនេតា អបរេន សមយេន **ឧតុនិយោបិ** ហោន្តិ, សញ្ជាតបុប្ផាតិ អត្ថោ។ **គព្ភិនិយោ**តិ សញ្ជាតគព្ភា។ **វិជាយមានា**តិ បុត្តធីតរោ ជនយមានា។ **បាយមានា**តិ ទារកេ ថញ្ញំ បាយន្តិយោ។ **យោនិជាវ សមានា**តិ ព្រាហ្មណីនំ បស្សាវមគ្គេន ជាតា សមានា។ **ឯវមាហំសូ**តិ ឯវំ វទន្តិ។ កថំ? **ព្រាហ្មណោវ សេដ្ឋោ វណ្ណោ...បេ.... ព្រហ្មទាយាទា**តិ។ យទិ បន នេសំ សច្ចវចនំ សិយា, ព្រាហ្មណីនំ កុច្ឆិ មហាព្រហ្មុនោ ឧរោ ភវេយ្យ, ព្រាហ្មណីនំ បស្សាវមគ្គោ មហាព្រហ្មុនោ មុខំ ភវេយ្យ, ឯត្តាវតា “មយំ មហាព្រហ្មុនោ ឧរេ វសិត្វា មុខតោ និក្ខន្តា”តិ វត្តុំ មា លភន្តូតិ អយំ មុខតោជាតច្ឆេទកវាទោ វុត្តោ។

៤០៣. **អយ្យោ ហុត្វា ទាសោ ហោតិ, ទាសោ ហុត្វា អយ្យោ ហោតី**តិ ព្រាហ្មណោ សភរិយោ វណិជ្ជំ បយោជេន្តោ យោនករដ្ឋំ វា កម្ពោជរដ្ឋំ វា គន្ត្វា កាលំ ករោតិ, តស្ស គេហេ វយប្បត្តោ បុត្តោ អសតិ ព្រាហ្មណីទាសេន វា កម្មករេន វា សទ្ធឹ សំវាសំ កប្បេតិ។ ឯកស្មឹ ទារកេ ជាតេ សោ បុរិសោ ទាសោវ ហោតិ, តស្ស ជាតទារកោ បន ទាយជ្ជសាមិកោ ហោតិ។ មាតិតោ សុទ្ធោ បិតិតោ អសុទ្ធោ សោ វណិជ្ជំ បយោជេន្តោ មជ្ឈិមបទេសំ គន្ត្វា ព្រាហ្មណទារិកំ គហេត្វា តស្សា កុច្ឆិស្មឹ បុត្តំ បដិលភតិ, សោបិ មាតិតោវ សុទ្ធោ ហោតិ បិតិតោ អសុទ្ធោ។ ឯវំ ព្រាហ្មណសមយស្មិញ្ញេវ ជាតិសម្ភេទោ ហោតីតិ ទស្សនត្ថមេតំ វុត្តំ។ **កឹ ពលំ, កោ អស្សាសោ**តិ យត្ថ តុម្ហេ ទាសា ហោន្តា សព្ពេវ ទាសា ហោថ, អយ្យា ហោន្តា សព្ពេវ អយ្យា ហោថ, ឯត្ថ វោ កោ ថាមោ, កោ អវស្សយោ, យំ ព្រាហ្មណោវ សេដ្ឋោ វណ្ណោតិ វទថាតិ ទីបេតិ។

៤០៤. **ខត្តិយោវ នុ ខោ**តិអាទយោ សុត្តច្ឆេទកវាទា នាម ហោន្តិ។

៤០៨. ឥទានិ ចាតុវណ្ណិសុទ្ធឹ ទស្សេន្តោ **ឥធ រាជា**តិអាទិមាហ។ **សាបានទោណិយា**តិ សុនខានំ បិវនទោណិយា។ **អគ្គិករណីយ**ន្តិ សីតវិនោទនអន្ធការវិធមនភត្តបចនាទិ អគ្គិកិច្ចំ។ **ឯត្ថ អស្សលាយនា**តិ ឯត្ថ សព្ពស្មឹ អគ្គិកិច្ចំ ករោន្តេ។

៤០៩. ឥទានិ យទេតំ ព្រាហ្មណា ចាតុវណ្ណិសុទ្ធីតិ វទន្តិ, ឯត្ថ ចាតុវណ្ណាតិ និយមោ នត្ថិ។ បញ្ចមោ ហិ បាទសិកវណ្ណោបិ អត្ថីតិ សំខិត្តេន តេសំ វាទេ ទោសទស្សនត្ថំ **ឥធ ខត្តិយកុមារោ**តិអាទិមាហ។ តត្រ **អមុត្រ ច បនេសាន**ន្តិ អមុស្មិញ្ច បន បុរិមនយេ ឯតេសំ មាណវកានំ កិញ្ចិ នានាករណំ ន បស្សាមីតិ វទតិ។ នានាករណំ បន តេសម្បិ អត្ថិយេវ។ ខត្តិយកុមារស្ស ហិ ព្រាហ្មណកញ្ញាយ ឧប្បន្នោ ខត្តិយបាទសិកោ នាម, ឥតរោ ព្រាហ្មណបាទសិកោ នាម, ឯតេ ហីនជាតិមាណវកា។

ឯវំ បញ្ចមស្ស វណ្ណស្ស អត្ថិតាយ ចាតុវណ្ណិសុទ្ធីតិ ឯតេសំ វាទេ ទោសំ ទស្សេត្វា ឥទានិ បុន ចាតុវណ្ណិសុទ្ធិយំឱវទន្តោ **តំ កឹ មញ្ញសី**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **សទ្ធេ**តិ មតកភត្តេ។ **ថាលិបាកេ**តិ បណ្ណាការភត្តេ។ **យញ្ញេ**តិ យញ្ញភត្តេ។ **បាហុនេ**តិ អាគន្តុកានំ កតភត្តេ។ **កឹ ហី**តិ កឹ មហប្ផលំ ភវិស្សតិ, នោ ភវិស្សតីតិ ទីបេតិ។

៤១០. **ភូតបុព្ព**ន្តិ អស្សលាយន បុព្ពេ មយិ ជាតិយា ហីនតរេ តុម្ហេ សេដ្ឋតរា សមានាបិ មយា ជាតិវាទេបញ្ហំ បុដ្ឋា សម្បាទេតុំ ន សក្ខិត្ថ, ឥទានិ តុម្ហេ ហីនតរា ហុត្វា មយា សេដ្ឋតរេន ពុទ្ធានំ សកេ ជាតិវាទបញ្ហំ បុដ្ឋា កឹ សម្បាទេស្សថ? ន ឯត្ថ ចិន្តា កាតព្ពាតិ មាណវំ ឧបត្ថម្ភេន្តោ ឥមំ ទេសនំ អារភិ។ តត្ថ **អសិតោ**តិ កាឡកោ។ **ទេវលោ**តិ តស្ស នាមំ, អយមេវ ភគវា តេន សមយេន។ **បដលិយោ**តិ គណង្គណុបាហនា។ **បត្ថណ្ឌិលេ**តិ បណ្ណសាលបរិវេណេ។ **កោ នុ ខោ**តិ កហំ នុ ខោ។ **គាមណ្ឌលរូបោ វិយា**តិ គាមទារករូបោ វិយ។ **សោ ខ្វាហំ, ភោ, ហោមី**តិ សោ អហំ, ភោ, អសិតទេវលោ ហោមីតិ វទតិ។ តទា កិរ មហាសត្តោ កោណ្ឌទមកោ ហុត្វា

វិចរតិ។ **អភិវាទេតុំ ឧបក្កមីសូ**តិ វន្ទិតុំ ឧបក្កមំ អកំសុ។ តតោ បដ្ឋាយ ច វស្សសតិកតាបសោបិ តទហុជាតំ ព្រាហ្មណកុមារំ អវន្ទន្តោ កោណ្ឌិតោ ហោតិ។

៤១១. **ជនិកា មាតា**តិ យាយ តុម្ហេ ជនិតា, សា វោ ជនិកា មាតា។ **ជនិកាមាតូ**តិ ជនិកាយ មាតុ។ **យោ ជនកោ**តិ យោ ជនកោ បិតា។ “យោ ជនិកោ បិតាតេវ” វា បាឋោ។

អសិតេនាតិ បញ្ហាភិញ្ញេន អសិតេន ទេវលេន ឥសិនា ឥមំ គន្ធព្ពបញ្ហំ បុដ្ឋា ន សម្បាយិស្សន្តិ។ **យេសន្តិ** យេសំ សត្តន្នំ ឥសីនំ។ **ន បុណ្ណោ ទព្ពិគាហោ**តិ តេសំ សត្តន្នំ ឥសីនំ ទព្ពិ គហេត្វា បណ្ណំ បចិត្វា ទាយកោ បុណ្ណោ នាម ឯកោ អហោសិ, សោ ទព្ពិគហណសិប្បំ ជានាតិ។ តុំ សាចរិយកោ តេសំ បុណ្ណោបិ ន ហោតិ, តេន ញាតំ ទព្ពិគហណសិប្បមត្តម្បិ ន ជានាសីតិ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

អយំ បន អស្សលាយនោ សទ្ធោ អហោសិ បសន្នោ, អត្តនោ អន្តោនិវេសនេយេវ ចេតិយំ ការេសិ។ យាវជ្ជទិវសា អស្សលាយនវំសេ ជាតា និវេសនំ ការេត្វា អន្តោនិវេសនេ ចេតិយំ ករោន្តេវាតិ។

បបញ្ចសូទនិយា មជ្ឈិមនិកាយដ្ឋកថាយ

អស្សលាយនសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤. ឃោដមុខសុត្តវណ្ណនា

៤១២. **ឯវំ មេ សុតន្តិ** ឃោដមុខសុត្តំ។ តត្ថ **ខេមិយម្ពវនេ**តិ ឯវំនាមកេ អម្ពវនេ។ **ធម្មិកោ បរិព្ពជោ**តិ ធម្មិកា បព្ពជ្ជា។ **អទស្សនា**តិ តុម្ហាទិសានំ វា បណ្ឌិតានំ អទស្សនេន។ **យោ វា បនេត្ថ ធម្មោ**តិ យោ វា បន ឯត្ថ ធម្មោ សភាវោ, តស្សេវ វា អទស្សនេន។ ឥមិនា “អម្ហាកំ កថា អប្បមាណំ, ធម្មោវ បមាណ”ន្តិ ទស្សេតិ។ តតោ ថេរោ “នវឧបោសថាគារេ វិយ ពហុនា កម្មេន ឥធ ភវិតព្ព”ន្តិ ចិន្តេត្វា ចង្កមា ឱរុយ្ហ បណ្ណសាលំ បវិសិត្វា និសីទិ។ តំ ទស្សេតុំ **ឯវំ វុត្តេ**តិអាទិ វុត្តំ។

៤១៣. **ចត្តារោមេ ព្រាហ្មណា**តិ ថេរស្ស កិរ ឯតទហោសិ – “អយំ ព្រាហ្មណោ ‘ធម្មិកំ បព្ពជ្ជំ ឧបគតោ សមណោ វា ព្រាហ្មណោ វា នត្ថី’តិ វទតិ។ ឥមស្ស ចត្តារោ បុគ្គលេ ទ្វេ ច បរិសា ទស្សេត្វា ‘ចតុត្ថំ បុគ្គលំ កតរាយ បរិសាយ ពហុលំ បស្សសី’តិ បុច្ឆិស្សាមិ, ជានមានោ ‘អនាគារិយបរិសាយ’ន្តិ វក្ខតិ។ ឯវមេតំ សកមុខេនេវ ‘ធម្មិកោ បរិព្ពជោ អត្ថី’តិ វទាបេស្សាមី”តិ ឥមំ ទេសនំ អារភិ។

៤១៤. តត្ថ **សារត្តរត្តា**តិ សុដ្ឋុ រត្តរត្តា។ **សានុគ្គហា វាចា ភាសិតា** សការណា វាចា ភាសិតា។ វុត្តញ្ហេតំ មយា “អម្ហាកំ កថា អប្បមាណំ, ធម្មោវ បមាណ”ន្តិ។

៤២១. **កី បន តេ**តិ គិហិ នាម កប្បិយម្បិ អកប្បិយម្បិ វទេយ្យាតិ វិវេចនត្ថំ បុច្ឆិ។ **ការាបេសី**តិ មាបេសិ។ ការាបេត្វា ច បន កាលំ កត្វា សគ្គេ និព្ពត្តោ។ ឯកស្ស កិរ ជាននសិប្បេ មាតរម្បិ បិតរម្បិ ឃាតេត្វា អត្តាវ ឃាតេតព្ពោតិ អាគច្ឆតិ។ ឯតំ សិប្បំ ជានន្តោ បបេត្វា ឯតំ អញ្ញោ សគ្គេ និព្ពត្តោ នាម នត្ថិ, ឯស បន ថេរំ ឧបនិស្សាយ បុញ្ញំ កត្វា តត្ថ និព្ពត្តិត្វា ច បន “កេនាហំ កម្មេន ឥធ និព្ពត្តោ”តិ អាវជ្ជេត្វា យថាភូតំ ញត្វា ឯកទិវសំ ជិណ្ណាយ ភោជនសាលាយ បដិសង្ខរណត្ថំ សង្ឃេ សន្និបតិតេ មនុស្សវេសេន អាគន្ត្វា បុច្ឆិ – “កិមត្ថំ, ភន្តេ, សង្ឃោ សន្និបតិតោ”តិ? ភោជនសាលាយ បដិសង្ខរណត្ថន្តិ។ កេនេសា ការិតាតិ? ឃោដមុខេនាតិ។ ឥទានិ សោ កុហិន្តិ? កាលង្កតោតិ។ អត្ថិ បនស្ស កោចិ ញាតកោតិ? អត្ថិ ឯកា ភគិនីតិ។ បក្កោសាបេថ នន្តិ។ ភិក្ខូ បក្កោសាបេសុំ។ សោ តំ ឧបសង្កមិត្វា – “អហំ, តវ ភាតា, ឃោដមុខោ នាម ឥមំ សាលំ ការេត្វា សគ្គេ និព្ពត្តោ, អសុកេ ច អសុកេ ច ឋានេ មយា ឋបិតំ ធនំ អត្ថិ, តំ គហេត្វា ឥមញ្ច ភោជនសាលំ ការេហិ, ទារកេ ច បោសេហី”តិ វត្វា ភិក្ខុសង្ឃំ វន្ទិត្វា វេហាសំ ឧប្បតិត្វា ទេវលោកមេវ អគមាសិ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

បបញ្ចសូទនិយា មជ្ឈិមនិកាយដ្ឋកថាយ

ឃោដមុខសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥. ចង្កីសុត្តវណ្ណនា

៤២២. **ឯវំ មេ សុតន្តិ** ចង្កីសុត្តំ។ តត្ថ **ទេវវនេ សាលវនេ**តិ តស្មឹ កិរ ទេវតានំ ពលិកម្មំ ករីយតិ, តេន តំ ទេវវនន្តិបិ សាលវនន្តិបិ វុច្ចតិ។ **ឱបាសាទំ អជ្ឈាវសតី**តិ ឱបាសាទនាមកេ ព្រាហ្មណគាមេ វសតិ, អភិភវិត្វា វា អាវសតិ, តស្ស សាមី ហុត្វា យាយ មរិយាទាយ តត្ថ វសិតព្ពំ, តាយ មរិយាទាយ វសតិ។ ឧបសគ្គវសេន បនេត្ថ ភុម្មត្ថេ ឧបយោគវចនំ វេទិតព្ពំ, តថស្ស អនុប្បយោគត្ថាវ សេសបទេសុ។ តត្ថ លក្ខណំ សទ្ទសត្ថតោ បរិយេសិតព្ពំ។ **សត្តុស្សទ**ន្តិ សត្តេហិ ឧស្សទំ ឧស្សន្នំ, ពហុជនំ អាកិណ្ណមនុស្សំ បោសាវនិយហត្ថិអស្សមោរមិគាទិអនេកសត្តសមាកិណ្ណញ្ចាតិ អត្ថោ។ យស្មា បន សោ គាមោ ពហិ អាវិជ្ឈិត្វា ជាតេន ហត្ថិអស្សាទីនំ ឃាសតិណេន ចេវ គេហច្ឆទនតិណេន ច សម្បន្នោ, តថា ទារុកដ្ឋេហិ ចេវ គេហសម្ភារកដ្ឋេហិ ច, យស្មា ចស្ស អព្ភន្តរេ វដ្ដចតុរស្សាទិសណ្ឋានា ពហូ បោក្ខរណិយោ, ជលជកុសុមវិចិត្តានិ ច ពហិ អនេកានិ តឡាកានិ វា ឧទកស្ស និច្ចភរិតានេវ ហោន្តិ, តស្មា **សតិណកដ្ឋោទក**ន្តិ វុត្តំ។

សហ ធញ្ញេន **សធញ្ញំ**, បុព្ពណ្ណាបរណ្ណាទិភេទំ ពហុធញ្ញសន្និចយន្តិ អត្ថោ។ ឯត្តាវតា យស្មឹ គាមេ ព្រាហ្មណោ សេតច្ឆត្តំ ឧស្សាបេត្វា រាជលីលាយ វសតិ។ តស្ស សមិទ្ធិសម្បត្តិ ទីបិតា ហោតិ។ រាជតោ លទ្ធំ ភោគ្គំ **រាជភោគ្គំ**។ កេន ទិន្នន្តិ ចេ, **រញ្ញា បសេនទិនា កោសលេន ទិន្នំ**។ **រាជទាយ**ន្តិ រញ្ញោ ទាយភូតំ, ទាយជ្ជន្តិ អត្ថោ។ **ព្រហ្មទេយ្យ**ន្តិ សេដ្ឋទេយ្យំ, ឆត្តំ ឧស្សាបេត្វា រាជសង្ខេបេន ភុញ្ជិតព្ពន្តិ អត្ថោ។ អថ វា **រាជភោគ្គ**ន្តិ សព្ពំ ឆេជ្ជភេជ្ជំ អនុសាសន្តេន តិត្ថបព្ពតាទីសុ សុង្កំ គណ្ហន្តេន សេតច្ឆត្តំ ឧស្សាបេត្វា រញ្ញា ហុត្វា ភុញ្ជិតព្ពំ។ តត្ថ **រញ្ញា បសេនទិនា កោសលេន ទិន្នំ រាជទាយ**ន្តិ។ ឯត្ថ រញ្ញា ទិន្នត្តា រាជទាយំ, ទាយករាជទីបនត្ថំ បនស្ស “រញ្ញា បសេនទិនា កោសលេន ទិន្ន”ន្តិ ឥទំ វុត្តំ។ **ព្រហ្មទេយ្យ**ន្តិ សេដ្ឋទេយ្យំ, យថា ទិន្នំ ន បុន គហេតព្ពំ ហោតិ និស្សដ្ឋបរិច្ចត្តំ, ឯវំ ទិន្នន្តិ អត្ថោ។

៤២៣. ពហូ ពហូ ហុត្វា សំហតាតិ សង្ឃា។ ឯកេកិស្សា ទិសាយ សង្ឃោ ឯតេសំ អត្ថីតិ **សង្ឃី**។ បុព្ពេ គាមស្ស អន្តោ អគណា ពហិ និក្ខមិត្វា គណា សម្បន្នាតិ **គណីភូតា**។ **ឧត្តរេនមុខា**តិ ឧត្តរទិសាភិមុខា។ **ខត្តំ អាមន្តេសី**តិ ខត្តា វុច្ចតិ បុច្ឆិតបញ្ហព្យាករណសមត្ថោ មហាមត្តោ, តំ អាមន្តេសិ។ **អាគមេន្តូ**តិ មុហុត្តំ បដិមានេន្តុ, អច្ឆន្តូតិ វុត្តំ ហោតិ។

៤២៤. **នានាវេរជ្ជកាន**ន្តិ នានាវិធេសុ រជ្ជេសុ អញ្ញេសុ កាសិកោសលាទីសុ ជាតា វា និវសន្តិ វា, តតោ វា អាគតាតិ នានាវេរជ្ជកា, តេសំ នានាវេរជ្ជកានំ។ **កេនចិទេវា**តិ អនិយមិតេន យញ្ញុបាសនាទិនា កេនចិ កិច្ចេន។ តេ តស្ស គមនំ សុត្វា ចិន្តេសុំ – “អយំ, ចង្កី, ឧគ្គតព្រាហ្មណោ, យេភុយ្យេន ច អញ្ញេ ព្រាហ្មណា សមណំ គោតមំ សរណំ គតា, អយមេវ ន គតោ។ ស្វាយំ សចេ តត្ថ គមិស្សតិ, អទ្ធា សមណស្ស គោតមស្ស អាវដ្ដនិយា មាយាយ អាវដ្ដិតោ សរណំ គមិស្សតិ។ តតោ ឯតស្សាបិ គេហទ្វារេ ព្រាហ្មណានំ អសន្និបាតោ ភវិស្សតិ។ ហន្ទស្ស គមនន្តរាយំ ករោមា”តិ សម្មន្តយិត្វា តត្ថ អគមំសុ។ តំ សន្ធាយ “អថ ខោ តេ ព្រាហ្មណា”តិអាទិ វុត្តំ។

តត្ថ **ឧភតោ**តិ ទ្វីហិ បក្ខេហិ។ **មាតិតោ ច បិតិតោ ចា**តិ, ភោតោ មាតា ព្រាហ្មណី, មាតុមាតា ព្រាហ្មណី, តស្សាបិ មាតា ព្រាហ្មណី។ បិតា ព្រាហ្មណោ, បិតុបិតា ព្រាហ្មណោ, តស្សបិ បិតា ព្រាហ្មណោតិ។ ឯវំ ភវំ ឧភតោ សុជាតោ, មាតិតោ ច បិតិតោ ច។ **សំសុទ្ធគហណិកោ**តិ សំសុទ្ធា តេ មាតុ គហណី, សំសុទ្ធា តេ មាតុ កុច្ឆីតិ អត្ថោ។ **យាវ សត្តមា បិតាមហយុគា**តិ ឯត្ថ បិតុ បិតា បិតាមហោ, បិតាមហស្ស យុគំ បិតាមហយុគំ។ **យុគ**ន្តិ អាយុប្បមាណំ វុច្ចតិ។ អភិលាបមត្តមេវ ចេតំ, អត្ថតោ បន បិតាមហោវ បិតាមហយុគំ។ តតោ ឧទ្ធំ សព្ពេបិ បុព្ពបុរិសា បិតាមហគ្គហណេនេវ គហិតា។ ឯវំ យាវ សត្តមោ បុរិសោ, តាវ សំសុទ្ធគហណិកោ។ អថ វា អក្ខិត្តោ អនុបកុដ្ឋោ ជាតិវាទេនាតិ ទស្សេតិ។ **អក្ខិត្តោ**តិ អបនេថ ឯតំ, កឹ ឥមិនាតិ ឯវំ អក្ខិត្តោ អនវក្ខិត្តោ។ **អនុបក្កុដ្ឋោ**តិ ន ឧបកុដ្ឋោ, ន អក្កោសំ វា និន្ទំ វា បត្តបុព្ពោ។ កេន ការណេនាតិ។ ជាតិវាទេន, ឥតិបិ ហីនជាតិកោ ឯសោតិ ឯវរូបេន វចនេនាតិ អត្ថោ។ **ឥមិនាបង្គេនា**តិ ឥមិនាបិ ការណេន។

អឌ្ឍោតិ ឥស្សរោ។ **មហទ្ធនោ**តិ មហតា ធនេន សមន្នាគតោ។ ភោតោ ហិ គេហេ បថវិយំ បំសុវាលិកា វិយ ពហុ ធនំ, សមណោ បន គោតមោ អធនោ ភិក្ខាយ ឧទរំ បូរេត្វា យាបេតីតិ ទស្សេន្តិ ។ **មហាភោគោ**តិ បញ្ចកាមគុណវសេន មហាឧបភោគោ។ ឯវំ យំ យំ គុណំ វទន្តិ, តស្ស តស្ស បដិបក្ខវសេន ភគវតោ អគុណំយេវ ទស្សេមាតិ មញ្ញមានា វទន្តិ។

អភិរូបោតិ អញ្ញេហិ មនុស្សេហិ អធិករូបោ។ **ទស្សនីយោ**តិ ទិវសម្បិ បស្សន្តានំ អតិត្តិករណតោ ទស្សនយោគ្គោ, ទស្សនេនេវ ចិត្តបសាទជននតោ **បាសាទិកោ**។ បោក្ខរតា វុច្ចតិ សុន្ទរភាវោ, វណ្ណស្ស បោក្ខរតា វណ្ណបោក្ខរតា, តាយ **វណ្ណបោក្ខរតាយ,** វណ្ណសម្បត្តិយាតិ អត្ថោ។ បោរាណា បន **បោក្ខរ**ន្តិ សរីរំ វទន្តិ, វណ្ណំ វណ្ណមេវ។ តេសំ មតេន វណ្ណោ ច បោក្ខរញ្ច វណ្ណបោក្ខរានិ, តេសំ ភាវោ វណ្ណបោក្ខរតា។ ឥតិ **បរមាយ វណ្ណបោក្ខរតាយា**តិ

ឧត្តមបរិសុទ្ធេន វណ្ណេន ចេវ សរីរសណ្ឋានសម្បត្តិយា ចាតិ អត្ថោ។ **ព្រហ្មវណ្ណី**តិ សេដ្ឋវណ្ណី, បរិសុទ្ធវណ្ណេសុបិ សេដ្ឋេន សុវណ្ណវណ្ណេនេវ សមន្នាគតោតិ អត្ថោ។ **ព្រហ្មវច្ឆសី**តិ មហាព្រហ្មុនោ សរីរសទិសេន សរីរេន សមន្នាគតោ។ **អខុទ្ទាវកាសោ ទស្សនាយា**តិ ភោតោ សរីរេ ទស្សនស្ស ឱកាសោ ន ខុទ្ទកោ មហា។ សព្ពានេវ តេ អង្គបច្ចង្គានិ ទស្សនីយានេវ, តានិ ចាបិ មហន្តានេវាតិ ទីបេតិ។

សីលមស្ស អត្ថីតិ **សីលវា**។ វុទ្ធំ វឌ្ឍិតំ សីលមស្សាតិ **វុទ្ធសីលី។ វុទ្ធសីលេនា**តិ វុទ្ធេន វឌ្ឍិតេន សីលេន។ **សមន្នាគតោ**តិ យុត្តោ, ឥទំ វុទ្ធសីលីបទស្សេវ វេវចនំ។ សព្ពមេតំ បញ្ចសីលមត្តមេវ សន្ធាយ វទន្តិ។

កល្យាណវាចោតិអាទីសុ កល្យាណា សុន្ទរា បរិមណ្ឌលបទព្យញ្ជនា វាចា អស្សាតិ កល្យាណវាចោ។ កល្យាណំ មធុរំ វាក្ករណំ អស្សាតិ **កល្យាណវាក្ករណោ**។ វាក្ករណន្តិ ឧទាហរណឃោសោ។ គុណបរិបុណ្ណភាវេន បុរេ ភវាតិ **បោរី**។ បុរេ វា ភវត្តា បោរី។ នាគរិកិត្ថិយា សុខុមាលត្តនេន សទិសាតិបិ បោរី។ តាយ **បោរិយា។ វិស្សដ្ឋាយា**តិ អបលិពុទ្ធាយ, សន្ទិដ្ឋវិលម្ពិតាទិទោសរហិតាយ។ **អនេលគលាយា**តិ ឯលគលេន វិរហិតាយ។ ឯកច្ចស្ស ហិ កថេន្តស្ស ឯលំ គលតិ, លាលា វា បគ្ឃរតិ, ខេឡផុសិតានិ វា និក្ខមន្តិ, តស្ស វាចា ឯលគលា នាម ហោតិ។ តព្ពិបរិតាយាតិ អត្ថោ។ **អត្ថស្ស វិញ្ញាបនិយា**តិអាទិមជ្ឈបរិយោសានំ បាកដំ កត្វា ភាសិតត្ថស្ស វិញ្ញាបនសមត្ថាយ។ សេសមេត្ថ ព្រាហ្មណវណ្ណេ ឧត្តានមេវ។

៤២៥. ឯវំ វុត្តេតិ ឯវំ តេហិ ព្រាហ្មណេហិ វុត្តេ, ចង្កី, “ឥមេ ព្រាហ្មណា អត្តនោ វណ្ណេ វុច្ចមានេ អតុស្សនកសត្តោ នាម នត្ថិ, វណ្ណមស្ស ភណិត្វា និវារេស្សាមាតិ ជាតិអាទីហិ មម វណ្ណំ វទន្តិ, ន ខោ បន មេ យុត្តំ អត្តនោ វណ្ណេ វឌ្ឍិតុំ។ ហន្ទាហំ ឯតេសំ វាទំ ភិន្ទិត្វា សមណស្ស គោតមស្ស មហន្តភាវំ ញាបេត្វា ឯតេសំ តត្ថ គមនំ ករោមី”តិ ចិន្តេត្វា **តេន ហិ, ភោ, មមាបិ សុណាថា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ យេបិ “ឧភតោ សុជាតោ”តិអាទយោ អត្តនោ គុណេហិ សទិសា គុណា, តេបិ “កោ ចាហំ, កេ ច សមណស្ស គោតមស្ស ជាតិសម្បត្តិអាទយោ គុណា”តិ អត្តនោ គុណេហិ ឧត្តរិតរេយេវ មញ្ញមានោ, ឥតរេ បន ឯកន្តេនេវ ភគវតោ មហន្តភាវទីបនត្ថំ បកាសេតិ។ **មយមេវ អរហាមា**តិ ឯវំ និយមេន្តោ ចេត្ថ ឥទំ ទីបេតិ – យទិ គុណមហន្តតាយ ឧបសង្កមិតព្ពោ នាម ហោតិ, យថា សិនេរុំ ឧបនិធាយ សាសបោ, មហាសមុទ្ទំ ឧបនិធាយ គោបទកំ, សត្តសុ មហាសរេសុ ឧទកំ ឧបនិធាយ ឧស្សាវពិន្ទុ បរិត្តោ លាមកោ, ឯវមេវ សមណស្ស គោតមស្ស ជាតិសម្បត្តិអាទយោ គុណេ ឧបនិធាយ អម្ហាកំ គុណា បរិត្តា លាមកា, តស្មា មយមេវ អរហាម តំ ភវន្តំ គោតមំ ទស្សនាយ ឧបសង្កមិតុន្តិ។

ភូមិគតញ្ច វេហាសដ្ឋញ្ចាតិ ឯត្ថ រាជង្គណេ ចេវ ឧយ្យានេ ច សុធាមដ្ឋា បោក្ខរណិយោ សត្តរតនបូរិ កត្វា ភូមិយំ ឋបិតំ ធនំ ភូមិគតំ នាម, បាសាទនិយ្យូហាទយោ បន បូរេត្វា ឋបិតំ វេហាសដ្ឋំ នាម។ ឯវំ តាវ កុលបរិយាយេន អាគតំ។ តថាគតស្ស បន ជាតទិវសេយេវ សង្ខោ ឯលោ ឧប្បលោ បុណ្ឌរីកោតិ ចត្តារោ និធយោ ឧបគតា។ តេសុ សង្ខោ គាវុតិកោ, ឯលោ អឌ្ឍយោជនិកោ, ឧប្បលោ តិគាវុតិកោ បុណ្ឌរីកោ យោជនិកោតិ។ តេសុបិ គហិតគហិតដ្ឋានំ បូរតិយេវ។ ឥតិ ភគវា បហូតំ ហិរញ្ញសុវណ្ណំ ឱហាយ បព្ពជិតោតិ វេទិតព្ពោ។ **ទហរោវា**តិអាទីនិ ហេដ្ឋា វិត្ថារិតានេវ។

អខុទ្ទាវកាសោតិ ឯត្ថ ភគវតិ អបរិមាណោយេវ ទស្សនាវកាសោតិ វេទិតព្ពោ។ តត្រិទំ វត្ថុ – រាជគហេ កិរ អញ្ញតរោ ព្រាហ្មណោ “សមណស្ស កិរ គោតមស្ស បមាណំ គហេតុំ ន សក្កា”តិ សុត្វា ភគវតោ បិណ្ឌាយ បវិសនកាលេ សន្ធិហត្ថំ វេឡុំ គហេត្វា នគរទ្វារស្ស ពហិ ឋត្វា សម្បត្តេ ភគវតិ វេឡុំ គហេត្វា សមីបេ អដ្ឋាសិ, វេឡុ ភគវតោ ជាណុមត្តំ បាបុណិ។ បុនទិវសេ ទ្វេ វេឡូ ឃដេត្វា សមីបេ អដ្ឋាសិ , ភគវា ទ្វិន្នំ វេឡូនំ ឧបរិ ទ្វិវេណុមត្តមេវ បញ្ញាយមានោ, “ព្រាហ្មណ, កឹ ករោសី”តិ អាហ? តុម្ហាកំ បមាណំ គណ្ហាមីតិ។ “ព្រាហ្មណ, សចេបិ ត្វំ សកលចក្កវាឡគព្ភំ បូរេត្វា ឋិតវេឡុំ ឃដេត្វា អាគមិស្សសិ, នេវ មេ បមាណំ គហេតុំ សក្ខិស្សសិ។ ន ហិ មយា ចត្តារិ អសង្ខ្យេយ្យានិ កប្បសតសហស្សញ្ច តថា បារមិយោ បូរិតា, យថា មេ បរោ បមាណំ គណ្ហេយ្យ, អតុលោ ព្រាហ្មណ, តថាគតោ អប្បមេយ្យោ”តិ វត្វា ធម្មបទេ គាថមាហ។ គាថាបរិយោសានេ ចតុរាសីតិបាណសហស្សានិ អមតំ បិវឹសុ។

អបរម្បិ វត្ថុ – រាហុ កិរ អសុរិន្ទោ ចត្តារិ យោជនសហស្សានិ អដ្ឋ ច យោជនសតានិ ឧច្ចោ, ពាហន្តរមស្ស ទ្វាទសយោជនសតានិ, ហត្ថតលបាទតលានំ បុថុលតា តីណិ យោជនសតានិ, អង្គុលិបព្ពានិ បណ្ណាសយោជនានិ , ភមុកន្តរំ បណ្ណាសយោជនំ, នលាដំ តិយោជនសតំ, សីសំ នវយោជនសតំ។ សោ – “អហំ ឧច្ចោស្មិ, សត្ថារំ ឱនមិត្វា ឱលោកេតុំ ន សក្ខិស្សាមី”តិ ន គច្ឆតិ។ សោ ឯកទិវសំ ភគវតោ វណ្ណំ សុត្វា “យថា កថញ្ច ឱលោកេស្សាមី”តិ អាគតោ។ ភគវា តស្ស អជ្ឈាសយំ វិទិត្វា “ចតូសុ ឥរិយាបថេសុ កតរេន ទស្សេមី”តិ ចិន្តេត្វា

“ឋិតកោ នាម នីចោបិ ឧច្ចោ វិយ បញ្ញាយតិ, និបន្នោវស្ស អត្តានំ ទស្សេស្សាមី”តិ, “អានន្ទ, គន្ធកុដិបរិវេណេ មញ្ចកំ បញ្ញាបេហី”តិ វត្វា តត្ថ សីហសេយ្យំ កប្បេសិ។ រាហុ អាគន្ត្វា និបន្នំ ភគវន្តំ គីវំ ឧន្នាមេត្វា នភមជ្ឈេ បុណ្ណចន្ទំ វិយ ឧល្លោកេតិ។ កិមិទំ អសុរិន្ទាតិ ច វុត្តេ, ភគវា ឱនមិត្វា ឱលោកេតុំ ន សក្ខិស្សាមីតិ ន គច្ឆិន្តិ។ ន មយា អសុរិន្ទ អធោមុខេន បារមិយោ បូរិតា, ឧទ្ធគ្គំ មេ កត្វា ទានំ ទិន្នន្តិ។ តំទិវសំ រាហុ សរណំ អគមាសិ។ ឯវំ ភគវា អខុទ្ទាវកាសោ ទស្សនាយ។

ចតុបារិសុទ្ធិសីលេន **សីលវា**។ តំ បន សីលំ អរិយំ ឧត្តមំ បរិសុទ្ធំ, តេនាហ **អរិយសីលី**តិ។ តទេវ អនវជ្ជដ្ឋេន កុសលំ, តេនាហ **កុសលសីលី**តិ។ **កុសលេន សីលេនា**តិ ឥទមស្ស វេវចនំ។ **ពហូនំ អាចរិយបាចរិយោ**តិ ភគវតោ ឯកេកាយ ធម្មទេសនាយ ចតុរាសីតិបាណសហស្សានិ អបរិមាណាបិ ទេវមនុស្សា មគ្គផលាមតំ បិវន្តិ។ តស្មា ពហូនំ អាចរិយោ, សាវកវិនេយ្យានំ បាចរិយោតិ។

ខីណកាមរាគោតិ ឯត្ថ កាមំ ភគវតោ សព្ពេបិ កិលេសា ខីណា, ព្រាហ្មណោ បន តេ ន ជានាតិ, អត្តនោ ជាននដ្ឋានេយេវ គុណំ កថេតិ។ **វិគតចាបល្លោ**តិ “បត្តមណ្ឌនា ចីវរមណ្ឌនា សេនាសនមណ្ឌនា ឥមស្ស វា បូតិកាយស្ស…បេ…. កេលនា បដិកេលនា”តិ ឯវំ វុត្តចាបល្យវិរហិតោ។

អបាបបុរេក្ខារោតិ អបាបេ នវលោកុត្តរធម្មេ បុរតោ កត្វា វិចរតិ។ **ព្រហ្មញ្ញាយ បជាយា**តិ សារិបុត្តមោគ្គល្លានមហាកស្សបាទិភេទាយ ព្រាហ្មណបជាយ។ (អវិរុទ្ធោ ហិ សោ) ឯតិស្សាយ បជាយ បុរេក្ខារោ។ អយញ្ហិ បជា សមណំ គោតមំ បុរតោ កត្វា ចរតីតិ អត្ថោ។ អបិច **អបាបបុរេក្ខារោ**តិ ន បាបបុរេក្ខារោ, ន បាបំ បុរតោ កត្វា ចរតិ, បាបំ ន ឥច្ឆតីតិ អត្ថោ។ កស្ស? **ព្រហ្មញ្ញាយ បជាយ** អត្តនា សទ្ធឹ បដិវិរុទ្ធាយបិ ព្រាហ្មណបជាយ អវិរុទ្ធោ ហិតសុខត្ថិកោយេវាតិ វុត្តំ ហោតិ។

តិរោរដ្ឋាតិ បររដ្ឋតោ។ **តិរោជនបទា**តិ បរជនបទតោ។ **សំបុច្ឆិតុំ អាគច្ឆន្តី**តិ ខត្តិយបណ្ឌិតាទយោ ចេវ ព្រាហ្មណគន្ធព្ពាទយោ ច បញ្ហេ អភិសង្ខរិត្វា បុច្ឆិស្សាមាតិ អាគច្ឆន្តិ។ តត្ថ កេចិ បុច្ឆាយ វា ទោសំ វិស្សជ្ជនសម្បដិច្ឆនេ វា អសមត្ថតំ សល្លក្ខេត្វា អបុច្ឆិត្វាវ តុណ្ហី និសីទន្តិ, កេចិ បុច្ឆន្តិ, កេសញ្ចិ ភគវា បុច្ឆាយ ឧស្សាហំ ជនេត្វា វិស្សជ្ជេតិ។ ឯវំ សព្ពេសម្បិ តេសំ វិមតិយោ តីរំ បត្វា មហាសមុទ្ទស្ស ឩមិយោ វិយ ភគវន្តំ បត្វាវ ភិជ្ជន្តិ។ សេសមេត្ថ តថាគតស្ស វណ្ណេ ឧត្តានមេវ។

អតិថី នោ តេ ហោន្តីតិ តេ អម្ហាកំ អាគន្តុកា នវកា បាហុនកា ហោន្តីតិ អត្ថោ។ **បរិយាបុណាមី**តិ ជានាមិ។ **អបរិមាណវណ្ណោ**តិ តថារូបេនេវ សព្ពញ្ញុនាបិ អប្បមេយ្យវណ្ណោ, បគេវ មាទិសេនាតិ ទស្សេតិ។ វុត្តម្បិ ចេតំ –

> “ពុទ្ធោបិ ពុទ្ធស្ស ភណេយ្យ វណ្ណំ,
> កប្បម្បិ ចេ អញ្ញមភាសមានោ;
> ខីយេថ កប្បោ ចិរទីឃមន្តរេ,
> វណ្ណោ ន ខីយេថ តថាគតស្សា”តិ។

ឥមំ បន គុណកថំ សុត្វា តេ ព្រាហ្មណា ចិន្តយឹសុ “យថា, ចង្កី, សមណស្ស គោតមស្ស វណ្ណំ ភាសតិ, អនោមគុណោ សោ ភវំ គោតមោ, ឯវំ តស្ស គុណេ ជានមានេន ខោ បន ឥមិនា អតិចិរំ អធិវាសិតំ, ហន្ទ នំ អនុវត្តាមា”តិ អនុវត្តមានា “តេន ហិ, ភោ”តិអាទិមាហំសុ។

៤២៦. ឱបាតេតីតិ បវេសេតិ។ **សំបុរេក្ខរោន្តី**តិ បុត្តមត្តនត្តមត្តម្បិ សមានំ បុរតោ កត្វា វិចរន្តិ។

៤២៧. មន្តបទន្តិ មន្តាយេវ មន្តបទំ, វេទោតិ អត្ថោ។ **ឥតិហិតិហ បរម្បរាយា**តិ ឯវំ កិរ ឯវំ កិរាតិ បរម្បរភាវេន អាគតន្តិ ទីបេតិ។ **បិដកសម្បទាយា**តិ បាវចនសង្ខាតសម្បត្តិយា។ សាវិត្តិអាទីហិ ឆន្ទពន្ធេហិ ច វគ្គពន្ធេហិ ច សម្បាទេត្វា អាគតន្តិ ទស្សេតិ។ **តត្ថ ចា**តិ តស្មឹ មន្តបទេ។ **បវត្តារោ**តិ បវត្តយិតារោ។ **យេស**ន្តិ យេសំ សន្តកំ។ **មន្តបទ**ន្តិ វេទសង្ខាតំ មន្តមេវ។ **គីត**ន្តិ អដ្ឋកាទីហិ ទសហិ បោរាណកព្រាហ្មណេហិ បទសម្បត្តិវសេន សជ្ឈាយិតំ។ **បវុត្ត**ន្តិ អញ្ញេសំ វុត្តំ, វាចិតន្តិ អត្ថោ។ **សមិហិត**ន្តិ សមុបព្យូឡ្ហំ រាសិកតំ, បិណ្ឌំ កត្វា ឋបិតន្តិ អត្ថោ។ **តទនុគាយន្តី**តិ ឯតរហិ ព្រាហ្មណា តំ តេហិ បុព្ពេ គីតំ អនុគាយន្តិ អនុសជ្ឈាយន្តិ វាទេន្តិ។ **តទនុភាសន្តី**តិ តំ អនុភាសន្តិ, ឥទំ បុរិមស្សេវ វេវចនំ។ **ភាសិតមនុភាសន្តី**តិ តេហិ ភាសិតំ សជ្ឈាយិតំ អនុសជ្ឈាយន្តិ។ **វាចិតមនុវាចេន្តី**តិ តេហិ អញ្ញេសំ វាចិតំ អនុវាចេន្តិ។ **សេយ្យថិទ**ន្តិ តេ កតមេតិ អត្ថោ។

អង្គកោតិអាទីនិ តេសំ នាមានិ, តេ កិរ ទិព្ពេន ចក្ខុនា ឱលោកេត្វា បរូបឃាតំ អកត្វា កស្សបសម្មាសម្ពុទ្ធស្ស ភគវតោ បាវចនេន សហ សំសន្ទេត្វា មន្តេ គន្ថេសុំ, អបរាបរេ បន ព្រាហ្មណា បាណាតិបាតាទីនិ បក្ខិបិត្វា តយោ វេទេ ភិន្ទិត្វា ពុទ្ធវចនេន សទ្ធឹ វិរុទ្ធេ អកំសុ។

៤២៨. អន្ធវេណីតិ អន្ធបវេណី។ ឯកេន ហិ ចក្ខុមតា គហិតយដ្ឋិយា កោដឹ ឯកោ អន្ធោ គណ្ហាតិ, តំ អន្ធំ អញ្ញោ, តំ អញ្ញោតិ ឯវំ បណ្ណាស សដ្ឋិ អន្ធា បដិបាដិយា ឃដិតា អន្ធវេណីតិ វុច្ចតិ។ **បរម្បរាសំសត្តា**តិ អញ្ញមញ្ញំ លគ្គា, យដ្ឋិគ្គាហកេនបិ ចក្ខុមតា វិរហិតាតិ អត្ថោ។ ឯកោ កិរ ធុត្តោ អន្ធគណំ ទិស្វា “អសុកគាមេ ខជ្ជភោជ្ជំ សុលភ”ន្តិ ឧស្សាហេត្វា តេហិ “តត្ថ នោ សាមិ នេហិ, ឥទំ នាម តេ ទេមា”តិ វុត្តេ លញ្ជំ គហេត្វា អន្តរាមគ្គេ មគ្គា ឱក្កម្ម មហន្តំ គច្ឆំ អនុបរិគន្ត្វា បុរិមស្ស ហត្ថេន បច្ឆិមស្ស កច្ឆំ គណ្ហាបេត្វា “កិញ្ចិ កម្មំ អត្ថិ, គច្ឆថ តាវ តុម្ហេ”តិ វត្វា បលាយិ។ តេ ទិវសម្បិ គន្ត្វា មគ្គំ អវិន្ទមានា “កហំ, ភោ, ចក្ខុមា កហំ មគ្គោ”តិ បរិទេវិត្វា មគ្គំ អវិន្ទមានា តត្ថេវ មរិំសុ។ តេ សន្ធាយ វុត្តំ “បរម្បរាសំសត្តា”តិ។ **បុរិមោបី**តិ បុរិមេសុ ទសសុ ព្រាហ្មណេសុ ឯកោបិ។ **មជ្ឈិមោបី**តិ មជ្ឈេ អាចរិយបាចរិយេសុ ឯកោបិ។ **បច្ឆិមោបី**តិ ឥទានិ ព្រាហ្មណេសុ ឯកោបិ។

បញ្ច ខោតិ បាឡិអាគតេសុ ទ្វីសុ អញ្ញេបិ ឯវរូបេ តយោ បក្ខិបិត្វា វទតិ។ **ទ្វេធាវិបាកា**តិ ភូតវិបាកា វា អភូតវិបាកា វា។ **នាលមេត្ថា**តិ, ភារទ្វាជ, សច្ចំ អនុរក្ខិស្សាមីតិ បដិបន្នេន វិញ្ញុនា “យំ មយា គហិតំ, ឥទមេវ សច្ចំ មោឃមញ្ញ”ន្តិ ឯត្ថ ឯកំសេនេវ និដ្ឋំ គន្តុំ នាលំ ន យុត្តន្តិ ឧបរិ បុច្ឆាយ មគ្គំ វិវរិត្វា បបេសិ។

៤៣០. ឥធ, ភារទ្វាជ, ភិក្ខូតិ ជីវកសុត្តេ (ម. និ. ២.៥១ អាទយោ) វិយ មហាវច្ឆសុត្តេ (ម. និ. ២.១៩៣ អាទយោ) វិយ ច អត្តានញ្ញេវ សន្ធាយ វទតិ។ **លោភនីយេសុ ធម្មេសូ**តិ លោភធម្មេសុ។ សេសបទទ្វយេបិ ឯសេវ នយោ។

៤៣២. សទ្ធំ និវេសេតីតិ ឱកប្បនិយសទ្ធំ និវេសេតិ។ **ឧបសង្កមតី**តិ ឧបគច្ឆតិ។ **បយិរុបាសតី**តិ សន្តិកេ និសីទតិ។ **សោត**ន្តិ បសាទសោតំ ឱទហតិ។ **ធម្ម**ន្តិ ទេសនាធម្មំ សុណាតិ។ **ធារេតី**តិ បគុណំ កត្វា ធារេតិ។ **ឧបបរិក្ខតី**តិ អត្ថតោ ច ការណតោ ច វីមំសតិ។ **និជ្ឈានំ ខមន្តី**តិ ឱលោកនំ ខមន្តិ, ឥធ សីលំ កថិតំ, ឥធ សមាធីតិ ឯវំ ឧបដ្ឋហន្តីតិ អត្ថោ។ **ឆន្ទោ**តិ កត្តុកម្យតា ឆន្ទោ។ **ឧស្សហតី**តិ វាយមតិ។ **តុលេតី**តិ អនិច្ចាទិវសេន តីរេតិ។ **បទហតី**តិ មគ្គបធានំ បទហតិ។ **កាយេន ចេវ បរមសច្ច**ន្តិ សហជាតនាមកាយេន ច និព្ពានំ សច្ឆិករោតិ, បញ្ញាយ ច កិលេសេ និព្ពិជ្ឈិត្វា តទេវ វិភូតំ បាកដំ ករោន្តោ បស្សតិ។

៤៣៣. សច្ចានុពោធោតិ មគ្គានុពោធោ។ **សច្ចានុប្បត្តី**តិ ផលសច្ឆិកិរិយា។ **តេសំយេវា**តិ ហេដ្ឋា វុត្តានំ ទ្វាទសន្នំ, ឯវំ ទីឃំ មគ្គវាទំ អនុលោមេតិ, តស្មា នាយមត្ថោ។ អយំ បនេត្ថ អត្ថោ – **តេសំយេវា**តិ តេសំ មគ្គសម្បយុត្តធម្មានំ។ **បធាន**ន្តិ មគ្គបធានំ។ តញ្ហិ ផលសច្ឆិកិរិយសង្ខាតាយ សច្ចានុប្បត្តិយា ពហុការំ, មគ្គេ អសតិ ផលាភាវតោតិ។ ឥមិនា នយេន សព្ពបទេសុ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

បបញ្ចសូទនិយា មជ្ឈិមនិកាយដ្ឋកថាយ

ចង្កីសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៦. ឯសុការីសុត្តវណ្ណនា

៤៣៧. ឯវំ មេ សុតន្តិ ឯសុការីសុត្តំ។ តត្ថ **ពិលំ ឱលគ្គេយ្យុ**ន្តិ កោដ្ឋាសំ លគ្គាបេយ្យុំ, ឥមិនា សត្ថធម្មំ នាម ទស្សេតិ។ សត្ថវាហោ កិរ មហាកន្តារបដិបន្នោ អន្តរាមគ្គេ គោណេ មតេ មំសំ គហេត្វា សព្ពេសំ សត្ថិកានំ “ឥទំ ខាទិត្វា ឯត្តកំ មូលំ ទាតព្ព”ន្តិ កោដ្ឋាសំ ឱលគ្គេតិ, គោណមំសំ នាម ខាទន្តាបិ អត្ថិ អខាទន្តាបិ, មូលំ ទាតុំ សក្កោន្តាបិ អសក្កោន្តាបិ។ សត្ថវាហោ យេន មូលេន គោណោ គហិតោ, តស្ស និក្ខមនត្ថំ សព្ពេសំ ពលក្ការេន កោដ្ឋាសំ ទត្វា មូលំ គណ្ហាតិ, អយំ សត្ថធម្មោ។ ឯវមេវ ព្រាហ្មណាបិ លោកស្ស បដិញ្ញំ អគ្គហេត្វា អត្តនោវ ធម្មតាយ ចតស្សោ បារិចរិយា បញ្ញបេន្តីតិ ទស្សេតុំ **ឯវមេវ ខោ**តិអាទិមាហ។ **បាបិយោ អស្សា**តិ បាបំ អស្ស។ **សេយ្យោ អស្សា**តិ ហិតំ អស្ស។ អថ វា **បាបិយោ**តិ បាបកោ លាមកោ អត្តភាវោ អស្ស។ **សេយ្យោ**តិ សេដ្ឋោ ឧត្តមោ។ **សេយ្យំសោ**តិ សេយ្យោ។ **ឧច្ចាកុលីនតា**តិ ឧច្ចាកុលីនត្តេន សេយ្យោ។ **បាបិយំសោ**តិ បាបិយោ។ ឧច្ចាកុលីនតា ច ទ្វីសុ កុលេសុ វឌ្ឍេតិ ខត្តិយកុលេ ព្រាហ្មណកុលេ ច, ឧឡារវណ្ណតា តីសុ។ វេស្សោបិ ហិ ឧឡារវណ្ណោ ហោតិ។ ឧឡារភោគតា ចតូសុបិ។ សុទ្ទោបិ ហិ អន្តមសោ ចណ្ឌាលោបិ ឧឡារភោគោ ហោតិយេវ។

៤៤០. ភិក្ខាចរិយន្តិ កោដិធនេនបិ ហិ ព្រាហ្មណេន ភិក្ខា ចរិតព្ពាវ, បោរាណកព្រាហ្មណា អសីតិ កោដិធនាបិ ឯកវេលំ ភិក្ខំ ចរន្តិ។ កស្មា? ទុគ្គតកាលេ ចរន្តានំ ឥទានិ ភិក្ខំ ចរិតុំ អារទ្ធាតិ គរហា ន ភវិស្សតីតិ។ **អតិមញ្ញមានោ**តិ យោ ភិក្ខាចរិយវំសំ ហរិត្វា សត្ថជីវកសិកម្មវណិជ្ជាទីហិ ជីវិកំ កប្បេតិ, អយំ អតិមញ្ញតិ នាម។ **គោបោ វា**តិ យថា គោបកោ អត្តនា រក្ខិតព្ពំ ភណ្ឌំ ថេនេន្តោ អកិច្ចការី ហោតិ, ឯវន្តិ អត្ថោ។ ឥមិនា នយេន សព្ពបទេសុ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ **អសិតព្យាភង្គិ**ន្តិ តិណលាយនអសិតញ្ចេវ កាជញ្ច។ **អនុស្សរតោ**តិ យត្ថ ជាតោ, តស្មិំ បោរាណេ មាតាបេត្តិកេ កុលវំសេ អនុស្សរិយមានេតិ អត្ថោ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

បបញ្ចសូទនិយា មជ្ឈិមនិកាយដ្ឋកថាយ

ឯសុការីសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៧. ធនញ្ជានិសុត្តវណ្ណនា

៤៤៥. ឯវំ មេ សុតន្តិ ធនញ្ជានិសុត្តំ។ តត្ថ **ទក្ខិណាគិរិស្មិ**ន្តិ **គិរី**តិ បព្ពតោ, រាជគហំ បរិក្ខិបិត្វា ឋិតបព្ពតស្ស ទក្ខិណទិសាភាគេ ជនបទស្សេតំ នាមំ។ **តណ្ឌុលបាលិទ្វារាយា**តិ រាជគហស្ស កិរ ទ្វត្តឹសមហាទ្វារានិ ចតុសដ្ឋិខុទ្ទកទ្វារានិ, តេសុ ឯកំ តណ្ឌុលបាលិទ្វារំ នាម, តំ សន្ធាយេវមាហ។ **រាជានំ និស្សាយា**តិ "គច្ឆ មនុស្សេ អបីឡេត្វា សស្សភាគំ គណ្ហាហី"តិ រញ្ញា បេសិតោ គន្ត្វា សព្ពមេវ សស្សំ គណ្ហាតិ, "មា នោ, ភន្តេ, នាសេហី"តិ ច វុត្តេ – "រាជកុលេ វុត្តំ មន្ទំ, អហំ រញ្ញោ អាគមនកាលេយេវ ឯវំ អាណត្តោ, មា កន្ទិត្ថា"តិ ឯវំ រាជានំ និស្សាយ ព្រាហ្មណគហបតិកេ វិលុម្បតិ។ ធញ្ញំ យេភុយ្យេន អត្តនោ ឃរំ បវេសេត្វា អប្បកំ រាជកុលេ បវេសេតិ។ កឹ ព្រាហ្មណគហបតិកានំ ន បីឡំ អកាសីតិ ច វុត្តោ – "អាម, មហារាជ, ឥមស្មឹ វារេ ខេត្តានិ មន្ទសស្សានិ អហេសុំ, តស្មា អបីឡេន្តស្ស មេ គណ្ហតោ ន ពហុំ ជាត"ន្តិ ឯវំ ព្រាហ្មណគហបតិកេ និស្សាយ រាជានំ វិលុម្បតិ។

៤៤៦. បយោ បីយតន្តិ តរុណខីរំ បិវតុ។ **តាវ ភត្តស្សា**តិ យាវ ខីរំ បិវិត្វា និសីទិស្សថ, តាវទេវ ភត្តស្ស កាលោ ភវិស្សតិ។ ឥធេវ ហិ នោ បាតរាសភត្តំ អាហរិស្សន្តីតិ ទស្សេតិ។ **មាតាបិតរោ**តិអាទីសុ មហល្លកា មាតាបិតរោ មុទុកានិ អត្ថរណបាវុរណានិ សុខុមានិ វត្ថានិ មធុរភោជនំ សុគន្ធគន្ធមាលាទីនិ ច បរិយេសិត្វា បោសេតព្ពា។ បុត្តធីតានំ នាមករណមង្គលាទីនិ សព្ពកិច្ចានិ ករោន្តេន បុត្តទារោ បោសេតព្ពោ។ ឯវញ្ហិ អករិយមានេ គរហា ឧប្បជ្ជតីតិ ឥមិនា នយេន អត្ថោ វេទិតព្ពោ។

៤៤៧. អធម្មចារីតិ បញ្ច ទុស្សីល្យកម្មានិ វា ទស ទុស្សីល្យកម្មានិ វា ឥធ អធម្មោ នាម។ **ឧបកឌ្ឍេយ្យុ**ន្តិ បញ្ចវិធពន្ធនាទិកម្មករណត្ថំ តំ តំ និរយំ កឌ្ឍេយ្យុំ។

៤៤៨. ធម្មចារីតិ ធម្មិកសិវិជ្ជាទិកម្មការី។ **បដិក្កមន្តី**តិ ឱសរន្តិ បរិហាយន្តិ។ **អភិក្កមន្តី**តិ អភិសរន្តិ វឌ្ឍន្តិ។ **សេយ្យោ**តិ វរតរំ។ **ហីនេ**តិ និហីនេ លាមកេ។ **កាលង្កតោ ច សារិបុត្តា**តិ ឥទំ ភគវា "តត្រស្ស គន្ត្វា ទេសេហី"តិ អធិប្បាយេន ថេរមាហ។ ថេរោបិ តំខណំយេវ គន្ត្វា មហាព្រហ្មុនោ ធម្មំ ទេសេសិ, តតោ បដ្ឋាយ ចាតុប្បទិកំ គាថំ កថេន្តោបិ ចតុសច្ចវិមុត្តំ នាម ន កថេសីតិ។

បបញ្ចសូទនិយា មជ្ឈិមនិកាយដ្ឋកថាយ

ធនញ្ជានិសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៨. វាសេដ្ឋសុត្តវណ្ណនា

៤៥៤. ឯវំ មេ សុតន្តិ វាសេដ្ឋសុត្តំ។ តត្ថ **ឥច្ឆានង្គលវនសណ្ឌេ**តិ ឥច្ឆានង្គលគាមស្ស អវិទូរេ វនសណ្ឌេ។ **ចង្កី**តិ អាទយោ បញ្ចបិ ជនា រញ្ញោ បសេនទិស្ស កោសលស្ស បុរោហិតា ឯវំ។ **អញ្ញេ ច អភិញ្ញាតា**តិ អញ្ញេ ច ពហូ អភិញ្ញាតា ព្រាហ្មណា។ តេ កិរ ឆន្ទេ ឆន្ទេ មាសេ ទ្វីសុ ឋានេសុ សន្និបតន្តិ។ យទា ជាតឹ សោធេតុកាមា ហោន្តិ, តទា បោក្ខរសាតិស្ស សន្តិកេ ជាតិសោធនត្ថំ ឧក្កដ្ឋាយ សន្និបតន្តិ។ យទា មន្តេ សោធេតុកាមា ហោន្តិ, តទា ឥច្ឆានង្គលេ សន្និបតន្តិ។ ឥមស្មឹ កាលេ មន្តសោធនត្ថំ សន្និបតឹសុ។ **អយមន្តរា កថា**តិ យំ អត្តនោ

សហាយកភាវានុរូបំ កថំ កថេន្តា អនុវិចរិំសុ, តស្សា កថាយ អន្តរា អយមញ្ញា កថា ឧទបាទិ។ **សីលវា**តិ គុណវា។ **វត្តសម្បន្នោ**តិ អាចារសម្បន្នោ។

៤៥៥. **អនុញ្ញាតបដិញ្ញាតា**តិ សិក្ខិតា តុម្ហេតិ ឯវំ អាចរិយេហិ អនុញ្ញាតា, អាម អាចរិយ សិក្ខិតម្ហាតិ ឯវំ សយញ្ច បដិញ្ញាតា។ **អស្មា**តិ ភវាម។ **អហំ បោក្ខរសាតិស្ស, តារុក្ខស្សាយំ មាណវោ**តិ អហំ បោក្ខរសាតិស្ស ជេដ្ឋន្តេវាសី អគ្គសិស្សោ, អយំ តារុក្ខស្សាតិ ទីបេតិ។

តេវិជ្ជានន្តិ តិវេទានំ ព្រាហ្មណានំ។ **យទក្ខាត**ន្តិ យំ អត្ថតោ ច ព្យញ្ជនតោ ច ឯកំ បទម្បិ អក្ខាតំ។ **តត្រ កេវលិនោស្មសេ**តិ តំ សកលំ ជាននតោ តត្ថ និដ្ឋាគតម្ហាតិ អត្ថោ។ ឥទានិ តំ កេវលិភាវំ អាវិករោន្តោ **បទកស្មា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ជប្បេ អាចរិយសាទិសា**តិ កថនដ្ឋានេ មយំ អាចរិយសទិសាយេវ។

កម្មុនាតិ ទសកុសលកម្មបថកម្មុនា។ អយញ្ហិ បុព្ពេ សត្តវិធំ កាយវចីកម្មំ សន្ធាយ “យតោ ខោ, ភោ, សីលវា ហោតី”តិ អាហ, តិវិធំ មនោកម្មំ សន្ធាយ “វត្តសម្បន្នោ”តិ។ តេន សមន្នាគតោ ហិ អាចារសម្បន្នោ ហោតិ។ **ចក្ខុមា**តិ បញ្ចហិ ចក្ខូហិ ចក្ខុមន្តភាវេន ភគវន្តំ អាលបតិ។

ខយាតីតន្តិ ឩនភាវំ អតីតំ, បរិបុណ្ណន្តិ អត្ថោ។ **បេច្ចា**តិ ឧបគន្ត្វា។ **នមស្សន្តី**តិ នមោ ករោន្តិ។

ចក្ខុំ លោកេ សមុប្បន្នន្តិ អវិជ្ជន្ធការេ លោកេ តំ អន្ធការំ វិធមិត្វា លោកស្ស ទិដ្ឋធម្មិកាទិអត្ថទស្សនេន ចក្ខុ ហុត្វា សមុប្បន្នំ។

៤៥៦. ឯវំ វាសេដ្ឋេន ថោមេត្វា យាចិតោ ភគវា ទ្វេបិ ជនេ សង្គណ្ហន្តោ **តេសំ វោ អហំ ព្យក្ខិស្ស**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ព្យក្ខិស្ស**ន្តិ ព្យាករិស្សាមិ។ **អនុបុព្ព**ន្តិ តិដ្ឋតុ តាវ ព្រាហ្មណចិន្តា, តិណរុក្ខកីដបដង្គតោ បដ្ឋាយ អនុបដិបាដិយា អាចិក្ខិស្សាមីតិ អត្ថោ។ **ជាតិវិភង្គ**ន្តិ ជាតិវិត្ថារំ។ **អញ្ញមញ្ញា ហិ ជាតិយោ**តិ តេសំ តេសញ្ហិ បាណានំ ជាតិយោ អញ្ញមញ្ញា នានប្បការាតិ អត្ថោ។

តិណរុក្ខេតិ អនុបាទិន្នកជាតីំ កត្វា បច្ឆា ឧបាទិន្នកជាតីំ កថេស្សាមិ, ឯវំ តស្ស ជាតិភេទោ បាកដោ ភវិស្សតីតិ ឥមំ ទេសនំ អារភិ។ មហាសីវត្ថេរោ បន “កីំ, ភន្តេ, អនុបាទិន្នកំ ពីជនានតាយ នានំ, ឧបាទិន្នំ កម្មនានតាយាតិ? ឯវំ វត្តំ ន វដ្ដតី”តិ បុច្ឆិតោ អាម ន វដ្ដតិ។ កម្មញ្ហិ យោនិយំ ខិបតិ។ យោនិសិទ្ធា ឥមេ សត្តា នានាវណ្ណា ហោន្តីតិ។ **តិណរុក្ខេ**តិ ឯត្ថ អន្តោផេគ្គូ ពហិសារា អន្តមសោ តាលនាឡិកេរាទយោបិ តិណានេវ, អន្តោសារា បន ពហិផេគ្គូ សព្ពេ រុក្ខា នាម។ **ន ចាបិ បដិជានរេ**តិ មយំ តិណា មយំ រុក្ខាតិ វា, អហំ តិណំ, អហំ រុក្ខោតិ វា ឯវំ ន ជានន្តិ។ **លិង្គំ ជាតិមយ**ន្តិ អជានន្តានម្បិ ច តេសំ ជាតិមយមេវ សណ្ឋានំ អត្តនោ មូលភូតតិណាទិសទិសមេវ ហោតិ។ កីំ ការណា? **អញ្ញមញ្ញា ហិ ជាតិយោ**។ យស្មា អញ្ញា តិណជាតិ, អញ្ញា រុក្ខជាតិ។ តិណេសុបិ អញ្ញា តាលជាតិ, អញ្ញា នាឡិកេរជាតិ, ឯវំ វិត្ថារេតព្ពំ។ ឥមិនា ឥទំ ទស្សេតិ – យំ ជាតិវសេន នានា ហោតិ, តំ អត្តនោ បដិញ្ញំ បរេសំ វា ឧបទេសំ វិនាបិ អញ្ញជាតិតោ វិសេសេន គយ្ហតិ។ យទិ ច ជាតិយា ព្រាហ្មណោ ភវេយ្យ, សោបិ អត្តនោ បដិញ្ញំ បរេសំ វា ឧបទេសំ វិនា ខត្តិយតោ វេស្សតោ សុទ្ទតោ វា វិសេសេន គយ្ហេយ្យ, ន ច គយ្ហតិ។ តស្មា ន ជាតិយា ព្រាហ្មណោតិ។ បរតោ បន “យថា ឯតាសុ ជាតីសូ”តិ គាថាយ ឯតមត្ថំ វចីភេទេនេវ អាវិករិស្សតិ។

ឯវំ អនុបាទិន្នកេសុ ជាតីំ ទស្សេត្វា ឧបាទិន្នកេសុ ទស្សេន្តោ **តតោ កីដេ**តិអាទិមាហ។ **យាវ កុន្ថកិបិល្លិកេ**តិ កុន្ថកិបិល្លិកំ បរិយន្តំ កត្វាតិ អត្ថោ។ ឯត្ថ ច យេ ឧប្បតិត្វា គច្ឆន្តិ, តេ បដង្គា នាម។ **អញ្ញមញ្ញា ហិ ជាតិយោ**តិ តេសម្បិ នីលរត្តាទិវណ្ណវសេន ជាតិយោ នានប្បការាវ ហោន្តិ។

ខុទ្ទកេតិ កាឡកាទយោ។ **មហល្លកេ**តិ សសពិឡារាទយោ។

បាទូទរេតិ ឧទរបាទេ, ឧទរំយេវ នេសំ បាទាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **ទីឃបិដ្ឋិកេ**តិ សប្បានញ្ហិ សីសតោ យាវ នង្គុដ្ឋា បិដ្ឋិយេវ ហោតិ, តេន តេ “ទីឃបិដ្ឋិកា”តិ វុច្ចន្តិ។

ឧទកេតិ ឱទកេ, ឧទកម្ហិ ជាតេ។

បក្ខីតិ សកុណេ។ តេ ហិ បត្តេហិ យន្តីតិ **បត្តយានា**, វេហាសំ គច្ឆន្តីតិ **វិហង្គមា**។

ឯវំ ថលជលាកាសគោចរានំ បាណានំ ជាតិភេទំ ទស្សេត្វា ឥទានិ យេនាធិប្បាយេន តំ ទស្សេតិ, តំ អាវិករោន្តោ យថា ឯតាសូតិ គាថមាហ។ តស្សត្ថោ សង្ខេបេន វុត្តោវ។ វិត្ថារតោ បនេត្ថ យំ វត្តព្ពំ, តំ សយមេវ ទស្សេន្តោ **ន កេសេហី**តិអាទិមាហ។ តត្រាយំ យោជនា – យំ វុត្តំ “នត្ថិ មនុស្សេសុ លិង្គជាតិមយំ បុថូ”តិ, តំ ឯវំ នត្ថីតិ វេទិតព្ពំ។ សេយ្យថិទំ? **ន កេសេហី**តិ។ ន ហិ – “ព្រាហ្មណានំ ឯទិសា កេសា ហោន្តិ, ខត្តិយានំ ឯទិសា”តិ និយមោ អត្ថិ យថា ហត្ថិអស្សមិគាទីនន្តិ ឥមិនា នយេន សព្ពំ យោជេតព្ពំ។

លិង្គំ ជាតិមយំ នេវ, យថា អញ្ញាសុ ជាតិសូតិ ឥទំ បន វុត្តស្សេវត្ថស្ស និគមនន្តិ វេទិតព្ពំ។ តស្សាយំ យោជនា – ឯវំ យស្មា ឥមេហិ កេសាទីហិ នត្ថិ មនុស្សេសុ លិង្គំ ជាតិមយំ បុថុ, តស្មា វេទិតព្ពមេតំ “ព្រាហ្មណាទិភេទេសុ មនុស្សេសុ លិង្គំ ជាតិមយំ នេវ, យថា អញ្ញាសុ ជាតិសូ”តិ។

៤៥៧. ឥទានិ ឯវំ ជាតិភេទេ អសតិបិ “ព្រាហ្មណោ ខត្តិយោ”តិ ឥទំ នានត្តំ យថា ជាតំ , តំ ទស្សេតុំ **បច្ចត្ត**ន្តិ គាថមាហ។ តត្ថ **វោការ**ន្តិ នានត្តំ។ អយំ បនេត្ថ សង្ខេបត្ថោ – យថា ហិ តិរច្ឆានានំ យោនិសិទ្ធមេវ កេសាទិសណ្ឋានេន នានត្តំ, តថា ព្រាហ្មណាទីនំ អត្តនោ អត្តនោ សរីរេ តំ នត្ថិ។ ឯវំ សន្តេបិ យទេតំ “ព្រាហ្មណោ ខត្តិយោ”តិ វោការំ, តំ វោការញ្ច មនុស្សេសុ សមញ្ញាយ បវុច្ចតិ, វោហារមត្តេនេវ បវុច្ចតីតិ។

ឯត្តាវតា ភគវា ភារទ្វាជស្ស វាទំ និគ្គណ្ហិត្វា ឥទានិ យទិ ជាតិយា ព្រាហ្មណោ ភវេយ្យ, អាជីវសីលាចារវិបន្នោបិ ព្រាហ្មណោ ភវេយ្យ។ យស្មា បន បោរាណា ព្រាហ្មណា តស្ស ព្រាហ្មណភាវំ ន ឥច្ឆន្តិ, លោកេ ច អញ្ញេបិ បណ្ឌិតមនុស្សា, តស្មា វាសេដ្ឋស្ស វាទំ បគ្គណ្ហន្តោ **យោ ហិ កោចិ មនុស្សេសូ**តិ អដ្ឋ គាថា អាហ។ តត្ថ **គោរក្ខ**ន្តិ ខេត្តរក្ខំ, កសិកម្មន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ **គោ**តិ ហិ បថវិយា នាមំ, តស្មា ឯវមាហ។ **បុថុសិប្បេនា**តិ តន្តវាយកម្មាទិនានាសិប្បេន។ **វោហារ**ន្តិ វណិជ្ជំ។ **បរបេស្សេនា**តិ បរេសំ វេយ្យាវច្ចកម្មេន។ **ឥស្សត្ថ**ន្តិ អាវុធជីវិកំ, ឧសុញ្ច សត្តិំ ចាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **បោរោហិច្ចេនា**តិ បុរោហិតកម្មេន។

ឯវំ ព្រាហ្មណសមយេន ច លោកវោហារេន ច អាជីវសីលាចារវិបន្នស្ស អព្រាហ្មណភាវំ សាធេត្វា ឯវំ សន្តេ ន ជាតិយា ព្រាហ្មណោ, គុណេហិ បន ព្រាហ្មណោ ហោតិ។ តស្មា យត្ថ កត្ថចិ កុលេ ជាតោ យោ គុណវា, សោ ព្រាហ្មណោ, អយមេត្ថ ញាយោតិ ឯវមេតំ ញាយំ អត្ថតោ អាបាទេត្វា ឥទានិ នំ វចីភេទេន បកាសេន្តោ **ន ចាហំ ព្រាហ្មណ**ន្តិអាទិមាហ។ តស្សត្ថោ – អហញ្ហិ យ្វាយំ ចតុន្នំ យោនីនំ យត្ថ កត្ថចិ ជាតោ, តត្រាបិ វិសេសេន យោ ព្រាហ្មណស្ស សំវណ្ណិតាយ មាតរិ សម្ភូតោ, តំ **យោនិជំ មត្តិសម្ភវំ,** យា ចាយំ ឧភតោ សុជាតោតិអាទិនា នយេន ព្រាហ្មណេហិ ព្រាហ្មណស្ស បរិសុទ្ធឧប្បត្តិមគ្គសង្ខាតា យោនិ វុត្តា, សំសុទ្ធគហណិកោតិ ឥមិនា ច មាតិសម្បត្តិ, តតោបិ ជាតសម្ភូតត្តា យោនិជោ មត្តិសម្ភវោតិ វុច្ចតិ, តំ **យោនិជំ មត្តិសម្ភវំ** ឥមិនា ច យោនិជមត្តិសម្ភវមត្តេន ន ព្រាហ្មណំ ព្រូមិ។ កស្មា? យស្មា, ភោ ភោតិ, វចនមត្តេន អញ្ញេហិ សកិញ្ចនេហិ វិសិដ្ឋត្តា **ភោវាទិ នាម សោ ហោតិ, សចេ ហោតិ សកិញ្ចនោ** សបលិពោធោ។ យោ បនាយំ យត្ថ កត្ថចិ ជាតោបិ រាគាទិកិញ្ចនាភាវេន អកិញ្ចនោ, សព្ពគហណបដិនិស្សគ្គេន អនាទានោ, **អកិញ្ចនំ អនាទានំ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណំ**។ កស្មា? យស្មា ពាហិតបាបោតិ។

៤៥៨. កិញ្ចភិយ្យោ សព្ពសំយោជនំ ឆេត្វាតិអាទិ សត្តវីសតិ គាថា។ តត្ថ **សព្ពសំយោជន**ន្តិ ទសវិធសំយោជនំ។ **ន បរិតស្សតី**តិ តណ្ហាបរិតស្សនាយ ន បរិតស្សតិ។ **សង្គាតិគ**ន្តិ រាគសង្គាទយោ អតិក្កន្តំ។ **វិសំយុត្ត**ន្តិ ចតូហិ យោនីហិ សព្ពកិលេសេហិ វា វិសំយុត្តំ។

នទ្ធិន្តិ ឧបនាហំ។ **វរត្ត**ន្តិ តណ្ហំ។ **សន្ទាន**ន្តិ យុត្តបាសំ, ទិដ្ឋិបរិយុដ្ឋានស្សេតំ អធិវចនំ។ **សហនុក្កម**ន្តិ អនុក្កមោ វុច្ចតិ បាសេ បវេសនគណ្ឋិ, ទិដ្ឋានុសយស្សេតំ នាមំ។ **ឧក្ខិត្តបលិឃ**ន្តិ ឯត្ថ បលិឃោតិ អវិជ្ជា។ **ពុទ្ធ**ន្តិ ចតុសច្ចពុទ្ធំ។ **តិតិក្ខតី**តិ ខមតិ។

ខន្តិពលន្តិ អធិវាសនខន្តិពលំ។ សា បន សកឹ ឧប្បន្នា ពលានីកំ នាម ន ហោតិ, បុនប្បុនំ ឧប្បន្នា បន ហោតិ។ តស្សា អត្ថិតាយ **ពលានីកំ**។

វតវន្តន្តិ ធុតង្គវន្តំ។ **សីលវន្ត**ន្តិ គុណវន្តំ។ **អនុស្សទ**ន្តិ រាគាទិឧស្សទវិរហិតំ។ “អនុស្សុត”ន្តិបិ បាឋោ, អនវស្សុតន្តិ អត្ថោ។ **ទន្ត**ន្តិ និព្ពិសេវនំ។

ន លិម្បតីតិ ន អល្លីយតិ។ **កាមេសូ**តិ កិលេសកាមវត្ថុកាមេសុ។

ទុក្ខស្ស បជានាតិ, ឥធេវ ខយន្តិ ឯត្ថ អរហត្តផលំ ទុក្ខក្ខយោតិ អធិប្បេតំ។ **បជានាតី**តិ អធិគមវសេន ជានាតិ។ **បន្នភារ**ន្តិ ឱហិតភារំ, ខន្ធកិលេសអភិសង្ខារកាមគុណភារេ ឱតារេត្វា ឋិតំ។ វិសំយុត្តបទំ វុត្តត្ថមេវ។

គម្ភីរបញ្ញន្តិ គម្ភីរេសុ អារម្មណេសុ បវត្តបញ្ញំ។ **មេធាវិ**ន្តិ បកតិបញ្ញាយ បញ្ញវន្តំ។

អនាគារេហិ ចូភយន្តិ អនាគារេហិ ច វិសំសដ្ឋំ ឧភយញ្ច, ទ្វីហិបិ ចេតេហិ វិសំសដ្ឋមេវាតិ អត្ថោ។ **អនោកសារិ**ន្តិ ឱកំ វុច្ចតិ បញ្ចកាមគុណាលយោ, តំ អនល្លីយមានន្តិ អត្ថោ។ **អប្បិច្ឆ**ន្តិ អនិច្ឆំ។

តសេសូតិ សតណ្ហេសុ។ **ថាវរេសូ**តិ និត្តណ្ហេសុ។

អត្តទណ្ឌេសូតិ គហិតទណ្ឌេសុ។ **និព្ពុត**ន្តិ កិលេសនិព្ពានេន និព្ពុតំ។ **សាទានេសូ**តិ សឧបាទានេសុ។

ឱហិតោតិ បតិតោ។

៤៥៩. អកក្កសន្តិ និទ្ទោសំ។ សទោសោ ហិ រុក្ខោបិ សកក្កសោតិ វុច្ចតិ។ **វិញ្ញាបនិ**ន្តិ អត្ថវិញ្ញាបនិកំ។ **សច្ច**ន្តិ អវិសំវាទិកំ។ **ឧទីរយេ**តិ ភណតិ។ **យាយ នាភិសជ្ជេ**តិ យាយ គិរាយ បរស្ស សជ្ជនំ វា លគ្គនំ វា ន ករោតិ, តាទិសំ អផរុសំ គិរំ ភាសតីតិ អត្ថោ។

ទីឃន្តិ សុត្តារុឡ្ហភណ្ឌំ។ **រស្ស**ន្តិ វិប្បកិណ្ណភណ្ឌំ។ **អណុ**ន្តិ ខុទ្ទកំ។ **ថូល**ន្តិ មហន្តំ។ **សុភាសុភ**ន្តិ សុន្ទរាសុន្ទរំ។ ទីឃភណ្ឌញ្ហិ អប្បគ្ឃម្បិ ហោតិ មហគ្ឃម្បិ។ រស្សាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ ឥតិ ឯត្តាវតា ន សព្ពំ បរិយាទិណ្ណំ, "សុភាសុភ"ន្តិ ឥមិនា បន បរិយាទិណ្ណំ ហោតិ។

និរាសយន្តិ និត្តណ្ហំ។

អាលយាតិ តណ្ហាលយា។ **អញ្ញាយា**តិ ជានិត្វា។ **អមតោគធ**ន្តិ អមតព្ពន្តរំ។ **អនុប្បត្ត**ន្តិ អនុបវិដ្ឋំ។

ឧភោ សង្គន្តិ ឧភយម្បេតំ សង្គំ។ បុញ្ញញ្ហិ សគ្គេ លគ្គាបេតិ, អបុញ្ញំ អបាយេ, តស្មា ឧភយម្បេតំ សង្គន្តិ អាហ។ **ឧបច្ចគា**តិ អតីតោ។

អនាវិលន្តិ អាវិលករណកិលេសវិរហិតំ។ **នន្ទីភវបរិក្ខីណ**ន្តិ បរិក្ខីណនន្ទី បរិក្ខីណភវំ។

"យោ ឥម"ន្តិ គាថាយ អវិជ្ជាយេវ វិសំវាទកដ្ឋេន **បលិបថោ,** មហាវិទុក្កតាយ **ទុគ្គំ,** សំសរណដ្ឋេន **សំសារោ,** មោហនដ្ឋេន **មោហោ**តិ វុត្តោ។ **តិណ្ណោ**តិ ចតុរោឃតិណ្ណោ។ **បារង្គតោ**តិ និព្ពានំ គតោ។ **ឈាយី**តិ អារម្មណលក្ខណូបនិជ្ឈានវសេន ឈាយី។ **អនេជោ**តិ និត្តណ្ហោ។ **អនុបាទាយ និព្ពុតោ**តិ កិញ្ចិ គហណំ អគ្គហេត្វា សព្ពកិលេសនិព្ពានេន និព្ពុតោ។

កាមេតិ ទុវិធេបិ កាមេ។ **អនាគារោ**តិ អនាគារោ ហុត្វា។ **បរិព្ពជេ**តិ បរិព្ពជតិ។ **កាមភវបរិក្ខីណ**ន្តិ ខីណកាមំ ខីណភវំ។

មានុសកំ យោគន្តិ មានុសកំ បញ្ចកាមគុណយោគំ។ **ទិព្ពំ យោគ**ន្តិ ទិព្ពំ បញ្ចកាមគុណយោគំ។ **សព្ពយោគវិសំយុត្ត**ន្តិ សព្ពកិលេសយោគវិសំយុត្តំ។

រតិន្តិ បញ្ចកាមគុណរតិំ។ **អរតិ**ន្តិ កុសលភាវនាយ ឧក្កណ្ឋិតំ។ **វីរ**ន្តិ វីរិយវន្តំ។

សុគតន្តិ សុន្ទរំ ឋានំ គតំ, សុន្ទរាយ វា បដិបត្តិយា គតំ។

គតិន្តិ និព្ពត្តិំ។ **បុរេ**តិ អតីតេ។ **បច្ឆា**តិ អនាគតេ។ **មជ្ឈេ**តិ បច្ចុប្បន្នេ។ **កិញ្ចន**ន្តិ កិញ្ចនការកោ កិលេសោ។

មហេសិន្តិ មហន្តេ គុណេ បរិយេសនដ្ឋេន មហេសិំ។ **វិជិតាវិន**ន្តិ វិជិតវិជយំ។

៤៦០. ឯវំ ភគវា គុណតោ ខីណាសវំយេវ ព្រាហ្មណំ ទស្សេត្វា យេ ជាតិតោ ព្រាហ្មណោតិ អភិនិវេសំ ករោន្តិ, តេ ឥទំ អជានន្តា, សាវ នេសំ ទិដ្ឋិ ទុទ្ទិដ្ឋីតិ ទស្សេន្តោ **សមញ្ញា ហេសា**តិ គាថាទ្វយមាហ។ តស្សត្ថោ – យទិទំ ព្រាហ្មណោ ខត្តិយោ ភារទ្វាជោ វាសេដ្ឋោតិ នាមគោត្តំ បកប្បិតំ កតំ អភិសង្ខតំ, សមញ្ញា ហេសា លោកស្មិំ, វោហារមត្តន្តិ អត្ថោ។ កស្មា? យស្មា **សមុច្ចា សមុទាគតំ** សមញ្ញាយ អាគតំ។ ឯតញ្ហិ តត្ថ តត្ថ ជាតកាលេយេវ ស្ស ញាតិសាលោហិតេហិ បកប្បិតំ កតំ។ នោ ចេ នំ ឯវំ បកប្បេយ្យុំ, ន កោចិ កិញ្ចិ ទិស្វា អយំ ព្រាហ្មណោតិ វា ភារទ្វាជោតិ វា ជានេយ្យ។ ឯវំ បកប្បិតំ បេតំ **ទីឃរត្តានុសយិតំ, ទិដ្ឋិគតមជានតំ,** តំ បកប្បិតំ នាមគោត្តំ “នាមគោត្តមត្តមេតំ, វោហារត្ថំ បកប្បិត”ន្តិ, អជានន្តានំ សត្តានំ ហទយេ ទីឃរត្តំ ទិដ្ឋិគតមនុសយិតំ។ តស្ស អនុសយិតត្តា តំ នាមគោត្តំ **អជានន្តា នោ បព្រុន្តិ**, “ជាតិយា ហោតិ ព្រាហ្មណោ”តិ អជានន្តាវ ឯវំ វទន្តីតិ វុត្តំ ហោតិ។

ឯវំ “យេ ‘ជាតិតោ ព្រាហ្មណោ’តិ អភិនិវេសំ ករោន្តិ, តេ ឥទំ វោហារមត្តំ អជានន្តា, សាវ នេសំ ទិដ្ឋិ ទុទ្ទិដ្ឋី”តិ ទស្សេត្វា ឥទានិ និប្បរិយាយមេវ ជាតិវាទំ បដិក្ខិបន្តោ កម្មវាទញ្ច បតិដ្ឋបេន្តោ **ន ជច្ចា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ “កម្មុនា”តិ ឧបឌ្ឍគាថាយ វិត្ថារណត្ថំ **កស្សកោ កម្មុនា**តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ **កម្មុនា**តិ បច្ចុប្បន្នេន កសិកម្មាទិនិព្ពត្តកចេតនាកម្មុនា។

បដិច្ចសមុប្បាទទស្សាតិ ឥមិនា បច្ចយេន ឯវំ ហោតីតិ ឯវំ បដិច្ចសមុប្បាទទស្សាវិនោ។ **កម្មវិបាក កោវិទា**តិ សម្មានាវមានារហកុលេ កម្មវសេន ឧប្បត្តិ ហោតិ, អញ្ញាបិ ហីនបណីតតា ហីនបណីតេ កម្មេ វិបច្ចមានេ ហោតីតិ។ ឯវំ កម្មវិបាកកុសលា។

កម្មុនា វត្តតីតិ គាថាយ បន លោកោតិ វា បជាតិ វា សត្តោតិ វា ឯកោយេវត្ថោ, វចនមត្តភេទោ។ បុរិមបទេន ចេត្ថ “អត្ថិ ព្រហ្មា មហាព្រហ្មា សេដ្ឋោ សជិតា”តិ ទិដ្ឋិយា បដិសេធោ វេទិតព្ពោ។ កម្មុនា ហិ តាសុ តាសុ គតីសុ វត្តតិ លោកោ, តស្ស កោ សជិតាតិ។ ទុតិយបទេន “ឯវំ កម្មុនា និព្ពត្តោបិ ច បវត្តោបិ អតីត បច្ចុប្បន្នភេទេន កម្មុនា វត្តតិ, សុខទុក្ខានិ បច្ចនុភោន្តោ ហីនបណីតាទិភេទញ្ច អាបជ្ជន្តោ បវត្តតី”តិ ទស្សេតិ។ តតិយេន តមេវត្ថំ និគមេតិ “ឯវំ សព្ពថាបិ កម្មនិពន្ធនា សត្តា កម្មេនេវ ពទ្ធា ហុត្វា បវត្តន្តិ, ន អញ្ញថា”តិ។ ចតុត្ថេន តមេវត្ថំ ឧបមាយ វិភាវេតិ។ យថា ហិ រថស្ស យាយតោ អាណិ និពន្ធនំ ហោតិ, ន តាយ អនិពទ្ធោ យាតិ, ឯវំ លោកស្ស និព្ពត្តតោ ច បវត្តតោ ច កម្មំ និពន្ធនំ, ន តេន អនិពទ្ធោ និព្ពត្តតិ ន បវត្តតិ។

ឥទានិ យស្មា ឯវំ កម្មនិពន្ធនោ លោកោ, តស្មា សេដ្ឋេន កម្មុនា សេដ្ឋភាវំ ទស្សេន្តោ **តបេនា**តិ គាថាទ្វយមាហ។ តត្ថ **តបេនា**តិ ធុតង្គតបេន។ **ព្រហ្មចរិយេនា**តិ មេថុនវិរតិយា។ **សំយមេនា**តិ សីលេន ។ **ទមេនា**តិ ឥន្ទ្រិយទមេន។ **ឯតេនា**តិ ឯតេន សេដ្ឋេន បរិសុទ្ធេន ព្រហ្មភូតេន កម្មុនា ព្រាហ្មណោ ហោតិ។ កស្មា? យស្មា **ឯតំ ព្រាហ្មណមុត្តមំ,** យស្មា ឯតំ កម្មំ ឧត្តមោ ព្រាហ្មណគុណោតិ វុត្តំ ហោតិ។ “ព្រហ្មាន”ន្តិបិ បាឋោ។ អយំ បនេត្ថ វចនត្ថោ – ព្រហ្មំ អានេតីតិ ព្រហ្មានំ, ព្រាហ្មណភាវំ អាវហតីតិ វុត្តំ ហោតិ។

ទុតិយគាថាយ **សន្តោ**តិ សន្តកិលេសោ។ **ព្រហ្មា សក្កោ**តិ ព្រហ្មា ច សក្កោ ច, យោ ឯវរូបោ, សោ ន កេវលំ ព្រាហ្មណោ, អថ ខោ ព្រហ្មា ច សក្កោ ច សោ វិជានតំ បណ្ឌិតានំ, ឯវំ វាសេដ្ឋ, ជានាហីតិ វុត្តំ ហោតិ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

បបញ្ចសូទនិយា មជ្ឈិមនិកាយដ្ឋកថាយ

វាសេដ្ឋសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៩. សុភសុត្តវណ្ណនា

៤៦២. **ឯវំ មេ សុត**ន្តិ សុភសុត្តំ។ តត្ថ **តោទេយ្យបុត្តោ**តិ តុទិគាមវាសិនោ តោទេយ្យព្រាហ្មណស្ស បុត្តោ។ **អារាធកោ ហោតី**តិ សម្បាទកោ ហោតិ បរិបូរកោ។ **ញាយំ ធម្ម**ន្តិ ការណធម្មំ។ **កុសល**ន្តិ អនវជ្ជំ។

៤៦៣. **មិច្ឆាបដិបត្តិ**ន្តិ អនិយ្យានិកំ អកុសលបដិបទំ។ **សម្មាបដិបត្តិ**ន្តិ និយ្យានិកំ កុសលបដិបទំ។

មហដ្ឍន្តិអាទីសុ មហន្តេហិ វេយ្យាវច្ចករេហិ វា ឧបករណេហិ វា ពហូហិ អត្ថោ ឯត្ថាតិ **មហដ្ឋំ**។ មហន្តានិ នាមគ្គហណមង្គលាទីនិ កិច្ចានិ ឯត្ថាតិ **មហាកិច្ចំ**។ ឥទំ អដ្ឋ កត្តព្ពំ, ឥទំ ស្វេតិ ឯវំ មហន្តានិ អធិការសង្ខាតានិ អធិករណានិ ឯត្ថាតិ **មហាធិករណំ**។ ពហូនំ កម្មេ យុត្តប្បយុត្តតាវសេន បីឡាសង្ខាតោ មហាសមារម្ភោ ឯត្ថាតិ **មហាសមារម្ភំ**។ **ឃរាវាសកម្មដ្ឋាន**ន្តិ ឃរាវាសកម្មំ។ ឯវំ សព្ពាវេសុ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ កសិកម្មេ ចេត្ថ នង្គលកោដី អាទី កត្វា ឧបករណានំ បរិយេសនវសេន មហដ្ឋតា, វណិជ្ជាយ យថាឋិតំយេវ ភណ្ឌំ គហេត្វា បរិវត្តនវសេន អប្បដ្ឋតា វេទិតព្ពា។ **វិបជ្ជមាន**ន្តិ អវុដ្ឋិអតិវុដ្ឋិអាទីហិ កសិកម្មំ, មណិសុវណ្ណាទីសុ អច្ឆេកតាទីហិ ច វណិជ្ជកម្មំ អប្បផលំ ហោតិ, មូលច្ឆេទម្បិ បាបុណាតិ។ វិបរិយាយេន សម្បជ្ជមានំ មហប្ផលំ ចូឡន្តេវាសិកស្ស វិយ។

៤៦៤. **ឯវមេវ ខោ**តិ យថា កសិកម្មដ្ឋានំ វិបជ្ជមានំ អប្បផលំ ហោតិ, ឯវំ ឃរាវាសកម្មដ្ឋានម្បិ។ អកតកល្យាណោ ហិ កាលំ កត្វា និរយេ និព្ពត្តតិ។ មហាទត្តសេនាបតិ នាម កិរេកោ ព្រាហ្មណភត្តោ អហោសិ, តស្ស មរណសមយេ និរយោ ឧបដ្ឋាសិ។ សោ ព្រាហ្មណេហិ "កិំ បស្សសី"តិ វុត្តោ? លោហិតឃរន្តិ អាហ។ ព្រហ្មលោកោ ភោ ឯសោតិ។ ព្រហ្មលោកោ នាម ភោ កហន្តិ? ឧបរីតិ។ មយ្ហំ ហេដ្ឋា ឧបដ្ឋាតីតិ។ កិញ្ចាបិ ហេដ្ឋា ឧបដ្ឋាតិ , តថាបិ ឧបរីតិ កាលំ កត្វា និរយេ និព្ពត្តោ។ "ឥមិនា អម្ហាកំ យញ្ញោ ទោសោ ទិន្នោ"តិ សហស្សំ គហេត្វា នីហរិតំ អទំសុ។ សម្បជ្ជមានំ បន មហប្ផលំ ហោតិ។ កតកល្យាណោ ហិ កាលំ កត្វា សគ្គេ និព្ពត្តតិ។ សកលាយ គុត្តិលវិមានកថាយ ទីបេតព្ពំ។ យថា បន តំ វណិជ្ជកម្មដ្ឋានំ វិបជ្ជមានំ អប្បផលំ ហោតិ, ឯវំ សីលេសុ អបរិបូរការិនោ អនេសនាយ យុត្តស្ស បព្ពជ្ជាកម្មដ្ឋានម្បិ។ ឯវរូបា ហិ នេវ ឈានាទិសុខំ ន សគ្គមោក្ខំ លភតិ។ សម្បជ្ជមានំ បន មហប្ផលំ ហោតិ។ សីលានិ ហិ បូរេត្វា វិបស្សនំ វឌ្ឍេន្តោ អរហត្តម្បិ បាបុណាតិ។

ព្រាហ្មណា, ភោ គោតមោតិ ឥជ កិំ បុច្ឆាមីតិ បុច្ឆតិ? ព្រាហ្មណា វទន្តិ – "បព្ពជិតោ ឥមេ បញ្ច ធម្មេ បូរេតុំ សមត្ថោ នាម នត្ថិ, គហដ្ឋោវ បូរេតី"តិ។ សមណោ បន គោតមោ – "គិហិស្ស វា អហំ មាណវ បព្ពជិតស្ស វា"តិ បុនប្បុនំ វទតិ, នេវ បព្ពជិតំ មុញ្ចតិ, មយ្ហមេវ បុច្ឆំ មញ្ញោ ន សល្លក្ខេតីតិ ចាគសីសេន បញ្ច ធម្មេ បុច្ឆាមីតិ បុច្ឆតិ។ **សចេ តេ អគរុ**តិ សចេ តុយ្ហំ យថា ព្រាហ្មណា បញ្ញបេន្តិ, តថា ឥជ ភាសិតុំ ភារិយំ ន ហោតិ, យទិ ន កោចិ អផាសុកភាវោ ហោតិ, ភាសស្សូតិ អត្ថោ។ **ន ខោ មេ, ភោ**តិ កិំ សន្ធាយាហ? បណ្ឌិតបដិរូបកានញ្ហិ សន្តិកេ កថេតុំ ទុក្ខំ ហោតិ, តេ បទេ បទេ អក្ខរេ អក្ខរេ ទោសមេវ វទន្តិ។ ឯកន្តបណ្ឌិតា បន កថំ សុត្វា សុកថិតំ បសំសន្តិ, ទុក្កថិតេ បាឡិបទអត្ថព្យញ្ជនេសុ យំ យំ វិរុជ្ឈតិ, តំ តំ ឧជុំ កត្វា ទេន្តិ។ ភគវតា ច សទិសោ ឯកន្តបណ្ឌិតោ នាម នត្ថិ, តេនាហ "ន ខោ មេ, ភោ គោតម, គរុ, យត្ថស្សុ ភវន្តោ វា និសិន្នោ ភវន្តរូបោ វា"តិ។ **សច្ចន្តិ** វចីសច្ចំ។ **តប**ន្តិ តបចរិយំ។ **ព្រហ្មចរិយ**ន្តិ មេថុនវិរតិំ។ **អជ្ឈេន**ន្តិ មន្តគហណំ។ **ចាគ**ន្តិ អាមិសបរិច្ចាគំ។

៤៦៦. **បាបិតោ ភវិស្សតី**តិ។ អជាននភាវំ បាបិតោ ភវិស្សតិ។ **ឯតទវោចា**តិ ភគវតា អន្ទវេណ្ណុបមាយ និគ្គហិតោ តំ បច្ចាហរិតុំ អសក្កោន្តោ យថា នាម ទុព្ពលសុនខោ មិគំ ឧដ្ឋបេត្វា សាមិកស្ស អភិមុខំ កត្វា សយំ អបសក្កតិ, ឯវមេវំ អាចរិយំ អបទិសន្តោ ឯវំ "ព្រាហ្មណោ"តិអាទិវចនំ អវោច។ តត្ថ **បោក្ខរសាតី**តិ ឥទំ តស្ស នាមំ, "បោក្ខរសាយី"តិបិ វុច្ចតិ។ តស្ស កិរ កាយោ សេតបោក្ខរសទិសោ ទេវនគរេ ឧស្សាបិតរជតតោរណំ វិយ សោភតិ, សីសំ បនស្ស កាឡវណ្ណឥន្ទនីលមយំ វិយ, មស្សុបិ ចន្ទមណ្ឌលេ កាឡមេឃរាជិ វិយ ខាយតិ, អក្ខីនិ នីលុប្បលសទិសានិ, នាសា រជតបនាឡិកា វិយ សុវដ្ដិតា សុបរិសុទ្ធា, ហត្ថបាទតលានិ ចេវ មុខញ្ច កតលាខារសបរិកម្មំ វិយ សោភតិ។ អតិវិយ សោភគ្គប្បត្តោ ព្រាហ្មណស្ស អត្តភាវោ។ អរាជកេ ឋានេ រាជានំ កាតុំ យុត្តមិមំ ព្រាហ្មណំ, ឯវមេស សស្សិរិកោ, ឥតិ នំ បោក្ខរសទិសត្តា "បោក្ខរសាតី"តិ សញ្ជានន្តិ, បោក្ខរេ បន សោ និព្ពត្តោ, ន មាតុកុច្ឆិយន្តិ ឥតិ នំ បោក្ខរេ សយិតត្តា "បោក្ខរសាយី"តិបិ សញ្ជានន្តិ។ **ឱបមញ្ញោ**តិ ឧបមញ្ញគោត្តោ។ **សុភគវនិកោ**តិ ឧក្កដ្ឋាយ សុភគវនស្ស ឥស្សរោ។ **ហស្សកំយេវា**តិ ហសិតព្ពកញ្ញេវ។ **នាមកំយេវា**តិ លាមកំយេវ។ តទេវ តំ អត្ថាភាវេន **រិត្តកំ**។ រិត្តកត្តា ច **តុច្ឆកំ**។ ឥទានិ នំ ភគវា សាចរិយកំ និគ្គណ្ហិតុំ **កិំ បន មាណវា**តិអាទិមាហ។

៤៦៧. តត្ថ **កតមា នេសំ សេយ្យោ**តិ កតមា វាចា តេសំ សេយ្យោ, បាសំសតរាតិ អត្ថោ។ **សម្មុច្ចា**តិ សម្មុតិយា លោកវោហារេន។ **មន្តា**តិ តុលយិត្វា បរិគ្គណ្ហិត្វា។ **បដិសង្ខាយា**តិ ជានិត្វា។ **អត្ថសំហិត**ន្តិ ការណនិស្សិតំ។ **ឯវំ សន្តេ**តិ លោកវោហារំ អមុញ្ចិត្វា តុលយិត្វា ជានិត្វា ការណនិស្សិតំ កត្វា កថិតាយ សេយ្យភាវេ សតិ។ **អាវុតោ**តិ អាវរិតោ។ **និវុតោ**តិ និវារិតោ។ **ឱផុដោ**តិ ឱនទ្ធោ។ **បរិយោនទ្ធោ**តិ បលិវេឋិតោ។

៤៦៨. **គធិតោ**តិអាទីនិ វុត្តត្ថានេវ។ **សចេ តំ, ភោ គោតម, ឋាន**ន្តិ សចេ ឯតំ ការណមត្ថិ។ **ស្វាស្សា**តិ ធូមឆារិកាទីនំ អភាវេន សោ អស្ស អគ្គិ អច្ចិមា ច វណ្ណិមា ច បភស្សរោ ចាតិ។ **តថូបមាហំ មាណវា**តិ

តប្បដិភាគំ អហំ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យថេវ ហិ តិណកដ្ឋុបាទានំ បដិច្ច ជលមានោ អគ្គិ ធូមឆារិកង្គារានំ អត្ថិតាយ សទោសោ ហោតិ , ឯវមេវ បញ្ច កាមគុណេ បដិច្ច ឧប្បន្នា បីតិ ជាតិជរាព្យាធិមរណសោកាទីនំ អត្ថិតាយ សទោសា។ យថា បន បរិច្ចត្តតិណកដ្ឋុបាទានោ ធូមាទីនំ អភាវេន បរិសុទ្ធោ, ឯវមេវ លោកុត្តរជ្ឈានទ្វយសម្បយុត្តា បីតិ ជាតិអាទីនំ អភាវេន បរិសុទ្ធាតិ អត្ថោ។

៤៦៩. ឥទានិ យេ តេ ព្រាហ្មណេហិ ចាគសីសេន បញ្ច ធម្មា បញ្ញត្តា, តេបិ យស្មា បញ្ចេវ ហុត្វា ន និច្ចលា តិដ្ឋន្តិ, អនុកម្បាជាតិកេន សទ្ធឹ ឆ អាបជ្ជន្តិ។ តស្មា តំ ទោសំ ទស្សេតុំ **យេ តេ មាណវា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **អនុកម្បាជាតិក**ន្តិ អនុកម្បាសភាវំ។

កត្ថ ពហុលំ សមនុបស្សសីតិ ឥទំ ភគវា យស្មា – “ឯស ឥមេ បញ្ច ធម្មេ បព្ពជិតោ បរិបូរេតុំ សមត្ថោ នាម នត្ថិ, គហដ្ឋោ បរិបូរេតី”តិ អាហ, តស្មា – “បព្ពជិតោវ ឥមេ បូរេតិ, គហដ្ឋោ បូរេតុំ សមត្ថោ នាម នត្ថី”តិ តេនេវ មុខេន ភណាបេតុំ បុច្ឆតិ។

ន សតតំ សមិតំ សច្ចវាទីតិអាទីសុ គហដ្ឋោ អញ្ញស្មឹ អសតិ វឡញ្ជនកមុសាវាទម្បិ ករោតិយេវ, បព្ពជិតា អសិនា សីសេ ឆិជ្ជន្តេបិ ទ្វេ កថា ន កថេន្តិ។ គហដ្ឋោ ច អន្តោតេមាសមត្តម្បិ សិក្ខាបទំ រក្ខិតុំ ន សក្កោតិ, បព្ពជិតោ និច្ចមេវ តបស្សី សីលវា តបនិស្សិតកោ ហោតិ។ គហដ្ឋោ មាសស្ស អដ្ឋទិវសមត្តម្បិ ឧបោសថកម្មំ កាតុំ ន សក្កោតិ, បព្ពជិតា យាវជីវំ ព្រហ្មចារិនោ ហោន្តិ។ គហដ្ឋោ រតនសុត្តមង្គលសុត្តមត្តម្បិ បោត្ថកេ លិខិត្វា ឋបេតិ, បព្ពជិតា និច្ចំ សជ្ឈាយន្តិ។ គហដ្ឋោ សលាកភត្តម្បិ អខណ្ឌំ កត្វា ទាតុំ ន សក្កោតិ, បព្ពជិតា អញ្ញស្មឹ អសតិ កាកសុនខាទីនម្បិ បិណ្ឌំ ទេន្តិ, ភណ្ឌគ្គាហកទហរស្សបិ បត្តេ បក្ខិបន្តេវាតិ ឯវមត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ **ចិត្តស្សាហមេតេ**ន្តិ អហំ ឯតេ បញ្ច ធម្មេ មេត្តចិត្តស្ស បរិវារេ វទាមីតិ អត្ថោ។

៤៧០. **ជាតវទ្ធោ**តិ ជាតោ ច វឌ្ឍិតោ ច។ យោ ហិ កេវលំ តត្ថ ជាតោវ ហោតិ, អញ្ញត្ថ វឌ្ឍិតោ, តស្ស ស មន្តា គាមមគ្គា ន សព្ពសោ បច្ចក្ខា ហោន្តិ, តស្មា ជាតវទ្ធោតិ អាហ។ ជាតវទ្ធោបិ ហិ យោ ចិរំ និក្ខន្តោ, តស្ស ន សព្ពសោ បច្ចក្ខា ហោន្តិ, តស្មា **តាវទេវ អវសដ**ន្តិ អាហ, តំខណមេវ និក្ខន្តន្តិ អត្ថោ។ **ទន្ធាយិតត្ត**ន្តិ “អយំ នុ ខោ មគ្គោ អយំ ន នុ ខោ”តិ កង្ខាវសេន ចិរាយិតត្តំ។ **វិត្ថាយិតត្ត**ន្តិ យថា សុខុមំ អត្ថជាតំ សហសា បុច្ឆិតស្ស កស្សចិ សរីរំ ថទ្ធភាវំ គណ្ហាតិ, ឯវំ ថទ្ធភាវគហណំ។ **នត្វេវា**តិ ឥមិនា សព្ពញ្ញុតញ្ញាណស្ស អប្បដិហតភាវំ ទស្សេតិ។ តស្ស ហិ បុរិសស្ស មារាវដ្ដនាទីនំ វសេន សិយា ញាណស្ស បដិឃាតោ, តេន សោ ទន្ធាយេយ្យ វា វិត្ថាយេយ្យ វា, សព្ពញ្ញុតញ្ញាណំ បន អប្បដិហតំ, ន សក្កា តស្ស កេនចិ អន្តរាយោ កាតុន្តិ ទីបេតិ។

សេយ្យថាបិ មាណវ ពលវា សង្ខធមោតិ ឯត្ថ **ពលវា**តិ ពលសម្បន្នោ។ **សង្ខធមោ**តិ សង្ខធមកោ។ **អប្បកសិរេនា**តិ អកិច្ឆេន អទុក្ខេន។ ទុព្ពលោ ហិ សង្ខធមកោ សង្ខំ ធមន្តោបិ ន សក្កោតិ ចតស្សោ ទិសា សរេន វិញ្ញាបេតុំ, នាស្ស សង្ខសទ្ទោ សព្ពសោ ផរតិ។ ពលវតោ បន វិប្ផារិកោ ហោតិ, តស្មា ពលវាតិ អាហ។ **មេត្តាយ ចេតោវិមុត្តិយា**តិ ឯត្ថ **មេត្តាយា**តិ វុត្តេ ឧបចារោបិ អប្បនាបិ វដ្ដតិ, **ចេតោវិមុត្តិយា**តិ វុត្តេ បន អប្បនាវ វដ្ដតិ។ **យំ បមាណកតំ កម្ម**ន្តិ បមាណកតំ កម្មំ នាម កាមាវចរំ វុច្ចតិ, អប្បមាណកតំ កម្មំ នាម រូបារូបាវចរំ។ តេសុបិ ឥធ ព្រហ្មវិហារកម្មញ្ញេវ អធិប្បេតំ។ តញ្ហិ បមាណំ អតិក្កមិត្វា ឱធិសកអនោធិសក ទិសាផរណវសេន វឌ្ឍេត្វា កតត្តា អប្បមាណកតន្តិ វុច្ចតិ។ **ន តំ តត្រាវសិស្សតិ, ន តំ តត្រាវតិដ្ឋតី**តិ តំ កាមាវចរកម្មំ តស្មឹ រូបារូបាវចរកម្មេ ន ឱហីយតិ ន តិដ្ឋតិ។ កឹ វុត្តំ ហោតិ? កាមាវចរកម្មំ តស្ស រូបារូបាវចរ កម្មស្ស អន្តរា លគ្គិតុំ វា ឋាតុំ វា រូបារូបាវចរកម្មំ ផរិត្វា បរិយាទិយិត្វា អត្តនោ ឱកាសំ គហេត្វា បតិដ្ឋាតុំ វា ន សក្កោតិ, អថ ខោ រូបារូបាវចរកម្មមេវ កាមាវចរំ មហោឃោ វិយ បរិត្តឧទកំ ផរិត្វា បរិយាទិយិត្វា អត្តនោ ឱកាសំ គហេត្វា តិដ្ឋតិ, តស្ស វិបាកំ បដិពាហិត្វា សយមេវ ព្រហ្មសហព្យតំ ឧបនេតីតិ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

បបញ្ចសូទនិយា មជ្ឈិមនិកាយដ្ឋកថាយ

សុភសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១០. សង្គារវសុត្តវណ្ណនា

៤៧៣. **ឯវំ មេ សុត**ន្តិ សង្គារវសុត្តំ។ តត្ថ **ចញ្ចលិកប្បេ**តិ ឯវំនាមកេ គាមេ។ **អភិប្បសន្នា**តិ អ វេច្ចប្បសាទវសេន បសន្នា។ សា កិរ សោតាបន្នា អរិយសាវិកា ភារទ្វាជគោត្តស្ស ព្រាហ្មណស្ស ភរិយា។ សោ

ព្រាហ្មណោ បុព្ពេ កាលេន កាលំ ព្រាហ្មណេ និមន្តេត្វា តេសំ សក្ការំ ករោតិ។ ឥមំ បន ព្រាហ្មណឹ ឃរំ អានេត្វា អភិរូបាយ មហាកុលាយ ព្រាហ្មណិយា ចិត្តំ កោបេតុំ អសក្កោន្តោ ព្រាហ្មណានំ សក្ការំ កាតុំ នាសក្ខិ។ អថ នំ ព្រាហ្មណា ទិដ្ឋទិដ្ឋដ្ឋានេ – “នយិទានិ ត្វំ ព្រាហ្មណលទ្ធិកោ, ឯកាហម្បិ ព្រាហ្មណានំ សក្ការំ ន ករោសី”តិ និប្បីឡេន្តិ។ សោ ឃរំ អាគន្ត្វា ព្រាហ្មណិយា តមត្ថំ អារោចេត្វា – “សចេ, ភោតិ ឯកទិវសំ មុខំ រក្ខិតុំ សក្កុណេយ្យាសិ, ព្រាហ្មណានំ ឯកទិវសំ ភិក្ខំ ទទេយ្យ”ន្តិ អាហ។ តុយ្ហំ ទេយ្យធម្មំ វុច្ចនកដ្ឋានេ ទេហិ, កឹ មយ្ហំ ឯត្ថាតិ។ សោ ព្រាហ្មណេ និមន្តេត្វា អប្បោទកំ បាយាសំ បចាបេត្វា ឃរញ្ច សុជ្ឈាបេត្វា អាសនានិ បញ្ញាបេត្វា ព្រាហ្មណេ និសីទាបេសិ។ ព្រាហ្មណី មហាសាដកំ និវាសេត្វា កដច្ឆុំ គហេត្វា បរិវិសន្តី ទុស្សកណ្ណកេ បក្ខលិត្វា “ព្រាហ្មណេ បរិវិសាមី”តិ សញ្ញម្បិ អកត្វា អាសេវនវសេន សហសា សត្ថារមេវ អនុស្សរិត្វា ឧទានំ ឧទានេសិ។

ព្រាហ្មណា ឧទានំ សុត្វា “ឧភតោបក្ខិកោ ឯស សមណស្ស គោតមស្ស សហាយោ, នាស្ស ទេយ្យធម្មំ គណ្ហិស្សាមា”តិ កុបិតា ភោជនានិ ឆឌ្ឌេត្វា និក្ខមឹសុ។ ព្រាហ្មណោ – “ននុ បឋមំយេវ តំ អវចំ ‘អជ្ជេកទិវសំ មុខំ រក្ខេយ្យាសី’តិ, ឯត្តកំ តេ ខីរញ្ច តណ្ឌុលាទីនិ ច នាសិតានី”តិ អតិវិយ កោបវសំ ឧបគតោ – “ឯវមេវ បនាយំ វសលី យស្មឹ វា តស្មឹ វា តស្ស មុណ្ឌកស្ស សមណស្ស វណ្ណំ ភាសតិ, ឥទានិ ត្យាហំ វសលិ តស្ស សត្ថុនោ វាទំ អារោបេស្សាមី”តិ អាហ។ អថ នំ ព្រាហ្មណី “គច្ឆ ត្វំ, ព្រាហ្មណ, គន្ត្វា វិជានិស្សសី”តិ វត្វា “ន ខ្វាហំ តំ, ព្រាហ្មណ, បស្សាមិ សទេវកេ លោកេ...បេ.... វាទំ អារោបេយ្យា”តិអាទិមាហ។ សោ សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា –

“កឹសុ ឆេត្វា សុខំ សេតិ, កឹសុ ឆេត្វា ន សោចតិ;
កិស្សស្សុ ឯកធម្មស្ស, វធំ រោចេសិ គោតមា”តិ។ (សំ. និ. ១.១៨៧) –

បញ្ហំ បុច្ឆិ។ សត្ថា អាហ –

“កោធំ ឆេត្វា សុខំ សេតិ, កោធំ ឆេត្វា ន សោចតិ;
កោធស្ស វិសមូលស្ស, មធុរគ្គស្ស ព្រាហ្មណ;
វធំ អរិយា បសំសន្តិ, តញ្ហិ ឆេត្វា ន សោចតី”តិ។ (សំ. និ. ១.១៨៧) –

បញ្ហំ កថេសិ។ សោ បព្ពជិត្វា អរហត្តំ បត្តោ។ តស្សេវ កនិដ្ឋភាតា អក្កោសកភារទ្វាជោ នាម “ភាតា មេ បព្ពជិតោ”តិ សុត្វា ភគវន្តំ ឧបសង្កមិត្វា អក្កោសិត្វា ភគវតា វិនីតោ បព្ពជិត្វា អរហត្តំ បត្តោ។ អបរោ តស្ស កនិដ្ឋោ សុន្ទរិកភារទ្វាជោ នាម។ សោបិ ភគវន្តំ ឧបសង្កមិត្វា បញ្ហំ បុច្ឆិត្វា វិស្សជ្ជនំ សុត្វា បព្ពជិត្វា អរហត្តំ បត្តោ។ អបរោ តស្ស កនិដ្ឋោ បិង្គលភារទ្វាជោ នាម។ សោ បញ្ហំ បុច្ឆិត្វា បញ្ហព្យាករណបរិយោសានេ បព្ពជិត្វា អរហត្តំ បត្តោ។ **សង្គារវោ មាណវោ**តិ អយំ តេសំ សព្ពកនិដ្ឋោ តស្មឹ ទិវសេ ព្រាហ្មណេហិ សទ្ធឹ ឯកភត្តគ្គេ និសិន្នោ។ **អវភូតាវា**តិ អវឌ្ឍិភូតា អវមង្គលភូតាយេវ។ **បរភូតាវា**តិ វិនាសំ បត្តាយេវ។ **វិជ្ជមានាន**ន្តិ វិជ្ជមានេសុ។ **សីលបញ្ញាណ**ន្តិ សីលញ្ច ញាណញ្ច ន ជានាសិ។

៤៧៤. ទិដ្ឋធម្មាភិញ្ញាវោសានបារមិប្បត្តាតិ ទិដ្ឋធម្មេ អភិញ្ញាតេ ឥមស្មិំយេវ អត្តភាវេ អភិជានិត្វា វោសិតវោសានា ហុត្វា បារមីសង្ខាតំ សព្ពធម្មានំ បារភូតំ និព្ពានំ បត្តា មយន្តិ វត្វា អាទិព្រហ្មចរិយំ បដិជានន្តីតិ អត្ថោ។ **អាទិព្រហ្មចរិយ**ន្តិ ព្រហ្មចរិយស្ស អាទិភូតា ឧប្បាទកា ជនកាតិ ឯវំ បដិជានន្តីតិ វុត្តំ ហោតិ។ **តក្កី**តិ តក្កគាហី។ **វីមំសី**តិ វីមំសកោ, បញ្ញាចារំ ចរាបេត្វា ឯវំវាទី។ **តេសាហមស្មី**តិ តេសំ សម្មាសម្ពុទ្ធានំ អហមស្មិ អញ្ញតរោ។

៤៨៥. អដ្ឋិតវតន្តិ អដ្ឋិតតបំ, អស្ស បធានបទេន សទ្ធឹ សម្ពន្ធោ, តថា សប្បុរិសបទស្ស។ ឥទញ្ហិ វុត្តំ ហោតិ – ភោតោ គោតមស្ស អដ្ឋិតបធានវតំ អហោសិ, សប្បុរិសបធានវតំ អហោសីតិ។ **អត្ថិ ទេវាតិ បុដ្ឋោ សមានោ**តិ ឥទំ មាណវោ “សម្មាសម្ពុទ្ធោ អជានន្តោវ បកាសេសី”តិ សញ្ញាយ អាហ។ **ឯវំ សន្តេ**តិ តុម្ហាកំ អជាននភាវេ សន្តេ។ **តុច្ឆំ មុសា ហោតី**តិ តុម្ហាកំ កថា អផលា និប្ផលា ហោតិ។ ឯវំ មាណវោ ភគវន្តំ មុសាវាទេន និគ្គណ្ហាតិ នាម។ **វិញ្ញុនា បុរិសេនា**តិ បណ្ឌិតេន មនុស្សេន។ ត្វំ បន អវិញ្ញុតាយ មយា ព្យាកតម្បិ ន ជានាសីតិ ទីបេតិ។ **ឧច្ចេន សម្មត**ន្តិ ឧច្ចេន សទ្ទេន សម្មតំ បាកដំ លោកស្មឹ។ **អធិទេវា**តិ សុសុទារកាបិ ហិ ទេវា នាម ហោន្តិ, ទេវិយោ នាម ហោន្តិ ទេវា បន អធិទេវា នាម, លោកេ ទេវោ ទេវីតិ លទ្ធនាមេហិ មនុស្សេហិ អធិកាតិ អត្ថោ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

បបញ្ចសូទនិយា មជ្ឈិមនិកាយដ្ឋកថាយ

សង្ខារវសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

បញ្ចមវគ្គវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

មជ្ឈិមបណ្ណាស-អដ្ឋកថា និដ្ឋិតា។